uredili
B. Čutura N. Ibrahimović N. Krajišnik S. Madacki A. Sokolović

MIROVNA PEDAGOGIJA

kompendijum priprema za čas i ključni koncepti

Centar za obrazovne inicijative Step by Step

Sarajevo, 2026

MIROVNA PEDAGOGIJA: kompendijum priprema za čas i ključnih koncepata

Glavni i odgovorni urednik
Nedim Krajišnik

Redaktori i razvojni urednici
Saša Madacki
Namir Ibrahimović

Izvršne urednice
Belma Čutura
Adna Sokolović

Autorski tim razvoja priprema za čas
Medisa Aljukić
Dragana Arsić
Mirela Avdibegović
Angela Bernadić
Kimeta Buševac
Mirsad Cvrk
Maida Ćerimagić
Lejla Dajić
Mirjana Danilović
Dijana Dorfer-Galijašević
Marijana Filipović Matić
Midhat Golać
Marko Grubešić
Edina Hadžić
Anela Hadžić
Mirha Haračić
Ljubica Herceg
Jelena Jovčić
Ratko Knežić
Adnan Kovačević
Stana Kujundžić
Ajdin Lišić
Senada Mahmutspahić
Amela Mameledžija
Vernesa Manov
Irena Marić
Vesna Marić
Besim Muminović
Lejla Mušanović
Atina Mušić
Žanela Pažin
Boris Petrović
Bakir Pojskić
Nermina Sabljica
Emina Sinanović
Zorica Stupar
Arnela Šabanović
Josipa Šarac-Puljić
Berina Šećibović
Fatima Štrbo
Enisa Terović
Arnes Tufek
Emir Vehabović
Azra Vrević
Nataša Vukadin
Benita Zahirović

Urednik e-izdanja na InŠkoli
Imer Muratspahić

Tehničke urednice
Anđela Lazić
Lamija Lapo
Amra Tumbul
Tija Ezić

Sekretarijat projekta
Adnan Pripoljac
Lejla Gotovuša Özkan
Nejla Čerkez

Izdavač
Centar za obrazovne inicijative Step by Step

ISBN - 978-9926-9048-5-2

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

COBISS.BH-ID – 70582534

Ova publikacija izrađena je i objavljena u okviru projekta "Dijalog za budućnost 3 – DFF3", koji provode UNDP, UNICEF i UNESCO, u saradnji sa Rezidentnom koordinatoricom Ujedinjenih nacija, te u partnerstvu s Predsjedništvom Bosne i Hercegovine i Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine.

Projekt finansira Fond za izgradnju mira Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (PBF).

Sadržaj poglavlja 1, 2, 4, 5, 6 i 7 ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njima, isključiva su odgovornost COI Step by Step, dok su sadržaji priprema za čas (poglavlje 3) odgovornost individualnih autora članova autorskog tima razvoja priprema za čas i ni na koji način ne odražavaju stavove Fonda za izgradnju mira Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (PBF), Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP), Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), niti Fonda Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF).

Elektronsko izdanje kompendijuma

Ovaj kompendij nastao je zahvaljujući zajedničkom radu nastavnika, stručnjaka i partnera posvećenih razvoju mirovne pedagogije. Skeniranjem QR koda pristupate elektronskom izdanju ovog kompendijuma. Digitalna verzija omogućava jednostavno pretraživanje sadržaja, lakše korištenje nastavnih priprema i pristup publikaciji na različitim uređajima..

Sadržaj

Predgovor **7**

1. Mirovna pedagogija u redovnoj nastavi **11**
1.1 Mirovna pedagogija nije novi predmet 13
1.2 Četiri dimenzije mirovne pedagogije 14
1.3 Smjernice za izradu priprema za čas u duhu mirovne pedagogije 18
1.4 Teorijska polazišta kompendijuma 20

2. Kako su nastavnici povezivali svoje predmete sa mirovnom pedagogijom **23**
2.1. Metode rada 25
2.2. Pristupi u izradi priprema za čas predmetnim oblastima 29

3. Mirovna pedagogija kroz predmetne oblasti **41**
3.1 Razredna nastava **45**
I razred 47
II razred 73
III razred 105
IV razred 137
V razred 171

3.2. Predmetna nastava **209**
Bosanski jezik i književnost 211
Hrvatski jezik i književnost 265
Srpski jezik i književnost 281
Engleski jezik 293
Njemački jezik 337
Historija 369
Geografija 395
Matematika 415
Fizika 441
Biologija 465
Hemija 487
Likovna kultura 515
Muzička kultura 525
Tjelesni i zdravstveni odgoj 541
Informatika 559
Tehnička kultura 587
Kultura življenja 603
Građansko obrazovanje 615
Islamska vjeronauka 625
Pravoslavna vjeronauka 639
Rimokatolički vjeronauk 655
Interdiciplinarna područja 667

4. Mirovna pedagogija u školskoj biblioteci **701**

5. Glasovi nastavnika: Profesionalno učenje kroz razvoj nastavnih priprema iz mirovne pedagogije **709**
5.1. Od razumijevanja koncepta do promjene nastavne prakse 711
5.2. Od projekta do svakodnevne nastavne prakse 712
5.3. Promjene koje nastavnici prepoznaju kod učenika 715

5.4. Od stručne grupe do zajednice učenja 717
5.5. Lične refleksije nastavnika 718
5.6. Pogled unaprijed 720

6. Prema školi mira 723
6.1 Lekcije projekta 725
6.2 Preporuke za nastavnike, škole, pedagoške zavode, ministarstva obrazovanja, fakultete 728

7. Zaključak 731

PREDGOVOR

Postoji jedna opasna iluzija kojoj se ljudi koji žive u miru lako prepuštaju. To je uvjerenje da je mir prirodno stanje stvari i da su ratovi, nasilje i podjele nešto što se događa negdje drugdje, nekim drugim ljudima, u nekim drugim vremenima. Dovoljno je otvoriti vijesti da bismo vidjeli koliko je ta privilegija krhka. U svijetu u kojem su ratovi, prisilne migracije, društvena polarizacija i različiti oblici nasilja postali gotovo stalna pojava, ravnodušnost i zahvalnost što se to „ne dešava nama" ne mogu biti odgovor. Privilegija je, pokazuje historija, često samo iluzija.

Zato mirovna pedagogija ne počinje od pitanja kako djecu poučiti miru onda kada se pojavi rat. Ona počinje mnogo ranije. Polazi od jednostavne, ali zahtjevne pretpostavke da se mir ne podrazumijeva i da se ne nasljeđuje. Mir se uči. Uči se u porodici, u zajednici i, možda najviše, u školi. Johan Galtung nas je naučio da odsustvo rata nije dovoljno i da mir nije samo stanje bez nasilja, nego prisustvo pravednosti, povjerenja, saradnje i dostojanstva. Paulo Freire nas je podsjetio da obrazovanje nikada nije neutralno i da se svaka pedagogija na kraju svodi na pitanje kakve ljude želimo odgajati i kakvo društvo želimo graditi.

Ako možemo govoriti o miru iz sigurnosti vlastitih učionica, onda imamo i odgovornost da to činimo. Ne iz moralne superiornosti, nego iz svijesti da nijedna zajednica nije trajno zaštićena od nasilja, mržnje i podjela. Upravo zato smo u ovom projektu mirovnoj pedagogiji dali jednostavno ishodište: društvo koje gradi i vrednuje mir. Ili, skromnije i iskrenije rečeno, pokušaj da popravimo barem dio onoga što smo mi odrasli svojim podjelama, šutnjama, predrasudama i nesposobnošću da se razumijemo često ostavljali generacijama koje dolaze iza nas.

Uostalom, postoji li ikakva druga pedagogija osim mirovne? Sve ono što stoji sa druge strane mirovne pedagogije – pedagogija ponižavanja, isključivanja, straha, poslušnosti i ravnodušnosti – trebalo bi da nas plaši. Jer obrazovanje koje ne razvija empatiju, sposobnost saradnje, kritičkog mišljenja i odgovornosti prema drugima može proizvesti stručnjake, ali ne nužno i ljude sposobne da žive zajedno.

Iz te ideje nastao je projekat InSchool for Peace. Njegova ambicija nikada nije bila velika u smislu grandioznih obećanja. Naprotiv. Ideja je bila gotovo skromna: pokazati da sve može početi i završiti u mirovnoj pedagogiji. Da se ona ne nalazi u dodatnim predmetima i posebnim programima, nego u načinu na koji se uči matematika, čita književnost, izvodi eksperiment iz hemije, igra odbojka ili razgovara o vlastitim osjećajima. Vjerovali smo da mir nije tema koju treba dodati nastavnom planu i programu, nego iskustvo koje učenici trebaju živjeti u školi.

U tom uvjerenju imali smo privilegiju da UNICEF prepoznamo kao partnera kojem mirovna pedagogija nije projektna aktivnost, nego dio vlastitog identiteta. Jednako kao i u Centru za obrazovne inicijative Step by Step, i u UNICEF-u je ideja da se obrazovanje gradi na dostojanstvu, saradnji i pravima djeteta upisana duboko u profesionalni i ljudski DNK. Upravo zahvaljujući tom zajedničkom razumijevanju bilo je moguće stvoriti prostor u kojem su nastavnici mogli istraživati, eksperimentirati, učiti jedni od drugih i graditi zajednicu prakse koja je rezultirala stotinama priprema za čas i, mnogo važnije, stotinama novih mogućnosti za učenje.

Na kraju, vjerujemo u mirovnu pedagogiju iz krajnje sebičnih razloga. Djeca koju danas učimo neće živjeti u nekom apstraktnom budućem svijetu. Ona će graditi društvo u kojem ćemo i mi živjeti. Njihova sposobnost da sarađuju, slušaju, prepoznaju nepravdu, rješavaju sukobe i brinu jedni o drugima određivaće kvalitet života svih nas. U tom smislu, ulaganje u mirovnu pedagogiju nije izraz idealizma. To je izraz odgovornosti i možda najrazumniji oblik brige za vlastitu budućnost.

Jer djeca sutrašnjice neće naslijediti mir. Kao ni mi, moraće ga učiti, graditi i čuvati. Na nama je samo da im pokažemo da je to moguće.

N. Krajišnik

1. MIROVNA PEDAGOGIJA U REDOVNOJ NASTAVI

1.1 Mirovna pedagogija nije novi predmet

Na samom početku važno je otkloniti jednu čestu bojazan. Mirovna pedagogija ne traži od nastavnika da u već opterećen raspored doda još jednu temu, da „na silu" u čas hemije ili matematike ubace priču o miru, ljudskim pravima ili nenasilju, niti da traže dodatne sate na uštrb postojećeg gradiva. Upravo suprotno: ovaj kompendijum polazi od uvjerenja da se mirovna pedagogija ne dodaje nastavi, nego se kroz nju ostvaruje.

Pitanje integracije mirovnih sadržaja u obrazovne sisteme postkonfliktnih društava uglavnom se postavlja pogrešno. Postavljamo ga kao pitanje kurikuluma: koji predmet, koliko sati, koji nastavni plan. Takav pristup gotovo automatski vodi uvođenju novih predmeta, nepotrebnom povećanju fonda sati i dodatnom opterećenju učenika i nastavnika. A trebali bismo ga postaviti kao pitanje pedagogije: kako se uči, kroz kakve odnose, u kakvom školskom ozračju. Razlika nije terminološka. Ona je suštinska.

Bosanskohercegovački obrazovni sistemi imaju dugu tradiciju deklarativnog mira. Dokumenti govore o toleranciji, kurikulumi spominju multikulturalnost, a nastavnici prolaze stručna usavršavanja s relevantnim temama. I opet: istraživanja pokazuju da 50% djece funkcionalno ne razumije ono što čita (PISA, 2022), da socijalna distanca ostaje visoka prema određenim grupama čak i kod onih nastavnika koji su dobrovoljno izabrali programe kritičke refleksije, i da ono što Galtung (2009) naziva kulturnim nasiljem opstaje u školama ne uprkos obrazovanju nego ponekad kroz njega.

Problem, dakle, nije u odsustvu mirovnih tema. Problem je u odsustvu mirovne pedagogije. To znači da rješenje nije još jedan izborni predmet ni dodatni sadržaj na rubu nastavnog plana, nego drugačiji način na koji već postojeći predmeti žive u učionici. Mirovna pedagogija nije skup sadržaja koji se može dodati na spisak izbornih predmeta. Ona je specifičan način organizacije cjelokupnog pedagoškog procesa i, kao takva, pripada svakom predmetu — jednako nastavniku maternjeg jezika, biologije, historije ili tjelesnog odgoja. Riječ je o holističkom pristupu koji pretpostavlja istovremenu i međusobno povezanu kultivaciju četiri dimenzije učenja: kognitivne, emocionalne, socijalne te građanske i vrijednosne.

Svaka od njih zahvata jedan fundamentalni aspekt onoga što znači biti kompetentna osoba za mir. Kognitivna dimenzija odgovara na pitanje kako učenici misle o konfliktima, strukturama moći i uzrocima nasilja. Emocionalna dimenzija odgovara na pitanje kako se učenici osjećaju i kako se nose s vlastitim emocijama u odnosu s drugima. Socijalna dimenzija odgovara na pitanje kako učenici žive jedni s drugima u svakodnevnoj interakciji. Građanska i vrijednosna dimenzija, napokon, odgovara na pitanje kako učenici razumiju pravdu, odgovornost i vlastitu ulogu u zajednici kojoj pripadaju.

Ove četiri dimenzije nisu alternativni pristupi između kojih se bira. One se međusobno grade i nadograđuju: bez kognitivne dimenzije mirovna pedagogija postaje puko moraliziranje; bez emocionalne dimenzije učenje o miru ostaje hladna intelektualna vježba; bez socijalne dimenzije govorimo o miru u učionicama koje su organizirane kao takmičenje; bez građanske i vrijednosne dimenzije sve prethodne dimenzije gube svoju transformativnu svrhu i ostaju na razini lijepih odnosa koji ne diraju strukturalne uzroke nasilja.

Znanje bez vrijednosti ne vodi odgovornosti, a vrijednosti bez znanja ne vode promjeni. Zato nam trebaju sve četiri dimenzije zajedno — ne kao novi predmet, nego kao način na koji već predajemo sve ostale.

1.2 Četiri dimenzije mirovne pedagogije

Kognitivna dimenzija: kako učenici misle?

Paulo Freire (2002) nije kritikovao školu zato što ona poučava previše. Kritikovao ju je zato što ona misli umjesto učenika. Bankarski model obrazovanja, kako ga Freire opisuje, čini od učenika pasivnog primaoca gotovih odgovora koji ne dovodi u pitanje ni sebe ni strukturu koja ih je proizvela. U kontekstu postkonfliktnih društava ovaj model ima posebno pogubne posljedice: djeca uče ko su žrtve i ko su krivci, ali ne uče kako se proizvode žrtve i krivci i ko ima interes od te podjele. Obrazovanje koje prenosi zaključke bez analize procesa koji su do njih doveli ne osposobljava učenike za razumijevanje konflikta. Ono ih učvršćuje u narativima koji su već konstruirani.

Kognitivna dimenzija mirovne pedagogije nije puki dodatak kritičkog mišljenja na već izazovan kurikulum. Ona je temeljni epistemološki preokret u tome kako nastava funkcioniše. Bloomova revidirana taksonomija (Anderson i Krathwohl, 2001) jasno pokazuje da su analiza, evaluacija i stvaranje, dakle viši oblici mišljenja, ne samo obrazovni ideal nego preduslov za razvoj svake kompetencije koja je relevantna u konfliktnom okruženju. Učenik koji zna da je Drugi svjetski rat počeo 1939. godine, ali ne zna analizirati kako se rađaju ideologije koje vode u rat, nije osposobljen za mir. On je osposobljen za test.

U nastavi kognitivna dimenzija znači poređenje izvora koji su međusobno protivrječni, rasprave o istom događaju iz više perspektiva i problemske zadatke koji nemaju jedno tačno rješenje i koji zahtijevaju od učenika da sagledaju uzroke i posljedice s različitih strana. Sposobnost prepoznavanja manipulacije, stereotipa i selektivnih narativa nije prirođena: ona se razvija kroz vježbu analitičkog mišljenja koja mora biti ugrađena u način rada na svakom predmetu, a ne samo na časovima građanskog obrazovanja ili historije. Vijeće Evrope (2018) u svom Okviru kompetencija za demokratsku kulturu prepoznaje kritičko mišljenje i analitičke sposobnosti kao temeljne kompetencije demokratskog građanstva — ne kao predmet, nego kao kulturu učenja koja se razvija kroz svaki predmet.

Multiperspektivnost je posebno relevantna kategorija u bosanskohercegovačkom kontekstu, gdje isti historijski događaji imaju različita, ponekad dijametralno suprotna tumačenja u različitim dijelovima obrazovnog sistema. Umjesto da ta činjenica bude pedagoški problem koji se izbjegava, ona može biti najdragocjeniji obrazovni materijal koji postoji: učenje kako različite zajednice konstruiraju značenja o prošlosti direktno razvija onu vrstu kritičke svjesnosti koja je neophodna za život u kompleksnom postkonfliktnom društvu. Bez kognitivne dimenzije mirovna pedagogija postaje moraliziranje bez razumijevanja. A moraliziranje, kako je dobro poznato, nikoga nikada nije promijenilo.

Emocionalna dimenzija: kako se učenici osjećaju i nose s emocijama?

Postoji škola koja savršeno zna objasniti šta je empatija, a u kojoj se mnogi učenici svejedno osjećaju da ne pripadaju. Ova prividna protivrječnost nije iznimka u obrazovnim sistemima koji kognitivnu dimenziju smatraju dovoljnom. Ona je sistematski ishod koji pokazuje da razumijevanje pojma empatije i sposobnost empatičnog odnosa prema drugome nisu ista stvar. Jedno je intelektualni sadržaj; drugo je razvijena kompetencija koja zahtijeva emocionalni rad, sigurno okruženje i pedagošku podršku.

Daniel Goleman (1995) je u svojoj teoriji emocionalne inteligencije postavio tvrdnju koja je imala dalekosežne pedagoške implikacije: kognitivne sposobnosti nisu dovoljan prediktor životnog uspjeha ni etičnog ponašanja. Emocionalna regulacija, empatija i interpersonalna inteligencija jednako su, a u konfliktnim situacijama možda i više, relevantne kompetencije od akademskog znanja. CASEL okvir socijalno-emocionalnog učenja (Durlak et al., 2011) operacionalizuje tu tvrdnju u pet međusobno povezanih domena: samosvijest, samoregulacija, socijalna svjesnost, relacione vještine i

odgovorno odlučivanje. Nijedno od toga se ne uči predavanjem. Sve to se uči kroz iskustvo odnosa unutar školskog prostora.

Teorija privrženosti Johna Bowlbyja (1969) nudi dubok uvid u ono što sve ostalo čini mogućim: djeca uče iz sigurnih baza. Učenik koji se osjeća nevidljivim, nesigurnim ili ismijanim nije u stanju za viši kognitivni rad ni za emocionalnu otvorenost prema drugome. Sigurnost nije privilegija nego preduslov učenja. Škola koja ne brine o emocionalnoj sigurnosti ne može biti prostor mirovne pedagogije, ma koliko njeni dokumenti govorili o toleranciji i prihvatanju različitosti.

Emocionalna dimenzija se u nastavnoj praksi materijalizuje kroz refleksivne aktivnosti koje daju učenicima prostor da artikulišu vlastita iskustva, kroz razgovor o osjećanjima u kontekstu grupnog rada i posebno kroz kulturu reagiranja na konflikt koja ne završava kaznom nego podrškom, razumijevanjem i pomirenjem. Konflikt u školi nije smetnja procesu učenja. On je, ako se pedagoški dobro vodi, najvrednije iskustvo mirovnog obrazovanja koje škola može ponuditi. U trenutku realnog konflikta u učionici, između konkretnih učenika, sve što se teorijski govorilo o empatiji, slušalačkim vještinama i regulaciji ljutnje postaje životno relevantno ili ostaje mrtvo slovo na papiru.

Socijalna dimenzija: kako učenici žive jedni s drugima?

Lev Vygotsky (1978) je artikulisao nešto što je intuitivno jasno svakom dobrom nastavniku: znanje se ne konstruira u izolaciji. Ono nastaje kroz interakciju, kroz dijalog i susret s drugačijim pogledom, kroz zajednički napor da se razumije ono što nijedan sudionik ne razumije dovoljno sam. Socijalni konstruktivizam nije samo teorija učenja u akademskom smislu. On je, u svojoj srži, argument za pedagošku demokratiju: učenje je po prirodi društveni proces, i škola koja to ignoriše odriče se jednog od svojih najvažnijih resursa.

A ipak, bosanskohercegovačke škole uglavnom uče djecu da se takmiče: za ocjene, za pohvale, za pažnju nastavnika. Model koji dominira nagrađuje individualni uspjeh i postavlja učenike u implicitno takmičarski odnos prema kolegama. Kooperativno učenje, kako su ga razvili Johnson i Johnson (1989), nije samo alternativna metodička tehnika nego suprotan model: model u kome uspjeh jednog zavisi od uspjeha drugog, u kome je zajednička odgovornost vrijednost a ne slabost, i u kome se različitost iskustava i perspektiva razumije kao pedagoški resurs. Istraživanja kooperativnog učenja dosljedno pokazuju pozitivne efekte ne samo na akademska postignuća nego i na međugrupne odnose i razvoj socijalnih kompetencija.

Allportova teorija kontakta (1954), razvijena i empirijski testirana kroz desetljeća istraživanja u različitim kontekstima, pokazala je da kvalitetan kontakt između različitih grupa smanjuje predrasude. Ključna napomena, međutim, jeste da kontakt sam po sebi nije dovoljan: on mora biti ravnopravan, kooperativan i institucionalno podržan da bi imao pozitivne efekte. Miješanje djece različitog etničkog, kulturnog ili drugog porijekla u jednoj učionici nije po sebi mirotvorno. Može biti i prostor za reprodukciju predrasuda ako nije popraćeno pedagoškom intervencijom koja kontakt strukturira kao zajednički rad prema zajedničkim ciljevima.

John Dewey (1916) je već početkom dvadesetog vijeka postavio tvrdnju koja je ostala relevantna: škola nije priprema za demokratiju nego jest ili nije demokratija sama po sebi. Škola koja djecu uči o dijalogu kroz monologiziranu nastavu, u kojoj nastavnik govori a učenici slušaju, ne priprema demokratske građane. Ona priprema kompetentne slušaoce autoriteta. Socijalna dimenzija mirovne pedagogije insistira na tome da se mir ne može učiti iz knjiga dok se živi u hijerarhijskim strukturama koje onemogućavaju pravo sudjelovanje. Mir se mora živjeti: u strukturi časa, u načinu donošenja razrednih odluka, u tome ko smije govoriti, o čemu i pod kojim uvjetima.

Ova dimenzija u obrazovnoj praksi pretpostavlja kooperativne forme rada, učeničke projekte s podijeljenom odgovornošću, rad u mješovitim grupama koji ne ostavlja prostor za marginalizaciju i razvoj vještine dijaloga i aktivnog slušanja kao eksplicitnih pedagoških ciljeva, a ne kao sporednih

efekata. Socijalna kompetencija za mir nije karakterna osobina s kojom se rodimo ili ne rodimo. Ona je vještina koja se uči i vježbom razvija.

Građanska i vrijednosna dimenzija: kako učenici razumiju pravdu i odgovornost?

Postoji zamka u mirovnoj pedagogiji koja se ne vidi dovoljno jasno, a koja je posebno relevantna za postkonfliktne kontekste. Ta zamka zove se lijepi odnosi. Učimo djecu da budu pristojna, da ne vrijeđaju, da poštuju različitosti i da se ponašaju socijalno prihvatljivo. I to je vrijedno. Ali nije dovoljno. Jer strukturalne nepravde ne nestaju pristojnošću. One zahtijevaju imenovanje, razumijevanje i, u krajnjoj instanci, djelovanje.

Johan Galtung (2009) je pozitivni mir definisao ne kao odsustvo rata nego kao prisustvo pravde. Ova definicija ima pedagoške implikacije koje bosanskohercegovački obrazovni sistem nije dovoljno ozbiljno shvatio. Obrazovati za mir znači obrazovati za razumijevanje nejednakosti, za solidarnost s onima čija prava nisu zaštićena, za aktivno građanstvo koje ne čeka da promjenu naprave drugi. Negativni mir, koji je u bosanskohercegovačkom kontekstu dominantni obrazovni cilj, uči djecu da izbjegavaju direktan sukob. Pozitivni mir uči ih da prepoznaju i adresiraju uzroke sukoba. Razlika je fundamentalna.

UNESCO-ov program globalnog građanskog obrazovanja (GCED, 2014) i Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 2250 o miru i sigurnosti mladih (2015) prepoznaju građansku i vrijednosnu dimenziju kao ključnu za savremeno mirovno obrazovanje: mladi nisu samo korisnici mira nego njegovi aktivni graditelji. Ovo nije retorička fraza. To je pedagoški imperativ koji zahtijeva da škola učenicima daje ne samo znanje nego i kapacitet da djeluju na osnovu tog znanja u svom konkretnom društvenom okruženju.

John Rawls (1971) nudi filozofski temelj za ono što nastavnici mogu raditi sasvim konkretno: postavljati učenike u poziciju da zamisle pravila zajedničkog života ne znajući unaprijed kojoj grupi će pripadati u toj zajednici. Ovaj misaoni eksperiment, koji Rawls naziva velom neznanja, nije akademska apstrakcija dostupna samo filozofima. On je pedagoški alat koji razvija sposobnost zauzimanja perspektive i empatičnog rasuđivanja o pravdi. Učenik koji je prošao kroz takvu vježbu razumije pravdu drugačije od učenika koji je pravdu učio kao apstraktni pojam.

U nastavnoj praksi građanska i vrijednosna dimenzija znači tematiziranje nejednakosti i isključenosti kao stvarnih društvenih pojava, a ne samo historijskih primjera, zatim projekte u zajednici koji imaju stvarni društveni učinak i analizu stvarnih društvenih problema koji nisu bezbrižno udaljeni u prošlosti ili u stranom kontekstu. Ona znači i eksplicitno razvijanje sposobnosti moralnog prosuđivanja: šta je pravedno i zašto, šta je odgovornost i prema kome, i kakvu ulogu u zajednici ima kompetentna i angažovana mlada osoba. Vrijednosna dimenzija mirovne pedagogije ne moralizira. Ona politizira u najdubljem i najpozitivnijem smislu: ona razvija sposobnost učenika da budu svjesni sebe kao političkih i moralnih subjekata u konkretnoj zajednici.

Zašto su sve četiri dimenzije neophodne zajedno

Teorija mirovne pedagogije opravdano insistira na tome da se ove četiri dimenzije ne mogu zamjenjivati ni hijerarhizirati. One su međusobno konstitutivne na specifičan način koji treba eksplicitno razumjeti. Znanje bez emocija vodi hladnoj distanci: učeniku koji zna sve o genocidu ali ga to ne tiče, koji analizira strukturalne uzroke rata ali ne osjeća nikakvu vezu sa žrtvama niti obavezu prema budućnosti. Emocije bez znanja vode impulsivnim reakcijama: učeniku koji osjeća nepravdu ali je ne može artikulirati ni razumjeti, koji je motiviran za promjenu ali nema analitički okvir koji bi ga usmjerio.

Odnosi bez pravde grade lažni ili negativni mir, ono ugodno supostojanje koje ne dira strukturalne uzroke nasilja i koje se može održavati dok god strukturalne tenzije ne prerastu u otvoreni konflikt. Vrijednosti bez prakse ostaju deklaracije — a to je upravo ono u čemu je bosanskohercegovačko

obrazovanje, nažalost, posebno vješto. Dokumenti, nastavni planovi i stručna usavršavanja puni su ispravnih vrijednosnih izjava koje ne nalaze put do svakodnevnih pedagoških odnosa.

Paulo Freire (2002) je konscijentizaciju razumio kao proces koji nije isključivo kognitivni. Ona podrazumijeva emocionalnu hrabrost da se suočimo s vlastitom situacijom, socijalne veze koje tu hrabrost čine mogućom i vrijednosnu orijentaciju koja daje smisao djelovanju. John Paul Lederach (2005) govori o moralnoj imaginaciji kao sposobnosti da se zamisli ono što još ne postoji: to je, u pedagoškom smislu, upravo ono što razvijaju sve četiri dimenzije zajedno. Kognitivna dimenzija daje razumijevanje. Emocionalna dimenzija daje motivaciju. Socijalna dimenzija daje praktični prostor. Građanska i vrijednosna dimenzija daje smjer i svrhu.

Teorijski doprinos ovog okvira jeste upravo insistiranje na integrativnosti: ne na četiri paralelna programa koji se mogu realizirati odvojeno, nego na jednom pedagoškom pristupu koji istovremeno i dosljedno razvija sve četiri dimenzije kroz svakodnevni nastavni rad. Taj pristup nije rezervisan za specijalne projekte, međunarodne grantove ili entuzijastične pojedince koji rade izvan sistema. On je, tvrdimo, jedini pedagoški pristup koji ima kapacitet da transformiše kulturu nasilja u kulturu mira u bosanskohercegovačkom obrazovnom sistemu. Svaki parcijalni pristup koji razvija jednu ili dvije dimenzije neće stvoriti kompetenciju za mir. On će stvoriti njenu karikaturu.

Bosanskohercegovačko obrazovanje uglavnom nudi jednu od ove četiri dimenzije. Ponekad dvije. Rijetko tri. Nikada sve četiri zajedno — sistemski, dosljedno i smišljeno. Upravo ta praznina je i prostor i imperativ. Jer, na kraju, pitanje nije možemo li priuštiti sebi mirovnu pedagogiju u integrativnom smislu. Pitanje je možemo li priuštiti sebi njeno odsustvo.

Za dalje čitanje:

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
Dewey, J. (1916). *Democracy and education*. Macmillan.
Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development, 82*(1), 405–432.
Freire, P. (2002). *Pedagogija obespravljenih*. Odraz.
Galtung, J. (2009). *Theories of peace: A synthetic approach to peace thinking*. PRIO.
Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. Bantam Books.
Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1989). *Cooperation and competition: Theory and research*. Interaction Book Company.
Lederach, J. P. (2005). *The moral imagination: The art and soul of building peace*. Oxford University Press.
Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.
UNESCO. (2014). *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*. UNESCO.
United Nations Security Council. (2015). *Resolution 2250 (2015): Youth, peace and security*. United Nations.
Council of Europe. (2018). *Reference framework of competences for democratic culture*. Council of Europe Publishing.
Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

1.3 Smjernice za izradu priprema za čas u duhu mirovne pedagogije

Priprema za čas često se doživljava kao dokument koji nastavniku pomaže organizirati sadržaje, aktivnosti i vrijeme predviđeno za realizaciju nastavne jedinice. Takvo razumijevanje važno je za uspješnu organizaciju nastave, ali predstavlja samo jedan dio njene stvarne uloge. Svaka priprema istovremeno odražava način na koji nastavnik razumije učenje, ulogu učenika i svrhu obrazovanja. U pristupu zasnovanom na principima mirovne pedagogije priprema nije samo plan onoga što će se raditi na času, nego promišljanje iskustva koje želimo omogućiti učenicima. Ona usmjerava nastavnika da, pored predmetnih ishoda, planira način na koji će učenici istraživati, sarađivati, razgovarati, postavljati pitanja i graditi međusobne odnose. U tom smislu svaka priprema može se promatrati kroz tri međusobno povezana pitanja: **Šta planiram? Kako će učenici učiti? Šta će učenici ponijeti sa časa?** Odgovori na ta pitanja predstavljaju jednostavan okvir koji može pomoći nastavnicima da planiraju nastavu u kojoj se predmetna znanja i principi mirovne pedagogije razvijaju istovremeno.

I. Šta planiram?

(Ishodi i iskustvo učenja)

Svaka kvalitetna priprema započinje jasnim odgovorom na pitanje šta učenici trebaju znati, razumjeti i moći učiniti nakon časa. Odgojno-obrazovni ishodi određuju pravac nastavnog procesa i predstavljaju osnov za izbor sadržaja, aktivnosti, nastavnih sredstava i načina vrednovanja. Kada su ishodi jasno postavljeni, nastavnik lakše procjenjuje koje će aktivnosti zaista doprinijeti učenju, a koje, iako zanimljive i motivirajuće, mogu odvući pažnju od onoga što je zaista važno.

Jedna od čestih zamki u planiranju nastave jeste da priprema započne izborom aktivnosti. Nastavnik pronađe zanimljivu igru, eksperiment, digitalni alat ili grupni zadatak, a tek potom pokušava pronaći način da ih poveže sa nastavnim sadržajem. Takav pristup može rezultirati časom koji je dinamičan i zanimljiv, ali u kojem aktivnosti postaju same sebi svrha. U dobro planiranoj pripremi redoslijed je obrnut – najprije se određuju ishodi, a zatim se biraju aktivnosti koje predstavljaju najbolji put za njihovo ostvarivanje.

Međutim, planiranje časa ne završava definisanjem ishoda. Jednako je važno promisliti kako će učenici do tih ishoda doći. Hoće li istraživati, postavljati pitanja, sarađivati, donositi odluke i povezivati novo znanje sa vlastitim iskustvom ili će njihova uloga biti ograničena na slušanje i reprodukciju informacija? Upravo odgovor na to pitanje određuje kvalitet iskustva učenja.

Iskustvo učenja često ostavlja dublji trag od samog nastavnog sadržaja. Učenici će mnoge činjenice vremenom zaboraviti, ali će pamtiti način na koji su do njih došli. Pamtiće razgovor koji ih je naveo da promijene mišljenje, zajednički riješen problem, uspjeh koji su postigli kao grupa ili osjećaj da je njihov doprinos bio važan. Takva iskustva razvijaju motivaciju za učenje, jačaju osjećaj kompetentnosti i doprinose razumijevanju da se znanje ne stiče pasivnim usvajanjem informacija, nego aktivnim učešćem u procesu učenja.

Prilikom izrade pripreme zato vrijedi zastati i postaviti sebi nekoliko jednostavnih pitanja. Da li svaka planirana aktivnost vodi ostvarivanju ishoda? Šta će tokom časa raditi učenici, a šta nastavnik? Kroz koje će aktivnosti učenici istraživati, razgovarati, sarađivati i povezivati nova znanja sa vlastitim iskustvom? Kada priprema pruži jasne odgovore na ta pitanja, ona prestaje biti administrativni dokument i postaje promišljen plan za oblikovanje kvalitetnog iskustva učenja.

II. Kako učenici uče?

(Odnosi, pitanja, saradnja i dijalog)

Način na koji učenici uče jednako je važan kao i ono što uče. Nastavni sadržaj predstavlja razlog zbog kojeg se čas organizuje, ali iskustva kroz koja učenici prolaze određuju dubinu njihovog ra-

zumijevanja. Zato priprema za čas ne treba da planira samo aktivnosti, nego i odnose koji će se razvijati tokom učenja. Hoće li učenici imati priliku da sarađuju, razmjenjuju ideje, postavljaju pitanja i zajednički dolaze do zaključaka? Hoće li učiti jedni od drugih ili će cijeli proces ostati usmjeren na komunikaciju između nastavnika i pojedinačnog učenika? Odgovori na ova pitanja oblikuju kulturu učionice jednako snažno kao i izbor nastavnog sadržaja.

Učenje je u svojoj prirodi društveni proces. Mnoga razumijevanja nastaju tek onda kada učenici pokušavaju objasniti vlastitu ideju drugima, saslušati drugačiji pogled ili zajedno riješiti problem. Zbog toga saradnja ne predstavlja samo jednu od nastavnih metoda. Ona je način na koji učenici razvijaju znanje, ali istovremeno uče međusobnom povjerenju, odgovornosti i uvažavanju različitih perspektiva. Nije presudno da svaki čas bude organiziran kao grupni rad; mnogo je važnije da učenici tokom nastave imaju autentične prilike za međusobnu interakciju i zajedničko promišljanje.

Posebno mjesto u takvom učenju imaju pitanja. Dobra pitanja ne služe samo provjeri usvojenih činjenica, već podstiču radoznalost, otvaraju prostor za istraživanje i razvijaju kritičko mišljenje. Umjesto traganja za jednim unaprijed pripremljenim odgovorom, učenici uče da obrazlažu vlastite stavove, argumentuju zaključke i preispituju vlastite pretpostavke. Dijalog tada postaje prirodan nastavak procesa učenja. Njegov cilj nije da svi misle isto, nego da učenici nauče slušati, razumjeti i poštovati različita mišljenja, čak i kada se s njima ne slažu.

Prilikom planiranja časa korisno je razmišljati i o tome kakvu će ulogu imati nastavnik. Hoće li biti jedini izvor znanja ili će oblikovati situacije u kojima učenici mogu učiti jedni od drugih? Hoće li pitanja postavljati samo nastavnik ili će i učenici imati priliku da istražuju ono što ih zanima? Hoće li razgovor biti sredstvo provjere naučenog ili prostor u kojem nastaju nova razumijevanja? Takve odluke određuju kvalitet nastavnog procesa mnogo više nego izbor pojedinačne metode rada.

Kada učenici aktivno učestvuju u učenju, sarađuju, postavljaju pitanja, razgovaraju i zajednički tragaju za rješenjima, predmetni sadržaj dobija novu dimenziju. Učenje tada postaje iskustvo u kojem se istovremeno razvijaju znanja, socijalne vještine i vrijednosti potrebne za život u demokratskom i pluralnom društvu. Upravo u takvim svakodnevnim iskustvima kultura mira prestaje biti apstraktna ideja i postaje dio školske stvarnosti.

III. Šta učenici nose sa časa?

(Fleksibilnost nastavnika i trag koji čas ostavlja)

Nijedna priprema ne može predvidjeti sve što će se dogoditi tokom časa. Svaki razred ima vlastitu dinamiku, različita iskustva i pitanja koja se često pojavljuju tek u procesu rada. Zato kvalitetna priprema nije detaljan scenarij koji nastavnik mora doslovno slijediti, nego promišljen okvir koji jasno određuje pravac učenja, a istovremeno ostavlja dovoljno prostora za profesionalno odlučivanje. Nastavnik koji zna šta želi postići lakše će prepoznati trenutak kada vrijedi zastati, produžiti raspravu, prihvatiti neočekivano pitanje ili prilagoditi aktivnost potrebama učenika. Fleksibilnost nije odstupanje od pripreme, nego sastavni dio kvalitetnog nastavnog planiranja.

Jednako je važno promišljati o tome šta će učenici ponijeti sa časa kada prođe određeno vrijeme. Dio nastavnog sadržaja će zaboraviti, ali će mnogo duže pamtiti način na koji su učili. Pamtiće osjećaj da su njihovo mišljenje i pitanja bili važni, da su zajedno riješili problem, da su imali slobodu iznijeti drugačiji stav ili da ih je neko pažljivo saslušao. Takva iskustva oblikuju odnos prema učenju, prema drugima i prema samima sebi. Upravo zato priprema za čas ne završava planiranjem aktivnosti, nego promišljanjem iskustva koje želimo ostaviti iza sebe.

Na kraju izrade pripreme korisno je postaviti sebi jedno jednostavno pitanje: **Šta želim da učenici ponesu sa ovog časa?** Ako odgovor uključuje samo činjenice i pojmove, vrijedi još jednom pogleda-

ti pripremu. Ako, uz nova znanja, učenici sa časa ponesu radoznalost, iskustvo saradnje, spremnost da saslušaju drugačije mišljenje, hrabrost da postave pitanje ili osjećaj da mogu doprinijeti zajedničkom učenju, tada predmetni ishodi i principi mirovne pedagogije djeluju zajedno. Upravo se u takvim svakodnevnim iskustvima, koja nastaju iz časa u čas, gradi kultura mira u školi.

1.4 Teorijska polazišta kompendijuma

Pripreme za čas predstavljene u ovom kompendijumu nisu nastale prema jedinstvenom metodičkom modelu niti slijede jednu pedagošku teoriju. One su rezultat nastojanja da se savremena didaktička i pedagoška saznanja prevedu u nastavnu praksu koja omogućava istovremeni razvoj predmetnih kompetencija i kulture mira. Zbog toga ovaj kompendijum ne polazi od pitanja koju teoriju treba primijeniti u nastavi, nego koje teorijske ideje mogu pomoći nastavniku da oblikuje kvalitetnije iskustvo učenja.

Jedno od najvažnijih polazišta predstavlja shvatanje da učenici ne usvajaju znanje pasivnim primanjem informacija, nego ga aktivno izgrađuju kroz iskustvo, istraživanje i interakciju sa drugima. Ovakvo razumijevanje učenja razvijano je kroz konstruktivističke teorije obrazovanja i radove autora poput Johna Deweya, Lava Vygotskog i Jeromea Brunera. Njihovi doprinosi naglašavaju važnost aktivnog učešća učenika, povezivanja novog znanja sa prethodnim iskustvom i socijalne prirode procesa učenja. U ovom kompendijumu te ideje prepoznaju se u nastojanju da učenici istražuju, postavljaju pitanja, sarađuju i samostalno dolaze do zaključaka.

Posebno mjesto zauzima iskustveno učenje. David Kolb pokazao je da se trajno razumijevanje razvija kroz ciklus iskustva, promišljanja, konceptualizacije i primjene. Upravo zato veliki broj priprema uključuje eksperimente, simulacije, igre uloga, problemske situacije i različite oblike refleksije. Cilj takvih aktivnosti nije povećati dinamiku časa, nego omogućiti učenicima da predmetne sadržaje povežu sa vlastitim iskustvom i tako razviju dublje razumijevanje.

Važno teorijsko polazište predstavlja i koncept konstruktivnog usklađivanja (constructive alignment), koji je razvio John Biggs. Ovaj pristup polazi od pretpostavke da ishodi učenja, nastavne aktivnosti i vrednovanje trebaju biti međusobno povezani i usmjereni ka istom cilju. U tom smislu aktivnosti nemaju vrijednost same po sebi; njihova vrijednost proizlazi iz doprinosa ostvarivanju planiranih ishoda. Takvo razumijevanje bilo je jedno od osnovnih načela prilikom razvoja priprema za čas u ovom kompendijumu.

Kompendijum se oslanja i na koncept refleksivne nastavne prakse koji su razvijali Donald Schön i Lee Shulman. Nastavnik se ne posmatra kao izvršilac unaprijed propisanih procedura, nego kao profesionalac koji kontinuirano promišlja vlastitu praksu, prilagođava nastavu potrebama učenika i donosi odluke u složenim i često nepredvidivim situacijama. Priprema za čas zbog toga nije zamišljena kao strogi scenarij, već kao promišljen okvir koji nastavniku pruža sigurnost, ali istovremeno ostavlja prostor za profesionalnu procjenu i fleksibilnost.

Posebno mjesto u teorijskim osnovama ovog kompendijuma zauzimaju pedagogija dijaloga i etika odnosa. Paulo Freire ukazivao je da obrazovanje nije proces prenošenja gotovih znanja, nego zajedničkog traganja za razumijevanjem kroz dijalog. Slično tome, Nel Noddings naglašava da kvalitet obrazovanja zavisi i od kvaliteta odnosa između nastavnika i učenika, kao i od razvoja kulture brige, povjerenja i međusobnog uvažavanja. Ove ideje u kompendijumu prepoznaju se kroz aktivnosti koje podstiču dijalog, aktivno slušanje, argumentiranje i zajedničko rješavanje problema.

Veliki značaj ima i teorija saradničkog učenja Davida i Rogera Johnsona, prema kojoj se razumijevanje produbljuje kada učenici uče jedni sa drugima, a ne samo jedni pored drugih. Saradnja se zato ne posmatra kao organizacioni oblik rada, nego kao način razvijanja znanja, socijalnih kompetencija i osjećaja zajedničke odgovornosti. Brojne pripreme u ovom kompendijumu koriste različite oblike rada u paru, grupama i zajedničkog istraživanja upravo sa tim ciljem.

Konačno, cjelokupan kompendijum utemeljen je u savremenim konceptima mirovne pedagogije, čije su temelje postavili Johan Galtung, Ian Harris, Betty Reardon, Gavriel Salomon i brojni drugi autori. Zajedničko ovim pristupima jeste razumijevanje da se kultura mira ne razvija prvenstveno kroz posebne nastavne sadržaje o miru, nego kroz svakodnevne obrazovne prakse. Način na koji učenici komuniciraju, sarađuju, rješavaju sukobe, uvažavaju različita mišljenja i preuzimaju odgovornost za zajedničko učenje predstavlja jednako važan obrazovni ishod kao i usvajanje predmetnih znanja.

Kompendijum je nastao upravo na sjecištu ovih teorijskih tradicija. Njegov cilj nije ponuditi novi pedagoški model niti zamijeniti postojeće didaktičke pristupe. Naprotiv, on nastoji pokazati da se savremena teorijska saznanja mogu uspješno povezati sa redovnom nastavom različitih predmeta i uzrasta. Mirovna pedagogija u tom smislu ne predstavlja dodatak nastavnom procesu, nego način njegovog promišljanja i organiziranja. Kada se predmetni ishodi ostvaruju kroz iskustvo, saradnju, dijalog, kritičko promišljanje i međusobno uvažavanje, obrazovanje istovremeno razvija znanje i gradi kulturu mira.

2. KAKO SU NASTAVNICI POVEZIVALI SVOJE PREDMETE SA MIROVNOM PEDAGOGIJOM

2.1. Metode rada

U višemjesečnom procesu obuke, razvoja nastavnih materijala, stručnog pregleda i profesionalne razmjene učestvovalo je 46 nastavnika iz cijele Bosne i Hercegovine, organiziranih u 11 predmetnih grupa. Rezultat ovog zajedničkog rada je 378 priprema za čas namijenjenih učenicima od prvog do devetog razreda osnovne škole, koje pokazuju kako se principi mirovne pedagogije mogu integrirati u redovnu nastavu različitih predmeta i uzrasta.

Razvoj priprema za čas, predstavljenih u ovom kompendijumu, rezultat je višemjesečnog procesa koji je kombinovao stručno usavršavanje nastavnika, zajednički razvoj nastavnih materijala, stručni pregled, vršnjačko učenje i rad u zajednici prakse. Cilj projekta nije bio izraditi zbirku nastavnih priprema kao samostalan proizvod, nego istražiti na koji način se principi mirovne pedagogije mogu integrirati u redovnu nastavu različitih predmeta i uzrasta. Polazna pretpostavka bila je jednostavna: održive promjene u obrazovanju nastaju onda kada nastavnici imaju priliku da zajedno promišljaju vlastitu praksu, razvijaju nova rješenja i međusobno dijele iskustva. Takvo razumijevanje polazi od ideje da učenici razvijaju vrijednosti mira ne samo kada razgovaraju o miru, nego kada imaju priliku sarađivati, slušati druge, razmatrati različite perspektive, zajednički rješavati probleme, preuzimati odgovornost i reflektirati o vlastitim iskustvima. U tom smislu mir nije sadržaj jedne nastavne jedinice, nego kvalitet odnosa koji se razvijaju tokom procesa učenja.

Proces je započeo javnim pozivom za nastavnike osnovnih škola iz cijele Bosne i Hercegovine. Na poziv je pristiglo 125 prijava iz 46 gradova i općina, što je pokazalo da među nastavnicima postoji značajan interes za profesionalno povezivanje i razvoj novih pristupa nastavi.

Nakon selekcijskog procesa odabrano je 46 nastavnika i nastavnica različitih predmetnih oblasti. Među njima su bili učitelji razredne nastave, nastavnici jezika i književnosti, matematike, fizike, hemije, biologije, historije, geografije, informatike, vjeronauke, umjetničkih predmeta, tjelesnog i zdravstvenog odgoja, kao i stručni saradnici. Već u ovoj fazi pokazalo se da interes za integraciju mirovne pedagogije značajno prevazilazi predmete koji se tradicionalno povezuju sa građanskim obrazovanjem, ljudskim pravima ili društvenim temama.

Posebna pažnja tokom selekcije posvećena je osiguravanju raznovrsnosti grupe. Nastojalo se uključiti nastavnike različitih predmetnih oblasti, različitih godina radnog iskustva i iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine. Time je od samog početka stvoren prostor za susret različitih obrazovnih perspektiva. Nastavnici iz velikih urbanih sredina radili su zajedno sa kolegama iz manjih lokalnih zajednica, a učitelji razredne nastave sa nastavnicima prirodnih nauka, jezika, društvenih predmeta i stručnih oblasti. Takva raznolikost pokazala se kao jedna od najvećih prednosti procesa jer je omogućila da se ideje razvijaju kroz susret različitih iskustava i obrazovnih konteksta.

Prva zajednička aktivnost bila je trodnevna obuka održana u Konjicu u februaru 2026. godine. Tokom obuke nastavnici su upoznati sa osnovnim principima mirovne pedagogije i načinima njihove integracije u postojeće nastavne sadržaje. Poseban fokus bio je na povezivanju ishoda učenja sa emocionalnom, socijalnom, kognitivnom i vrijednosnom dimenzijom mirovne pedagogije. Jednako važan rezultat obuke bilo je uspostavljanje profesionalnih veza među nastavnicima iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine. Tokom zajedničkog rada učesnici su razmjenjivali iskustva, razgovarali o izazovima sa kojima se susreću u nastavi i počeli razvijati zajedničko razumijevanje ciljeva projekta. Upravo će se ti odnosi kasnije pokazati kao jedan od ključnih faktora uspjeha cijelog procesa.

Trening je bio pažljivo strukturiran kroz progresivnu pedagošku logiku. Prvi dan bio je posvećen razumijevanju i zajedničkom jeziku. Učesnici su analizirali postojeće pripreme za čas i razmatrali u kojoj mjeri one reflektuju jasne ishode, vrijednosnu orijentaciju i metodološku usklađenost. Poseban akcenat stavljen je na to da priprema nije administrativni dokument, već pedagoški kompas koji otkriva kakav čas nastavnik želi da se desi. Uveden je standardizirani model pripreme koji uključuje precizne ishode učenja, jasno definisan vrijednosni fokus, participativne metode i refleksivnu evaluaciju.

Drugi dan bio je operativan i radionički orijentisan. Nastavnici su razvijali vlastite pripreme za čas, formulirali mjerljive ishode koji obuhvataju znanje, vještine i stavove, te analizirali kako odabrane metode podržavaju željene vrijednosne ishode. U radu su korištene kooperativne strukture poput Slagalice II i Think-Pair-Share, koje su istovremeno služile kao model za organizaciju učenja i kao demonstracija ravnopravne participacije. Ključni element dana bio je strukturirani peer-review proces, koji je modelirao profesionalni dijalog bez ocjenjivanja i doprinio unapređenju priprema kroz konstruktivnu povratnu informaciju.

Treći dan bio je usmjeren na doradu priprema, planiranje implementacije i refleksiju procesa. Učesnici su integrirali sugestije kolega, dodatno pojasnili vrijednosnu dimenziju svojih časova i definisali konkretne korake za primjenu u učionici. Obuka je zaključena predstavljanjem koncepta zajednice prakse i nastavka saradnje kroz digitalnu platformu InŠkola, čime je trening jasno pozicioniran kao početak kontinuiranog profesionalnog procesa.

Dakle, obuka nije bila usmjerena na predstavljanje gotovih modela nastavnog rada. Umjesto toga, nastavnici su radili na vlastitim primjerima iz prakse, analizirali postojeće nastavne sadržaje i istraživali mogućnosti njihove transformacije kroz principe mirovne pedagogije. Tokom radionica učesnici su testirali različite metode saradničkog učenja, analizirali konkretne nastavne situacije i diskutovali o tome kako se kroz svakodnevne aktivnosti mogu razvijati empatija, kritičko mišljenje, odgovornost i kultura dijaloga. Već tokom obuke nastajale su prve ideje za pripreme koje će kasnije biti razvijane i unapređivane kroz projektni proces.

Posebna vrijednost treninga bila je konkretizacija mirovne pedagogije kroz različite nastavne oblasti. U matematici je, primjerice, naglašena važnost argumentiranja različitih strategija rješavanja zadataka i razumijevanja greške kao dijela procesa učenja, čime se razvija tolerancija na različitost pristupa i smanjuje strah od pogreške. U jezicima je multiperspektivna analiza književnih likova i argumentativno pisanje o društvenim temama omogućilo povezivanje jezičkih kompetencija sa empatijom i društvenom odgovornošću. U STEM predmetima projektni rad o održivosti i odgovornom korištenju resursa povezao je naučno znanje sa građanskom odgovornošću. U društvenim predmetima analiza historijskih narativa i simulacije pregovora razvijale su sposobnost dijaloga i razumijevanja složenih društvenih procesa.

Na taj način je pokazano da mirovna pedagogija ne zahtijeva izmjenu sadržaja, već promjenu strukture učenja i odnosa u učionici.

Od samog početka bilo je jasno da se mirovna pedagogija ne može razvijati kroz tradicionalni model stručnog usavršavanja zasnovan na predavanjima i pasivnom slušanju. Zbog toga je metodologija rada tokom obuke bila zasnovana na principima iskustvenog i participativnog učenja. Nastavnici su učili kroz saradnju, diskusiju, refleksiju i zajedničko rješavanje problema – na isti način na koji će kasnije biti pozvani da organizuju učenje svojih učenika.

Nakon obuke uslijedio je višemjesečni proces razvoja priprema za čas. Nastavnici nisu razvijali nove nastavne jedinice niti dodatne sadržaje o miru. Polazili su od tema koje se već nalaze u nastavnim planovima i programima i istraživali načine na koje se kroz njih mogu razvijati saradnja, empatija, kritičko mišljenje, dijalog, odgovornost i aktivno učešće učenika. Takav pristup omogućio je da se mirovna pedagogija integriše u postojeću nastavu, bez potrebe za dodatnim predmetima ili posebnim kurikularnim sadržajima.

Nastavnici su tokom procesa bili organizirani u jedanaest predmetnih grupa: razredna nastava, jezici i književnost, matematika, prirodne nauke, historija i geografija, vjeronauka, informatika, tjelesni i zdravstveni odgoj, umjetnička područja, stručni predmeti i pedagoško-psihološka služba. Ovakva organizacija bila je posebno važna tokom obuke u Konjicu, gdje su učesnici unutar klastera analizirali specifičnosti svojih disciplina i istraživali mogućnosti povezivanja predmetnih sadržaja sa principima mirovne pedagogije. Međutim, proces nije bio ograničen na rad unutar pojedi-

načnih grupa. Svi nastavnici imali su pristup zajedničkom digitalnom prostoru u kojem su dijeljeni materijali, radne verzije priprema, smjernice i primjeri dobre prakse. Na taj način omogućena je kontinuirana razmjena ideja među svim učesnicima, bez obzira na predmetnu pripadnost. Takav otvoreni model rada pokazao se posebno vrijednim jer su nastavnici mogli pratiti kako kolege iz drugih oblasti pristupaju sličnim izazovima i pronalaziti inspiraciju iz rješenja koja su nastajala izvan njihovih vlastitih disciplina.

Tokom rada postalo je jasno da različite predmetne oblasti nude različite mogućnosti za integraciju principa mirovne pedagogije. Iako su nastavnici polazili od veoma različitih nastavnih sadržaja, svi su se suočavali sa sličnim profesionalnim pitanjima: kako povećati aktivno učešće učenika, kako organizirati saradničko učenje, kako podstaći refleksiju i kritičko promišljanje te kako osigurati da učenici ne budu samo pasivni primaoci znanja. Upravo je raznolikost predmeta uključenih u projekat omogućila da se principi mirovne pedagogije testiraju u različitim nastavnim kontekstima i na različitim uzrastima učenika, što je dodatno potvrdilo njihovu primjenjivost u redovnoj nastavi. Tokom rada postalo je jasno da različite predmetne oblasti zahtijevaju različite strategije integracije mirovne pedagogije. Upravo zbog toga nastavnicima nije ponuđen jedinstven model rada, nego okvir koji su prilagođavali specifičnostima svojih predmeta, uzrasta učenika i nastavnih ciljeva. Raznolikost pristupa razvijenih tokom projekta predstavljala je jedan od njegovih najvažnijih rezultata.

Sam proces razvoja priprema odvijao se kroz više iteracija. Nastavnici su najprije identifikovali nastavne jedinice koje nude prostor za integraciju mirovne pedagogije, nakon čega su razvijali prve verzije priprema. Uslijedili su stručni pregledi, dodatne dorade i unapređenja. Ovakav pristup omogućio je da se ideje postepeno razvijaju i usavršavaju, umjesto da nastavnici rade pod pritiskom izrade konačnog proizvoda u kratkom vremenskom roku. Mnoge pripreme prošle su kroz više verzija prije nego što su dobile svoj konačni oblik.

Kako bi se osigurala kvaliteta razvijenih materijala, uspostavljen je dvostepeni proces stručnog pregleda. U prvom krugu tim Centra za obrazovne inicijative Step by Step pregledao je po jednu pripremu svakog nastavnika i pripremio preporuke za unapređenje. Nakon toga nastavnici su samostalno odlučivali koje će prijedloge uvažiti i na koji način će ih integrirati u svoj rad. U drugom krugu odabrane pripreme pregledali su univerzitetski nastavnici i stručnjaci iz oblasti pedagogije i obrazovanja, pružajući dodatne komentare i sugestije. Povratne informacije nisu imale karakter evaluacije niti obaveznih korekcija, nego su predstavljale priliku za profesionalnu refleksiju i sagledavanje vlastitog rada iz dodatne perspektive. Konačne odluke o sadržaju i obliku priprema ostale su u rukama njihovih autora.

Iako su obuka, mentorstvo i razvoj priprema predstavljali ključne komponente projekta, dugoročna održivost promjene nije mogla počivati isključivo na povremenim susretima i projektnim aktivnostima. Jedno od centralnih pitanja od samog početka bilo je kako osigurati da profesionalno učenje nastavnika ne završi završetkom obuke ili izradom nastavnih materijala. Odgovor na to pitanje pronađen je u razvoju i jačanju zajednice prakse okupljene oko platforme InŠkola.

Za razliku od tradicionalnih modela stručnog usavršavanja, koji su najčešće organizirani kao pojedinačni seminari ili radionice, zajednice prakse polaze od pretpostavke da profesionalni razvoj nije događaj nego proces. Nastavnici ne uče samo od stručnjaka i edukatora, nego i jedni od drugih. Oni razvijaju nova znanja kroz razmjenu iskustava, zajedničko rješavanje problema, dijeljenje nastavnih materijala i refleksiju o vlastitoj praksi. Upravo zbog toga zajednice prakse predstavljaju jedan od najznačajnijih savremenih modela profesionalnog razvoja nastavnika.

U bosanskohercegovačkom obrazovnom kontekstu ovaj pristup ima dodatnu vrijednost. Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine karakterišu različiti administrativni nivoi upravljanja, različiti kurikulumi i relativno ograničene mogućnosti za kontinuiranu saradnju nastavnika iz različitih dijelova zemlje. U takvim okolnostima digitalni prostor može postati važan mehanizam povezivanja ljudi koji dijele slične profesionalne interese, ali nemaju priliku da se redovno susreću.

Iz te potrebe nastala je InŠkola – digitalna zajednica nastavnika koja je tokom godina prerasla u jednu od najznačajnijih profesionalnih mreža u obrazovanju Bosne i Hercegovine. U okviru projekta *InSchool for Peace* platforma nije imala ulogu pomoćnog komunikacijskog alata, nego je predstavljala jedan od ključnih mehanizama ostvarivanja projektnih ciljeva. Njena svrha bila je da poveže nastavnike, omogući razmjenu iskustava, podrži razvoj profesionalnog identiteta i stvori prostor u kojem će ideje mirovne pedagogije nastaviti živjeti i nakon završetka projektnih aktivnosti.

Program InFluensera razvijen je s ciljem da ideje i iskustva nastala unutar projekta ne ostanu ograničeni na grupu nastavnika koji su direktno učestvovali u razvoju priprema za čas. Mrežu su činili nastavnici i studenti nastavničkih fakulteta iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, koji su djelovali kao ambasadori platforme InŠkola i promotori savremenih pristupa učenju i poučavanju. Njihova uloga nije bila samo predstavljanje digitalne platforme, već i povezivanje nastavnika, škola i lokalnih zajednica sa mogućnostima koje pružaju zajednice prakse. Kroz školske posjete, prezentacije, radionice i neformalne susrete, InFluenseri su doprinosili širenju profesionalne mreže nastavnika i stvaranju prostora za razmjenu iskustava izvan okvira samog projekta.

Posebna vrijednost ovog pristupa ogledala se u činjenici da je profesionalno učenje premješteno izvan tradicionalnih modela stručnog usavršavanja. Umjesto da se znanja i iskustva prenose isključivo kroz formalne obuke, nastavnici su imali priliku učiti od svojih kolega, upoznati primjere dobre prakse iz drugih škola i uključiti se u širu profesionalnu zajednicu. Na taj način InFluenseri su postali važan most između digitalne zajednice okupljene oko InŠkole i stvarnih školskih zajednica u kojima nastavnici svakodnevno rade.

Kao rezultat ovog procesa razvijeno je ukupno 378 priprema za čas, čime je premašen prvobitno planirani cilj projekta. Međutim, najvažniji rezultat nije samo broj razvijenih materijala. Jednako značajna je profesionalna mreža nastavnika koja je nastala tokom rada. Iskustvo projekta pokazalo je da razvoj nastavnih inovacija daje najbolje rezultate kada se povežu kvalitetna obuka, dovoljno vremena za eksperimentiranje, stručna podrška, vršnjačko učenje i zajednica u kojoj nastavnici mogu dijeliti iskustva i učiti jedni od drugih. Upravo je kombinacija ovih elemenata omogućila nastanak korpusa priprema predstavljenih u ovom kompendijumu i može poslužiti kao model za razvoj sličnih inicijativa u drugim oblastima obrazovanja.

2.2. Pristupi u izradi priprema za čas predmetnim oblastima

Trideset odabranih priprema predstavljenih u ovom poglavlju predstavljaju reprezentativan presjek korpusa od 378 priprema razvijenih tokom projekta. Iako ne obuhvataju sve predmetne oblasti i uzraste zastupljene u radu nastavnika, omogućavaju uvid u različite načine na koje se principi mirovne pedagogije mogu integrirati u redovnu nastavu i pokazuju bogatstvo pristupa razvijenih tokom projekta.

Analiza ovih primjera pokazuje da mirovna pedagogija nije vezana za određene teme ili nastavne predmete. Ona se prepoznaje u načinu na koji se uči, razgovara, istražuje i grade odnosi u učionici. Od književnosti do matematike, od biologije do informatike, od muzike do sporta, nastavnici su pronalazili različite polazne tačke za razvijanje saradnje, empatije, odgovornosti i kritičkog promišljanja. Kultura mira ne nastaje u izdvojenim lekcijama o miru. Ona se svakodnevno gradi u učionici – u načinu na koji se postavljaju pitanja, prihvataju različitosti, uči iz grešaka i grade odnosi između učenika i nastavnika.

Analizirane pripreme obuhvataju rad sa učenicima od drugog do devetog razreda osnovne škole i uključuju širok spektar predmetnih oblasti: maternji i strane jezike i književnost, matematiku, fiziku, hemiju, biologiju, informatiku, historiju, geografiju, muzičku i likovnu kulturu, vjeronauku, tehničku kulturu, tjelesni i zdravstveni odgoj, kulturu življenja te sadržaje iz područja prirode i društva. Takva raznovrsnost omogućava uvid u različite mogućnosti integracije mirovne pedagogije i istovremeno pokazuje da teme saradnje, odgovornosti i nenasilja nisu rezervisane samo za društvene i humanističke predmete.

Možda se svaki nastavnik barem jednom zapitao da li, objašnjavajući gramatička pravila, hemijske zakone ili matematičke formule, učenicima prenosi samo znanje ili istovremeno učestvuje u oblikovanju njihovog odnosa prema drugima i svijetu koji ih okružuje. Mirovna pedagogija se često doživljava kao nešto što pripada posebnim projektima ili dodatnim sadržajima za koje u redovnoj nastavi nema dovoljno vremena. Međutim, primjeri predstavljeni u ovom poglavlju pokazuju drugačije. Oni svjedoče da se kultura mira može razvijati unutar svakodnevne nastave, kroz sadržaje koji su već dio nastavnog procesa i kroz način na koji učenici zajedno uče, razgovaraju i rješavaju probleme.

Prvi pogled na odabrane pripreme pokazuje da su nastavnici veoma često polazili od iskustava, osjećaja i svakodnevnog života učenika. Umjesto da ih odmah uvode u analizu nastavnog sadržaja, mnoge pripreme započinju pitanjima, situacijama i iskustvima koja učenicima omogućavaju da se lično povežu sa temom i da je dožive kao nešto što se tiče njihovih odnosa, izbora i načina na koji razumiju sebe i druge. Upravo u toj povezanosti predmetnog sadržaja i životnog iskustva učenika otvara se prostor u kojem mirovna pedagogija dobija svoje konkretno značenje.

Jezici i književnost

Među odabranim pripremama posebno mjesto zauzimaju sadržaji iz maternjeg i stranih jezika i književnosti, jer upravo oni pokazuju koliko književni tekstovi, jezik i komunikacija mogu postati prostor za razumijevanje sebe i drugih. U ovim primjerima učenici ne pristupaju tekstovima samo kao sadržajima koje treba analizirati i interpretirati. Književna djela, pjesme i jezičke strukture postaju povod za razgovor o emocijama, odnosima među ljudima, sukobima i načinima njihovog prevazilaženja.

U basnama „Dva jarca“ i „Dve koze“ sukob na uskom brvnu postaje metafora svakodnevnih nesuglasica među ljudima. Kroz dramatizaciju, poređenje dva različita ishoda i razgovor o postupcima likova učenici sami otvaraju pitanje da li je popuštanje znak slabosti ili izraz mudrosti i brige za zajednički interes. Umjesto gotovih odgovora, imaju priliku promišljati o različitim načinima rješavanja sukoba i posljedicama koje određene odluke proizvode. Tako se jednostavna basna pretvara u iskustvo saradnje, uvažavanja i traganja za zajedničkim rješenjima.

Sličan emocionalni ulaz prisutan je i u času posvećenom pjesmi „Lastavice". Prije same analize teksta učenici se pozivaju da zamisle kako bi se osjećali kada bi se vratili kući, a kuće više ne bi bilo. Takva aktivnost usmjerena je na razvijanje sposobnosti da se iskustvo drugoga sagleda iz njegove perspektive. Nakon toga slijedi susret s književnim tekstom, koji učenici doživljavaju kao priču o gubitku, pripadanju, sjećanju i potrebi za sigurnošću. Na sličan način i pjesma „Đače" prerasta okvire sadržaja predviđenog nastavnim planom i programom. Kroz razgovor o osobinama glavnog lika učenici promišljaju o vlastitim obavezama, odnosu prema učenju, odgovornosti prema drugima i osjećaju pripadnosti razrednoj zajednici.

U „Zimskoj priči" motivi zime, tišine i smirenosti služe kao povod za razgovor o unutrašnjem miru i načinima na koje ljudi reaguju na izazovne situacije. Umjesto zadržavanja na formalnoj analizi teksta, učenici povezuju književne motive sa vlastitim iskustvima i osjećajima, otkrivajući da književnost može biti prostor za razumijevanje sebe i odnosa koje svakodnevno grade.

Sličan pristup prisutan je i u nastavi stranih jezika. U pripremi „A Friend in Need" učenici ne usvajaju samo novi vokabular i jezičke strukture. Kroz priču o prijateljstvu i vršnjačkom nasilju razgovaraju o osjećajima, uzrocima sukoba i načinima pružanja podrške drugima. Učenje jezika tako dobija i socijalnu dimenziju, jer komunikacija prestaje biti samo tehnička vještina i postaje sredstvo za izgradnju odnosa i razvijanje empatije.

Posebno zanimljivi primjeri nastaju onda kada se mirovna pedagogija povezuje sa sadržajima koji se na prvi pogled ne dovode u vezu sa temama mira i nenasilja. U obradi gramatičke jedinice o imperativu učenici kroz simbolično putovanje „Autobusom imperativ" istražuju kako se isti jezički oblik može koristiti za iskazivanje podrške, ohrabrivanja i poštovanja. Gramatička pravila tako postaju prilika za promišljanje o tome kako riječima gradimo ili narušavamo odnose.

Sličan pristup prisutan je i u obradi sevdalinke. Umjesto zadržavanja na formalnim obilježjima i književnoteorijskim karakteristikama, učenici prepoznaju poruke koje tekst prenosi, analiziraju obrasce nasilne komunikacije i pokušavaju ih preoblikovati u poruke koje afirmišu poštovanje i razumijevanje. Povezivanjem tradicionalne pjesme sa savremenim digitalnim okruženjem kulturna baština prestaje biti udaljeni sadržaj iz prošlosti i postaje prostor susreta različitih iskustava i generacija.

Posebno mjesto zauzima obrada „Uspavanke iz opere Hasanaginica". Kroz muziku, tehniku „vruće stolice" i žive kadrove učenici pokušavaju razumjeti Hasanaginicu, Hasan-agu i druge aktere priče, promišljajući njihove osjećaje, postupke i okolnosti u kojima djeluju. Takav pristup otvara prostor za razumijevanje složenosti ljudskih odnosa, osjećaja nepravde, ljubavi, gubitka i društvenih očekivanja, podstičući učenike da iste događaje sagledaju iz različitih perspektiva ne nudeći jednostavne moralne poruke. Klasično književno djelo postaje mjesto susreta različitih iskustava i perspektiva.

Kada se sagledaju kao cjelina, ovi primjeri pokazuju da predmetni sadržaji ne gube svoju obrazovnu vrijednost. Naprotiv, jezik i književnost ostaju u središtu nastavnog procesa, ali istovremeno postaju prilika za razvijanje komunikacijskih vještina, empatije i kulture dijaloga. U tome se jasno prepoznaje jedan od osnovnih principa mirovne pedagogije – uvjerenje da se znanje ne odvaja od iskustva i odnosa među ljudima te da je proces učenja istovremeno i proces razumijevanja sebe i drugih.

Priroda, ekologija i svakodnevni život

Brojne pripreme pokazuju da se pitanja mira, odgovornosti i zajedničkog života ne otvaraju isključivo kroz društvene i humanističke predmete. Među najzanimljivijim primjerima nalaze se upravo oni u kojima se prirodne nauke, ekologija, zdravlje i svakodnevni život koriste kao polazište za razvijanje svijesti o međuzavisnosti i odgovornosti prema zajedničkim dobrima. U ovim primjerima učenici usvajaju znanja o prirodnim procesima, zdravlju ili energiji, uz postepeno razvijajanje razumijevanja da su ljudi, zajednica i prirodno okruženje neraskidivo povezani.

U predmetu Moja okolina tema zagađivanja voda započinje zahvalnošću vodi kao izvoru života. Takav uvod pomaže učenicima da vodu dožive kao dobro od kojeg zavisi život svih ljudi i živih bića. Kroz nastavne aktivnosti istražuju uzroke zagađenja, razgovaraju o njegovim posljedicama i promišljaju o vlastitoj odgovornosti prema prirodi. Završni dio časa usmjerava ih na pitanje šta svako od njih može učiniti kako bi doprinio zaštiti vode i okoliša. Tako ekološka tema dobija šire značenje i postaje prilika za razvijanje osjećaja lične i zajedničke odgovornosti.

Sličan pristup prisutan je i u biologiji. Kroz simulaciju rijeke i aktivnosti koje prikazuju različite oblike zagađenja učenici imaju priliku posmatrati kako pojedinačni postupci utiču na cijeli ekosistem. Rijeka se pojavljuje kao zajedničko dobro od kojeg zavise ljudi, biljke i životinje. Kroz razgovor i zajedničku analizu učenici postepeno uviđaju da posljedice neodgovornog ponašanja utiču na cijelu zajednicu i zajednička dobra. Tako razvijaju svijest o međusobnoj povezanosti i razumijevanje da zaštita prirode zahtijeva zajedničku odgovornost i djelovanje.

Jedan od zanimljivijih primjera dolazi iz islamske vjeronauke, gdje se tema ekologije gradi na razumijevanju čovjeka kao čuvara, a ne vlasnika svijeta koji ga okružuje. Kroz razgovor o odgovornosti, umjerenosti i poštovanju prirode učenici dolaze do spoznaje da odnos prema okolišu nadilazi tehnička i ekološka pitanja i zadire u područje moralne odgovornosti. Briga za prirodu tako se povezuje sa brigom za druge ljude i buduće generacije.

Tema zdravlja i odgovornosti prisutna je i u kulturi življenja. Obrada pravilne ishrane polazi od svakodnevnih navika učenika i njihovih iskustava. Kroz analizu prehrambenih izbora i zajedničko planiranje obroka učenici promišljaju o odnosu prema vlastitom tijelu, zdravlju i kvalitetu života. Briga o sebi dobija šire značenje i povezuje se sa odgovornošću prema porodici i zajednici. Na taj način i tema ishrane postaje prilika za razvijanje umjerenosti, odgovornosti i brige za druge.

Sličnu dimenziju dobija i nastavna jedinica o električnoj energiji. Iako su u središtu časa provodljivost, baterije i osnovni pojmovi iz fizike, učenici istovremeno razgovaraju o pravilnoj upotrebi i odlaganju baterija, štednji energije i posljedicama neodgovornog odnosa prema okolišu. Naučni sadržaji tako se povezuju sa svakodnevnim životom i razvijanjem svijesti da odgovorno korištenje resursa doprinosi dobrobiti pojedinca, zajednice i budućih generacija.

Kada se posmatraju zajedno, ove pripreme pokazuju da prirodne nauke i svakodnevne životne teme nisu svedene na prenošenje informacija. Voda, hrana, energija i okoliš postaju polazište za razgovor o odgovornosti, međuzavisnosti i zajedničkim dobrima. Učenici postepeno otkrivaju da lične odluke uvijek imaju posljedice koje nadilaze pojedinca i da briga o prirodi istovremeno predstavlja i brigu o drugim ljudima i zajednici kojoj pripadamo.

Pravila, odgovornost i zajednički život

Zanimljivo je da se pitanja pravila, odgovornosti i pravednosti pojavljuju u potpuno različitim predmetima. Iako se na prvi pogled može činiti da takve teme pripadaju građanskom obrazovanju ili etici, odabrane pripreme pokazuju da se razumijevanje zajedničkog života može razvijati i kroz muziku, tehničku kulturu, sport ili matematiku. U svim ovim primjerima pravila se ne predstavljaju kao skup zabrana, već kao okvir koji omogućava sigurnost, saradnju i pravedne odnose među ljudima. Kroz iskustvo učenici otkrivaju svrhu i značenje pravila te razvijaju razumijevanje njihove uloge u zajedničkom životu.

U pjesmi „Saobraćajac" učenici kroz muziku, pokret i zajedničke aktivnosti postepeno otkrivaju da saobraćajna pravila predstavljaju dogovore koji omogućavaju sigurnost svih učesnika u saobraćaju. Kroz ritam, igru i simbolične situacije razumiju da pravila imaju smisla zato što štite ljude i omogućavaju zajednički život. Već na najranijem uzrastu razvija se svijest da vlastita sloboda podrazumijeva odgovornost prema drugima i brigu za zajedničko dobro.

Slična logika prisutna je i u tehničkoj kulturi. Kroz simulaciju raskrsnice i preuzimanje različitih uloga pješaka, vozača i policajaca učenici saobraćaj doživljavaju kao zajednički prostor u kojem su odgovornost, pažnja i međusobno uvažavanje jednako važni kao poznavanje saobraćajnih pravila. Iskustvo različitih uloga pomaže im da razumiju kako sigurnost nastaje iz usklađenog djelovanja svih učesnika i spremnosti da se vlastito ponašanje prilagodi potrebama drugih.

Vrlo zanimljiv primjer dolazi iz tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Na času posvećenom vršnom odbijanju lopte u odbojci učenici ne razvijaju samo motoričke vještine. Budući da ne napreduju svi istim tempom, čas postaje prilika za razvijanje strpljenja, međusobnog bodrenja i prihvatanja različitosti. Uspjeh se mjeri kvalitetom izvedbe, spremnošću da se pruži podrška saigraču i doprinosom zajedničkom uspjehu tima.

Posebno zanimljiv primjer dolazi iz matematike. U pripremi posvećenoj konstrukciji jednakokračnog trokuta geometrijski sadržaji povezuju se sa simboličkim zadatkom izgradnje mosta između dva sela i određivanja mjesta za „Park prijateljstva". Tragajući za tačkom jednako udaljenom od oba naselja, učenici istovremeno promišljaju o jednakosti, pravednosti i zajedničkom dobru. Matematički pojam jednakosti tako dobija značenje koje nadilazi geometriju i postaje povod za razgovor o jednakim mogućnostima i pravednim rješenjima.

Sagledane kao cjelina, ove pripreme pokazuju da pravila predstavljaju okvir koji omogućava zajednički život. Bilo da je riječ o saobraćajnim pravilima, pravilima igre, sportskim pravilima ili matematičkoj ideji jednakosti, učenici kroz različite nastavne situacije postepeno dolaze do spoznaje da prava i slobode uvijek nose i odgovornost prema drugima. Upravo u sposobnosti da se u naizgled običnim i svakodnevnim sadržajima prepoznaju pitanja pravednosti, odgovornosti i zajedništva ogleda se jedna od važnih karakteristika mirovne pedagogije.

Matematika, fizika, hemija i informatika

Među najzanimljivijim nalazima izdvajaju se pripreme iz matematike, fizike, hemije i informatike. Upravo ovi predmeti možda najjasnije pokazuju da mirovna pedagogija ne mora biti vidljiva u samim temama nastavnih jedinica. Njeni principi razvijaju se kroz način organizacije učenja, odnose među učenicima i pristup greškama, različitim mišljenjima i zajedničkom rješavanju problema. Dok se u humanističkim predmetima mirovna dimenzija često prepoznaje u sadržajima o kojima se govori, u prirodnim naukama i matematici ona se prije svega oblikuje kroz kulturu učenja koja se gradi u učionici.

Takav pristup vidljiv je već u nastavi matematike. U pripremi posvećenoj rednim brojevima do dvadeset sadržaj koji se tradicionalno obrađuje kroz individualne zadatke organiziran je kroz „Vozić mira i prijateljstva". Učenici sarađuju, preuzimaju različite uloge i zajednički dolaze do rješenja. Naglasak nije na takmičenju i individualnom uspjehu, nego na uključivanju svih učenika i osjećaju pripadnosti grupi.

Još zanimljiviji primjer dolazi iz obrade algebarskih izraza. Vrijednost ove pripreme ogleda se u povezivanju učenika različitih uzrasta, čime međugeneracijsko učenje postaje sastavni dio časa. Matematika se tako pretvara u prostor u kojem se razvijaju saradnja, povjerenje i osjećaj zajedništva. Znanje se ne doživljava kao nešto što pojedinac posjeduje i prenosi drugima, već kao proces koji nastaje kroz zajednički rad, razmjenu iskustava i međusobnu podršku.

Sličan obrazac prisutan je i u fizici. U pripremi posvećenoj mjerenju površine učenici rade na problemima koji proizlaze iz svakodnevnog života. Situacije povezane s obnovom škole – krečenjem zidova, postavljanjem laminata i uređenjem prostora – daju matematičkim i fizičkim pojmovima konkretno značenje. Zajedničko planiranje, raspodjela zadataka i traganje za rješenjima postaju jednako važni kao i tačnost samog proračuna. Učenici pritom uče da se problemi najčešće rješavaju saradnjom i zajedničkim promišljanjem.

Posebno je značajan odnos prema greškama, što je vidljivo u pripremi o određivanju zapremine tijela. Nastavnik eksplicitno naglašava da je pogrešna procjena prirodan i vrijedan dio procesa učenja, stvarajući okruženje u kojem učenici slobodno istražuju, postavljaju hipoteze i uče iz vlastitog iskustva. Time se stvara okruženje u kojem učenici imaju slobodu da postavljaju hipoteze, iskušavaju različita rješenja i uče iz vlastitih pokušaja. Takav odnos prema greškama doprinosi stvaranju atmosfere sigurnosti i povjerenja, u kojoj se razvijaju samopouzdanje i spremnost na saradnju.

Hemija također pruža zanimljive primjere. U obradi zakona održanja mase učenici kroz eksperiment, posmatranje i zajedničko zaključivanje dolaze do naučnih spoznaja. Različite pretpostavke provjeravaju se argumentima i dokazima, pa se kultura učenja zasniva na istraživanju i dijalogu. U takvom procesu različita mišljenja postaju podsticaj za zajedničko traganje za odgovorima i produbljivanje razumijevanja. Sličan pristup prisutan je i u nastavnoj jedinici o ugljikohidratima, gdje se naučni sadržaji povezuju sa svakodnevnim životom. Razgovor o prehrambenim navikama i zdravlju podstiče učenike da promišljaju o vlastitim izborima i odgovornosti prema sebi i drugima.

Možda najneočekivaniji primjer dolazi iz informatike. Algoritamsko razmišljanje, koje se najčešće povezuje sa efikasnošću i preciznošću, u odabranoj pripremi dobija i etičku dimenziju. U igri „Superjunaci u šumi" učenici tragaju za rješenjima koja istovremeno omogućavaju pronalaženje najkraćeg puta, spašavanje što većeg broja životinja i pružanje pomoći drugima. Učenici tako postepeno otkrivaju da efikasnost nije jedina vrijednost i da odgovorno odlučivanje podrazumijeva razmišljanje o potrebama drugih.

Kada se sagledaju kao cjelina, ove pripreme pokazuju da matematika, fizika, hemija i informatika potvrđuju jednu od osnovnih ideja mirovne pedagogije – da kultura mira ne zavisi samo od sadržaja koji se obrađuju, nego i od načina na koji se znanje stvara i dijeli. Saradnja, međusobna podrška, sloboda da se pogriješi, uvažavanje različitih ideja i zajedničko traganje za rješenjima imaju jednaku vrijednost kao i usvajanje nastavnog gradiva. Tako i predmeti koji se često smatraju „neutralnim" ili „strogo naučnim" postaju prostor za razvijanje povjerenja, odgovornosti i kulture dijaloga.

Historija, geografija, vjeronauka i umjetnost

Pripreme iz historije, geografije, vjeronauke i umjetničkih područja pokazuju kako veliki društveni procesi, religijski sadržaji i umjetnička djela mogu postati polazište za promišljanje o slobodi, jednakosti, dostojanstvu i nenasilju. U ovim primjerima učenici povezuju prošlost sa sadašnjošću, prepoznaju nepravdu, sagledavaju različite perspektive i promišljaju o vlastitoj ulozi u zajednici, istovremeno razvijajući razumijevanje historijskih procesa i njihovog značaja za savremeno društvo.

U nastavi historije proces dekolonizacije, aparthejd i Pokret nesvrstanih ne obrađuju se samo kao politički događaji i hronološki niz činjenica. Proučavanje aparthejda postaje prilika za razgovor o diskriminaciji, nejednakosti i otporu nepravdi, dok Pokret nesvrstanih učenici upoznaju kao primjer međunarodne saradnje, solidarnosti i nastojanja da se sukobi prevazilaze dijalogom. Historijski sadržaji tako dobijaju značenje koje nadilazi poznavanje datuma i događaja. Učenici uviđaju da pitanja slobode, jednakosti i ljudskog dostojanstva predstavljaju trajne vrijednosti i izazove svakog društva, uključujući i savremeni svijet.

Sličan pristup prisutan je i u geografiji. Fotografija klupe sa natpisom „Whites Only" postaje snažan vizuelni podsticaj koji učenicima omogućava da diskriminaciju ne dožive kao apstraktan pojam. Kroz analizu prostora i društvenih procesa dolaze do pitanja kako nastaju nejednakosti, na koji način se održavaju i šta pojedinci i zajednice mogu učiniti da ih prevaziđu. Geografski sadržaji tako postaju prilika za razumijevanje odnosa među ljudima i društvima.

Zanimljiv primjer dolazi iz rimokatoličkog vjeronauka. Obrada blaženstava usmjerena je na promišljanje o mirotvorstvu i svakodnevnom življenju vrijednosti koje podstiču razumijevanje, solidarnost i brigu za druge. Kroz konkretne situacije iz školskog života učenici razgovaraju o sukobima, ogovaranju, isključivanju i vršnjačkim nesporazumima te traže načine da poruke blaženstava

povežu sa vlastitim iskustvima i odnosima. Posebna pažnja posvećena je aktivnom slušanju, nenasilnoj komunikaciji i razumijevanju sukoba kao prilike za učenje i izgradnju boljih odnosa.

Srodan pristup može se prepoznati i u muzičkoj kulturi. Obrada pjesme „Nasilje nije hrabrost" otvara prostor za razgovor o vršnjačkom nasilju, odgovornosti i hrabrosti da se reaguje kada je neko izložen nepravdi. Učenici promišljaju o različitim oblicima nasilja, analiziraju poruke koje pjesma prenosi i razgovaraju o ulozi posmatrača i odgovornosti svakog pojedinca u stvaranju sigurnog okruženja. Kroz muziku učenici postepeno otkrivaju da se hrabrost izražava brigom za druge, spremnošću da se reaguje na nasilje i zalaganjem za vrijednosti koje jačaju zajednicu.

Umjetnička područja otvaraju posebne mogućnosti za razvoj kulture mira, jer učenicima omogućavaju da teme saradnje, poštovanja i prihvatanja doživljavaju kroz emocije, iskustvo i zajedničko stvaranje. U obradi pjesme „Divna, Divna" pogled, riječ i dodir postaju povod za promišljanje o odnosima među ljudima, dok se kroz zajedničko pjevanje i pokret razvijaju osjećaj pripadnosti i međusobnog povjerenja.

Slična logika prisutna je i u likovnoj kulturi. U obradi ritma učenici zajednički osmišljavaju scene, sarađuju u realizaciji zadataka i traže kreativna rješenja. Različite ideje postaju izvor novih mogućnosti, a sam proces rada prilika za učenje saradnje, slušanja i međusobnog uvažavanja. Tako likovno stvaralaštvo, uz estetske kompetencije, doprinosi razvoju vještina saradnje i prihvatanju različitih perspektiva.

Upravo zbog toga umjetnička područja imaju posebno mjesto u mirovnoj pedagogiji. Ona učenicima omogućavaju da teme saradnje, poštovanja i prihvatanja ne razumiju samo na racionalnom nivou, nego da ih dožive kroz emocije, iskustvo i zajedničko stvaranje. U takvim iskustvima estetska dimenzija ne odvaja se od međuljudskih odnosa. Naprotiv, umjetnost postaje jedan od načina na koji učenici uče šta znači stvarati zajedno, uvažavati druge i osjećati pripadnost zajednici.

Kada se sagledaju kao cjelina, ovi primjeri pokazuju da historija, geografija, vjeronauka i umjetnost imaju poseban potencijal za povezivanje velikih društvenih tema sa iskustvima učenika. Kroz takve sadržaje razvija se sposobnost razumijevanja različitih perspektiva, prepoznavanja nepravde i promišljanja o vlastitoj odgovornosti. Prošlost, religijski tekstovi i umjetnička djela postaju polazište za razgovor o odnosima među ljudima, vrijednostima i mogućnostima izgradnje pravednijeg društva. U tome se ogleda jedan od važnih doprinosa mirovne pedagogije savremenom obrazovanju – povezivanje znanja sa vrijednostima i svakodnevnim iskustvom učenika.

Zajedničke karakteristike priprema i zaključna razmatranja

Prilikom analize odabranih priprema postaje jasno da njihov najvažniji zajednički element nije toliko sadržaj nastavnih jedinica koliko način na koji je organiziran proces učenja. Iako se radi o veoma različitim predmetima, uzrastima i temama, gotovo sve pripreme dijele sličnu pedagošku logiku. Proces učenja učenicima pruža priliku da istražuju, postavljaju pitanja, razmjenjuju mišljenja, sarađuju i zajednički oblikuju nova znanja, razvijajući pritom odgovornost za vlastito učenje i učenje zajednice.

U velikom broju priprema prisutni su različiti oblici saradničkog učenja, rada u paru i grupama, zajedničkog rješavanja problema i razmjene ideja. Učenici preuzimaju različite uloge, argumentuju svoje stavove i zajedno dolaze do zaključaka. Dramatizacija, igre uloga, eksperimenti, simulacije, galerije radova, „vruća stolica", živi kadrovi i različiti oblici refleksije stvaraju prostor u kojem učenici slobodno izražavaju mišljenja, slušaju jedni druge i zajednički tragaju za rješenjima.

Jedna od važnih karakteristika ovih priprema jeste odnos prema greškama. Posebno u matematici, fizici i prirodnim naukama od učenika se očekuje da postavljaju hipoteze, procjenjuju, iskušavaju različita rješenja i preispituju vlastite pretpostavke. Pogrešan odgovor doprinosi procesu učenja, jačajući osjećaj sigurnosti, povjerenja i spremnosti učenika da istražuju različite mogućnosti bez

straha od neuspjeha. Takav pristup stvara atmosferu sigurnosti i povjerenja u kojoj učenici imaju slobodu da postavljaju pitanja, izražavaju nesigurnosti i uče bez straha od ismijavanja ili negativnih posljedica. U takvom okruženju, uz predmetna znanja, razvijaju se samopouzdanje, osjećaj pripadnosti i spremnost na saradnju.

Slično tome, različita mišljenja i perspektive predstavljaju vrijedan resurs za zajedničko učenje. Književni tekstovi, historijski procesi, religijski sadržaji i društvene teme postaju prostor za argumentirani dijalog, aktivno slušanje i razumijevanje različitih perspektiva, podstičući učenike da promišljaju razloge koji oblikuju stavove i postupke drugih ljudi. Kroz takve procese učenici razvijaju sposobnost sagledavanja problema iz više perspektiva i iskustvo da različitost mišljenja može obogatiti dijalog, proširiti razumijevanje i doprinijeti kvalitetnijim rješenjima.

U mnogim pripremama vidljivo je i pomjeranje uloge nastavnika. Nastavnik više nije isključivo prenosilac znanja i autoritet koji raspolaže svim odgovorima. On postaje organizator procesa učenja i osoba koja stvara uslove da učenici istražuju, postavljaju pitanja i preuzimaju odgovornost za vlastito učenje. Znanje nastaje u odnosima – kroz iskustvo, dijalog, saradnju i zajedničko traganje za razumijevanjem.

Kada se posmatraju zajedno, analizirane pripreme pokazuju da se kultura mira ne razvija prvenstveno kroz posebne lekcije o miru, toleranciji ili nenasilju. Ona se razvija kroz svakodnevna iskustva učenja, kroz način na koji učenici razgovaraju jedni s drugima, kako se odnose prema greškama, kako rješavaju nesuglasice i kako zajedno tragaju za odgovorima. Mir se u tom smislu ne pojavljuje kao stanje koje je jednom postignuto. Mir se postavlja kao proces koji se svakodnevno gradi i živi kroz saradnju, dijalog, uvažavanje različitosti i zajedničko djelovanje.

Možda se upravo u tome krije i najvažnija poruka ovih priprema. Kultura mira ne nastaje iz izdvojenih sadržaja niti iz povremenih aktivnosti posvećenih miru. Ona nastaje iz svakodnevnih iskustava koja učenici imaju u učionici, iz odnosa koje grade sa nastavnicima i vršnjacima i iz načina na koji zajedno stvaraju znanje. Zbog toga mirovna pedagogija ne predstavlja dodatak predmetnoj nastavi, već način na koji se proces učenja organizuje i doživljava. Kada učenici uče da sarađuju, slušaju jedni druge, prihvataju različitosti, argumentuju svoje stavove, uče iz grešaka i zajedno traže rješenja, istovremeno se razvijaju kao učenici i kao članovi zajednice sposobni da doprinose izgradnji pravednijih, uključivijih i mirnijih društvenih odnosa.

Učenje tako postaje mnogo više od usvajanja znanja. Ono postaje iskustvo zajedničkog života, odgovornosti prema drugima i svakodnevnog vježbanja vrijednosti na kojima počiva kultura mira.

Katalog uzorka priprema:

Razredna nastava

Srpski jezik – „Dva jarca“ i „Dve koze“ (Boris Petrović, II razred)
Priprema koristi dvije basne kao kontrastne modele rješavanja sukoba. Učenici najprije kroz dramatizaciju situacije na „brvnu“ ulaze u konflikt, razgovaraju o osjećajima i mogućim rješenjima, a zatim porede tvrdoglavost jarčeva sa saradnjom koza. Kroz pitanja poput „Da li je to slabost ili mudrost?“ i grupne zadatke („logo jarca koji bira dogovor, ne sudar“, „poruka brvna“) učenici analiziraju uzroke i posljedice sukoba, povezuju emocije sa vlastitim iskustvom i razvijaju odgovornost, solidarnost i nenasilno rješavanje problema.

Bosanski jezik – „Lastavice“ Azre Mulalić (Berina Šećibović, III razred)
Čas započinje emocionalnom situacijom „Zamislite da se vratite kući nakon dugog puta, a vaše kuće više nema“, čime učenici ulaze u iskustvo gubitka i empatije prije analize književnog teksta. Kroz razgovor o domu, analizu likova, rad u parovima i grupama te pitanja o nenamjernoj šteti, ljutnji i mogućim drugačijim reakcijama učenici istražuju osjećanja, odgovornost i nenasilnu komunikaciju. Završna aktivnost, u kojoj učenici kao „majstori“ pišu poruke izvinjenja lastavicama, pretvara književni tekst u prostor za učenje empatije i popravljanja odnosa.

Moja okolina – Zagađivači vode (Berina Šećibović, IV razred)
Priprema povezuje ekologiju sa mirovnom pedagogijom kroz razvoj odgovornosti prema zajedničkom dobru. Čas počinje vizualizacijom i zahvalnošću vodi („Hvala vodi što me rashladi"), nakon čega učenici analiziraju uzroke i posljedice zagađenja metodom „drvo problema". Kroz pitanja o ličnoj odgovornosti i završnu aktivnost „Šta ja mogu uraditi danas?" učenici oblikuju konkretne akcije zaštite vode, razvijajući empatiju prema živom svijetu, kulturu dijaloga i osjećaj odgovornosti za prirodu kao zajednički resurs.

Muzička kultura – „Divna, Divna" (Dragana Arsić, III razred)
Priprema koristi narodnu pjesmu kao prostor za razvoj socijalno-emocionalnih kompetencija. Učenici kroz razgovor o tome kako pogled, riječ i dodir utiču na odnose promišljaju šta znači poštovanje i prihvatanje, dok kroz tehniku „Slagalica" istražuju komunikaciju putem pogleda, riječi i dodira te zajednički kreiraju koreografiju. Muzika postaje sredstvo za razvijanje empatije, nenasilne komunikacije, timskog rada i kulture mira u svakodnevnim odnosima.

Srpski jezik – „Đače" Vladimira Nazora (Nataša Vukadin, III razred)
Čas je organiziran kroz rad u parovima u kojem učenici zajednički odgovaraju na pitanja, uvažavaju različita mišljenja i donose zajedničke odluke. Analizirajući lik đačeta i njegove osobine, učenici povezuju priču sa vlastitim iskustvom, razgovaraju o odgovornosti i školskim obavezama te osmišljavaju drugačije tokove radnje. Poseban naglasak stavljen je na ravnopravno učešće, pravo učenika da izraze mišljenje i osjećaj pripadnosti odjeljenju.

Moja okolina – Električna energija (Nataša Vukadin, III razred)
Priprema povezuje sadržaje o električnoj energiji, sigurnosti i zaštiti okoliša sa saradničkim učenjem. Učenici kroz tehniku „Slagalica II" u ekspertim grupama istražuju uređaje na struju, provodljivost, baterije i opasnosti od struje, a zatim prenose znanja matičnim grupama. Tokom rada nastavnik prati saradnju, konstruktivnu komunikaciju i uključivanje svih učenika, dok se tema pravilnog odlaganja baterija i štednje energije povezuje sa društvenom odgovornošću i brigom za zajednicu.

Muzička kultura – „Nasilje nije hrabrost" (Enisa Terović, V razred)
Priprema koristi pjesmu „Nasilje nije hrabrost" za razvoj muzičkih i socijalnih kompetencija te promišljanje vršnjačkog nasilja. Učenici razgovaraju o značenju hrabrosti, analiziraju poruku pjesme, izvode je uz pokret i ritam te oblikuju vlastite poruke protiv nasilja. Završna aktivnost „Hrabrost je kada…" i izrada ružičastih majica sa porukama mira povezuju muziku sa aktivnim djelovanjem protiv nasilja i promocijom kulture mira u školi.

Matematika – Redni brojevi do 20 (Amela Mameledžija, II razred)
Priprema integriše matematičke sadržaje sa saradničkim i iskustvenim učenjem kroz „Vozić mira i prijateljstva". Učenici koriste redne brojeve kroz vagone sa porukama mira, zajednički rješavaju zadatke u grupama i rotiraju uloge kako bi svi učestvovali u radu. Kroz aktivnosti se razvijaju samopouzdanje, ravnopravno učešće, poštovanje pravila, odgovornost i prijateljstvo, dok redni brojevi postaju sredstvo za učenje saradnje i zajedništva.

Bosanski jezik – „Zimska priča" (Azra Vrević, IV razred)
Čas istražuje stilski obilježene riječi kroz motive zime, tišine i smirenosti. Učenici kroz aktivnost „Gdje živi tišina?" promišljaju o miru i unutrašnjoj tišini, osluškuju zvukove u učionici i razgovaraju o osjećajima koje izazivaju mir i tišina. Analizirajući tekst i kreirajući vlastite rečenice o zimi, razvijaju saradnju, aktivno slušanje i svijest o smirenosti kao načinu upravljanja vlastitim reakcijama i postizanja ličnog mira.

Muzička kultura – „Saobraćajac" (Boris Petrović, II razred)
Priprema povezuje muzičku igru sa učenjem o pravilima, sigurnosti i zajedničkom životu. Učenici kroz pjesmu, pokret i uloge „malih saobraćajaca" usvajaju ritam, koordinaciju i pravila ponašanja u saobraćaju, dok razgovor o tome kako bi izgledao saobraćaj bez pravila vodi ka razumijevanju

njihove društvene uloge. Kroz smjenu uloga, međusobnu pomoć i zajedničku igru učenici razvijaju saradnju, pažnju prema drugima i svijest da pravila postoje radi sigurnosti i dobrobiti svih.

Predmetna nastava

Historija – Nastanak bloka „trećeg svijeta" i njihova politika (Edina Hadžić)
Priprema iz historije povezuje procese dekolonizacije, aparthejd i Pokret nesvrstanih sa pojmovima slobode, jednakosti i međunarodne solidarnosti. Nastava započinje asocijacijama na pojam „sloboda", nakon čega učenici kroz *think–pair–share* i tehniku *Slagalica II* istražuju dekolonizaciju u Aziji i Africi, neokolonijalizam, aparthejd i nesvrstanost. Završna refleksija vraća učenike na početno pitanje slobode i otvara razgovor o ličnom iskustvu slobode i položaju žena, čime se historijski sadržaji povezuju sa savremenim društvenim pitanjima i vrijednostima mirovne pedagogije.

Likovna kultura – Ploha: ritam (Marko Grubešić)
U pripremi iz likovne kulture učenici kroz film, pokret i likovno izražavanje istražuju pojmove kadar, ritam i montaža. Kroz grupni rad učenici osmišljavaju i izvode kratke scene poput filmskih kadrova, analiziraju emocije i dinamiku pokreta, a zatim ih prenose u likovnu kompoziciju koristeći ponavljanje linija i oblika. Mirovna dimenzija nije sadržaj časa nego način rada – saradnja, komunikacija, uvažavanje ideja i zajedničko kreativno rješavanje problema postaju sastavni dio procesa učenja.

Tjelesni i zdravstveni odgoj – Tehnika vršnog odbijanja lopte u odbojci (Ajdin Lišić)
Priprema iz tjelesnog i zdravstvenog odgoja pokazuje kako se mirovna pedagogija može integrirati u sportske sadržaje. Tokom usvajanja tehnike vršnog odbijanja lopte učenici rade u parovima i trojkama, uz stalno insistiranje nastavnika na strpljenju, međusobnom potpomaganju, bodrenju i uvažavanju različitog tempa napredovanja. Pored motoričkih vještina razvijaju se kultura dijaloga, aktivno slušanje, nenasilno rješavanje konflikata i poštovanje dječijih prava u nastavnim okolnostima.

Muzička kultura – Uspavanka iz opere „Hasanaginica" (Senada Mahmutspahić)
Čas muzičke kulture koristi *Uspavanku* iz opere *Hasanaginica* kao prostor za razvoj empatije i razumijevanje emocija. Učenici slušaju muziku, analiziraju tempo i raspoloženje, a kroz tehnike „vruće stolice" i „živih kadrova" ulaze u perspektivu Hasanaginice, promišljaju porodične odnose, sukob i moguće načine njegovog prevazilaženja. Pitanja o osjećajima, nepravdi i podršci djeci pretvaraju književno-muzički sadržaj u razgovor o ljubavi, nenasilnoj komunikaciji i vrijednostima mira.

Islamska vjeronauka – Ekologija u islamu (Lejla Dajić)
Priprema iz islamske vjeronauke ekologiju posmatra kroz koncept čovjeka kao halife – čuvara, a ne vlasnika prirode. Učenici analiziraju tekst „Zajednički dom pod Božijom mjerom", promišljaju odnos čovjeka prema Zemlji i povezuju ekološku krizu sa moralnom odgovornošću, pohlepom i gubitkom sklada. Kroz diskusiju o zagađenju, lokalnim ekološkim problemima i „drvetu problema" razvijaju ideju da je mir s prirodom odraz mira u čovjeku i da očuvanje okoliša predstavlja oblik odgovornosti i nenasilnog odnosa prema svijetu.

Kultura življenja – Pravilan način kombinovanja namirnica (Emir Vehabović)
Čas kulture življenja povezuje zdravu ishranu sa brigom za sebe i zajednicu. Učenici kroz analizu „zdravog tanjira", grupni rad i sastavljanje uravnoteženih obroka istražuju funkciju različitih grupa namirnica i njihov značaj za zdravlje. Mirovna dimenzija se ostvaruje kroz razvijanje kulture brige, odgovornosti i poštovanja prema sebi, drugima i okruženju, pri čemu se zdrave životne navike predstavljaju kao dio zajedničke dobrobiti.

Fizika – Mjerenje površine (Mirjana Danilović)
Priprema iz fizike povezuje mjerenje površine sa stvarnim životnim situacijama poput postavljanja laminata, renoviranja kupatila i krečenja učionice. Učenici u grupama mjere prostor, računaju površine i troškove materijala i rada, pri čemu raspoređuju zadatke, zajednički rješavaju dileme

i predstavljaju rezultate metodom galerije. Fokus nije samo na fizičkim proračunima nego i na konstruktivnom razgovoru, saradnji i uvažavanju različitih mišljenja tokom rješavanja problema.

Fizika – Određivanje zapremine tijela (Besim Muminović)
Čas određivanja zapremine tijela koristi procjenu, mjerenje i eksperiment kao priliku za razvoj sigurnosti i saradnje. U uvodnoj aktivnosti nastavnik eksplicitno naglašava da „niko nije pogriješio", već da svaka procjena ima vrijednost, čime se greška prikazuje kao dio procesa učenja. Tokom rada učenici rotiraju uloge, zajednički provode mjerenja i analiziraju odstupanja kao primjer mjerne nesigurnosti, razvijajući međusobno povjerenje, uvažavanje doprinosa svakog člana i pozitivan odnos prema pokušaju i učenju.

Biologija – Zagađivanje i zaštita voda (Ratko Knežić)
Priprema iz b**iologije razvija ekološku odgovornost kroz razumijevanje vode kao zajedničkog resursa. Učenic**i analiziraju uzroke zagađenja, mjere zaštite i pojmove poput kisele kiše, eutrofikacije i saprobnosti, izrađuju postere i ilustracije, a kroz simulaciju „rijeke" emocionalno ulaze u odnos čovjeka prema prirodi. Diskusija o osjećajima učenika koji glume rijeku i one koji bacaju otpad pretvara prirodoslovni sadržaj u promišljanje odgovornosti, nenasilja i očuvanja zajedničkih dobara.

Geografija – Stanovništvo Južne Afrike (Midhat Golać)
Čas geografije koristi primjer aparthejda u Južnoj Africi za razvoj empatije i razumijevanja ljudskih prava. Nastava počinje fotografijom klupe „Whites Only", nakon čega učenici verbalizuju osjećaje nepravde, poniženja i tuge, a zatim kroz grupni rad analiziraju etničku strukturu stanovništva, aparthejd i ulogu Nelsona Mandele. Završna diskusija o mogućnosti izgradnje jednakosti nakon dubokih podjela povezuje geografiju sa građanskim vrijednostima, dijalogom i izgradnjom pravednijeg društva.

Matematika – Algebarski izrazi (Stana Kujundžić)
Priprema iz matematike povezuje algebarske izraze i „drvo izraza" sa vršnjačkom podrškom i međugeneracijskim učenjem. U čas se uključuju učenici trećeg, četvrtog i petog razreda koji starijim učenicima demonstriraju crtanje drveta izraza i postaju članovi grupa tokom rada. Kroz zajedničko rješavanje zadataka, ukrštenice i razgovor o pojmovima koji se otkrivaju („PODRŠKA", „PONOS", „DRUG", „SREĆA"), učenici ne usvajaju samo prioritet računskih operacija nego promišljaju značenje prijateljstva, podrške i zajedništva, gradeći atmosferu povjerenja i sigurnosti u učenju.

Matematika – Konstrukcija jednakokračnog trokuta (Bakir Pojskić)
Čas konstrukcije jednakokračnog trokuta koristi geometriju za promišljanje pravednosti i zajedničkog odlučivanja. U problemskim zadacima učenici određuju mjesto mosta između dva sela i „Park prijateljstva" tako da budu jednako udaljeni od obje tačke, čime matematički pojam simetrije i jednakosti dobija društvenu dimenziju. Kroz rad u paru, provjeru konstrukcija i završnu refleksiju učenici zaključuju da jasna pravila, saradnja i jednaki uslovi vode ka pravednim rješenjima koja su jednaka za sve.

BHS jezik i književnost – Imperativ (Benita Zahirović)
Priprema o imperativu pomjera fokus sa gramatičkog oblika kao naredbe prema imperativu kao sredstvu nenasilne komunikacije. Kroz „Autobus imperativ" učenici putuju ka „Gradu mira" i nastajalištima poput „Svađa", „Ogovaranje", „Ruganje", „Galama" i „Guranje" rješavaju konflikte koristeći imperativ u pozitivnom i podržavajućem obliku. Učenici istražuju kako način obraćanja utiče na osjećaje drugih, razvijaju multiperspektivnost i društvenu odgovornost te zajedno kreiraju pravila za očuvanje mira.

BHS jezik i književnost – Sevdalinka (Benita Zahirović)
Čas o sevdalinci koristi tradicionalni književno-muzički sadržaj za razgovor o nasilju, emocijama i ljudskim pravima. Učenici kroz žanrovsku transformaciju preoblikuju sevdalinku u savremeni rap, pri čemu stihove u kojima prepoznaju nasilje zamjenjuju novim porukama. Kroz zamišljeni „Ins-

tagram profil sevdalinke", komentare, reakcije i prepoznavanje nasilne komunikacije učenici analiziraju društvene poruke, razvijaju multiperspektivnost, empatiju i saradnju umjesto takmičenja.

Hemija – Zakon o održanju mase (Nermina Sabljica, VIII razred)
Priprema iz hemije zasniva se na istraživačkom učenju kroz eksperimente i zajedničko zaključivanje. Učenici kroz „Lov na atome", eksperimente u otvorenim i zatvorenim sistemima te radne uloge (izvođač, mjeritelj, zapisničar, izvjestilac) provjeravaju zakon održanja mase. Mirovna dimenzija ugrađena je u način rada: hipoteze se argumentuju, različita mišljenja uvažavaju, a zaključci donose na osnovu dokaza, čime se razvijaju kultura dijaloga, odgovornost i nenasilno rješavanje problema.

Hemija – Ugljikohidrati (Nermina Sabljica, IX razred)
Čas o ugljikohidratima povezuje hemiju, biologiju i svakodnevni život kroz temu energije, fotosinteze i ishrane. Učenici analiziraju nastanak glukoze kroz fotosintezu, razlikuju klase ugljikohidrata i eksperimentalno dokazuju prisustvo glukoze u prirodnim uzorcima. Kroz saradnički rad, diskusiju i povezivanje prirodnih procesa sa održivim životnim izborima razvijaju odgovornost prema prirodi, zdravlju i zajednici.

Rimokatolički vjeronauk – Zakon novoga života: blaženstva (Vesna Marić)
Priprema o blaženstvima razvija ideju mirotvorstva kroz svakodnevne školske situacije. Učenici analiziraju sukob i mir, promišljaju značenje Isusovih riječi „Blago mirotvorcima", a zatim kroz igru uloga prikazuju sukobe i njihovo rješavanje primjenom aktivnog slušanja i JA-poruka. Situacije vršnjačkih sukoba, ruganja, tračeva i isključivanja postaju prostor za učenje empatije, nenasilne komunikacije i lične odgovornosti za mir.

Tehnička kultura – Saobraćajni znakovi (Anela Hadžić)
Čas tehničke kulture koristi saobraćaj kao metaforu zajedničkog života. Kroz simulaciju raskrsnice i preuzimanje uloga pješaka, vozača, policajca i saobraćajnih znakova učenici istražuju značenje pravila, strpljenja i međusobnog uvažavanja. Posebno snažna uvodna aktivnost „Igra bez riječi", u kojoj učenici prolaze kroz uski prolaz uz guranje ili uz gestu i osmijeh, vodi do zaključka da pravila nisu ograničenje nego način zaštite svakog pojedinca i zajednice.

Informatika – Algoritmi: rješavanje problema korak po korak (Arnela Šabanović)
Priprema iz informatike povezuje algoritamsko razmišljanje sa saradnjom i etikom odlučivanja. Kroz mrežu po kojoj se kreće „robot", učenici zajednički osmišljavaju algoritme, argumentuju prijedloge i uče da se ideje ne odbacuju bez obrazloženja. U igri „Superjunaci u šumi" učenici razmatraju različite mogućnosti djelovanja, usklađujući efikasnost pronalaženja puta sa spašavanjem što većeg broja životinja i brigom za druge.

Engleski jezik – A friend in need (Irena Marić)
Čas engleskog jezika koristi temu vršnjačkog nasilja za razvoj vokabulara i empatije. Učenici kroz tekst o sukobu uče pojmove poput *bully*, *cruel* i *pick a fight*, analiziraju emocije i uzroke nasilja te metodom „Drvo problema" istražuju uzroke, posljedice i moguća rješenja. Završna diskusija i zajedničko kreiranje „plodova rješenja", uz pjesmu *Count on me*, usmjerava učenike prema podršci vršnjacima i nenasilnom rješavanju konflikata.

3. MIROVNA PEDAGOGIJA KROZ PREDMETNE OBLASTI

Pripreme koje slijede predstavljaju najvažniji rezultat ovog kompendijuma. Nastale su kao autorski radovi nastavnika koji su tokom projekta istraživali mogućnosti integrisanja principa mirovne pedagogije u redovnu nastavu različitih nastavnih predmeta. Svaka priprema odražava profesionalno iskustvo, kreativnost i promišljanje autora koji svakodnevno rade u učionicama i najbolje poznaju svoje učenike, školski kontekst i izazove nastavne prakse. Upravo zato ove pripreme nisu nastale kao teorijske vježbe ili primjeri izrađeni izvan škole, nego kao rezultat stvarnog nastavnog rada i dijaloga između teorije i prakse.

Raznolikost koja će čitalac prepoznati u ovim pripremama jedna je od njihovih najvećih vrijednosti. Nastavnici dolaze iz različitih škola, predaju različite predmete, imaju različito profesionalno iskustvo i razvili su vlastite načine razumijevanja i primjene mirovne pedagogije. Zbog toga se pripreme razlikuju po strukturi, metodološkim pristupima, nivou razrađenosti i autorskom izrazu. Te razlike nisu nedostatak kompendijuma, nego autentičan odraz nastavničke zajednice koja uči, istražuje i razvija vlastitu praksu. One pokazuju da ne postoji jedan ispravan model integrisanja mirovne pedagogije u nastavu, već više mogućih puteva koji zavise od nastavnog sadržaja, uzrasta učenika, konteksta škole i profesionalnog stila nastavnika.

Kompendijum zato ne treba čitati kao zbirku gotovih obrazaca koje treba doslovno preuzeti. Njegova svrha je da podstakne razmišljanje, ponudi ideje i ohrabri nastavnike da razvijaju vlastita rješenja prilagođena potrebama svojih učenika. Neke pripreme će inspirisati izborom metoda, druge načinom postavljanja pitanja, treće povezivanjem predmetnih sadržaja sa vrijednostima mira ili originalnim aktivnostima učenja. Njihova zajednička vrijednost nije u tome da nude jedinstven model rada, već da svjedoče kako se principi mirovne pedagogije mogu uspješno ugrađivati u svakodnevnu nastavnu praksu.

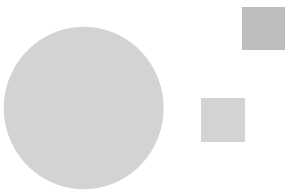
Možda je upravo to najvažnija poruka ovog kompendijuma. Kultura mira ne nastaje pisanjem priručnika niti usvajanjem novih nastavnih dokumenata. Ona nastaje onda kada nastavnici promišljaju vlastitu praksu, dijele iskustva, uče jedni od drugih i imaju slobodu da stvaraju. Ovih 378 priprema predstavljaju trag jednog takvog zajedničkog procesa – procesa u kojem su praktičari postali autori, a učionica mjesto u kojem se teorija provjerava, razvija i dobija svoje puno značenje.

Sve pripreme za čas izrađene su prema jedinstvenom obrascu i zajedničkoj strukturi kako bi se osigurala preglednost i lakše korištenje kompendijuma. Istovremeno, autori su zadržali vlastiti način oblikovanja ciljeva, ishoda učenja, međupredmetnih poveznica, obrazloženja veza sa mirovnom pedagogijom, opisa realizacije časa, kao i izbora nastavnih metoda, aktivnosti i načina vrednovanja. Ove razlike nisu ujednačavane uredničkim intervencijama, jer predstavljaju vrijednost samog kompendijuma – pokazuju različite didaktičko-metodičke pristupe, profesionalne stilove i načine na koje se principi mirovne pedagogije mogu uspješno integrisati u nastavu.

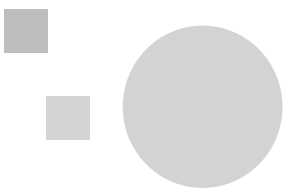
3.1 Razredna nastava

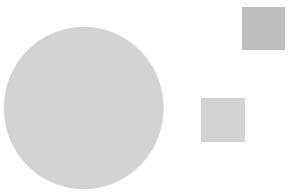

Razredna nastava
I razred

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Bosanski, Hrvatski, Srpski jezik i književnost / I razred

Naziv nastavne jedinice: Zagonetke i tajne rečenice

Ciljevi i ishodi učenja: Otkriva značenje riječi kroz rješavanje zagonetki. Sastavlja riječi od ponuđenih slova. Primjenjuje pravila o slaganju riječi u jednostavnim rečenicama.

Međupredmetna povezanost: Matematika - rješavanje anagrama (kombinovanje slova). Moja okolina - životinje (zeko, miš, medvjed, pčela, leptir), predmeti iz učionice (tabla, stolica, prozor, vrata), saobraćaj (semafor). Likovna kultura - crtanje simbola prijateljstva (stikeri), vizuelno prepoznavanje ilustracija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas integriše kognitivnu, emocionalnu, socijalnu i vrijednosnu dimenziju: razvija kritičko mišljenje, osjećaj sigurnosti i pripadnosti, saradnju i zajedničko donošenje odluka te podstiče solidarnost među učenicima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Kutija tajni" Učenici su raspoređeni u 5 grupa. Nastavnik donosi „Kutiju tajni". Po jedan dobrovoljac iz svake grupe dolazi i izvlači trakicu na kojoj je ispisana jedna zagonetka. Učenik čita zagonetku, uz eventualnu pomoć nastavnika. Članovi te grupe pogađaju rješenje. Tek na kraju ti dobrovoljci prilaze klupi na kojoj su ilustracije rješenja okrenute tako da se ne mogu vidjeti. Oni ih okreću i biraju svoje rješenje. U slučaju da ne odgovara ilustracija njihovom izgovorenom rješenju, drugi dobrovoljac izvlači dopunsku zagonetku koju učiteljica dodaje u Kutiju tajni. Učesnici te grupe pogađaju, a dobrovoljac okreće sljedeću ilustraciju koju je nastavnik naknadno dodao na stol. Grupe su na taj način dobile svoja imena - po rješenju zagonetke - ilustraciji.

Aktivnost 2 Mapa blaga – sve tajne riječi. Grupni rad - učenici moraju složiti riječ da bi znali gdje ići. Svaki trag je izmiješana riječ (anagram). Prvi trag se direktno daje učenicima, a svaki sljedeći je skriven na odgovarajućim mjestima koja su rješenja prethodnog traga.

- GRUPA ZEKO
ALBTA → TABLA
OALICTS → STOLICA (u njihovoj grupi)
AKNjGI → KNjIGA

- GRUPA SLADOLED
OALICTS → STOLICA (u njihovoj grupi)
AKSESV → SVESKA
ATRVA → VRATA

- GRUPA SEMAFOR
RČURANA → RAČUNAR
PKOAR → KORPA
ĆTLSIO → STOLIĆ

- GRUPA MIŠ
RODV → DRVO (model u učionici)
ZORPO → PROZOR
NOPA → PANO

- GRUPA MEDVJED
MČACA → ČAMAC (učenički rad -origami)
KUTROT → TROKUT (školski pribor)

OALICTS → STOLICA (u njihovoj grupi)
Rezervne grupe:

LEPTIR, PČELA

Na kraju učenici dobivaju simbolične poklone u vidu privjesaka za ključeve ili naljepnice i sl.

Aktivnost 3 Tajna rečenica. Svaka grupa dobija isti zadatak – sastaviti „Tajnu rečenicu" uz pomoć šifre -simbola. Rješenje: MI SMO PRIJATELJI.

Aktivnost 4 Mi smo prijatelji. Na stikeru svaki učenik crta neki znak koji želi a podsjeća ga na prijatelja iz odjeljenja.

Potrebni resursi: tekstovi zagonetki na listićima**,** ilustracije rješenja zagonetki**,** tajne riječi -anagrami**,** koverte**,** tajna rečenica, šifrirane rečenice, blago u obliku privjesaka za ključeve ili naljepnice**,** stikeri.

Boris Petrović

Predmet/Razred: Govor, izražavanje, stvaranje (Srpski jezik) / I razred

Naziv nastavne jedinice: „Mati" Jovan Jovanović Zmaj

Ciljevi i ishodi učenja: Opisuju osnovne karakteristike književnih likova u pjesmi. Izražavaju svoj odnos i kritički stav prema postupcima likova. Prepoznaju vrijednost roditeljske brige i ljubavi. Razvijaju sposobnost usmenog izražavanja osjećanja i stavova.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina (porodica i međusobna briga članova porodice); Likovna kultura (izražavanje osjećanja kroz crtež)

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija ostvaruje se kroz razumijevanje postupaka književnih likova i prepoznavanje poruke pjesme. Emocionalna dimenzija razvija se kroz razgovor o osjećanjima ljubavi, brige i sigurnosti koje djeca doživljavaju u odnosu sa roditeljima. Socijalna dimenzija razvija se kroz aktivnost „Krug ljubavi", u kojoj učenici dijele iskustva brige i podrške u porodici i uče slušati jedni druge.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje čas kratkom vođenom situacijom: „Zamislite da se jutros budite… Ko vas je probudio? Da li vam je neko pripremio doručak? Da li vas je neko zagrlio prije škole?" Učenici spontano odgovaraju i govore o tome ko brine o njima kod kuće i kada su osjetili pažnju, ljubav i podršku. Učitelj pažljivo sluša njihove odgovore i dodatnim pitanjima podstiče učenike da razmišljaju o tome kako se osjećaju kada neko pokazuje brigu prema njima i zašto im to znači.

Aktivnost 2 Nakon uvodnog razgovora učitelj najavljuje pjesmu „Mati" Jovana Jovanovića Zmaja i podstiče učenike da tokom slušanja pokušaju zamisliti slike i osjećanja o kojima pjesma govori. Poslije izražajnog čitanja učenici iznose prve utiske i razgovaraju o tome kako majka brine o svojoj djeci i zašto pjesnik naglašava njenu ljubav, zaštitu i požrtvovanost. Učenici opisuju postupke majke i povezuju ih sa situacijama iz vlastitog života i svojih porodica.

Aktivnost 3 U nastavku učenici formiraju „Krug ljubavi". U sredini kruga nalazi se papirno srce, a govori samo onaj učenik koji ga drži. Učenici koji žele govore o situacijama kada je neko iz njihove porodice pokazao brigu prema njima ili na koji način oni mogu pokazati ljubav i zahvalnost drugima. Učitelj podstiče razgovor kratkim potpitanjima i stvara sigurnu i podsticajnu atmosferu u kojoj učenici slobodno iznose svoja iskustva i osjećanja, pažljivo slušajući jedni druge bez prekidanja.

Aktivnost 4 Nakon razgovora učenici crtaju sebe i majku ili trenutak pažnje, podrške i ljubavi u porodici. Učitelj naglašava da mogu prikazati i drugu blisku osobu koja u njihovom životu ima važnu ulogu brige i podrške. Tokom rada učitelj razgovara sa učenicima o njihovim crtežima, podstiče ih da objasne šta su prikazali i pruža podršku u izražavanju emocija kroz crtež. Po završetku rada nekoliko učenika predstavlja svoje crteže i objašnjava šta su nacrtali i zašto su izabrali baš taj trenutak.

Aktivnost 5 U završnom dijelu časa učenici zajedno formulišu poruku pjesme da ljubav znači brigu, zaštitu, podršku i razumijevanje, te da pažnju i toplinu mogu pokazivati jedni drugima svakog dana. Na kraju časa realizuje se kratka refleksija u kojoj učenici neverbalno pokazuju kako su se osjećali tokom aktivnosti, nakon čega zajednički komentarišu čas i iznose svoje utiske.

Potrebni resursi: tekst pjesme „Mati", papir i pribor za crtanje, papirno srce za aktivnost „Krug ljubavi"

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Hrvatski jezik / I razred

Naziv nastavne jedinice: Veliko i malo tiskano slovo Đ đ

Ciljevi i ishodi učenja: Naučiti čitati i pisati veliko i malo tiskano slovo Đ đ. Učenik jasno i točno izgovara riječi i rečenice nakon slušanja kratkog jednostavnog teksta. Čita riječi, rečenice i tekstove primjerene uzrastu, napisane školskim formalnim pismom. Piše slova, riječi i kratke rečenice od naučenih slova. Provodi glasovnu analizu i sintezu.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - Crtanje đurđica – vrste crta. Glazbena kultura - Izvoditi ritam pjesme *Rođendanska pjesmica*, nepoznati skladatelj, govorom, pjevanjem i sviranjem**.** Tjelesna i zdravstvena kultura -Formacije u prostoru – vrsta, kolona**.** Priroda i društvo Snalaženje u prostoru**.** Matematika - Odnosi među predmetima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Suosjećanje s Đurinim iskustvom zaljubljenosti; zajedničko učenje kroz pripremljene aktivnosti; odgovorno ponašanje tijekom rada.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica čita zagonetku, a učenici je rješavaju i jedan učenik rješenje piše na bijeloj ploči. *Zagonetka* (*đurđica*) *U hladu šume tiho stojim, u svibnju svoje zvonce brojim. Na jednoj stabljici niz se slaže, bijelih zvončića, djeca ih traže. Jednojezično sažimanje:* Što znate o *đurđici*?

Aktivnost 2 Učiteljica interpretativno čita kratki tekst *Đuro*. *Đuro stanuje u Đakovu. Dobar je đak. Na leđima nosi novi ruksak. Vođa je košarkaške skupine. Đuro voli Đurđicu. Đurđica slavi osmi rođendan. Đuro joj je donio đurđice. Pitanja za izgrađivanje razumijevanja Gdje Đuro stanuje? Kakav je đak? Što nosi na leđima? Što trenira Đuro? Koga Đuro voli? Što Đurđica slavi? Što joj je Đuro darovao za rođendan?* Učenici uočavaju razliku između imena djevojčice *Đurđica* i naziva cvijeta *đurđica*.

Aktivnost 3 *Vennov dijagram*. Učenici u skupinama imaju isti zadatak: Napisati razliku između *Đurđice* i *đurđice* te ono što im je zajedničko. Prezentacija uradaka. Koji je prvi glas u riječi *đurđica*?

Aktivnost 4 Prepoznavanje glasa đ u fonološkoj okolini. Učiteljica pokazuje na velikoj slovarici sličicu *đurđice*. Koji glas je na početku riječi *đurđica*? Gdje se još čuje glas đ? Tražimo glas đ. Učiteljica upućuje učenike na promatranje i imenovanje sličica s plakata. Učenici rastavljaju riječi na glasove, pokazujući za svaki izgovoreni glas jedan prst. Određuju je li glas đ na početku, u sredini ili na kraju riječi.

Aktivnost 5 Učiteljica upoznaje učenike s pisanim znakom za glas đ na velikoj slovarici. Upućuje ih na otkrivanje razlika u pisanju velikog i malog tiskanog slova Đ đ. Učenici traže slovo Đ đ u svojim slovaricama. Učiteljica usmjerava njihovu pažnju na izgled i oblik slova te uspoređivanje novog slova s već obrađenim slovom D d.

Aktivnost 6 *Vennov dijagram*. Učenici u skupinama imaju isti zadatak, napisati sličnosti i razlike između slova D d i Đ đ. Slijedi prezentacija.

Aktivnost 7 Učiteljica i učenici pišu slovo Đ đ po zraku, po klupi, na leđima suučenika prstom, a zatim na ploči u velikom formatu. Učenici promatraju pravilno pisanje slova u crtovlju na ploči, učiteljica ukazuje na smjer pisanja. U pisankama je napisano po jedno veliko slovo Đ, malo đ i zajedno Đ đ. Učenici pišu u svoje pisanke po pet Đ, đ i Đ đ.

Aktivnost 8 Jedan po jedan učenik naglas čita po jednu rečenicu teksta *Đuro*. U kojim riječima se čuje glas đ? *Koga Đuro voli?* Fonološka analiza rečenice *Đuro voli Đurđicu*.

Aktivnost 9 Učenici u svojim slovaricama slažu velikim tiskanim slovima rečenicu *Đuro voli Đurđicu.* Dijete dana piše istu rečenicu na velikoj slovarici (ploči). Slijedi pisanje rečenice u pisanke.

Aktivnost 10 Učenici u skupinama slažu različite rečenice od razbacanih riječi: prva skupina *Anđela posvađale Đana su se i;* druga skupina *Đelo kao dobar je anđeo;* treća skupina *Đorđe lađi plovi morem u;* četvrta skupina *Đak torbu leđima na nosi.* Predstavnici skupina prezentiraju uradak.

Aktivnost 11 *Šetnja kroz galeriju***.** Učenici od plastelina oblikuju po jedno slovo Đ đ. Učenici obilaze i komentiraju oblikovana slova.

Aktivnost 12 *Igra Dođi i otiđi.* Jedan igrač je *lovac*. Ostali igrači sjede u parovima tako da oblikuju dva kruga, jedan u drugom. *Lovac* trči oko kruga, dodirne nečiju glavu i kaže: „Dođi!" (ili „Otiđi!"). Igrač kojem je *lovac* dodirnuo glavu i njegov par ustaju, i što je moguće brže, optrče oko kruga i vrate se na svoje mjesto. Zajedno s njima trči i *lovac*. Ako je rekao „Dođi!", svo troje trče u istom smjeru. Reče li „Otiđi!" igrači trče u suprotnom smjeru od *lovca*. Od triju igrača koji trče u isto vrijeme, dvoje prvih koji stignu sjedaju na slobodna mjesta, a treći ostaje stajati. On je sada *lovac* i igra počinje ispočetka.

Domaći uradak: Od riječi *Đuro* i *Đurđica* napisati po jednu rečenicu.

Potrebni resursi: ploča, kreda, bijela ploča, magneti, plastelin, velika slovarica, učenička slovarica, plakat, papiri s tekstom *Đuro*, Vennov dijagram, pisanke, papirići s razbacanim riječima, marker, bijeli papir.

Boris Petrović

Predmet/Razred: Matematika / I razred

Naziv nastavne jedinice: Upoređivanje brojeva do deset

Ciljevi i ishodi učenja: Upoređuju brojeve prve desetice, pravilno koriste znakove >, < i =

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik - razvijanje usmenog izražavanja kroz objašnjavanje i razgovor**.** Moja okolina - upoznavanje životinja (krokodil), razgovor o ishrani i načinu života životinja**.** Likovna kultura - vizuelno prepoznavanje oblika i simboličko predstavljanje znaka kroz „krokodila"**.** Fizičko i zdravstveno vaspitanje - kretanje u prostoru i učešće u igri

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna dimenzija razvija se kroz zajedničke igre, saradnju i međusobno pomaganje učenika. Emocionalna dimenzija razvija se kroz razgovor, igru i stvaranje sigurne i podsticajne atmosfere u kojoj učenici slobodno izražavaju svoje mišljenje. Vrijednosna dimenzija razvija se kroz uvažavanje različitih odgovora i razvijanje razumijevanja da nije problem pogriješiti, već je važno učiti zajedno.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna motivacija – upoznavanje sa krokodilom. Učitelj podsjeća učenike na prethodnu aktivnost iz matematike koju će danas ponoviti kroz igru. Zatim uvodi kratku priču: „Danas nam dolazi jedan neobičan gost, a to je gladni krokodil." Učitelj pokazuje kartonskog krokodila i pita: „Da li vam se dopada?", „Da li biste voljeli da mu damo ime?" (Žderko). Postavlja pitanja: „Šta mislite, da li krokodil zaista jede brojeve?", „Šta krokodil zapravo jede?", „Šta vi najviše volite da jedete?" Učitelj dodaje kratku zanimljivost: „Krokodili su veoma strpljive životinje. Oni dugo čekaju svoj plijen i uvijek biraju ono što im je 'veće' i lakše da uhvate. Danas ćemo se i mi učiti strpljenju, jer se i od krokodila ima šta naučiti." Zatim povezuje sa matematikom: „Naš krokodil će danas 'jesti' veće brojeve."

Aktivnost 2 Objašnjenje pravila > i <. Učitelj objašnjava: „Ovo je naš gladni krokodil. Njegova usta su uvijek otvorena prema većem broju." Pokazuje kako se okretanjem modela dobija znak > ili <. Učenici zajedno zaključuju pravilo.

Aktivnost 3 Igra pokreta s karticama brojeva. Učenici dobijaju kartice sa brojevima i kreću se po učionici. Na znak učitelja, dva učenika staju i pokazuju svoje brojeve. Treći učenik dolazi sa krokodilom i postavlja ga između njih tako da „pojede" veći broj. Ostali učenici provjeravaju i pomažu ako je potrebno. Učitelj podstiče: „Ako neko pogriješi, pomoći ćemo mu zajedno."

Aktivnost 4 Tjelesno izražavanje i zapisivanje izraza. Aktivnost se dalje razvija sljedećim postupcima: učitelj izgovara dva broja, a učenici tijelom pokazuju – raširе ruke kao velika usta prema većem broju ili skupljaju ruke ako su brojevi jednaki. Nakon nekoliko ponavljanja, zajedno zapisujemo primjere: 4 __ 7, 9 __ 3, 5 __ 5. Učenici odgovaraju i objašnjavaju. Vježbamo čitanje izraza tokom zapisa (npr. četiri je manje od sedam). Zajednički zaključak i rečenica za kraj: „Krokodil uvijek otvara usta prema većem broju."

Aktivnost 5 Emocionalna refleksija kroz crtež. Na kraju časa učenici dobijaju siluetu krokodila na papiru. Njihov zadatak je da emocionalno ožive krokodila i to da nacrtaju: nasmijanog krokodila ako im je čas bio zanimljiv, ravnodušnog krokodila ako im je bilo malo teže, tužnog krokodila ako im se čas nije dopao. Nakon toga nekoliko učenika pokazuje crtež i govori kako se osjećalo. Učitelj postavlja pitanja: „Šta vam se najviše dopalo?", „Šta ste danas naučili?"

Potrebni resursi: kartonski model „gladnog krokodila"; kartice sa brojevima od 1 do 10 za učenike; tabla i flomaster; papir sa siluetom krokodila za evaluaciju; bojice ili flomasteri

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Matematika / I razred

Naziv nastavne jedinice: Geometrijski likovi – uvježbavanje i ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Prepoznati, imenovati i razlikovati krug, pravokutnik, kvadrat i trokut. Učenik razlikuje likove oblika kruga, trokuta, pravokutnika i kvadrata. Imenuje i navodi sličnosti i razlike. Zadane likove crta uz pomoć šablona. Prepoznaje ravne i zakrivljene crte kojima su likovi omeđeni. Likove prepoznaje kao strane geometrijskih tijela.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - Ritam oblika - geometrijski i slobodni likovi**.** Tjelesna i zdravstvena kultura - Postavljanje poligona u obliku geometrijskih likova, razvoj koordinacije pokreta**.** Priroda i društvo - Prometna pravila, oblik prometnih znakova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Osjećaj prihvaćenosti i ugodno ozračje u odjelu kroz rad; suradnja i međusobno uvažavanje tijekom rada; poticanje odgovornosti i završavanje zadataka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 *Napiši prvu riječ u zadanoj rečenici***.** Učenici u skupinama pišu prvu riječ u zadanim rečenicama. _____ je okrugao, kao lopta, ne poznaje kuta. _____ ima tri kuta, a i tri su mu ljuta. _____ je pravi, četiri kuta ima, jednake sve stranice. _____ je izdužen, četiri kuta ima, dvije su stranice duže, dvije kraće su s njima. *Jednojezično sažimanje* Koji je zajednički naziv za kvadrat, pravokutnik, trokut i krug?

Aktivnost 2 Učiteljica daje zadatak učenicima da prikažu geometrijske likove kao ravne plohe geometrijskih tijela. Učenici opcrtavaju ravne plohe geometrijskih tijela.

Aktivnost 3 *Pronađi pripadajući lik.* Svaka skupina na klupi ima od kartona pripremljene geometrijske likove. Učiteljica podiže jedno geometrijsko tijelo, a jedan učenik iz skupine u zrak podiže pripadajući lik. Za svaki točno prikazan lik, skupina dobiva bod. Učiteljica naizmjence podiže različita geometrijska tijela. Neka geometrijska tijela se prikazuju više puta tako da svaki učenik u skupini dobije prigodu sudjelovati u igri.

Aktivnost 4 *Veliko četiri*. Ponavljanje usvojenog znanja s prethodnog sata se provodi pomoću četiri pitanja koja učiteljica usmeno postavlja i nakon što učenici odgovore potvrđuje se osnovno znanje o geometrijskim likovima koje trebaju usvojiti učenici uzrasta prvog razreda. Koji je zajednički naziv za kvadrat, pravokutnik, trokut i krug? Što su geometrijski likovi? S kakvim crtama se crtaju kvadrat, pravokutnik i trokut? A s kakvom crtom krug?

Aktivnost 5 *Razvrstavanje geometrijskih likova.* Na ploči su magnetima pričvršćeni natpisi s nazivima geometrijskih likova, a po jedan geometrijski lik od hamer papira: kvadrat, pravokutnik, trokut i krug su u posudici na stolu. Pred ploču izlazi po jedan učenik (ukupno četiri učenika), čita natpis, pronalazi geometrijski lik u posudici te ga pričvršćuje ispod natpisa.

Aktivnost 6 *Nastavi niz.* Svaka skupina u posudici ima izrezane geometrijske likove. Jedan učenik iz skupine stavlja jedan geometrijski lik, a ostali trebaju nastaviti niz. Učenici objašnjavaju pravilnost i kriterij nizanja. Analiziraju međusobne odnose.

Aktivnost 7 Učenici radom u skupinama od geometrijskih likova izrađuju zadano: prva skupina kuću, druga skupina psa, treća skupina robota, četvrta skupina kamion.

Aktivnost 8 *Šetnja kroz galeriju***.** Učenici u skupinama imaju isti zadatak: u određenom vremenu modelirati i graditi od raznobojnog plastelina geometrijske likove: kvadrat, pravokutnik, trokut i krug. Učenici obilaze i komentiraju te utvrđuju znanje o geometrijskim likovima.

Aktivnost 9 Individualno rješavanje nastavnog listića.

Aktivnost 10 *Natjecateljska igra.* U skupini je papir s nazivima geometrijskih likova i posudica s geometrijskim likovima. Zadatak učenika je da u određenom vremenu pronađu što više različitih geometrijskih likova i stave ih ispod naziva na papir. Pobjednik je skupina koja je pravilno razvrstala najviše geometrijskih likova.

Potrebni resursi: ploča, kreda, bijela ploča, magneti, modeli geometrijskih tijela, geometrijski likovi od hamer papira, kartona i kolaž papira, posudice za skupine, papirići s rečenicama, škare, plastelin, papiri u boji, nastavni listić.

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Matematika / I razred

Naziv nastavne jedinice: Pravimo slagalicu

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika da kroz praktične aktivnosti sastavljanja i oblikovanja slagalice uočavaju odnos dijela i cjeline te razlikuju osnovne od izvedenih oblika. Uočava i razlikuje dijelove i cjelinu. Prepoznaje i razlikuje osnovne od izvedenih oblika.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik: razvijanje govornih vještina kroz vođeni razgovor, opisivanje, obrazlaganje odgovora i predstavljanje nastalih figura. Likovna kultura: kreativno oblikovanje novih figura kombinovanjem geometrijskih oblika. Fizičko i zdravstveno vaspitanje: prostorna orijentacija, koordinacija pokreta i saradnja u paru.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz dramatizaciju, posmatranje, razgovor i rad u paru učenici istražuju odnos dijela i cjeline te razlikuju osnovne od izvedenih oblika. Učenici slobodno iznose ideje, razvijaju samopouzdanje i doživljavaju uspjeh kroz stvaralački rad. Kroz rad u paru razvijaju saradnju, međusobno povjerenje i uvažavanje različitih prijedloga. Učenici uočavaju da svaki dio doprinosi cjelini te razvijaju osjećaj pripadnosti, odgovornosti i međusobnog poštovanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 "Posvađani oblici" Nastavnik pomoću unaprijed pripremljenih kartonskih geometrijskih oblika (kvadrat, pravougaonik, trougao i krug) izvodi kratku dramatizaciju u kojoj oblici raspravljaju o tome ko je od njih najvažniji. Tekst koji izgovara prati pokazivanje odgovarajućih geometrijskih oblika. Pokreti tijela, tempo govora i vizuelni elementi usklađeni su sa sadržajem teksta i omogućavaju lakše praćenje dramatizacije. Nakon dramatizacije nastavnik započinje vođeni razgovor postavljanjem pitanja u logičkom slijedu: Koje ste geometrijske oblike prepoznali? Zašto je svaki oblik mislio da je najvažniji? Da li je jedan geometrijski oblik važniji od drugih? Šta sve može nastati kada spojimo više geometrijskih oblika? Da li bi figura koju napravimo bila ista ako bi joj nedostajao jedan dio? Šta možemo naučiti iz njihove rasprave? Ko je najvažniji? Učenici slobodno iznose svoja mišljenja i obrazlažu odgovore. Nastavnik najavljuje da će danas na jedan interesantan način, pravljenjem slagalica istraživati kako spajanjem i kombinovanjem geometrijskih oblika nastaju nove figure i cjeline.

Aktivnost 2 "Robot Džoni" Nastavnik pokazuje veći model kartonskog robota koji je sastavljen od geometrijskih oblika. Usmjerava razgovor pitanjima: Šta vidite? Od kojih geometrijskih oblika je sastavljen robot? Da li bi robot ostao isti kada bi mu nedostajao jedan dio? Kroz razgovor, uz podršku nastavnika, učenici dolaze do zaključka da je robot nastao povezivanjem više geometrijskih oblika te da svaki njegov dio ima svoju ulogu i značaj u njegovom konačnom izgledu.

Aktivnost 3 "Mali graditelji" Nastavnik svakom učeniku dodjeljuje različite geometrijske oblike. Učenici se kreću po učionici i pronalaze svog para sa istim geometrijskim oblikom. Nakon formiranja parova nastavnik dijeli kovertu sa plastificiranim geometrijskim oblicima različitih boja i veličina (3 kvadrata, 3 pravougaonika, 3 trougla i 3 kruga). Zadatak za parove je da kombinovanjem osnovnih oblika (pravljenjem slagalice) osmisle neku novu figuru (izvedeni oblik). Učenici se međusobno dogovaraju i istražuju različite mogućnosti kombinovanja geometrijskih oblika. Nastavnik obilazi učenike i postavlja usmjeravajuća pitanja (Šta ste napravili? Koje ste oblike koristili?). Nakon rada formira se mala izložba. Učenici obilaze slagalice koje se nalaze na stolovima primjenom tehnike "Galerija". Svaki par predstavlja svoju slagalicu, opisuje šta su napravili i koje su geometrijske oblike koristili. Nastavnik prati rad učenika, postavlja dopunska pitanja, koristi eventualne greške kao priliku za zajedničko učenje ali i pohvaljuje svaku slagalicu. Nastavnik usmjerava učenike ka zaključku da od osnovnih geometrijskih oblika mogu nastati različiti izvedeni oblici te da postoji više uspješnih načina rješavanja istog zadatka.

Aktivnost 4 "Krug utisaka" Učenici sjede na podu u krugu. Nastavnik im dijeli diplome "Majstor slagalice" u obliku različitih geometrijskih oblika i postavlja pitanja: Šta sam danas naučio? Šta mi je bio najzanimljivije? Šta mi je bilo najlakše? Učenici usmeno iznose svoje odgovore. Nakon odgovora svaki učenik svoju diplomu postavlja na pod u sredini kruga tako da dodiruje diplome ostalih učenika. Na kraju časa, sve diplome čine jednu veliku, zajedničku razrednu slagalicu.

Potrebni resursi: kartonski modeli geometrijskih oblika, kartonski model robota od geometrijskih oblika, koverte sa plastificirani modelima geometrijskih oblika različitih boja i veličina, podmetači za sjedenje, diplome "Majstor slagalice".

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Moja okolina / I razred

Naziv nastavne jedinice: Prostorije i namještaj u stanu

Ciljevi i ishodi učenja: Opisuju funkciju prostorija u stanu organizirajući prostor koristeći sličice namještaja i uređaja i vlastite ideje.

Međupredmetna povezanost: BJK/HJK/SJK - opis prostorija - prezentacija, razvija govorne vještine, Matematika - osnovne pojmove prostora, veličine i mjerenja, brojanje sličica,

Likovna kultura – kombiniranje sličica - oblikovanje i vizualna percepcija, osjećaj za estetiku i sklad.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kritičko mišljenje; razvoj empatije; osjećaj sigurnosti i pripadnosti; suradnja i timski rad, poštovanje tuđih ideja, mirno rješavanje sukoba; ljudska prava

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čudna slika. Na tabli nastavnik pokaže sliku - krevet u kupatilu.

Postavlja pitanje: „Šta ovdje nije u redu?“ Učenici odgovaraju da krevet ne pripada kupatilu ili sl.

Aktivnost 2 Mali dizajneri. Učenici su podijeljeni u četiri grupe.

Objašnjenje – Sada ćete vi biti mali dizajneri i od datih sličica namještati prostorije jednog većeg stana. Trebate obratiti pažnju da stan mora imati četiri različite prostorije. Dobrovoljac iz svake grupe treba da izvuče iz čarobne kutije po jednu presavijenu karticu sa nazivom prostorije stana.

Tako će vam se grupa zvati:

KUHINJA

SPAVAĆA SOBA

KUPATILO

DNEVNI BORAVAK

Na različitim mjestima su poredane sličice za te prostorije- npr. za kupatilo sve sličice koje odgovaraju toj prostoriji + 2 sličice iz druge prostorije.

Nastavnik govori: „Predstavnici grupa će prošetati učionicom i otkriti na kojem mjestu je najviše sličica koje odgovaraju vašoj prostoriji. Zatim će ih prenijeti do svoje grupe. U toj skupini ima sličica koje vam neće odgovarati. Pripazite kada budete „namještali“ svoju prostoriju. Osim namještaja, slobodno lijepite i sličice uređaja.

Grupni rad – učenici odabrane sličice namještaja i aparata lijepe na list veličine bloka 5.

Aktivnost 3 Izložba prostorija. Svaka grupa postavlja svoje namještene prostorije na pano ili tablu.

Kratka prezentacija: svaki član grupe kaže jednu stvar koja je važna u njihovoj prostoriji (npr. „U kupatilu imamo kadu jer se u njoj kupamo“). Poslije prezentacija svih grupa sve četiri prostorije sastaviti u jedan - zajednički stan pričvršćivanjem na tabli/panou.

Domaća zadaća: Za domaću zadaću učenici trebaju da odgovore na pitanja:

Koji namještaj ti je bio najzanimljiviji? Zašto?

Napomena: Za sljedeći čas o aparatima u stanu, njihovoj funkciji i mjerama sigurnog rukovanja iskoristiti Zajednički stan, tj. uređene prostorije sa namještajem i aparatima sa ovog časa.

Potrebni resursi

- „Čudna slika“

- izrezani crteži namještaja i aparata u stanu

- 4 lista bloka 5

- ljepila, trake sa nazivima prostorija u stanu

Boris Petrović

Predmet/Razred: Moja okolina / I razred

Naziv nastavne jedinice: Važni objekti u mom mjestu

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici objašnjavaju značaj i namjenu važnih objekata u mjestu u kojem žive.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik kroz usmeno izražavanje i opisivanje; Fizičko i zdravstveno vaspitanje kroz kretanje i boravak u prostoru; Likovna kultura kroz izražavanje doživljaja putem crteža.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna dimenzija razvija se kroz zajedničko kretanje, saradnju i međusobno pomaganje učenika. Emocionalna dimenzija razvija se kroz doživljaj prostora i osjećaj pripadnosti mjestu u kojem učenici žive. Vrijednosna dimenzija razvija se kroz uvažavanje i poštovanje objekata koji su važni za sve ljude u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje čas pripremom učenika za izlazak iz učionice i upoznaje ih sa ciljem aktivnosti, uz naglašavanje važnosti pažljivog kretanja i međusobne brige. Učenici se organizovano kreću kroz naselje Novoselija, pri čemu učitelj usmjerava njihovu pažnju na objekte koji imaju značaj u svakodnevnom životu ljudi.

Aktivnost 2 Tokom kretanja učenici dolaze do fabrike vode „Vodovod". Učitelj usmjerava njihovu pažnju na značaj ovog objekta, objašnjavajući da se na tom mjestu priprema voda za piće za cijelu Banjaluku. Učenici povezuju ovaj objekat sa svakodnevnim životom i potrebom za vodom.

Aktivnost 3 Dalje kretanje vodi učenike prema pješačkom, visećem mostu. Učitelj iznosi činjenicu da je naše naselje podijeljeno na dva dijela (lijevu i desnu Novoseliju) i zahvaljujući ovom mostu ljudi mogu da prelaze sa jedne strane na drugu. Učenici posmatraju rijeku i slap u neposrednoj blizini mosta, te opisuju ono što vide. Učitelj podstiče učenike na opažanje i izražavanje, razvijajući njihovu pažnju i doživljaj prostora. U blizini mosta učenici uočavaju i objekat pošte, te povezuju njegovu funkciju sa svakodnevnim potrebama ljudi.

Aktivnost 4 U nastavku aktivnosti pažnja učenika usmjerava se na najstariju džamiju u Banjaluci koja se nalazi u naselju Novoselija i potiče iz 1560. godine. Učitelj ukazuje na njen istorijski značaj i objašnjava da takvi objekti predstavljaju dio prošlosti i života ljudi kroz vrijeme, te da ih treba poštovati i čuvati. Učenici se upoznaju i sa banjom u naselju Srpske Toplice, gdje se nalaze termomineralne vode koje ljudi koriste za liječenje i oporavak (Terme Banja Luka). Time se dodatno razvija razumijevanje različitih namjena objekata u zajednici. Tokom cijelog kretanja učitelj podstiče učenike na saradnju, pažnju i bezbjedno ponašanje u saobraćaju, razvijajući osjećaj zajedništva i sigurnosti.

Aktivnost 5 Po povratku u učionicu učenici razgovaraju o viđenim objektima i iznose svoje utiske. Razgovaramo o tome kako bi naša svakodnevnica izgledala da ne postoji fabrika vode, kako bismo razgovarali sa komšijama sa druge strane naselja i slično. U nastavku aktivnosti dobijaju zadatak da nacrtaju objekat koji im je bio najzanimljiviji ili koji su najbolje zapamtili. Tokom rada učitelj razgovara sa učenicima i podstiče ih da objasne svoj izbor.

Potrebni resursi: *U slučaju loših vremenskih uslova potrebno je pripremiti prezentaciju sa fotografijama pomenutih objekata.* Pribor za crtanje i bojenje, sveska bez linija

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Moja okolina / I razred

Naziv nastavne jedinice: Najvažniji ekološki datumi: Dan planete Zemlje

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje ekološke svijesti (ekološka znanja, ekološki stavovi, ekološke vrijednosti i ekološko ponašanje) učenika kroz obilježavanje Dana planete Zemlje, integracijom dramskog izraza, vođene imaginacije, razgovora i praktičnih aktivnosti. Opisuje značaj obilježavanja Dana planete Zemlje. Imenuje ekološke aktivnosti u kojima aktivno učestvuje. Prepoznaje i razlikuje ekološki prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje, te objašnjava kako može pomoći planeti Zemlji.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik: usmeno izražavanje mišljenja, opisivanje postupaka i formulisanje jednostavnih rečenica; posmatranje i učestvovanje u dramskom prikazu. Likovna kultura: eksperimentisanje različitim likovnim materijalima, kreativno izražavanje ideja kroz oslikavanje prirodnih materijala, estetsko uređenje prostora. Muzička kultura: slušanje i doživljavanje pjesme kao motivacionog i emocionalnog podsticaja. Fizičko i zdravstveno vaspitanje: učestvovanje u praktičnim aktivnostima na otvorenom prostoru i razvijanje svijesti o značaju boravka u prirodi.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije i osjećaja povezanosti sa prirodom kroz neposredni doživljaj, dramski prikaz i zajedničke refleksivne aktivnosti. Podsticanje saradnje, dijaloga i međusobnog uvažavanja tokom zajedničkih aktivnosti. Razvijanje svijesti o ličnoj i kolektivnoj odgovornosti za očuvanje životne sredine i njegovanje nenasilnog odnosa prema prirodi, ljudima i zajednici. Razvijanje razumijevanja da briga o prirodi predstavlja temelj za miran, siguran i održiv zajednički život..

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici sjede na podlogama u polukrugu u eko učionici organizovanoj u školskom dvorištu. Nastavnik tiho pušta pjesmu „Planeta Zemlja" i uvodi učenike u aktivnost kratkom najavom da će obilježiti Dan planete Zemlje. Učenici, uz uputstvo nastavnika, zatvaraju oči i kroz vođenu imaginaciju zamišljaju šumu, rijeku, cvijeće, ptice, mirisnu livadu i sl. Tokom imaginacije nastavnik diskretno oblači unaprijed pripremljen kostim (kesa za smeće u plavoj i zelenoj boji), bez narušavanja toka aktivnosti. Nakon toga daje uputstvo da otvore oči i započinje dramski nastup u ulozi planete Zemlje. Tekst koji izgovara prati postepeno dodavanje unaprijed pripremljenih rekvizita papir, plastična flaša i limenka, čime se vizuelno prikazuje proces zagađivanja. Pokreti tijela, tempo govora i vizuelni elementi usklađeni su sa sadržajem teksta i omogućavaju razumijevanje promjene od čiste ka zagađenoj planeti Zemlji.

Aktivnost 2 Nakon dramskog nastupa, nastavnik izlazi iz uloge planete Zemlje (ostaje u kostimu) i započinje vođeni razgovor postavljanjem pitanja u logičkom slijedu: Ko se pojavio pred vama? Kako se planeta osjećala prije? Kako se osjeća sada? Nakon odgovora, nastavnik usmjerava razgovor ka uzrocima promjene: Zašto je planeta postala tužna? Šta ljudi rade pogrešno? U završnom dijelu razgovora, nastavnik postavlja pitanje: Kako vi možete pomoći planeti? Učenici odgovaraju, a nastavnik prati, dopunjava odgovore. Naglašava da će danas kao pravi čuvari prirode pomoći planeti Zemlji da opet bude zdrava i čista.

Aktivnost 3 „Male ruke pomažu planeti" Unaprijed su pripremljene četiri manje parcele sa zemljom, rukavice, voda i sadnice cvijeća (materijal su obezbijedili roditelji). Učenici se raspoređuju u manje grupe metodom razbrajanja (od 1 do 5). Nastavnik demonstrira pravilan način sadnje, naglašava značaj zalijevanja i brige o posađenim biljkama. Učenici stavljaju rukavice i sade cvijeće. Nastavnik prati rad i podstiče međusobnu saradnju. Tokom aktivnosti nastavnik postavlja pitanja: Šta sad radite za planetu Zemlju? Šta mislite kako bi izgledala planeta da nema biljaka? Šta još možemo posaditi?

„Land art“ Učenici se vraćaju u eko učionicu i dobijaju unaprijed pripremljen materijal: kamenje i krede u boji. Zadatak je da radom u velikoj grupi oslikaju kamenje motivima iz prirode. Nastavnik prati rad, podstiče dijeljenje pribora i međusobnu saradnju. Paralelno sa praktičnim radom nastavnik usmjerava razgovor o značaju korišćenja prirodnih materijala. Učenici oslikanim kamenjem ukrašavaju parcele, razvijajući tako osjećaj za estetiku i odgovoran odnos prema prirodi.

Aktivnost 4 Refleksija. Nastavnik se ponovo vraća u ulogu planete Zemlje i poziva učenike da skinu smeće koje visi na kostimu. Izrazom lica i stavom tijela, pokazuje da je planeta Zemlja sretna. Nastavnik usmjerava razgovor koji vodi ka zaključku svakodnevne brige o prirodi i individualne i kolektivne odgovornosti. Kako si danas pomogao planeti Zemlji? Kako se planeta Zemlja sada osjeća? Šta mislite, da li se o planeti Zemlji trebamo brinuti svaki dan ili samo ponekad? Učenici iznose svoja mišljenja i stavove. Neka podigne ruku ko će od danas čuvati prirodu svaki dan. Na kraju časa nastavnik svakom učeniku dodjeljuje diplomu „Čuvar prirode“.

Potrebni resursi: Podloge za sjedenje, laptop, zvučni zapis pjesme „Planeta Zemlja“, plastične kese (plava i zelena), papir, limenka, plastična flaša, zemlja, rukavice, sadnica cvijeća, kamenje srednje veličine, kreda u boji, diplome

Tekst za dramatizaciju (uloga planete Zemlje). Ja sam planeta Zemlja. Vaš dom. Nekada sam bila zelena, čista i lijepa, baš kao sad. Ali, neodgovorni ljudi su počeli bacati smeće i zagađivati rijeke, vazduh i plodnu zemlju Rijeke više nisu bistre. Moje šume nestaju. Teško dišem i više nisam lijepa i čista kao prije. Ali... imam vas. Vi ste moja nada. Vi ste moji čuvari. Hoćete li mi pomoći?

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Glazbena kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Brojalica / ritamska igra („Pliva patka preko Save“)

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika osjećaj za ritam i glazbeno izražavanje kroz izvođenje brojalice, poticati aktivno sudjelovanje u zajedničkom muziciranju te razvijati glazbene sposobnosti, kreativnost, suradnju i pozitivan odnos prema glazbi. Učenik izvodi pjesme, brojalice, igre s pjevanjem i jednostavne ritamske cjeline, samostalno i u skupini, uz poštivanje osnovnih glazbenih sastavnica. **Ishodi:** Učenik: ritmički pravilno izvodi brojalicu, razlikuje govoreni ritam od pjevanja, razvija osjećaj za puls i ritam, izvodi jednostavnu ritamsku pratnju pljeskom i pokretom, surađuje u skupnim glazbenim aktivnostima, ilustrira elemente brojalice, - uz poticaj dovršava pismo.

Međupredmetna povezanost: Materinji jezik: razvijanje pravilnog izgovora, ritma i govorne izražajnosti; slušanje i razumijevanje kratkog književnog teksta; uočavanje osnovnih elemenata pisma kao pisanog teksta; bogaćenje rječnika. Tjelesna i zdravstvena kultura: izvođenje ritmičkih pokreta uz brojalicu; razvoj koordinacije, ravnoteže i osjećaja za ritam; usklađivanje vlastitih pokreta sa grupom**.** Likovna kultura**:** ilustriranje sadržaja brojalice; kreativno izražavanje različitim likovnim tehnikama**.** Priroda i društvo**:** razgovor o domaćim životinjama (patka); upoznavanje rijeke Save.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Suradnja – Učenici zajednički izvode brojalicu, prate ritam i međusobno se usklađuju. Uvažavanje – Svaki učenik dobiva priliku sudjelovati i biti prihvaćen bez obzira na svoje glazbene sposobnosti.,. Razvija pozitivan odnos prema prirodi i životinjama. Nenasilna komunikacija – Tijekom rada učenici slušaju jedni druge, čekaju red i koriste primjeren način izražavanja. Empatija – Učenici potiču i ohrabruju vršnjake tijekom zajedničkog muziciranja. Osjećaj zajedništva – Zajedničko izvođenje brojalice razvija pripadnost skupini i odgovornost za zajednički rezultat. Rješavanje nesuglasica dogovorom – u glazbenim igrama učenici poštuju pravila, izmjenjuju se u ulogama i prihvaćaju dogovorene odluke.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razgovor učiteljice sa učenicima (Učiteljica učenicima postavlja pitanja: Što su brojalice?, Poznajete li neku brojalicu? Želi li netko izreći brojalicu koju zna?). Opis fotografije: Učiteljica pokazuje učenicima fotografiju patke na rijeci, te potiče učenike na opis fotografije. Zatim učiteljica najavljuje učenje brojalice „Pliva patka preko Save“.

Aktivnost 2 a) upoznavanje brojalice: Učenici gledaju video prikaz brojalice, pomoću projektora i platna. Učiteljica će po potrebi pojasniti značenje nepoznatih ili manje poznatih riječi. Nakon što izraze dojmove, učiteljica sa učenicima određuje temu brojalice i povezuje temu sa svakodnevnim životom, potičući pitanjima učenike da iskažu svoje mišljenje o pismu, o sadržaju pisma i slično. b) učenje brojalice. Učiteljica izgovara cijelu brojalicu, dok učenici pozorno slušaju. Učenici izgovaraju stih po stih brojalice (ponavljaju nakon što učiteljica izgovori pojedini stih), pazeći na ritam i razgovijetnost pri izgovoru, te određuju mjesta za stanke u izgovoru. c) ponavljanje i uvježbavanje: Učenici izvode brojalicu uz: pljeskanje, tapšanje po koljenima, pucketanje prstima i slično. d) Glazbeno stvaralaštvo - Ritamska pratnja: Učiteljica će podijeliti razred u dvije grupe sa jednakim brojem članova (razbrojavanjem – prvi, drugi). Prva grupa izgovara brojalicu, dok druga grupa prati ritam pljeskanjem ili udaraljkama. Grupe će nakon toga zamijeniti uloge.

Aktivnost 3 Glazbena igra - Jedan učenik je u sredini kruga, hoda sa improviziranom kuvertom na glavi i predstavlja patku, dok ostali učenici izgovaraju brojalicu. Na posljednju riječ brojalice (... više!“), učenik koji je u sredini kruga izabire novu „patku“(novog učenika koji ulazi u sredinu kruga). Za kraj će svi učenici izgovoriti zajedno brojalicu, uz improvizirane pokrete tijelom- oponašanje plivanja, oponašanje pisanja...

Domaća zadaća: Učenici za domaću zadaću trebaju izraditi pismo, tako što će prepisati brojalicu, ali će izmijeniti posljednji stih pozitivnim riječima ili eko-porukom (npr.: „Volim te još više!“, „ Volim plivati rijekom Savom!“ i slično. Također, pismo treba sadržavati ilustraciju rijeke Save i patke. Učiteljica će pokazati učenicima primjer- otvorit će kuvertu korištenu u igri, pokazati crtež i pročitati učenicima sadržaj pisma: Pliva patka preko Save, nosi pismo navrh glave. U tom pismu piše: nek' ostanu vode plave! Ne bacaj smeće, čuvaj cvijet, zajedno čuvajmo prirodu i svijet! Sat će završiti kratkim razgovorom o pismu.

Potrebni resursi: tekst brojalice „Pliva patka preko Save”, računalo, projektor i platno, zvučnici (za reprodukciju zvučnog i video primjera), ritamski instrumenti (štapići, zvečke, triangl, bubnjić, tamburin), kuverta s pismom, fotografija patke koja pliva rijekom, udžbenik i priručnik za 2. razred osnovne škole.

Azra Vrević

Predmet/Razred: Muzička kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Satić kuca“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati osjećaj za ritam i melodiju kroz pjevanje, te povezati sadržaj pjesme sa školskim obavezama učenika. Učenik pravilno izvodi pjesmu „Satić kuca“ poštujući melodiju i ritam.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: Učenik imenuje dijelove dana i svoje obaveze prema školi. Tjelesni i zdravstveni odgoj (TZK): Izvođenje različitih imitacionih pokreta tijelom koji prate radnju pjesme. Bosanski jezik i književnost: Pravilna artikulacija i dikcija teksta pjesme.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas potiče društvenu odgovornost prema vremenu i školskim obavezama, te razvija saradnju među učenicima u odjeljenju. Učenici uče da je redoslijed u radu i vremenu važan za harmoniju zajednice.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uspavani dječak. Učiteljica na tablu postavlja ilustraciju uspavanog dječaka u krevetu pored kojeg stoji školska torba. Započinje razgovor pitanjima: “Koga vidimo na slici i šta on radi? Šta se nalazi pored kreveta? Zašto dječak još nije ustao? Ko ili šta bi ga moglo probuditi?” Nakon učeničkih odgovora, učiteljica iz torbe vadi sat i nastavlja razgovor: „Čemu služi sat? Može li nas on probuditi? Jeste li ikada zakasnili u školu? Ako jeste kako ste se tada osjećali?“

Aktivnost 2 Pjesma Satić kuca. Učiteljica ističe važnost sata za lakše snalaženje u vremenu i izvršavanje obaveza. Govori im da će danas učiti novu pjesmu o posebnom satu. Daje uputu učenicima da otvore udžbenike, a potom im izražajno pjeva pjesmu: *Satić kuca: tika-taka, tik-tak, tik-tik-tak. > Svako jutro budi đaka: tik-tak, tik-tik-tak. > Ustaj, pa se brzo spremi: tik-tak, tik-tik-tak. > I u školu brzo kreni: tik-tak, tik-tik-tak.*

Aktivnost 3 Učenje kroz pjesmu. Nakon što otpjeva pjesmu nastavlja razgovor s učenicima kroz pitanja: “Kada satić budi đaka i šta mu govori? Kuda đak treba krenuti?” Produbljuje razgovor kroz pitanja: “Šta vi radite ujutro kada ustanete, a šta kada se vratite kući? U koje doba dana se odmarate?” Učiteljica naglašava važnost tačnosti. Zatim ponovo pjeva pjesmu frazu po frazu, a učenici ponavljaju za njom dok ne usvoje melodiju i ritam.

Aktivnost 4 Pjesma i pokret. Nakon što učenici savladaju tekst učiteljica uz pjevanje uvodi pokrete: Na riječi „*tik-tak, tik-tik-tak*“ – slijeganje ramenima lijevo-desno (imitacija klatna). „*Svako jutro budi đaka*“ – imitacija buđenja i protezanja. „*Ustaj, pa se brzo spremi*“ – pokreti ustajanja i oblačenja. „*I u školu brzo kreni*“ – imitacija hoda. Učenici rade u paru s učenikom s kojim sjede u klupi: jedan je „sat“ i izvodi pokrete klatna, dok je drugi „đak“ koji imitira spremanje za školu. Nakon jednog izvođenja, učenici mijenjaju uloge.

Aktivnost 5 Krug razgovora. Učenici ispred table formiraju krug. Učiteljica postavlja refleksivna pitanja: “Zašto je važno dolaziti u školu na vrijeme? Šta bi se dogodilo kada đaci ne bi izvršavali svoje obaveze? “ Zajedno otpjevaju pjesmu uz pokrete.

Domaća zadaća: Nacrtati „veseli satić“ iz pjesme u sveske

Potrebni resursi: Tekst i melodija pjesme „Satić kuca“ udžbenik Muzička kultura 1, Refik Hodžić, izdavač Nam- Vrijeme 2011. godina, model sata (budilnik). Ilustracija uspavanog dječaka.

Azra Vrević

Predmet/Razred: Likovna kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Ritam – ponavljanje oblika M: Bosanski ćilim

Ciljevi i ishodi učenja: Prepoznati ritam kao ponavljanje linija i oblika, te ga primijeniti u vlastitom likovnom radu. Učenik razlikuje jednostavne ritmičke nizove i koristi ritam za kreiranje motiva bosanskog ćilima.

Međupredmetna povezanost: Matematika: Korištenje geometrijskih likova (trougao, kvadrat, pravougaonik) u kreiranju likovnog rada. Muzička kultura: Ritmičko ponavljanje zvukova (pljeskanje rukama, lupkanje nogama).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenje o kulturnoj baštini i tradiciji, te povezivanje pojma ritma sa skladom i harmonijom.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ritam oko nas. Učiteljica pljesne rukama dva puta i pita učenike: „Šta ste čuli i kako je taj zvuk nastao?“. Učenici zaključuju da je zvuk nastao pljeskanjem. Učiteljica ponavlja pljeskanje nekoliko puta u pravilnim razmacima, a zatim to čine i učenici. Objašnjava da je tim ponavljanjem nastao **ritam**. Zatim učiteljica izvodi nasumične, nepravilne pokrete (npr. jedan udarac nogom, pa duga pauza, pa pljesak) i pita čine li ti pokreti ritam. Kroz razgovor učenici dolaze do zaključka da bez pravilnog ponavljanja nema ritma. Na kraju, učiteljica ohrabruje učenike da sami osmisle i „odsviraju“ svoj jednostavan ritam rukama ili nogama. Govori učenicima da se ritam nalazi svuda oko nas: smjena dana i noći, ritam kucanja srca, smjena godišnjih doba, šare na odjeći, uzorci na tepihu te da simbolizira sklad i harmoniju.

Aktivnost 2 Veseli šareni ćilim. Učiteljica pokazuje učenicima na pametnoj tabli sliku dječije sobe u kojoj je postavljen veliki šareni tepih. Razgovara s učenicima o tepihu postavljajući pitanja o tome, kako izgleda, čemu služi te ih potiče da i oni opišu tepih iz svoje sobe. Nakon razgovora prikazuje novu sliku koja prikazuje bosanski ćilim. Pita učenike da li su nekada vidjeli takav tepih/ ćilim? Analizira s učenicima boje na ćilimu kao i šare koje se ponavljaju. Učenici uz pomoć učiteljice imenuju boje (crvena, plava, zelena, žuta) i prepoznaju da pravilno ponavljanje šara stvara sklad. Učiteljica objašnjava da je ćilim dio naše tradicije i opisuje način njegove izrade.

Aktivnost 3 Ritam u nizu. Učiteljica na tabli crta jednostavan ritmički niz trouglova crvena i plava boja. Zatim crta nasumično razbacane likove bez reda i uspoređuje ih s prvim nizom. Učenici potvrđuju da samo prva slika prikazuje ritam.

Aktivnost 4 Izrada ćilima- ritam u paru. Učiteljica dijeli učenike u parove. Priprema izrezane oblike trougla i kvadrata u odabranim bojama koje učenici izvlače iz kutijice. Učenici koji izvuku oblike iste boje čine jedan par. Svaki učenik dobije papir u obliku pravougaonika koji predstavlja ćilim. Učiteljica zadaje likovni zadatak, crtanje ćilima koristeći ritam oblika. **Oblici:** Trougao i kvadrat. **Boje:** Zelena za trougao, crvena za kvadrat. Uputa za parove: Jedan učenik crta niz **trougao–kvadrat**, a drugi obrnuto: **kvadrat–trougao**. Rad se izvodi tehnikom flomastera. Učiteljica naglašava važnost urednosti kako bi ćilim bio skladan.

Aktivnost 5 Ritam zajedničkog ćilima. Učiteljica postavlja radove na školsku tablu jedan pored drugog, tako da svi radovi zajedno čine jedan veliki, dugački ćilim. Slijedi analiza: “Jesu li svi uspjeli ispratiti ritam? Kako ste se osjećali radeći u paru? Kako ritam doprinosi ljepoti zajedničkog rada?” Na kraju, učenici „sviraju“ ritam sa svojih radova. Učiteljica pokazuje na šaru: **trougao** učenici pljesnu rukama, **kvadrat** lupnu nogama. Ovim se vizuelni ritam pretvara u zvučni.

Čas završava pospremanjem pribora i radnih mjesta.

Potrebni resursi: Ilustracija ili digitalni prikaz bosanskog ćilima, papir za crtanje (izrezan u obliku pravougaonika), flomasteri.

Azra Vrević

Predmet/Razred: Likovna kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Tačka i linija M: Red i nered

Ciljevi i ishodi učenja: Uz pomoć različitih vrsta linija predstaviti red i nered na crtežu. Učenik imenuje linije na svom crtežu i crtežima vršnjaka (prave, krive, otvorene, zatvorene).

Međupredmetna povezanost: Matematika: Učenik imenuje i razlikuje prave, krive, otvorene i zatvorene linije te ih koristi u kreiranju rada. **Bosanski jezik i književnost:** Slušanje i analiza teksta radi upoznavanja s likovnim motivom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas podučava učenike da je red važan za lakše snalaženje i rad u zajednici. Podstiče međusobnu saradnju, odgovornost prema vlastitom priboru i čuvanje zajedničkih materijala.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Priča o bojicama. Učiteljica prije početka časa iz kutije vadi bojice i nasumično ih rasipa po stolu. Postavlja pitanja: „Šta se nalazi na stolu? Šta se desilo s bojicama?“ Gdje se vaše bojice trenutno nalaze?“ **Priča „Bojice“** Učiteljica izražajno čita kratku priču: *Živjele u pernici šarene bojice. Plava, bijela i žuta bile su složene jedna pored druge. Crvena i zelena nalazile su se na dnu. Svakog dana bi se zajedno igrale, a nakon igre svaka bi se vratila na svoje mjesto. No, pernicu je otvorio dječak Bruno. Žurio je na odmor i razbacao bojice. Došlo je do sudara i nastao je pravi nered. Bojice više nisu znale put do svog mjesta. Hajde da im pomognemo!* Nakon čitanja, s učenicima analizira tekst kroz pitanja: “Ko je živio u pernici? Šta se desilo jednog dana? Šta je zavladalo u pernici?”

Aktivnost 2 Moje i tvoje bojice. Učenici otvaraju svoje pernice. Razgovaraju o tome kako su njihove bojice poredane i šta bi se desilo da ih sve istresu na gomilu (pretpostavljeni odgovori: *Nered, teško snalaženje*).

Aktivnost 3 Kako putuju linije? Učiteljica na tabli crta primjere linija (prave, krive, otvorene, zatvorene). Daje uputu učenicima da iste linije “crtaju” po zraku. Nastavlja razgovor o linijama- kakve još linije mogu biti (otvorene, zatvorene) te upućuje učenike da pronađu u učionici primjere takvih linija.(zavjese, torbe).

Aktivnost 4 Red i nered u svijetu linija. Učiteljica dijeli učenike u parove na način da učenici iz kutije izvlače bojice. Učenici koji izvuku iste bojice čine par. Učenici formiraju parove a potom učiteljica parovima dodjeljuje zadatak govoreći riječi RED- NERED.(Prvi par red, sljedeći par nered, i tako redom.)Parovi sa zadatkom RED: Otvaraju pernicu u kojoj su bojice složene i crtaju taj prizor koristeći ravne, linije. Parovi sa zadatkom NERED: Istresu bojice na sto i crtaju ih onako kako su razbacane, koristeći isprepletene i nepravilne linije. Pernica služi kao vizuelni poticaj, a učenici međusobno surađuju na način- jedna pernica se posmatra i crta, pribor iz druge pernice se koristi za crtanje.

Aktivnost 5 Predstavljanje radova. Nakon što završe s crtanjem učiteljica radove postavlja na tablu. Učenici u paru predstavljaju svoje crteže i opisuju linije koje su koristili. Prepoznaju linije u radovima svojih drugara. Učiteljica pohvaljuje radove učenika i podsjeća ih na važnost reda. Postavlja pitanje: „Zašto nam je važan red u pernici, ali i u životu? “ Čas završava zajedničkim pospremanjem materijala, slaganjem pernica i uređivanjem školskog pribora.

Potrebni resursi: papiri za crtanje, pernica s bojicama, kutija s bojicama, priča “ Bojice”.

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Likovna kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Preoblikovanje flaša, kutija i drugih materijala za reciklažu – „Grad prijateljstva“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti preoblikovanja i kreativnog korišćenja materijala za reciklažu kroz planiranje, izradu i predstavljanje objekata Grada prijateljstva, uz podsticanje saradnje, odgovornosti i svijesti o značaju ponovne upotrebe predmeta. Preoblikuje materijale za reciklažu u nove predmete i objašnjava njihovu namjenu. U saradnji sa drugim učenicima planira, izrađuje i završava likovni rad. Učestvuje u oblikovanju zajedničke makete i predstavljanju izrađenih objekata.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: prepoznavanje značaja ponovne upotrebe materijala, odgovornog odnosa prema životnoj sredini i upoznavanje važnih objekata u zajednici. Srpski jezik: usmeno izražavanje, opisivanje izrađenih objekata, iznošenje ideja i kultura komunikacije. Matematika: procjenjivanje veličine objekata i uočavanje odnosa u prostoru. Vaspitni radu u odjeljenjskoj zajednici: razvijanje osjećaja pripadnosti zajednici, odgovornosti za zajednčki prostor i uvažavanje različitih ideja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje saradnje, empatije i međusobnog uvažavanja kroz zajedničko stvaranje i predstavljanje Grada prijateljstva. Učenici kroz razgovor o sadržaju pisma, planiranje, razmjenu ideja i rješavanje problema razvijaju kritičko i kreativno mišljenje, dok kroz dogovor, podjelu zadataka i zajednički rad jačaju odgovornost prema sebi, drugima, zajednici i životnoj sredini. Uvažavanjem različitih ideja i mišljenja uočavaju vrijednosti zajedničkog djelovanja za opšte dobro.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 “Neobična pošiljka”. Nastavnik saopštava učenicima da je dobio neobično pismo i paket od stanovnika Grada prijateljstva. Interpretativno čita sadržaj pisma u kojem stanovnici grada objašnjavaju da je njihov grad nekada bio jako lijep, ali da su vremenom neki važni objekti u gradu nestali (Kuća prijateljstva, Škola dobrih djela, Biblioteka lijepih riječi, Most prijateljstva i Vrt različitosti). Na kraju pisma mole učenike da im pomognu da da od materijala poslanog u paketu naprave objekte koji će Grad prijateljstva ponovo učiniti lijepim mjestom za život. Nastavnik podstiče učenike na razgovor pitanjima: Kako ste se osjećali dok ste slušali sadržaj pisma? Da li su svi objekti podjednako važni? Zašto? Učenici iznose svoja mišljenja i zapažanja. Nakon razgovora nastavnik pokazuje sadržaj paketa (kartonske kutije, rolne, plastične flaše, čaše, čepovi, papir različitih boja, slamke, ljuske od kikirikija, stare olovke i flomasteri, ostaci plastelina, plastične kese različitih boja). Objašnjava da su to materijali koje ljudi često odbacuju, ali da se kreativnim preoblikovanjem mogu pretvoriti u nove i vrijedne predmete, čime se smanjuje količina otpada i čuva priroda. Nastavnik saopštava učenicima da će danas postati mali graditelji novog Grada prijateljstva.

Aktivnost 2 “Mali graditelji”. Učenici se raspoređuju u grupe metodom razbrajanja (od 1 do 5) i odlaze do prethodno pripremljenih stolova označenih brojevima. Nastavnik svakoj grupi dodjeljuje karticu sa nazivom objekta koji prave i materijal za rad: 1. ljepilo, 1. makaze, 1. ljepljivu traku i reciklirani materijal. Nastavnik podstiče učenike na razgovor pitanjima: Kako zamišljate svoj objekat? Kako biste mogli iskoristiti materijal? Učenici iznose svoja mišljenja i ideje. Nakon razgovora, nastavnik daje uputstva za rad: pažljivo pročitati naziv objekta na kartici (po potrebi nastavnik čita), dogovoriti se kako će objekat izgledati, rasporediti zadatke unutar grupe, koristiti materijal, sarađivati i pomagati jedni drugima. U toku rada nastavnik obilazi grupe, pruža podršku i postavlja usmjeravajuća pitanja: Koji objekat pravite? Od kojeg materijala ga pravite? Kako će on pomoći stanovnicima Grada prijateljstva? Po završetku rada grupe, jedna po jedna postavljaju izrađene objekte na većoj kartonskoj podlozi koja se nalazi na sredini učionice, kako bi svi učenici mogli pratiti

nastajanje novog Grada prijateljstva. Predstavnici grupa ukratko predstavljaju izrađeni objekat, objašnjavaju kako je nastao i zašto je važan za stanovnike Grada prijateljstva.

Aktivnost 3 "3-2-1 za Grad prijateljstva". Učenici sjede na podu oko makete Grada prijateljstva i primjenom tehnike 3-2-1 usmeno navode: 3 objekta koja su im se najviše svidjela, 2. riječi koje bi dodali u Biblioteku lijepih riječi i 1. dobro djelo koje bi željeli da nauče u Školi dobrih djela. Na kraju refleksije nastavnik postavlja pitanja: Šta mislite, da li smo pomogli stanovnicima grada? Kako smo zajedničkim radom uspjeli izgraditi novi grad? Učenici iznose svoja mišljenja i zaključuju da saradnja i ponovna upotreba materijala doprinose stvaranju ljepšeg mjesta za život. Nastavnik predlaže nastavak uređivanja grada na narednom času (izrada puteva, raskrsnica, saobraćajnih znakova, drveća i sl.).

Potrebni resursi: pismo, paket sa recikliranim materijalom, brojevi grupa, kartice sa nazivima objekata, ljepilo, makaze, ljepljiva traka, kartonska podloga, podloge za sjedenje.

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Muzička kultura / I razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Šaputanje“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati osjećaj za ritam, melodiju, tempo i dinamiku kroz pjevanje pjesme, te povezati sadržaj pjesme sa prijateljstvom, povjerenjem i sigurnim putem od kuće do škole. Učenik pravilno izvodi pjesmu „Šaputanje“ poštujući melodiju, ritam i dinamiku.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: Učenik opisuje svoj put od kuće do škole, prepoznaje važnost sigurnog kretanja i uočava promjene u prirodi. Tjelesni i zdravstveni odgoj: Izvođenje laganih, koordinisanih pokreta tijela i prstiju koji prate ritam padanja kiše i hodanja. Bosanski jezik i književnost: Pravilno i razgovijetno izgovaranje šuškavih glasova kroz šaputanje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas potiče razvoj međusobnog povjerenja, bliskosti i empatije među prvačićima; Učenici kroz pojam šaputanja uče da komunikacija ne mora biti glasna da bi se čula; Šapat se predstavlja kao alat za umirivanje, pažljivo slušanje drugoga i gradnju unutrašnjeg mira u odjeljenju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica na tablu postavlja ilustraciju dvoje djece (dječaka i djevojčice) koji sa školskim torbama na leđima hodaju stazom, drže se za ruke i nagnuti su jedno prema drugom, kao da nešto povjerljivo pričaju. Započinje razgovor pitanjima: „Koga vidimo na slici i kuda oni idu s torbama? Šta mislite, šta oni rade? S kim vi najčešće idete od kuće do škole? O čemu razgovarate na tom putu?“ Nakon učeničkih odgovora, učiteljica prislanja prst na usne i tiho nastavlja razgovor: „Šta je to šapat? Kada šapućemo? Kako se osjećate kada vam najbolji prijatelj ili prijateljica povjeri neku malu tajnu?“

Aktivnost 2 Učiteljica ističe da je put od kuće do škole zabavniji i ljepši kada imamo prijatelje s kojima možemo podijeliti svoje misli i tajne. Naglašava da u muzici, baš kao i u govoru, možemo pjevati glasno, ali i sasvim tiho (upoznavanje sa pojmom dinamike). Učiteljica najavljuje pjesmu koju će učiti na času, daje upute učenicima da se udobno smjeste, a potom izražajno pjeva pjesmu, jasno praveći kontrast u glasnoći.

Aktivnost 3 Nakon što otpjeva pjesmu, nastavlja razgovor s učenicima kroz pitanja: Šta se sve šapuće prema tekstu pjesme? Kakve su to zakletve? Kako pjevamo dio „Tiho, tiše, ko padanje kiše?“ Kako pada sitna proljetna kiša? Kakav je njen tempo (brzina)? Kakva je dinamika (glasnoća)? Učiteljica naglašava važnost pažljivog slušanja i međusobnog uvažavanja. Zatim ponovo pjeva pjesmu, frazu po frazu, a učenici ponavljaju za njom dok ne usvoje tekst, melodiju i ritam, pazeći da refren otpjevaju u pravilnoj, tihoj dinamici.

Aktivnost 4 Nakon što učenici savladaju tekst, učiteljica uz pjevanje uvodi imitacione pokrete tijela koji prate dinamiku i radnju pjesme: Na riječi „Od kuće do škole, od škole do kuće“ – učenici lagano tapkaju nogama u mjestu, u umjerenom tempu. „Uvijek se ponešto šapuće“ – prislanjaju jedan prst na usne. „Tiho tiše, tiho tiše“ – stavljaju dlanove iza uha. „Ko padanje kiše“ – podižu ruke i prstićima lagano imitiraju padanje kiše.

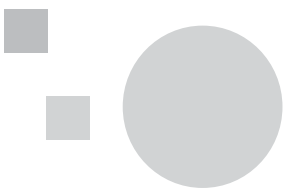
Aktivnost 5 Učenici rade u paru sa učenikom s kojim sjede u klupi. Dok pjevaju dio o tajnama, jedan učenik se naginje i dlanom pravi oblik školjke oko uha svog para, dok drugi laganim pokretom usana imitira šaputanje. Kod ponavljanja refrena, uloge se mijenjaju kako bi svaki učenik osjetio i ulogu onoga ko povjerava i onoga koji čuva tajnu.

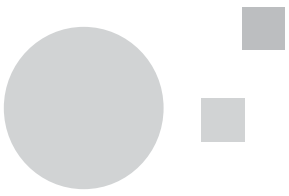
Aktivnost 6 Učenici ispred table formiraju krug, držeći se za ruke. Učiteljica postavlja refleksivna pitanja povezujući muziku i ponašanje: „Kako nam šaputanje i tihi glas pomažu da se bolje razumijemo i da ne uznemiravamo druge oko sebe? Šta znači biti dobar prijatelj i čuvati male tajne? Cijelo odjeljenje još jednom izvodi pjesmu, stojeći u krugu, sa zadatkom da na stihove „Tiho, tiše“ čučnu i pjevaju najtišim glasom.

Potrebni resursi: Tekst i zvučni zapis pjesme, ilustracija dvoje djece.

Razredna nastava
II razred

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: H/B/S jezik (maternji jezik) / II razred

Naziv nastavne jedinice: Medijska kultura: Televizija

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik prepoznaje televiziju kao medij, razlikuje osnovne vrste televizijskih emisija, razumije njihovu svrhu te izražava vlastiti doživljaj i mišljenje o medijskim sadržajima uvažavajući mišljenja drugih. Učenik: razlikuje medije primjerene svojoj dobi te govori o njihovoj svrsi i sadržajima, izražavajući svoj doživljaj i mišljenje, - razlikuje nekoliko vrsta televizijskih emisija (crtani film, dječja emisija, vijesti, dokumentarna emisija, sportska emisija), - izražava svoje mišljenje o gledanom sadržaju; - uvažava tuđa mišljenja i različite interese pri odabiru televizijskih sadržaja.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura: analiza vizuelnih elemenata televizijskog programa (boje, kadar, kompozicija, scenografija, grafički dizajn); glazbena kultura: uloga glazbe i zvučnih efekata u televizijskim emisijama, filmovima i reklamama; priroda i društvo: televizija kao izvor informacija o državama, kulturama i prirodnim pojavama.

Veza sa mirovnom pedagogijom: razvijanje kritičkog odnosa prema televizijskim sadržajima; prepoznavanje govora mržnje, stereotipa, diskriminacije i nasilja u medijima; analiza načina na koji televizija može doprinositi mirnom rješavanju sukoba ili, suprotno tome, podsticati predrasude i konflikte; podsticanje dijaloga, empatije i nenasilne komunikacije kroz zajedničku analizu televizijskih emisija

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj pokazuje fotografiju televizora i postavlja učenicima pitanja: „Što je ovo? Gledate li televiziju? Koju emisiju ili crtani film najviše volite? Gledaju li svi u razredu iste emisije?". Nakon svakog pitanja, učitelj proziva učenika koji će odgovoriti na pitanje. Na kraju razgovora učenici trebaju doći do zaključka da svatko ima pravo voljeti različite emisije i da je važno poštivati tuđi izbor.

Aktivnost 2 Učitelj najavljuje učenicima da će učiti o televiziji.

1.aktivnost – „Upoznajmo televizijske emisije"**:** Učitelj definira pojam televizije, uz pomoć projektor-platna i objašnjava učenicima razliku između televizije i televizora. Zatim slikovno pokazuje učenicima različite televizijske sadržaje, koje učenici trebaju razvrstati na: crtani film, dječji film, dječja emisija, dokumentarni film/ emisija, filmovi za odrasle, serije, vijesti i sportske emisije, pri čemu nastaje umna mapa sa slikama i nazivima različitih TV emisija. Nakon toga, slijedi kratki razgovor, vođen slijedećim pitanjima, koja učitelj postavlja učenicima: „Što možemo naučiti (iz svake pojedine emisije)? Koje su prednosti televizije, što nam ona dobro donosi?, Koji su nedostatci vezani za gledanje televizije?, Koja vas emisija najviše zabavlja? Iz koje emisije možemo najviše naučiti?". Nakon svakog pitanja, učiteljica proziva po jednog ili više učenika da odgovori na pitanje.

2.aktivnost – Rad u grupama: Učenici će se grupirati na temelju kartica sa nazivima različitih TV emisija. Učenici koji izvuku karticu sa istim nazivom/vrstom emisije, bit će u istoj grupi. Svaka grupa odgovorit će na pitanja vezana za vrstu emisije koju su izvukli (Kako se zove emisija?, Tko je najčešće gleda?, Što iz nje možemo naučiti?, Kako se osjećate dok je gledate?). Nakon što završe s radom, grupe će prezentirati ostalim učenicima svoj rad. Radove stavljamo na ploču pomoću magnetića. Nakon svakog izvješća, učenici prozivaju po dva prijatelja da daju osvrt i povratnu informaciju na njihov rad**.**

3.aktivnost – „Riješi problem"/ „Što bih ja učinio/la?"**:** Učitelj čita situacije *: a) Marko želi gledati sport, a Ana crtani film. Kako mogu riješiti problem?*, *b) Prijateljica se smije emisiji koju ti voliš. Kako ćeš reagirati?*. Nakon svake pročitane situacije, učitelj će prozvati nekoliko učenika da ponude

rješenje. Potrebno je naglasiti da se sukobi rješavaju mirno - razgovorom, dogovorom, izmjenjivanjem, poštivanjem i uvažavanjem tuđih interesa.

Aktivnost 3

a) Igra „Semafor" **–** Učitelj čita tvrdnje, a učenici podižu kartice sa bojama nakon pročitane tvrdnje (crvena kartica – ne slažem se, žuta kartica – nisam siguran/na, zelena kartica – slažem se). *Tvrdnje: Na televiziji možemo nešto naučiti., Svi moramo gledati iste emisije., Poštujem kada prijatelj voli drugačiji program., Televiziju trebamo gledati umjereno., O sadržaju koji gledamo možemo razgovarati bez svađe.*

b) Samovrednovanje : Učenici staju ispred emotikona koji predstavlja njihovu trenutačnu razinu znanja: Danas sam naučio/la nešto novo./ Treba mi još vježbe./ Nisam još siguran/ sigurna..

Domaća zadaća: Za domaću zadaću učenici trebaju pogledati jednu televizijsku emisiju (vijesti, dnevnik, dokumentarnu emisiju) te ispisati naziv i što su iz nje naučili / novoga saznali. Na satu ponavljanja oponašat će TV voditelje i predstaviti razredu svoju TV emisiju.

Potrebni resursi: televizor, računalo, projektor, platno, fotografije s prikazom različitih vrsta emisija i njihovi nazivi, kartice za grupiranje, emotikoni za samovrednovanje, kartice u crvenoj, zelenoj i žutoj boji za provjeravanje naučenog.

Boris Petrović

Predmet/Razred: Srpski jezik / II razred

Naziv nastavne jedinice: „Dva jarca" i „Dve koze" basna po Dositeju Obradoviću

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju sadržaj basni, uočavaju problem, tok radnje i ishod. Analiziraju uzroke i posljedice sukoba, porede ponašanje likova i izvode pouku. Prepoznaju emocije i promišljaju o odgovornom rješavanju konflikta kroz saradnju i dijalog.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura (ostvarena je kroz izradu i predstavljanje likovnih rješenja - uloga grupe)**.** Fizičko i zdravstveno vaspitanje (kroz različite oblike kretanja razvijaju, kroz koordinaciju i ravnotežu).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici analiziraju uzroke i posljedice sukoba i porede različite načine njegovog rješavanja, čime razumiju strukturu konflikta; kroz poznavanje i imenovanje osjećanja likova te povezivanje tih emocija sa ličnim iskustvom učenika; ostvaruje se kroz kooperativni rad i dramatizaciju, gdje učenici uče da slušaju jedni druge i zajednički donose odluke: jača se kroz promišljanje o odgovornosti, solidarnosti i izboru nenasilnog rješenja u svakodnevnim situacijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku časa učitelj organizuje učenike da sjede u krugu. U središtu učionice postavlja dvije male drvene klupice jednu iza druge koje simbolizuju brvno, a ispod njih plave plastične obruče koje predstavljaju vodu. Učitelj najavljuje da će pokušati da riješe jedan „problem sa mosta". Poziva dva učenika da krenu istovremeno sa suprotnih strana preko klupica. Kada se nađu na sredini i zastanu, učitelj zaustavlja situaciju i postavlja pitanja: Šta se sada događa? Koji je problem? Kako se osjećate kada neko ne želi da se pomjeri? Šta bi moglo spriječiti da neko „upadne u vodu"? Nakon kratkog razgovora učitelj izražajno čita basnu „Dva jarca". Zadržava se na tonu sukoba i naglašava trenutak sudara. U razgovoru vodi učenike da uoče kako se sukob razvija, koje riječi ga podstiču i kakav je ishod. Postavlja pitanja*: Da li je neko pobijedio? Šta je bio uzrok pada u vodu? Da li je tvrdoglavost donijela rješenje ili štetu?*

Aktivnost 2 Zatim učitelj čita basnu „Dve koze". Učenici slušaju, a potom nekoliko njih čita naglas. Učitelj usmjerava pažnju na razliku u ponašanju likova. Postavlja pitanja*: Šta su koze prvo uradile? Zašto su zastale? Šta znači kada neko legne da bi drugi prošao? Da li je to slabost ili mudrost?* Učenici porede dvije situacije i zaključuju kako drugačija odluka vodi drugačijem ishodu.

Aktivnost 3 Učitelj priprema kartice sa sličicama: jarac, koza, brvno, staza. Svaki učenik izvlači jednu karticu iz kutije i prema sličici odlazi u svoju grupu. Učitelj objašnjava da svaka grupa radi dva zadatka: prvi je razgovorni, drugi je crtanje loga grupe koji će se zalijepiti na tablu. **Grupa „Jarac".** *Smislite kratak dijalog dva jarca prije sudara: kako su mogli riješiti situaciju bez svađe? Nacrtajte logo jarca koji bira dogovor, ne sudar.* **Grupa „Koza".** *Objasnite šta je bilo presudno da koze prođu bezbjedno. Nacrtajte logo koze kao simbol pametnog dogovora.* **Grupa „Brvno".** *Napišite jednu poruku koju bi „brvno" reklo jarcima. Nacrtajte logo brvna kao znak opreza i dogovora.* **Grupa „Staza".** *Smislite tri pravila ponašanja na uskom putu. Nacrtajte logo staze kao simbol sigurnog prolaska.* Na kraju izvjestioci ukratko iznose zaključke (zadatak 1), a zatim lijepe logo grupe na tablu i kažu šta on predstavlja.

Aktivnost 4 Učitelj spaja grupe u dva izvođačka tima: grupa „Jarac" i grupa „Brvno" zajedno pripremaju i izvode kratku dramatizaciju basne „Dva jarca", koristeći klupice kao brvno i plave vreće kao vodu. U izvedbi se čuje dijalog, jasno se prikazuje nastanak sukoba i posljedica njihovog izbora. Nakon toga grupa „Koza" i grupa „Staza" zajedno dramatizuju basnu „Dve koze", pri čemu se naglašava zaustavljanje, promišljanje i dogovor kao put do bezbjednog rješenja. Učitelj posmatra i

nakon svake dramatizacije postavlja pitanja: Koji trenutak je bio presudan? Šta je pomoglo da se sukob smiri ili da do njega uopšte ne dođe? Kako bi se učenici osjećali da su na mjestu likova?

Aktivnost 5 U završnom dijelu časa učenici se vraćaju u krug oko improvizovanog brvna. Učitelj ih vodi ka zajedničkom zaključku bez nametanja pouke. Pita: Šta danas biramo – sudar ili dogovor? Kako možemo primijeniti ovu pouku u učionici, na odmoru, kod kuće? Učenici zapisuju pouku u svesku i kratko reflektuju o tome šta su naučili o sukobu, ali i o sebi.

Potrebni resursi. Drvene klupice, plastični obruči, kartice sa sličicama, pribor za crtanje.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Srpski jezik / II razred

Naziv nastavne jedinice: Dramski tekst „Tužibaba“, Dušan Radović, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Razumjeti sadržaj teksta i učestvovati u njegovoj analizi, pronaći drugačije rješenje problema i iskazati ga kroz dramatizaciju, čitati tekst po ulogama; Ishodi: Učenik će moći da iskaže lični doživljaj nakon čitanja priče, analizira priču, izdvoji temu, poruku priče, uočava tok radnje, likove i njihove osobine, razumije uzročno-posljedične veze u međuljudskim odnosima, povezuje radnju sa svakodnevnim životnim situacijama, pronalazi rješenje problema i na kreativan način ga iskaže u dramatizaciji, čita tekst po ulogama.

Međupredmetna povezanost: *Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednic*i - Učenici usvajaju kulturu ponašanja u školi i van škole, stiču vještinu komunikacije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se realizuje u prijatnoj radnoj atmosferi u kojoj su učenici aktivni učesnici - analiziraju priču, zaključuju, brane stav, razvijaju sposobnost vođenja dijaloga, slušaju i poštuju sagovornika, razvijaju empatiju, stiču osjećaj sigurnosti i povezanosti sa odjeljenjem, uživljavaju se u uloge, razgovaraju o osjećanjima, pronalaze rješenja za životne situacije i stiču osjećaj odgovornosti za iste, uče da uviđaju uzročno-posljedične veze u međuljudskim odnosima, njeguju nenasilnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 - ***Motivacioni razgovor.*** Učitelj vodi razgovor sa učenicima: Koliko često idete u pozorište? Da li vam se dopadaju odlasci u pozorište? Koja predstava vam se naročito dopala? Gdje se izvode predstave? Šta ima jedna predstava? Učenicima objašnjava da svaka predstava ima svoj dramski tekst po kome je rađena, te šta je dramski tekst i kako izgleda. Učenicima govori da će na ovom času učiti dramski tekst koji se zove „Tužibaba“.

Aktivnost 2 - ***Izražajno čitanje teksta, razgovor o emocionalnom doživljaju.*** Učitelj učenicima izražajno čita tekst „Tužibaba“, Dušana Radovića. Nakon čitanja slijedi razgovor o emocionalnom doživljaju pročitane priče: Da li vam se dopala priča? Zašto? Kako ste se osjećali dok ste slušali?

Aktivnost 3 - ***Tiho (usmjereno) čitanje, objašnjavanje nepoznatih riječi.*** Učenici čitaju tekst u sebi sa ciljem pronalaženja nepoznatih riječi. Nakon toga, kroz razgovor sa učenicima, učitelj objašnjava nepoznate riječi.

Aktivnost 4 - ***Analiza priče i povezivanje sa situacijama iz svakodnevnog života.*** Učitelj postavlja pitanja, a učenici odgovaraju: O čemu govori priča? Ko su glavni likovi? Gdje se odvija radnja priče? Ko se u priči stalno tužaka? Zbog čega? Kako na sve reaguje učiteljica? Da li uspijeva smiriti djecu? Da li ima razloga tužakanju?

Da li se vi možete poistovjetiti sa likovima iz ove priče? Zašto se djeca najčešće tužakaju? Da li je lijepo stalno se tužakati? Kako se treba ponašati u društvu? Podsjetiti se pravila lijepog ponašanja u učionici i u društvu. Učenici nabrajaju pravila, a učitelj pomaže da se sjete najvažnijih: tiho razgovaramo, slušamo sagovornika, ne upadamo u riječ, poštujemo drugare iz razreda i oni poštuju nas, imamo strpljenja i razumijevanja, pomažemo jedni drugima, ne govorimo stvari koje se drugima ne dopadaju, svi pomažemo da bi nam svima bilo bolje.

Učitelj govori da stalno tužakanje nije lijepo. Učenike pita: Možete li da date prijedlog kada i kako izbjeći tužakanje? Kada nipošto ne treba izbjeći tužakanje? Kod ovog pitanja podsjetiti ih da postoje situacije u svakodnevnom životu koje obavezno moramo prijaviti učitelju. Zamoliti ih da se sjete i kažu koje su to situacije, na primjer bilo koji vid nasilja.

Učenike pita kako djeca treba da se osjećaju u razredu. Navesti ih da zaključe da treba da se osjećaju sigurno i prihvaćeno, da osjećaju razumijevanje i da mogu očekivati pomoć drugara i učitelja u svako doba.

Aktivnost 5 - ***Dramska pedagogija u nastavi i sinteza.*** Učitelj govori učenicima da su saznali i neke nove informacije o tome koliko je dobro i prihvatljivo tužakanje. Zamoliće ih da razmisle i kažu kako bi bilo kada bi tužibaba i dječak promijenili ponašanje na bolje. U ovome dijelu koristi tehniku iz dramske pedagogije. Zamoliće troje učenika da izađu pred tablu. Jedno od njih je učiteljica, drugo Tužibaba, a treće dječak.

Učitelj pita: Šta bi sada uradio/uradila da si na mjestu Tužibabe? Učenik/učenica glumi Tužibabu sa novim pogledom na situaciju. Šta bi uradio/uradila da si na mjestu dječaka iz priče? Učenik/učenica glumi dječaka sa novim pogledom na situaciju. Šta bi uradio/uradila da si na mjestu učiteljice iz priče? Učenik/učenica treba da razmisli i odglumi kako bi postupio/postupila da je na mjestu učiteljice. Uloga učitelja je da usmjerava učenike da na najbolji mogući način riješe problem. Učenike pita: Čemu nas u stvari uči ova priča? Učenici odgovaraju šta su naučili iz ove priče. Objasniti da i mi ponekad možemo biti odgovorni ako se neko loše odnosi prema nama, da možemo svojim drugačijim pristupom promijeniti mnogo toga u međusobnim odnosima.

Aktivnost 6 - ***Čitanje po ulogama.*** Troje učenika čita priču. Zamoliti ih da se užive u uloge.

Aktivnost 7 - ***Prepisivanje zapisa sa table.*** Učenici prepisuju u sveske zapis sa nepoznatim riječima, sa table ili slajda.

Domaća zadaća: Priču naučiti izražajno čitati. Kod kuće pokušati odglumiti uloge i pripremiti se za dramatizaciju u školi.

Potrebni resursi: Dramski tekst "Tužibaba", Dušana Radovića, slajd sa nepoznatim riječima.

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Hrvatski jezik / II razred

Naziv nastavne jedinice: Samoglasnici, suglasnici, slog

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati i usvojiti fonetsku (glasovnu) i grafičku (pisanu) raščlambu na manje sastavne jedinice (glasove/slova i slogove) te ih prepoznati i imenovati na konkretnim primjerima. Razlikovati samoglasnike i suglasnike u tvorbi sloga. Razlikuje samoglasnike (otvornike) i suglasnike (zatvornike) te određuje broj slogova u riječi prema broju samoglasnika (otvornika). Prepoznaje razlike između govornog i pisanog jezika.

Međupredmetna povezanost: Glazbena kultura Ritmičke vježbe – pljeskanje ritma slogovima u riječi**.** Likovna kultura Crtanje predmeta čiji naziv počinje određenim glasom – vrste crta**.** Priroda i društvo Analiza naziva životinja po glasovima.

Veza sa mirovnom pedagogijom. Kroz otkrivanje novih jezičnih sadržaja proširiti ljubav prema materinskom jeziku; dijalog i međusobno uvažavanje kroz zajedničke aktivnosti; točan i čist izgovor te odgovornost u radu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 *Igra Slovni vrtuljak.* Učenici u skupinama igraju igru. Na sredini kartonskog kruga je pomična strjelica. Rubovi kruga imaju dvobojno ispisana slova abecede (samoglasnici su crveni, a suglasnici plavi). Učenici okreću strjelicu (svaki učenik u skupini po jednom). Jedan učenik u svakoj skupini bilježi slova na kojima se strjelica zaustavila. Od dobivenih slova slažu što više cjelovitih i smislenih riječi. Pobjednik je skupina koja je kombiniranjem složila i zapisala što više točnih riječi.

Aktivnost 2 Učiteljica potpitanjima navodi učenike da zaključe: izvlačili su slova dviju boja, da se u novonastalim riječima češće pojavljuje pet slova crvene boje (a, e, i, o, u), nego sva ostala slova, da se ta slova/glasovi koje izgovaramo nazivaju samoglasnici, a ostali su suglasnici.

Aktivnost 3 *Veliko četiri***.** Učiteljica interpretativno čita pjesmu *Brojalica* od Stanislava Femenića i postavlja četiri pitanja. Koliko je kitica u pjesmi? Koji se brojevi spominju? Je li Stanislav Femenić pronašao brojeve pet i šest? Što je pronašao Stanislav Femenić?

Aktivnost 4 Slijedi jezična analiza radom u skupinama; prva skupina prva kitica, druga skupina druga kitica, treća skupina treća kitica i četvrta skupina četvrta kitica. Učenici su dobili zadatak da izdvoje riječi u kojima se ponavljaju samoglasnici. Podcrtavaju samoglasnike crvenom bojom te predstavnici skupina prezentiraju uradak.

Aktivnost 5 Učenici s ploče čitaju primjere riječi u kojima se kombiniraju samoglasnici sa suglasnicima da bi se dobila riječ, a zatim učenici zaključuju da se najčešće pojavljuje pet istih glasova/slova. Učenici s učiteljicom izdvajaju glasove, glasno čitaju i zapisuju na ploči. U svim zapisanim riječima učenici broje samoglasnike i raščlanjuju riječi na slogove: MA-MA, RU-KA, ŠE-ĆER, MOST, LI-VA-DA. Učiteljica objašnjava da se samoglasniku može dodati jedan ili više suglasnika i da se takav skup glasova naziva slog. Učenici zaključuju da slogova ima onoliko koliko ima i samoglasnika, a zatim čitaju primjere s ploče usmeno odgovarajući na pitanja u zagradama (brojimo i određujemo slogove): DOM, ŠKOLA, UČENIK, ČOKOLADA. Crvenom bojom podcrtavaju samoglasnike te pokraj svake riječi zapišu broj slogova. Spoznaju da je jednosložna riječ DOM, dvosložna ŠKOLA, trosložna UČENIK, višesložna ČOKOLADA.

Aktivnost 6 *Pitanja za izgrađivanje razumijevanja.* Učiteljica kroz razgovor postavlja pitanja, a učenici odgovaraju. Koliko glasova/slova ima u hrvatskom jeziku? Kako se naziva skup svih glasova/slova? U koliko skupina se dijele hrvatski glasovi? Kako se nazivaju glasovi koji su nositelji sloga?

Kako se naziva druga skupina glasova koja se pridodaje samoglasnicima da bi činili slog? Nabroj samoglasnike. Nabroj suglasnike.

Aktivnost 7 *Igra u parovima*. Jedan učenik kaže dva samoglasnika, a drugi treba po vlastitom izboru dodati suglasnike, načiniti slogove, a zatim izgovoriti riječ.

Aktivnost 8 Učenici individualno rješavaju *NL*. Točnost zadataka se provjerava glasnim čitanjem. Učenici koji nisu ispravno riješili zadatke, ispravljaju pogrješke i zapisuju točne odgovore.

Aktivnost 9 *Kviz* samoglasnici

Potrebni resursi: ploča, kreda, zidna slovarica, igra Slovni vrtuljak – kartonski krug, tekst pjesme *Brojalica* Stanislava Femenića, NL, pametna ploča, internet.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Matematika / II razred

Naziv nastavne jedinice: Skupovi, brojevi i operacije: redni brojevi do 20

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika razumijevanje i primjenu rednih brojeva do 20 kroz iskustveno, saradničko i odgovorno učenje. Učenici prepoznaju, pravilno zapisuju i primjenjuju redne brojeve do 20 u različitim situacijama, razlikuju ih od glavnih brojeva te sarađuju s drugima uz poštivanje dogovorenih pravila i uvažavanje tuđeg mišljenja.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – pravilno izgovaranje i pisanje rednih brojeva riječima i ciframa, te ih koristiti u potpunim rečenicama tokom usmenog i pisanog izražavanja. Moja okolina – primjenjivati redne brojeve u snalaženju u prostoru i redoslijedu svakodnevnih aktivnosti. Muzička kultura – prepoznavati redoslijed u pjesmi ili ritmu i povezivati ga sa rednim brojevima. Tjelesna i zdravstvena kultura - određivati mjesto u koloni ili tokom igre koristeći redne brojeve i poštovati pravila reda.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sigurnost, radost i samopouzdanje; saradnja, poštivanje, ravnopravno učešće; razumijevanje, logika, rješavanje problema; poštovanje, odgovornost i prijateljstvo.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Vozić mira i prijateljstva: Na tablu je zalijepljen crtež lokomotive, nastavnik/ica nasumično bira pet učenika koji dobijaju po jedan vagon na kojem je napisan glavni broj sa porukom mira i prijateljstva. Učenici izlaze pred tablu i postavljaju vagone prema redoslijedu brojeva od 1 do 5 i naglas čitaju mirovne poruke napisane na vagonima. Kroz vođeni razgovor učenici/e objašnjavaju kako su znali gdje treba postaviti određeni vagon, koje vrste brojeva su napisane na vagonima i koji brojevi pomažu da se odredi redoslijed.

Aktivnost 2 Putovanje vozom znanja: Kroz razgovor i zajedničko zaključivanje učenici uočavaju da redni brojevi označavaju poredak te da se zapisuju dodavanjem tačke iza cifre. Učenici iz koverti koje se nalaze na stolovima izvlače trake papira u boji na kojima su napisani glavni brojevi. Zadatak svakog učenika jeste da dati glavni broj(koji je dobio/la) napišu kao redni broj pravilno dodajući tačku iza cifre te da napiše riječ koja označava taj redni broj. Nakon završetka zadatka učenici lijepe svoje trake na zajednički hamer papir postavljen na tabli. Kroz zajednički pregled i razgovor provjeravaju tačnost napisanih rednih brojeva i riječi, obrazlažu svoja rješenja i međusobno se dopunjavaju.

Aktivnost 3 Doživljaji sa putovanja: Učenici formiraju grupe izvlačenjem kartica različitih boja, pri čemu učenici sa istom bojom čine jednu grupu. Svaka grupa dobija iste tekstualne zadatke koje učenici zajednički rješavaju primjenjujući znanje o rednim brojevima. Unutar grupe učenici imaju podijeljene uloge: jedan učenik čita zadatak, drugi zapisuje rješenje, treći prati tačnost i logiku rješenja te predlaže eventualne ispravke, dok četvrti učenik podstiče saradnju i aktivno učešće svih članova grupe. Uloge se tokom rada mijenjaju kako bi svi učenici učestvovali u različitim zadacima. Nakon završetka rada grupe predstavljaju svoja rješenja, obrazlažu način rada i komentiraju tačnost zadataka, dok ostali učenici iznose svoja zapažanja i prijedloge.

Aktivnost 4 Vozić mira i prijateljstva stiže na stanicu: Pripremljen je vozić mira i prijateljstva sa dvadeset vagona na kojima su napisani redni brojevi i nazivi vagona. Učenici naizmjenično izvlače vagončiće, a pojedini učenici, prema broju učenika u odjeljenju, mogu dobiti i po dva vagona. Svaki učenik pažljivo posmatra redoslijed vagona, čeka svoj red, postavlja vagon na odgovarajuće mjesto iza lokomotive koja je zalijepljena na tabli i objašnjava između kojih vagona se nalazi njegov vagon. Tokom aktivnosti učenici zajednički provjeravaju tačnost redoslijeda, međusobno se dopunjavaju i podstiču na saradnju i uvažavanje.

Aktivnost 5 Samoprocjena učeničkog rada: Kroz tehniku Semafor učenici podizanjem kartica procjenjuju vlastito razumijevanje rednih brojeva i pravila njihovog pisanja: zelena kartica – razumijem redne brojeve i pravila, žuta kartica – potrebno mi je još vježbe, crvena kartica – potrebna mi je pomoć i dodatno objašnjenje.

Domaća zadaća: Nabrojati dvadeset aktivnosti koje učenik/ca voli raditi u školi ili kod kuće (npr. omiljene igre, jela ili aktivnosti), koristeći redne brojeve.

Potrebni resursi: slike – ilustracije vagona, hamer papir, trake od papira u boji, nastavni listovi sa zadacima uza grupni rad, markeri, flomasteri, kartice u bojama...

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Matematika / II razred

Naziv nastavne jedinice: Skupovi, brojevi i operacije: rimski brojevi do 20

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će usvojiti osnovna pravila pisanja rimskih brojeva do 20, povezati rimske i arapske brojeve, te razvijati saradnju, poštovanje pravila i međusobnu podršku. Učenici prepoznaju, pravilno zapisuju i primjenjuju rimske brojeve do 20, primjenjuju pravila pisanja, aktivno učestvuje u grupnom radu te pokazuje saradnju, poštovanje i međusobnu podršku.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Razvijati sposobnost izražavanja i objašnjavanja svojih misli prilikom opisivanja rimskih brojeva i prezentacije rada. Moja okolina: Povezivati učenje rimskih brojeva s praktičnim primjerima iz svakodnevnog života, poput sata i vremena u okruženju. Likovna kultura: Kreativno izražavati rimske brojeve koristeći različite materijale, oblikovanjem, crtanjem i slagalicama, razvijajući vizualnu percepciju i finu motoriku.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sigurnost i samopouzdanje u radu; saradnja, poštivanje pravila, podrška vršnjacima; učenje i primjena rimskih brojeva doprinosi razvoju interkulturalne kompetencije upoznavanjem kulturnog naslijeđa starog Rima u duhu pedagogije mira, logičko razmišljanje; odgovornost, solidarnost, uvažavanje različitosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Mirne minute „Disanje u dvoje ili troje“: Na početku časa učenici su podijeljeni u parove prema rasporedu sjedenja, a u slučaju neparnog broja učenika formiraju se trojke. Učenici se okreću jedni prema drugima ili sjede rame uz rame te kroz kratku vođenu vježbu disanja pokušavaju uskladiti ritam disanja (udah četiri sekunde, izdah četiri sekunde). Nakon aktivnosti učenici zajedno ponavljaju pravila ponašanja i saradnje tokom učenja koja se nalaze u učionici.

Aktivnost 2 Razgovor i zajedničko zaključivanje: Nastavnik/nastavnica pokazuje sliku starog sata bez kazaljki na kojem su prikazani rimski brojevi. Učenici/e kroz tehniku Razmisli i razmijeni misli u paru razgovaraju o pitanjima: Šta vidimo? O čemu mislim da se radi? Zašto brojevi na satu nisu kao brojevi koje mi koristimo? Nakon individualnog razmišljanja učenici razmjenjuju odgovore sa svojim parom, a zatim nekoliko parova dobrovoljno iznosi sažetak svoje diskusije pred odjeljenjem.

Aktivnost 3 Upoznavanje sa pravilima za pisanje rimskih brojeva: Uz pripremljen plakat s rimskim oznakama, nastavnik/nastavnica učenicima predstavlja osnovne rimske brojeve i pravila njihovog pisanja. Kroz vođeni razgovor učenici zatim samostalno zaključuju kako se pišu ostali brojevi do 20, primjenjujući naučena pravila.

Aktivnost 4 Grupni rad i predstavljanje rada u grupi: Učenici sjede u grupama koje su njihove matične, na stolu se nalaze koverte u kojima su nastavni listovi na kojima su napisani glavni brojevi od 1-5, 6-10, 11-15, 16-20. Sada ponovo traže učenike koji su dobili nastavni list sa istim brojevima i formiraju grupe. Učenici rade u četiri ili pet grupa. Svaki učenik od različitih materijala (šibice, slamke, štapići za uši i čačkalice) oblikuje po pet rimskih brojeva. Nakon individualnog rada članovi grupe zajednički provjeravaju tačnost urađenih zadataka, međusobno pomažu jedni drugima, a zatim se vraćaju u svoje matične grupe i lijepe brojeve na hamer papir tako da će svaka grupa imati na hamer papiru predstavljene rimske brojeve od I do XX. Po završetku rada grupe predstavljaju svoje radove pred odjeljenjem, objašnjavaju način saradnje i postupak izrade, dok ostali učenici iznose svoja zapažanja i komentare.

Aktivnost 5 Kroz tehniku “U krug, u krug“ učenici zajednički pišu rimske brojeve do 20. Učenici dobijaju papir na kojem učenik kod kojeg se nalazi papir zapisuje rimski broj I, zatim papir prosljeđuje učeniku/ci sa lijeve strane koji zapisuje broj II, nakon čega aktivnost kružno nastavlja naredni

učenik. Učenici realizuju zadatak poštujući unaprijed dogovorena pravila rada, saradnje i međusobnog uvažavanja, sve dok ne napišu sve rimske brojeve do 20.

Aktivnost 6 Samoprocjena učeničkog rada. Učenici individualno procjenjuju vlastito razumijevanje rimskih brojeva, kroz tehniku Semafor, podizanjem kartica određene boje:

- zelena kartica – razumijem rimske brojeve i mogu ih napisati do 20,

- žuta kartica – pojedini brojevi mi još nisu potpuno jasni i potrebna mi je manja pomoć,

- crvena kartica – potrebno mi je dodatno objašnjenje i vježbanje.

Domaća zadaća: Nacrtati sat i na njemu vrijeme označiti i napisati rimskim brojevima.

Potrebni resursi: slike, plakati, nastavni listovi, hamer papiri za grupni rad, flomasteri, kartice u bojama, manipulativni materijali (šibice, štapići za uši, slamke, čačkalice), selotejp, makaze.

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Matematika / II razred

Naziv nastavne jedinice: Geometrijske osobine tijela i likova

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici prikazuju broj geometrijskih tijela i likova pomoću piktograma i osobine geometrijskih tijela pomoću tabela.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – vizualni prikaz piktograma; BJK/HJK/SJK – opisivanje osobina geometrijskih tijela i likova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Integrišemo kognitivnu, emocionalnu i socijalnu dimenziju razvoja: kroz kognitivnu dimenziju podstičemo kritičko mišljenje, kroz emocionalnu razvoj empatije te osjećaj sigurnosti i pripadnosti, a kroz socijalnu saradnju, dijalog i slušanje, kao i zajedničko donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenik čita priču „Geometrijsko kraljevstvo". „Drugari, jutros smo dobili jedno neobično pismo. Stiglo je iz daleke zemlje koja se zove Geometrijsko kraljevstvo. U tom kraljevstvu žive geometrijska tijela i geometrijski likovi. Ali dogodio se problem. Vrata kraljevstva su se zaključala, a ključ se razbio na tri dijela. Kralj Geometrijskog kraljevstva nam je poslao poruku: *„Samo pravi mali matematičari mogu pronaći tri dijela ključa. Da biste ih pronašli, morate riješiti tri geometrijska izazova. Prvi izazov krije se u čarobnoj vrećici. Drugi izazov je tajna slika od simbola – piktogram. Treći izazov ćete rješavati kao istraživači geometrijskih tijela."* Ako najmanje 3 grupe uspiju riješiti sve izazove i sakupiti tri dijela ključa, moći ćemo otključati Geometrijsko kraljevstvo i otkriti šta se krije u njegovoj kraljevskoj riznici. Ja sam za to, a da li ste vi spremni da postanete geometrijski istraživači?" Učenici su podijeljeni u 5 grupa. Ispred svake grupe je mali plakat sa 3 odjeljka. U drugom i trećem su zalijepljene tabele za aktivnost 3 i aktivnost 5, a u četvrtom je nacrtan ključ podijeljen na 3 dijela. Ako uspješno rješavaju zadatak po zadatak tako boje flomasterom taj dio ključa.

Učenici sudjeluju u **Escape Room** aktivnostima:

Aktivnost 2 Izazov 1 – Čarobna vrećica. Svaka od 5 grupa šalje po jednog svog igrača do učitelja da zatvorenih očiju dodiruje predmet u obliku geometrijskog tijela u vrećici i opisuje ga. Njegovi suigrači jednim pokušajem pogađaju o kojem se geometrijskom tijelu radi. Ako ne pogode, sam učenik koji je opisivao govori naziv geometrijskog tijela. On lijepi odgovarajuću karticu na tabelu: geometrijska tijela / likovi koja je pripremljena na velikom hamer papiru zalijepljenom na tabli. Ako je grupa pogodila iz prvog pokušaja, što donosi prvi dio ključa, učenici boje flomasterom prvi dio ključa. Ako nisu pogodili, ne boje taj dio. I šesti predmet opisuje posljednji, peti igrač. Dobrovoljac, član bilo koje grupe odgovara, a tačan odgovor dobija aplauz svih učesnika. Aplauz je dovoljna nagrada, s obzirom na to da nema 6 grupa. (Mora biti 6 predmeta, više od broja grupa, da bi zaista bili u situaciji da moraju razmišljati, a ne odmah po automatizmu pogoditi rješenje). Napomena: geometrijski likovi na plakatu su već bili zalijepljeni na početku časa.

Aktivnost 3 Izazov 2 – Razvrstavanje i istraživanje u grupama. Svaka grupa dobija set od 6 elementa - nekoliko predmeta u obliku geometrijskih tijela i nekoliko geometrijskih likova. Primjer za jednu grupu:

- predmeti u obliku tijela: 2 kocke (kocka za igranje „Čovječe ne ljuti se", kocka za strategiju „Kockarenje", 1 valjak (prazna rolna papira)

- likovi izrezani od tvrđeg papira: 1 kvadrat, 2 kruga

Posmatraju ih, dodiruju i istražuju njihove osobine: vrhove, ivice, ravne strane i mogućnost kotrljanja. Grupe prikazuju tijela i likove pomoću simbola (piktograma). Pravilnik: 1 simbol = 1 tijelo/lika. Primjer: 2 lopte → ●●, 1 trokut → i tako dalje.

Piktogrami su predstavljeni na naljepnicama koje posjeduje svaka grupa.

Aktivnost 4 „Zavrtimo se" za jedno mjesto u smjeru kazaljke na satu -grupe provjeravaju tačnost urađenog zadatka susjedne grupe nadesno. Tačno riješen zadatak donosi drugi dio ključa. Članovi grupe boje flomasterom taj drugi dio na svom plakatu.

Aktivnost 5 Izazov 3 – Istraživači geometrijskih tijela

Svaka grupa već ima set elemenata pred sobom. Grupe broje vrhove, ivice, strane i provjeravaju kotrljanje tijela. Rezultate upisuju u tabelu.

Aktivnost 6

„Zavrtimo se" za jedno mjesto u smjeru kazaljke na satu - grupe provjeravaju tačnost urađenog zadatka susjedne grupe nadesno, kao u aktivnosti 4. Tačno riješen zadatak donosi treći dio ključa. Članovi grupe boje flomasterom taj drugi dio na svom plakatu.

Aktivnost 7

Postavljanje malih grupnih plakata na ploču ili zid učionice. Prebrojavanje obojenih cijelih ključeva zalijepljenih na tim plakatima. Ako najmanje 3 grupe imaju obojen cijeli ključ, onda iza većeg već postavljenog plakata iz aktivnosti 1 nastavnik pronalazi ključ za otključavanje „kraljevske riznice".

Otključava mali kovčežić tim ključem u kojem se nalaze naljepnice u obliku bedža za svakog učenika na kojem piše „Geometrijski istraživač".

Aktivnost 8 Samoevaluacija – popuniti tabelu.

Potrebni resursi: vrećica sa predmetima u obliku 6 geometrijskih tijela**,** srednji hamer plakat sa tabelom i već zalijepljenim većim karticama - piktogramom za 4 geometrijska lika**,** veće kartice, piktogrami za 6 geometrijskih tijela, manje piktogram, kartice za lijepljenje (geometrijska tijela i likovi), 15 predmeta u obliku geometrijski tijela i 15 od papira izrezanih geometrijskih likova, po dvije tabela za svaku grupu, 5 plakata za grupni rad sa docrtanim ključem za riznicu, ključ i manji kovčežić, bedževi naljepnice za svakog učenika, flomasteri.

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Moja okolina / II razred

Naziv nastavne jedinice: Kućni ljubimci

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznavanje učenika sa kućnim ljubimcima i njihovim osnovnim potrebama, razvijanje odgovornog i pažljivog odnosa prema životinjama, te podsticanje saradnje, međusobnog uvažavanja i aktivnog učešća u grupnom radu. Imenuje i razvrstava kućne ljubimce po načinu kretanja, životnom prostoru, ishrani i izgledu. Opisuje osnovne potrebe kućnih ljubimaca i način brige o njima.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – crtanje ljubimca; Bosanski jezik – usmeno izražavanje, argumentovanje

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije prema životinjama, nenasilnog ponašanja, uvažavanja različitih mišljenja i saradnje kroz grupni rad i zajedničko učenje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica započinje sa motivacijskom igrom rješavanja zagonetki. Nakon svake pročitane zagonetke, učenici koji ponude tačno rješenje, na tablu zalijepe ilustracije te životinje (psa, mačke, papagaja, ribice). **Zagonetke:** (PAS: Vjerno te čuva, maše repom od sreće; MAČKA: Voli loptice od vune i tiho prede dok spava na kauču; PAPAGAJ: Šarena mu krila, živi u kavezu, ponekad zna ponoviti tvoje ime; RIBICE: Živi u vodi, šuti i ispunjava želje, ako je zlatna.) Kada su sve slike postavljene, učiteljica potiče učenike na analizu i povezivanje pojmova pitanjem: „Kako nazivamo životinje koje žive s nama u kući, i o kojima se brinemo?“ Slijedi spontani razgovor o tome koje učenici imaju kućne ljubimce i koje bi željeli da imaju. (Ako učitelji imaju kućnog ljubimca, mogu ga donijeti u učionicu.) Učiteljica najavljuje nastavnu jedinicu „Kućni ljubimci“

Aktivnost 2 Učiteljica dijeli učenike u četiri heterogene grupe, metodom izvlačenja brojeva od 1 do 4. Svaki učenik unutar grupe dobije tekst o jednom kućnom ljubimcu: psu, mački, papagaju, ribicama. Zadatak je da pročita tekst i zapamti što više činjenica. Zatim se učenici raspoređuju u ekspertne grupe: Učenici koji imaju tekst istog ljubimca okupljaju se zajedno. U ekspertnoj grupi imaju zadatak da zajedno pročitaju tekst, razgovaraju o važnim informacijama, te popunjavaju tabelu na osnovu zadatih kriterija: Čime im je tijelo prekriveno? Kako se kreću? Čime se hrane? Gdje žive? Učenici se vraćaju u svoje matične grupe. te jedan po jedan predstavljaju svog ljubimca. Ostali učenici slušaju i mogu postavljati pitanja. Sve vrijeme učiteljica prati rad učenika. Učiteljica postavlja nekoliko pitanja: “Šta smo naučili o kućnim ljubimcima? Kako se trebamo brinuti o njima? Kako ste se osjećali dok ste radili u grupi? Da li su svi imali priliku da govore? Šta ste uradili kada neko nije nešto dobro razumio? Šta smo danas naučili o saradnji, a ne samo o životinjama?”

Aktivnost 3 U završnom dijelu časa učiteljica vodi refleksivni razgovor postavljajući pitanja o saradnji, međusobnom uvažavanju i aktivnom slušanju. Učenici potom vrše, individualno, kratku samoprocjenu vlastitog učešća u radu. Lista za samoprocjenu je napravljena u obliku tabele (Tvrdnja, zaokruži Da ili NE) sa sljedećim tvrdnjama: Naučio/la sam nešto novo o kućnim ljubimcima. Znam kako se treba brinuti o kućnim ljubimcima. Mogu navesti čime se hrani jedan od kućnih ljubimaca. Sarađivao/la sam sa članovima svoje grupe. Slušao/la sam druge učenike. Pomagao/la sam drugima kada je bilo potrebno.

Aktivnost 4 Učenici učestvuju u završnoj aktivnosti tako što crtaju svog omiljenog kućnog ljubimca i odgovaraju na pitanje: Kako bi se brinuo o omiljenom kućnom ljubimcu?

Potrebni resursi: Tekstovi o kućnim ljubimcima, kartice sa zagonetkama i slike sa kućnim ljubimcima, bojice, listići za samoprocjenu.

Boris Petrović

Predmet/Razred: Moja okolina / II razred

Naziv nastavne jedinice: Zagađenje i zaštita vazduha

Ciljevi i ishodi učenja: Prepoznaju uzroke zagađivanja vazduha i razlikuju ih od posljedica. Uočavaju povezanost između ljudskih postupaka i promjena u prirodi. Razvijaju osjećaj lične i zajedničke odgovornosti za zaštitu vazduha.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik (usmeno izražavanje, formulisanje poruka), Fizičko i zdravstveno vaspitanje (značaj čistog vazduha za zdravlje).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija ostvaruje se kroz analizu uzroka i posljedica pomoću „Drveta problema". Emocionalna dimenzija razvija se kroz izražavanje brige za zdravlje i prirodu. Građanska/vrijednosna dimenzija razvija se kroz promišljanje o ličnoj odgovornosti i konkretnim postupcima zaštite vazduha.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni razgovor o vazduhu. Učenici izlaze u školsko dvorište i sjedaju u improvizovani prostor vanjske učionice. Učitelj započinje čas razgovorom o vazduhu postavljajući pitanje: „Možemo li živjeti bez vazduha?" Nakon kratkog zadržavanja daha, učenici spontano komentarišu kako im je bilo teško i kako nisu mogli dugo izdržati. Učitelj taj trenutak koristi da naglasi koliko nam je vazduh potreban i koliko je važan za život ljudi, biljaka i životinja. Zatim pita da li je vazduh uvijek čist i da li su primijetili da je u Banjaluci u posljednje vrijeme često zagađen. Kaže učenicima da je pogledao stranicu na kojoj se prati kvalitet vazduha i da ponekad stoji upozorenje da vazduh nije dobar za disanje. Postavlja pitanja da li su primijetili dim, smog ili miris paljevine, posebno tokom zime. Djeca iznose lična iskustva, a učitelj njihove odgovore povezuje sa temom časa i usmjerava ih ka razmišljanju o uzrocima.

Aktivnost 2 Uloga biljaka – uvod u temu. Učitelj zastaje i postavlja novo pitanje: „Zašto mi u učionici imamo cvijeće?" Učenici odgovaraju da je lijepo i da ukrašava prostor, ali učitelj razgovor usmjerava dalje ka tome da biljke proizvode kiseonik i pomažu da vazduh bude čistiji. Zatim ih moli da pogledaju oko sebe u školskom dvorištu i nabroje šta vide oko sebe (drveće, cvijeće, trava). Učitelj naglašava da su biljke i drveće saveznici ljudi u borbi protiv zagađenja vazduha.

Aktivnost 3 Izrada i popunjavanje postera „Drvo problema". Na stablo drveta postavlja se veliki poster pod nazivom „Drvo problema" i učitelj objašnjava učenicima da će tokom časa koristiti taj poster kako bi lakše razumjeli temu. U sredinu stabla učitelj upisuje „Zagađivanje vazduha", a pažnju zatim usmjerava na korijen drveta i objašnjava da se tu nalaze uzroci. Učenici navode automobile, fabrike, dimnjake i paljenje smeća. Učitelj zapisuje njihove prijedloge u korijen i dodatnim pitanjima podstiče učenike da uoče da veliki dio zagađenja nastaje ljudskim djelovanjem. Nakon toga učitelj pokazuje na krošnju drveta i objašnjava da se tu upisuju posljedice. Razgovor se vodi o kašlju, bolestima, otežanom disanju, kao i šteti za biljke i životinje. Učitelj pojašnjava da neke posljedice vidimo odmah, dok se druge javljaju tek nakon dužeg vremena. Poster se postepeno popunjava i učenici uočavaju povezanost između uzroka, problema i posljedica.

Aktivnost 4 Grupni rad – uzroci, problem i posljedice. Učenici se dijele u tri grupe izvlačenjem papirića u boji iz šešira. Crvena grupa se bavi uzrocima, plava problemom, a zelena posljedicama. Svaki učenik treba iznijeti barem jednu ideju u svojoj grupi. Učitelj obilazi grupe, podstiče dogovor i usmjerava učenike da povežu svoj dio sa cjelinom drveta. Nakon rada, učenici lijepe svoje radove na odgovarajući dio postera i zajednički još jednom prolaze kroz cijelo „Drvo problema". Razgovor se potom usmjerava ka rješenjima. Učitelj pita šta možemo učiniti da vazduh bude čistiji. Učenici

predlažu sadnju drveća, manje korišćenje automobila i veću brigu o okolini. Ovi prijedlozi se zapisuju kao „plodovi“ drveta, čime učenici uočavaju da svaki problem ima i moguće rješenje.

Aktivnost 5 Zahvalnost drvetu – završna aktivnost. Na kraju časa učenici prilaze jednom drvetu u školskom dvorištu. Učitelj naglašava da je drveće važan saveznik ljudi jer proizvodi kiseonik i doprinosi čistijem vazduhu. Učenici na papirićima u obliku srca pišu kratke poruke zahvalnosti drvetu i pažljivo ih lijepe na stablo

Potrebni resursi: Poster „Drvo problema“ pribor za pisanje i crtanje, papir, papiri u boji, stikeri u obliku srca.

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Priroda i društvo / II razred

Naziv nastavne jedinice: Ponašanje pješaka u prometu – uvježbavanje i ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za sigurno kretanje prometnicom i prelaženje preko nje. Učenik se snalazi u neposrednom okružju doma i škole te na putu od doma do škole i obrnuto, uz poštivanje i primjenu prometnih pravila.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - Modeliranje i građenje – semafor**.** Glazbena kultura - Pjevanje i slušanje pjesme Semafor – viši i niži to. Tjelesna i zdravstvena kultura -Vježbanje orijentacije u prostoru i kretanje u koloni. Matematika - Zadatci s riječima – zbrajanje i oduzimanje do 10**.** Hrvatski jezik Promet – odgovori na pitanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Zaštita djece u prometu; njegovati prometnu kulturu; međusobno uvažavanje; poticanje odgovornosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na ploči je pričvršćena ilustracija raskrižja bez sudionika u prometu. Učiteljica razgovara s učenicima o ilustraciji raskrižja koristeći pitanja: Što je raskrižje? Što se odvija na raskrižju? Što je promet? Tko sudjeluje u prometu?

Aktivnost 2 U posudici su slikovni prikazi: autobusa, automobila, pješaka, prometnog policajca, semafora i zebre koje učenici izvlače te pričvršćuju na ilustraciju raskrižja.

Aktivnost 3 Učenici radom u skupinama slažu i lijepe dobivene dijelove puzzli: prva skupina – zebra, druga skupina – poštujte prometne znakove, treća skupina – semafor, četvrta skupina – prometni policajac.

Aktivnost 4 *Pitanja za izgrađivanje razumijevanja***.** Učenici u skupinama rješavaju dobivene zadatke.

Prva skupina – zebra: Što je zebra? Kako ćemo postupiti ako želimo prijeći ulicu? Što ćemo učiniti ako cesta nema pješački prijelaz?

Druga skupina – poštujte prometne znakove: 1. Obilježen pješački prijelaz Kojeg je oblika ovaj znak? Koje boje vidiš na njemu? Koje značenje ima ovaj znak? Kako ti ovaj znak može pomoći? 2. Podzemni pješački prijelaz Kojeg je oblika? Koje je boje? Što je na njemu prikazano? Kako ti ovaj znak pomaže u prometu? 3. Zabrana prelaska za pješake Kojeg je oblika? Koje boje vidiš na njemu? Koje značenje ima ovaj znak? Kako ti ovaj znak može pomoći?

Treća skupina – semafor: Čemu služi semafor na raskrižju? Kako pomaže vozačima i pješacima u prometu? Opiši semafor. Je li sva svjetla na semaforu istovremeno svijetle? Koliko boja ima semafor za pješake? Što označava crveno, a što zeleno svjetlo na semaforu za pješake? Semafor za pješake usporedi sa semaforom za vozila.

Četvrta skupina – prometni policajac: Tko regulira promet na raskrižju bez semafora? Opiši prometnog policajca. Zorno prikaži svojim pokretima tri položaja prometnog policajca: „Stoj i čekaj! Pozor! Pripremi se za polazak! Idi! ” Predstavnici skupina pričvršćuju složene puzzle iz treće aktivnosti, a zatim uz pomoć ostalih učenika iz skupine prezentiraju uratke iz četvrte aktivnosti.

Aktivnost 5 Učenici zorno pokazuju ponašanje pješaka u prometu koristeći prometni didaktički materijal: ulica, zebra, semafori, volan…

Aktivnost 6 *Igra Semafor – crveni i zeleni krugovi.* Učenici u ruci drže drveni štapić na kojem je pričvršćen krug od kolaž papira (s jedne strane je zelene boje, a s druge strane crvene boje). Krugovi predstavljaju crvenu i zelenu boju na semaforu. Učiteljica čita tvrdnje. Ako je tvrdnja točna, učenici okreću zelenu boju kruga, a ako je tvrdnja netočna, okreću crvenu boju kruga. Učenik koji pogriješi ispada iz igre, a učenici koji do kraja igre točno okreću zelenu i crvenu boju su pobjednici.

Tvrdnje: Raskrižje je mjesto na kojem se križaju dvije ili više ulica. (zeleno). Semafor za pješake ima dvije boje: crvenu i plavu. (crveno). Zeleno svjetlo na semaforu označava slobodan prijelaz. (zeleno). Kada je na semaforu crveno svjetlo slobodno možemo prijeći ulicu. (crveno). Prometni policajac crvenim, žutim ili zelenim svjetlom regulira promet na raskrižju. (crveno).

Domaći uradak: Napravi razredni prometni znak.

Potrebni resursi: ploča, magnetići, bijela ploča, ilustracija, posudica, slikovni prikazi, didaktički materijal za promet, prometni znakovi, semafor, plakat, drveni štapići sa crveno-zelenim krugovima, puzzle, zadatci napisani na papiru formata A4.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Muzička kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Muzičko stvaralaštvo i reprodukcija / pjevanje i sviranje: Rođendan u šumi

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati muzičke sposobnosti učenika kroz pjevanje i sviranje uz istovremeno jačanje međusobnog poštovanja, saradnje, empatije i nenasilne komunikacije. Učenici će znati otpjevati pjesmu uz pravilan ritam i izražaj, učestvovat će u zajedničkom muziciranju poštujući druge, izražavat će emocije kroz muziku i pokret, izražavati empatiju i uvažavanje u grupnom radu, prepoznavat će važnost prijateljstva i zajedništva.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost, razumijevanje teksta pjesme, pravilan izgovor i izražavanje emocija riječima kroz razgovor i interpretaciju. Moja okolina –razlikovanje šumskih životinja i njihovog prirodnog okruženja, razvijanje svijesti o povezanosti živih bića. Likovna kultura, kreativno izražavanje doživljaja pjesme kroz crtanje/ilustriranje i vizualizaciju šumskog rođendana. Tjelesna i zdravstvena kultura, kroz pokret uz muziku i imitaciju životinja razvijanje koordinacije, ritma i tjelesnog izražavanja doživljaja muzike.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Prepoznavanje i izražavanje radosti kroz muziku, razvijanje osjećaja sigurnosti i pripadnosti; razvijanje saradnje kroz zajedničko pjevanje i sviranje, razvijanje vještine slušanja i uvažavanja; razumijevanje poruke pjesme (prijateljstvo, slavlje, zajedništvo), povezivanje muziku sa životnim situacijama; njegovanje prijateljstva, tolerancije i međusobno poštovanje, razvijanje nenasilne komunikacije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kroz tehniku „Tajanstvena kutija iz šume“ učenici sjede u formaciji kruga, dok učiteljica predstavlja ukrašenu kutiju u kojoj se nalaze različiti predmeti i ilustracije povezani sa šumom i rođendanom (šišarka, list, ilustracija laneta ili srne, mala igračka, slika torte ili simbolično upakovan poklon). Učenici naizmjenično izvlače predmete iz kutije, pažljivo ih posmatraju, imenuju i objašnjavaju na šta ih predmet podsjeća. Nakon toga učenici povezuju izvučene predmete sa šumom, životinjama, prijateljstvom, proslavom i mogućim sadržajem književnog teksta. Tokom razgovora podstiču se slobodno izražavanje mišljenja, aktivno slušanje i međusobno uvažavanje odgovora.

Aktivnost 2 Kroz tehniku „Krug osjećaja – rođendan“ učenici sjede u formaciji kruga i naizmjenično, prema želji, dovršavaju rečenicu: „Ja se osjećam _____kada je rođendan.“. Učenici izražavaju različita osjećanja i iskustva povezana sa rođendanom, poput sreće, uzbuđenja, radosti, iščekivanja ili zahvalnosti. Tokom aktivnosti podstiču se pažljivo slušanje, uvažavanje različitih osjećanja i slobodno izražavanje misli i emocija. Nakon razgovora učiteljica usmjerava učenike da razmišljaju o tome kako se osjećaju ljudi i životinje kada su prihvaćeni, voljeni i okruženi pažnjom i prijateljstvom.

Aktivnost 3 Interpretacija pjesme „Rođendan u šumi “Učitelj/ica na klavijaturi (sintisajzeru) uz pomoć notnog zapisa izvodi pjesmu „Rođendan u šumi“. Učenici zatvorenih očiju pažljivo slušaju. Po potrebi pjesma se može izvesti i dva puta.

Aktivnost 4 Kroz tehniku „INSERT – vođeno otkrivanje“ učenici čitaju tekst pjesme ispisan na hamer papiru. Učiteljica koristi unaprijed pripremljene i isprintane INSERT simbole, nakon čega učenici iznose šta im se sviđa i šta im je posebno lijepo u pjesmi 😊, koje dijelove ne razumiju ili žele dodatno pojašnjenje ? te za koje stihove vezuju posebna osjećanja ♡. Nakon toga učenici kroz vođeni razgovor objašnjavaju značenje stihova, prepoznaju likove i događaj, izdvajaju emocije i poruke pjesme te zaključuju da je pjesma vesela, razigrana, umjerenog ritma i glasne dinamike.

Aktivnost 5 Kroz tehniku „Usvajanje pjesme po sluhu – EHO tehnika“ učiteljica uz pratnju instrumenta izvodi frazu po frazu pjesme, a učenici pažljivo slušaju i ponavljaju otpjevane dijelove sve dok ne usvoje pjesmu u cjelini. Tokom izvođenja pažnja se usmjerava na pravilno disanje, izgovor riječi, ritam i izražajno pjevanje. Nakon usvajanja pjesme učenici rade u manjim grupama i uz pomoć Orffovog instrumentarija izvode pjesmu kombinovanjem pjevanja, sviranja i jednostavnih pokreta tijela. Učenici međusobno sarađuju, usklađuju ritam i tempo izvođenja te zajednički stvaraju veselu i podsticajnu muzičku atmosferu.

Aktivnost 6 Učenici individualno likovno prikazuju svoj doživljaj pjesme „Rođendan u šumi“. U vremenskom ograničenju od četiri minute crtaju scenu rođendanske proslave u šumi, vodeći računa o likovima, atmosferi i osjećanjima koje je pjesma u njima probudila. Nakon završetka rada nekoliko učenika predstavlja svoje ilustracije i objašnjava šta su željeli prikazati crtežom. Aktivnost razvija maštu, kreativnost, emocionalno izražavanje i povezivanje muzičkog doživljaja sa likovnim izražavanjem.

Aktivnost 7 Kroz tehniku „RAFT i dramatizacija pjesme“ učenici rade u manjim grupama i preuzimaju različite uloge iz pjesme „Rođendan u šumi“ (lane, srna, vjeverica i druge šumske životinje po izboru grupe). Učenici unutar grupe zajednički dogovaraju kako će predstaviti svoje likove, koje osobine i osjećanja će prikazati te kakvu će poruku prenijeti publici i ostalim grupama. Kroz saradnički rad učenici osmišljavaju kratku dramatizaciju i poruke povezane sa prijateljstvom, zajedništvom, radošću, pažnjom i međusobnim pomaganjem. Tokom pripreme podstiču se međusobno uvažavanje, dogovaranje i aktivno učešće svih članova grupe. Nakon pripreme svaka grupa dramatizacijom i kratkim predstavljanjem prikazuje svoj rad pred odjeljenjem. Ostali učenici pažljivo slušaju, posmatraju i razgovaraju o porukama koje su grupe željele prenijeti.

Aktivnost 8 Učenici kroz tehniku “Veliki šumski koncert” zajedno izvode pjesmu u cjelini, nekoliko učenika će svirati i pratiti ritam pjesme na Orffovom instrumentariju, par učenika će pjevati i plesati, a ostali su dio hora koji pjeva.

Aktivnost 9 Učenici pomoću nastavnog listića vrše samoprocjenu svoga rada i učešća na času.

Domaća zadaća: Naučiti tačno pjevati pjesmu.

Potrebni resursi: Notni zapis pjesme, Orffov instrumentarij, Kutija za tajanstvene predmete, predmeti ili slike šišarike, srne, lista, poklona, hamer papir sa tekstom pjesme, teke, nastavni listovi

Boris Petrović

Predmet/Razred: Muzička kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Muzička igra „Saobraćajac“

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici pjevaju pjesmu po sluhu, usklađuju pokret sa muzikom, prate pravila igre i sarađuju sa vršnjacima, te pamte i izvode kraći tekst pjesme.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina kroz sadržaje o saobraćaju i bezbjednom ponašanju na ulici. Fizičko i zdravstveno vaspitanje kroz kretanje i koordinaciju. Srpski jezik kroz pravilno izgovaranje i pamćenje teksta pjesme. Likovna kultura kroz prepoznavanje i značenje boja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna dimenzija ostvaruje se kroz zajedničku igru i saradnju učenika. Vrijednosna dimenzija ogleda se u razumijevanju važnosti pravila koja doprinose sigurnosti i dobrobiti svih.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni razgovor o saobraćaju i saobraćajcu**.** Učitelj započinje čas razgovorom o svakodnevnim situacijama u saobraćaju. Učenici se podstiču da govore o tome ko im pomaže da dođu u školu svako jutro? Ko im je potreban da bezbjedno pređu ulicu? Razgovor se vodi prema zanimanju policajac, a zatim pričamo o policajcu zaduženom za saobraćaj – saobraćajcu. Prikazujemo sliku saobraćajca putem projektora i razgovaramo da li su imali priliku da vide saobraćajca u svom okruženju. Razgovor se usmjerava ka pravilima i promišljanju kako bi izgledao saobraćaj bez pravila.

Aktivnost 2 Uvod u pjesmu i simbole semafora**.** Učitelj uvodi učenike u temu najavljujući da će kroz pjesmu i igru postati „mali saobraćajci“. Pokazuje im vizuelne simbole crvenog i zelenog svjetla i zajedno sa učenicima ponavlja njihovo značenje, podstičući ih da povežu pravila sa ličnim iskustvom. Nakon toga učitelj pušta pjesmu putem projektora dok učenici pažljivo slušaju. Tekst pjesme se zatim usvaja postepeno, kroz ponavljanje po stihovima. Učitelj vodi računa o pravilnom izgovoru i ritmu, prilagođavajući tempo uzrastu učenika.

Aktivnost 3 Pokret uz pjesmu – razvoj koordinacije i ritma**.** Paralelno sa učenjem pjesme uvode se jednostavni pokreti koji prate sadržaj. Učenici marširaju u mjestu uz ritam „jedan dva“, zaustavljaju se na riječ „stoj“ i pokreću na riječ „kreni“. Na taj način se razvija koordinacija pokreta i osjećaj za ritam.

Aktivnost 4 Muzička igra „Saobraćajac“**.** Muzička igra se organizuje tako što jedan učenik preuzima ulogu saobraćajca, dok se ostali kreću po prostoru kao pješaci. Saobraćajac u ruci drži dvije palice sa crvenim i zelenim krugom koje simbolišu saobraćajnu signalizaciju. Na znak crvenog svjetla učenici se zaustavljaju, a na znak zelenog nastavljaju kretanje. Uloga saobraćajca se smjenjuje, čime se podstiče aktivno učešće svih učenika. Tokom igre učitelj naglašava važnost poštovanja pravila i međusobne pažnje, ističući da pravila postoje kako bi svi bili sigurni. Učenici se podstiču da pomažu jedni drugima i da uvažavaju tuđe postupke.

Aktivnost 5 Završni nastup, razgovor i evaluacija**.** U završnom dijelu časa učenici zajednički izvode pjesmu uz pokret, pokazujući usvojene ritmičke i motoričke obrasce. Učitelj vodi kratak razgovor u kojem učenici iznose šta im se dopalo i šta su naučili, čime se dodatno učvršćuju stečena znanja i iskustva. Da bismo izvršili evaluaciju nastavnog rada, učenici će dobiti drvene štipaljke na kojima će napisati svoje ime. Na zvuk pištaljke potrebno je da štipaljku postave oko odgovarajućeg kruga, čime će odgovoriti na pitanje: Da li je današnji čas bio zanimljiv? Štipaljke kačimo oko crvenog znaka ako čas nije bio zanimljiv. Štipaljke kačimo oko žutog znaka ako je moglo da bude zanimljivije i bolje. Štipaljke kačimo oko zelenog znaka ako je čas bio interesantan.

Potrebni resursi: projektor za reprodukciju pjesme, palica za izvođenje muzičke igre, vizuelni prikazi semafora (crveno, žuto i zeleno svjetlo), drvene štipaljke.

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Muzička kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Naš mali orkestar

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici reprodukuju jednostavne ritmičke obrasce prateći znakove nastavnika i učestvujući u grupnom izvođenju, razvijajući pažnju, koordinaciju i sposobnost slušanja drugih te izražavajući emocije kroz muziku.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina – zajednica, saradnja, odnosi**;** BJK/HJK/SJK – stih, rima, ritam jezika, razumijevanje kratkih verbalnih uputa i poruka; Matematika – brojanje; Tjelesni i zdravstveni odgoj – pokret, emocije, socijalne vještine.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Integrišemo kognitivnu, emocionalnu i socijalnu dimenziju razvoja: kognitivna dimenzija razvija kritičko mišljenje, emocionalna obuhvata prepoznavanje emocija, razvoj empatije te osjećaj sigurnosti i pripadnosti, dok socijalna podstiče saradnju,

Dijalog i slušanje, kao i zajedničko donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Tišina. Učenici sjede u krugu. Nastavnik govori "Sada ćemo slušati tišinu", daje znak rukom za 30 sekundi tišine. Nakon tišine nastavnik pita: "Šta ste čuli?", "Može li tišina imati zvuk?"

Aktivnost 2 Kako zvuči sreća? Nastavnik kaže: „Pokažite mi svojim tijelom - kako zvuči sreća." Učenici odgovaraju spontano: odgovaraju pljeskom, glasom, ritmom po tijelu ili stolu.

Svi odgovori se prihvataju bez korekcije. Nastavnik govori:" Danas je Međunarodni dan sreće (20.3.) pa ćemo na neobičan način govoriti o tom osjećaju, muziciranjem Našeg malog orkestra."

Aktivnost 3 Uvod u pravilo orkestra. Nastavnik traži od učenika da predlože pravila sviranja Našeg malog orkestra. Zapisuje ta pravila na ploči ili nekom manjem panou, plakatu. Npr.: slušamo jedni druge, čekamo svoj red...

Aktivnost 4 Instrument = glas emocije. Učenici sami biraju instrument. Podjela učenika na dvije veće grupe. Istražuju dva zvučna izraza: prva grupa "sretan zvuk", a druga grupa "nesretan/svađalačku zvuk". Nastavnik usmjerava kratkim demonstracijama.

Zadatak: Prva grupa "Pokaži kako tvoj instrument zvuči kada je SRETAN." Druga grupa "A kako zvuči kada se SVAĐA?" Učenici shvataju da zvuk može imati značenje.

Aktivnost 5 Muzička priča – Od sukoba do mira. Ispričat ćemo kratku priču „Od sukoba do mira" muziciranjem. Čim narator ušuti, učenici taj dio „pričaju" svojim instrumentima. Jedan učenik čita priču:

„Jednog jutra u učionici je nastala pometnja. Učenici su htjeli da svi budu prvi, prva i počeli su govoriti u isto vrijeme. Zvukovi su se miješali i niko nikoga nije mogao čuti."

+ Učenici sviraju. (sviraju glasno i neusklađeno)

„Stanite. Hajde da se smirimo i poslušamo jedni druge." Djeca su polako počela da dišu sporije i da se gledaju.

+ Učenici sviraju. (smanjuju glasnoću, slušaju jedni druge, usklađuju ritam)

„Jedno po jedno dijete počelo je da govori, a ostali su pažljivo slušali. Učionica je postajala sve tiša i mirnija."

+ Učenici sviraju. (Nastaje zajednički ritam)

Učenici sami "pretvaraju sukob u mir" muzikom.

Aktivnost 6 Formiranje orkestra – izbor instrumenta. Učenici se mijenjaju za instrumente posmatrajući ilustracije instrumenata pričvršćenih na desnoj strani table da bi bili sigurni da su zastupljeni svi instrumenti: bubanj, zvečka, štapići, praporci, triangl, ruke dok plješću.

Aktivnost 7 Upoznavanje pjesme. Nastavnik izvodi pjesmu "Sreća " svirajući na štapićima.

Učenici ponavljaju stih po stih uz demonstraciju pjesme nalijepljene na veći plakat (dva hamer papira) koji je pričvršćen na sredini table.

Aktivnost 8 Pjesma - instrumenti -crtež. Svi učenici dobijaju zadatak: povezuju dijelove pjesme sa instrumentima (odlučuju kada svira: bubanj, zvečka, štapići, praporci, triangl, tijelo - pljesak rukama) lijepljenjem odgovarajućih ilustracija instrumenata.

Aktivnost 9 Slikovni aranžman. Učenici izvode pjesmu "Sreća" onako kako su se dogovorili za aranžman u aktivnosti 8.

Aktivnost 10 Krug refleksije – Krug sreće. Učenici sjede u krugu sa instrumentima. Odgovaraju na pitanja: Kada je orkestar zvučao najbolje?" Šta nam je pomoglo da sviramo zajedno?"

Čas završava kratkim zajedničkim tihim zvukom orkestra.

Potrebni resursi: Orffov instrumentarij (bubanj, triangl, zvečke, štapići, praporci)**,** tijelo kao instrument**,** tekst „Od sukoba do mira"**,** tekst pjesme "Sreća" napisan na dva hamer papira**,** ilustracije instrumenata**,** prostor za rad u krugu.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Likovna kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Kreativnost i produkcija: kružna kompozicija – Dječije kolo

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati sposobnost organizovanja likovnih elemenata u kružnu kompoziciju kroz iskustveno učenje, uz istovremeno njegovanje vrijednosti. Učenici će znati objasniti kružnu kompoziciju na primjeru vlastitog rada, organizovati likove ravnomjerno oko zamišljenog kruga, kroz likovni izraz prikazivati ideje zajedništva, u grupnoj interakciji koristiti podrške i uvažavanja.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – usmeno opisivati svoj likovni rad koristeći potpune rečenice i riječi koje izražavaju osjećaje i zajedništvo. Matematika – uočavati kružni oblik, zamišljeni centar i ravnomjeran raspored elemenata oko njega. Moja okolina – prepoznavati kolo kao dio tradicije i kulturnog identiteta zajednice u kojoj žive. Muzička kultura – povezivati likovni prikaz kola sa ritmom i pokretom dječijih narodnih igara, razvijajući osjećaj za sklad i ponavljanje. Građansko obrazovanje – razumjeti da krug simbolizuje jednakost, prihvatanje različitosti i mirno zajedništvo.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sigurnost, radost i samopouzdanje; saradnja, poštivanje, ravnopravno učešće; razumijevanje, logika, rješavanje problema; poštovanje, odgovornost i prijateljstvo.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kroz tehniku „Živi krug" učenici/e stoje u formaciji kruga držeći se za ruke kako bi osjetili međusobnu povezanost i zajedništvo. Na znak učiteljice učenici zatvaraju oči na deset sekundi i pokušavaju osjetiti kako je biti dio kruga. Nakon toga svaki učenik/ica izgovara jednu riječ koja opisuje osjećaj koji je doživio/la (npr. sigurnost, radost, prijateljstvo, toplina).

Kroz vođeni razgovor učiteljica uvodi učenike/e u likovni problem postavljajući pitanja:

- Da li je neko važniji u krugu?

- Šta bi se dogodilo kada bi neko pustio ruku?

- Zašto su svi jednako važni u krugu?

Aktivnost 2 Kroz istraživačku mini aktivnost „Gdje je centar?", učiteljica na tabli crta krug, a učenici/e kroz razgovor zaključuju da kružna kompozicija ima zamišljeni centar, ravnotežu i ravnomjeran raspored elemenata oko centra. Učenici posmatraju raspored oblika u krugu i uočavaju kako svi dijelovi zajedno čine skladnu cjelinu. Učiteljica upoznaje učenike sa likovnim tehnikama i materijalima koje će koristiti tokom rada (grafitna olovka i olovke u boji), naglašava važnost urednosti, pažljivog bojenja i ravnomjernog raspoređivanja likova unutar kružne kompozicije.

Aktivnost 3 Korak 1.: Kroz tehniku „Naše šareno kolo" učenici najprije u paru razmjenjuju ideje i planiraju izgled svog rada. Dogovaraju se koja djeca će biti prikazana u kolu, da li će likovi biti slični ili različiti, kakvu će odjeću nositi, kakve će imati frizure ili boju kože te na koji način će kroz likovni rad prikazati prijateljstvo, zajedništvo i povezanost. Korak 2: Nakon planiranja učenici pristupaju realizaciji likovnog rada. Učiteljica podstiče učenike na kreativnost i usmjerava ih da likove ravnomjerno organizuju oko zamišljenog kruga kako bi postigli kružnu kompoziciju. Učenici mogu prikazati djecu u narodnim nošnjama ili savremenoj odjeći, koristiti ritmičko ponavljanje boja (npr. crvena – žuta – plava), a u sredini rada nacrtati simbol mira, poput cvijeta, sunca ili srca. Tokom rada učenici razmišljaju na koji način njihov likovni rad prikazuje zajedništvo, međusobnu povezanost i jednakost svih članova kola.

Aktivnost 4 Kroz tehniku „Tiha galerija mira“ učenici postavljaju svoje radove na pod u obliku kruga, nakon čega tiho hodaju, posmatraju radove drugih učenika i analiziraju njihove likovne radove. Svaki učenik bira jedan rad koji nije njegov/njen i objašnjava zbog čega mu se taj rad dopada koristeći rečenice poput: „Sviđa mi se jer su svi likovi povezani.“, „Osjećam radost kada vidim ovaj krug.“, „Rad pokazuje zajedništvo i prijateljstvo.“

Aktivnost 5 Samoprocjena učeničkog rada. Učenici pomoću nastavnog listića procjenjuju svoj crtež.

Domaća zadaća: Pripremiti i donijeti pribor za naredni čas likovne kulture (akvarel, novine, ubruse, čašu za vodu i blok broj 2).

Potrebni resursi: Blok 2, crtačke tehnike – olovke u boji i grafitna olovka...

Boris Petrović

Predmet/Razred: Likovna kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Slikanje – krugovi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici kroz posmatranje umjetničkih djela i slikanje krugova razvijaju sposobnost likovnog izražavanja i povezivanja boje sa osjećanjima. Tokom rada upoznaju mogućnosti slikanja kao likovne tehnike i razvijaju pozitivan odnos prema likovnom stvaranju. Iskazuju bojom svoja raspoloženja, koriste osnovne boje i popunjavaju površine bojom. Kroz slikanje krugova razvijaju maštu i izražavaju svoja osjećanja, aktivno učestvuju u radu i stvaraju vlastiti likovni doživljaj.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz prepoznavanje i imenovanje geometrijskog oblika kruga; Srpski jezik kroz opisivanje osjećanja i usmeno izražavanje; Moja okolina kroz povezivanje emocija sa svakodnevnim iskustvom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Emocionalna dimenzija razvija se kroz izražavanje osjećanja bojom i oblikom. Socijalna dimenzija razvija se kroz uvažavanje različitih radova i razumijevanje da svako ima pravo na svoj izraz. Vrijednosna dimenzija razvija se kroz prihvatanje različitosti i razvijanje sigurnog okruženja u kojem ne postoji „pogrešan rad".

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje čas podsjećanjem na ranije razgovore o emocijama koje su učenici prepoznavali u svakodnevnim situacijama. Pažnja se usmjerava na ideju da se osjećanja mogu prikazati ne samo riječima, već i bojom i oblikom. Učenici razmišljaju o tome kako bi određeno osjećanje moglo izgledati kada bi se prikazalo bojom.

Aktivnost 2 U nastavku časa učitelj putem projektora prikazuje radove Vasilija Kandinskog. Učenici posmatraju projekcije i iznose zapažanja o oblicima i bojama. Učitelj usmjerava pažnju na krug kao osnovni oblik i podstiče učenike da uoče razlike u veličini, rasporedu i intenzitetu boja. Razgovor se razvija u pravcu povezivanja boja sa osjećanjima, pri čemu se naglašava da svaki učenik može imati svoj lični doživljaj. Učitelj zatim povezuje sadržaj sa matematikom podsjećanjem da je krug geometrijski oblik koji učenici već poznaju. Učenici imenuju oblik i uočavaju da krug može biti različitih veličina i rasporeda.

Aktivnost 3 Prije početka rada učitelj usmjerava pažnju na pravilno korišćenje pribora za slikanje. Učenici se podsjećaju na način držanja četkice, količinu boje koju koriste i način popunjavanja površine. Naglašava se važnost urednosti, pažljivog rada i odgovornog odnosa prema priboru.

Aktivnost 4 U praktičnom dijelu časa učenici slikaju kompoziciju sastavljenu od krugova na temu „Moja osjećanja tokom dana". Učenici kroz veličinu, raspored i boju krugova prikazuju različita raspoloženja i emocije. Podstiču se da razmišljaju o konkretnim situacijama u kojima su doživjeli određena osjećanja i da ih prenesu u likovni izraz. U radu koriste osnovne boje, spontano ih miješaju i popunjavaju površine, razvijajući spretnost u radu četkicom. Tokom rada učitelj prati učenike, razgovara s njima o izboru boja i načinu rada, te ih podstiče da objasne šta njihov rad predstavlja. Posebno se naglašava da ne postoji pogrešan rad i da svaki učenik ima pravo na svoj izraz.

Aktivnost 5 Nakon završetka rada organizuje se završna aktivnost u vidu male izložbe. Učenici lijepe svoje radove na tablu ili ih postavljaju na vidljivo mjesto u učionici, čime se formira zajednička galerija radova. Učenici zajedno posmatraju radove, a učitelj usmjerava pažnju na različite načine izražavanja. Nekoliko učenika predstavlja svoj rad i objašnjava koje je osjećanje prikazao, koje boje je koristio i u kojim situacijama se tako osjeća. Ostali učenici pažljivo slušaju i uvažavaju različite odgovore, razvijajući sposobnost razumijevanja i prihvatanja različitih doživljaja. U

završnom razgovoru učenici razmjenjuju utiske o času, govore o tome šta im se dopalo i kako su se osjećali tokom rada. Na ovaj način razvijaju sposobnost izražavanja, samoprocjene i uvažavanja rada drugih. Na kraju časa učenici uočavaju da se osjećanja mogu prikazati bojom i oblikom i da krug kao jednostavan oblik može imati različita značenja u zavisnosti od ličnog doživljaja.

Potrebni resursi: Projektor za prikaz radova Kandinskog, blok broj 2, tempere, kistovi različitih veličina, posude sa vodom, krpe, podloge za zaštitu klupa.

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Likovna kultura / II razred

Naziv nastavne jedinice: Površina: šarena riba

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici izrađuju ribu na papiru dočaravajući teksturu dijelova njenog tijela presavijanjem i lijepljenjem papira u osnovnim i/ili izvedenim bojama. Učenici opisuju značaj vode za život živih bića.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina – značaj vode za život živih bića, obilježavanje Svjetski dan voda**.** BJK/HJK/SJK – formulisanje rečenica**.** Matematika – prepoznavanje geometrijskih likova**.** Muzička kultura – imitacija zvuka vode (kiše, potoka), instrumentalna muzika dok rade. Tjelesni i zdravstveni odgoj – pokreti ribe.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kritičko mišljenje; razvoj empatije; osjećaj sigurnosti i pripadnosti; poticanje saradnje; ljudska prava

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razgovor učiteljice i učenika: • Gdje ribe žive? • Kako ribe plivaju - pokaži! • Šta bi se desilo kada bi voda bila prljava? • Kome je sve voda važna? Nakon razgovora moguće je, na osnovu onoga što učenice i učenici kažu, zapisati poruku na tabli, na primjer: „Čuvajmo vodu – čuvamo život."

Aktivnost 2 Zvučno predstavljanje vodu u prirodi i okruženju. Svaka grupa na stolu ima ilustraciju i zadatak, nekoliko Orffovih instrumenata, nekoliko improviziranih instrumenata. Pogledajte sliku vode na prezentaciji - ppt. Zamislite kako se ta voda kreće, baš kao na slici. Šta čujete? Svaka grupa će zvučno predstaviti vodu koju su dobili na ilustraciji. Mogu koristiti Orffove instrumente ili instrumente tijela ili improvizirane instrumente.

1. grupa: potok koji teče; 2. grupa: udaranje morskih valova o stijene; 3. grupa: kišne kapi koje lagano padaju; 4. grupa: kišne kapi koje kapaju; 5. grupa: kišu koja lije. Prezentacija rada grupa uz istovremeno vizuelno prikazivanje na ppt prezentaciji.

Aktivnost 3 Osnovne i izvedene boje**.** Na jednom stolu su poredani papiri u crvenoj, žutoj, plavoj, narandžastoj, zelenoj i ljubičastoj boji i odštampan ovalni oblik ribe na žutom i narandžastom papiru. Grupe biraju koje vrste boja će koristiti u izradi ribe:

- osnovne (biraju odštampan ovalni oblik ribe na žutom papiru i plavi i crveni papir)

- izvedene (odštampan ovalni oblik ribe na narandžastom papiru i zeleni i ljubičasti papir)

- kombinacija osnovnih i izvedenih boja.

Aktivnost 4 Bliži nam se 22. 03., Svjetski dan voda. Mi ćemo ga dočekati izradom plakata „More prijateljstva". Idemo korak po korak. Nastavnik demonstrira - ppt. Izraditi prvo ribu u njenom obliku i površinu tijela (teksturu) koristeći papir u boji koji su izabrali. Učenici imaju pred sobom makaze i ljepilo u stiku ili tečno ljepilo. Praktični rad u grupi. Nastavnik polako, korak po korak demonstrira, a učenici rade:

• Korak 1: Tijelo ribe – izrezivanje osnovnog oblika (oval)

• Korak 2: Priprema i dodavanje peraja (dva različita načina oblikovanja) i repa - kombinovanje boja

• Korak 3: Dekorisanje i dodavanje ljuski - kombinovanje boja

• Korak 4: Dodavanje oka i usta

Naglašava urednost i pažljivo rukovanje makazama. Tokom rada nastavnik daje individualnu podršku, podstiče kreativnost. Čuje se tiha instrumentalna muzika.

Aktivnost 5 Ribe se postavljaju na veliki plakat, na ploči – „More prijateljstva".

Grupni rad - Pogledaj sve ribe na plakatu i dovrši ove poruke: Svaka riba je _____, a zajedno čine _____. „_____smo, ali zajedno _____!"

Prezentacija grupnih radova i izbor dvije poruke.

Aktivnost 6 . Grupni rad: Odaberi od ponuđenih poruka tri koje smatrate najvažnijim. Nastavnik dijeli svakoj grupi iste poruke na plavom papiru:

• Voda je život.

• Čista voda znači sretan svijet.

• Svaka kap je važna.

• Prijatelji čuvaju prirodu.

• U čistoj vodi svi smo sretni.

• Zajedno brinemo o našoj planeti.

• Kao ribe u moru – živimo u slozi.

Tri poruke koje su najčešće birane tokom prezentacije grupnog rada lijepe se na zalijepljene papirne mjehuriće na plakatu „More prijateljstva".

Aktivnost 7 Razgovor: Kako ste se osjećali dok ste radili u grupi? Kako se sada osjećate dok posmatrate sve ove ribe u Moru prijateljstva? Učenici uče da, kao što ribe plove morem, tako i ljudi žive u miru na Zemlji.

Potrebni resursi: papiri u boji, plakat u plavoj boji**,** ilustracije i zadaci za grupni rad, poruke za grupni rad, Orffov instrumentarij, improvizirani instrumenti, iscrtani ovalni oblik ribljeg trupa na žutom i narandžastom papiru, poruke za lijepljenje na papirne mjehuriće, ppt prezentacija**,** TV ili video projektor, računar, zvučnici.

Razredna nastava III razred

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / III razred

Naziv nastavne jedinice: Književni tekst: „Lastavice“, Azra Mulalić

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobljavanje učenika da samostalno analiziraju likove na osnovu njihovog djelovanja, te da argumentovano iskazuju vlastiti kritički stav prema porukama teksta. Uočava osobine likova na osnovu njihovih postupaka i govora; Iznosi svoj stav o konkretnim tvrdnjama u tekstu; Analizira uzročno-posljedične veze u priči „Lastavice“

Međupredmetna povezanost: Moja okolina- razgovor i briga o životinjama, odnos čovjeka i prirode; Razvijanje empatije, nenasilne komunikacije i vještina mirnog rješavanja problema.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Prepoznavanje i imenovanje osjećanja; saradnja, slušanje i uvažavanje različitih rješenja; strategije rješavanja problema; nenasilna komunikacija

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku časa učiteljica postavlja pitanje: “Zamislite da se vratite kući nakon dugog puta, a vaše kuće više nema.” Kako biste se osjećali? Učiteljica usmjerava diskusiju, podstiče učenike na dublje razmišljanje i pazi da svako dobije priliku da kaže kako bi se osjećao. Učenici iznose svoje odgovore, opisuju svoja osjećanja (strah, tugu, zbunjenost).

Aktivnost 2 Učiteljica postavlja crtež kuće (nacrtan na hamer papiru) na sredinu table. Podstiče učenike na razmišljanje pitanjem: “Na šta prvo pomislite kada čujete riječ DOM?” Učenici, olujom mozga, iznose svoje asocijacije, dok učiteljica odgovore bilježi oko crteža kuće.

Aktivnost 3 Učiteljica čita tekst i uporedo stavlja na tablu izrezane trake od papira na kojima piše tok događaja. Nakon čitanja slijedi kratki razgovor: Zašto je otac odlučio popraviti kuću? Šta su majstori slučajno uradili tokom popravke kuće? Šta ima je otac rekao? Šta je rastužilo djevojčicu? Zašto su se glasovi lastavica promijenili kada su stigle kući? Šta su na kraju uradile? Uporedi oca i kćerku. Na osnovu čega zaključujemo da oboje, uprkos prvobitnom nesporazumu, vole i poštuju životinje? Kako bi se osjećali ukućani da su laste otišle negdje drugo?

Aktivnost 4 Učiteljica dijeli učenike u parove tako što svaki učenik izvlači papir s određenom bojom. Učenici koji su dobili istu boju, čine par. Koristeći tehniku **Dvostruko vođeni dnevnik**, učenici u paru analiziraju navedene citate, a zatim u kolonu „komentar“ upisuju osobine likova koje te rečenice otkrivaju. Nakon rada u parovima, učenici predstavljaju svoje komentare i upoređuju svoja zapažanja s odjeljenjem.

Aktivnost 5 Učiteljica formira tri heterogene grupe i dijeli radne listiće sa pitanjima. *Grupa 1: Majstori* - Pitanje: Da li su majstori namjerno srušili gnijezdo? Kako se osjeća osoba koja napravi štetu nepažnjom? *Grupa 2: Otac* - Pitanje: Zašto je otac vikao? Šta je otac želio postići vikom? *Grupa 3: Djevojčica* - Pitanje: Zašto je djevojčica pokušala podići gnijezdo? Šta nam to govori o njenom srcu?

Učenici aktivno učestvuju u razgovoru unutar grupe. Svaka grupa bira predstavnika koji će na kraju iznijeti zajednički stav.

Aktivnost 6 Koristeći tehniku **Misli - upari - razmijeni**, učenici imaju zadatak da razmisle o pitanju: **“**Kako je otac mogao reći majstorima da je tužan, a da ne galami?”

Učenici samostalno razmišljaju o postavljenom pitanju. Poslije razmišljanja, u paru (s učenikom do sebe) izgovaraju rečenice koje su smislili, te razmjenjuju svoje ideje na nivou cijelog odjeljenja. Učiteljica postavlja poticajna pitanja za raspravu: ”Šta se događa kada neko u odjeljenju napravi nenamjernu grešku? Kako se mi osjećamo kada pogriješimo bez loše namjere?”

Aktivnost 7 Učiteljica daje ulogu učenicima, te imaju zadatak da napišu poruku lastavicama. Svi učenici preuzimaju ulogu majstora kako bi kroz formu poruke uputili iskreno izvinjenje lastavicama. Kada završe, čitaju svoje poruke. Poruku lijepe ispod crteža lastavice, koji je zalijepljen na tabli. **Uloga:** Majstori; **Publika**: Lastavice; **Forma**: Poruka; **Tema**: Oprostite nam lastavice

Potrebni resursi: Crteži kuće i ptica, trake sa napisanim tokom događaja, tekst priče, nastavni listovi za rad u paru

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Srpski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: Književni tekst „Đače", Vladimir Nazor, dalji rad na tekstu

Ciljevi i ishodi učenja: Izražajno čitanje, dalji rad na tekstu „Đače" uz podsticanje saradnje pri radu u parovima, kreativno prepričavanje priče; Učenik izražajno čita tekst, odgovara na pitanja iz nastavnih listića u paru, primjenjuje pravila poželjne komunikacije, riječima iskaže temu priče, uočava likove, imenuje njihove osobine, odredi vrijeme vršenja radnje, identifikuje poruku priče povezujući je sa životnim situacijama, na kreativan način prepriča priču, razumije da je ravnopravan učesnik u procesu učenja.

Međupredmetna povezanost: *Likovna kultura* - Učenici ilustruju svoj doživljaj priče; *Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici* - Učenici razgovaraju o osjećanjima u procesu učenja, stiču vještine poželjne komunikacije, podsjećaju se dječjih prava (pravo na mišljenje i ravnopravnost u učešću).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se realizuje kroz rad u parovima uz podsticanje poželjne, dvosmjerne komunikacije u kojoj učesnici imaju mogućnost da iskažu svoje mišljenje i donesu zajedničku odluku. U toku rada na času, kod učenika se razvija osjećaj odgovornosti, ravnopravnosti u učešću i pripadnosti odjeljenju. Radom na tekstu uče i promišljaju o važnosti odgovornog odnosa prema školskim obavezama sa ciljem sticanja navika poželjnih u svakom društvu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 - ***Štafetno/naizmjenično čitanje.*** U ovome dijelu učitelj koristi tehniku štafetnog čitanja. Svi učenici su uključeni. Jedan učenik počinje da čita tekst, ostali učenici prate, kada učitelj izgovori ime drugog učenika, on nastavlja na mjestu gdje je prethodni učenik završio čitanje.

Aktivnost 2 - ***Ponavljanje.*** Učitelj primjenjuje frontalni oblik rada, kroz vođeni razgovor podsjeća učenike šta su naučili prethodni čas. Kratko razgovaraju o priči. O čemu priča govori, ko su likovi, koja je poruka?

Aktivnost 3 - ***Rad u parovima i izlaganje učenika.*** Učitelj objašnjava učenicima da je njihov zadatak da radom u parovima, onako kako sjede, odgovore na pitanja sa nastavnog listića vezana za tekst „Đače" koji smo učili. Obzirom da je neparan broj učenika u odjeljenju, učenik koji sjedi sam pridružuje se paru ispred sebe i rade utroje. Učitelj će ih zamoliti da u toku rada saslušaju jedni druge, dogovaraju se i zajedno odaberu najbolje odgovore. Takođe, da uvaže i potpuno različite odgovore od njihovih, da ih zajedno razmotre i ako smatraju da imaju svoju vrijednost, i njih zapišu u svesku. Insistirati na što potpunijim odgovorima. Pitanja su ista za cijelo odjeljenje. Učitelj prati tok rada u parovima, pomaže da se razriješe nedoumice. Ohrabruje ih da sarađuju. Brine o tome da su svi učenici aktivni.

Pitanja: 1. Napiši temu priče. 2. Ko su likovi u priči? 3. Gdje se odvija radnja u priči? 4. Odredi vrijeme vršenja radnje. 5. Kakvo je đače u ovoj priči? Odredi njegove osobine. 6. Ko sve mami đače vani? 7. Zbog čega đače ne želi napolje? 8. Kako bi se ti ponašao/la da si na njegovom mjestu? Objasni zašto tako misliš? 9. Čemu nas uči ova priča? 10. Pokušaj smisliti neki drugačiji tok radnje i završetak priče, pa ga ispričaj učiteljici. 11. Ilustruj svoj doživljaj priče.

Učenici sarađuju, dogovaraju se, zapisuju odgovore u svesku. Nakon rada u paru učitelj vodi dijalog sa učenicima, saznaje odgovore, mišljenja, obrazloženja. Poštovati pravila poželjne komunikacije. Učenici podižu ruku, učitelj proziva učenika da kaže svoje mišljenje, odnosno mišljenje para. Poželjno je saznati što više odgovora. Uključiti svu djecu u razgovor. Učitelj treba svojim pristupom da pokaže učenicima da je njihovo mišljenje važno, da imaju jednaka prava i mogućnosti da ga iskažu pred drugima.

Iz razgovora saznaje stavove učenika o odnosu đaka iz priče prema školskim obavezama. Čitaju koje osobine su pripisali đaku, npr. odgovoran, marljiv, uporan i sl. Zamoliće ih da pročitaju kako bi se oni ponašali da su na njegovom mjestu i da obrazlože zbog čega tako misle. Učenici govore učitelju šta su sve naučili iz priče, npr. da treba prvo uraditi zadaću pa se igrati, da je škola mnogo važna… Zajedno zaključuju da školske obaveze ne treba da čekaju, da ih treba svakodnevno i odgovorno izvršavati. Učitelj ističe da je odgovornost veoma važna osobina i da je neophodna u svakodnevnom životu djece i odraslih.

Učenici pričaju priču sa drugačijim tokom radnje i/ili završetkom ili prepričavaju samo dijelove koje bi izmijenili. Prokomentarisati ilustracije učenika. Pokazati zanimljive ideje.

Aktivnost 4 - ***Evaluacija i refleksija.*** Učenici dobijaju listiće za evaluaciju koje treba popuniti. Iznose svoja osjećanja o učešću u procesu rada i učenja. Nakon što predaju listiće, učitelj čita odgovore. Ukoliko postoje nedoumice ili učenici imaju drugačije mišljenje učitelj će pokušati da ih razriješiti i uvaži ubuduće. Cilj ove aktivnosti je i da razumiju da su ravnopravni učesnici u procesu učenja i da imaju jednake moći da odlučuju ukoliko nisu bili u potpunosti zadovoljni saradnjom i učešćem u radu, a nisu to ranije rekli učitelju.

Pitanja za evaluaciju:

-Kako si se osjećao/osjećala dok si radio/radila u paru? Oboj emotikon koji pokazuje tvoja osjećanja.

-Zašto tako misliš? -Da li ste tvoj par i ti jednako doprinijeli radu grupe? -Nije mi se dopalo… Promijenio / promijenila bih…

Potrebni resursi: Tekst "Đače", Vladimira Nazora, nastavni listići za rad u parovima, listići za evaluaciju, tehnika "Semafor pitanja".

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Srpski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: Imenice, glagoli i opisni pridjevi – „Jezičko putovanje“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika za pravilnu i funkcionalnu primjenu imenica, glagola i opisnih pridjeva kroz rad na tekstu, saradničko učenje i usmeno izražavanje. Primjenjuje znanje o imenicama, glagolima i opisnim pridjevima u radu na tekstu. Razvrstava imenice na bića, predmete i pojave te glagole na glagole radnje, stanja i zbivanja. Koristi imenice, glagole i opisne pridjeve u usmenoj prezentaciji i saradničkom radu.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: upoznavanje prirodnih obilježja različitih država (biljni i životinjski svijet, prirodne pojave); razvijanje svijesti o biodiverzitetu i očuvanju prirode. Likovna kultura: oblikovanje plakata tehnikom kolaža i razvijanje osjećaja za kompoziciju i vizuelnu organizaciju sadržaja

Veza sa mirovnom pedagogijom: Upoznavanjem prirodnih obilježja različitih država učenici razvijaju poštovanje različitosti, otvorenost za dijalog, aktivno slušanje i uvažavanje različitih perspektiva. Tokom izrade razglednice države podstiče se saradnja, zajedničko odlučivanje i odgovorno preuzimanje zadataka i međusobno uvažavanje u grupnom radu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici sjede na podu u krugu. Nastavnik u učionicu donosi pravi putni kofer koji koristi kao didaktičko sredstvo pod nazivom “jezički kofer”. Na spoljašnjoj strani kofera zalijepljene su učenicima bliske i poznate imenice, glagoli i opisni pridjevi. “Jezički kofer” predstavlja uvod u “jezičko putovanje” i aktivaciju predznanja učenika o vrstama riječi. Nastavnik pokreće razgovor pitanjima: “Šta je potrebno prije svakog putovanja?” “Šta nam je potrebno za jezičko putovanje?” Nastavnik najavljuje „jezičku kontrolu“ i čita riječi sa kofera. Učenici usmeno određuju kojoj vrsti riječi pripadaju i kratko obrazlažu odgovore. Nastavnik potvrđuje tačne odgovore. Nakon toga učenicima dijeli „jezičke pasoše“ različitih boja. Pasoši su izrađeni u obliku pravih pasoša, simbolizuju dozvolu za početak “jezičkog putovanja” i služe za formiranje grupa u narednoj aktivnosti.

Aktivnost 2 Učenici prema dodijeljenoj boji jezičkog pasoša formiraju 5 grupa i odlaze za pripadajuće stolove. Svaka grupa predstavlja jednu državu: Japan, Madagaskar, Rusiju, Australiju i Egipat. Na svakom stolu se nalazi: oznaka u boji “jezičkog pasoša”, zastavica države, karta svijeta, koverta sa tekstom, fotografije biljaka, životinja i prirodnih pojava koje se spominju u tekstu te kartonski podložak sa pripremljenom tabelom za razvrstavanje riječ, ljepilo i makaze. Nastavnik daje upute za rad: pročitati tekst, razgovarati o sadržaju, povezati informacije iz teksta sa fotografijama, izdvojiti i razvrstati riječi prema vrstama, zapisati riječi u odgovarajuće kolone i oblikovati “razglednicu države” vizuelnom organizacijom i lijepljenjem fotografija. Nastavnik naglašava važnost dogovaranja, aktivnog slušanja i raspodjele zadataka u grupi. Obilazi grupe, pruža podršku i postavlja usmjeravajuća pitanja (npr. o sadržaju teksta, izdvojenim riječima i saradnji u grupi). Grupe postavljaju plakate uspravno na stolovima i formira se mala izložba. Učenici obilaze plakate primjenom tehnike “Galerija”. Predstavnik svake grupe predstavlja državu, navodi po dva primjera iz svake kolone i objašnjava izbor riječi. Ostali učenici postavljaju pitanja i dopunjavaju izlaganje. Nastavnik prati i vrednuje rad učenika, po potrebi postavlja dopunska pitanja, daje povratnu informaciju i koristi eventualne greške kao priliku za zajedničko učenje.

Aktivnost 3 Učenici sjede u krugu. U sredini se nalazi “jezički kofer”. Primjenom tehnike 3-2-1 učenici na samoljepljivim stikerima individualno zapisuju: 3 riječi koja su posebno zapamtili, 2. nove riječi koje žele podijeliti sa drugima i 1. novu državu koju bi željeli upoznati na sljedećem “jezičkom putovanju”. Napisano lijepe na “jezički kofer”. Prijedlozi država učenika će predstavljati

polaznu osnovu za razvijanje mini - projekta "Putujemo riječima". Nakon refleksije učenici dijele utiske o saradnji i grupnom radu. Nastavnik vodi kratku sistematizaciju sadržaja o imenicama, glagolima i opisnim pridjevima navođenjem nekoliko primjera iz tekstova o državama te zajedno sa učenicima izvodi zaključak o značaju pravilne upotrebe riječi u komunkaciji.

Potrebni resursi: Jezički kofer, jezički pasoši, zastavice u boji, zastavice država, karte svijeta, koverte sa tekstovima o državama, fotografije biljaka, životinja i prirodnih pojava, kartonski podlošci sa tabelama, samoljepljivi stikeri, pribor za pisanje, ljepilo, makaze, jastučići za sjedenje.

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Matematika / III razred

Naziv nastavne jedinice: Množenje broja 7

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti tablicu množenja broja 7 kroz povezivanje sa realnim situacijama i praktičnim primjerima, te razvijati sposobnost logičkog zaključivanja i preciznosti u računanju, kroz saradničko učenje. Objašnjava vezu između uzastopnog sabiranja istih sabiraka i operacije množenja brojem 7; Samostalno primjenjuje tablicu množenja broja 7 pri rješavanju tekstualnih zadataka; Kreira tekstualne zadatke koristeći zadane pojmove; Sarađuje u paru, provjerava rad vršnjaka i argumentovano obrazlaže postupak rješavanja zadataka.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – čitanje s razumijevanjem kroz analizu tekstualnih zadataka; Moja okolina – poznavanje vremenskih jedinica (sedmica, dugine boje).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradničko učenje u parovima njeguje se kultura dijaloga, međusobno pomaganje i uvažavanje različitog mišljenja; Preuzimanjem uloge učitelja podstiče se odgovornost, empatija, pružanje povratne informacije, čime se razvija nenasilna komunikacija; Kroz igru asocijacija i timski rad razvija se osjećaj zajedništva i doprinos pojedinca u grupi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica, igrom asocijacija, pokazuje tabelu sa tri kolone (A, B I C) i tri reda. Svaka kolona krije pojmove koji vode do djelimičnog rješenja, dok su ta tri rješenja u uzajamnoj vezi i vode do konačnog rješenja. Učenici biraju polja. Nakon što se otkriju svi pojmovi u jednoj koloni, učenici pokušavaju pogoditi rješenje te kolone. Pojmovi kolona su: Kolona A (Snjeguljica, mali ljudi, šuma) – Rješenje: PATULJCI; Kolona B (radni dani, vikend, tjedan) – Rješenje: SEDMICA; Kolona C (boje, luk, kiša) – Rješenje: DUGA Učiteljica podstiče učenike da pronađu vezu između pojmova, te zaključuju da se radi o broju 7. Najavljuje da će učiti „Množenje broja 7".

Aktivnost 2 Učiteljica na tablu lijepi 6 kartica na kojima su napisani zadaci. Proziva učenike koji čitaju i postavljaju zadatake ispod kartica. Na osnovu ovih primjera može se zaključiti da je množenje skraćeno sabiranje istih sabiraka, što znatno olakšava i ubrzava računanje.

Aktivnost 3 Učiteljica proziva 10 učenika ispred table. Svaki učenik dobija karton s brojem (višekratnici broja 7: 7, 14, 21,... 70). Učenici se trebaju poredati u pravilan niz. Kada se poredaju, svaki učenik podigne svoj broj i kaže: „Ja sam 3. u nizu, ja sam broj 21, jer je 3 x 7 = 21!" Ostali učenici pljesnu onoliko puta koliki je rezultat množenja. Svaki učenik izgovara svoj dio.

Aktivnost 4 Učiteljica dijeli učenike u parove tako što svaki učenik izvlači broj od 1 do 9. Isti brojevi su parovi. Svaki par dobija jedan ključni pojam povezan sa brojem 7. (Pojmovi: nogomet, čokolada, lizalo, bubamara, klikeri, sličice, automobili, sveske, odbojka.) Zadatak para je da zajednički osmisle i napišu jedan tekstualni zadatak koristeći pojam koji su dobili i operaciju množenja brojem 7. Na znak učiteljice, parovi mijenjaju svoje listiće sa parom iz klupe iza ili ispred njih. Sada svaki par rješava zadatak koji je pripremio njihov par-partner. Listići se vraćaju autorima. Autori zadatka sada postaju mali učitelji, te provjeravaju da li je drugi par tačno riješio njihov zadatak.

Aktivnost 5 Učiteljica izgovara tvrdnje o broju 7, a učenici pokazuju palac prema gore za tačnu, ili palac prema dolje za netačnu tvrdnju. Tvrdnje su: Sedam puta osam je isto što i osam puta sedam; Množitelj 7 u proizvodu 14 je broj 2; Ako bubamara ima 7 tačkica, 5 bubamara ima 40 tačkica.

Potrebni resursi: Plakat za igru asocijacija, kartice sa tekstualnim zadacima i višekratnicima broja 7, nastavni listovi sa zadacima za rad u paru, flomasteri.

Boris Petrović

Predmet/Razred: Matematika / III razred

Naziv nastavne jedinice: Združivanje činilaca – asocijativnost množenja

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju da se pri množenju može mijenjati način združivanja činilaca bez promjene rezultata. Učenici primjenjuju asocijativnost množenja i uočavaju da se pri združivanju činilaca $(a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$ rezultat ne mijenja.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik kroz objašnjavanje postupka i matematičko izražavanje**.** Likovna kultura kroz vizuelno grupisanje i raspoređivanje elemenata**.** Moja okolina kroz saradnju i zajedničko rješavanje problema

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna dimenzija razvija se kroz rad u paru i grupi, saradnju i međusobno pomaganje; Kognitivna dimenzija razvija se kroz razumijevanje odnosa među brojevima i načina rješavanja zadataka; Vrijednosna dimenzija razvija se kroz uvažavanje različitih načina rješavanja istog zadatka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje čas konkretnom problemskom situacijom. Učenici dobijaju određeni broj predmeta, 24 kockice, i zadatak da ih rasporede u grupe na različite načine. Formiramo dvije grupe učenika (po principu prebrojavanja – prvi, drugi). Jedna grupa učenika formira raspored $(2 \cdot 3) \cdot 4$, dok druga grupa formira raspored $2 \cdot (3 \cdot 4)$. Učenici fizički grupišu kockice i uočavaju razliku u načinu raspoređivanja.

Aktivnost 2 Nakon toga učenici upoređuju rezultate i dolaze do zaključka da je ukupan broj isti. Učitelj usmjerava učenike da opišu šta su uradili i kako su razmišljali. Na tabli se zapisuju izrazi $(2 \cdot 3) \cdot 4$ i $2 \cdot (3 \cdot 4)$, a učenici objašnjavaju postupak i dolaze do zaključka da promjena združivanja ne utiče na rezultat. Učitelj uvodi pojam asocijativnosti množenja i povezuje ga sa konkretnim iskustvom učenika.

Aktivnost 3 U nastavku časa učenici rade u parovima i dobijaju zadatak da sami formiraju slične primjere i predstave ih pomoću kockica ili crteža. Parovi razmjenjuju rješenja i provjeravaju tačnost.

Aktivnost 4 Aktivnost se dalje razvija kroz igru „Pronađi isti rezultat“. Učenici dobijaju kartice sa izrazima, primjeri izraza: $(1 \cdot 2) \cdot 6$, $1 \cdot (2 \cdot 6)$, $(3 \cdot 2) \cdot 4$, $3 \cdot (2 \cdot 4)$. Zadatak učenika je da pronađu parove izraza koji imaju isti rezultat. Učitelj podstiče učenike da objašnjavaju svoje postupke i naglašava da postoji više načina da se dođe do istog rješenja.

Aktivnost 5 U završnom dijelu časa učenici rješavaju zadatke u svesci i na tabli, uz objašnjavanje postupka. Učenici dobijaju zadatak da napišu ili predstave dva različita načina združivanja činilaca koji daju isti rezultat: $(2 \cdot 2) \cdot 5$ i $2 \cdot (2 \cdot 5)$. Nekoliko učenika predstavlja svoje primjere i objašnjava način razmišljanja. Učitelj kroz razgovor procjenjuje razumijevanje i podstiče učenike da uoče da se rezultat ne mijenja.

Potrebni resursi: Kockice, sveske, pribor za pisanje.

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Matematika / III razred

Naziv nastavne jedinice: Jednačine sa sabiranjem i oduzimanjem brojeva do 100

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici prateći tragove rješavanjem jednačina sa sabiranjem i oduzimanjem brojeva do 100 otkrivaju "krivca" u simuliranoj situaciji.

Međupredmetna povezanost: BJK/HJK/SJK - razvijaju jezičko izražavanje kroz čitanje tragova, razumijevanje uputa i pisanje poruke Emi. Moja okolina - razvijaju odgovorno ponašanje, poštenje i razumijevanje posljedica (krađa novčanika).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajedničko rješavanje zadataka učenici razvijaju kritičko mišljenje, osjećaj sigurnosti i pripadnosti, dok kroz timski rad uče saradnju, dijalog i zajedničko donošenje odluka, uz njegovanje međusobnog poštovanja i nenasilne komunikacije. Aktivnost pisanja poruke Emi dodatno podstiče empatiju, razumijevanje i izražavanje mišljenja bez vrijeđanja, čime se jačaju vrijednosti poštovanja, odgovornosti i mirnog rješavanja problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Novčanik je nestao. Na tabli su zalijepljene slike tri lika: Ema, Amar i Adi. Učenici su podijeljeni u četiri grupe: plavu, crvenu, zelenu i žutu grupu. Nastavnik govori: "Tišina… ali nešto nije u redu. U našoj učionici nestao je **novčanik sa novcem za posjetu muzeju**! Tragovi su svuda – skriveni papiri, čudni simboli i tajanstvene poruke. Neko je pažljivo planirao ovo, jedno od ovih likova čije su slike postavljene na tablu. Samo najbistrije i najpažljivije grupe mogu otkriti ko stoji iza svega. Svaka grupa kreće na svoj vlastiti put pun zagonetki, skrivenih kodova i neobičnih tragova. Pazite na svaki detalj – svaka bilješka, broj ili lokacija može biti ključ za rješenje. Vrijeme nam ističe! Hoćete li uspjeti pronaći novčanik i spasiti našu posjetu muzeju prije nego što je prekasno?" Svaka grupa će krenuti odmah na svoj put – i evo vašeg prvog traga: na stolu pokraj vas nalazi se mala zagonetna bilješka. Pogledajte pažljivo, svaki detalj je važan."

Aktivnost 2 ESCAPE ROOM – 3 RUTE ZA 3 GRUPE. Nastavnik objašnjava:

- Svaka grupa rješava svoje jednačine.
- Rješenje svake jednačine direktno vodi na sljedeću stanicu.
- Brojevi i lokacije su različiti → grupe ne mogu prepisivati.
- Na kraju će dobiti važan trag koji će ih odvesti do lopova.
- Svaka grupa dobija svoj početni zadatak.
- Grupa mora riješiti i otići do prve stanice prema svom rješenju.

Grupa – Plava

Stanica	Zadatak	Rješenje	Lokacija
Start	x + 25 = 60	35	naša stolica
1	78 – x = 12	66	plavi čamac
2	x + 20 = 95	75	korpa
Finale	x + 50 = 100	50	učiteljski stol

Grupa – Crvena

Stanica	Zadatak	Rješenje	Lokacija
Start	x + 30 = 70	40	bijeli čamac
1	85 – x = 25	60	lijevi prozor
2	x - 10 = 72	82	tabla
Finale	63 - x = 13	50	učiteljski stol

Grupa – Zelena

Stanica	Zadatak	Rješenje	Lokacija
Start	40 + x = 90	50	prozor u sredini
1	x + 25 = 95	70	naša stolica
2	88 – x = 10	78	čitanka
Finale	x - 30 = 20	50	učiteljski stol

Grupa – Žuta

Stanica	Zadatak	Rješenje	Lokacija
Start	80 – x = 35	45	desni prozor
1	20 + x = 92	72	veliki ormar
2	x + 15 = 99	84	naša stolica
Finale	x + 14 = 64	50	učiteljski stol

Aktivnost 3 Ko je krivac? Prva grupa koja dođe na zadnju, finalnu lokaciju – (nastavnički stol) zatiče u koverti rečenicu: "Osoba koja je sve vrijeme držala mobitel u ruci i nije sudjelovala u rješavanju zadataka." Članovi te grupe pogađaju koji od likova zalijepljenih na ploči odgovara tom opisu. Nastavnik ima listić na kojem piše ime lika -Ema. Ostali to ne vide. Ako pogriješe -sljedeća grupa, koja je najbrža u rješavanju zadataka i pronalaženju stanica, otkriva krivca.

Aktivnost 4 Poruka Emi. Nastavnik govori kako je novac spašen, uzet će ga od Eme i ići će u muzej. Učenici dobiju zadatak da na stikeru napišu poruku Emi, bez pogrdnih riječi, prijekora i prijetnji.

Potrebni resursi: slika tri osumnjičene osobe: Ema, Amar i Adi**,** kartice sa jednačinama za svaku grupu**,** koverte sa uputama - kuda dalje ići**,** naznačeni brojevi u učionici na „stanicama"**,** koverta sa rečenicom za otkrivanje krivca, stikeri.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Matematika / III razred

Naziv nastavne jedinice: Množenje i dijeljenje u okviru prve stotine – tablica množenja i dijeljenja, utvrđivanje

Ciljevi i ishodi učenja: Primjena stečenih znanja iz množenja i dijeljenja u okviru prve stotine u radu i provjera na kom su nivou usvojenosti znanja učenici; Ishodi: Učenik će množiti i dijeliti u okviru prve stotine u različitim zadacima, imaće jasniju sliku o nivou usvojenosti znanja iz ove teme.

Međupredmetna povezanost: *Fizičko i zdravstveno vaspitanje* - Učenici bacaju i hvataju loptu, *Srpski jezik* - Rade na tekstovima, čitaju s razumijevanjem; *Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici* - Razgovaraju o osjećanjima, usvajaju pravila lijepog ponašanja u učionici i pravila poželjne komunikacije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Na času je zastupljeno obnavljanje znanja kroz igru, dijalog i poželjnu komunikaciju, samostalan, tihi rad učenika u kojem primjenjuju stečena znanja a zatim kontrolišu rješenja urađenih zadataka, gdje se takođe insistira na poželjnoj komunikaciji, strpljenju i međusobnom uvažavanju. Na ovaj način se reguliše stres i konflikt koji se javljaju kod učenika usljed iščekivanja povratne informacije od strane učitelja koja može biti i brojčanog karaktera - ocjena, učenici razvijaju upornost i istrajnost u radu, prepoznaju i razgovaraju o osjećanjima u procesu učenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 - ***Ponavljanje kroz igru.*** Učitelj učenike usmeno ispituje tablicu množenja i dijeljenja brojeva do 10. Aktivnost se odvija na sljedeći način: Učitelj u rukama drži mekšu loptu, postavlja pitanje/zadatak i baca loptu bilo kom učeniku, učenik odgovara i na isti način vraća loptu učitelju. Učitelj zadaje zadatak sljedećem učeniku. Igra traje do isteka vremena predviđenog za uvodnu aktivnost.

Aktivnost 2 - ***Instrukcije o radu i rad.*** Učitelj objašnjava učenicima da će na času raditi zadatke sa množenjem i dijeljenjem na tri nivoa složenosti. Na tabli, zidu, različitim mjestima u učionici su istaknuta rješenja zadataka po nivoima. Učenike će zamoliti da budu samostalni u radu. Objasniće im da će na taj način dobiti pravu sliku usvojenosti znanja iz ove teme.

Učenici rade jedan po jedan nivo. Nakon svakog urađenog nivoa, prilaze tabli, upoređuju rješenja, ukoliko uoče greške, podvlače zadatke u kojima su pogriješili. Kada učenik pregleda sve zadatke i uoči moguće greške može preći na sljedeći nivo. Učitelj ističe više listića sa rješenjima po nivoima kako se ne bi stvarala gužva dok učenici pregledaju urađene zadatke, a u toku provjere rezultata insistira na poželjnoj komunikaciji, strpljenju i međusobnom uvažavanju. Za vrijeme rada na zadacima učitelj prati učenike, posmatra kako pristupaju radu, da li su samostalni, postoje li neke nedoumice. Ako je moguće razriješiti ih, čini to na licu mjesta.

Zadaci za rad:

1. nivo

1. Upiši rezultat: a) 5 • 6 =__ 7 • 8 =__ 6 • 4 =__ 9 • 7 = __ 8 • 8 = __ 3 • 4 =__ 2 • 10 =__

b) 24: 8 =__ 35: 5 = __ 16: 4 = __ 56: 7 =__ 21: 3 = __ 72: 9 = __

c) 6 • __ = 36 __ • 4 = 36 12: __ = 3 28: __ = 7 __: 6 = 7 __: 9 = 9

2.nivo

2. Izračunaj: a) broj koji je 4 puta veći od 7; b) broj koji je 8 puta veći od 6; c) broj koji je za 9 veći od količnika brojeva 35 i 5; d) broj koji je za 8 manji od proizvoda brojeva 7 i 9;

3. Umanjenik je broj 43, a umanjilac je 5 puta manji od broja 45. Izračunaj razliku.

4. Od proizvoda brojeva 6 i 7, oduzmi količnik brojeva 72 i 8.

3. nivo

5. Na jednom tanjiru je 9 bombona. Na drugom 4 puta više nego na prvom. Koliko bombona je na drugom tanjiru? Koliko bombona je ukupno na tanjirima?

6. Tijana je naduvala 21 crveni balon, 3 puta manje žutih balona i za 9 više plavih balona nego crvenih. Koliko žutih balona je naduvala Tijana? Koliko plavih? Koliko balona je ukupno naduvala?

7.* U jednoj rolni je 15 m platna, a u drugoj 21 m. Od ukupne količine platna šiju se haljine, a za svaku haljinu je potrebno 3 m platna. Koliko haljina može da se sašije?

Učenicima koji završe zadatke u roku kraćem od predviđenog, moguće je dati i dodatne zadatke.

Listić sa dodatnim zadacima:

1. Izračunaj zbir količnika brojeva 56 i 7 i proizvoda brojeva 9 i 8.

2. Koji broj je 5 puta manji od razlike brojeva 90 i 45?

3. Riješi izraze: (4 • 7) + (35: 5) = (9 • 9) – (63: 7) =

Aktivnost 3 – *Refleksija.* Razgovarati o procesu učenja i urađenim zadacima. Pitati učenike kako su se osjećali za vrijeme rada, šta je tome doprinijelo, da li im je bilo teško, da li su griješili, u čemu, postoji li nešto što treba još utvrditi i doučiti.

Domaća zadaća: Kod kuće pregledati još jednom urađene zadatke, uključiti i roditelje, napraviti plan daljeg učenja množenja i dijeljenja.

Potrebni resursi: Nastavni listići sa zadacima na 3 nivoa složenosti, nastavni listići sa dodatnim zadacima, nastavni listići sa rješenjima zadataka, selotejp traka, makaze, spužvasta ili neka manja lopta;

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Moja okolina / III razred

Naziv nastavne jedinice: Međusobna zavisnost biljaka, životinja i čovjeka

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti razumijevanje međusobne povezanosti biljaka, životinja i čovjeka pomoću lanaca ishrane i kruženjem materije u prirodi. Razvijati svijest o važnosti očuvanja prirodne ravnoteže. Podsticati saradnju, komunikaciju i logičko zaključivanje.

Ishod: Učenik opisuje međusobnu povezanost biljaka, životinja i čovjeka kroz jednostavne lance ishrane i predviđajući posljedice narušavanja prirodne ravnoteže.

Međupredmetna povezanost: BJK/HJK/SJK - usmeno izražavanje, obrazlaganje mišljenja, prezentovanje. Matematika - rješavaju zadataka, logičko zaključivanje**.** Likovna kultura - vizualizuju lance ishrane i odnosa u prirodi**.** Muzička kultura - razvijajanje doživljaja prirode i emocionalna povezanost sa temom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju razumijevanje međuzavisnosti živog svijeta, njeguju saradnju i uvažavanje, grade odgovoran odnos prema prirodi i promišljaju posljedice djelovanja na zajednički životni prostor.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pjevanje ranije naučene pjesme „B'jela roda" uz oponašanje pokretima tijela.

Aktivnost 2 Ukratko razgovor o tekstu pjesme. Razgovor – u kojem životnom staništu rode žive? Čime se još hrane?

Aktivnost 3 Nastavnik kaže: "Sada poslušajte kratku priču. Bijela roda se tiho izvukla iz svog gnijezda. Nije htjela da svoje malene ptiče probudi. Dugo se mazila s njima prethodnog dana i noći, nije stigla jesti, a sada joj se glasno trbuh buni. Zamahnula je krilima izaplovila nebom. Letjela je i letjela iznad bare, ali...nešto čudno dešavalo. U bari nije bilo nijedne žabe, niti jedne ribice! Ni insekte nije vidjela..." Pauza. Nastavnik postavlja pitanja učenicima:

• Kako će se roda osjećati ako nema hrane?

• Šta može biti s rodom?

• Šta mislite, zašto nema žaba, ribica, insekata?

Nastavnik pomaže učenicima da zaključuju: "Ako nema žaba, nešto u prirodi nije u ravnoteži…"

Nastavnik najavljuje: "Danas ćemo otkriti kako su svi živi organizmi povezani — kao u lancu."

Aktivnost 4 Nastavnik poziva dobrovoljca, uz usmenu pomoć, ako je potrebna, ostalih učenika i/ili nastavnika da poreda ilustracije za prvi lanac ishrane koji je povezan sa pjesmom i kratkom pričom. Razgovor – Zašto se to zove lanac ishrane? Lanac je sastavljen od karika. Šta bi se desilo kada bismo uklonili jednu od ovih karika lanca?

Aktivnost 5 Insert tehnika – individualni rad. Učenici imaju zadatak da metodom pažljivog čitanja (Insert-tehnika) pročitaju tekst, te da obilježe svaku rečenicu odgovarajućim (dogovorenim) znakom. Nastavnik dijeli učenicima nastavni listić sa tekstom i uputama.

Aktivnost 6 Kratka diskusija – šta su to već znali, šta su novo saznali, šta je suprotno od onog što su ranije pročitali, o čemu bi voljeli više doznati. U međuvremenu nastavnik otkriva ono što je ranije postavio na tabli, ali pokrio:

Lijeva strana – lanac ishrane: Vertikalno postavljene aplikacije (odozgo prema dolje ili obratno). Između staviti velike strelice ➔ da bude jasno "ide u smjeru"

Desna strana – razgradnja: Uz aplikacije nacrtati "krug" ili kružnu strelicu ⟲ da se pokaže "kruženje".

Donji dio table – glavna poruka: Napisati velikim slovima: SVE KRUŽI U PRIRODI. NIŠTA NE NESTAJE – SVE SE PONOVO KORISTI.

Sredina table (poveznica) - već ranije istaknuto: Između lijeve i desne strane lanac ishrane iz aktivnosti 4.

Aktivnost 7 Grupni rad - svaka grupa dobija različite zadatke.

Aktivnost 8 Postavljanje radova - po jedan predstavnik prezentira rad svoje grupe. Analiza prezentiranog kroz kratku diskusiju.

Aktivnost 9 Svaki učenik uzima po jedan stiker na kojem kratko odgovaraju na pitanje: „Šta ja mogu uraditi danas u očuvanju biljnog svijeta?"

Potrebni resursi: audio snimak ili matrica pjesme „B'jela roda", nastavni list za INSERT tehniku, aplikacije/kartice sa slikama biljaka i životinja, zadaci za grupni rad, pripremljeni zadaci za 5 grupa, stikeri, krede u boji, prostor za kretanje učenika.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Moja okolina / III razred

Naziv nastavne jedinice: Domaće životinje

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa domaćim životinjama, njihovom podjelom prema građi tijela, izgledu i načinu ishrane, razvijati sposobnost razlikovanja grupa domaćih životinja i uočavanja njihovih koristi za čovjeka, te podsticati ljubav i pravilan odnos prema životinjama. Učenik imenuje i klasifikuje domaće životinje po grupama i građi tijela, objašnjava razliku između domaćih životinja, opisuje izgled, način ishrane i brigu o zdravlju domaćih životinja, te navodi njihovu korist i ulogu veterinara u brizi za životinje.

Međupredmetna povezanost: Muzička kultura – Učenici kroz pjesmicu o domaćim životinjama uče prepoznavati zvuke i razvijaju osjećaj za ritam i melodiju. Maternji jezik – Učenici čitaju i dramatizuju tekst, razvijaju vokabular, govor i sposobnost izražavanja mišljenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz razgovor, dramatizaciju i rad u paru učenici stiču znanja o domaćim životinjama, a istovremeno razvijaju saradnju, međusobno slušanje, empatiju i poštovanje različitosti. Zajedničkim aktivnostima uče odgovornost, važnost zajedništva, nenasilnu komunikaciju i uvažavanje tuđih mišljenja, čime se podstiče razvoj pozitivnih odnosa i kulture mira u odjeljenju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici slušaju pjesmicu o domaćim životinjama: Upoznajte Domaće Životinje - Pjesmica Za Djecu. Nakon slušanja slijedi kratak razgovor o sadržaju pjesmice. Učitelj postavlja pitanja: O kojim životinjama se govori u pjesmi? Koje domaće životinje poznajete? Gdje žive domaće životinje? Ko o njima brine? Ko se brine o zdravlju domaćih životinja? Nakon toga najavljuje nastavnu jedinicu „Domaće životinje".

Aktivnost 2 Učitelj zatim postavlja pitanje: Da li znate koja je najvažnija domaća životinja? U cilju pronalaženja odgovora na postavljeno pitanje učenici dramatizuju tekst „Razgovor domaćih životinja". Učitelj organizuje učenike u parove ili grupe, u zavisnosti od broja učenika u odjeljenju, vodeći računa o mogućnostima i ravnomjernom učešću svih učenika. Devet parova/grupa dobija uloge domaćih životinja, dok jedan učenik ima ulogu naratora. Svaki par ili grupa dobija primjerak teksta sa svojom ulogom i vrijeme za dogovor, uvježbavanje čitanja i pripremu izvođenja. Nakon pripreme učenici izvode kratku dramatizaciju. Nakon izvođenja zajedno dolaze do zaključka da su sve domaće životinje važne i korisne za čovjeka**.**

Aktivnost 3 Učitelj razgovara sa učenicima o podjeli domaćih životinja i postavlja pitanja: Na osnovu čega možemo podijeliti domaće životinje? Koje su to grupe domaćih životinja? Učitelj na tabli crta tabelu „Podjela domaćih životinja" i dijeli ih na krupnu stoku, sitnu stoku, perad i kućne ljubimce. Svaki par učenika izvlači jednu sliku domaće životinje (Prilog br. 2) i lijepi je na odgovarajuće mjesto u tabeli.

Aktivnost 4 Učenici nastavljaju rad u prethodno formiranim parovima. Svaki par dobija tekst i zadatak da na osnovu pročitanog pronađe odgovore na postavljena pitanja. Učenici međusobno sarađuju, dogovaraju se i zajednički dolaze do rješenja. Nakon rada učenici prezentuju svoje odgovore ostalim učenicima, a kroz zajednički razgovor provjerava se tačnost odgovora i naglašava značaj domaćih životinja za čovjeka. Posebno se ističe da su životinje važne i vrijedne same po sebi te da ljudi treba da se prema njima odnose pažljivo i odgovorno – da ih redovno hrane, brinu o njima, ne povređuju ih i pružaju im zaštitu i ljubav.

Aktivnost 5 Učenici koriste kooperativnu tehniku **„U krug – u krug“**. Papir sa pitanjem: „Koju domaću životinju voliš i zbog čega?“ kruži kroz učionicu. Svaki učenik zapisuje svoj odgovor, zatim presavija papir tako da sljedeći učenik ne vidi prethodni odgovor, te on zapisuje svoj odgovor drugom bojom flomastera. Na kraju učitelj čita odgovore učenika. Krajnji rezultat je šareni list sa različitim odgovorima, koji pokazuje koliko učenici vole domaće životinje i prepoznaju njihov značaj.

Potrebni resursi: Pjesmica sa YouTube-a „Upoznaj domaće životinje“, tekst za dramatizaciju, slike domaćih životinja, tekst za rad u paru, pitanja za učenike, papir i flomasteri za kooperativnu aktivnost.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Moja okolina / III razred

Naziv nastavne jedinice: Električna energija, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti osnovna znanja o električnoj energiji, električnoj provodljivosti, upotrebi baterije i opasnostima od struje uz podsticanje saradnje i poželjne komunikacije u toku rada u grupama; *Ishodi:* Učenik će moći da identifikuje predmete koji rade na struju, navodi materijale koji provode struju, objašnjava korišćenje baterije, nabraja opasnosti od strujnog udara, razumije značaj bezbjednog rukovanja uređajima, objasni značaj pravilnog odlaganja otpada za sredinu u kojoj živi, nabroji načine (mogućnosti) štednje električne energije.

Međupredmetna povezanost: *Srpski jezik* - Učenici rade na tekstu, čitaju s razumijevanjem, jasno i precizno izražavaju misli; *Matematika* - Razvrstavaju i klasifikuju predmete prema nekoj osobini; *Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - Čuvari zdravlja i prirode* - Uče o uticaju očuvanja životne sredine na zdravlje čovjeka, *Kultura življenja* - Razumiju kako pravilno odlaganje otpada utiče na stvaranje slike o nama u društvu u kome živimo, uče zašto je važno i kako mogu štedjeti električnu energiju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Pri radu u mješovitim grupama njeguje se konstruktivni dijalog, insistira na slušanju i uvažavanju ličnosti svakog učenika. Kod učenika se razvija osjećaj pripadnosti grupi, te jača društvena odgovornost kroz razvijanje svijesti o zaštiti životne sredine i mogućnosti uticaja na sopstvenu bezbjednost i bezbjednost drugih.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 - ***Uvodni razgovor.*** Kratak uvodni razgovor o električnoj energiji. Učitelj pita učenike koji naučnik je zaslužan što čovječanstvo ima električnu energiju? Nakon odgovora učenika pokazuje slajd sa likom Nikole Tesle, učenike upoznaje sa osnovnim informacijama o njemu. Razgovor se nastavlja: Kakvo bi bilo čovječanstvo bez električne energije? Učitelj će zamoliti učenike da objasne šta sve znaju o električnoj energiji - struji. Čemu služi?

Aktivnost 2 - ***Instrukcije o radu, rad, izlaganje grupa.*** Učenici su podijeljeni u 4 heterogene grupe od po 4 do 5 učenika prema mjestu sjedenja. Učitelj koristi nastavnu tehniku *Slagalica II*. Svaka grupa ima zadatak da pregleda radni materijal *(5 minuta)* koji je dobila i međusobno prokomentariše šta je to sa čime će se danas upoznati – šta će učiti. Nakon ovoga dijela, grupe se miješaju – učenici prelaze u ekspertne grupe. Svi učenici koji imaju zadatak da prouče *Šta sve radi na struju* prelaze u istoimenu grupu. Isti je slučaj i sa preostale 3 grupe - *Električna provodljivost*, *Upotreba baterije* i *Opasnosti od struje*. U pomenutim grupama učenici otkrivaju nova saznanja o temama koje su dobili.

Zadatak 1. ekspertne grupe jeste da prouči temu *Šta sve radi na struju* i da pronađe odgovore na pitanja: Šta sve u domu radi na struju? Da identifikuju uređaje sa slike koji rade na struju.

Zadatak 2. ekspertne grupe jeste da prouči temu *Električna provodljivost* i da pronađe odgovore na pitanja: Šta je električna provodljivost? Šta su provodnici? Da nabroje materijale koji provode struju.

Zadatak 3. ekspertne grupe jeste da prouči temu *Upotreba baterije* i da pronađu odgovore na pitanja: Na šta treba obratiti pažnju prilikom korištenja baterije? Zašto treba da vadimo bateriju iz uređaja koji ne koristimo duže vrijeme? Gdje čuvamo baterije? Gdje odlažemo baterije koje više nisu u upotrebi?

Zadatak 4. ekspertne grupe jeste da prouči temu *Opasnosti od struje* i da pronađe odgovore na pitanja: Šta je strujni udar? Šta može da izazove strujni udar? Kako se možemo zaštititi od strujnog udara?

Tokom grupnog rada učitelj učenicima pomaže pitanjima da bolje sagledaju lekciju i pronađu odgovore. Podstiče ih na mirnu i konstruktivnu komunikaciju, da saslušaju jedni druge, zajedno donesu zaključke i uvaže potpunije odgovore. Prati da li svi učenici učestvuju u procesu učenja, da li neko ostaje po strani i ima problem da dopre do drugih učenika, na koji način uspijevaju riješiti probleme u komunikaciji.

Nakon procesa učenja, vraćaju se u matične grupe i upoznaju ostale članove sa bitnim podacima koje su usvojili iz svoga dijela nove lekcije, njihov zadatak je da pažljivo slušaju i pokušaju da upamte taj dio lekcije. Mogu postavljati potpitanja. Nakon ovoga na red dolaze i ostali članovi grupe. Grupe pokušavaju upamtiti što više informacija iz lekcije. Učitelj će zamoliti učenike da budu tihi dok jedan učenik izlaže svoj dio zadatka.

Učitelj cijelom odjeljenju postavlja i dodatna pitanja. Iznose zaključke o tome zašto je važno odgovorno odlaganje baterija, kako to utiče na očuvanje okoline? Zašto je neophodno bezbjedno ponašanje pri rukovanju uređajima koji rade na struju? Zašto se preporučuje štednja električne energije? Kako štedimo?

Aktivnost 3 - ***Tabela za samoprocjenu, refleksija.*** Svaki učenik popunjava tabelu za samoprocjenu. Svako za sebe odgovara na pitanja iz lekcije, procjenjuje nivo usvojenosti znanja iz svakog dijela i upisuje + ispod odgovarajuće tvrdnje:

-nisam zadovoljan/zadovoljna razumijevanjem teme, -djelimično sam usvojio/usvojila znanja iz ove teme,

-usvojio/usvojila sam većinu znanja iz ove teme ili

-u potpunosti sam usvojio/usvojila znanja iz ove teme.

Refleksija: Učitelj razgovara sa učenicima o tome kako im se dopao ovaj način učenja, kako su se osjećali za vrijeme grupnog rada, šta im je bilo najinteresantnije, šta bi promijenili, šta bi ponovili.

U svesku lijepe listić sa najvažnijim informacijama o lekciji koji su u skladu sa ishodima učenja.

Potrebni resursi: Nastavni listići sa zadacima za sve 4 grupe, nastavni listići sa lekcijom, tehnika *Slagalica II,* tabela za samoprocjenu.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Muzička kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: „Majci" Nepoznati autor

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici usvajaju tekst i melodiju pjesme „Majci", razvijaju osjećaj za ritam i pravilno pjevanje, te kroz pjesmu izražavaju emocije, empatiju i nenasilnu komunikaciju. Učenik pravilno pjeva pjesmu, razumije njen sadržaj i poruku, izražava emocije riječima, crtežom ili pokretom, te pokazuje poštovanje prema članovima porodice i uvažava osjećanja drugih učenika.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - Razvijanje govorne i pismene izražajnosti kroz opisivanje osjećanja. Moja okolina - Razumijevanje poruke o ljubavi i poštovanju u porodici. Likovna kultura - Izrada čestitke za mamu, likovno izražavanje osjećanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz učenje pjesme „Majci", učenici razumiju njenu poruku, izražavaju osjećanja ljubavi i zahvalnosti, razvijaju međusobno uvažavanje i saradnju, te njeguju poštovanje, empatiju i nenasilnu komunikaciju u porodici i zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Igra pantomime**.** U cilju motivacije, učitelj organizuje igru pantomime. Tri učenika dobrovoljca izlaze pred odjeljenje. Svakom učeniku učitelj šapatom saopštava po jednu riječ (osmijeh, cvijet, čestitka), koju oni trebaju prikazati pokretima i mimikom, bez upotrebe riječi. Ostali učenici pažljivo posmatraju i pokušavaju pogoditi zadatu riječ. Nakon što učenici uspješno pogode sve riječi, učitelj postavlja pitanje: „Ko u našem životu ima najdivniji osmijeh i kome ćemo ove sedmice poklanjati čestitke i cvijeće?" Kroz razgovor učenici dolaze do zaključka da je riječ o majci, kojoj se povodom 8. marta poklanjaju čestitke, cvijeće i posebna pažnja, čime se uvodi tema časa i stvara emotivna povezanost sa sadržajem pjesme.

Aktivnost 2 Učitelj najavljuje da će učenici učiti posebnu pjesmu posvećenu mami pod nazivom „Majci". Zadatak učenika je da tokom slušanja obrate pažnju na osjećanja koja pjesma u njima budi. Nakon slušanja, na kartici koju su dobili od učitelja zapisuju osjećanje koje im pjesma izaziva, poput ljubavi, nježnosti, sreće ili zahvalnosti. Zatim slijedi razgovor u kojem učenici objašnjavaju zašto se tako osjećaju dok slušaju pjesmu.

Aktivnost 3 Učitelj ponovo usmjerava pažnju učenika na pjesmu „Majci" i najavljuje da će sada zajedno detaljnije upoznati njen sadržaj i poruku. Učenici pažljivo slušaju pjesmu drugi put, a zatim slijedi razgovor o njenom sadržaju. Učitelj postavlja pitanja: o kome pjesma govori, kako dijete u pjesmi doživljava svoju majku i koji su najljepši stihovi. Učenici izdvajaju stihove koji im se dopadaju i objašnjavaju svoj izbor. Zajednički dolaze do poruke pjesme – da je majčina ljubav posebna, nježna i neprocjenjiva. Učitelj povezuje odgovore učenika sa svakodnevnim životom i naglašava važnost pokazivanja ljubavi, pažnje i poštovanja prema majci i članovima porodice, ističući da se lijepim riječima i postupcima gradi međusobno razumijevanje i povjerenje među članovima porodice. Nakon razgovora, učenici još nekoliko puta slušaju pjesmu i podstiču se da je tiho pjevuše, a zatim i zajednički pjevaju, prateći ritam i izražavajući emocije koje pjesma nosi.

Aktivnost 4 Učenici izrađuju malu čestitku za svoju mamu koristeći papir, bojice i flomastere. Na čestitku pišu ili crtaju poruku ljubavi i zahvalnosti, povezujući je sa osjećanjima koja su doživjeli slušajući pjesmu „Majci".

Aktivnost 5 Učenici sjede u krugu i naizmjenično izgovaraju po jednu lijepu riječ ili rečenicu o svojoj mami, npr.: „Mama je dobra." „Mama je brižna." „Mama je nježna." Na kraju učitelj zaključuje: „Lijepe riječi i mala djela pažnje doprinose izgradnji ljubavi, poštovanja i međusobnog razumijevanja u porodici."

Potrebni resursi: Papir, bojice, flomasteri, kartice za zapisivanje osjećanja, uređaj za puštanje pjesme.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Muzička kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Didaktičke muzičke igre i dramatizacija: „Divna, Divna"

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje muzičkog sluha, ritma i pjevanja kroz zajedničke aktivnosti; Podsticanje saradnje, uvažavanja i pozitivnih odnosa među učenicima; Jačanje samopouzdanja i slobodnog, maštovitog muzičkog izražavanja. Učenik sarađuje s vršnjacima, pjeva pjesmicu uz ritmičke pokrete, izražava emocije kroz pokret i riječ te uočava važnost poštovanja i lijepog ophođenja prema drugima.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - učenici kroz čitanje i razumijevanje teksta pjesme razvijaju jezičke sposobnosti, proširuju rječnik i uče izražavati mišljenja i osjećaje. Fizičko i zdravstveno vaspitanje - kroz ritmičke pokrete i koreografiju razvijaju koordinaciju, osjećaj za ritam i saradnju, što doprinosi i socijalno-emocionalnom učenju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije i prepoznavanje emocija kroz razgovor o osjećajima koje izazivaju pogled, riječ i dodir. Učenici analiziraju poruku pjesme i razlikuju prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja. Kroz saradnički rad uče uvažavanje, timski rad i nenasilnu komunikaciju. Podstiče se poštovanje, odgovornost i kultura mira u svakodnevnim odnosima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici, koristeći asocijativnu tehniku „Grozdovi", izgovaraju pojmove koje povezuju sa pojmom „Divna", a učitelj ih zapisuje na tablu. Zajedničkom analizom navedenih pojmova, uz vođenje učitelja, učenici zaključuju da Divna može biti osoba lijepih osobina, vrijedna pažnje i divljenja. Učitelj najavljuje nastavnu jedinicu – narodnu pjesmu „Divna, Divna".

Aktivnost 2 Učitelj čita pjesmu, a potom, nakon emocionalne pauze, slijedi analiza i razgovor o njenoj poruci uz PowerPoint prezentaciju (O čemu govori pjesmica? Ko je Divna? Ima li riječi koje ne razumijemo? Kakav je ritam – brži ili sporiji? Kako se osjećamo dok je slušamo? Šta nas pjesma uči?). Učenici dva do tri puta slušaju melodiju pjesme, prate tekst i pjevuše je. Učitelj vodi razgovor s učenicima, postavljajući pitanja koja potiču razmišljanje o sadržaju i poruci pjesme: Šta pjesma govori o Divni? Zbog čega se Divna poštuje u pjesmi? Kako se mi osjećamo kada nas neko prihvata? Učitelj potom podstiče učenike da razmisle na koje načine pogled, riječ i dodir utiču na naše odnose (Kako nas pogled može obradovati ili povrijediti? Koje riječi nas raduju, a koje rastužuju? Kako dodir može pokazati podršku?).

Aktivnost 3 Učitelj organizuje grupni rad i objašnjava da će učenici kroz saradnju istražiti oblike komunikacije i predstaviti ih pokretom. Slijedi rad po tehnici „Slagalica". U matičnim grupama učenici se dijele na uloge i rade na dodijeljenim dijelovima zadatka (OČI – pogledi, USTA – riječi, RUKE – dodir kao oblik poštovanja), te zajednički planiraju koreografiju svoje strofe. Zatim se formiraju ekspertne grupe u kojima učenici razmjenjuju i produbljuju svoja saznanja o dodijeljenom dijelu zadatka i usaglašavaju koreografske elemente. Nakon toga se vraćaju u matične grupe, gdje razmjenjuju naučeno i zajednički objedinjuju koreografiju pjesme.

Aktivnost 4 Učenici zajednički pjevaju i izvode pjesmu uz koreografiju. Zajedno analiziraju poruku pjesme i razgovaraju o tome kako mogu biti „divni" jedni prema drugima u svakodnevnom životu. Učenici zaključuju da malim djelima pažnje, lijepim riječima i međusobnim uvažavanjem svakodnevno gradimo prijateljstvo i činimo svijet ljepšim mjestom.

Potrebni resursi: PowerPoint prezentacija; Muzička numera „Divna, Divna"; Zadaci za rad u grupama.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Muzička kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Slušanje muzike, „Divlji jahač", Robert Šuman, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici slušaju muziku, razgovaraju o njenom doživljaju, prepoznaju izvođače, tempo i dinamiku, ponavljaju naučene pjesme i igre, ilustruju doživljaj kompozicije, razumiju kontekst nemira i mira u kompoziciji i u svakodnevnim situacijama, pronalaze rješenje za nemir u svakodnevnim situacijama. Učenik će moći da prepozna muzičku kompoziciju, imenuje izvođača, odredi tempo i dinamiku, objasni razliku između umjetničke i drugih vrsta kompozicija, učestvuje u grupnom pjevanju i igranju, riječima i crtežom iskaže doživljaj kompozicije, razlikuje mir i nemir i objasni kako se osloboditi nemira u svakodnevnim situacijama, primijeni tehniku uzemljenja *(grounding)*.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik - Učenici bogate rječnik, smislenim rečenicama iskazuju doživljaj slušane kompozicije i razgovaraju o njoj; Likovna kultura - Učenici ilustracijom predstavljaju doživljaj slušane kompozicija, Odjeljenska zajednica - Razlikuju mir i nemira, razumiju da se nemir može stišati na određeni način, razvijaju empatiju prema drugome, razgovaraju o osjećanjima u različitim situacijama, uče poželjnu komunikaciju i saradnju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Na ovome času učenici uče u prijatnoj radnoj atmosferi, razlikuju mir i nemir, uočavaju rješenja za nemir - smirenje i razgovor, primjenjuju tehniku uzemljenja *(grounding)* s ciljem umirenja, razvijaju empatiju, iskazuju emocije riječima i crtežom, njeguju kulturu dijaloga i saradnju u paru i grupama, stiču osjećaj zadovoljstva, sreće i povezanosti sa odjeljenjem pri učešću u muzičkim aktivnostima pjevanja i igranja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1* - *Muzička ukrštenica. Učenici rješavaju muzičku ukrštenicu. Pitanja se nalaze u kutiji. Učitelj bira jednog učenika ili učenicu. Učenik/učenica povlači pitanje iz kutije, a zatim rješenje zapisuje na odgovarajuće mjesto u ukrštenici. Ukoliko ne može da se sjeti odgovora, može da zatraži pomoć drugog učenika iz razreda. Rješenja koja dobiju, daju naziv kompozicije koju će slušati na času. U pitanju je „Divlji jahač" Roberta Šumana.

Aktivnost 2 - *Prvo slušanje kompozicije*. Učitelj koristi prezentaciju. Pušta audio zapis kompozicije, slijedi slušanje kompozicije i razgovor o emocionalnom doživljaju: Da li vam se dopala kompozicija? Da li vas podsjeća na jahača u divljini? Objasnite zašto.

-Prepoznavanje nemira: Kakav je jahač u kompoziciji prema vašem utisku? Divlji, nemiran. Da li se vi nekada osjećate divlje i nemirno? Šta radimo sa tim osjećanjem?

-Razvijanje empatije: Da li on juri, bježi? Da li je uplašen ili ljut?

-Koncept smirivanja: Kroz muzičku formu osvijestiti kako se nakon uzbuđenja i jurnjave vraćamo u stanje unutrašnjeg mira. Šumanov jahač je protutnjao i otišao. Šta mi radimo kada osjećamo nemir, uzbuđenje, ljutnju ili bijes? Baš kao što i u ovoj kompoziciji imamo nemir i mir koji na kraju dolazi, tako i u svakodnevnom životu nakon svake ljutnje, nemira, dolazi proces smirivanja, razgovora. Nemir se ne rješava daljim nemirom, jurnjavom, već smirivanjem, razumijevanjem i razgovorom.

Učitelj učenike upoznaje sa osnovnim podacima o kompozitoru, Robertu Šumanu.

Aktivnost 3 - *Drugo slušanje kompozicije.* U toku drugog slušanja kompozicije učenici prepoznaju izvođača. Kompozicija se izvodi na klaviru. Učitelj pita učenike po čemu se ova kompozicija razlikuje od narodnih i dječijih pjesama koje smo ranije slušali? Zaključuju da je u pitanju instrumentalna kompozicija, dok su pomenute pjesme vokalno-instrumentalne. Uz narodne pjesme se još i igra.

Učenicima objašnjava da je "Divlji jahač" umjetnička kompozicija.

Aktivnost 4 - Treće slušanje kompozicije. U toku trećeg slušanja učenici prepoznaju tempo/brzinu i dinamiku/jačinu kompozicije. Tempo kompozicije je *brz*, *razigran,* a dinamika *srednje jako* do *jako*.

Aktivnost 5 - ***Pjevanje i igranje.*** Slijedi slušanje i pjevanje pjesama koje su učenici učili na prethodnim časovima. Učenici učestvuju i u muzičkim igrama koje su ranije učili. Igraju samostalno ili u grupama. Na ovaj način učenici stiču osjećaj zajedništva i pripadnosti grupi, odjeljenju. Grupe međusobno sarađuju pokušavajući što bolje izvesti korake muzičkih igara. Pjesme i igre pjevaju i igraju po jednom, ukupno 2 pjesme i 2 igre.

Aktivnost 6 - ***Ilustracija i kratka refleksija.*** Učenici ilustruju kompoziciju na način da crtaju divljeg jahača koji pronalazi svoj dom, porodicu, prijatelje i sa njima svoj mir.

Refleksija: Šta ste naučili na ovome času? Kako se oslobađamo nemira?

Učenicima pokazati tehniku uzemljenja (*grounding*): Evo načina kako da savladate nemir! Stanite mirno, prekinite vrtlog misli tako što ćete se fokusirati na dodir stopala o pod 15 sekundi.

Grounding je terapeutska tehnika rekonstrukcije vlastite energije kroz povezivanje sa tlom, može se izvoditi u kući ili u prirodi, najbolji efekat se postiže bosih nogu, direktnim dodirom stopala sa tlom, u prirodi to može biti hodanje po travi, zemlji, pijesku, postavljanjem dlanova na stablo drveta ili jednim veliki zagrljajem drveta, te lijeganjem cijelim tijelom na tlo. Grounding se postiže i plivanjem u moru, rijeci, jezeru ili hodanjem kroz potok. Ovim radnjama naše tijelo spajamo direktno sa Zemljom i zauzvrat dobijamo zahvalnost, umirenje i prisutnost (Izvor: Internet).

Potrebni resursi: Pametna tabla, kutija, ukrštenica, pitanja za ukrštenicu, projektor, računar, prezentacija, audio zapisi kompozicija (ppt).

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Vajanje, zdjela sa voćem

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje kreativnosti i fine motorike kroz vajanje, uz upoznavanje oblika i izgleda voća i primjenu osnovnih vajarskih tehnika. Učenik prepoznaje i imenuje vrste voća; samostalno oblikuje voće od glinamola; pravilno koristi pribor i materijal; primjenjuje tehniku glačanja; sarađuje u grupi i estetski procjenjuje svoj i tuđi rad.

Međupredmetna povezanost: Muzička kultura – slušanje i doživljaj dječije pjesme o voću kao motivacija za rad; Priroda i društvo – prepoznavanje, imenovanje i klasifikacija vrsta voća; Srpski jezik – razvijanje usmenog izražavanja kroz opisivanje voća i iznošenje utisaka; Matematika – uočavanje oblika i veličina, grupisanje i brojanje izrađenih elemenata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom rada učenici razvijaju saradnju, međusobno uvažavanje i odgovornost. Podstiče se nenasilna komunikacija, aktivno slušanje i prihvatanje različitih ideja, čime se jačaju empatija i osjećaj zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 ***Slušanje pjesmice*** - U uvodnom dijelu časa učenici slušaju veselu dječiju pjesmicu o voću **Voćna Zabava! Pjevaj i Pleši s Voćem! | Dječja pjesmica.** Podstiče se pozitivna atmosfera i motivacija za rad.

Aktivnost 2 ***Razgovor i motivacija*** - Nakon slušanja pjesmice, nastavnik podstiče učenike na razgovor o doživljaju: Kako vam se dopala pjesmica? Koje voće ste prepoznali u pjesmi? Koje voće najviše volite i zašto? Učenici imenuju vrste voća koje poznaju, opisuju njihov izgled (boju, oblik, veličinu) i razmjenjuju iskustva. Kroz razgovor učenici uočavaju razlike i sličnosti među voćem, čime se uvode u likovni zadatak. Nastavnik zatim najavljuje nastavnu jedinicu: „Danas ćemo vajati zdjelu sa voćem i pokušati da što vjernije prikažemo njihov oblik i izgled."

Aktivnost 3 ***Demonstracija i podjela zadataka*** - Nastavnik putem prezentacije pokazuje primjer zdjele i različite vrste voća. Učenici se zatim dijele u grupe. Jedna grupa ima zadatak da oblikuje zdjelu, dok ostale grupe izrađuju različite vrste voća. Nastavnik daje jasne upute za rad: Zadaci: oblikovati najmanje 3 voćke, koristiti vodu za zaglađivanje površine, obratiti pažnju na oblik i detalje, nakon sušenja obojiti temperama, zajednički složiti voće u zdjelu, izvršiti samoprocjenu rada. Nastavnik upoznaje učenike sa kriterijumima uspješnosti koji se ističu na tabli: pravilno oblikovani i prepoznatljivi oblici voća, uredno i zaglađeno modelovanje, kreativnost u izradi detalja, aktivno učešće u grupnom radu, estetski izgled završne kompozicije. Učenici postavljaju pitanja ukoliko nešto nije jasno, čime se osigurava razumijevanje zadatka i spremnost za samostalan rad.

Aktivnost 4 ***Samostalan rad učenika*** - Učenici vajaju u grupama. Nastavnik prati rad, daje sugestije i podstiče kreativnost i saradnju.

Aktivnost 5 ***Estetska analiza i vrednovanje radova*** - Po završetku rada učenici zajedno posmatraju sve izrađene radove i postavljenu zajedničku kompoziciju „zdjela sa voćem". Kroz vođeni razgovor analiziraju uspješnost modelovanja i uočavaju detalje. Učenici upoređuju radove, ističu ono što je uspješno urađeno i obrazlažu svoj izbor. Nastavnik podstiče učenike da daju pozitivne komentare i konstruktivne prijedloge, uz uvažavanje svakog rada. Zatim učenici vrše samoprocjenu svog rada prema unaprijed datim kriterijumima (oblik, urednost, detalji, učešće u grupi). Na kraju se ističu najuspješnije kompozicije, uz naglasak na trud, kreativnost i saradnju u grupi.

Aktivnost 6 ***Refleksija i završni razgovor*** - U završnom dijelu časa učenici kroz vođeni razgovor izražavaju svoje utiske o radu. Nastavnik postavlja pitanja: Kako ste se osjećali tokom rada? Šta vam je bilo najlakše, a šta najizazovnije? Šta biste sljedeći put uradili drugačije? Učenici dijele svoja iskustva o saradnji u grupi i procjenjuju koliko su uspješno ispunili zadatak. Nastavnik ih podstiče da uoče važnost strpljenja, timskog rada i kreativnosti. Na kraju časa ističe se značaj procesa rada, a ne samo krajnjeg proizvoda, uz pohvalu uloženog truda i zajedničkog angažmana.

Potrebni resursi: Računar, projektor, internet (YouTube pjesmica), glinamol, podloge za rad, voda, tempera boje, četkice, posudice za vodu, ubrusi ili salvete za održavanje radnog prostora, primjer zdjele sa voćem, makaze, zaštita za sto.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Vajanje – instrumenti Orfovog instrumentarija, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će slušati muziku i razgovarati o njoj, od glinamola će oblikovati instrumente Orfovog instrumentarija i na taj način usavršavati tehničku spretnost i taktilnu samoregulaciju, razumjeće pojam harmonije/sklada nasuprot neskladu; Ishodi: Učenik će moći da identifikuje instrumente Orfovog instrumentarija, samostalno oblikuje muzičke instrumente od glinamola, racionalno koristi pribor za rad, pravilno i uspješno primjenjuje vajarsku tehniku, estetski procijeni rad, objasni pojam harmonije/sklada, primijeni vještinu regulacije stresa, razumije da pripada zajednici/sredini u kojoj živi.

Međupredmetna povezanost: Muzička kultura - Učenici slušaju kompoziciju „Dječja simfonija", Jozefa Hajdna, prepoznaju i imenuju instrumente Orfovog instrumentarija; Matematika, Klasifikuju predmete po nekoj osobini, Srpski jezik - Razvijaju sposobnost jasnog i preciznog iskazivanja misli i ideja, čitaju sa razumijevanjem upoređujući radove sa postavljenim kriterijumima; Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - Razgovaraju o osjećanjima, usvajaju kulturu ponašanja i pravila poželjne komunikacije, stiču osjećaj pripadnosti odjeljenju i sredini u kojoj živi.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se odvija u ugodnoj, opuštenoj, tihoj radnoj atmosferi u kojoj se njeguje harmonija, kultura dijaloga i uvažava ličnost svakog učenika, učenici se podstiču i ohrabruju u radu i razvijaju navike upornosti i istrajnosti, kod učenika se razvija svijest o važnosti svakog pojedinca u zajednici i pripadnosti zajednici, učenik razlikuje sklad od nesklada, vježba taktilno smirivanje - vajanje kao terapiju od stresa.

Detaljan opis realizacije

(Blok čas)

Aktivnost 1 - ***Slušanje kompozicije, uvodni razgovor.*** Učenici pažljivo slušaju kompoziciju „Dječja simfonija" Jozefa Hajdna. Učitelj razgovara s učenicima: Kako vam se dopala ova kompozicija? Kako ste se osjećali dok ste je slušali? Kako klasična muzika utiče na naše raspoloženje? Da li nam ova kompozicija donosi mir i vedro raspoloženje? Zašto? Ko je izvođač? Učitelj govori da je to simfonijski orkestar. Šta je sklad ili harmonija? Harmonija/sklad je ravnoteža između dijelova neke cjeline, koja čini da sve izgleda savršeno ili radi savršeno? Da li su instrumenti u kompoziciji zvučali skladno ili su stvarali buku? Učenici primjećuju da su zvučali skladno i da je bilo zadovoljstvo slušati kompoziciju. Učitelj govori da su svi instrumenti važni da bi se postigao ovakav sklad. Na sličan način funkcioniše život u našoj sredini/zajednici - svaki čovjek daje svoj doprinos da sve savršeno funkcioniše. Svi smo jednako važni. Koje instrumente ste čuli/vidjeli slušajući kompoziciju? Učenici nabrajaju instrumente koje su slušno ili vizuelno prepoznali. Da li ste zapazili i neke male instrumente? Znate li nazive tih instrumenta? Učenici prepoznaju triangl. Učitelj upoznaje učenike sa nazivima preostalih instrumenata: okarina – instrument izrađen od porculana ili gline, čegrtaljka - dječja drvena igračka koju vrtimo u krug i proizvodi karakterističan zvuk i zviždaljka – ptičica izrađena od posebnog drveta. Podsjeća ih da su to instrumenti Orfovog instrumentarija. Da li se sjećate ko je bio Karl Orf? U ovom dijelu koristi prezentaciju. Karl Orf je bio njemački kompozitor koji je u orkestar uveo dječje muzičke instrumente. To su jednostavni instrumenti, ali kad se spoje sa ostalim instrumentima stvaraju prelijepu harmoniju/sklad, kakvu smo maloprije čuli, savršen odnos dijelova u cjelini. Imenuju muzičke instrumente sa slajda.

Aktivnost 2 - ***Instrukcije o radu i rad.*** Učenike će zamoliti da ustanu, priđu stolu, pokazaće im instrumente Orfovog instrumentarija koji postoje u školi: triangl, praporci, kastanjete, daire/def, mali doboš, štapiće/udaraljke, zvečke, metalofon itd. Učenici su se i ranije susretali sa ovim instrumentima i koristili ih u nastavi muzičke kulture. Učitelj govori da će danas vajati baš te instrumente.

Procesom vajanja stvorićemo lični i zajednički mir. Uzimaju instrumente, opipavaju oblike, opažaju detaljnije izgled. Razgovaraju o tome koje od postojećih instrumenata bi mogli oblikovati od glinamola. Učitelj ih navodi da pronađu rješenja za izradu instrumenata: Šta biste još mogli dodati muzičkim instrumentima poput zvečki, štapića, kastanjeta? Mogli biste utisnuti različite šare. Izgled šara možete sami osmisliti. Evo nekih kriterijuma koje treba ispoštovati u radu. Kriterijume ističe na tabli:

-oblikovao/la sam najmanje 5 muzičkih instrumenata;

-instrumenti su obli i dovoljno manuelno obrađeni,

-koristim vodu da glinamol dobije gladak izgled,

-neki instrumenti imaju utisnute (urezane) šare,

-instrumenti su estetski lijepog izgleda.

Nakon isticanja i razmatranja kriterijuma ocjenjivanja, učenici se vraćaju na mjesto. Počinju sa radom. Instrumenti su izloženi na katedri kako bi ih mogli vidjeti i prisjetiti se detalja. Učenici samostalno vajaju instrumente od glinamola. Učitelj ih podstiče na svjesnost pokreta - taktilna samoregulacija. Vajanje smiruje puls i preusmjerava napetost iz tijela u materijal. Cilj je da uživaju u samom procesu izrade.

Uloga učitelja je da posmatra cjelokupan proces, podstiče i ohrabruje učenike na rad, sugestijama ih navodi u kom smjeru treba da idu, na šta da obrate pažnju, o čemu da razmisle dok rade. Cilj je dovesti konačne radove do najviših kriterijuma. Kada učenici smatraju da su završili rad, ako je neophodno, učitelj će ih uputiti na kriterijume koji su istaknuti na tabli. Učenici čitaju, posmatraju, upoređuju, kritički promišljaju, procjenjuju svoj rad, odlučuju šta je to što treba doraditi. Ukoliko ima potrebe za tim, vraćaju se na mjesto i nastavljaju sa radom kako bi postigli postavljeni cilj.

Aktivnost 3 - ***Samoprocjena radova.*** Svaki učenik, nakon što završi rad, promišljajući o nivoima postignuća: moj rad zahtijeva doradu, manji broj instrumenata je dobro napravljen, izrađen je dobar rad ili izrađen je veoma uspješan rad, zaključuje na kom nivou je njegov vajarski rad i upisuje u tabelu - štrihira.

Aktivnost 4 - ***Igra: Simfonija mira.*** Skulpture izložiti na jedan sto u učionici i rasporediti ih kao članove orkestra. Pogledajte naš orkestar! Šta bi se desilo da imamo samo udaraljke ili triangle? Bilo bi pretiho. Šta bi se desilo da imamo samo doboše? Bilo bi preglasno. Zato mi imamo sve instrumente i oni u našem orkestru čine harmoniju. Učenici upućuju pohvalu radu svoga para iz klupe, primjećujući šta je to što daje sklad ovom orkestru.

Aktivnost 5 - ***Refleksija.*** Razgovarati o samom procesu izrade: Kako ste se osjećali, šta vas je umirivalo u toku rada, kako je na vas djelovala muzika koju ste slušali, kako proces vajanja, koliko ste zadovoljni svojim skulpturama, šta je harmonija ili sklad?

Potrebni resursi: Računar, projektor, prezentacija, kompozicija „Dječja simfonija" Jozefa Hajdna, Orfov instrumentarij, glinamol za svakog učenika, podloge za zaštitu stola, alat za utiskivanje, kriterijumi procjenjivanja likovnog rada i tabela sa nivoima postignuća učenika, selotejp traka, makaze.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Slikanje – „Mrtva priroda", gvaš tehnika, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Samostalno i kreativno se likovno izraziti na temu "Mrtva priroda", uspješno koristiti odabranu likovnu tehniku i njegovati kulturu dijaloga, mira i zajedništva, prepoznati sklad/harmoniju u okruženju. Učenik se samostalno likovno izražava, bogatije se koloristički izražava, koristi različite nijanse osnovnih i izvedenih boja, prikazuje elemente u prostoru, koristi boju kao dvodimenzionalni element kompozicije, razvija vizuelnu percepciju, urednost i naviku racionalnog korištenja materijala, osjećaj za estetsku vrijednost umjetničkog djela, vodi poželjnu komunikaciju u grupi, razumije da je dio odjeljenskog kolektiva i sredine u kojoj živi i da svaku nesuglasicu može razriješiti na miran način – dogovorom / razgovorom, razumije da u okruženju sve teži harmoniji.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik - Učenici čitaju sa razumijevanjem, razvijaju sposobnost jasnog izražavanja ideja i misli, Moja okolina - Prepoznaju i imenuju voćke, Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - Stiču vještine poželjne komunikacije, sarađuju, razmjenjuju materijal, formiraju dobre navike racionalnim korištenjem materijala za rad, razgovaraju o osjećanjima u procesu učenja i učešća, stiču osjećaj pripadnosti odjeljenju i sredini u kojoj živi.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se realizuje u podsticajnoj radnoj atmosferi u kojoj se njeguje kultura dijaloga, saradnje i zajedništva. Učenici prepoznaju harmoniju u okruženju i teže ka njoj, prepoznaju emocije i razgovaraju o njima. Učitelj upućuje učenike na solidarnost, podstiče i njeguje upornost i istrajnost u dovršavanju likovnih radova. Učenici uče da se konflikti rješavaju dogovorom. U toku estetske procjene učenici ukazuju poštovanje prema učenicima autorima ističući dobre strane likovnih radova i zajedno s učiteljem pohvaljuju uloženi trud. Na času se jača povjerenje, sigurnost i osjećaj pripadnosti grupi.

Detaljan opis realizacije

(Blok čas)

Aktivnost 1 - ***Upoznavanje sa gvaš tehnikom.*** Učitelj učenike upoznaje sa osnovnim informacijama o gvaš tehnici. Radi bolje motivacije učenika koristiti prezentaciju.

Aktivnost 2 - ***Instrukcije o radu.*** Učenicima objasniti koji je njihov zadatak. Na stolu se nalazi platno sa naborima, na platnu je poredano voće: jabuka, kruška, banane, narandža, limun, mandarina. Njihov zadatak je da naslikaju prizor koji vide. Porazgovarati o izgledu predmeta na stolu: Šta se na stolu nalazi? Kakve je boje voće? Kakvog oblika? Na čemu je poredano voće? Koje boje je platno? Voće je različitih boja i oblika, kako funkcioniše zajedno? Kao jedna cjelina, u harmoniji ili skladu. Kako to možemo povezati sa nama u učionici? I mi smo svi različiti ali u učionici funkcionišemo kao jedna cjelina, ta cjelina se naziva odjeljenje. I u prirodi sve teži harmoniji, evo nekih primjera: šuma, rijeka, nebo, ptičje gnijezdo, košnica, mravinjak…

Obratiti pažnju na svjetlost koja obasjava voće i platno. Odakle ona dolazi? Koji dijelovi su u sjenci, a koji na svjetlosti? Da li se razlikuju po boji? Koje boje su dijelovi u sjenci, koje boje su dijelovi na svjetlosti? Kako možemo dobiti tamnije nijanse? Kako svjetlije? Navesti učenike da zaključe da svjetlije nijanse dobijamo dodavanjem bijele boje, a tamnije nijanse dodavanjem crne boje ili neke tamnije nijanse zavisno od toga šta želimo postići. U ovom dijelu učitelj im pokazuje sliku mrtve prirode *(ppt)*. Zajedno prokomentarisati na koji je način slikar predstavio predmete na slici i ukazati na detalje koji su učenicima bitni kada počnu da rade. Podsjetiti ih na osnovne, izvedene i neutralne boje, napomenuti ih da: racionalno koriste papir i boje, koriste vodu, miješaju boje i koriste različite nijanse, brinu o svjetlosti i sjenci, pokriju cijelu površinu papira i pobrinu se da ne ostanu neobojeni dijelovi. Učitelj na tabli ističe kriterijume kojih učenici treba da se pridržavaju u radu: -racionalno

koristim papir i boje, kada pogriješim ne gužvam papir već koristim svojstva gvaša; -predmeti koje slikam su krupniji, koristim nijanse boja; cijela površina papira je pokrivena, -na radu je vidljiv odnos svjetlosti i sjenke.

Aktivnost 3 – ***Izrada.*** Nakon upoznavanja sa kriterijumima, učenici prelaze na rad. Prvo lagano skiciraju olovkom. Učitelj prati cijeli proces, podstiče i ohrabruje učenike, podsjeća na postavljene kriterijume, pomaže im da pronađu rješenje ukoliko je to potrebno. Učenike savjetuje da sarađuju razmenjujući materijal za rad i tako pomognu jedni drugima ukoliko im nešto od materijala nedostaje. Ako učenik napravi grešku, učitelj mu govori da kao i u životu, konflikt ili greška se mogu prekriti nekim boljim, pametnijim slojem. Iskoristićemo svojstvo pokrivnosti gvaša i prekriti nedostatke. Kada se rad osuši, smislićemo neko zajedničko rješenje kao što bismo smislili i rješenje nekog konflikta, svađe ili nesuglasica u učionici.

Kada učenik kaže da je završio, učitelj će ga, ukoliko smatra da treba, uputiti još jednom na kriterijume koji su postavljeni na tabli. Učenik čita, posmatra, upoređuje, kritički promišlja i zaključuje čemu još treba da se posveti i pokušava zadatak završiti do kraja.

Aktivnost 4 - ***Galerija povjerenja.*** Pred kraj časa, učenici izlažu završene radove na sto u učionici. Zajedno estetski procjenjuju likovne radove. Razgovaraju o njihovoj dovršenosti. Uočavaju i ističu dobre strane svakog rada. Pohvaljuju uloženi trud. Ističu najkreativnije radove. Na kom radu je najbolje prikazan odnos svjetlosti i sjenke? Koji rad ima najbogatiji kolorit? Da li su učenici uspjeli pokriti cijelu površinu papira? Ukoliko neki ipak nisu, šta je razlog tome? Razgovaraju o tome šta je bilo najteže u radu i kako su prepreke prevaziđene čime se jača međusobno povjerenje u grupi.

Aktivnost 5 – ***Refleksija.*** Porazgovarati o tome kako su se učenici osjećali za vrijeme rada, šta je za njih bio najveći izazov, šta je bilo najlakše, da li su zadovoljni svojim radom, da li bi nešto ipak promijenili i zašto, da li su sarađivali u toku rada i kako im je to pomoglo? Šta su na času naučili? Kako rješavamo grešku, konflikt, svađu ili nesuglasicu? Nekim novim, pametnijim rješenjem ili razgovorom. Na ovaj način se jača osjećaj sigurnosti i pripadnosti grupi.

Potrebni resursi: Voće po izboru, platno za prekrivanje stola, gvaš boje, blokovi, pribor za slikanje, podloge za zaštitu stolova, računar, projektor, prezentacija, kriterijumi za procjenjivanje likovnog rada.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Vajanje – Moji prijatelji i ja, plastelin, obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će razgovarati o prijateljstvu, a zatim od plastelina oblikovati prijatelje i na taj način usavršavati tehničku spretnost, Učenik će moći da objasni i prepozna šta je prijateljstvo, razgovara o prijateljstvu, samostalno oblikuje likove od plastelina, racionalno koristi pribor za rad, pravilno i uspješno primjenjuje vajarsku tehniku, iskaže osjećanja o odabranom prijateljstvu, estetski procijeni rad.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik - Učenici razvijaju sposobnost jasnog i preciznog iskazivanja misli i ideja, Moja okolina - Životinjski svijet okoline – Objašnjavaju kako čovjek brine o životinjama, Ekologija – Objašnjavaju na koji način je čovjek prijatelj prirodi i kako je priroda čovjekov prijatelj, Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - Naše emocije – Razgovaraju o osjećanjima u različitim situacijama i u procesu učešća, Moralno rasuđivanje – Promišljaju o prijateljstvu i moralnim dilemama, Kultura ponašanja - Usvajaju pravila poželjne komunikacije, Kućni ljubimci – Uče obaveze i odgovornosti prema kućnim ljubimcima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Na času učenici razgovaraju o prijateljstvu, kritički promišljaju, analiziraju različite tvrdnje i donose odluku da li je nešto prijateljstvo ili ne, njeguje se dijalog, slušanje, poželjna komunikacija i međusobno uvažavanje, te uvažavanje ličnosti svakog učenika, učenici u toku časa iskazuju svoje emocije, njeguje se empatija i solidarnost i razvija ekološka osviještenost.

Detaljan opis realizacije

(Blok čas)

Aktivnost 1 - ***Tehnika „Oluja ideja"*** Učitelj na tabli ispisuje riječ „prijateljstvo", a učenici smišljaju što više asocijacija na tu riječ. Na primjer: druženje, škola, tajne, povjerenje, pomoć, odsustvo usamljenosti, ljubav, zajedništvo, igra i sl.

Aktivnost 2 - ***Razgovor o prijateljstvu.*** Nakon ove aktivnosti učitelj nastavlja razgovor sa učenicima a potpitanjima ih usmjerava na željene odgovore: Kome sve možemo biti prijatelji? Djeci, odraslima, životinjama, prirodi... Šta sve rade prijatelji? Pomažu jedni drugima, čuvaju jedni druge, brinu o osjećanjima, međusobno se poštuju, brinu da ne budu usamljeni... Na koji način smo prijatelji životinjama? Životinje štitimo, hranimo, brinemo o njihovom zdravlju, obezbjeđujemo im sklonište, igramo se s njima, izvodimo ih u šetnju... Zbog čega psi važe za najbolje čovjekove prijatelje? Psi su čuvari, privrženi su čovjeku, uvijek su uz njega. Na koji način smo prijatelji prirodi? Prirodu čuvamo, ne uništavamo, održavamo je čistom. Kako je priroda nama prijatelj? Čista priroda blagotvorno djeluje na zdravlje, priroda nas odmara, u prirodi pronalazimo hranu, biljke proizvode kiseonik koji nam je neophodan za život… Ipak, kada govorimo o prijateljstvu, najčešće mislimo na prijateljstvo sa ljudima.

Aktivnost 3 - ***Igra prepoznavanja prijateljstva.*** Učitelj govori djeci da će igrati zanimljivu igru. Riječ je o prijateljstvu među ljudima. Objašnjava njena pravila i ističe na tabli tri plakata u boji, na zelenom plakatu stoji tvrdnja „DA-jeste prijateljstvo", na žutom "MOŽDA jeste/nije", a na crvenom „NE-nije prijateljstvo". Na stolu stoje bijele papirne trake sa tvrdnjama. Učitelj proziva bilo kog učenika, učenik bira traku i čita tvrdnju naglas. Učitelj postavlja pitanja, prodiskutuju tvrdnju, u diskusiju se uključuju i drugi učenici. Zaključuju da li je riječ o prijateljstvu ili ne. Zatim, učenik lijepi traku na odgovarajući plakat. Igra traje dok ne iskomentarišu sve tvrdnje.

Tvrdnje:

-prijateljstvo je kada pomažeš prijatelju oko zadaće,

-prijateljstvo je kada brineš o osjećanjima prijateljice,

-sa prijateljicom se dogovaraš koje igre ćete igrati,

-prijateljstvo je kada isključuješ prijatelja iz igre jer si ljut na njega,

-prijateljstvo je kada si sebičan prema prijatelju,

-tvoj najbolji prijatelj je pozvao na rođendan sve osim tebe,

-prijateljstvo je kada brineš da tvoja prijateljica nije usamljena,

-prijateljstvo je kada ne želiš da se pozdraviš jer trenutno imaš drugog posla,

-prijatelj ti je sakrio svesku kada je učiteljica pregledala domaće zadatke,

-prijateljstvo je kada ne želiš podijeliti užinu sa prijateljicom,

-tvoja najbolja prijateljica ti je pomogla kada si bila u nevolji,

-prijateljstvo je kada ne želiš odgovoriti na poruke koje ti je prijatelj poslao a pročitao si ih,

- prijateljstvo je kada tajnu koju ti je prijatelj povjerio odaš nekome drugom

-prijateljstvo je kada se s nekim družiš svaki dan i lijepo ti je.

Učitelj pita učenike kakav pravi prijatelj treba biti. Pravi prijatelj treba uvijek biti dobar. Šta smo važno naučili o prijateljstvu? Prijatelji možemo biti svima. Prijatelj uvijek brine i o tebi. Prijateljstvo znači dobrotu...

Aktivnost 4 - ***Instrukcije o radu i rad.*** Učitelj učenike upoznaje sa zadatkom časa. Govori im da od plastelina oblikuju svoje prijatelje i sebe. Treba da budu racionalni pri odabiru broja prijatelja - najviše dva, da bi stigli da završe radove. Posebnu pažnju treba posvetiti detaljima. Razgovarati o tome šta sve treba da ima ljudski lik. Objasniti im da treba da oblikuju trodimenzionalne likove i pokazati slajd sa primjerima. Preporučljivo je da to budu primjeri kakve neće raditi na tom času. Učenici postavljaju pitanja o onome što žele znati. Nakon razgovora pristupaju radu. U toku rada mogu da sarađuju, razmjenjuju materijal, međusobno se savjetuju. Učitelj posmatra cjelokupan proces izrade, hrabri ih, podstiče, usmjerava, pomaže da pronađu rješenje.

Aktivnost 5 - ***„Prijatelji i ja".*** Nakon rada učitelj razgovara sa svakim učenikom o onome što je napravio, ko su njegovi prijatelji i zašto je odabrao baš njih. Na ovaj način svakom učeniku se pruža prilika da iskaže osjećanja u vezi tog prijateljstva.

Aktivnost 6 - ***Estetska procjena radova.*** Izvršiti estetsku procjenu učeničkih radova na sljedeći način - svaki učenik pohvaljuje dobre strane rada para iz klupe pri čemu se jača osjećaj prijateljstva i zajedništva u odjeljenju.

Aktivnost 7 – ***Refleksija.*** S učenicima razgovarati o tome kako su se osjećali u toku rada, šta je bio najveći izazov, šta je bilo najlakše, šta su naučili na ovom času?

Potrebni resursi: Plastelin, podloge za zaštitu stolova, tri plakata (crveni, žuti i zeleni), 14 traka sa tvrdnjama, računar, projektor, slajd sa likovima od plastelina, marker, makaze, seloptejp traka.

Razredna nastava
IV razred

Azra Vrević

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IV razred

Naziv nastavne jedinice: KT „Zimska priča“

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz čitanje teksta istražiti stilski obilježene riječi i njihov doprinos zvučnosti i slikovitosti teksta. Učenik izdvaja jezičke jedinice koje su nosioci stilski obilježenog teksta „Zimska priča“. Učenik koristi stilski obilježene riječi za kreiranje novih rečenica.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: Uočavanje promjena u prirodi izazvanih smjenom godišnjih doba (dolazak zime). Likovna kultura: Ilustracija detalja i motiva iz priče.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja i aktivno slušanje. Učenici se osvještavaju o važnosti tišine i smirenosti (inspirisani motivima zimske tišine) kao alata za kontrolu vlastitih impulsivnih reakcija i postizanje ličnog mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Gdje živi tišina? Na početku časa učiteljica priprema kutijicu sa simbolima prirode (oblak, pahulja, list, sunce i zvijezda). Učenici izvlače karticu sa simbolom i na osnovu njega formiraju grupe. Svakom učeniku učiteljica dodjeljuje karticu na kojoj je napisan početak rečenice: *„Tišina živi u…“* Zadatak je da učenici dovrše rečenicu dopisivanjem samo jednog odgovora. Na raspolaganju imaju jednu minutu. Nakon isteka vremena, unutar grupe čitaju svoje rečenice, a potom biraju najtajnovitiju. Učenik koji je napisao odabranu rečenicu čita je cijelom odjeljenju. Na znak „ŠŠŠŠŠŠ“, svi u učionici pažljivo osluškuju zvukove koji se čuju samo kada vlada potpuna tišina. Učiteljica postavlja pitanje: *„Kako se osjećate kada oko vas vladaju mir i tišina?“* Učenici spontano odgovaraju, nakon čega učiteljica na pametnoj ploči (ili tabli) prikazuje sliku zimskog pejzaža. Učenici opisuju sliku, povezujući vizuelni doživljaj s prethodnim razgovorom o tišini**.**

Aktivnost 2 Kada bi zima pričala priču. Učiteljica postavlja pitanje: *„Kada bi zima mogla da nam ispriča priču, kakva bi to priča bila?“* Učenici razgovaraju u grupama i dijele svoje pretpostavke. Učiteljica pohvaljuje odgovore i podstiče ih na razmišljanje o tome kako bi se zvala priča koju je zima ispričala. Nakon kratkog razgovora, najavljuje da će se na času upoznati s književnim tekstom „Zimska priča“**.**

Aktivnost 3 Čitanje i analiza teksta. Učiteljica započinje interpretativno čitanje i podsjeća učenike na važnost tišine kako bi mogli lakše zamisliti prizore. Nakon što izražajno pročita priču, učenici analiziraju svoj doživljaj putem pitanja: „Kako ste se osjećali dok ste slušali priču?“ „Kako izgleda zima u ovoj priči?“ Učenici dobijaju uputstvo da u tekstu podvuku ključne riječi kojima je opisana zima, a učiteljica ih zapisuje na tablu. Kroz razgovor o opisu zime, učenici zaključuju da autorica koristi posebne riječi kako bi dočarala promjene u prirodi. Učiteljica pojašnjava pojam stilski obilježenih riječi i na tabli zapisuje dvije verzije iste rečenice radi poređenja: *„Sve o čemu će govoriti ova priča desilo se jedne zimske noći, pred zoru, u kući na rubu šume, nakon što je snijeg cijele noći padao pahuljama krupnim poput zvijezda.“* *„Sve o čemu će govoriti ova priča desilo se jedne noći, pred zoru, u kući na rubu šume, nakon što je snijeg padao cijele noći.“* Učenici upoređuju rečenice i zaključuju da stilski obilježene riječi čine tekst zvučnijim, slikovitijim i emotivnijim.

Aktivnost 4 Kreiranje zimske priče. Svaka grupa dobija određeni odlomak iz priče. Zadatak je da: Pronađu i izdvoje stilski obilježene riječi. Iskoriste te riječi za pisanje vlastitih rečenica o zimi. Izrade prigodnu ilustraciju uz tekst. Nakon rada, grupe prezentuju svoje radove: svaki član čita po jednu rečenicu, a zajednički pokazuju ilustraciju ostatku odjeljenja.

Aktivnost 5 Osvrt na aktivnosti. Učiteljica objašnjava da će kroz petominutni sastav dati osvrt na današnji rad odgovarajući na sljedeća pitanja: *Kako ste se osjećali radeći u timu? Šta ste danas novo naučili? Kako možete koristiti stilske figure u svom pisanju? Ko je došao u posjetu majci i sinu? Kako je dječak zaključio da je to bila Ljubav?*

Domaća zadaća: Opisati zimu koristeći stilski obilježene riječi iz teksta i odgovoriti na pitanje: „*Zašto je važna ljubav?*“

Potrebni resursi: Čitanka 4, Hazema i Ibro Ništović, Dječija knjiga 2014. god. (tekst „Zimska priča“), slika zimskog pejzaža, papiri i olovke u boji.

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Hrvatski jezik / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Jeste li znali da je kravata dobila ime po Hrvatima?

Ciljevi i ishodi učenja: Razumijevanje pričanja i prepričavanja kao pripovjednih vrsta izražavanja. Učenik sudjeluje u razgovoru poštujući pravila dijaloške komunikacije u skladu sa zadanom ili slobodnom temom.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - Tonsko i koloristično slikanje kravate**.** Priroda i društvo - Dolazak Hrvata u novu domovinu – prikaz prošlosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijati ljubav prema hrvatskom jeziku; poticati suradničko ozračje; njegovati urednost, preglednost i točnost u pisanju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici čitaju domaći uradak, odgovore na pitanja iz teksta *Jeste li znali da je kravata dobila ime po Hrvatima?* Što je zapravo kravata? Tko je prvi nosio kravatu oko vrata? U čijoj su vojsci tada služili hrvatski vojnici? Po čemu se razlikovala časnička kravata od kravate običnoga konjanika? Kako je kravata dobila ime? Koliko se već dugo kravata nosi kao dio odjeće?

Aktivnost 2 *Vruća olovka***.** Učenici su na prethodnom satu dobili zadatak da donesu tatinu kravatu. Kravate pričvršćuju na pano. Učiteljica izgovara „tatina kravata" i što tada učenicima prvo pada napamet. Učenici pišu na papirić. Slijedi čitanje.

Aktivnost 3 *Umna mapa***.** Na ploči je nacrtana umna mapa s napisanim ključnim pojmom „tatina kravata". Učenici je rješavaju koristeći riječi iz *Vruće olovke*.

Aktivnost 4 Učenici radom u skupinama smišljaju plan jedne priče, a zatim je odrađuju pisano prema zadanom: prva skupina *Putovanje kravate*, druga skupina *Kravata priča priču*, treća skupina *Kravata u ormaru*, četvrta skupina *Izgubljena kravata*. Predstavnici skupina čitaju osmišljenu, pripremljenu i napisanu priču.

Aktivnost 5 Učenici radom u skupinama crtaju na papiru formata A4 kravatu i boje je zadanom bojom, drvenim bojicama: prva skupina plava, druga skupina crvena, treća skupina crna, četvrta skupina žuta, peta skupina zelena, šesta skupina smeđa. Učenici istražuju značenje boja kravata pri čemu koriste Internet i na kravati pišu riječi flomasterom koje je karakteriziraju.

Aktivnost 6 *Šetnja kroz galeriju***.** Radovi su pričvršćeni na ploči. Učenici obilaze i komentiraju radove te proširuju znanje.

Domaći uradak: Opisati kravatu po boji iz svoje skupine koristeći riječi koje je karakteriziraju.

Potrebni resursi: *Vruća olovka*, *Umna mapa*, papiri formata A4, papirići, Internet, računalo, pametna ploča, ploča, kreda, pano, magnetići.

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Hrvatski jezik / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Indijska basna: Lav i zec

Ciljevi i ishodi učenja: Razumijevanje sadržajno-tematskog sloja basne na doslovnoj i prenesenoj razini. Učenik izražava doživljaj i razumije tekst povezujući ga s vlastitim iskustvom. Određuje temu i poruku teksta te prepoznaje općeljudske vrijednosti.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo - Divlje životinje Likovna kultura Lav i zec – modeliranje i građenje glinamolom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Važnost prijateljstva i prijateljske pomoći u nevolji; etičko i socijalno oblikovanje učenikove ličnosti; suosjećanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 *Zagonetke.* Učenici u skupinama rješavaju zagonetke: prva skupina *Grivu ima – konj nije, rikom viče – vol nije, na mačku sliči – mačka nije. (LAV)*; druga skupina *Ja poznajem jednog kralja, meso ždere pa se valja. Umjesto krune grivu nosi, kad te sretne – nastradao si. (LAV)*; *treća skupina Duge uši ima, dobro čuje s njima, po zelenoj travi trči on u skokovima, a na mirnom proplanku, gricka slasnu mrkvicu. (ZEC); četvrta skupina Duge uši, kratke noge, one pamte staze mnoge. Mene jure redom svi, sove, lije, lovci, psi. I kad spavam, to jest ležim, ja sve mislim kud da bježim. Eci peci pec, ja sam mali ZEC!* Predstavnici skupina čitaju zagonetku i rješenje te papire sa zagonetkom pričvršćuju na bijelu ploču.

Aktivnost 2 *Jednorečenično sažimanje***.** Na ploči je pričvršćena ilustracija lava i zeca. Učenici promatraju ilustraciju te iznose svoje mišljenje na osnovu promatranja i saznanja o lavu i zecu. Kakav je lav, a kakav je zec?

Aktivnost 3 Učiteljica interpretativno čita tekst basne *Lav i zec*. Učenici uočavaju novu riječ suparnik = protivnik, a zatim govore svoje mišljenje o lavu.

Aktivnost 4 *Pitanja za izgrađivanje razumijevanja***.** Razgovor o pročitanom tekstu. Tko su likovi u basni? Što su se dogovorile životinje? Što se dogodilo kad je došao red na zeca? Kako se zec izvukao? Što je rekao lavu? Pronađi i pročitaj. Pronađi riječi koje kazuju kakav je zec. Kakav je lav na kraju? Što je tema priče?

Aktivnost 5 Kroz razgovor o pročitanoj basni učenici opisuju lava i zeca. Kako izgleda i kakav je? Učenici nabrajaju osobine tih likova iz basne. Nabrajaju i ostale (sporedne) likove iz basne. Utvrđuje se pojam glavni i ostali (sporedni) likovi. Razgovor o glavnoj misli, poruci basne. Slijedi razmjena mišljenja vezana za vlastito iskustvo.

Aktivnost 6 *Vennov dijagram*. Učenici izlaze na ploču i u krugove upisuju razlike i sličnosti između lava i zeca.

Domaći uradak: Napisati tijek događaja i napraviti masku (djevojčice – zec, dječaci – lav), a četiri učenika će biti gosti iznenađenja, odabrani su izvlačenjem papirića u boji (oni će napraviti masku vuka, ježa, medvjeda, lisice – tajni zadatak).

Potrebni resursi: tekst basne *Lav i zec*, ploča, kreda, magnetići, papiri formata A4 s napisanim zagonetkama, *Vennov dijagram*, ilustracija lava i zeca, bijela ploča

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Hrvatski/ Bosanski / Srpski jezik (Materinji jezik) / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Ljubavna pjesma „Zaljubljeni dječak"

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će doživjeti i razumjeti ljubavnu pjesmu, razvijati emocionalnu pismenost te će, kroz dijalog i različite oblike stvaralačkog rada, jačati empatiju i kulturu nenasilne komunikacije. Ishodi: Učenik čita ljubavnu pjesmu poštujući ritam i intonaciju. Prepoznaje temu, pouku i osnovne osjećaje u pjesmi. Imenuje ljubavnu pjesmu kao način izražavanja osjećaja prema drugim ljudima. Uočava i imenuje stih, kiticu/ strofu i rimu u pjesmi. Prepoznavanje jednostavne pjesničke slike i objašnjava ih vlastitim riječima. Usmeno ili pisano iznosi i obrazlaže vlastiti doživljaj pjesme. Povezuje sadržaj pjesme s vlastitim iskustvom. Osmišljava i stvara kratki pjesnički tekst potaknut pročitanom pjesmom. Kreativno izražava doživljaj pjesme crtežom, bojom ili oblicima. Imenuje različite vrste ljubavi na temelju međuljudskih odnosa.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura: Izrada plakata „Ljubav je oko nas"; Likovno izražavanje vlastitog doživljaja pjesme (ilustracija pjesničkih slika, prikaz osjećaja bojom ili oblikom)**.** Matematika: Računske priče ljubavne tematike (vježbanje i ponavljanje); Prepoznavanje elemenata ljubavne pjesme u pjesmama o matematici**.** Glazbena kultura: Glazbeno stvaralaštvo (osmišljavanje melodija zadanim ili osmišljenim ljubavnim pjesmama); Pjevanje/ Slušanje: „Nek' svud ljubav sja"; Uočavanje ugođaja i ritma pjesme; Povezivanje pjesničkog teksta s melodijom**.** Priroda i društvo: „Moja obitelj" (odnosi i ponašanje članova obitelji)**.** Njemački/ engleski jezik: Pjevanje uglazbljenih pjesama na Njemačkom jeziku. Sat razrednika: Razgovor o prijateljstvu, ljubavi, međusobnom uvažavanju, poštovanju, lijepom ophođenju i primjerenom izražavanju osjećaja prema drugima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Povezivanje pjesme sa osobnim iskustvom i drugim umjetnostima; razvijanje emotivne pismenosti i empatije, osvješćivanje vlastitih emocija, te prepoznavanje pravilnih načina izražavanja osjećaja ljubavi i nježnosti; razvijanje komunikacijskih vještina kroz interpretaciju pjesme; uvažavanje različitih mišljenja, emocija i doživljaja; poticanje suradnje različitim oblicima suradničkog rada; razumijevanje ljubavi kao univerzalne ljudske vrijednosti; Razvijanje kulture dijaloga i nenasilne komunikacije; Poticanje odgovornog i etičnog odnosa prema drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Igra asocijacija. Učenici pišu na ploči riječi koje povezuju s riječju LJUBAV (prijateljstvo, obitelj, briga, osjećaji...). Zatim pomoću fotografija određuju vrste ljubavi.

Aktivnost 2 Razgovor vođen pitanjima: Kako se osjećate kada vam netko kaže lijepu riječ? Koga volite najviše na svijetu? Kako mu/joj to svakodnevno pokazujete? Na koji način možemo pokazati ljubav prema nekome? (lijepim riječima, poljupcem, zagrljajem, možemo napisati pismo, čestitku ili pjesmicu...). Učiteljica najavljuje učenicima temu i cilj sata.

Aktivnost 3 Čitanje i interpretacija pjesme. Izražajno čitanje pjesme - Učiteljica izražajno čita pjesmu. Nakon kratke emocionalne pauze/ stanke, učenici iznose svoj doživljaj pjesme. Slijedi učeničko čitanje pjesme - učenici čitaju dijelove pjesme (stihove) s kojima se mogu poistovijetiti ili koji su im se najviše svidjeli i navode osobne primjere, odnosno obrazlažu svoj stav.

Aktivnost 4 Interpretacija pjesme. Interpretacija se provodi kroz razgovor vođen pitanjima: Koja je tema pjesme? O kome govori pjesma? Koje osjećaje prepoznajemo u pjesmi? Koliko kitica/ strofa ima pjesma? Možete li u pjesmi pronaći rimu? Kako možemo na lijep način izraziti osjećaje prema nekome? Kako biste postupili da ste dječak iz pjesme? Jesu li lijepe riječi i zašto? Kako se osjećamo kad je netko govori grubo, a kako kada govori nježno?

Aktivnost 5 Stvaralački rad. Učenici će u grupama: ilustrirati pjesničke slike (izrada stripa), osmišljavati / pridružiti melodiju obrađenoj pjesmi (pomoću glazbala, različitih zvukova i glasom), dopunjavanjem osmisliti šaljivu matematičku ljubavnu pjesmu / rješavati tekstualne računske priče ljubavne tematike, pomoću ponuđenih rima osmisliti kratku pjesmicu o ljubavi ili prijateljstvu. Svaka grupa prezentirat će svoj rad drugim učenicima.

Aktivnost 6 Refleksija i vrednovanje. Krug refleksije – U krugu dijelimo najvažnije spoznaje (Danas smo naučili... Osjećao/la sam se... Jedna lijepa riječ koju nosim sa sobom je...).„Zid lijepih riječi" – Učenici će na papiriće u obliku srca napisati lijepu poruku prijateljima iz razreda. Poruka treba sadržavati dva stiha i treba imati rimu. Papire će zalijepiti na kartonsko srce, stvarajući „Zid lijepih riječi". (Svoje poruke će učenici za Valentinovo ostaviti sugrađanima na autu, kao iznenađenje).

Domaća zadaća: Učenici trebaju osmisliti/ pronaći i prepisati kratku ljubavnu pjesmu. Poželjno je razgovarati s roditeljima ili starijim članovima obitelji o tome koje su oni ljubavne pjesme poznavali kao mlađi (npr. stare brojalice: „Potok teče tok-tok, ja te ljubim cmok-cmok." i slično).

Potrebni resursi: tekst pjesme (Čitanka), ploča, papiri, bojice, flomasteri, magnetići, kartonsko srce i mala srca izrađena od papira u boji, matematičke priče, fotografije (prikaz pomoću projektor-platna i računala...)

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Matematika / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Tekstualni zadaci (rješavanje sastavljanjem matematičkih izraza sabiranja i oduzimanja do 1000)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razvijaju sposobnost razumijevanja i analize tekstualnih zadataka, izdvajaju poznate i nepoznate podatke, pravilno zapisuju matematički izraz i rješavaju ga primjenom sabiranja i oduzimanja do 1000. Istovremeno razvijaju logičko mišljenje, tačnost u radu, sposobnost objašnjavanja postupka rješavanja, kao i vještine saradnje, komunikacije i međusobnog uvažavanja kroz rad u paru.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik – razvijanje čitalačke pismenosti kroz razumijevanje tekstualnih zadataka, izdvajanje ključnih informacija i njihovo pravilno tumačenje u matematičkom kontekstu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz rad u paru i saradničko učenje učenici razvijaju međusobno poštovanje, empatiju, nenasilnu komunikaciju i spremnost na pomaganje. Uvažavaju različite načine razmišljanja i zajednički dolaze do rješenja, čime se podstiče kultura saradnje, povjerenja i pozitivne razredne klime.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj je pripremio kartice sa zadacima sabiranja i oduzimanja trocifrenih brojeva. Svaki učenik dobija po jednu karticu i samostalno izračunava rezultat svog zadatka. Nakon toga započinje igra „**Matematički lanac**". Igru započinje učenik koji pročita svoj zadatak i rezultat, npr. „*235 + 348 je 583*". Učenik koji na svojoj kartici ima zadatak čiji je prvi broj 583 javlja se i kaže: „*Ja imam 583*", te nastavlja lanac čitajući svoj zadatak, npr. „*583 – 365 je 218*". Igra se nastavlja tako što se učenici redom javljaju, povezujući rezultate svojih zadataka i glasno ih izgovaraju. Aktivnost traje dok se lanac ne zatvori i ne vrati do učenika od kojeg je igra započela.

Aktivnost 2 Učitelj sa učenicima razgovara o koracima u rješavanju tekstualnih zadataka: pažljivo čitanje, izdvajanje poznatih i nepoznatih podataka, određivanje računskih operacija, zapisivanje brojevnog izraza, računanje i provjera rješenja. Učenike podsjeća na važnost strpljivog slušanja, međusobnog pomaganja i uvažavanja različitih ideja.

Aktivnost 3 Učitelj učenike raspoređuje u parove vodeći računa da učenik koji uspješnije savladava matematičke sadržaje sarađuje sa učenikom kojem je potrebna dodatna podrška, čime se podstiče vršnjačko učenje, međusobno pomaganje i razvijanje saradničkih odnosa. Na taj način učenici zajednički dolaze do rješenja zadataka kroz razmjenu znanja i iskustava. Za sve učenike učitelj je pripremio pet tekstualnih zadataka, pojedinačno napisanih na papirićima. Nakon tačno riješenog zadatka učenici od učitelja dobijaju po jedno slovo. Kada uspješno riješe svih pet zadataka i sakupe sva slova, sastavljaju riječ **„BRAVO"**, koja predstavlja simbol zajedničkog uspjeha, saradnje i uloženog truda.

Zadaci:

1. Učenici tri odjeljenja prikupljali su slikovnice za školsku biblioteku. Prvo odjeljenje prikupilo je 245 slikovnica, drugo 138 više od prvog, a treće 97 manje od drugog. Koliko su slikovnica ukupno prikupili? (Tačno rješenje: 914 – slovo **B**)

2. U humanitarnoj akciji učenici su prikupili 520 školskih svesaka. Djeci iz jedne škole poklonili su 185 svesaka, a djeci iz druge škole 146 svesaka. Koliko je svesaka ostalo?

(Tačno rješenje: 189 – slovo **R**)

3. Dan ružičastih majica – dan borbe protiv nasilja i prijateljstva – u prvoj smjeni obilježilo je 348 učenika. U drugoj smjeni učestvovalo je 97 učenika manje nego u prvoj, a u područnoj školi 59 učenika. Koliko je učenika ukupno učestvovalo u obilježavanju Dana ružičastih majica u školi? (Tačno rješenje: 658 – slovo **A**)

4. Članovi ekološke sekcije su prvog dana zasadili 425 sadnica cvijeća. Drugog dana zasadili su još 216 sadnica. Od toga se 39 sadnica nije primilo. Koliko je sadnica uspješno zasađeno? (Tačno rješenje: 602 – slovo **V**)

5. Učenici 4. razreda su tokom Nedjelje djeteta napisali 684 poruke podrške. Prvog dana napisali su 245 poruka, a drugog dana 178 poruka manje nego prvog dana. Koliko su poruka napisali trećeg dana? (Tačno rješenje: 372 – slovo **O**)

Aktivnost 4 Nakon uspješnog rješavanja i formiranja riječi **„BRAVO“**, svaki učenik osmišljava rečenicu pohvale za svog druga/drugaricu iz klupe.

Rečenica počinje riječju **„BRAVO“**, npr:

„Bravo, Marko, dobro si razmišljao.“

„Bravo, Ana, što si mi pomogla da razumijem zadatak.“…

Na taj način učenici međusobno razmjenjuju pozitivne poruke i završavaju čas u atmosferi podrške i uvažavanja.

Potrebni resursi: Tabla i kreda/marker,, kartice sa zadacima sabiranja i oduzimanja trocifrenih brojeva (Aktivnost 1 – „Matematički lanac“), listići sa tekstualnim zadacima, papirići sa slovima.

Nataša Vukadin

Predmet/Razred: Matematika / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Rimski brojevi do 1000, vježbanje

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik čita i piše rimske brojeve do 1000 u različitim zadacima; Učenik će moći samostalno da čita, piše i radi zadatke sa rimskim brojevima, primjenjivaće pravila poželjne komunikacije pri radu u parovima.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik - Učenici rade na tekstu, čitaju sa razumijevanjem, Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - Usvajaju pravila poželjne komunikacije - dijalog, saradnju u parovima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas je realizuje kroz tihi, samostalan rad i rad u parovima uz poželjnu komunikaciju - usmjerenu na rješavanje problema i poštovanje sagovornika. Emocionalna komponenta je vidljiva u refleksivnim aktivnostima u vidu prepoznavanja emocija u toku učenja, razgovora o proteklom času, te stvaranju osjećaja sigurnosti i davanju podrške za dalje učenje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 - ***Ponavljanje rimskih brojeva.*** S učenicima usmeno ponoviti kako se zapisuju osnovni rimski brojevi do 1000: 1, 5, 10, 50, 100, 500, 1000, zatim pisanje brojeva: 4, 6, 9, 11, 40, 60, 90, 110, 400, 600 i 900 zbog specifičnosti u pisanju. Aktivnost teče na sljedeći način: Učitelj ispituje prvi navedeni niz brojeva, npr. Kako se piše rimski broj 50? Odabrani učenik zapisuje broj na tabli. Kako se piše broj 1000, 5, 100…? Na isti način provjerava i drugi niz brojeva. Usput se usmeno podsjetiti i ostalih pravila u pisanju rimskih brojeva koja nismo ponovili, a važno je da ih učenici znaju. To su ponavljanja u pisanju brojeva, npr. 1, 2 i 3 kao I, II i III, zatim 6, 7 i 8 kao VI, VII i VIII i sl. Nakon ponavljanja redar briše zapis sa table, prelazimo na sljedeću aktivnost.

Aktivnost 2 - ***Samostalan rad.*** Učitelj učenicima objašnjava način rada i zadaje nastavne listiće sa zadacima. Učenici samostalno rade zadatke u svesci. Nakon isteka vremena predviđenog za rad, učitelj učenicima prikazuje rješenja zadataka na slajdovima. Učenici kontrolišu da li su tačno uradili, uviđaju i ispravljaju moguće greške. Učitelj posmatra kako protiče ovaj dio časa, može donijeti jedan uopšteni zaključak o tome kako su učenici usvojili rimske brojeve.

Zadaci:
1. Date arapske brojeve zapiši kao rimske:
8, 4, 9, 10, 28, 56, 39, 90, 420, 450, 390, 873, 328, 850, 1000, 935.

2. Pročitaj rimske brojeve zatim ih napiši kao arapske brojeve.
VI, LV, XXXII, LXXIV, XCVII, XLV, CCCLIV, CDLXXX, DCLXVII, M, CMXC, CXXI

Aktivnost 3 - ***Plakat sa rimskim brojevima - rad u parovima.*** Jedan učenik izlazi pred plakat koji je postavljen na zidu, drugi učenik diktira arapski broj, učenik koji je pred plakatom sastavlja traženi rimski broj ubacujući ponuđene kartice sa rimskim ciframa na odgovarajuća mjesta. Učenik koji je zadao broj zaključuje da li je tačno zapisan. Učitelj ukazuje na moguće greške. Sada bira drugi par. Aktivnost traje do isteka vremena predviđenog za rad.

Aktivnost 4 – ***Refleksija.*** Učitelj razgovara s učenicima o proteklom času: kako su se osjećali dok su radili, da li su zadovoljni znanjem o rimskim brojevima, šta im je bilo teško, da li ima još posla oko učenja rimskih brojeva. Iznosi svoja zapažanja i daje prijedlog daljeg učenja.

Domaća zadaća: Smisliti desetak arapskih brojeva do 1000 i zapisati ih kao rimske.

Potrebni resursi: Nastavni listići sa zadacima za samostalan rad, slajdovi sa rješenjima zadataka, plakat sa rimskim brojevima.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Moja okolina / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Čovjek – prirodno, misaono i društveno biće

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika razumijevanje čovjeka kao bića koje istovremeno pripada prirodi, razmišlja i živi u zajednici s drugim ljudima. Učenici objašnjavaju zajedničke osobine čovjeka i drugih živih bića, razlikuju čovjeka kao prirodno, misaono i društveno biće, navode primjere čovjekovog razmišljanja, učenja, rada i života u zajednici, prepoznaju važnost saradnje, poštovanja i odgovornog ponašanja među ljudima, povezuju svakodnevne aktivnosti sa prirodnim, misaonim i društvenim aspektima čovjeka, sarađuju u grupi uz uvažavanje različitih mišljenja i dogovorenih pravila rada.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – razvijanje izražavanja kroz opisivanje i argumentovanje šta znači biti prirodno, misaono i društveno biće. Likovna kultura– kroz crtanje prikazivati sebe kao prirodno, misaono i društveno biće razvijajući kreativnost. Matematika- kroz razvrstavanje osobina razvija se logičko mišljenje i klasifikacija. Tjelesna i zdravstvena kultura – povezivati sa sadržajima brigu o tijelu i zdravim načinom života kao dijelu prirodnog bića. Građansko obrazovanje – razvijaju svijest o pravilima ponašanja, saradnje i odgovornosti u zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje čovjeka kao prirodnog, misaonog i društvenog bića te uočavaju važnost saradnje i života u zajednici; prepoznavanje i izražavanje osjećaje, razvijanje empatije i osjećaja pripadnosti grupi; saradnja, uvažavanje različitih mišljenja i razvijanje nenasilne komunikacije kroz zajedničke aktivnosti i rad u paru i grupi; razvijanje odgovornosti, tolerancije, solidarnosti i poštovanje prema sebi, drugima i zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kroz tehniku „Kutija emocija" učenici izvlače kartice sa različitim situacijama iz svakodnevnog života, poput pomaganja prijatelju, igre u prirodi, razgovora sa porodicom, učenja ili saradnje u grupi. Svaki učenik čita situaciju i objašnjava kojoj osobini čovjeka ona pripada – prirodnoj, misaonoj ili društvenoj. Nakon toga učiteljica vodi razgovor sa učenicima o tome zašto čovjek ne može živjeti bez prirode, razmišljanja i drugih ljudi.

Aktivnost 2 Kroz tehniku „U krug – u krug" učenici sjede u krugu i na zajedničkom papiru redom zapisuju ili crtaju aktivnosti koje pokazuju da je čovjek prirodno, misaono i društveno biće. Jedan učenik zapisuje primjer vezan za prirodno biće, drugi za misaono, a treći za društveno biće, nakon čega papir kruži dalje među učenicima. Po završetku aktivnosti učenici zajednički analiziraju zapisane primjere i razvrstavaju ih prema osobinama čovjeka.

Aktivnost 3 Kroz tehniku „Vođeni razgovor i istraživanje" učenici u manjim grupama (grupe su formirane izvlačenjem kartica različitih boja ili simbola, učenici koji izvuku istu boju ili isti simbol čine jednu grupu, na taj način formiraju se tri manje grupe, pri čemu svaka grupa dobija poseban istraživački zadatak: prva grupa istražuje čovjeka kao prirodno biće, druga grupa istražuje čovjeka kao misaono biće, treća grupa istražuje čovjeka kao društveno biće) analiziraju tekst i ilustracije koje su dobili. Učenici zajednički izdvajaju ključne riječi i predstavljaju zaključke ostalim učenicima. Tokom predstavljanja podstiče se aktivno slušanje, postavljanje pitanja i međusobno dopunjavanje odgovora.

Aktivnost 4 Kroz tehniku „Most prijateljstva" učenici rade u paru i razgovaraju o tome kako ljudi mogu pomagati jedni drugima u porodici, školi i zajednici. Nakon razgovora svaki par na trakama papira zapisuje primjere dobrih djela i ponašanja koja povezuju ljude, poput poštovanja, pomaganja, saradnje, dijeljenja i lijepog razgovora. Trake se povezuju u zajednički „Most prijateljstva" koji simbolično prikazuje važnost zajedništva i saradnje među ljudima.

Aktivnost 5 Kroz tehniku „Galerija ideja“ učenici individualno crtaju sebe u tri različite situacije (kao prirodno biće, kao misaono biće I kao društveno biće). Po završetku rada učenici postavljaju radove u učionici na pod ili lijepe na zid i posmatraju radove drugih učenika. Nekoliko učenika predstavlja svoje radove i objašnjava na koji način prikazane aktivnosti pokazuju osobine čovjeka.

Aktivnost 6 Kroz tehniku „Semafor“ učenici procjenjuju vlastito razumijevanje nastavnog sadržaja: zelena kartica – razumijem šta znači da je čovjek prirodno, misaono i društveno biće; žuta kartica – pojedini dijelovi mi još nisu potpuno jasni; crvena kartica – potrebno mi je dodatno objašnjenje i pomoć.

Domaća zadaća: Napisati ili nacrtati po dva primjera koji pokazuju da je čovjek (prirodno biće, misaono biće, društveno biće).

Potrebni resursi: kartice sa opisom različitih svakodnevnih situacija za „kutiju emocija“, nastavni listovi za grupni rad, kartice u bojama za formiranje grupa, trake u bojama za „most prijateljstva“, kartice u bojama(zelena, žuta, crvena) za samoprocjenu, olovke, markeri...

Azra Vrević

Predmet/Razred: Moja okolina / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Građa biljaka i uloga biljnih organa

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati osnovne dijelove biljke, razumjeti njihove uloge i razviti svijest o važnosti biljaka za život na Zemlji. Učenik imenuje i pokazuje osnovne dijelove biljke te objašnjava ulogu svakog biljnog organa.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Izražavanje, pisanje tekstova o biljkama, argumentovanje vlastitih stavova i promišljanja. **Likovna kultura:** Crtanje građe biljke.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvoj sistemskog i kritičkog mišljenja kroz shvatanje međuzavisnosti kao osnovnog prirodnog i društvenog zakona (povezanost dijelova biljke kao metafora za ljudsku povezanost); izgradnja kulture zajedništva i tolerancije kroz uviđanje da je različitost resurs.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Botanički vrt. Na početku časa, učiteljica dijeli učenike u parove tako što svaki učenik iz kutijice izvlači sličicu biljke. Učenici koji izvuku istu sličicu čine par. Zadaje prvi zadatak. Svaki par iz formiranog botaničkog vrta bira jednu biljku te opisuje njen izgled, boju, miris i veličinu. Zapažanja bilježe u svesku, a nakon nekoliko minuta usmeno upoznaju ostale učenike sa svojim zapažanjima.

Aktivnost 2 Kako izgledaju biljke? Učiteljica nastavlja razgovor o biljkama kroz pitanja: „Kako su biljke građene? Izgledaju li sve biljke jednako?“ **,** „Je li svaki biljni organ podjednako važan? Šta mislite, koje zadatke obavljaju biljni organi?“**,** „Postoji li neki nevažan biljni organ?“ Učiteljica objašnjava da će danas detaljnije govoriti o građi biljaka i ulogama njihovih organa. Učenici u sveske crtaju **T-tabelu** sa kolonama **VIDIM / NE VIDIM** te upisuju sve što na biljci mogu ili ne mogu vidjeti golim okom (npr. korijen). Nekoliko parova usmeno prezentuje zabilješke.

Aktivnost 3 Mali istraživači. Učenici pažljivo čitaju tekst iz udžbenika (*Priroda 4 – Građa biljaka*) koristeći **INSERT tehniku**. Učiteljica objašnjava simbole: **(+)** – nova informacija **(V)** – poznata informacija **(!)** – važna informacija **(?)** – imam pitanje/nejasno mi je**.** Svaki par zapisuje zapažanja u dobijeni grafički organizator, nakon čega slijedi usmena prezentacija.

Aktivnost 4 Koji biljni organ nedostaje? Učenici u parovima rade na crtežu biljke kojem nedostaje jedan biljni organ. Zadatak je nacrtati taj organ i odgovoriti na pitanja: Gdje se nalazi? Koju ulogu obavlja? Zašto je važan? Nakon završetka rada, parovi prezentuju svoje zadatke odjeljenju.

Aktivnost 5 Šta smo danas naučili? Učiteljica postavlja pitanja za ponavljanje: „Šta ste danas naučili o sebi kroz rad u paru? Kako ocjenjujete vašu saradnju? Šta ste naučili o biljkama? Zašto su one važne za život?“

Domaća zadaća: Odgovoriti na pitanja: „Kako se čovjek odnosi prema biljkama? Kako taj odnos utiče na tvoju budućnost?“

Potrebni resursi. Živi modeli biljaka iz razrednog botaničkog vrta. Udžbenik Moja okolina 4 Sabaheta Bijedić i Zinaida Livnjak, izdavač SP 2007. godina, tekst o građi biljaka T-tabela i grafički organizator za INSERT tehniku. Radni listovi sa nepotpunim crtežima biljaka.

Napomena: Učiteljica je sedam dana ranije dala uputu učenicima da u školu donesu jednu sobnu biljku. Biljke su postavljene u razredni kutak, čime je formiran mali botanički vrt. Svaki učenik tokom sedmice prati rast i razvoj svoje biljke te vodi bilješke o njenom napredovanju.

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Moja okolina / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Zagađivači vode

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s glavnim izvorima zagađenja vode, razviti vještinu kritičkog mišljenja kroz analizu uzroka i posljedica, te potaknuti ekološku svijest i ličnu odgovornost u očuvanju prirodnih resursa. Identifikuju glavne izvore zagađenja vode; objasne vezu između ljudskih aktivnosti i promjena u vodenom ekosistemu; klasifikuju faktore problema razdvajajući uzroke od posljedica; predlažu konkretne akcije za očuvanje prirode.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – pažljivo čitanje i analiza teksta, razvijanje usmenog i pismenog izražavanje, oblikovanje rečenica i iznošenje ličnih stavova. Likovna kultura - kreativno izražavanje kroz simboliku (drvo, rijeka, kapljica). Muzička kultura - učenici slušaju pjesmu ili zvuk žubora rijeke, čime se stvara emotivni doživljaj prirode i podstiče razvoj estetske osjetljivosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kultura dijaloga i zajedničkog donošenja odluka; razvijanje empatije prema živom svijetu; različite strategije rješavanja problema; osjećaj odgovornosti za javno dobro.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica započinje aktivnost pozivajući učenike da u tišini, zatvorenih očiju, prožive vizualizaciju vrelog ljetnog dana, čime ih emocionalno priprema za temu osvježenja. Učenici, sjedeći u krugu, dodaju simbolični predmet (plavu lopticu), naizmjenično izgovarajući rečenice zahvalnosti vodi za njenu ulogu u njihovom životu. (npr. „Hvala vodi što me rashladi“)

Kroz ovaj interaktivni dijalog, učenici osvještavaju važnost i vrijednost vode, dok učiteljica diskretnim usmjeravanjem vodi razgovor ka zajedničkom etičkom zaključku o potrebi očuvanja i zaštite vode, kao izvora života.

Aktivnost 2 Učenici imaju zadatak da metodom pažljivog čitanja (Insert-metoda) individualno pročitaju tekst o zagađivačima vode, te da obilježe svaku rečenicu odgovarajućim (dogovorenim) znakom: (+) ono što znaju; (-) ono što je za njih novo (!) ono što im izaziva zabrinutost. Nakon čitanja, slijedi razgovor o tome šta im je bilo poznato, šta je za njih novo saznanje i koja rečenica u njima budi zabrinutost.

Aktivnost 3 Učiteljica postavlja na tablu nacrtano drvo (na hamer papiru) s granama i korijenjem. Na stablo drveta napiše centralni problem "Zagađena rijeka". **Stablo** (Problem: Zagađena rijeka); **Korijenje** (uzroci - Zašto se ovo dešava?) - Učenici pišu na kartice koji su uzroci zagađenja rijeke. Kartice lijepe na korijen drveta, te razgovaraju o uzrocima; **Grane** (Posljedice - Šta će se desiti?) Učenici na karticama pišu odgovore na pitanje: "Šta će se desiti ako rijeka ostane zagađena?" Kartice lijepe na grane drveta, te razgovaraju o posljedicama. Učenici povezivanjem kartica na granama drveta grafički prikazuju uzročno-posljedičnu vezu i ekspanziju ekološkog problema u prirodi.

Aktivnost 4 Učiteljica podstiče učenike na kritičko promišljanje o ličnom doprinosu očuvanja okoline postavljajući problemska pitanja: Ako vidimo flašicu pored potoka, kako ćemo postupiti? Da li je ispravno prosuti staro ulje u sudoper? Zašto? Učenici, na papiriće u obliku kapljica vode, ispisuju svoja obećanja ili konkretne akcije pod motom: „Šta ja mogu uraditi danas?“ Kapljice lijepe na nacrtanu plavu rijeku koja se nalazi na tabli, te čitaju naglas svoje poruke. (U pozadini slušaju pjesmu ili tihi žubor rijeke.)

Aktivnost 5 Učenici imaju zadatak da, za zadaću, pogledaju edukativni film o očuvanju vode, te da nacrtaju svoj doživljaj. (Save Water Animated Video || Educational video)

Potrebni resursi: Hamer papir sa crtežima, nastavni list sa tekstom, flomasteri, kartice od kartona, kapljice od papira, kasetofon, plava lopta.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Priroda i društvo / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Stanovništvo Republike Srpske

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika razumijevanje strukture stanovništva Republike Srpske te značaja međusobnog uvažavanja, saradnje i mirnog suživota različitih naroda i etničkih grupa. Učenik navodi narode i etničke grupe u Republici Srpskoj, opisuje raspored stanovništva, objašnjava pojam tradicije i uvažava različitosti kroz saradnju s drugima.

Međupredmetna povezanost: B/H/S jezik – razvijanje usmenog izražavanja kroz opisivanje stanovništva, iznošenje mišljenja i uvažavanje sagovornika u diskusiji. Likovna kultura – vizuelno predstavljanje tradicije i običaja različitih naroda kroz crtež ili plakat. Odjeljenska zajednica – razvijanje svijesti o međusobnom poštovanju, prihvatanju različitosti, saradnji i nenasilnoj komunikaciji u zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se realizuje kroz saradničko učenje uz njegovanje međusobnog poštovanja, aktivnog slušanja i uvažavanja različitih mišljenja. Učenici razvijaju empatiju, razumijevanje različitosti i svijest o važnosti mirnog suživota i jednakih prava za sve.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Aktiviranje predznanja - Nastavnik na karti Bosne i Hercegovine pokazuje položaj Republike Srpske. Postavlja pitanja: - Ko živi u Republici Srpskoj? - Da li svi ljudi imaju ista prava?

Učenici iznose svoja mišljenja. Nastavnik usmjerava razgovor ka pojmu različitosti i zajedničkog života.

Aktivnost 2 Nastavnikovo usmjeravanje i objašnjavanje - Nastavnik usmjerava učenike kroz razgovor i kratko izlaganje na temu stanovništva Republike Srpske. Kroz vođenu diskusiju pojašnjava da u Republici Srpskoj žive Srbi, Bošnjaci, Hrvati i druge etničke grupe, ističući važnost njihovog zajedničkog života. Nastavnik zatim objašnjava prostorni raspored stanovništva, naglašavajući da su gušće naseljena područja Krajina, Semberija i Posavina, dok su rjeđe naseljeni planinski krajevi i Hercegovina. U nastavku časa pojašnjava pojam tradicije kao načina života i običaja koji se prenose s generacije na generaciju, uz primjere iz svakodnevnog života učenika. Tokom objašnjavanja nastavnik podstiče učenike na aktivno učešće, postavljanje pitanja i povezivanje sadržaja sa vlastitim iskustvom.

Aktivnost 3 Grupni rad - Učenici se dijele u manje grupe. Svaka grupa izvlači karticu na kojoj je predstavljen jedan narod ili etnička grupa koja živi u Republici Srpskoj. Zadatak učenika je da pažljivo pročitaju tekst sa kartice, izdvoje najvažnije informacije o tom narodu (gdje žive, običaji, tradicija) i međusobno ih podijele unutar grupe. Nakon toga, učenici kroz zajednički rad izrađuju ilustraciju koja prikazuje neki običaj ili dio tradicije tog naroda. Na kraju aktivnosti, svaka grupa kratko predstavlja svoj rad i objašnjava šta su naučili, uz uvažavanje i slušanje drugih grupa.

Aktivnost 4 Prezentovanje grupnog rada i izrada panoa - Učenici u grupama predstavljaju rezultate svog rada i kratko izlažu osnovne informacije o narodu ili etničkoj grupi koju su dobili. Tokom izlaganja opisuju najvažnije podatke o načinu života, tradiciji i običajima te pokazuju izrađene ilustracije. Nakon prezentacija, svaka grupa lijepi svoju ilustraciju na zajednički pano „Narodi u Republici Srpskoj". Na taj način se formira zajednički razredni pano koji prikazuje različitost i bogatstvo tradicije naroda koji žive u Republici Srpskoj. Nastavnik prati rad, podstiče učenike na međusobno slušanje, uvažavanje i kratko komentarisanje izlaganja drugih grupa.

Aktivnost 5 Završna refleksija. Nastavnik vodi kratku refleksiju kroz razgovor sa učenicima o tome šta su naučili na času. Učenici izražavaju svoja zapažanja o narodima i etničkim grupama koje

žive u Republici Srpskoj te ističu šta im je bilo najzanimljivije. Nastavnik zatim postavlja pitanje: „Šta možemo učiniti da živimo zajedno u slozi, poštovanju i miru?“

Učenici daju prijedloge (npr. poštovanje, pomaganje, slušanje drugih, nenasilna komunikacija). Od njihovih odgovora zajednički se formira kratka poruka mira koja se zapisuje na pano ispod radova, npr. „Različiti smo, ali jednako vrijedni“. Na kraju nastavnik zaokružuje čas ističući važnost uvažavanja različitosti, saradnje i zajedničkog života u miru.

Potrebni resursi: Karta Bosne i Hercegovine, udžbenik Prirode i društva, kartice sa tekstom o narodima, papir, hamer/pano papir, ljepilo, makaze, flomasteri i bojice, tabla i kreda/marker.

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Priroda i društvo / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Važnost vode u prirodi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici uočavaju i razumiju važnost vode za život živih bića te razvijaju svijest o odgovornom odnosu prema prirodi i njenim resursima. Ishodi: Učenik objašnjava zašto je voda važna za život ljudi, biljaka i životinja. Navodi primjere gdje nalazimo vodu u prirodi. Prepoznaje načine primjene vode u svakodnevnom životu. Predlaže načine štednje i zaštite vode. Pokazuje solidarnost prema ljudima koji nemaju dovoljno vode. Razvija osjećaj odgovornosti prema prirodi.

Međupredmetna povezanost: H/B/S jezik: razvijanje usmenog izražavanja, opis značenja vode, glazbeno-scensko izražavanje - igrokaz (prikaz stanja vode prilikom zagađenja pokretom tijela, uz glazbenu pozadinu)**.** Likovna kultura: Oblikovanje – Modeliranje i građenje (Reljef – udubljeni i ispupčeni): „Tekućica od izvora do ušća" (glinamol, plastelin, tempera) / Dizajn: Izrada različitih plakata na temu onečišćenja ili važnosti vode**.** Matematika: Računanje potrošnje vode u vlastitom kućanstvu (po danu, tjedno, mjesečna potrošnja...)**.** Glazbena kultura: Pjevanje i sviranje – „Teče, teče bistra voda"

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna komponenta: Učenici razumiju posljedice zagađivanja vode i prepoznaju načine racionalnog korištenja i zaštite vode. Emotivna komponenta: Učenici razvijaju osjećaj brige za prirodu (i vodu), te razvijaju empatiju prema ljudima koji nemaju dovoljno pitke vode. Socijalna komponenta: Kroz različite oblike grupnog i skupnog rada učenici razmjenjuju ideje i mišljenja, uče slušati druge i uvažavati različita mišljenja, te razvijaju kulturu dijaloga i suradnje. Građanska komponenta: Učenici shvaćaju da je voda zajedničko prirodno bogatstvo, razvijaju svijest o odgovornom korištenju prirodnih resursa, te predlažu načine zaštite vode u svojoj okolini.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 *Demonstracija* - Učiteljica pokazuje učenicima čašu vode. Nakon što učenici imenuju vodu, slijedi *razgovor vođen pitanjima*: Možemo li živjeti bez vode?, Gdje u prirodu nalazimo vodu?, Za što nam je voda svakodnevno potrebna? Učenici iznose svoja iskustva.

Aktivnost 2 a) Objašnjenje **–** Učiteljica prikazuje fotografiju planeta Zemlje na projektor-platnu i objašnjava učenicima da je voda potrebna ljudima, biljkama i životinjama za svakodnevni život, rast, razvoj, higijenu. Pojašnjava učenicima omjere vode u odnosu na kopno, te gdje sve nalazimo vodu u prirodi. Naglašava, pokazujući slikovni primjer, koliko je malo pitke vode u prirodi, te ističe mjesta na Zemlji gdje ljudi nemaju dovoljno pitke vode. Zatim potiče učenike da iskažu svoje mišljenje o fotografijama na kojima je prikazano zagađenje vode, te da navode primjere kako i za što oni svakodenvno koriste vodu i kako bi svatko pojedinačno mogao pridonijeti zaštiti vode u prirodi. b) Grupni rad – Učenici se dijele u grupe na temelju *igre „Pronađi svoju kapljicu"*: Izvlače kartice s riječima ili simbolima naziva grupa (KAPLJICE VODE, RIJEKE, KIŠNE KAPI, MORSKI VALOVI). Nakon toga, traže ostale članove svoje grupe pomoću pantomime, zvukova ili kratkih opisa, bez direktnog izgovaranja naziva grupe.

Nakon što se formiraju grupe i definiraju pravila grupnog rada, učenici će raditi *grupne zadatke:*

1. GRUPA: Ispišite zašto je voda važna ljudima.

2. GRUPA: Ispišite zašto je voda važna biljkama i životinjama.

3. GRUPA: Napišite prijedloge kako možemo čuvati / zaštiti vodu.

4. GRUPA: Navedite primjere tko i kako zagađuje/ onečišćuje vode..

c) Svaka grupa zapisuje ideje i predstavlja ih razredu.

Aktivnost 3 Učiteljica potiče učenike da iskažu svoje mišljenje o fotografijama na kojima je prikazano zagađenje vode i nestašica pitke vode u siromašnim dijelovima planeta Zemlje. Rasprava/ Diskusija: Učiteljica postavlja pitanja (Što se događa sa živim bićima ako se voda zagađuje? Kako mi možemo pomoći prirodi/ vodi? Kako možemo pomoći štedjeti pitku vodu? Možemo li pomoći ljudima koji nemaju dovoljno pitke vode i kako?). Učenici osmišljavaju i predlažu *rješenja problemskih situacija* (npr. zatvaranje česme, paziti na potrošnju vode, ne bacati otpad u vode, poslati zalihe pitke vode u siromašne zemlje i slično). Izrada razrednog plakata „ Razredni dogovor o zaštiti i očuvanju vode", koji nastaje tako što će svaki učenik završiti rečenicu: "Ja mogu pomoći prirodi/ vodi, tako što ću..." (npr. zatvarati česmu, štedjeti vodu, razmišljati o potrošnji vode, paziti da ne zagađujem vodu i sl.), a rečenice se lijepe na zajednički hamer-papir.

Domaća zadaća: Učenici trebaju s roditeljima izračunati koliko litara vode potroše po danu, tjednu i mjesečno, te napisati (objasniti) štede li i na koji način vodu u svom kućanstvu.

Potrebni resursi: čaša s vodom, fotografije, slikovni primjeri, hamer-papir, kartice za grupiranje, Udžbenik iz Prirode i društva za 4.razred

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Priroda i društvo / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Komunikacija među ljudima, utvrđivanje – „Svjetska čuda komunikacije“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika za razumijevanje i praktičnu primjenu različitih vrsta komunikacije u svakodnevnim situacijama kroz saradnički rad, uz njegovanje odgovornog izražavanja i uvažavanja sagovornika. Uočava značaj komunikacije u svakodnevnom životu. Prepoznaje i razlikuje vrste komunikacije (verbalnu, neverbalnu, direktnu, posrednu, nasilnu, nenasilnu). Primjenjuje različite oblike i pravila komunikacije u razgovoru i saradničkom radu.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik: usmeno izražavanje, kultura komunikacije, formulisanje jasnih i prihvatljivih poruka. Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici: saradnja, uvažavanje i odgovorno ponašanje. Digitalni svijet: komunikacija putem telefona. Fizičko i zdravstveno vaspitanje: kretanje i snalaženje u prostoru.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje saradnje, empatije i međusobnog uvažavanja kroz aktivno slušanje, odgovorno izražavanje i primjenu nenasilne komunikacije. Svjetska čuda koriste se kao primjer zajedničkog stvaranja i djelovanja ljudi, kroz koji učenici prepoznaju značaj dijaloga, dogovora, saradnje, poštovanja različitosti i zajedničke odgovornosti u izgradnji kulture mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Koloseum. Prostor u učionici (6 redova po tri stolice) simbolično predstavlja Koloseum, mjesto okupljanja velikog broja ljudi. Nastavnik započinje čas kratkim razgovorom o svjetskim čudima, usmjeravajući učenike da uoče da su ona rezultat zajedničkog rada i dogovora među ljudima. Na taj način uvodi pojam komunikacije kao osnovnog načina sporazumijevanja. Kroz prezentaciju prikazuje fotografije svjetskih čuda (Petra, Veliki kineski zid, Maču Pikču, Svjetionik u Aleksandriji, Čičen Ica, Koloseum), i problemskim pitanjima podstiče učenike da prepoznaju i imenuju vrste i pravila komunikacije. Najavljuje rad po stanicama kroz koji će praktično primijeniti naučeno.

Aktivnost 2 Svjetska čuda komunikacije. Klupe su poredane uz zid učionice sa dovoljnim razmakom i čine 6 stanica. Na svakoj stanici istaknut je naziv svjetskog čuda i odgovarajuća vrsta komunikacije, dok jedna stanica predstavlja pravila komunikacije. Grupe se formiraju na osnovu rasporeda iz uvodnog dijela časa (po redovima) i tako zauzimaju početne pozicije po stanicama. Nastavnik objašnjava način rotacije i pravila rada: na znak (pljesak) grupe prelaze na sljedeću stanicu udesno (ukupno 5 rotacija). Vrijeme rada na jednoj stanici je do 3 minute. Učenici se kreću mirno i organizovano, ne zadržavaju se između stanica, slušaju jedni druge, ne prekidaju sagovornika, sarađuju i dogovaraju se. Na svakoj stanici nalazi se zadatak sa jasnim uputstvom koje učenike usmjerava na praktičnu primjenu vrste i pravila komunikacije u konkretnim situacijama. Na stanici posredne komunikacije nalaze se dva telefona kao sredstvo za realizaciju zadatka. Nastavnik prati rad, usmjerava učenike i podstiče saradnju i poštovanje pravila.

Aktivnost 4 Staza komunikacije. Učenici su na sredini učionice. Nastavnik izgovara i demonstrira nekoliko situacija (razgovor telefonom, mahanje rukom, molba, tužan izraz lica i sl.), a učenici odlaze do stanice koja odgovara datoj situaciji, kratko obrazlažu izbor, uz nastavnikovo usmjeravanje i dodatna pitanja..

Aktivnost 5 Koloseum. Učenici se vraćaju u Koloseum. Nastavnik vodi kratku refleksiju kroz pokret i samoprocjenu učenika postavljanjem pitanja: Ako znaš sve vrste komunikacije podigni ruku. Ako znaš lijepo komunicirati stavi ruku na srce. Ako ćeš to primjenjivati podigni obe ruke. Nakon samoprocjene nastavnik primjenjuje tehniku “Tačno - netačno” kroz tvrdnje povezane sa vrstama i pravilima komunikacije. Učenici individulano procjenjuju tačnost tvrdnji podizanjem kartica tačno i netačno. Nekoliko učenika usmeno obrazlaže odgovore, dok ostali iznose dodatna

zapažanja, a zajedničkom analizom vrši se sistematizacija naučenog. Domaća zadaća „Lovci na komunikaciju“: u toku dana zabilježiti primjere komunikacije u svojoj okolini, odrediti vrstu i prikazati pomoću dijagrama.

Potrebni resursi: PPT prezentacija, projektor, laptop, ispisani nazivi stanica, kartice sa zadacima, dva telefona, klupe, stolice, kartice tačno - netačno

Azra Vrević

Predmet/Razred: Muzička kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Za djecu svijeta na krilima vjetra“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje muzičkih sposobnosti učenika kroz pjevanje i interpretaciju pjesme, uz podsticanje empatije, solidarnosti i osjećaja pripadnosti globalnoj zajednici. Učenik tačno interpretira melodiju i ritam pjesme „Za djecu svijeta na kriľma vjetra“ u umjerenom tempu.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura: Predstavljanje poruke pjesme likovnim jezikom. Bosanski jezik i književnost: Interpretacija i analiza teksta pjesme. Društvo: Istraživanje zemalja i kultura svijeta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas uči učenike da je muzika sredstvo nenasilne komunikacije koje premošćuje jezičke i kulturne barijere. Pjesma šalje poruku da niko nije sam („na krilima vjetra“ nas povezuje), što kod djece gradi unutrašnji mir i emocionalnu stabilnost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pjesma koja spaja. Na početku časa, učiteljica priprema globus i pokazuje učenicima različite zemlje svijeta. Razgovor se vodi kroz pitanja: „Koliko bi nam vremena trebalo da obiđemo cijeli svijet? Kada bismo ga željeli obići, kako bismo se sporazumijevali s drugima? Šta je to što spaja svu djecu svijeta?“ Učiteljica produbljuje razgovor: „Može li nas spajati pjesma? Kakva bi to pjesma bila i o čemu bi pjevala?“

Aktivnost 2 Putovanje s pjesmom. Učiteljica nekoliko puta nježno zamahne rukama imitirajući vjetar i govori učenicima da kreću na putovanje u svijet muzike. Pušta audiozapis pjesme **„Za djecu svijeta na kriľma vjetra“**. Učenici pažljivo slušaju i pokušavaju zamisliti vjetar iz pjesme. Nakon prvog slušanja, slijedi razgovor: „Šta ste zamislili i kako ste se osjećali dok ste slušali pjesmu? Šta to u pjesmi leti i kuda putuje? Na čemu putuje pjesma? Ko može preletjeti litice i visoke planine?“ Tokom drugog slušanja, učenici obraćaju pažnju na emociju koju prepoznaju u pjesmi. Učiteljica na tabli ispisuje emocije: *ljubav, tuga, ljutnja*, te svaku ukratko pojasni. Učenici u sveske crtaju simbol emocije koju su prepoznali. Zaključuju da je dominantna emocija ljubav, nakon čega jedan učenik na tabli crta veliko srce. Razgovor se nastavlja pitanjima: „Prema kome vi osjećate ljubav? Kako je pokazujete?“

Aktivnost 3 Pjesma, ritam, ples, slika. Slijedi novo slušanje i analiza strukture pjesme: **izvođač, tempo, dinamika i muzički instrumenti**. Učiteljica zapisuje odgovore na tablu, a učenici ih bilježe u sveske. Zatim se prelazi na pjevanje uz pratnju učiteljice, a potom na samostalno horsko pjevanje, uz poštovanje tempa, dinamike i melodije. Nakon toga, učiteljica dijeli učenike na četiri grupe (razbrojavanjem 1, 2, 3 i 4) sa specifičnim zadacima: **Prva grupa:** Pjeva pjesmu. **Druga grupa:** Daje ritam (lupkanjem olovkom ili pljeskanjem). **Treća grupa:** Pleše u ritmu muzike. **Četvrta grupa:** Ilustruje poruku pjesme. Zadaci se rotiraju dok svaki učenik ne prođe kroz sve aktivnosti.

Aktivnost 4 Poruke: Učiteljica dijeli kartice na kojima učenici pišu poruku za djecu svijeta – šta žele da im vjetar donese. Na kraju, svi zajedno formiraju krug u obliku srca (simbol ljubavi) i izvode pjesmu uz ritmično njihanje.

Potrebni resursi: video: Za djecu svijeta na kriľma vjetra (https://www.youtube.com/watch?v=sn97Z-5r22v4), kartice za pisanje

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Muzička kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Hej potoče“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje muzičkih i izvođačkih sposobnosti učenika kroz pjevanje i ritmičko praćenje pjesme, uz podsticanje ekološke svijesti, empatije prema prirodi i osjećaja odgovornosti za zajednički životni prostor. Učenik tačno interpretira tekst, melodiju i ritam pjesme „Hej potoče“ u vedrom i razigranom tempu, prepoznajući važnost saradnje i suživota.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Analiza teksta pjesme, personifikacija potoka, uočavanje rime i dijaloške forme. Moja okolina: Značaj vode za život, ekološka svijest, uočavanje rijeka i šuma kao zajedničkog dobra. Likovna kultura: Vizuelno izražavanje dinamike vode i buđenja prirode kroz boje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz metaforu potoka koji spaja različite predjele i donosi svježinu svima bez razlike, razvija se ideja o bezuslovnom darivanju, altruizmu i povezivanju zajednice. Aktivnosti promovišu unutrašnji mir kroz harmoniju s prirodom i timski rad u kojem svaki pojedinac (kapljica) čini snažan kolektiv (potok).

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na samom početku časa, učiteljica pušta audiosnimak žubora potoka i cvrkuta ptica. Učenici zatvaraju oči i zamišljaju da se nalaze na planinskom proplanku. Nakon kratke meditacije, vodi se razgovor kroz pitanja: „Šta ste čuli i kako ste se osjećali dok ste slušali ove zvukove“? Šta u prirodi nikad ne miruje? Kuda sve jedan potok prolazi i koga usput sreće? Da li potok bira koga će napojiti ili pomaže svima jednako? Na koji način mi možemo svojim djelima „donijeti svježinu“ i radost ljudima oko sebe?“

Aktivnost 2 Učiteljica najavljuje nastavnu jedinicu i pušta audiozapis pjesme „Hej potoče“. Nakon što poslušaju pjesmu, slijedi analiza teksta i emocija: „Kakvog je raspoloženja ovaj potok? Zašto on toliko žuri? Koje bismo osobine mogli pripisati ovom potoku? Učiteljica zapisuje te osobine unutar nacrtanih „kapljica vode“ koje se nalaze na tabli. Učenici u svoje sveske crtaju tri velike kapljice, te u njih upisuju tri dobra djela koja oni mogu učiniti za svoje prijatelje u odjeljenju, u toku ove sedmice.

Aktivnost 3 Tokom drugog slušanja, učenici obraćaju pažnju na muzičke komponente pjesme: vesela i brza melodija, živahan tempo, izvođački sastav. Učiteljica zapisuje odgovore na tablu, a učenici ih bilježe u sveske.

Aktivnost 4 Učiteljica ponovo pjeva pjesmu, frazu po frazu, a učenici ponavljaju. Kada savladaju melodiju, prelaze na horsko pjevanje uz pratnju matrice. Učenici se dijele na četiri grupe, metodom izvlačenja plavih kapljica sa brojevima od 1 do 4: Grupa 1: Pjevaju pjesmu podijeljeni u dvije grupe. Jedna grupa pjeva pitanje („Hej potoče kuda tako...“, a druga odgovaraju („Žurim goru da probudim...“). Grupa 2: Koristeći instrumente (Orffov instrumentarij) proizvode brzi ili lagani ritam koji imitira žubor i žurbu potoka. Grupa 3: Držeći se za ruke, učenici prave vijugavu liniju tijelima i kreću se učionicom u ritmu muzike. Grupa 4: Na velikom papiru prave „brzi“ crtež čistog potoka i oko njega ispisuju ekološke poruke.

Aktivnost 5 Učenici iz četvrte grupe prezentiraju svoj plakat. Nakon toga, svi učenici ustaju i formiraju jedan veliki, zajednički krug. Učiteljica naglašava da, iako su svi različiti, zajedno čine jedno veliko, mirno i snažno jezero. Čas završava zajedničkim pjevanjem pjesme „Hej potoče“ uz veselo njihanje i završni aplauz.

Potrebni resursi: Audiozapis žubora vode i pjesme „Hej potoče“, tekst pjesme ispisan na nastavnim listovima, papiri u boji (plave kapljice za podjelu u grupe), veliki papir i flomasteri za ekološko-mirovni plakat, Orffov instrumentarij (udaraljke, štapići) ili plastične čaše za ritam.

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Muzička kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Tonsko slikanje – „Muzička šuma“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti kreativnog muzičkog izražavanja kroz tonsko slikanje, podsticanje pažljivog slušanja, saradnje i uvažavanja različitih ideja te razvijanje osjećaja za zvukove iz prirode i njihovo umjetničko doživljavanje. Prepoznaje i opisuje zvukove i pojave iz prirode pogodne za tonsko slikanje. Istražuje mogućnosti dočaravanja zvukova glasom, pokretima tijela i predmetima iz prirode. Kreira zvučnu sliku koristeći različite načine muzičkog izražavanja. Sarađuje sa članovima grupe, pažljivo sluša druge i uvažava različite prijedloge tokom zajedničkog muziciranja.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo: učenici prepoznaju i razlikuju zvukove iz prirode te razvijaju svijest o značaju očuvanja prirodnog okruženja. Srpski jezik: kroz razgovor i predstavljanje ideja učenici razvijaju usmeno izražavanje, aktivno slušanje i kulturu komunikacije. Likovna kultura: doživljavanjem prirode i izražavanjem zvukova na različite načine učenici razvijaju maštovitost i osjećaj za lijepo.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajedničko stvaranje zvučne slike učenici razvijaju maštovitost i osjećaj za ljepotu, pažljivo slušaju jedni druge, uvažavaju različite ideje i zajednički pronalaze načine za usklađivanje zvukova. Saradnja u grupi podstiče odgovornost prema zajedničkom zadatku, dok doživljavanje zvukova iz prirode doprinosi razvijanju svijesti o značaju njenog očuvanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 “U carstvu šumski zvukova”: Čas se realizuje u obližnjoj šumi. Učenici stoje u krugu. Nastavnik ih poziva da zatvore oči i osluškuju zvukove iz okruženja. Nakon kraćeg slušanja podstiče razgovor pitanjima: Šta ste čuli? Koji vam se zvuk najviše dopao? Da li ste svi čuli iste zvukove? Kako se osjećate dok slušate zvukove iz prirode? Učenici iznose svoja zapažanja i opisuju zvukove koje su čuli. Nastavnik objašnjava da se glasom, tijelom, predmetima iz prirode ili instrumentima mogu dočarati zvukovi i pojave iz okruženja. Upoznaje učenike sa pojmom tonskog slikanja. Saopštava da će tokom časa zajednički stvarati zvučnu sliku pod nazivom “Jutro u šumi”.

Aktivnost 2 “Stvaramo zvučnu sliku šume”. Nastavnik podstiče učenike da razmisle kako se pojedini zvukovi iz prirode mogu dočarati glasom, pokretima tijela, predmetima iz prirode (suvo lišće, grančice, kamenje i sl.). Učenici se metodom razbrajanja od 1 do 5 dijele u grupe. Svaka grupa dobija karticu sa jednom pojavom iz prirode: cvrkut ptica, šuštanje lišća i vjetra, žubor potoka, kucanje djetlića, kiša i grmljavina. Učenici u grupama razgovaraju, razmjenjuju ideje i dogovaraju se na koji će način tonskim slikanjem predstaviti zadanu pojavu, koristeći glas, pokrete tijela i predmete iz prirode. Nastavnik obilazi grupe, pruža podršku i podstiče učenike da pažljivo slušaju jedni druge, uvažavaju različite prijedloge i zajednički pronalaze najprikladnije načine za tonsko oslikavanje. Nakon pripreme, grupe redom predstavljaju svoje zvukove.

Aktivnost 3 “Muzička šuma”. Nakon predstavljanja pojedinačnih zvučnih pojava, učenici zajednički povezuju sve zvukove u jedinstvenu zvučnu sliku pod nazivom “Jutro u šumi”. Redoslijed izvođenja određuje se prema brojevima grupa. Pažljivo slušaju jedni druge kako bi uskladili trajanje, jačinu i smjenu zvukova. Nastavnik preuzima ulogu dirigenta i pokretima ruku daje znak kada pojedine grupe započinju, utišavaju ili završavaju izvođenje. Učenici prate dogovorene znakove i učestvuju u izvođenju. Prilikom trećeg ponavljanja, ulogu dirigenta preuzima neko od učenika, dok nastavnik svojim mobilnim telefonom snima zajedničko izvođenje zvučne slike “Jutro u šumi” Nakon izvođenja i snimanja učenici zajedno pregledaju video-zapis i razgovaraju o tome kako su uspjeli uskladiti zvukove, slušati jedni druge i zajednički stvoriti cjelovitu zvučnu sliku prirode. Snimak se koristi za zajedničku analizu i vrednovanje rada učenika te kao podsticaj za osmišljavanje novih oblika muzičkog izražavanja.

Aktivnost 4 "Zvuci koje pamtimo". Učenici sjede u krugu. Primjenom tehnike 3-2-1 usmeno navode: 3 zvuka koja su im se najviše dopala, 2 zvuka koja su zajedno stvarali sa članovima svoje grupe i 1 zvuk ili pojavu iz prirode koju bi željeli tonski predstaviti na narednom času. Učenici iznose svoja zapažanja i utiske. Nastavnik pohvaljuje njihovu kreativnost, saradnju i odgovornost tokom zajedničkog muzičkog stvaralaštva. Predlaže nastavak aktivnosti kroz projekat stvaranja zvučnih priča iz prirode i formiranje zbirke audio i video-zapisa, kao i njhovu objavu na FB stranici škole.

Potrebni resursi: mobilni telefon, kartice sa zadacima, predmeti iz prirode.

Dijana Dorfer-Galijašević

Predmet/Razred: Likovna kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Čarobni gradovi iz mašte – kolaž

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik dovršava predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama koristeći kolaž tehniku, surađujući u grupi. Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati maštu i kreativno likovno izražavanje, Primijeniti tehniku kolaža u likovnom radu, Razvijati osjećaj za kompoziciju (raspored oblika, boja i prostora), Podsticati saradnju i zajednički rad u grupi, Uvažavati različite ideje i doprinos svakog učenika, Dovršavati i nadograđivati idejna rješenja vlastitim inovacijama, Razvijati sposobnost posmatranja, opisivanja i vrednovanja likovnih radova

Međupredmetna povezanost: Čas je povezan sa BJK/HJK/SJK (opisivanje i usmeno izražavanje), Matematikom (uočavanje i raspored oblika u prostoru), Mojom okolinom (razumijevanje zajednice i prostora).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz grupni rad razvijaju saradnju, uče slušati i uvažavati različite ideje, dogovaraju se bez konflikta i zajednički stvaraju likovni rad, čime se podstiču nenasilna komunikacija, tolerancija i osjećaj zajedništva u razredu. Podstiču različitosti osmišljavanjem neobičnih i neuobičajenih gradova.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas nizom zagonetki, po jednu za svaku od 5 grupa, koje učenike vode do pojmova: mašta, grad, boje. Nakon toga nastavnik kratko povezuje: „Danas koristimo maštu da pravimo čarobne gradove."

Aktivnost 2 Predstavnik svake grupa nasumično bira karticu iz čarobnog šešira sa kreativnim izazovima (nešto lebdi, neobičan prevoz, neobične kuće...). Učenici u grupama se kratko dogovaraju o ideji, a zatim izrađuju zajednički kolaž. Tokom rada učenici dovršavaju i nadograđuju početne ideje sa kartica vlastitim inovacijama, dodajući nove elemente i detalje, tako da svaki učenik dodaje svoju ideju. Nastavnik ne daje gotova rješenja, već postavlja pitanja i podstiče saradnju i aktivno učešće svih članova grupe. Podstiče ih da eksperimentišu sa oblicima i bojama, uz izrezivanje raznih vrsta papira, starih novina i časopisa, docrtavanjem… Grupe su odvojene tako da ne mogu vidjeti kolaže drugih grupa.

Aktivnost 3 Nastavnik neprimjetno prenosi radove, da se ne može otkriti čiji su radovi. U međuvremenu učenici u grupama smišljaju rečenicu za predstavljanje svog grada za sljedeću aktivnost, igru „Pogodi čiji je grad". Također smišljaju ime svom gradu.

Aktivnost 4 Pogodi čiji je grad. Radove nastavnik se izlažu na ploči ili zidu bez označenih autora.

Po jedan učenik iz svake grupe kratko predstavi u jednoj rečenici svoj grad. Ne vraćaju se u svoju grupu. Čekaju završetak aktivnosti. „Šetnja galerijom" - Učenici se slobodno kreću kao u pravoj galeriji, posmatraju radove i pokušavaju pogoditi koja grupa je autor kojeg rada. Povratkom u svoju grupu, obrazlažući svoje mišljenje ostalim članovima svoje grupe, dolaze do zaključaka. Nastavnik proziva po jednog predstavnika da iznese zaključke grupe. Nakon pogađanja učenici koji su predstavljali jednom rečenicom rad svoje grupe odlaze do izloženog rada, imenuju „svoj" grad i ističu zanimljive elemente koje nisu ranije spomenuli. Mogući odgovori i na ova pitanja:

- Šta je u njemu najčarobnije?
- Ko bi želio živjeti tamo?
- Šta je sve moguće u tom gradu?

Aktivnost 5 Kratak razgovor: šta je bilo zanimljivo tokom rada, kako su sarađivali i po čemu su radovi različiti.

Dodatna ideja (za naredni čas): Učenici mogu napisati kratku priču: *"Jedan dan u mom čarobnom gradu"*.

Potrebni resursi: po pola hamer papira za svaku grupu, kolaž papir, ukrasni papir, stare novine i časopisi, makaze, ljepilo, flomasteri i bojice, podloga za rad, kartice sa zadacima, zagonetke, tabla ili prostor za izlaganje radova.

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Likovna kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Preoblikovanje prirodnim materijalima

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika za kreativno i estetsko izražavanje kroz istraživanja mogućnosti spajanja i preoblikovanja prirodnih materijala te podsticanje maštovitosti, saradnje i odgovornog odnosa prema prirodi. Prepoznaje i razlikuje prirodne materijale pogodne za likovno izražavanje. Spajanjem i kombinovanjem prirodnih materijala stvara novu likovnu cjelinu. Kreativno i estetski oblikuje likovni rad koristeći različite prirodne materijale. Sarađuje sa učenikom u paru, uvažava različite ideje i odgovorno koristi prirodne materijale.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo: učenici prepoznaju prirodne materijale iz neposrednog okruženja i razvijaju svijesti o odgovornom odnosu prema prirodi i značaju njenog očuvanja. Srpski jezik: kroz predstavljanje radova učenici razvijaju usmeno izražavanje, obrazlažu vlastite ideje i njeguju kulturu komunikacije. Matematika: uočavanjem i upoređivanjem oblika i veličina razvijaju sposobnost prostornog raspoređivanja elemenata i sagledavanje njihovih međusobnih odnosa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom zajedničkog rada učenici razvijaju maštovitost i osjećaj za ljepotu, uče da slušaju jedni druge, uvažavaju različite ideje i zajednički pronalaze rješenja. Odgvornim korišćenjem prirodnih materijala razvijaju svijest o značaju očuvanja prirode i odgovornog odnosa prema okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 "Umjetnost u prirodi". Učenici posmatraju fotografije radova britanskog umjetnika Goldsvortija. Nastavnik podstiče razgovor pitanjima: Šta primjećujete na ovim fotografijama? Od kojih materijala su nastali prikazani radovi? Gdje se mogu pronaći ovi materijali? Šta nam umjetnik želi poručiti svojim djelima? Upoznaje učenike sa umjetnikom Goldsvortijem, koji svoja djela oblikuje koristeći kamenje, lišće, grančice, cvijeće i druge prirodne materijale. Ističe da se spajanjem i kombinovanjem prirodnih materijala mogu oblikovati novi oblici i kompozicije. Naglašava da će i učenici, po uzoru na njegove radove, istražiti mogućnosti preoblikovanja prirodnih materijala i stvarati nove oblike prema vlastitim idejama.

Aktivnost 2 "Umjetnički atelje". Nastavnik pokazuje unaprijed pripremljene prirodne materijale, kamenje i lišće različitih veličina, oblika i boja. Podstiče razgovor pitanjima: Šta biste mogli napraviti od ovih materijala? Kako se različiti prirodni materijali mogu spojiti u novu cjelinu? Šta biste željeli prikazati svojim radom? Učenici iznose svoja mišljenja i prijedloge. Nastavnik saopštava da rade u parovima sa učenikom sa kojim sjede u klupi. Svakom paru dodjeljuje kamenje i lišće različitih veličina, oblika i boja te kartonsku podlogu. Zadatak je da spajanjem i kombinovanjem preoblikuju prirodne materijale u novi likovni oblik. Učenici mogu oblikovati: pčelu, leptira, ribu, cvijet ili neki drugi motiv vezan za prirodu. Nastavnik daje upute za rad: razgovarati sa partnerom o izboru motiva, osmisliti izgled budućeg rada i oblikovati ga na kartonskoj podlozi. Naglašava važnost saradnje, aktivnog slušanja i odgovornog korišćenja materijala. Tokom rada učenici razmjenjuje ideje, dogovaraju se i zajednički pronalaze rješenja za preoblikovanje prirodnim materijalima. Nastavnik obilazi parove, pruža podršku i postavlja usmjeravajuća pitanja o izboru motiva, rasporedu elemenata i mogućnostima kombinovanja različitih prirodnih materijala.

Aktivnost 3 "Izložba". Parovi postavljaju svoje radove na sredinu stola i organizuje se mala izložba. Učenici posmatraju radove primjenom tehnike "Galerija". Predstavnik svakog para predstavlja rad, navodi motiv i objašnjava na koji su način spajanjem i kombinovanjem kamenja i lišća preoblikovali prirodne materijale u novi oblik. Ostali učenici postavljaju pitanja i iznose svoja zapažanja. Nastavnik prati i vrednuje rad učenika te podstiče međusobno uvažavanje i poštovanje različitih ideja.

Aktivnost 4 "Tragovi prirode". Primjenom tehnike 3-2-1 učenici usmeno navode: 3 stvari koje su im se posebno dopale, 2 načina na koja su sarađivali sa partnerom i 1. novu ideju za naredni likovni rad preoblikovanja prirodnim materijalima. Nakon refleksije nastavnik podstiče razgovor pitanjima: Šta ste danas naučili o mogućnostima preoblikovanja prirodnih materijala? Kako je saradnja sa partnerom doprinijela izradi zadatka? Nastavnik pohvaljuje trud, kreativnost i sardnju učenika te ističe da priroda predstavlja neiscrpan izvor inspiracije i da se njeni materijali mogu spajanjem i kombinovanjem preoblikovati u nove likovne oblike.

Potrebni resursi: fotografije radova umjetnika Goldsvortija, prirodni materijali, kartonska podloga.

Zorica Stupar

Predmet/Razred: Likovna kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Preoblikovanje vještačkim materijalima

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti preoblikovanja i kreativnog korišćenja vještačkih materijala kroz izradu skulpture pčele, istraživanje mogućnosti njihovog spajanja i oblikovanja, uz jačanje saradnje, odgovornosti i svijesti o značaju ponovne upotrebe materijala. Istražuje i primjenjuje različite mogućnosti preoblikovanja i kombinovanja vještačkih materijala. Kreira skulpturu kroz vlastita rješenja i saradnički rad. Primjenjuje faze stvaralačkog procesa i predstavlja nastalo likovno djelo. Sarađuje u grupi, obrazlaže svoja zapažanja i izvodi zaključke.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina: upoznavanje značaja pčela za život u prirodi. Srpski jezik: usmeno izražavanje mišljenja, obrazlaganje vlastitih ideja i kultura komunikacije. Matematika: procjenjivanje veličine i odnosa među dijelovima u prostoru. Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici: razvijanje saradnje, odgovornosti, solidarnosti i zajedništva.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje saradnje i međusobnog uvažavanja kroz stvaranje skulpture pčele i košnice, aktivno slušanje i primjenu nenasilne komunikacije. Kroz njegovanje vrijednosti saradnje, odgovornosti, solidarnosti i zajedništva, učenici prepoznaju značaj dijaloga, dogovora, poštovanja različitosti i odgovornog odnosa prema prirodi i zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 "Od otpada do umjetnosti". Učenici sjede u polukrugu. Nastavnik pokazuje fotografije radova portugalskog umjetnika Bordala II. Podstiče razgovor pitanjima: Od kojih su materijala izrađene skulpture? Da li su to novi ili već korišćeni materijali? Šta nam, po vašem mišljenju, umjetnik želi poručiti svojim djelima? Upoznaje učenike sa činjenicom da Bordalo II inspiraciju za svoja djela pronalazi u životinjskom svijetu i da od različitih vještačkih materijala stvara zanimljive skulpture. Ističe da će i oni, po uzoru na njegove radove, imati priliku da istraže mogućnosti preoblikovanja i kombinovanja različitih vještačkih materijala.

Aktivnost 2 "Umjetnički atelje". Klupe su poredane uz zid učionice i čine 4 stanice. Nastavnik učenicima dijeli kartice sa vrijednostma: saradnja, odgovornost, solidarnost i zajedništvo. Učenici formiraju četiri grupe i zauzimaju početne pozicije na stanicama, koje nose nazive vrijednosti. Nastavnik pokazuje fotografiju pčele i košnice i postavlja pitanja: Šta mislite, da li pčela svojim načinom života pokazuju vrijednosti napisane na karticama? Koje dijelove tijela uočavate? Učenici iznose svoja mišljenja i obrazlažu odgovore. Nastavnik pokazuje unaprijed pripremljen vještački materijal i saopštava da će zajedničkim radom izraditi veću skulpturu pčele i košnice. Vodi se kraći razgovor o načinu i mogućnostima izrade. Objašnjava način rotacije i pravila rada: na znak (pljesak) grupe prelaze na sljedeću stanicu udesno (3 rotacije). Vrijeme rada na stanici je 6 minuta. Učenici se kreću mirno i organizovano, ne zadržavaju se između stanica, poštuju i nadograđuju rad prethodne grupe, sarađuju i dogovaraju se. Na svakoj stanici nalazi se zadatak sa dijelom koji izrađuju, uputstvo i potreban materijal. Stanica 1: Tijelo (1 plastični kanister zapremine 5 l, žute i crne plastične kese i ljepljiva traka). Stanica 2: Krila i noge (PVC folija i žica, savitljive plastične cijevi). Stanica 3: Oči i ticala (plastični čepovi, slamčice i ljepilo). Stanica 4: Košnica (kartonske kutije, novine i ljepilo). Tokom rada učenici razmjenjuju ideje, dogovaraju se, međusobno pomažu i zajednički pronalaze rješenja za izradu dijelova skulpture. Nastavnik prati rad učenika, pruža podršku i podstiče da istražuju različite mogućnosti spajanja i preoblikovanja materijala. Nakon završetka rada učenici sastavljaju sve izrađene dijelove i formiraju skulpturu pčele.

Aktivnost 3 "Košnica velikih djela". Završenu skulpturu sa košnicom učenici postavljaju na sredinu učionice. Nastavnik podstiče razgovor pitanjima: Koje vještačke materijale ste koristili? Kako

ste od njih napravili novo umjetničko djelo? Kako je zajednički rad doprinio uspjehu zadatka? Šta možemo naučiti od pčela? Učenici iznose svoja zapažanja i obrazlažu odgovore.

Aktivnost 4 "Saće uspomena". Nastavnik dijeli papiriće u obliku saća na koja učenici zapisuju svoje iskustvo tokom rada završavajući rečenice: Danas sam naučio/la, Posebno mi se dopalo, Drugima sam pomogao/la. Učenici lijepe svoje papiriće na košnicu. Nastavnik predlaže nastavak aktivnosti kroz izradu zajedničkog panoa "Svijet pčela" i uređenje izložbenog prostora, u kojem će biti predstavljeni nastali radovi i poruke učenika.

Potrebni resursi: fotografije radova Bordala II, kartice sa vrijednostima, fotografija pčela u košnici, vještački materijali, zadaci i uputstva za rad, papirići u obliku saća, laptop, projektor, pribor za pisanje.

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Tjelesna i zdravstvena kultura / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Plesne i ritmičke strukture : Narodni plesovi iz prošlosti BiH

Ciljevi i ishodi učenja: CILJ : Kroz zajedničko plesno izražavanje učenici razvijaju suradnju, empatiju, nenasilnu komunikaciju, međusobno poštovanje i prihvaćanje kulturnih različitosti, prepoznajući narodne plesove kao dio zajedničke kulturne baštine Bosne i Hercegovine. **ISHODI :** Učenik - izvodi osnovne korake jednostavnog narodnog plesa; razvija koordinaciju, ritam i osjećaj za zajedničko kretanje; upoznaje kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine; pokazuje uvažavanje različitih tradicija i kulturnih običaja; surađuje s drugima, poštuje pravila rada i prihvaća različitosti.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik (Materinji jezik)- opisivanje narodnog običaja; razgovor i usmeno izražavanje doživljaja, **Likovna kultura** – crtanje ili izrada narodnih nošnji; ukrašavanje motiva tradicionalnim ornamentima, **Glazbena kultura** - upoznavanje tradicionalne glazbe BiH; ritam i tempo; upoznavanje tradicionalne glazbe BiH, **Priroda i društvo** - upoznavanje običaja i života ljudi u prošlosti; kulturna raznolikost Bosne i Hercegovine

Veza sa mirovnom pedagogijom: Uvažavanje različitosti i kulturne raznolikosti; razvoj empatije i međusobnog poštovanja; poticanje suradnje umjesto natjecanja; primjena nenasilne i poticajne komunikacije; uključivanje svih učenika bez obzira na njihove sposobnosti; izgradnja pozitivnih međuljudskih odnosa i kulture mira u razredu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Pleši- stani" : Nakon kratkog pozdrava u vrsti, učitelj upućuje učenike da zauzmu mjesto za zagrijavanje i razgibavanje. To će provesti puštajući učenicima različite melodije i skladbe. Dok skladba traje, učenici plešu. Kad se glazba ugasi, učenici staju. Zadatak učenika je plesati po vlastitom nahođenju, poštujući ritam i melodiju puštene skladbe. Melodije skladbi se dosta razlikuju (od klasične glazbe, pop-rock glazbe, narodne glazbe sa elementima folklora i slično).

Aktivnost 2 Razgovor vođen pitanjima : Nakon zagrijavanja i razgibavanja, učitelj će u krugu kratko razgovarati sa učenicima, postavljajući im pitanja : Volite li plesati?, Kada i gdje ljudi najčešće plešu?, Što su narodni plesovi?, Zašto su ljudi nekada plesali zajedno?, a učenici će promišljati , te će nekoliko učenika i odgovoriti nakon što ih učiteljica prozove.

Aktivnost 3 Najava : Učiteljica pokazuje učenicima fotografije koje prikazuju različite narodne nošnje, te proziva učenike da ih opisuju. Potiče učenike na razmišljanje gdje mogu vidjeti narodne nošnje i kada ih ljudi odijevaju. Najavit će učenicima da će se upoznati sa osnovnim oblicima narodnog kola.

Aktivnost 4 Učenje osnovnih koraka : DEMONSTRACIJA - Učitelj najprije upoznaje učenike s narodnim plesom koji će učiti te ukratko objašnjava njegovo podrijetlo i važnost u očuvanju kulturne baštine Bosne i Hercegovine. Učitelj pokazuje osnovne korake plesa u sporom tempu, bez glazbe, uz usmeno objašnjenje svakog pokreta.

Aktivnost 5 Učenici stoje u krugu i promatraju položaj tijela, rad nogu, ritam i način držanja za ruke u kolu. Najprije uvježbavaju svaki korak zasebno: početni stav i pravilno držanje tijela; bočni korak udesno; privlačenje druge noge; bočni korak ulijevo; ponavljanje slijeda uz brojanje učitelja (1–2–3–4). Učitelj obilazi učenike, daje individualne upute i po potrebi ponovno demonstrira pokret.

Aktivnost 6 POVEZIVANJE POKRETA U CJELINU: Kada učenici usvoje pojedinačne pokrete, povezuju ih u kraću plesnu cjelinu. Pokreti se najprije izvode bez glazbene pratnje, zatim uz sporiju tradicionalnu glazbu. Učiteljica postupno povećava tempo kako učenici postaju sigurniji u izvođenju. **Rad u manjim grupama :** Učenici se raspoređuju u grupe od četiri do šest učenika. Vježbaju usk-

lađivanje pokreta, održavanje ritma i međusobnu suradnju. Potiču jedni druge, pomažu učenicima kojima je potrebna podrška te zajednički ispravljaju pogreške.

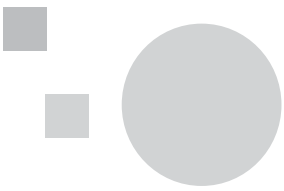
Aktivnost 7 Zajedničko izvođenje - Svi učenici formiraju kolo držeći se za ruke. Zajednički izvode naučeni slijed koraka uz glazbu. Dok svira glazba, učenici zajedno izvode naučene korake narodnog plesa. Kada učitelj zaustavi glazbu, zadaje jedan zadatak, primjerice: „Pronađi prijatelja i reci mu što je danas dobro izveo.“, „Nasmiješi se učeniku pokraj sebe i zajedno izvedite četiri plesna koraka.“, „Zahvali svom paru na suradnji tijekom sata.“ i slično. Učiteljica izgovara završnu poruku**:** "Narodni plesovi nisu samo pokreti uz glazbu. Oni čuvaju priče o ljudima, njihovoj prošlosti, običajima i prijateljstvu te nas uče kako zajedništvo i poštovanje mogu povezati različite kulture."

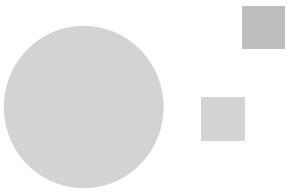
Domaća zadaća : Učenici trebaju razgovarati sa roditeljima, bakama ili djedovima o tome kako su se oni odijevali, zabavljali i plesali u vrijeme kada su bili mladi. Poželjno je da odrasli demonstriraju djeci neke od plesova koje su plesali u mladosti. Cilj zadaće je povezivanje, druženje, zajednička zabava i smijeh.

Potrebni resursi uređaj za puštanje glazbe (radio, mobitel...), fotografija s prikazom narodnih nošnji.

Razredna nastava
V razred

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: B/H/S jezik i književnost / V razred

Naziv nastavne jedinice: Književni tekst: Šarko – Alija Dubočanin

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika razumijevanje književnog teksta „Šarko" kroz doživljajno, istraživačko i saradničko učenje, uz prepoznavanje osobina likova, poruka teksta i razvijanje empatije, odgovornosti, povjerenja i humanog odnosa prema živim bićima. Učenici izražavaju doživljaj književnog teksta, opisuju likove i njihove postupke, prepoznaju osjećanja i promjene u ponašanju likova, izdvajaju poruke teksta, argumentovano iznose mišljenje te kroz saradnički rad razvijaju empatiju, odgovornost i poštovanje prema ljudima i životinjama.

Međupredmetna povezanost: Moja okolina – učenici povezuju sadržaj književnog teksta sa brigom o životinjama, odgovornim odnosom prema živim bićima i razumijevanjem njihove uloge u čovjekovom životu. Likovna kultura – učenici likovno prikazuju događaj ili lik iz priče koji je na njih ostavio najjači utisak, razvijajući kreativnost i vizuelno izražavanje doživljaja. Građansko obrazovanje – učenici razvijaju odgovornost, empatiju, poštovanje, povjerenje i svijest o važnosti pravednog odnosa prema slabijima i nezaštićenima. Tjelesna i zdravstvena kultura – učenici razgovaraju o sigurnosti, zaštiti djece i odgovornom ponašanju u situacijama opasnosti. Socioemocionalno učenje – učenici prepoznaju osjećanja likova, razumiju posljedice straha, nepovjerenja i pogrešnih procjena te razvijaju sposobnost suosjećanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje književnog teksta, analiziranje postupaka likova i prepoznavanje poruke o vjernosti, ljubavi, povjerenju i odgovornosti; prepoznavanje osjećanja Šarka, majke i oca te razvijanje empatije i razumijevanja uticaja odbacivanja, straha i nepovjerenja na živa bića; saradnja u paru i grupi, aktivno slušanje, razmjena mišljenja i donošenje zaključaka kroz razgovor i uvažavanje; razvijanje humanosti, zahvalnosti, odgovornosti, povjerenja i pozitivnog odnosa prema životinjama i drugim živim bićima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kroz tehniku „Slika govori više od riječi" učenici posmatraju ilustraciju psa i porodice. Učenici najprije opisuju šta vide na ilustraciji, zatim pretpostavljaju kakav odnos postoji između psa i porodice te iznose osjećanja koja ilustracija u njima izaziva. Nakon razgovora učiteljica postavlja pitanja: Kako životinje pokazuju privrženost ljudima? Kako se osjeća biće koje je odbačeno ili zanemareno? Da li čovjek uvijek pravilno razumije postupke drugih? Učenici slobodno iznose mišljenja i pretpostavljaju o čemu bi književni tekst mogao govoriti. Nakon razgovora učiteljica usmjerava učenike na zaključak da sva živa bića žive u određenim staništima i da su međusobno povezana sa prirodom i životnom zajednicom.

Aktivnost 2 Učiteljica interpretativno čita književni tekst „Šarko", vodeći računa o izražajnosti, intonaciji i emocionalnom doživljaju teksta. Tokom slušanja učenici na papiriće zapisuju: dio teksta koji ih je najviše iznenadio, dio koji ih je rastužio, postupak koji pokazuje Šarkovu ljubav i odanost. Nakon čitanja učenici kroz tehniku „Razmisli – razgovaraj – podijeli" u paru razmjenjuju prve utiske o tekstu, a zatim nekoliko učenika dijeli svoja zapažanja sa odjeljenjem.

Aktivnost 3 Kroz tehniku „Stanice učenja" učenici rade u manjim grupama formiranim izvlačenjem kartica različitih boja ili simbola. Svaka grupa dobija poseban istraživački zadatak. **Stanica 1 – „Šarkove osobine"** Učenici pronalaze dijelove teksta koji pokazuju kakav je Šarko. Na hamer papiru izdvajaju njegove osobine i potkrepljuju ih primjerima iz teksta. Posebnu pažnju usmjeravaju na Šarkovu odanost, tugu, hrabrost i ljubav prema porodici. **Stanica 2 – „Promjene osjećanja"** Učenici prate kako se tokom priče mijenjaju osjećanja majke, oca i Šarka. Na karticama emocija zapisuju osjećanja likova u različitim dijelovima priče i objašnjavaju zbog čega dolazi do promjene u njihovom ponašanju. **Stanica 3 – „Poruke priče"** Učenici izdvajaju poruke književnog teksta i

povezuju ih sa svakodnevnim životom. Razgovaraju o tome kako nepovjerenje, strah i pogrešne procjene mogu povrijediti druga bića, ali i kako ljubav, povjerenje i zahvalnost grade dobre odnose. **Stanica 4 – „Da sam ja Šarko“** Kroz tehniku „U tuđim cipelama“ učenici pišu kratku poruku iz ugla Šarka. U poruci izražavaju kako se osjećao kada je bio odbačen, ali i zašto je ipak spasio dijete. Nakon završetka rada predstavnici grupa prezentuju zaključke ostalim učenicima, dok ostali učenici aktivno slušaju, postavljaju pitanja i dopunjuju odgovore.

Aktivnost 4 Kroz tehniku „Most povjerenja“ učenici u paru razgovaraju o tome šta gradi povjerenje između ljudi i životinja, a šta ga narušava. Nakon razgovora svaki par na trakama papira zapisuje postupke koji grade povjerenje i humane odnose, poput brige, nježnosti, zaštite, razumijevanja, zahvalnosti i odgovornosti. Trake se povezuju u zajednički „Most povjerenja“ koji simbolično prikazuje važnost ljubavi, povjerenja i odgovornog odnosa prema živim bićima. Tokom razgovora učenici povezuju poruke priče sa stvarnim životnim situacijama i razvijaju svijest o važnosti humanog ponašanja prema ljudima i životinjama.

Aktivnost 5 Kroz tehniku „Zamrznuta slika“ učenici u grupama prikazuju jedan događaj iz priče bez govora, koristeći pokret, položaj tijela i izraze lica. Ostali učenici pokušavaju prepoznati koji dio priče grupa prikazuje i objašnjavaju osjećanja likova u tom trenutku. Nakon aktivnosti učenici razgovaraju o tome kako se osjećanja mogu prepoznati i bez riječi te kako pažljivo posmatranje i razumijevanje drugih doprinosi boljim odnosima među ljudima.

Aktivnost 6 Kroz tehniku „Drvo dobrih misli“ učenici na listićima u obliku lista zapisuju: jednu osobinu koju su prepoznali kod Šarka, jednu poruku koju nose iz priče, jedan način na koji mogu pokazati pažnju i odgovornost prema životinjama.Nakon toga učenici lijepe svoje listove na zajedničko „Drvo dobrih misli“ postavljeno na pano ili tablu.

Domaća zadaća: Napisati kratak sastav na temu „Šta nas Šarko uči o ljubavi, povjerenju i odgovornosti?“ ili nacrtati ilustraciju događaja koji je ostavio najjači utisak uz kratko objašnjenje poruke crteža.

Potrebni resursi: Književni tekst „Šarko“ Alije Hasagića Dubočanina, ilustracija psa i porodice, kartice emocija, kartice različitih boja ili simbola za formiranje grupa, nastavni listovi za grupni rad, hamer papir, flomasteri, ljepljivi papirići, trake papira za „Most povjerenja“, listići u obliku lista za „Drvo dobrih misli“, pano ili tabla, magneti ili ljepilo za postavljanje učeničkih radova, sveske, grafitne i drvene bojice.

Enisa Terović

Predmet/Razred: B/H/S jezik i književnost / V razred

Naziv nastavne jedinice: Opis lika

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati usmeno i pismeno izražavanje kroz istraživanje i prezentovanje života i doprinosa poznatih žena te jačati svijest o značaju žena u društvu. Prikuplja i prezentuje osnovne informacije o poznatoj ženi koristeći standardni jezik. Jasno izdvaja ključne osobine i doprinose prikazane žene. Kreira emotivno bogat opis i ilustraciju žene koja mu je važna. Pokazuje empatiju i izražava zahvalnost prema ženama kroz diskusiju i galeriju.

Međupredmetna povezanost: Društvo-kultura religija – istraživanje i diskusija o ulozi i doprinosu žena u porodici i društvu; razvijanje poštovanja i ravnopravnosti. Likovna kultura – izrada crteža i kostima, vizualno prikazivanje osobina žena. Muzičko – instrumentalna muzika za stvaranje emotivne atmosfere i podršku prezentacijama. Priroda – razmišljanje o ulozi žene u očuvanju života i brizi za druge. Matematika – planiranje i organizacija postavljanja radova u galeriji (prostorni raspored i estetika). Društvo - određivanje na karti svijeta država iz kojih potiču poznate žene (npr. Poljska, Meksiko, Pakistan) te povezivanje njihovog djelovanja sa geografskim prostorom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas razvija kulturu uvažavanja, rodnu ravnopravnost i nenasilnu komunikaciju. Podstiče empatiju, prepoznavanje doprinosa žena u društvu te izgradnju vrijednosti poštovanja i jednakih mogućnosti za sve.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas počinje tihom instrumentalnom muzikom. Nastavnik postavlja pitanje: „Ko je žena koja je ostavila trag u vašem životu?“ Nekoliko učenika iznosi svoje misli. Nastavnik najavljuje cilj časa i ističe da će danas učionica postati pozornica i galerija inspirativnih žena.

Aktivnost 2 Podsjećamo se šta je opis, koje osobine obuhvata (vanjske i unutrašnje) i kako koristimo pridjeve. Oluja misli: Na tabli pravimo „oblak riječi na temu „ ŽENA“. Učenici će zapisati na stiker neki od pridjeva na temu žena zatim zalijepiti na tablu.(hrabra, brižna, uporna, nježna, snažna…).„ Koji pridjev vas najviše inspirira i zašto?“

Aktivnost 3 “Djevojčice u ulozi poznate žene“. Djevojčice predstavljaju poznate ličnosti garderobom, izlaganjem i crtežom u prvom licu. Slijedi njihova prezentacija. Govore: „Ja sam… Rođena sam… Zanimanje moje je.... Borila sam se za…“Nakon izlaganja nastavnica postavlja pitanja višeg reda (analiza i evaluacija): Koje osobine prepoznajemo? Šta ove osobe čini uzorom? Koju poruku nam ostavljaju ove žene? Sve njihove plakate lijepimo na zid učionice. Nakon izlaganja djevojčica i dječaci imaju svoj zadatak oni će predstavit njima najvažniju ženu u njihovom životu. Dječaci – „Najvažnija žena u mom životu“. Dječaci su imali zadatak dan ranije da opišu ženu koja im je najvažnija (majka, baka, sestra, ujna, tetka, strina …).Te da na času prezentuju. Objašnjavaju zašto je posebna, navode osobine i konkretne primjere. Nakon usmenog dijela pokazuju crtež te osobe i sve to postavljaju na zid.

Aktivnost 4 „Šetnja galerijom“ Učionica postaje galerija emocija, zahvalnosti i snage. Organizujemo „šetnju galerijom“ – svi polako prolaze, čitaju i posmatraju radove. Učenici na stiker zapisuju malu poruku podrške ispod rada koji ih je posebno dirnuo. Ova aktivnost podstiče analizu, procjenu i međusobno uvažavanje. „Opis nije samo nabrajanje osobina – opis je način da nekome kažemo: Vidim te. Čujem te. Cijenim te. Volim te. Hvala ti**.**

Aktivnost 5 Na kraju časa učenici će usmeno iznijeti svoje utiske, navode šta su naučili i koja ih je prezentacija posebno inspirisala. Na pripremljen komad papira zapisuju značaj žene u društvu. Vrednovanje se vrši tokom cijelog časa praćenjem učešća, jasnoće izražavanja, upotrebe opisnih riječi, isticanja osobina i kulture govora. Učenici na stiker samovrednuju i procjenjujući svoj trud, izražavanje i pokazanu empatiju.

Potrebni resursi: Papiri i kartoni, bojice, flomasteri, olovke, stikeri, ljepljiva traka ili čičak traka, instrumentalna muzika, rekviziti i kostimi, tabla i markeri, papirići za poruke podrške / simbole.

Berina Šećibović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / V razred

Naziv nastavne jedinice: Pridjevi (opisni, prisvojni i gradivni), utvrđivanje

Ciljevi i ishodi učenja: Utvrđivanje znanja o vrstama pridjeva (opisni, prisvojni i gradivni) kroz interaktivne metode i razvoj empatije. Učenik klasifikuje ponuđene riječi u odgovarajuće kategorije pridjeva; primjenjuje naučena pravila pri opisivanju simbola mira i zajedništva; kreira smislene rečenice koristeći sve tri vrste pridjeva; analizira upotrebu vrijednosti predmeta koristeći pridjeve i iskazujući stav (za/protiv) kroz argumentaciju.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura (simboli i posteri); Priroda (materijali i njihova svojstva-gradivni pridjevi); Društvo (mir i zajedništvo).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu simbola učenici koriste gramatičke kategorije za iskazivanje pripadnosti i vrijednosti, čime razvijaju empatiju, kulturu dijaloga i osjećaj za zajedništvo. Vježbaju kritičko mišljenje i argumentovano iznošenje stavova.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica započinje čas pripremljenom kutijom u kojoj se nalaze listići sa različitim riječima: zlatni, Majin, lijep, šareno, drvena, Damirov, crvena, mamin, čokoladna. Nekoliko učenika nasumično izvlači papiriće, naglas čitaju riječi i lijepe ih na tablu. Kroz vođeni razgovor, učenici analiziraju šta te riječi označavaju (kakvo je nešto, od čega je i čije je) i zajednički zaključuju da su sve navedene riječi pridjevi. Učiteljica postavlja na tablu pripremljenu tabelu na kojoj su tri kolone: opisni, prisvojni i gradivni pridjevi. Učenici na nastavnim listovima dobijaju iste tabele u koje paralelno upisuju riječi koje pojedini učenici razvrstavaju na tabli. Zadatak je da učenici prethodno izvučene riječi razvrstaju u odgovarajuće kolone, čime vrše klasifikaciju pojmova. Nakon razvrstavanja, ponavljaju definiciju o pridjevima.

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u tri grupe, metodom izvlačenja brojeva od 1 do 3. Svaka grupa dobija poseban zadatak koji zahtijeva primjenu znanja o pridjevima, ali promoviše vrijednosti poput empatije, uvažavanja i zajedništva. Grupa 1: Osobine pravog prijatelja (Opisni pridjevi) - Učenici dobijaju siluetu djeteta. Njihov zadatak je da unutar siluete upišu što više opisnih pridjeva koje krase dobrog prijatelja. Grupa 2: Čije je ovo blago? (Prisvojni pridjevi) - Učenici dobijaju slike različitih predmeta koji simboliziraju mir i zajedništvo (maslinova grančica, srce, ruka u ruci, globus). Zadatak je da, koristeći prisvojne pridjeve, objasne kome ti simboli pripadaju. Grupa 3: Od čega je sagrađen mir? (Gradivni pridjevi) - Učenici trebaju zamisliti da grade „Kuću mira" i navesti od kojih (stvarnih ili metaforičkih) materijala je sagrađena, koristeći gradivne pridjeve. Nakon završenog rada, svaka grupa izlaže svoj poster. Dok jedna grupa prezentuje, ostali učenici upisuju, u tabelu koju su koristili na početku časa, po jedan pridjev iz svake kategorije.

Aktivnost 3 Učenici u parovima (sa drugom do sebe) dobijaju izazov „Tri u jedan". Zadatak je da koristeći po jedan pridjev iz svake kategorije (opisni, prisvojni, gradivni) sastave jednu smislenu rečenicu. Parovi koji završe prvi, čitaju svoje rečenice naglas, dok ostali provjeravaju da li su sve tri vrste pridjeva pravilno upotrebljene.

Aktivnost 4 Učiteljica pokazuje veću kocku, napravljenu od kartona. Na svakoj strani kocke je po jedan zadatak: opiši, uporedi, poveži, raščlani, primijeni i zauzmi stav za/protiv. Metodom **Kockarenja** učenik baca kocku i rješava zadatak sa dobijene strane, na pojam "Školska torba".

OPIŠI: Nabroj tri opisna pridjeva koji govore kakva je tvoja torba.
UPOREDI: Uporedi svoju torbu s torbom tvog prijatelja ili prijateljice. Koristi pridjeve da kažeš po čemu se razlikuju.

POVEŽI: Navedi jedan prisvojni pridjev uz riječ torba. Poveži torbu s nekom osobom.
RAŠČLANI: Od čega može biti napravljena torba? Nabroj nekoliko gradivnih pridjeva.
PRIMIJENI: Sastavi jednu rečenicu o torbi u kojoj ćeš upotrijebiti sve tri vrste pridjeva.
ZA/PROTIV: Reci jedan razlog ZA ili jedan PROTIV velike, teške torbe. Koristi pridjev u odgovoru.
Potrebni resursi: „Čarobna kutija" s listićima, nastavni listići s tabelama, posteri sa siluetom i simbolima, kutija za „Kockarenje", flomasteri.

Enisa Terović

Predmet/Razred: Matematika / V razred

Naziv nastavne jedinice: Jednačine oblika $a \cdot x = b$ i $x \cdot a = b$ (obrada)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici prepoznaju i rješavaju jednačine oblika $a \cdot x = b$ i $x \cdot a = b$ primjenom veze između množenja i dijeljenja. Samostalno provjeravaju tačnost rješenja, sarađuju u paru i grupi, razvijaju matematičku komunikaciju, odgovornost i međusobno uvažavanje.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik (razumijevanje i analiza tekstualnih zadataka), Informatika (korištenje prezentacije i digitalnih sadržaja), Društvo kultura, religija-(saradnja, uvažavanje mišljenja drugih), Socijalni razvoj (timski rad i komunikacija).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas je zasnovan na saradničkom učenju, aktivnom slušanju, vršnjačkoj podršci i poštivanju različitih načina razmišljanja. Učenici zajednički rješavaju zadatke, razmjenjuju ideje i uče da konstruktivno daju i prihvataju povratne informacije. Razvija se osjećaj zajedništva, odgovornosti i međusobnog pomaganja. Uvažavanje različitih ideja i zajedničko donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 – Matematički krug podrške. Pregled i analiza domaće zadaće. Ponoviti-Šta je promjenljiva? Kako označavamo nepoznati broj? Kako možemo pronaći nepoznati faktor? Na tabli

$200 \cdot \square = 10\,000$

$\square \cdot 50 = 450$

$23 \cdot \square = 230\,000$

Učenici koji su uspješno riješili zadatke objašnjavaju postupak učenicima kojima je potrebna pomoć.

Aktivnost 2 – Najava cilja časa. Na tabli je ispisan naslov: Jednačine oblika $a \cdot x = b$ i $x \cdot a = b$

Aktivnost 3 – Semafor razumijevanja. Nastavnik prikazuje nekoliko jednostavnih primjera. $4 \cdot x = 20$ $x \cdot 8 = 64$ $10 \cdot x = 100$ Nakon svakog primjera učenici podižu kartice:

Zelena: Razumijem; Žuta: Treba mi još jedno objašnjenje; Crvena: Ne razumijem.

Aktivnost 4 – Zajedničko otkrivanje pravila Nastavnik prikazuje jednačinu: $5 \cdot x = 40$ Učenici u parovima razgovaraju kako pronaći nepoznati broj. Nakon izlaganja dolaze do zaključka: Nepoznati faktor izračunavamo tako što proizvod podijelimo poznatim faktorom. Rješavaju još jedan primjer: $127 + 4 \cdot x = 811$ Zajedno provjeravaju rješenje. Strategija „Misli – razgovaraj u paru – podijeli"

Aktivnost 5 – Zajedničko rješenje (grupni rad) Učenici se dijele u grupe od četiri člana. Svaka grupa dobija jednu jednačinu.

Grupa 1. $35 \cdot x = 700$

Grupa 2. $x \cdot 25 = 1\,500$

Grupa 3. $7 \cdot x + 12 = 159$

Grupa 4. $300 - 6 \cdot x = 54$

Svaki član ima ulogu: čita zadatak, računa, provjerava, predstavlja rješenje. Nakon završetka grupa predstavlja svoj rad.

Aktivnost 6 – Matematička galerija rješenja. Grupe lijepe svoja rješenja na tablu ili zid učionice. Učenici obilaze „galeriju", posmatraju radove drugih grupa i ostavljaju kratke pozitivne komentare: „Sviđa mi se vaš postupak provjere." „Jasno ste objasnili rješenje."

Zabavan element časa koji podstiče samopouzdanje i međusobno poštovanje.

Aktivnost 7 – Samostalan rad uz vršnjačko vrednovanje. Nakon rješavanja učenici razmjenjuju sveske sa partnerom. Provjeravaju prema kriterijima: ✓ tačan postupak✓ tačan rezultat✓ izvršena provjera rješenja. Partner prvo ističe ono što je dobro urađeno, a zatim daje prijedlog za ispravku ako postoji greška.

Aktivnost 8 – Završni krug refleksije. Učenici završavaju rečenicu: Danas sam naučio/la... Najviše mi je pomoglo...Pomogao/la sam drugu/drugarici tako što... Ova aktivnost povezuje matematiku sa vrijednostima saradnje i odgovornosti.

Potrebni resursi: Udžbenik, sveske, tabla, projektor i prezentacija, kartice u bojama za „Semafor razumijevanja", listići za grupni i samostalni rad, papiri za galeriju rješenja, flomasteri i samoljepljivi papirići za komentare.

Enisa Terović

Predmet/Razred: Matematika / V razred

Naziv nastavne jedinice: Asocijativnost i komutativnost množenja

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika da prepoznaju, primjenjuju i obrazlažu svojstva komutativnosti i asocijativnosti množenja u različitim matematičkim situacijama. Prepoznaje komutativnost množenja kroz konkretne primjere, otkriva i objašnjava asocijativnost množenja, primjenjuje svojstva množenja pri rješavanju zadataka, bira odgovarajuću strategiju računanja koristeći svojstva računskih operacija, sarađuje sa vršnjacima, argumentuje svoje zaključke i uvažava mišljenja drugih.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – razvijanje matematičkog jezika, usmeno obrazlaganje rješenja i zaključaka. Likovna kultura – vizuelno predstavljanje matematičkih izraza pomoću kartica u boji i plakata. Društvo – razvijanje saradnje, komunikacije i odgovornosti tokom grupnog rada.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas promoviše saradnju, međusobno poštovanje, aktivno slušanje i zajedničko donošenje zaključaka. Učenici rade u parovima i grupama, razmjenjuju ideje i uče da različiti putevi mogu dovesti do istog rezultata. Kroz aktivnosti razvijaju kulturu dijaloga, tolerancije i nenasilne komunikacije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 – Matematički detektivi Nastavnik na tabli prikazuje dva izraza: 8 × 5 = __ 5 × 8 =

Učenici iznose pretpostavke da li će rezultat biti isti. Nakon računanja zaključuju da promjena mjesta faktora ne utiče na proizvod. Nastavnik najavljuje temu časa i upoznaje učenike sa ciljevima učenja.

Aktivnost 2 – Otkrij pravilo Svaki par dobija kartice sa zadacima: 3 × 7 i 7 × 3, 4 × 9 i 9 × 4, 12 × 5 i 5 × 12. Zadatak učenika je da izračunaju proizvode i otkriju zajedničku osobinu. Zaključak učenika: Redoslijed faktora ne mijenja proizvod. Nastavnik uvodi pojam komutativnosti.

Aktivnost 3 – Matematičke slagalice Svaka grupa dobija kartice sa izrazima:(2 × 5) × 4 2 × (5 × 4) (3 × 10) × 2 3 × (10 × 2) Grupe računaju izraze, porede rezultate i zapisuju zaključke na hamer papir. Zaključak učenika: Način grupisanja faktora ne mijenja proizvod. Nastavnik uvodi pojam asocijativnosti.

Aktivnost 4 – Izazov za matematičke timove Grupe dobijaju zadatke: 25 × 4 × 2 5 × 12 × 2 50 × 2 × 5 Učenici biraju najlakši način računanja koristeći komutativnost i asocijativnost. Predstavnik grupe obrazlaže strategiju koju je tim koristio. Tokom rada nastavnik koristi formativno praćenje i bilježi: ✓ aktivno učešće✓ tačnost rješenja✓ saradnju u grupi✓ obrazlaganje zaključaka.

Aktivnost 5 – Izlazna karta Svaki učenik na papiriću završava rečenice: Danas sam naučio/la da _____. Komutativnost znači _____. Asocijativnost znači _____. Nastavnik zajedno sa učenicima sumira naučeno i povezuje ishode sa aktivnostima realizovanim tokom časa.

Potrebni resursi: kartice sa zadacima, hamer papiri, flomasteri, magneti za tablu, izlazne kartice, tabela za formativno praćenje učenika, udžbenik i sveske**.**

Ljubica Herceg.

Predmet/Razred: Matematika / V razred

Naziv nastavne jedinice: Kvadar

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati kvadar i njegova bitna obilježja**.** Učenik prepoznaje i imenuje kvadar kao geometrijsko tijelo koje ima sve ravne plohe te određuje i imenuje njegove strane (pravokutnike), bridove i vrhove.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - Modeliranje i građenje – oblikovanje u prostoru, arhitektura**.** Hrvatski jezik - Razumijevanje sadržajno-tematskog sloja pjesama *Kocka ili kvadrat* te *Kvadar ili pravokutnik*

Veza sa mirovnom pedagogijom: Rad u ugodnom ozračju; međusobni dijalog, suradnja i uvažavanje; odgovornost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Jedna učenica izražajno, napamet recitira pjesmu *Kocka ili kvadrat*. Zajednički razgovor o pjesmi te ponavljanje gradiva o kocki, o njezinim stranama, bridovima i vrhovima.

Aktivnost 2 *Igra Dodirni – odgonetni.* U većoj kutiji s malim otvorom su predmeti različitih oblika, najviše oblika kocke i kvadra. Učenik stavi ruku u kutiju i pogodi po opipu što dodiruje. Nakon što kaže što je dodirnuo, izvlači ruku, a svi ostali učenici gledaju je li točno odgonetnuo. Učenici pomoću crvenih i zelenih kvadrata od kolaž papira koji su na drvenom štapiću (s jedne strane kvadrata je crvena boja, a s druge strane zelena boja) potvrđuju točnost: zelena boja – točno, crvena boja – netočno. Nakon igre učenici imenuju predmete oblika kvadra iz svakodnevnog života.

Aktivnost 3 Na klupama su drveni modeli kvadra. Učenici ih uzimaju u ruke, opipavaju, promatraju, uočavaju (ravne plohe – ispružene šake) vrhove, bridove, strane (pravokutnike). Analizira se model kvadra. Kvadar je geometrijsko tijelo. Omeđen je sa šest pravokutnika. Stranice pravokutnika koje omeđuju kvadar nazivaju se bridovi. Kvadar ima 12 bridova. Krajnje točke bridova nazivaju se vrhovi. Kvadar ima osam vrhova. Da su nasuprotne strane jednako velike, pokazuje se ovako: na ploču ili papir prisloni se kvadar, kredom ili flomasterom uz bridove povuku se ravne crte i dobije se pravokutnik. Nanoseći nasuprotnu stranu kvadra na taj crtež prikazuje se zorno tvrdnja da su nasuprotne strane kvadra jednako velike. To isto, radeći zajedno s učenicima, prikazuje se i s ostalim nasuprotnim stranama (plohama) kvadra te zaključuje da je omeđen s dva ili tri para jednako velikih strana (ploha).

Aktivnost 4 Na ploči je slikovni prikaz kvadra s označenim i imenovanim vrhovima ABCDEFGH. Zajedničkim radom se detaljno analizira zadani slikovni prikaz. Na ploči su započete rečenice, a učenici izlaze pred ploču i nadopunjavaju ih. Kvadar omeđuje 6 strana, pravokutnika ABCD, ABEF, ADEH, BCFG, CDGH, EFGH. Stranice pravokutnika koje omeđuje kvadar nazivaju se bridovi, a to su dužine: dužina AB, dužina AD, dužina AE, dužina BC, dužina BF, dužina CD, dužina CG, dužina DH, dužina EF, dužina EH, dužina FG, dužina GH. Kvadar ima 12 bridova. Krajnje točke bridova nazivaju se vrhovi kvadra. Kvadar ima osam vrhova: A, B, C, D, E, F, G, H.

Aktivnost 5 Učenici u skupinama rješavaju *RL* (četiri različita *RL*), a zatim predstavnici skupina pričvršćuju uratke na bijelu ploču te ih prezentiraju.

Aktivnost 6 Učenici u skupinama dobili su veliku mrežu kvadra od hamer papira i svaka skupina pravi svoj model kvadra (crveni, žuti, plavi i zeleni). Na njemu pokažu bridove, strane i vrhove.

Aktivnost 7 Slijedi provjeravanje učinka rada. Učenici individualno rješavaju *NL*. Provjera učinka rada je u paru.

Aktivnost 8 *Igra Toplo-hladno.* Jedan učenik izlazi iz učionice, a drugi skriva mali model kvadra. Nakon što ga sakrije, poziva se učenik u učionicu te onaj učenik koji je skrio model govori „hladno" ako se nalazi daleko, a „toplo" ako se nalazi blizu modelu. Učenik koji je pronašao predmet sljedeći je koji skriva.

Domaći uradak: Učenici su dobili male mreže kvadra od hamer papira te trebaju napraviti svoj model kvadra.

Potrebni resursi: ploča, kreda, modeli geometrijskih tijela, bijela ploča, magnetići, slikovni prikaz, RL, NL, mreže kvadra, geometrijski pribor, bijeli papiri formata A4.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Bosna i Hercegovina: državni simboli BiH

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika razumijevanje značaja državnih simbola Bosne i Hercegovine kao obilježja identiteta, zajedništva i državnosti kroz iskustveno, saradničko i istraživačko učenje. Učenici prepoznaju i imenuju zastavu, grb, himnu i novac Bosne i Hercegovine, opisuju njihova osnovna obilježja, objašnjavaju njihovu ulogu i značaj u predstavljanju države te razvijaju poštovanje, odgovornost i osjećaj pripadnosti prema državnim simbolima Bosne i Hercegovine.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: čitati i analizirati tekst o državnim simbolima, te usmeno i pismeno izražavati svoje mišljenje o njihovom značaju. Likovna kultura: likovno prikazivati zastavu i grb Bosne i Hercegovine razvijajući osjećaj za boju, oblik i simboliku. Muzička kultura: slušati i razgovarati o himni Bosne i Hercegovine, te znati o njenoj ulozi u svečanim prilikama. Građansko obrazovanje: razvijati svijest o važnosti poštovanja državnih simbola i osjećaj pripadnosti zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Izražavanje ponosa i osjećaja pripadnosti; poštovanje različitih mišljenja, saradanja i kultura dijaloga; kritičko razmišljanje o značenju simbola; odgovornost, tolerancija, poštovanje i kultura mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Tehnika „Oluja mozga“ (Brainstorming): Na tabli ili chart papiru napisati centralni pojam „Državni simboli“, učenici treba da na ovaj pojam iznose asocijacije bez komentarisanja npr. zvijezde, zastava, himna, grb, sport, ponos... Asocijacije bilježiti oko centralnog pojma, a zatim grupišemo pojmove zastava, himna, grb.

Aktivnost 2 Tehnika „Vidim – Mislim – Pitam se“: Pomoću ppt prikazati sliku zastave, a učenici imaju zadatak da kratko odgovore na pitanja: Šta vidim? Šta mislim da znači trougao? Šta se pitam o zvijezdama? Ova pitanja i odgovori poslužit će da se najavi tema nastavne jedinice.

Aktivnost 3 Učiteljica upoznaje učenike sa državnim simbolima Bosne i Hercegovine kroz ppt - kratko izlaže. Predstaviti kako izgledaju državni simboli zastava, grb, novac i poslušati himnu BiH.

Aktivnost 4 Učenici kroz tehniku INSERT aktivno čitaju tekst o državnim simbolima i njihovim značenjima, tako što pored pročitanog dijela teksta stavljaju određene znakove. Staviti oznaku “ ✓” (provjereno, u redu) na pasus/rečenicu, ukoliko nešto što su pročitali potvrđuje nešto što su znali ili mislili da znaju. Staviti oznaku “ - “ (minus) na pasus/rečenicu, ako je neka informacija koju su pročitali suprotna ili se razlikuje od onoga što su znali ili mislili da znaju. Staviti oznaku “ + ” (plus) na pasus/rečenicu, ako je informacija s kojom su se susreli, nova za njih. Upisati “**?** “ (znak pitanja) na pasus/rečenicu, ako se radi o informaciji koja ih zbunjuje ili ukoliko postoji nešto o čemu bi željeli saznati više. Pripremiti tekst i na ppt-u i nakon završetka učeničkog aktivnog čitanja, zajedno analizirati tekst.

Aktivnost 5 Učenike podijeliti u tri grupe, te kroz skraćenu tehniku “Šest šešira” uče o novim sadržajima. Svaka grupa ima po dva šešira, dva pitanja da ukratko odgovori. Tema za razmišljanje: Zašto su državni simboli važni? I grupa Bijeli – Koje činjenice znamo? Crveni – Kako se osjećamo kada čujemo himnu? II grupa: Crni – Šta ako ljudi ne poštuju simbole? Žuti – Šta dobro donose zajednički simboli? III grupa: Zeleni – Kako možemo pokazati poštovanje? Plavi – Zaključak grupe. Izlaganje traje po 1 minut.

Aktivnost 6 Kroz tehniku „Drvo zajedništva“ („Drvo mira“) učenici na stikere zapisuju i dopunjavaju rečenicu: „Poštovat ću državne simbole tako što ću…“ Nakon zapisivanja učenici lijepe stikere na zajednički plakat sa nacrtanim drvetom. Tokom aktivnosti učenici iznose svoje prijedloge i razgovaraju o važnosti poštovanja državnih simbola, zajedništva, odgovornog ponašanja i međusobnog uvažavanja.

Aktivnost 7 Kroz tehniku „Semafor“ učenici vrše samoprocjenu vlastitog razumijevanja i učešća tokom časa podizanjem kartona u boji. Zeleni karton podižu učenici koji smatraju da su u potpunosti razumjeli sadržaje i uspješno učestvovali u aktivnostima, žuti karton učenici kojima je potrebna dodatna pomoć ili pojašnjenje pojedinih sadržaja, dok crveni karton podižu učenici koji sadržaje nisu dovoljno razumjeli. Nakon procjene nekoliko učenika obrazlaže svoj izbor, a učiteljica kroz razgovor podstiče učenike na iskreno procjenjivanje vlastitog rada i međusobnu podršku u učenju.

Domaća zadaća: Nacrtati zastavu BiH i obojiti je.

Potrebni resursi: Laptop projektor, Internet, ppt, hamer papir, nastavni listovi sa sadržajem teksta o državnim simbolima Bosne i Hercegovine, šeširi od kartona u bojama, kartice u bojama...

Enisa Terović

Predmet/Razred: Društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa osnovnim odlikama stanovništva Bosne i Hercegovine kroz analizu podataka, poređenje života u različitim naseljima i razumijevanje kulturne raznolikosti stanovništva. Nakon realizacije časa učenik će moći da: identifikuje osnovne odlike stanovništva Bosne i Hercegovine**,** analizira jednostavne statističke podatke o stanovništvu**,** razlikuje život u selu i gradu**,** prepoznaje i uvažava kulturnu raznolikost stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Međupredmetna povezanost: Matematika – analiza i poređenje brojčanih podataka iz tabele o broju stanovnika. Likovna kultura – izrada plakata koji prikazuje kulturnu raznolikost stanovništva. Muzička kultura – upoznavanje različitih kulturnih tradicija kroz spominjanje i slušanje kratkog dijela tradicionalne pjesme iz Bosne i Hercegovine.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas razvija uvažavanje različitosti i međusobno poštovanje među ljudima. Učenici uče da različiti narodi, kulture i tradicije zajedno grade društvo u kojem su saradnja, tolerancija i dijalog važni za miran suživot.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Slušanje muzike. Slušamo i gledamo video spot za kompoziciju "Ne dam kamen zemlje svoje". Na spotu su prikazane sve ljepote i turističke atrakcije naše domovine o kojima kratko razgovaramo nakon poslušane kompozicije i pregledanog video spota. (Ne dam kamen Zemlje moje.avi)

Aktivnost 2 Na tabli ispisuje riječ „stanovništvo" i na stolovima učenici imaju stikere. Učenici na stikere pišu svoju asocijaciju na tu riječ (npr. broj ljudi, starost, zanimanje, mjesto življenja). Stikere lijepe na tablu, nakon čega nastavnik zajedno s učenicima analizira odgovore i uvodi definiciju pojma stanovništvo – **svi ljudi koji žive na određenom prostoru.**

Aktivnost 3 Prezentacija o stanovništvu u BiH. Pomoću prezentacije, koja se nalazi prilogu pripreme ponavljam sa učenicima sadržaje iz prvog polugodištu o prvim narodima koji su u prošlosti naseljavali prostor današnje Bosne i Hercegovine, a to su Iliri i Slaveni. Nakon toga objašnjavam učenicima značenje pojmova: preci, potomci, narod, nacionalne manjine i upoznajem ih sa brojem stanovnika u BiH, službenim jezicima i pismima koja se korite u BiH te etničkom i vjerskom strukturom stanovništva i svetim knjigama. Tokom prezentacije razgovaram sa učenicima navodeći ih da samostalno izvode zaključke.

Aktivnost 4 Izvođenje zaključaka**.** Nakon pregledane prezentacije i datih objašnjenja učenici uz nastavnikovo vodstvo zapisuju i izvode zaključke zatim nam prezentuju. Rade u paru

Zaključci: **PRECI** - naši prethodnici, djedovi, bake, pradjedovi, u BiH plemena Južnih Slavena, Iliri. **POTOMCI** - oni koji potiču od predaka; u BiH južnoslavenski narodi. **NAROD** - velika zajednica ljudi koja govori istim jezikom, ima istu kulturu, tradiciju i ima zajedničko porijeklo. **POPIS STANOVNIŠTVA** - utvrđivanje i registrovanje tačnog broja stanovnika na nekom prostoru. U BiH na poslednjem popisu stanovništva 2013. godine je bilo 3.531.159. Bošnjaci, Srbi i Hrvati- najbrojniji narodi. **SLUŽBENI JEZIK** - jezik kojim govore narodi na nekom prostoru; u BiH bosanski, hrvatski, srpski. **PISMO** - latinica i ćirilica **Nacionalne manjine**- narodi koji žive na nekom prostoru (državi) u znatno manjem broju u odnosu na većinsko stanovništvo, ali su ravnopravni sa njima. **Nacionalne manjine (koje žive u BiH)**. U BiH žive nacionalne manjine: Albanci, Crnogorci, Makedonci, Česi, Slovaci, Mađari, Romi, Nijemci, Poljaci, Rumuni, Rusi, Slovenci, Talijani, Turci, Ukrajinci i Židovi (Jevreji). **Najbrojnije religije**- islam, pravoslavlje, katoličanstvo, judaizam (Jevreji).

Domaća zadaća: Učenicima dijelim nastavni listić na kojem se nalazi zapis sa table (izvedeni zaključci) i zadatak za domaću zadaću. Učenici za domaću zadaću trebaju istražiti jednu nacionalnu manjinu po želji, a potom izraditi umnu mapu o izabranoj nacionalnoj manjini na osnovu podataka do kojih su došli istraživačkim radom.

Potrebni resursi: tabla, stikeri, ppt prezentacija, tv, nastavni list, muzika -pjesma.

Enisa Terović

Predmet/Razred: Društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Nacionalne manjine

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju pojam nacionalnih manjina, prepoznaju njihov kulturni značaj u Bosni i Hercegovini i razvijaju toleranciju, uvažavanje različitosti i interkulturalno razumijevanje. Ishodi: definiše pojam nacionalne manjine, istražuje zastupljenost nacionalnih manjina na prostorima BiH kroz kulturnu baštinu, opisuje pojam "nacionalne manjine" uz navođenje primjera, opisuje kulturni utjecaj nacionalnih manjina na historiju BiH, pokazuje toleranciju i uvažava različitosti.

Međupredmetna povezanost: BHS jezik i književnost - čitanje informativnog teksta i razumijevanje sadržaja, izdvajanje ključnih informacija i razvijanje kritičkog mišljenja. Likovna kultura - vizuelno predstavljanje pojmova kroz izradu mape uma, kreativno izražavanje pomoću boja, simbola i crteža. Odjeljenska zajednica - razvijanje svijesti o poštovanju ljudskih prava, različitosti i interkulturalnom razumijevanju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje nacionalnih manjina učenici razvijaju toleranciju, empatiju i uvažavanje kulturnih različitosti. Aktivnosti čitanja, diskusije i grupnog rada podstiču interkulturalno razumijevanje i nenasilnu komunikaciju, te doprinose razvoju svijesti o važnosti međusobnog poštovanja i mirnog suživota.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 – Motivacija „Slični i različiti" Učenici ustaju. Nastavnik izgovara različite tvrdnje, a učenici reaguju koracima naprijed ili nazad. Primjeri tvrdnji: **Primjeri tvrdnji:1.** Dva koraka naprijed ako živiš u gradu. 2. Jedan korak nazad ako živiš u selu. 3.Tri koraka naprijed ako živiš u naselju gdje ima više različitih naroda. 4.Jedan korak naprijed ako znaš koliko otprilike stanovnika ima tvoja općina/grad. 5. Dva koraka naprijed ako si čuo/la da ljudi iz tvog kraja odlaze u druge države. 6. Jedan korak naprijed ako u svom okruženju poznaješ ljude različitog porijekla. 7. Jedan korak nazad ako misliš da se broj stanovnika u tvom mjestu smanjuje. Učenici posmatraju raspored u prostoru. **Zaključak:** ljudi se međusobno razlikuju, ali su svi jednako vrijedni. Nastavnik najavljuje temu časa – Nacionalne manjine**.**

Aktivnost 2 – Strategija „Oluja mozga". Na tabli je napisan pojam **Nacionalne manjine**. Učenici iznose svoje asocijacije, a nastavnik ih zapisuje na tabli. Nakon toga slijedi kratka analiza iznesenih pojmova.

Aktivnost 3 „Insert tehnika" – aktivno čitanje Nastavnik dijeli učenicima informativni tekst i daje upute. Prvo treba da pročitate tekst. Zatim pored svake rečenice treba da stavite oznaku. Oznake:✓ – znao/la sam– novo– – drugačije od onog što sam mislio/la? – želim saznati više Učenici individualno čitaju informativni tekst. Zatim se na razrednoj tabeli sistematizuju odgovori. Razgovor o uočenim informacijama.

Dakle, dok čitaju, na margine ili u sam tekst učenici stavljaju četiri različite oznake, u skladu sa sopstvenim znanjem i spoznajama. Nije nužno označavati svaki red ili svaki pojam, nego da njihova oznaka bude odraz njihovog opšteg odnosa prema datim informacijama.

Učenici na razrednu tabelu upisuju pojmove:

(√) Znao/znala sam o nacionalnim manjinama
(+) Saznao/saznala sam o nacionalnim manjinama
(–) Suprotno od onog što sam mislio/mislila
(?) Potrebno istražiti i provjeriti

Aktivnost 4 – Strategija „Vruća olovka". Tema: **Romi**. Učenici imaju **2 minute** da napišu sve što znaju o Romima. Nakon pisanja nekoliko učenika čita svoje odgovore. To mogu biti stihovi koji se rimuju ili samo neke činjenice. Nastavnik vodi kratku analizu i naglašava **pozitivne primjere i razbijanje stereotipa**. Te najavljuje da će danas govoriti o jednoj od nacionalnih manjina Romima i pušta prezentaciju.

Aktivnost 5 – PPT prezentacija „O Romima". Nastavnik prikazuje kratku prezentaciju o Romima koja obuhvata: romski jezik**,** muziku i tradiciju**,** način života**,** poznate ličnosti romskog porijekla**,** primjere uspješnih pojedinaca.

Aktivnost 6 – Razgovor o prezentaciji. a) Na prezentaciji u jednom momentu ima slika gdje dječak svira. Nastavnica daje upute da učenici treba da procjene izrečene tvrdnje koje nastavnik kaže na osnovu slike da li su to činjenica ili mišljenje? Ako je činjenica podižu karticu Č, ako je mišljenje podižu karticu M**.** Na slici je dječak (ROM). On voli da svira. On zna da svira**.** Učenici iznose svoje mišljenje i objašnjavaju zašto misle da je mišljenje naše a ako neko kaže da je činjenica zašto misle da je činjenica.

Učenici odgovaraju na pitanja višeg reda: Šta vas je najviše iznenadilo? Zašto je važno da svaka kultura čuva svoj identitet? Kako možemo pokazati poštovanje prema drugim kulturama? Kako možemo pokazati poštovanje prema drugim kulturama? Razgovor vodi ka razumijevanju važnosti poštovanja različitosti.

Aktivnost 7 – Prezentacija i refleksija. Na kraju časa učenici završavaju rečenicu: **„Različitosti su bogatstvo jer…"** Time se naglašava važnost tolerancije, razumijevanja i međusobnog poštovanja.

Domaća zadaća: Učenici dobivaju zadatak za zadaću. Zadatak je da u svoje sveske urade mapu uma obraćajući pažnju na jezik, kulturu, prava, poštovanje, različitosti, specifična hrana
(za tu nacionalnu manjinu).

Potrebni resursi: Informativni tekst o nacionalnim manjinama kartice Č/M za aktivnost „činjenica ili mišljenje", projektor i računar za PPT prezentaciju, tabla i kreda/flomasteri, papiri većeg formata za izradu mape uma, flomasteri u boji, pribor za pisanje.

Amela Mameledžija

Predmet/Razred: Priroda / V razred

Naziv nastavne jedinice: Živa bića i njihova staništa

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika razumijevanje povezanosti živih bića i njihovih staništa te odgovoran odnos prema prirodi kroz saradničko, iskustveno i istraživačko učenje. Učenici razlikuju živu i neživu prirodu, objašnjavaju pojam staništa i životne zajednice, razlikuju prirodna i kultivirana staništa, navode primjere vodenih i kopnenih životnih zajednica, povezuju živa bića sa staništima u kojima žive te razvijaju odgovoran odnos prema prirodi i saradničke odnose uz poštovanje različitih mišljenja i dogovorenih pravila rada.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – razvijanje usmenog izražavanja, opisivanja i argumentovanja kroz razgovor o prirodi, staništima i životnim zajednicama. Likovna kultura – kreativno prikazivanje životnih zajednica i staništa kroz crtanje i vizuelno izražavanje. Matematika – razvijanje logičkog mišljenja kroz razvrstavanje i klasifikaciju živih bića i staništa. Tjelesna i zdravstvena kultura – razvijanje svijesti o važnosti boravka u prirodi i očuvanja zdravog životnog okruženja. Građansko obrazovanje – razvijanje odgovornosti, saradnje, poštovanja pravila i zajedničkog djelovanja u zaštiti prirode i životne sredine. Digitalna kompetencija i medijska pismenost – razvijanje sposobnosti opažanja, analiziranja ilustracija i povezivanja informacija iz različitih izvora učenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje povezanosti živih bića, staništa i životnih zajednica te važnosti očuvanja prirode; učenici razvijaju empatiju i osjećaj odgovornosti prema

prirodi, biljkama, životinjama i životnoj sredini; saradnja, razmjena mišljenja, uvažavanje različitih ideja i razvijanje nenasilne komunikacije tokom zajedničkih aktivnosti; razvijanje odgovornosti, tolerancije, solidarnosti i svijesti o važnosti zajedničkog djelovanja u očuvanju prirode.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kroz strategiju „Vidim – mislim – pitam se" učenici posmatraju ilustracije zalijepljene na tabli koje prikazuju prirodu, šumu, baru, jezero i različita živa bića. Učenici najprije navode šta vide na ilustracijama, zatim iznose svoja mišljenja o tome kako su živa bića povezana sa prirodom i postavljaju pitanja koja ih zanimaju. Nakon razgovora učiteljica usmjerava učenike na zaključak da sva živa bića žive u određenim staništima i da su međusobno povezana sa prirodom i životnom zajednicom.

Aktivnost 2 Kroz tehniku „Grozdovi" učenici zajednički formiraju pojmovne grozdove na temu: živa priroda, neživa priroda, stanište, životna zajednica. Učenici iznose riječi i pojmove koji ih asociraju na navedene pojmove, dok učiteljica zapisuje njihove odgovore na tabli ili hamer papiru. Nakon završetka aktivnosti učenici zajednički povezuju pojmove i razgovaraju o međusobnoj povezanosti živih bića i prirode.

Aktivnost 3 Kroz tehniku „Vođeni razgovor i istraživanje" učenici u manjim grupama analiziraju tekst i ilustracije sa nastavnih listova koje dobiju. Grupe su formirane izvlačenjem kartica različitih boja ili simbola. Učenici koji izvuku istu boju ili simbol čine jednu grupu. Svaka grupa dobija poseban istraživački zadatak: prva grupa istražuje živu i neživu prirodu, druga grupa istražuje staništa i životne zajednice, treća grupa istražuje prirodna i kultivirana staništa. Učenici zajednički izdvajaju ključne riječi, analiziraju ilustracije i zapisuju najvažnije informacije na hamer papir. Tokom predstavljanja grupa podstiče se aktivno slušanje, postavljanje pitanja i međusobno dopunjavanje odgovora.

Aktivnost 4 Kroz tehniku „Mostovi i zidovi" učenici u paru razgovaraju o tome šta pomaže očuvanju prirode, a šta ugrožava životne zajednice i staništa. Na jednoj strani plakata zapisuju postupke koji „grade mostove" prema prirodi (sadnja drveća, čuvanje vode, zaštita životinja, reciklaža), dok na drugoj strani zapisuju ponašanja koja „grade zidove" i štete prirodi (zagađivanje rijeka, bacanje otpada, uništavanje biljaka i životinja). Nakon završetka rada učenici predstavljaju svoje ideje i zajednički razgovaraju o tome kako svojim ponašanjem mogu doprinositi očuvanju prirode i zdravijem životnom okruženju.

Aktivnost 5 Kroz tehniku „Drvo znanja" učenici vrše samoprocjenu znanja, na listićima u obliku lista zapisuju: jednu novu informaciju koju su naučili, jednu aktivnost koja im se posebno dopala i jedan način na koji mogu pomoći u očuvanju prirode. Nakon toga učenici lijepe svoje listove na zajedničko „Drvo znanja" postavljeno na pano ili tablu. Aktivnost podstiče refleksiju, samoprocjenu i razvoj odgovornog odnosa prema prirodi i učenju.

Domaća zadaća: Nacrtati jedno prirodno i jedno kultivirano stanište te napisati po tri živa bića koja žive u njima.

Potrebni resursi: ilustracije prirode, šume, bare, jezera i različitih staništa, nastavni listovi za grupni rad, kartice različitih boja ili simbola za formiranje grupa, hamer papir, flomasteri, olovke u boji, grafitne olovke, ljepljivi papirići, makaze, ljepilo, tabla, kreda/marker, listići za samoprocjenu, ilustracije žive i nežive prirode, ilustracije prirodnih i kultiviranih staništa, pano za izlaganje učeničkih radova...

Azra Vrević

Predmet/Razred: Priroda / V razred

Naziv nastavne jedinice: Očuvanje životne sredine

Ciljevi i ishodi učenja: Podizanje nivoa ekološke svijesti učenika kroz razumijevanje uzroka zagađenja, važnosti očuvanja biodiverziteta te usvajanje praktičnih navika za održiv život u lokalnoj i globalnoj zajednici. Učenik prepoznaje glavne izvore zagađenja vode, tla i zraka u svojoj sredini. Učenik predlaže konkretna rješenja za očuvanje životne sredine.

Međupredmetna povezanost: Priroda – Bosanski jezik i književnost: Razvijanje komunikacijskih vještina kroz vođenje dijaloga, diskusije i argumentovane rasprave o ekološkim temama. Priroda – Matematika: Obrada i upoređivanje podataka o broju zagađenih izvora (statistička analiza i prikaz podataka). Likovna kultura**:** Likovni prikaz elemenata prirode i izrada edukativnih plakata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz čas učenici usvajaju princip međuzavisnosti – spoznaju da zagađenje na jednom lokalitetu utječe na cjelokupan ekosistem. Razvijaju svijest o tome da priroda pripada svima i da ekološki problemi ne poznaju granice, čime se naglašava globalna odgovornost. Očuvanje životne sredine definiše se kao zajednička misija čovječanstva. Kroz grupni rad, učenici praktično uče da se veliki društveni izazovi rješavaju isključivo saradnjom, dijalogom i zajedničkim dogovorom, što su temeljne vrijednosti kulture mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Elementi prirode: Učiteljica priprema tri prozirne posude: u jednu stavlja vodu, u drugu uzorak zemlje (tlo), a treću ostavlja praznu (zrak). Traži od učenika da tehnikom **PPM (posmatraj, piši minutu)** zabilježe sve što znaju o elementima prirode. Na dogovoreni znak učenici počinju pisati, a nakon isteka vremena 2 minuta nekoliko učenika čita svoje zabilješke. Učiteljica nastavlja razgovor o prirodi kroz pitanja: „Jeste li zadovoljni kvalitetom vode i zraka u svom okruženju? Zašto kupujemo vodu? Kako izgleda naša priroda?“ (produbljivanje razgovora). Nakon diskusije, učiteljica najavljuje Ciljevi i ishodi učenja: učenje o važnosti očuvanja prirode i životne sredine.

Aktivnost 2 Uoči razlike. Na pametnoj ploči (ili školskoj tabli) učiteljica prikazuje dvije slike prirode: čistu i zagađenu. Učenici upoređuju slike koristeći **Venov dijagram**. Nakon rada, jedan učenik na tabli crta Venov dijagram koji zatim zajednički popunjavaju, izdvajajući sličnosti i razlike.

Aktivnost 3 Propitujemo. Učiteljica priprema kovertu s ilustracijama: **voda, tlo i zrak**. Učenici izvlače kartice i formiraju tri tima. Svaki tim u svoj radni prostor postavlja posudu s odgovarajućim elementom prirode. Zadatak je sastaviti pet pitanja o tom elementu, tako da svako pitanje počinje riječju „Zašto?“. Fokus treba biti na značaju tog elementa i uticaju čovjeka na njegovo zagađivanje. Za aktivnost na raspolaganju imaju 3-4 minute, te nakon isteka vremena, timovi usmeno prezentuju rad. Učiteljica naglašava da priroda trpi teške posljedice zagađenja te da je odgovornost na svima nama.

Aktivnost 4 Istraži, uoči, poveži. Učiteljica pojašnjava da čovjek svojim postupcima direktno mijenja prirodu, utiče na biodiverzitet i zagađuje životnu sredinu. Najavljuje videozapis (ekološki film **„Na nama je“**) i upućuje učenike da se tokom gledanja fokusiraju na onaj element prirode koji je njihov tim prethodno obrađivao. Nakon gledanja filma, timovi rješavaju sljedeće zadatke: *Napravite listu od pet zagađivača koje ste prepoznali u filmu i prisutni su u našoj sredini! Objasnite kako zagađenje vode, tla i zraka utiče na sva živa bića! Ko su saveznici u očuvanju prirode? Kako oni mogu sarađivati? Izradite ekološki plakat sa snažnom porukom za očuvanje prirode! Osmislite način na koji se stari predmet (papir, boca) može ponovo upotrijebit*i! Učenici unutar tima raspoređuju zaduženja te kroz saradnju rješavaju zadatke.

Aktivnost 5 Prezentuj i pokaži. Svaki tim prezentuje rezultate svog rada na način da svaki član tima prezentuje jedan zadatak, dok ostali učenici pažljivo slušaju. Čas se završava refleksijom i najavom domaćeg zadatka: Napisati kratak osvrt na pitanje: „Šta je to što već danas može uraditi svako od nas kako bi naša životna sredina bila čistija?“

Potrebni resursi: Tri prozirne posude (voda, tlo, zrak),Fotografije čiste i zagađene prirode, pametna ploča ili projektor, videozapis: Ekološki film „Na nama je“ https://www.youtube.com/watch?v=X5X-0DucWb8c, papiri, kartice, bojice te materijal za izradu plakata

Enisa Terović

Predmet/Razred: Priroda / V razred

Naziv nastavne jedinice: Životinje – kičmenjaci i beskičmenjaci

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razlikuju skupine životinja prema osnovnim obilježjima i staništu. Prepoznaju povezanost životinja i okoliša te važnost zaštite životinja i prirode. Razvijaju sposobnost promatranja, suradnje i kreativnog izražavanja kroz istraživačke i likovno-jezične aktivnosti. Učenici samostalno i u skupini prezentiraju zaključke koristeći različite izvore znanja.

Međupredmetna povezanost: BHS jezik i književnost - Učenici razvijaju govorno izražavanje kroz opisivanje životinja i prezentaciju plakata. Proširuju rječnik, pravilno koriste pojmove kičmenjaci i beskralježnjaci te uvježbavaju čitanje, pisanje kratkih rečenica i suradničku komunikaciju. Likovna kultura - izrađuju plakate koristeći crtanje, bojenje, kolaž i raspoređivanje elemenata na hamer papiru. Razvijaju maštu, preciznost, osjećaj za prostor i estetsko izražavanje kroz grupni rad.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju empatiju prema životinjama, suradničke odnose, odgovornost prema prirodi i poštivanje života kroz zajednički rad i razmjenu mišljenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj pokazuje slike različitih životinja i pušta kratke zvukove iz prirode. Učenici pogađaju o kojim se životinjama radi te razgovaraju gdje žive i što im je potrebno za život. Slijedi igra „Pogodi životinju“ u kojoj jedan učenik opisuje životinju, a ostali pogađaju. Učenici iznose svoja prethodna znanja i iskustva o kućnim ljubimcima i divljim životinjama.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u skupine. Svaka skupina dobiva zadatak istražiti jednu skupinu životinja (sisavci, ptice, ribe, kukci ili gmazovi). Koriste udžbenik, enciklopedije, kartice sa slikama i digitalne sadržaje. Zadatak je pronaći osnovna obilježja, način kretanja, prehranu i stanište životinja. Nakon istraživanja učenici izrađuju kreativni plakat ili „mini zoološki vrt“ od papira, kolaža i crteža. Na plakatu prikazuju životinje u njihovom prirodnom staništu. Svaka skupina osmišljava i kratku zanimljivost ili kviz pitanje za ostale učenike.

Aktivnost 3 „Pokret kao životinja“ gdje učenici kroz pokret i pantomimu oponašaju životinje, a ostali pogađaju. Time se potiče aktivno sudjelovanje i učenje kroz igru.

Aktivnost 4 Skupine prezentiraju svoje radove pred razredom. Učenici postavljaju pitanja i uspoređuju različite životinje i njihova staništa.

Aktivnost 5 U završnom razgovoru učenici govore što su novo naučili i zašto je važno štititi životinje i prirodu. Svaki učenik na papirić zapisuje jednu poruku o zaštiti životinja i lijepi je na zajednički razredni plakat pod nazivom „Čuvajmo životinje“. Učitelj pohvaljuje suradnju, kreativnost i aktivno sudjelovanje učenika.

Potrebni resursi: Hamer papir, slike životinja, ljepilo, škare, flomasteri, bojice, kolaž papir, kartice za razvrstavanje, udžbenik i radni listići.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Priroda i društvo / V razred

Nazivnastavne jedinice: Prvi svjetski rat

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici opisuju uzroke, povod, tok i posljedice Prvog svjetskog rata. Razvijaju vještine saradničkog učenja, aktivnog slušanja i prezentovanja. Uočavaju posljedice ratova na ljude i društvo te razvijaju svijest o značaju mira, saradnje i međusobnog uvažavanja u rješavanju sukoba.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik – čitanje, izdvajanje ključnih informacija i usmeno izlaganje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas razvija kulturu mira kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja, zajedničko rješavanje zadataka i razumijevanje posljedica rata na pojedinca i društvo.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici slušaju pjesmu „Djeca su vojska najjača". Nakon slušanja razgovaraju o porukama pjesme i odgovaraju na pitanja: Šta je prava snaga djece? Zašto je mir važan? Na osnovu odgovora nastavnik uvodi učenike u temu časa. Najava nastavne jedinice „Prvi svjetski rat". Nastavnik ukratko upoznaje učenike sa načinom rada i ciljevima časa.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u šest grupa. Svaka grupa dobija jedan dio lekcije iz udžbenika: Uzroci Prvog svjetskog rata, Početak rata, Glavne bitke 1914-1915. godine, Albanska golgota, Otvaranje Solunskog ratišta (fronta), Posljedice rata. Grupe čitaju svoj dio teksta, izdvajaju najvažnije informacije i pripremaju kratko izlaganje za ostatak odjeljenja.

Aktivnost 3 Predstavnici grupa redom izlažu sadržaj koji su proučili. Ostali učenici pažljivo slušaju, postavljaju pitanja i bilježe ključne činjenice. Na ovaj način učenici jedni druge poučavaju sadržajima lekcije.

Aktivnost 4 Nakon izlaganja svih grupa vodi se razgovor o ljudskim stradanjima, gubicima i posljedicama rata. Šta ljudi gube u ratu osim teritorije? Kako se sukobi mogu rješavati bez nasilja? Šta mi kao učenici možemo uraditi da njegujemo mir u odjeljenju? Učenici zaključuju zašto je važno mirno rješavati sukobe i kako saradnja doprinosi očuvanju mira.

Aktivnost 5 Učenici kroz Kahoot kviz odgovaraju na pitanja vezana za nastavnu jedinicu. Kroz igru ponavljaju i utvrđuju usvojena znanja

Aktivnost 6 Krug mira – učenici iznose jednu poruku koju su naučili o značaju mira i saradnje među ljudima. Npr: „Iz istorije učimo da rat donosi stradanja, a da se mir gradi saradnjom, poštovanjem i razumijevanjem među ljudima."

Potrebni resursi: Udžbenik, računar, projektor ili zvučnik za pjesmu „Djeca su vojska najjača", internet veza, Kahoot kviz, tabla i pribor za pisanje.

Dragana Arsić

Predmet/Razred: Priroda i društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Susjedne države Bosne i Hercegovine (Srbija, Hrvatska i Crna Gora) i njihovi simboli

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici prepoznaju i razlikuju susjedne države Bosne i Hercegovine i njihove osnovne simbole te razvijaju razumijevanje međusobne povezanosti i uvažavanja različitosti. Učenik imenuje susjedne države, prepoznaje njihove zastave i simbole, opisuje njihov položaj na karti i sarađuje u grupnom radu.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – kreativna izrada i prikaz zastava i grbova; B/H/S jezik – razvijanje usmenog izražavanja kroz opis i prezentaciju sadržaja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz saradnički rad razvijaju dijalog, uvažavanje različitosti, empatiju i svijest o važnosti mirnog suživota i dobrosusjedskih odnosa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 – Aktiviranje predznanja. Nastavnik postavlja pitanje koje države graniče sa Bosnom i Hercegovinom. Učenici iznose svoja znanja i iskustva. Nastavnik koristi kartu kako bi zajedno sa učenicima potvrdio tačne odgovore i locirao susjedne države, čime se povezuje prethodno znanje sa novim sadržajem.

Aktivnost 2 – Upoznavanje sa državama i simbolima. Nastavnik predstavlja osnovne informacije o Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori (položaj, glavni grad, zastava i osnovne karakteristike). Učenici posmatraju prikaze zastava i iznose zapažanja o bojama, oblicima i simbolima. Nastavnik usmjerava učenike na uočavanje sličnosti i razlika među državama.

Aktivnost 3 – Grupni rad. Učenici se raspoređuju u tri grupe. Svaka grupa dobija jednu državu i zadatak da: pronađe državu na karti i prikaže njen položaj na nijemoj karti Bosne i Hercegovine i susjednih država**,** prouči dodijeljeni tekst i, uz podršku nastavnika, istraži zanimljivosti i značaj države**, i**zradi prikaz zastave i grba te ih usmeno opiše**,** navede i označi glavni grad**,** izdvoji jedno prepoznatljivo prirodno ili kulturno obilježje i predstavi ga**.** Učenici sarađuju, raspoređuju uloge i zajednički dolaze do rješenja. Učenicima kojima je potrebna podrška omogućava se rad u paru, dodatna vizuelna podrška (karta, slike) ili digitalni sadržaji.

Aktivnost 4 – Prezentacija i razmjena. Predstavnici grupa iznose rezultate rada. Ostali učenici pažljivo slušaju, postavljaju pitanja i daju komentare. Nastavnik podstiče kulturu dijaloga, aktivno slušanje i međusobno uvažavanje.

Aktivnost 5 – Razgovor sa mirovnim fokusom. Nastavnik usmjerava razgovor na važnost dobrih odnosa među susjednim državama. Učenici izražavaju mišljenja, razvijaju empatiju i svijest o značaju saradnje, mira i zajedničkog života.

Aktivnost 6 – Provjera i refleksija. Učenici usmeno odgovaraju na pitanja i ponavljaju ključne pojmove. Na kraju časa iznose utiske o tome šta su naučili i šta im je bilo najzanimljivije. Nastavnik daje povratnu informaciju i sumira najvažnije sadržaje.

Potrebni resursi: Karta Bosne i Hercegovine i susjednih država, slike zastava i grbova, radni listići, papir i pribor za pisanje, projektor, kratki tekstovi o državama, digitalni uređaji.

Ljubica Herceg

Predmet/Razred: Priroda i društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Vode Bosne i Hercegovine

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati najvažnije vode Bosne i Hercegovine. Učenik se snalazi na zemljopisnoj karti te istražuje i uspoređuje vodeno bogatstvo Bosne i Hercegovine. Prepoznaje vrijednost rijeka i jezera.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - Veliko slovo u imenima voda ili Opisi rijeka u djelima bosanskohercegovačkih književnika**.** Likovna kultura - Rijeke i jezera na djelima bosanskohercegovačkih slikara i fotografa – analiza ili Slikanje – tonovi boja Vodene površine.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Njegovati vrijednost rijeke i jezera te njihovo očuvanje i zaštita; pozitivne poruke učenja tijekom zajedničkog rada; zajednička odgovornost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici čitaju odgovor na pitanje iz domaćeg uratka: Što znači da je voda izvor života? Kroz zajednički razgovor ponavlja se znanje o vodama. Zašto se kaže da je voda bogatstvo? Kako se dijele vode? Što su vode tekućice? Koje vode se ubrajaju u tekućice? Što su vode stajaćice? Koje vode se ubrajaju u stajaćice? Ima li tekućica i stajaćica u zavičaju u kojem učenici žive? Koje? Kojom se bojom na zemljopisnoj karti označavaju vode? Učenici traže na svojim zemljopisnim kartama rijeke koje su im poznate.

Aktivnost 2 U određivanju i objašnjavanju novih pojmova uključeni su učenici, izlazeći jedan po jedan, pokazuju na velikoj zemljopisnoj karti sadržaje, a ostali učenici na svojim zemljopisnim kartama jer su pri obradi reljefnih obilježja upoznali rijeke. Bosna i Hercegovina je gorovita zemlja, bogata rijekama i jezerima. Većina rijeka se ulijeva u Savu, a jedna u Jadransko more. Rijeka Sava je velika, jednim dijelom pripada Bosni i Hercegovini. Mirna je, jednim dijelom plovna. Ulijeva se u rijeku Dunav. Una izvire u Republici Hrvatskoj, ispod planine Dinare. Jednim dijelom je granična, a drugim protječe kroz Bosnu i Hercegovinu. U gornjem i srednjem toku je planinska, a u donjem je mirna i tiha. Kod Bosanske Dubice napušta Bosnu i Hercegovinu, a kod Jasenovca se ulijeva u Savu. Vrbas je planinska rijeka. Izvire ispod planine Vranice, protječe kroz Lijevče polje i kod Srpca se ulijeva u Savu. Pritoka joj je Pliva (vodopad u Jajcu). Bosna izvire ispod planine Igman. Nastaje iz više većih i manjih vrela. Kod Bosanskog Šamca se ulijeva u Savu. Lijeve pritoke su Lašva i Usora, a desne Krivaja i Spreča. Neretva izvire ispod planine Lebršnik a ulijeva se u Jadransko more. Pritoke su: Rama, Drežanka, Buna, Trebižat, Bregava, Krupa… Drina je najduža rijeka u Bosni i Hercegovini. Nastala je od rječica Tare i Pive koje izviru u Crnoj Gori. Kod Bosanske Rače se ulijeva u Savu. Rijeka čija voda ponire i čiji se tok gubi s površine, pa se ponovo javlja, naziva se ponornica (Trebišnjica, Šujica, Tihaljina). Prirodna jezera je stvorila priroda: Blidinje jezero, Kukavičije (Lupoglavsko), na Treskavici su Veliko i Crno jezero, na Zelengori Gorske oči, na Prenju Boračko jezero, na rijeci Plivi Plivsko jezero, na Vranici Prokoško jezero i na Šatoru Šatorsko jezero. Umjetna jezera su nastala radom čovjeka, služe za opskrbljivanje: hidroelektrana, industrije i stanovništva. Najvažnija su: Buško blato (u Livanjskom polju), Jablaničko jezero (na Neretvi), Modračko jezero (kod Tuzle) i Bilećko jezero (kod Bileće).

Aktivnost 3 Sažimanje obrađenog gradiva provodi se metodom razgovora uz uporabu plana ploče.

Aktivnost 4 Uz prethodno objašnjenje učenici individualno rješavaju *RL*, a zatim točnost rješenja provjere u paru.

Aktivnost 5 *Igra Vode u Bosni i Hercegovini.* U košari se nalaze presavijeni papirići s napisanim imenima voda Bosne i Hercegovine i izvan Bosne i Hercegovine. Po jedan učenik izlazi pred ploču i

izvlači papirić. Samo papirić s imenom vode u Bosni i Hercegovini pričvršćuju na bijeloj ploči ispod naslova Vode Bosne i Hercegovine.

Domaći uradak: Učenici su dobili slijepe karte s označenim vodama u Bosni i Hercegovini. Zadatak je da podebljaju ili oboje plavom bojom vode koje su se učile tijekom sata.

Potrebni resursi: velika zemljopisna karta, pokazivač, male zemljopisne karte, slijepa karta, ploča, kreda, RL, košara, papirići, bijela ploča, magnetići.

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Priroda i društvo / V razred

Naziv nastavne jedinice: Odnosi među živim bićima (Živa bića u životnoj zajednici)

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja

CILJ : Učenik uočava i objašnjava međusobnu povezanost živih bića u životnim zajednicama, te razlikuje osnovne odnose među organizmima (suradnja, natjecanje, grabežljivac–plijen, nametništvo i simbioza). ISHODI **:** Učenik - objašnjava što su odnosi među živim bićima; razlikuje proizvođače, potrošače i razlagače; navodi primjere hranidbenih lanaca; prepoznaje različite oblike odnosa među živim bićima (suradnja, natjecanje, grabežljivac–plijen, nametništvo, zajednički život); povezuje međusobnu ovisnost živih bića s potrebom očuvanja prirode; surađuje s vršnjacima uz uvažavanje različitih mišljenja.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik (Materinji jezik) – razvijanje usmenog izražavanja, argumentirano iznošenje mišljenja i opisivanje odnosa među živim bićima; Likovna kultura – izrada hranidbenih lanaca, mreža ishrane i plakata o životnim zajednicama; Građanski odgoj i obrazovanje – razvijanje suradnje, odgovornosti, poštovanja različitosti i nenasilne komunikacije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: razvijanje empatije, suradnje, uvažavanja različitosti, mirnog rješavanja sukoba i odgovornosti prema zajednici i prirodi...

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj pokazuje učenicima sliku šume, te postavlja pitanja, na koja učenici trebaju odgovoriti : *Može li drvo živjeti potpuno samo?, Što jede lisica?, Zašto pčele posjećuju cvijeće?, Što bi se dogodilo kada bi nestale pčele?* . / Igra „Mačka i miš" (opis igre u prilogu) Nakon odgovora učenika učitelj zaključuje: *"Nijedno živo biće ne živi potpuno samo. Sva su međusobno povezana različitim odnosima*." te najavljuje nastavnu jedinicu (Odnosi među živim bićima - Živa bića u životnoj zajednici).

Aktivnost 2 – Učiteljica će učenicima objasniti ključne pojmove pomoću udžbenika, usmenim izlaganjem i pomoću fotografija, koje će prikazati na projektor platnu./ Također, po izboru se može primijeniti i ppt prezentacija. (Detaljan opis obrade gradiva je u prilogu.)

Aktivnost 3 Grupni rad („Istraživači prirode")- Učenici rade u četiri skupine. Grupirat će se izvlačeći kartice sa životinjama. Grupe će se formirati tako što učenici oponašaju pokrete i glasanje životinja sa kartica, te tako traže ostale članove svoje grupe. Kada se grupe formiraju i pronađu svoje radno mjesto, svaka grupa dobiva omotnicu s karticama na kojima su prikazani ili napisani primjeri živih bića i njihovih odnosa (npr. : pčela – cvijet, lisica – zec, hrast – gljiva...). Zadatak svake grupe je za svaki primjer : a) Odrediti o kojem se odnosu među živim bićima radi (suradnja/simbioza, natjecanje, grabežljivac–plijen ili nametništvo)., b) Navesti kakvu korist ili štetu svaki organizam ima u tom odnosu., c) Razmisliti što bi se dogodilo kada bi jedan od organizama nestao iz tog odnosa., d) Povezati primjer s ljudskim životom odgovarajući na pitanje: Što nas ovaj primjer iz prirode može naučiti o suradnji, poštovanju i zajedničkom životu?.

Aktivnost 4 Svaka grupa bira glasnogovornika koji u dvije minute predstavlja jedan ili dva svoja obrađena primjera. Ostali učenici mogu postaviti jedno pitanje ili dopuniti odgovor ako imaju drugačije mišljenje.

Aktivnost 5 "Krug zahvalnosti prirodi" - Svaki učenik završava rečenicu: "Jedno živo biće kojem danas želim zahvaliti je _____ jer _____."

Aktivnost 6 Provjera razumijevanja („Mreža života“) - Učenici stoje u krugu. Učitelj drži klupko vune i započinje rečenicom "Ja sam hrast. Povezan sam s/ sa...". Baca klupko jednom učeniku, koji treba predstaviti neki drugi odnos, te nastavlja dodavati klupko, dok svi učenici predstave jedan organizam i povezanost. Na kraju nastaje mreža od vune koja simbolizira međusobnu povezanost živih bića. Na kraju aktivnosti učiteljica postavlja učenicima pitanje za raspravu :“ *Što bi se dogodilo s mrežom kada bi jedan organizam nestao ili ispustio nit?*“

Aktivnost 7 „Detektivi prirode“ – Svaka grupa dobija ilustraciju jedne životne zajednice (šuma, livada, ribnjak, more). Zadatak je u što kraćem roku na ilustraciji pronaći najmanje pet različitih odnosa među živim bićima i označiti ih zadanim bojama. Nakon toga, grupe ukratko obrazlažu svoje uratke, a ostali učenici analiziraju njihov rad. Učiteljica formulira i izriče zaključak : „*Priroda nam pokazuje da nijedno živo biće ne može živjeti potpuno samo. Svi organizmi povezani su brojnim odnosima koji održavaju ravnotežu života. Promatrajući prirodu učimo kako suradnja, poštovanje različitosti, odgovornost i briga za zajedničko dobro doprinose skladnom životu. Te vrijednosti jednako su važne u ljudskim zajednicama kao i u prirodi.*“

Aktivnost 8 "Priroda nas uči miru" – Na kraju sata učiteljica postavlja učenicima pitanja: „*Što možemo naučiti od pčela koje zajedno rade?, Kako biljke dijele prostor bez nasilja?, Zašto je suradnja važna i u prirodi i među ljudima?, Kako možemo rješavati nesuglasice poput dobrih članova jedne zajednice?*“, navodeći učenike na zaključak da i ljudi ovise jedni o drugima i o prirodi, kao i ostala živa bića u prirodi, te da trebaju međusobno surađivati, pomagati jedni drugima, poštivati različitosti, nenasilno rješavati sukobe, čuvati prirodu i zajednički okoliš.

Domaća zadaća: Učenici trebaju nacrtati jedan hranidbeni lanac iz šume ili livade i pronaći jedan primjer suradnje među živim bićima. Napisat će pet rečenica o tome što ljudi mogu naučiti od prirode kako bi živjeli u miru.

Potrebni resursi: Udžbenik, radni listići, fotografije/ ilustracije životnih zajednica, slike biljaka i životinja, kartice/ kuverte s primjerima živih bića, papirići sa nazivima životinja za grupiranje, papiri, ploča, kreda, projektor i platno, računar.

Berina Šećibović
Predmet/Razred: Muzička kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Zdravo maleni“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje muzičkih sposobnosti učenika kroz pjevanje i ritmičko izražavanje, uz poticanje empatije, prijateljstva i solidarnosti među djecom svijeta. Učenik tačno interpretira melodiju, tekst i ritam pjesme „Zdravo maleni“, prateći dinamiku i strukturu pjesme.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Interpretacija i analiza teksta pjesme. Likovna kultura: Predstavljanje poruke prijateljstva kroz likovni simbol. Društvo: Pojam geografske udaljenosti, istraživanje strana svijeta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici uče da je pozdrav i pružena ruka osnovni oblik nenasilne komunikacije koji briše sve granice; pjesma šalje snažnu poruku da niko na svijetu ne treba biti sam i da pjesma ima moć da združi svu djecu, što kod učenika razvija unutrašnji mir, empatiju i osjećaj pripadnosti velikoj porodici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku časa učiteljica na stolu priprema globus ili veliku geografsku kartu svijeta. Pokazuje učenicima različite kontinente, mora i daleke zemlje. Razgovor sa učenicima vodi se kroz usmjerena pitanja: „Zamislite da imamo čarobna krila i da možemo letjeti. Koliko bi nam vremena trebalo da preletimo sve okeane, planine i obiđemo cijelu planetu? Koju daleku zemlju biste voljeli posjetiti i zašto? Kojim jezicima biste započeli razgovor sa djecom koja tamo žive? Kako se osjećate kada vam neko koga ne poznajete uputi topao pozdrav i osmijeh? Može li nas pjesma povezati i postati naš zajednički jezik?“

Aktivnost 2 Učiteljica pokreće globus, imitirajući okretanje planete zemlje i govori učenicima da muzičkim brodom kreću na putovanje u susret djeci svijeta. Pušta audiozapis pjesme „Zdravo maleni“, dok učenici pažljivo slušaju tekst i melodiju. Nakon prvog slušanja slijedi detaljan razgovor: „Kako ste se osjećali dok ste slušali ovu pjesmu? Kakvo raspoloženje ona budi u vama? Koga sve pozdravljamo u ovoj pjesmi? Gdje se nalaze naši mali drugari, prema tekstu pjesme? Šta pjesma traži od nas kada čujemo stih “Jer sad je čas, daj ruku pruži? Zašto je važno drugima pružati ruku? Tokom drugog slušanja, učenici obraćaju pažnju na osnovnu emociju i poruku pjesme. Učiteljica na tabli zapisuje tri emocije: prijateljstvo, ljubav, ljutnja, te svaku ukratko, uz razgovor s učenicima, pojasni. Učenici u svoje sveske crtaju simbol emocije koju su prepoznali u pjesmi. Zaključuju da su dominantne emocije prijateljstva i ljubavi.

Aktivnost 3 Slijedi novo slušanje i analiza muzičke strukture pjesme: Izvođački sastav (solista/hor, instrumenti), dinamika (glasno/tiho) i tempo (umjeren/spor). Učiteljica zapisuje odgovore na tablu, a djeca u svoje sveske. Zatim se prelazi na učenje teksta i melodije po sluhu. Prvo pjevaju stih po stih, a potom prelaze na samostalno horsko pjevanje, pazeći na ritam, tempo, i jasnu dinamiku.

Nakon pjevanja učiteljica dijeli učenike na četiri grupe (razbrojavanjem 1, 2, 3 i 4) sa specifičnim zadacima: Prva grupa: Pjeva pjesmu. Druga grupa: Daje ritmičku pratnju (pljeskanjem dlanom o dlan na refren ili lupkanjem olovke o olovku u ritmu). Treća grupa: Izvodi jednostavne plesne korake (ako znaju plešu engleski valcer). Četvrta grupa: Na velikom papiru ilustruju poruku pjesme. Zadaci se rotiraju na dogovoreni signal učiteljice, sve dok svaka grupa ne prođe kroz sve aktivnosti.

Aktivnost 4 Učiteljica dijeli male kartice u boji na kojima učenici pišu kratku poruku ili želju za jedno nepoznato dijete na svijetu. Još jednom pjevaju pjesmu, te svoje poruke ubacuju u zajedničku „kutiju prijateljstva“.

Potrebni resursi: Audiozapis pjesme „Zdravo maleni“, globus ili karta svijeta, pribor za crtanje, sveske, veliki i mali papiri, kartice u bojama za pisanje poruke, kutija.

Enisa Terović

Predmet/Razred: Muzička kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje i sviranje: „Nasilje nije hrabrost“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati muzičke i socijalne kompetencije učenika kroz izražajno izvođenje pjesme „Nasilje nije hrabrost“, osnažujući ih da prepoznaju, razumiju i vrednuju poruke nenasilja, te da muziku primijene kao sredstvo izražavanja stavova i promocije mira. Ishodi: Pjeva pjesmu po sluhu uz tačnu intonaciju i ritam. Primjenjuje pravilno disanje i jasnu artikulaciju pri izvođenju pjesme. Usklađuje vlastito izvođenje sa grupom poštujući pravila Procjenjuje značaj nenasilnog rješavanja sukoba u školskom okruženju. Kreira kratku poruku protiv nasilja koristeći riječi ili likovni izraz. Oblikuje pokret ili scenski izraz kojim prenosi poruku pjesme.

Međupredmetna povezanost: Društvo kultura religija – nenasilno rješavanje sukoba u školi. BJK, HJK, SJK – analiza poruke i ključnih riječi u tekstu. Likovna kultura – ilustrovanje i pisanje poruka na zadanu temu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Podstiče unutrašnji mir (razumijevanje emocija), mir u odnosima (poštovanje i empatija) društvenu odgovornost i aktivno djelovanje - javno izvođenje poruke mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje razgovorom: „Šta znači biti hrabar?“ Učenici navode primjere zapisuju na stikere koje lijepe na tablu ispod riječi HRABAR. Zatim slijedi pitanje: „Da li je nasilje hrabrost?“ Učenici imaju na štapićima DA i NE; dižu ih u zrak kako bi rekli svoj odgovor. U zavisnosti od podignutih štapića, učitelj razgovara s učenicima i vodi ka tome da shvate da nasilje nije hrabrost. Kratka diskusija usmjerava učenike ka zaključku da je prava hrabrost zaštititi slabijeg i reći „ne“ nasilju.

Aktivnost 2 Nastavnik učenicima dijeli tekst i notni zapis pjesme „Nasilje nije hrabrost“, zatim daje upute za dalji rad.

a) Vokalna priprema- kratke vježbe disanja i artikulacija. Učenici ustanu i prate nastavnika dok daje upute. Treba da duboko udahnu, zadrže dah par sekundi pa polako izdišu.

b) Nastavnik demonstrira kako se pravilno pjeva

c) Tekst i notni zapis pjesme „Nasilje nije hrabrost“ je ispred učenika i slijedi muzička analiza

d) Muzička analiza -Kod muzičke analize potrebno je odrediti: Tempo- koliko je pjesma spora ili brza. Dinamika- gdje se pjeva tiše, a gdje glasnije i snažnije. Karakter pjesme- kakvo raspoloženje pjesma ima (toplo, veselo, tužno). Cilj analize je da izvođač zna kako treba izvesti pjesmu: kojom brzinom, kojom jačinom glasa i s kakvim osjećajem.

e) Izvođenje pjesme – prvo zajedničko pjevanje uz nastavnika, zatim podjela na grupe (npr. jedna grupa pjeva strofu, druga refren). Može se dodati jednostavna ritmička pratnja (pljeskanje ili lagane udaraljke) kako bi se naglasila poruka refrena.

f) Izražajno pjevanje – učenici ponovo izvode pjesmu, vodeći računa o emociji i jasnoj dikciji. Naglašava se da pjesmu ne pjevaju samo tonovima, već i porukom.

g) Pokretima tijela, plesom učenici izvode pjesmu, trudeći se da pokretima tijela govore i tekst, ne samo zvuk.

Aktivnost 3 Učenici stoje u krugu i svako izgovara jednu rečenicu: „Hrabrost je kada…“ Učiteljica na stol stavlja svakom papirnu roza majicu na kojoj učenici ispisuju poruku. Majice postavljaju na zid učionice. Učenici govore o tome kako se može muzikom pokazati stav i širiti mir.

Napomena: Pjesmu izvode na školskom času odjeljenske zajednice povodom Dana borbe protiv vršnjačkog nasilja.

Potrebni resursi. Tekst i notni zapis pjesme „Nasilje nije hrabrost“, stikeri, flomasteri, klavir ili matrica, tabla, jednostavne udaraljke (po potrebi).

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Glazbena kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Pjevanje: „Dobro jutro“ (D. Britvić – A. Dedić)

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti pjesmu „Dobro jutro“ izražajnim pjevanjem te razvijati kulturu nenasilne komunikacije, međusobnog poštovanja, suradnje i osjećaja pripadnosti razrednoj zajednici kroz glazbenu aktivnost. Učenik razvija muzikalnost i glazbeno pamćenje pjevanjem pjesama različitoga karaktera, pjeva primjerenom intonacijom i ritmom, sudjeluje u skupnom pjevanju te vrednuje vlastito i zajedničko glazbeno izvođenje. Ishodi: Učenik: - pjeva pjesmu **„**Dobro jutro“ točnom intonacijom, ritmom i jasnom dikcijom; - prepoznaje kako glazba može stvarati ugodnu, sigurnu i prijateljsku atmosferu; - izražava osjećaje koje u njemu budi pjesma te povezuje njezinu poruku s vrijednostima mira, poštovanja, ljubavi i zajedništva.

Međupredmetna povezanost: Materinji jezik: razvijanje jezičnog izražavanja kroz razgovor o sadržaju pjesme, razumijevanje poruke teksta, - izražavanje vlastitih osjećaja i doživljaja, - povezivanje pjesme s filmom “Vlak u snijegu” i istoimenim romanom Mate Lovraka. Sat razrednika**:** njegovanje pozitivnih međuljudskih i prijateljskih odnosa, kulture pozdravljanja, suradnje i međusobnog uvažavanja. Likovna kultura**:** vizualno izražavanje doživljaja pjesme crtežom ili simbolima mira, prijateljstva i zajedništva. Priroda i društvo**:** - upoznavanje tradicije, povijesti i običaja susjednih zemalja BiH, uočavanje sličnosti I razlika suvremenog obrazovanja i obrazovanja u prošlosti, - poticanje na uvažavanje razlika I različitosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici: razvijaju kulturu nenasilne komunikacije (kroz pozdrav, tekst pjesme i međusobno slušanje), uče uvažavati druge i njihovo glazbeno izražavanje bez kritiziranja i natjecanja, razvijaju osjećaj pripadnosti skupini i odgovornosti za zajednički uspjeh,- iskustveno uče da glazba može biti sredstvo povezivanja ljudi i smanjenja sukoba**,** - Poseban naglasak stavlja se na poruku pjesme „Dobro jutro“ kao simboličan početak dana koji potiče ljubaznost, mir i pozitivne odnose**,** čime se učenike usmjerava na svakodnevnu primjenu mirovnih vrijednosti u školi i izvan nje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 “Glazbeni pozdrav**”** – Učenici i učitelj stoje u formaciji kruga. Učitelj pozdravlja učenike, pjevajući jednostavan motiv “Dobro jutro!”, a učenici odgovaraju istim motivom/ stihom. Slijedi kratki razgovor vođen pitanjima**,** pri čemu učitelj postavlja učenicima slijedeća pitanja: Kako se osjećate kada vas netko lijepo pozdravi? Može li jedan lijep pozdrav nekome uljepšati dan?, a nekoliko učenika će odgovoriti na pitanja i izreći svoje mišljenje o prethodnim pitanjima.

Aktivnost 2 Učitelji će najaviti učenje pjesme “Dobro jutro”**.**

a) Zatim će pustiti učenicima video-isječak iz filma “Vlak u snijegu**”** (na projektor-platnu) **,**u kojemu se pojavljuje ta pjesma, a pomoću kojega će se učenici upoznati s pjesmom “Dobro jutro”. Nakon gledanja i slušanja, nekoliko učenika će izraziti svoj doživljaj pjesme. Učitelji će pitanjima potaknuti učenike da se prisjete gledanog filma ili lektire “Vlak u snijegu”.

b) Razgovor o tekstu pjesme **–** Interaktivnim razgovorom sa učenicima učitelj pojašnjava temu pjesme i poruku pjesme, te objašnjava nepoznate ili manje poznate riječi koje se pojavljuju u pjesmi.

c) Učenje po fazama – Učitelj pjeva dio pjesme, nakon čega učenici pjevaju taj dio pjesme. Zatim učitelj pjeva slijedeći dio pjesme, a učenici ponavljaju. Kada pjesma bude otpjevana po dijelovima, slijedi spajanje u cjelinu, odnosno zajedničko pjevanje cijele pjesme. Tijekom pjevanja, u svakoj fazi, učitelji daje sugestije i povratne informacije učenicima na što trebaju pripaziti pri pjevanju (npr. na dikciju, pravilno disanje, oblikovanje završetaka, slušanje drugih itd.).

d) Ponavljanje i uvježbavanje:

Aktivnost "Pjevajmo jedni za druge **"** – Učenici će se podijeliti u parove / trojke, na temelju izvlačenja papirića s dijelovima teksta pjesme (Učenici koji izvuku isti tekst, činit će par.). Zadatak svakog para je otpjevati pjesmu jedno drugom. Nakon svake izvedbe, član para koji je slušao treba se osvrnuti na pjevanje onog drugog ohrabrujućom pozitivnom porukom ("Svidjelo mi se…", "Lijepo mi je bilo…", "Hvala ti što…"). Parovi će izmijeniti uloge. Slijedi igra „Glazbeni krug mira" (elementi glazbenog stvaralaštva)-Učenici stoje ili sjede u krugu. Učitelj započinje kratki pjevani motiv iz pjesme „*Dobro jutro*" (npr. prva fraza ili pozdravni motiv) i istovremeno ga uputi jednom učeniku uz osmijeh i kontakt očima. Taj učenik: 1.ponovi taj isti motiv/ stih, 2. doda jedan pozitivan glazbeni ili govorni „poklon" (npr. kratku riječ, ritam pljeskom ili jednostavan ton),3. proslijedi ga sljedećem učeniku. Igra se nastavlja u krug, a krug završava tako da zadnji učenik „vrati" motiv učitelju, te svi zajedno otpjevaju završni dio ili refren pjesme „*Dobro jutro*". (Primjeri „poklona": kratki ritam pljeskanjem, pjevani ton -npr. „la", „mi", riječ: „mir", „hvala", „osmijeh", „prijatelj" i sl..)

Aktivnost 3 Refleksija- Slijedi kratak osvrt na igru. Učitelj postavlja učenicima pitanja: Kako ste se osjećali dok ste primali i davali „glazbeni poklon"?, Što nam ova igra govori o zajedništvu i miru?", te će prozvati nekoliko učenika da odgovore na pitanja, dok učenici donesu ispravne zaključke. b)

Domaća zadaća Učitelj zadaje učenicima domaću zadaću. Zadatak je otpjevati pjesmu „*Dobro jutro*" članu obitelji ili prijatelju te obratiti pozornost na točnost teksta i vedar izraz./ Napisati ili nacrtati kratku „dobru jutarnju poruku mira" (jednu rečenicu ili crtež) koju bi učenik želio nekome uputiti ujutro. /Učitelj može zamoliti učenike da primijete kako se ljudi u njihovoj okolini pozdravljaju te zapišu jedan primjer lijepog i jedan primjer manje lijepog pozdrava.

Potrebni resursi: audio snimka pjesme „Dobro jutro" (reprodukcijski uređaj ili računalo s zvučnicima), video isječak iz filma "Vlak u snijegu", projektor i platno, tekst pjesme "Dobro jutro", kartice sa dijelovima teksta pjesme, udžbenik Glazbene kulture za 5.razred.

Marijana Filipović Matić

Predmet/Razred: Likovna kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Crtanje : Vizualna komunikacija („Strip“)

Ciljevi i ishodi učenja: CILJ : Učenik se kreativno izražava i komunicira putem stripa, primjenjujući likovni jezik, različite likovne tehnike i materijale te razumije i vrednuje umjetnost kao sredstvo osobnog, kulturnog i društvenog izražavanja. ISHODI: Učenik: prepoznaje osnovne elemente stripa (kadar, oblačić, tekst, slijed radnje); crtežom prikazuje jednostavnu priču; koristi vizualne simbole za prenošenje poruke; oblikuje strip koji promiče mir, prijateljstvo, suradnju i međusobno poštovanje; uvažava različite ideje i radove svojih vršnjaka.

Međupredmetna povezanost: Materinji jezik: oblikovanje kratke priče i dijaloga; pravilno pisanje teksta u govornim oblačićima; pravilna primjena pravila pisanja navodnih znakova i dvotočja u citiranju; razvijanje sposobnosti pripovijedanja. Građanski odgoj i obrazovanje: razvoj odgovornosti, suradnje i poštovanja različitosti; upoznavanje s pravima i odgovornostima u zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: razvijanje empatije, nenasilne komunikacije i kulture dijaloga; učenje mirnog rješavanja sukoba; prepoznavanje i izražavanje vlastitih osjećaja i stavova kroz likovno stvaralaštvo; prepoznavanje vlastite reakcije u sukobima; jačanje osjećaja pripadnosti razrednoj zajednici; razvijanje svijesti o pravima i odgovornostima pojedinca; razvijanje poštovanja prema kulturnim, jezičnim i drugim različitostima; poticanje odgovornosti prema prirodi i zajedničkom životnom prostoru... .

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica pokazuje nekoliko primjera stripova pomoću projektor platna i računara ili stvarnih stripova i postavlja učenicima pitanja: Što je strip?, Kako priča može biti ispričana slikama?, Kako prepoznajemo osjećaje likova?, Može li strip poslati poruku mira? . Nakon svakog postavljenog pitanja, učiteljica proziva jednog učenika da odgovori na pitanje. Nakon toga, podsjeća učenike na obrađeni strip „Durica“ (Strip se može ukratko i interpretirati.), te razgovara sa učenicima o tome kako se sukobi mogu riješiti razgovorom, suradnjom i uvažavanjem drugih.

Aktivnost 2 Učiteljica objašnjava osnovne elemente stripa (kadar, redoslijed događaja, oblačići za govor ili razmišljanje, izrazi lica i pokreti tijela likova). Zatim najavljuje učenicima da je njihov zadatak izraditi/ osmisliti strip služeći se crtačkim sredstvima po izboru (olovka, drvene bojice, flomasteri, pastele ili kombinacija) od 4-6 slika/ kadrova, na temu „Mir počinje prijateljstvom“, prema slijedećim uputama : *Prikažite situaciju u kojoj učenici jedne škole trebaju urediti školsko dvorište, dolazi do sukoba, likovi razmišljaju i razgovaraju te slušaju jedni druge i pronalaze zajedničko rješenje.* Učenici će raditi u grupama,a grupirat će se izvlačeći jednostavne riječi (*prijateljstvo, mir, poštovanje, zajedništvo*), te će učenici koji izvuku istu riječ raditi u istoj grupi. Slijedi rad učenika, uz ohrabrenje i poticaj učiteljice.

Aktivnost 3 Učenici predstavljaju svoje stripove, tako što jedna po jedna grupa prezentira svoj rad, a nakon svakog rada ostatak razreda nagradit će ih pljeskom, te će prokomentirati rad dajući sugestije. Tijekom analize svakog stripa, učiteljica će postavljati pitanja toj grupi : *Koju poruku nosi vaš strip? i Kako su likovi riješili problem?*, a ostatku razreda postavit će pitanje *Što možemo naučiti iz njihove priče?,* kako bi netko od učenika izvukao pouku iz stripa. Radovi se mogu postaviti/ izložiti na magnetnu ili stiropornu ploču. Na kraju sata učiteljica ističe važnost poštovanja različitosti, empatije i nenasilne komunikacije.

Domaća zadaća (po izboru) : Izraditi kratki strip od 4-6 kadrova/ slika, na temu „Jedna lijepa riječ može promijeniti dan“. Strip treba prikazati primjer ljubazne komunikacije, pomaganja ili pomirenja među vršnjacima ili prikazati ljubazan odnos djece prema odraslima/ starijim osobama.

Potrebni resursi: papir, olovke, flomasteri, drvene bojice, primjeri stripova, strip „Durica“ (Čitanka), računar, projektor i platno, magnetna ili stiroporna ploča.

Azra Vrević

Predmet/Razred: Likovna kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Oblikovanje plakata – Dan sigurnijeg interneta

Ciljevi i ishodi učenja: Kombinovanjem teksta i ilustracije izraditi plakat s jasnom porukom koji čini funkcionalnu cjelinu. Učenik pravilno oblikuje plakat s jasnom porukom, koristeći likovne materijale i elemente.

Međupredmetna povezanost: Informatika: Učenik navodi pravila ponašanja na internetu, važnost zaštite ličnih podataka i primjenjuje digitalni bonton u komunikaciji. Bosanski jezik i književnost: Korištenje teksta u dizajniranju plakata i osmišljavanje jasnih poruka (slogana).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas razvija kulturu dijaloga u stvarnom i online prostoru, podstiče odgovornu digitalnu komunikaciju te uči da svako ima pravo koristiti internet u sigurnom okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Svijet interneta. Učiteljica na tabli piše pojam „INTERNET“ te s učenicima započinje razgovor o tome šta za njih predstavlja online prostor. Pitanja za diskusiju: “Koliko vremena provodite na internetu? Osjećate li se sigurno i jeste li ikada doživjeli neku neugodnost? Dijelimo li lične podatke s nepoznatim osobama? Kako se trebamo ponašati u online okruženju?”(digitalni bonton). Učiteljica naglašava važnost obilježavanja **Dana sigurnijeg interneta** i podsjeća na pravila koja nas štite.

Aktivnost 2 Plakati- kombinacija slike i riječi. Učiteljica pokazuje model plakata (npr. o štetnosti pušenja ili pravilima škole). Razgovara s učenicima o svrsi plakata: “Čemu služe i gdje ih možemo vidjeti?” Analiziraju se boje, odnos slike i teksta. Učiteljica objašnjava da plakat mora imati kratku, jasnu poruku i sliku koji zajedno čine funkcionalnu cjelinu.

Aktivnost 3 Izrada plakata. Tehnikom razbrojavanja učiteljica dijeli učenike u timove od po četiri člana.(svi učenici s brojem 1 čine grupu 1 i tako redom). Učenici pripremaju papir i flomastere. Zadatak je izraditi plakat na temu **Pravila ponašanja na internetu**. Rad se odvija u fazama: **Odabir slogana:** Timovi biraju poruku, npr. *„Razmisli prije klika*“ ili *„Ne prihvataj zahtjeve nepoznatih*“. **Podjela uloga:** Unutar grupe, dva učenika dizajniraju poruku (font, veličina, boja slova), dok druga dva učenika rade ilustraciju koja prati tekst koristeći prepoznatljive digitalne simbole. **Kompozicija:** Parovi spajaju dijelove u jedinstvenu cjelinu, vodeći računa o ravnoteži slike i teksta. Nakon završetka rada slijedi prezentacija svakog tima.

Aktivnost 4 Zajednička izložba. Radovi se postavljaju na školsku tablu radi zajedničke analize: Jesu li svi završili zadatak? Jesu li poruke jasne i funkcionalne? Ko sve može imati koristi od ovih pravila? Plakati će biti izloženi u školskom holu kako bi edukovali ostale učenike.

Domaća zadaća: Razmisli i nacrtaj kako bi izgledao svijet bez pravila. Slijedi pospremanje radnih mjesta i materijala.

Potrebni resursi. Primjer gotovog plakata za demonstraciju. Papiri (veći format), flomasteri, makaze, ljepilo.

Enisa Terović

Predmet/Razred: Likovna kultura / V razred

Naziv nastavne jedinice: Stvaralaštvo i produkcija, „Muzejski eksponati kroz dječiju maštu“ – organizacija kompozicije i izražavanje bojom

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kreativno izražavanje na osnovu doživljaja iz muzeja. Podsticati učenike da kroz likovni rad prikažu muzejske eksponate koristeći maštu i vlastite ideje. Razvijati osjećaj za organizaciju kompozicije i izbor boja. Stvara kreacije na osnovu iskustva. Rekomponuje idejna rješenja vlastitim kreacijama**.** prikazuje muzejski eksponat na kreativan način, organizuje elemente na likovnoj površini, koristi boje i oblike prema vlastitom doživljaju.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – usmeno izražavanje doživljaja iz muzeja, opisivanje eksponata i razgovor o utiscima. Historija – upoznavanje kulturne baštine i značaja muzeja. Likovna kultura – kompozicija, boje, kreativno izražavanje i vizuelna percepcija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom časa učenici razvijaju međusobno uvažavanje, slušanje i poštovanje različitih doživljaja i ideja. Razgovorom o kulturnoj baštini i zajedničkim iskustvima iz muzeja podstiče se osjećaj pripadnosti zajednici, njegovanje kulture mira, saradnje i tolerancije. Učenici uče da svaki rad ima vrijednost i da različitost izražavanja obogaćuje grupu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razgovor i prisjećanje na posjetu muzeju. Učiteljica sa učenicima postavljajući pitanja razgovara o posjeti muzeju.

Aktivnost 2 Igra „Eksponat koji pamtim“. Učenici u paru kratko opisuju jedan eksponat bez imenovanja, dok drugi učenik pokušava pogoditi o kojem eksponatu se radi. Aktivnost razvija opažanje, pažljivo slušanje i vizuelno pamćenje.

Aktivnost 3 Kratko podsjećanje na organizaciju kompozicije. Kroz razgovor i primjere podsjećaju se šta znači organizacija kompozicije: raspored elemenata na papiru; veličina i položaj crteža; odnos glavnog i sporednih motiva; sklad boja i oblika. Učiteljica učenicima pokazuje nekoliko jednostavnih primjera pravilno organizovanog prostora na likovnom radu.

Aktivnost 4 Učenici treba da naslikaju ili nacrtaju muzejski eksponat koji im je ostao u posebnom sjećanju ili eksponat koji zamišljaju na svoj kreativan način.

Aktivnost 5 Realizacija likovnog zadatka. Učenici samostalno rade likovni rad tehnikom po izboru (tempere, drvene bojice, flomasteri ili vodene boje).Učenici slobodno izražavaju maštu i vlastiti doživljaj muzejske posjete.

Aktivnost 6 Izložba i analiza radova. Po završetku rada učenici postavljaju radove i razgovaramo o njima. Sadržajna analiza: Šta su crtali/slikali? Koji eksponati su vas inspirisali? Likovna analiza: Kako su raspoređeni elementi na papiru? Koje boje dominiraju? Šta posebno privlači pažnju na radu?

Estetska analiza: Učenici iznose pozitivne komentare o radovima svojih drugova, razvijajući kulturu poštovanja i podrške. Na kraju časa slijedi pospremanje pribora i radnog prostora.

Formativno vrednovanje: Prati se aktivnost učenika, kreativnost, trud, organizacija kompozicije i odnos prema radu.

Potrebni resursi: Papir za crtanje, tempere/vodene boje/drvene bojice/flomasteri, četkice, posude za vodu, krpe, olovke, gumice, primjeri kompozicije, fotografije iz muzeja ili sjećanja učenika sa posjete.

3.2. Predmetna nastava

Predmetna nastava
Bosanski jezik i književnost

Benita Zahirović

Predmet/Razred: BHS jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Grijeh/Zastidio se majke, Ivan Cankar

Ciljevi i ishodi učenja: Ciljevi i ishodi učenja: Razumjeti povezanost emocija kao uzroka ponašanja i odnosa među likovima odnosno ljudima u stvarnom životu. **Ishod:** Analizira postupke lika i njegov međuodnos sa majkom; Dokazuje vlastite stavove dijelovima teksta.

Međupredmetna povezanost: Vjeronauka – uočava razliku između greške i grijeha, prepoznaje važnost iskrenog pokajanja i izvinjenja; lijepo postupanje i odnos prema roditeljima

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna – analiza uzroka i posljedica; Emocionalna – prepoznavanje emocija; Socijalna – saradnja umjesto takmičenja

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ice-breaker - Vježba smiješnog čitanja za oslobađanje treme prije javnog nastupa. Na karticama su napisane upute kako učenici treba da čitaju tekst. Upute ne otkrivaju ostatku razreda – oni treba da pogode koji je bio zadatak učenika koji čita.

- **Čitaj kao da tepaš bebi**
- **Čitaj kao da plačeš**
- **Čitaj kao da si natjeran**
- **Čitaj kao da si starac/starica**
- **Čitaj kao da pričaš na telefon**
- **Čitaj kao da moraš hitno u toalet**
- **Čitaj najglasnije (kao da se nadvikuješ)**
- **Čitaj rečenice unazad**
- **Čitaj i pravi razne grimase**
- **Čitaj i otpuhuj kao da si trčao**
- **Čitaj kao da ćeš sad zaplakati**
- **Čitaj kao da pjevaš**
- **Čitaj i pleši dok čitaš**
- **Čitaj i podiži pogled povremeno u plafon**
- **Čitaj kao da si upravo pojeo nešto jako kiselo**
- **Čitaj kao da si komentator na utakmici**

Aktivnost 2 Slušam – osjećam – ragujem.

a) Dva učenika - nasumično čitaju tekst (polako, izražajno).

b) Nekoliko učenika dobija po četiri kartice na kojima su napisana osjećanja: stid, krivica, tuga, ljubav; njihov zadatak je da, dok slušaju priču, u realnom vremenu iskažu kako se osjećaju na određenim dijelovima priče (ne moraju reagovati na svaku rečenicu) – kada prepoznaju osjećanje, podignu karticu.

c) Nekoliko učenika sjedi ispred table, okrenuti su ka razredu – oni prate i bilježe njihove reakcije i odgovore. Po završetku priče, prezentiraju nam pribilježene podatke (koje emocije se najčešće javljaju, u kojim dijelovima priče učenici isto reaguju, koje se osjećanje najmanje javlja, na koje dijelove nisu reagovali...)

Aktivnost 3 Lanac priče. Postaviti korištene kartice u tri ugla učionice: stid, krivica, i tuga. Učenici treba da izaberu jedan ugao i stanu u onaj koji je nazvan po emociji koju smatraju najvažnijom u priči.

Zadatak: Svaka grupa (svaki ugao) treba odgovoriti na tri stvari i pritom formirati živi lanac u kojem će biti svi učenici iz jedne grupe (treba da se podijele u zavisnosti od broja učenika u njihovoj grupi) kojim će predstaviti:

- UZROK (odgovorit će nam zašto se nešto desilo)
- POSLJEDICA (koji je rezultat toga)
- RJEŠENJE (kako to popraviti)

Treća aktivnost (5 min)
U svrhu formativnog praćenja koristiti list za samoprocjenu

Potrebni resursi: Kartice sa uputama za čitanje, kartice sa napisanim emocijama

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Dječak Aron, Isak Samokovlija

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa sadržajem i temom pripovijetke Dječak Aron. Razviti empatiju i razumijevanje prema ljudima iz različitih socijalnih i kulturnih sredina. Promovirati vrijednosti mira, tolerancije, poštovanja i saradnje kroz likove i situacije u tekstu. Učenici će moći: Prepričati ključne događaje iz teksta i prepoznati glavne likove. Izvršiti analizu likova sa aspekta empatije i poštivanja različitosti. Primijeniti principe mirovne pedagogije u svakodnevnom ophođenju prema drugima.

Međupredmetna povezanost: Primjena mirovne pedagogije kroz književnost povezuje se sa predmetima društvenih nauka i građanskog obrazovanja, jer učenici uče o miru, toleranciji i ljudskim pravima kroz tekstove.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza s mirovnom pedagogijom očita, svi elementi – empatija je prikazana kroz razumijevanje dječakove brige za psa. Aktivno slušanje, također, koje je potrebno među članovima porodice i unutar školske zajednice. Saradnja kao oblik podrške učenicima. Nenasilno rješavanje sukoba kroz porodične diverzije prihvatanjem i razumijevanjem. Učenici tokom rada razmišljaju o važnosti uključivanja i prihvatanja drugačijih, ne samo u priči već i u svakodnevnom životu, zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kratko predstavljanje autora Isaka Samokovlije i konteksta pripovijetke *Dječak Aron*, naglašavajući historijsko vrijeme i teme koje obrađuje – empatiju prema drugima, ljubav prema životinjama i važnost razumijevanja različitosti. Postavljanje pitanja za poticanje razmišljanja o ljudskim razlikama i važnosti tolerancije (npr. "Šta znači biti prijatelj nekome ko je drugačiji od nas?").

Aktivnost 2 Čitanje teksta (10 minuta) – Čitanje naglas (nastavnik). Učenici prate tekst i prave bilješke o osjećajima likova. Tokom čitanja, podsticati učenike da obraćaju pažnju na emocije likova, što je osnova za kasniju diskusiju i izražavanje empatije. Pitanje za razmišljanje: "Kako bismo se osjećali da smo na mjestu dječaka Arona ili Bucka?" Pitanje ima za cilj da aktivira emocionalni odgovor i potakne učenike da se stave u tuđu poziciju (empatija). Za one koje treba dodatno motivisati, može biti korisno da prate tok događaja i osjećanja, te da zapisuju izraze koji opisuju bol, strah, ljubav i zaštitu.

Aktivnost 3 Analiza i grupna diskusija (15 minuta) – Podjela u male grupe (3-4 učenika). Svaka grupa analizira jedan aspekt: osjećaje dječaka Arona, ponašanje drugih likova, vrijednosti mira i tolerancije u priči...

Grupa 1: Aronova osjećanja i njegova povezanost s Buckom.

Grupa 2: Odnos porodice prema Bucku i različiti stavovi likova.

Grupa 3: Simbolika psa i odnos prema slabijima i drugačijima.

Grupa 4: Primjeri empatije, saradnje i nenasilnog rješavanja sukoba u priči.

Tokom rada u grupama, učenici razmjenjuju svoja razmišljanja, slušaju jedni druge bez prekidanja, postavljaju pitanja i traže objašnjenja, što aktivno razvija njihove komunikacijske i socijalne vještine, ključne za mirovnu pedagogiju.

Aktivnost 4 Prezentacija zaključaka (10 minuta) – Grupe predstavljaju rezultate svog rada. Nastavnik vodi diskusiju i povezuje zaključke sa elementima mirovne pedagogije. Fokus na empatiji, saradnji i nenasilnom rješavanju sukoba iz priče.

Završna refleksija i primjena na život (5 minuta): Pitanja za razmišljanje: "Kako možemo u svakodnevnom životu primjenjivati naučeno?" Učenici daju pozitivne primjere ponašanja. Pitanja ja motivaciju: "Šta možemo učiniti ako vidimo nekoga kome treba pomoć?" "Kako možemo pokazati više empatije prema onima koji su drugačiji od nas?" Nastavnik motiviše učenike da napišu ili usmeno kažu jednu konkretnu akciju koju će pokušati primijeniti u narednoj sedmici, čime povezujemo teoriju sa praksom i ličnim angažmanom.

Potrebni resursi: čitanka 6, A4 papir, bojice/flomasteri, tabla ili projektor.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Medijska kultura – časopisi; istraživački rad, ponavljanje gradiva

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razumije osnovnu svrhu prenošenja informacija putem medija. Učenik objašnjava tok razvoja medija i razvija afinitete prema bavljenju kvalitetnim medijskim sadržajima.

Međupredmetna povezanost: Historija- povezanost kroz korištenje različitih informativnih činjenica o događajima i ličnostima u novinskim izdanjima; Likovna kultura- neizostavan je likovni umjetnički izgled novinskih izdanja i časopisa, informatika- digitalna i tehnička obrada časopisa i novina i u prošlosti i danas je nezaobilazna.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Istinito, nepristrasno, argumentovano činjenicama i podacima novinarstvo dovodi do neupitnosti human, nenasilan i nehuškački, regularan i profesionalan odnos među ljudima različitih pogleda i uvjerenja kao i tačnost u prenošenju informacija što je i osnovna svrha novinarstva od pamtivijeka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje dijalogom nastavnice sa učenicima o tome šta su dan ranije gledali na televizoru, slušali na radiju i čitali/gledali putem interneta.

Aktivnost 2 Nastavnica dijeli svakom učeniku set nastavnih listića sastavljen od listića u obliku televizora, radio aparata, kompjutera/telefona i časopisa/novina na koje učenici trebaju da napišu omiljene medijske sadržaje koji pripadaju određenom nastavnom „medijskom" listiću.

Aktivnost 3 Svoje odgovore stavljaju u ili zalijepe u kutiju ili maketu određenog uređaja.

Aktivnost 4 Nastavnica najavljuje da će na ovom času imati prilike da budu pravi istraživači, poput novinara te putem pametne table ili kompjutera i televizora učenicima predstavlja fotografije originalnog časopisa i tumači najvažnije podatke o časopisima „BEHAR" i „NOVI BEHAR" koje učenici prepisuju u svoje sveske:

Časopisi **Behar** i **Novi Behar** predstavljaju ključne stupove u povijesti bosanskohercegovačke i bošnjačke periodike, književnosti te kulturnog i prosvjetnog života. Iako su izlazili u različitim vremenskim i političkim razdobljima, *Novi Behar* je pokrenut kao izravni nastavak tradicije i koncepcije izvornog *Behara*. Mnogi poznati bosanskohercegovački pisci su pisali za ova izdanja.

Aktivnost 5 Kad učenici završe, nastavnica ih upućuje da naprave razredne novinske redakcije od šest članova.

Aktivnost 6 Nastavnica šalje jednog učenika po dežurnog učenika kojeg ranije uputi u njegov „poštanski zadatak" donošenja „koverte iz prošlosti" u kojoj su pripremljeni skenirani, pa printani listovi časopisa „NOVI BEHAR", izdanje 15.06. 1935.godine, čiji je vlasnik, pretplatnik bio trgovac Hazim Č. Iz Cazina. Svaka manja koverta u jednoj velikoj sadrži šest stranica časopisa „NOVI BEHAR", a pored stranica tu je i tekst zanimljive i istinite priče koju je nastavnica napisala:

Novinski članak: KAKO JE ČASOPIS IZ PROŠLOSTI PROBEHARAO U MOJIM RUKAMA: 1997. godine nastavnica Vernesa Manov je počela da radi u Osnovnoj školi „Pajić Polje" u gornjevakufskoj općini gdje je radio i njen kolega S. Čalkić čiji je otac s početka 20. vijeka bio poznati i vrijedni krojač. Učitelj Čalkić je sve te časopise koje je našao kod oca uvezao u jednu veliku knjigu koju je nastavnica Manov koristila sve do penzionisanja njenog kolege. Prošlo je mnogo godina u kojima je nastavnica učenicima pričala o svemu ovome i potajno željela svoj primjerak ovog časopisa kako bi i generacije

njenih učenika iz „Prve osnovne škole "Donji Vakuf mogli na časovima da analiziraju sadržaje. 2026. godine želju da ima svoj vlastiti primjerak ispunila joj se pri posjeti novim prijateljima sa divnom gospođom Nevzetom B. gdje joj divna gospođa Dragica B. poklanja izdanje koje, dragi moji učenici, upravo imate pred sobom.

Aktivnost 6 Učenici u grupama čitaju, razgovaraju i zajedno određuju šta je najzanimljivije da se zabilježi o tom novinskom sadržaju.

Aktivnost 7 Svaki učenik ima zadatak da kod kuće oblikuje i napiše svoj novinski tekst o „NOVOM BEHARU" koji će objaviti školska redakcija na internet stranici škole kao svojevrsno učeničko istraživanje razvoju printanih medija i o časopisima iz prošlosti ili nacrta neki prijedlog za objavu uz tekstove.

Potrebni resursi: isprintani skenirani listovi časopisa, koverte, nastavni listići, makete televizora, kompjutera ili kutije koje predstavljaju određeni medije, laptop i televizor.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Glagoli

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa glagolima kao vrstom riječi koje označavaju radnju, stanje ili zbivanje te razvijati sposobnost pravilne upotrebe glagola u usmenom i pisanom izražavanju. Učenik prepoznaje glagole u rečenici i objašnjava ulogu glagola u rečenici. Učenik razvrstava glagole prema značenju na glagole radnje, stanja i zbivanja. Učenik upotrebljava glagole u usmenom i pisanom izražavanju.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje - razvijanje saradnje, poštovanja i nenasilne komunikacije tokom grupnog rada; Likovna kultura - vizuelno predstavljanje glagola kroz ilustracije radnje, stanja i zbivanja; Tjelesni i zdravstveni odgoj - prepoznavanje i upotreba glagola koji označavaju pokret i fizičku aktivnost (trčati, skakati, bacati i sl.).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom rada učenici razvijaju saradnju, poštovanje i nenasilnu komunikaciju. Kroz primjere glagola poput pomagati, slušati, razumjeti, dijeliti i sarađivati učenici uočavaju značaj riječi koje podstiču pozitivne međuljudske odnose i zajedništvo.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „ Šta vidimo?“ Nastavnik postavlja prvi crtež na ploču (dječak trči za loptom u dvorištu). Šta radi dječak? (trči, juri, igra se). Zaključak: radnja - nešto što neko aktivno radi. Nastavnik postavlja drugi crtež (djevojčica sjedi na klupi glave naslonjene na ruku). Kako se osjeća? Da li se nešto mijenja ili miruje? Učenici dolaze do: sjedi, razmišlja, odmara, tužna je i sl. Zaključak: stanje - u kakvom je neko položaju ili kako se osjeća. Nastavnik pokazuje treći crtež (na njemu su nacrtani tamni oblaci i munje). Šta se dešava? Da li neko to radi ili se dešava samo? Odgovori: grmi, sijeva, pada kiša... Zaključak: zbivanje - nešto što se dešava samo od sebe u prirodi. Potom na tabli nastavnik piše rečenicu bez glagola - Djevojčica na klupi glave na ruku. Da li razumijemo rečenicu? Šta nedostaje? Zaključak- Od učenika se očekuje da shvate da bez glagola nema jasne komunikacije. Ako u rečenicama nedostaje glagol koji rečenici daje smisao, nema ni rečenice, jer glagol je „ motor“ rečenice.

Aktivnost 2 Nastavnik je izradio papiriće sa brojevima koji učenici izvlače i tako formiraju grupe (četiri grupe). Na svakom stolu se nalazi isti tekst i prijedlog za grupni rad.

Tekst „Most među nama“ U malom razredu učenici su često razgovarali o različitim temama, ali nisu uvijek slušali jedni druge. Jednog dana, učiteljica je predložila da zajedno izgrade „most povjerenja“. Na početku, neki učenici su šutjeli i osjećali nesigurnost. Amir je razmišljao da li će ga drugi prihvatiti, dok je Lejla osjećala strah da će biti pogrešno shvaćena. Ipak, polako su počeli da govore, izražavaju svoje misli i dijele osjećanja. Kako su se međusobno više slušali, među njima se razvijalo povjerenje. Nesporazumi su se smanjivali, a prijateljstva su se gradila. Učenici su učili da poštuju, uvažavaju i razumiju različitosti. Na kraju časa svi su osjetili mir i zadovoljstvo. Most koji su zajedno stvorili nije bio od drveta ili kamena- on je nastao iz riječi, pažnje i dobrote. Nakon čitanja teksta svaka grupa realizuje poseban zadatak. **G1**- Detektivi glagola- U tekstu podvuci sve glagole i razvrstaj ih na glagole radnje, stanja i zbivanja. **G2**- Mirovni glagoli- Prepoznajte glagole saradnje, razumijevanja i poštovanja te kreirajte nove rečenice. **G3**- Gluma glagola- Odaberite nekoliko glagola iz teksta i kroz igru pantomime prikažite njihovo značenje. **G4** – Od izabranih glagola sastaviti kratku priču. Slijedi prezentacija grupa. Svaka grupa predstavlja svoj rad. Nastavnik usmjerava razgovor, podstiče aktivno slušanje, uvažavanje različitih mišljenja i pozitivne komentare među učenicima.

Aktivnost 3 Igra: Lov na glagole (Nastavnik na odmoru ispod učeničkih stolova sakrije kartice sa glagolima iz teksta na kojem su grupe radile. Učenici individualno traže kartice, nakon što im nastavnik kaže gdje da traže. Na podu stoje papiri na kojima piše radnja, stanje, zbivanje. Kada pronađu glagol stavljaju ga na odgovarajući papir).

Aktivnost 4 Nakon igre slijedi kratka evaluacija časa tokom koje učenici završavaju rečenice usmeno: „ Danas sam naučio/ la...“ „ Najviše mi se svidjelo...“ –„U grupi sam se osjećao/la...“ Kroz razgovor učenici izdvajaju najvažnije zaključke o glagolima i značaju saradnje, međusobnog poštovanja i dobre komunikacije tokom zajedničkog rada.

Domaća zadaća - Napiši pet rečenica o prijateljstvu koristeći glagole koji podstiču saradnju, razumijevanje i poštovanje.

Potrebni resursi: korpica sa brojevima, kartice sa tekstom, kartice sa grupnim zadacima, crteži koji prikazuju različite glagole, markeri, flomasteri, kartice sa riječima za igru Lov na glagole, papiri za crtanje.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Pridjevi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će prepoznati pridjeve u rečenici; razlikovati opisne, gradivne i prisvojne pridjeve i pravilno upotrebljavati pridjeve u govoru i pisanju. Učenici će razvijati kulturu lijepog izražavanja; učiti da riječju mogu ohrabriti ili povrijediti; razvijati empatiju i međusobno poštovanje kroz pozitivan govor o drugima. Učenici će razvijati sposobnost opažanja i opisivanja; razvijati kreativnost kroz jezičke Aktivnosti i sarađivati u paru i grupi. Učenik će moći da definiše pridjeve; pronađe pridjeve u tekstu; razlikuje vrste pridjeva; sastavi rečenicu koristeći različite vrste pridjeva; koristi riječi koje podstiču poštovanje i mirnu komunikaciju.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – Opisivanje boja, oblika i izgleda predmeta; Priroda i društvo – Opisivanje prirode, godišnjih doba i životinja; Građansko obrazovanje – Razvijanje tolerantne i nenasilne komunikacije; Historija – Opisivanje historijskih ličnosti i događaja; Muzička kultura – Opisivanje melodije i osjećaja koje muzika izaziva.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom časa učenici koristi lijepe i nenasilne riječi; uče kako opisivati druge bez vrijeđanja; razvijaju empatiju kroz pozitivno opisivanje svojih drugova; sarađuju i međusobno se uvažavaju tokom grupnog rada; shvataju da riječi mogu graditi prijateljstvo i povjerenje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Čarobna riječ" – Nastavnik pokazuje ilustraciju dječaka i djevojčice. Postavlja pitanja: Kakav je dječak? Kakva je djevojčica? Učenici odgovaraju na postavljena pitanja, a nastavnik zapisuje odgovore na tablu i vodi učenike ka zaključku da su to riječi koje opisuju osobine, izgled i pripadnost. Nastavnik zapisuje na tabli: Riječi koje bliže opisuju imenice nazivaju se pridjevi.

Aktivnost 2 Objašnjenje pojma pridjeva – Nastavnik zapisuje rečenicu: Mala djevojčica nosi crvenu torbu. Učenici pronalaze riječi koje opisuju imenice (mala – opisuje djevojčicu, crvenu – opisuje torbu). Zaključak – Pridjevi su riječi koje stoje uz imenice i bliže ih opisuju. Vrste pridjeva: Nastavnik objašnjava vrste pridjeva uz primjere: Opisne: lijep, visok – opisuje osobine. Gradivne: drveni, zlatni – kazuju od čega je nešto. Prisvojni: Aminin, majčin – kazuju kome nešto pripada.

Aktivnost 3 Aktivnost u paru – pronađi pridjev. Učenici rade u paru. Svaki par dobija kratki tekst: „Na zelenoj livadi raslo je mirisno cvijeće. Mali dječak nosio je drvenu korpu." Zadatak: podvuci pridjeve i odredi njihovu vrstu. Učenici zajednički razgovaraju i dogovaraju odgovore. Nastavnik obilazi učenike i pruža pomoć.

Aktivnost 4 Grupni rad –„Lijepe riječi grade prijateljstvo" – Odjeljenje se dijeli u 4 grupe. Svaka grupa dobija zadatak da napiše 5 pridjeva kojima bi opisali dobrog prijatelja. Nakon toga svaka grupa sastavlja jednu rečenicu od gore navedenih pridjeva. Učenici uče da pridjevima mogu izraziti poštovanje i podršku drugima.

Aktivnost 5 Individualni rad – Učenici u sveske pišu tri opisna pridjeva, dva gradivna i dva prisvojna pridjeva. Zatim sastavljaju jednu rečenicu koristeći najmanje dva pridjeva. Nekoliko učenika, koji se sami jave, čitaju svoje rečenice.

Aktivnost 6 Sistematizacija – Nastavnik postavlja pitanja: Šta su pridjevi? Koje vrste pridjeva poznajemo? Zašto koristimo pridjeve? Kako lijepe riječi utiču na druge ljude? Učenici usmeno odgovaraju.

Aktivnost 7 Topla riječ – Svaki učenik kaže jedan pozitivan pridjev za svog druga ili drugaricu.

Domaća zadaća – Napisati kratak opis svoje sobe, škole ili omiljenog mjesta koristeći najmanje: 5 opisnih, 2 gradivna i 2 prisvojna pridjeva, te podvući pridjeve različitim bojama.

Potrebni resursi: Udžbenik, tabla, marker, kartice sa riječima, ilustracije, radni listovi, sveska.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Sinonimi i antonimi

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti pojam sinonima i antonima i primijeniti ih u različitim jezičkim situacijama. Razvijati poštovanje, saradnju i tolerantnu komunikaciju. Razvijati sposobnost jezičkog izražavanja, razvijati kritičko mišljenje i saradničko učenje. Učenik će moći prepoznati sinonime i antonime u rečenici; razlikovati riječi sličnog i suprotnog značenja; povezati bogatstvo jezika sa razvijanjem mira, razumijevanja i empatije.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje - razvijanje kulture dijaloga, poštivanje različitih mišljenja, nenasilna komunikacija, učenje o važnosti lijepog i odgovornog govora; Odjeljenska zajednica - razvijanje empatije, saradnja u grupnom radu, aktivno slušanje, izražavanje emocija na prihvatljiv način; Likovna kultura- Izrada plakata „ Riječi koje grade mir".

Veza sa mirovnom pedagogijom: Saradničko učenje, aktivno slušanje, uvažavanje različitih mišljenja, nenasilna komunikacija, razvijanje empatije kroz izbor riječi, podsticanje pozitivnog govora i međusobnog poštovanja. Učenici razvijaju svijest da način govora utiče na međuljudske odnose.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli piše 2 rečenice: Lijepa riječ može usrećiti čovjeka. Ružna riječ može povrijediti čovjeka. Potom im nastavnik postavlja pitanja: Kako se osjećamo kada nam neko govori lijepo? Mogu li riječi širiti mir ili sukob? Znate li neke riječi koje imaju slično značenje? - Učenici usmeno odgovaraju na postavljena pitanja i izražavaju svoja mišljenja i osjećanja. Navode primjere lijepih i ružnih riječi i učestvuju u razgovoru.

Aktivnost 2 Obrada pojma sinonima. Nastavnik zapisuje riječi: sretan- radostan, tužan- žalostan, hrabar- odvažan. Nastavnik objašnjava: Sinonimi su riječi istog ili sličnog značenja. Nastavnik ističe da različite riječi mogu prenijeti sličnu poruku na ljepši i bogatiji način i zapisuje definiciju na ploču.

Aktivnost 3 Obrada pojma antonima. Nastavnik piše na tabli: dobar- loš, mir- sukob, glasno- tiho, sretan- tužan. Nastavnik objašnjava: Antonimi su riječi suprotnog značenja. Nastavnik razgovara s učenicima: Kako riječi mogu smiriti sukob? Koje riječi biramo kada želimo mirno riješiti problem?

Aktivnost 4 Učenici navode vlastite primjere antonima, a potom zajedno rade postavljeni zadatak. Spoji antonime: visok, hrabar, spor, vedar sa riječima: nizak, plašljiv, brz i tmuran. Učenici zaključuju da i suprotna mišljenja mogu postojati bez svađe.

Aktivnost 5 Učenici su podijeljeni u 3 grupe**: G 1**- napisati 5 sinonima za riječ dobrota; **G 2**- napisati antonime riječima koje podstiču nasilje: svađa, mržnja, grubost; **G 3**- osmisliti kratku poruku mira koristeći sinonime i antonime. Učenici sarađuju u grupi, dogovaraju se i zajednički pišu te predstavljaju rezultate rada. Primjer učeničke poruke:" Lijepe riječi grade prijateljstvo, a ružne stvaraju sukob."

Aktivnost 6 Sistematizacija. Nastavnik postavlja pitanja: Šta su sinonimi? Šta su antonimi? Zašto je važno pažljivo birati riječi?

Domaća zadaća: Napisati 5 parova sinonima i 5 parova antonima. Napisati kratki sastav pod naslovom „ Riječi koje donose mir" u kojem će koristiti najmanje 3 sinonima i 3 antonima.

Aktivnost 8 Zaključak časa- Jezik nije samo sredstvo komunikacije nego i način izgradnje prijateljstva, razumijevanja i mira među ljudima.

Potrebni resursi: Udžbenik, tabla, markeri, kartice sa riječima, radni listovi, plakat „ Riječi koje grade mir".

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Strip

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pojmom i osobinama stripa. Razvijati sposobnost razumijevanja odnosa slike i teksta u stripu. Podsticati kreativno izražavanje, saradnju i kulturu dijaloga. Razvijati empatiju i nenasilnu komunikaciju kroz zajednički rad i analizu sadržaja stripa. Učenik: prepoznaje osnovne osobine stripa; razlikuje kadar, oblačić, ilustraciju i dijalog; povezuje tekst i ilustraciju u razumijevanju sadržaja; izražava mišljenje o likovima i događajima; sarađuje u paru ili grupi uz uvažavanje različitih ideja; kreira jednostavan strip sa jasnom porukom.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – ilustracija, kadar, boje i vizuelno izražavanje; Građansko obrazovanje – saradnja, poštovanje i kultura dijaloga. Informatika – mogućnost digitalnog oblikovanja stripa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu i izradu stripa učenici razvijaju samopouzdanje, empatiju, saradnju i kulturu dijaloga. Aktivnosti podstiču nenasilnu komunikaciju, poštovanje različitih mišljenja i odgovorno ponašanje prema zajednici i okruženju. Strip kao oblik izražavanja omogućava učenicima da kroz slike i tekst promišljaju o prijateljstvu, razumijevanju i mirnom rješavanju sukoba.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pokazuje nekoliko poznatih stripova ili ilustracija i postavlja pitanja:

- Šta je strip? Po čemu se razlikuje od priče? Šta prvo primjećujemo – tekst ili sliku? Učenici iznose svoja iskustva i omiljene strip junake.

Aktivnost 2 Upoznavanje sa osobinama stripa**.** Nastavnik objašnjava osnovne elemente stripa: kadar, oblačić, ilustracija, dijalog, naslov. Učenici posmatraju primjer stripa i uočavaju njegove dijelove.

Aktivnost 3 Analiza stripa**.** Učenici čitaju kratki strip i odgovaraju na pitanja: Ko su glavni likovi? Koji problem se pojavljuje? Kako je problem riješen? Kakvu poruku nosi strip? Razgovorom se podstiče uvažavanje različitih mišljenja i argumentovano izražavanje.

Aktivnost 4 Kreativni rad**.** U paru ili grupi učenici osmišljavaju kratak strip na temu: „Prijateljstvo i razumijevanje“ ili „Riješimo sukob razgovorom“. Strip treba imati nekoliko kadrova, dijalog i jasnu poruku. Nakon rada učenici predstavljaju svoje stripove i komentarišu radove drugih učenika na kulturan i podsticajan način.

Završni dio Učenici iznose utiske: Šta su danas naučili? Zašto je važno razumjeti poruke stripa? Kako se sukobi mogu riješiti mirnim putem? Nastavnik sumira najvažnije osobine stripa i pohvaljuje saradnju učenika.

Domaća zadaća: Napraviti kratki strip od 4–6 kadrova na temu: „Dobar prijatelj“ ili „Lijepa riječ rješava problem“.

Potrebni resursi: Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, NAM Tuzla/Vrijeme Zenica 2010., primjeri stripova, A4 papir, bojice/flomasteri, tabla ili projektor.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Sevdalinka

Ciljevi i ishodi učenja: Samostalno donosi i argumentira svoje zaključke o sevdalinkama koristeći informacije iz teksta pjesme kao dokaz. Piše zaključak, u formi kratke izjave.

Međupredmetna povezanost: Historija – Društvene promjene kroz vrijeme; patrijarhat**;** Vjeronauka (islamska) – Moralne vrijednosti u sevdalinkama; uticaj religije na kulturu i umjetnost**;** Muzička kultura – Različiti muzički žanrovi, tradicionalni muzički instrumenti: saz (i harmonika); izvođenje pjesme; ritam, tempo, i melodičnost.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija: Multiperspektivnost; Emocionalna dimenzija: Prepoznavanje emocija; Socijalna dimenzija: Saradnja umjesto takmičenja; Građanska i vrijednosna dimenzija: Ljudska prava.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Struktuiranje logičkog slijeda teksta. Slušamo audiozapis sevdalinke „Na prijestolju sjedi sultan": Tekst sevdalinke, po stihovima, ispisan na papire i okačen na tablu. Redoslijed izmiješan. Učenici izlaze u paru pred tablu i, prije nego završi pjesma, treba da poredaju stihove teksta od početka do kraja pjesme - kako misle da treba. U okviru ove Aktivnosti treba da detektuju problem – šta nije uredu u ovoj pjesmi? Traže stihove koji su *sporni*.

Aktivnost 2 Žanrovska transformacija – od sevdaha do repa

5 grupa: 1 grupa – 1 strofa pjesme.

Zadatak za učenike: na osnovu teksta sevdalinke koji će poslužiti kao predložak, napisati svoju – savremenu verziju pjesme. Koristiti nestandardni jezik (akcenat na žargonizmima), mijenjati ritam (izvodit će je u rap stilu), proširiti, skratiti po potrebi... Jedino pravilo je da se stihovi u kojima smo prepoznali nasilje zamijene.

Inspirisati učenike tekstom prošle generacije sa kojom sam na isti način obrađivala baladu „Smrt Omera i Merime."

Aktivnost 3 Izrada panoa: Sevdalinka na instagramu**.** Pravimo na hamer papiru zamišljeni zajednički instagram profil. Svaki učenik kreira svoj profil (unaprijed pripremljeno). Svaki par učenika treba postaviti jednu objavu (sadržaj je proizvoljan ali tema se mora odnositi na sevdalinku). Nakon što svi postave objave, učenici reaguju na te objave - lijepe odgovarajuće papire: *like, dislike, i comment*.

Zadatak je da prepoznaju koja objava ima elemente nasilne komunikacije – i označe je dislike-om, i iznesu mišljenje u komentaru na objavu. Objave koje promoviraju ljudske vrijednosti također treba prepoznati i označiti like-om.

Aktivnost 4 AkReels in real life

Zadatak je da učenici osmisle kratki reel (15-30 sec) na temu sevdalinke. Reel treba da posluži kao reklama; oni su u ulozi influensera. Prezentiraju tako što se poredaju u vozić ispred mene. Ja skrolam veliki zamišljeni ekran, ukoliko uspiju zadržati pažnju – gledamo do kraja; ukoliko ne uspiju – pokretom ruke „listam i prebacujem" na sljedećeg učenika. Glasanje stavom – slaganje i neslaganje (u svrhu formativnog praćenja).

Navodim tvrdnje. Učenici stoje pred tablom. Ukoliko se slažu – treba da zagrle prvu osobu koja stoji do njih; ukoliko se ne slažu leđima se naslanjaju na prvu osobu koja je do njih.

Domaća zadaća: Dramatizacija sevdalinke

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Vokativ – padež oslovljavanja / obraćanja

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da prepoznaju, razumiju i pravilno definiraju vokativ kao padež oslovljavanja/obraćanja, prepoznaju ga u tekstu, pravilno tvore oblike vokativa za imenice sva tri roda i razumiju njegovu ulogu u komunikaciji. Učenike upućivati/usmjeravati na važnost pristojnog oslovljavanja u svakodnevnoj komunikaciji i kod učenika razvijati kulturu poštivanja sagovornika. Učenik/učenica prepoznaje vokativ u rečenicama; pravilno tvori vokativne oblike; koristi vokativ u usmenoj i pisanoj komunikaciji.

Međupredmetna povezanost: Kultura komunikacije – u svim životnim situacijama; Građansko obrazovanje (kultura dijaloga); Književnost (prepoznavanje vokativa u tekstovima); Pravopis – odvajanje zarezima (pisanje).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz proučavanje vokativa učenici razvijaju kulturu poštivanja i uvid da način oslovljavanja izražava odnos prema drugoj osobi. Vježbe oslovljavanja potiču empatiju, uvažavanje i nenasilnu komunikaciju u svakodnevnom životu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik/nastavnica piše na tablu primjere: 'Majo, dođi ovamo!' i 'Mama, gdje si?'. Pitanje razredu: 'Šta je zajedničko ovim rečenicama? Zašto se piše zarez?' Kratka diskusija uvodi pojam oslovljavanja/obraćanja i najavljivanje teme.

1. Objašnjenje pojma: Nastavnik/nastavnica definira vokativ – padež kojim se izravno obraćamo osobi ili biću. Pitanje (uzvik) za padež, pravilo zareza uz vokativ.

2. Tvorba oblika: Primjeri na tabli za muški, ženski i srednji rod (drug – ruže, mama – mama, prijatelj – prijatelju). Učenici dopunjuju tabelu u sveskama.

3. Vježba prepoznavanja: Učenici dobivaju tekst s podvučenim riječima i određuju koji su vokativ, a koji nominativ.

4. Aktivnost u parovima (mirovna dimenzija): Svaki par piše kratki dijalog u kojemu se likovi međusobno oslovljavaju pristojno i uz poštovanje. Čitanje odabranih dijaloga naglas.

Igra brzog odgovora: Nastavnik izgovara imenicu, učenik/učenica odgovara vokativom. Sumiranje pravila. Razgovor: 'Kako nas način oslovljavanja utječe na osjećaje?'

Domaća zadaća: Pronađi 5 primjera vokativa u udžbeniku književnosti ili čitanci i zaokruži ih.

Potrebni resursi: Udžbenik bosanskog jezika, tabla i kreda/marker, nastavni listići s vježbom prepoznavanja vokativa, sveske učenika.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Bajka „Ljepotica i zvijer"

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razlikuje tvrdnju od mišljenja na primjeru bajke „Ljepotica i zvijer"**;** Učenik će moći analizirati ljudske osobine i postupke razlikujući objektivne činjenice od subjektivnog mišljenja.

Međupredmetna povezanost: Vjeronauka – tolerancija prema drugom i drugačijem, dobri odnosi sa drugima, predrasude u društvu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija – prepoznavanje stereotipa; emocionalna – razvoj empatije; socijalna – saradnja umjesto takmičenja; vrijednosna – ljudska prava

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Motivacijska igra uloga – prepoznaj osobinu!

Svi dječaci su u ulogama zvijeri. Biraju jednu negativnu ljudsku osobinu i kroz razgovor i ponašanje treba da je prikažu djevojčicama (ljepoticama) koje treba da pogode o kojoj se osobini radi.

Aktivnost 2 Interpretacija bajke; činjenica ili mišljenje?

Učenici su imali zadatak za zadaću da pročitaju bajku „Ljepotica i zvijer" i pregledaju istoimeni crtani film. Po ulasku u učionicu djeca izaberu jednu boju (papir). Postavljeni su papiri sa pitanjima po cijeloj učionici. Učenici traže papir u svojoj boji i tako formiramo parove koji skupa odgovaraju na postavljena pitanja. Pitanja su uglavnom općeg karaktera (ne odnose se direktno na bajku) – na njih odgovara jedan učenik; drugi učenik odgovara na isto pitanje ali dovodeći ga u vezu sa bajkom. Nakon što odgovore, sljedeći zadatak je da podizanjem odgovarajuće kartice (činjenica ili mišljenje) odrede svoj odgovor i potom ga obrazlože.

Pitanja:
Kako prepoznati dobru osobu?
Zašto ljudi sude po izgledu?
Da li je uvijek karakter važniji od izgleda?
Koja je najgora ljudska osobina? (objasniti učenicima kontekst)
Koja je najvažnija ljudska osobina? (objasniti učenciima kontekst)
Šta znači postati „bolja osoba"?
Šta može čovjeka promijeniti?

Aktivnost 3 Dinamična linija – činjenica i mišljenje

Nastavnik izgovara rečenice koje se odnose na bajku. Učenici brzo odlučuju kojoj kategoriji rečenica pripada; trče na odgovarajuću stranu učionice (3 sekunde). Obje strane (ukoliko ih bude) treba da obrazlože odgovor.

Aktivnost 4 Šta nosimo iz priče? Bookmarkeri

Učenici izrađuju bookmarkere na kojima ispisuju mudre misli ili zapisuju pouke koje su izvukli iz bajke „Ljepotica i zvijer". Na času pišu, a za domaću zadaću (ukoliko ne stignemo) rade kreativni dio.

Potrebni resursi: kartice s pitanjima, kartice činjenica/mišljenje, ukrasni papiri

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Imperativ

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici prepoznaju i pravilno koriste glagolski oblik u svakodnevnoj komunikaciji (kao sredstva nenasilne komunikacije, a ne naredbe u smislu grubog obraćanja). Učenici primjenjuju gramatička pravila za upotrebu imperativa u govoru; prilagođava govor određenom kontekstu i komunikacijskom cilju.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje primijeniti principe nenasilne komunikacije, odgovornog ponašanja i saradnje u zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Multiperspektivnost – uočiti da se imperativ može koristiti na razne načine i prepoznati kako različite formulacije utiču na komunikaciju; Prepoznavanje emocija spoznati kako način obraćanja može uticati na osjećaje drugih; saradnja – kroz zajedničku igru razviti saradnju i međusobno uvažavanje; društvena odgovornost – koristiti imperativ za izražavanje poruka koje podstiču poštovanje i odgovorno ponašanje prema drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Imperativ na djelu – izvedi i pogodi!

Učenici dobijaju autobuske karte (potrebne za narednu Aktivnost) na čijoj su poleđini, u imperativu, napisane rečenice koje promovišu mir i saradnju. Sve su različite. Učenici ne otkrivaju jedni drugima sadržaj karte. Jedan po jedan učenik izvodi radnju sa svoje karte, a ostatak razreda pogađa koja je tačno bila data zapovijed.

Aktivnost 2 Autobus *Imperativ* – Putovanje, Grad mira i stanice iznenađenja

Pripremiti učionicu prije početka časa: poredati stolice u dva reda, plakatima označiti autobuske stanice na različitim mjestima u učionici.

Pravila igre: Nastavnik je vozač autobusa, a učenici putuju u *Grad mira*. Na početnoj stanici su svi učenici u autobusu. Tokom putovanja autobus staje na šest stanica (pustimo muziku – dok traje pjesma, traje vožnja, kada stane muzika to je znak da je autobus stigao na neku od stanica) Svaka stanica ima naziv i situaciju koju treba riješiti, ali učenici ne znaju šta je u pitanju dok ne izađu na stanicu. Svaki učenik mora izaći najmanje na jednu stanicu (može i na više). Nakon što izađe, ne može se vratiti u autobus dok ne izvrši zadatak.

Zadatak je isti na svim stanicama: pokazati kako se ista situacija rješava na lijep način; obavezno je komunicirati koristeći imperativ

Aktivnost 3 Neozbiljna tabela naredbi – Smisli! Napiši! Izmiješaj! Pročitaj! Nasmij se! Nastavnik crta veliku tabelu na tabli. Učenici popunjavaju rubrike tabele. Nastavnik govori lice i broj u kojem je potrebno upotrijebiti imperativ. Po završetku, ispred nasumično izabranih riječi, upisujemo brojeve kako bismo izmiješali redoslijed – na taj način se elementi iz različitih kolona kombinuju usljed čega će nastati humoristične rečenice kada ih budemo čitali.

Domaća zadaća: Učenik treba da izabere jedan predmet i napiše u njegovo ime nekoliko naredbi. Primjer - knjiga govori: Podigni me u biblioteci! Čitaj me na odmorima! Ne jedi nada mnom, isprljat ćeš me! Čuvaj me, nemoj me izgubiti! Ne šaraj me! Pričaj o meni i drugima!

Potrebni resursi: grafički organizeri.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Veliko slovo

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik Piše veliko početno slovo u jednočlanim i višečlanim pojmovima u skladu sa pravopisnim pravilima i primjenjuje pravopisna pravila.

Međupredmetna povezanost: Engleski jezik – upoređuje pravopisna pravila maternjeg i stranog jezika**;** Njemački jezik - upoređuje pravopisna pravila maternjeg i stranog jezika.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija – multiperspektivnost; Socijalna dimenzija – saradnja umjesto takmičenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Jezički detektivi. Po cijeloj učionici su raspoređeni (i skriveni) papirići na kojima su napisane rečenice. Učenici ih (uz ograničen tajming) traže. Kada pronađu papirić, imaju zadatak da ukažu na pravopisnu grešku u rečenici (ako postoji; neke rečenice su napisane ispravno).

Aktivnost 2 Izrada zajedničkog panoa. Učenici su raspoređeni oko zajedničkog panoa postavljenog na stolu, tako da svi mogu istovremeno učestvovati. Nastavnik usmeno započinje rečenicu, a svaki učenik ima zadatak da je dovrši i u cijelosti pravilno napiše vodeći računa o velikom slovu.

Zovem se... a drugovi me često zovu... (nadimak).

Rođen sam u... (grad), a trenutno živim... (naselje).

Moja škola se zove... i nalazi se... (ulica).

Omiljeni predmet u školi mi je...

Posljednji film koji sam gledao zove se...

Moja omiljena knjiga nosi naziv... i napisao ju je autor...

Praznik kojem se najviše radujem je...

Grad koji želim posjetiti je... i on se nalazi u... (država)

Najljepša rijeka je... i protiče kroz...

Najveća vrijednost u životu mi je...

Po završetku, navodimo pravopisna pravila upotrebe velikog slova u rečenici.

Aktivnost 3 Dnevnik uživo i prekid programa. Učenici su u ulozi voditelja Dnevnika uživo. Svoj tekst koji će čitati dobijaju neposredno prije „emitovanja emisije". Tekst je napisan sa namjernom pravopisnom greškom pri upotrebi velikog slova. Njihov zadatak je da vode emisiju, tj. čitaju tekst sve do trenutka dok ne uoče grešku u tekstu. Nakon što primijete grešku moraju smisliti neki razlog i hitno prekinuti i odjaviti emisiju. Razlog prekida emisije se ne smije ponavljati. (Svi tekstovi su različiti; izvlače ih nasumično – birajući boju kartona). Po završetku, učenici otkrivaju koje su greške pronašli.

Aktivnost 4 Veliko slovo kroz jezike. Grafički organizeri:

Prvi dio – odabir jednog odgovora:

Najveća vrijednost u životu je LJUBAV NOVAC MOĆ SLOBODA

Najvažniji predmet u školi je BOSANSKI JEZIK MATEMATIKA INFORMATIKA

Najzanimljivije knjige govore o LJUBAVI PRIJATELJSTVU ŽIVOTU

Najzanimljiviji praznik je NOVA GODINA DAN ZALJUBLJENIH BAJRAM

Drugi dio – poređenje sa engleskim i njemačkim jezikom: učenici prepisuju pojam koristeći odgovarajuće početno slovo, potom određuju da li za odabrani odgovor, u engleskom i njemačkom jeziku vrijedi isto pravopisno pravilo kao u bosanskom; potvrđuju ili negiraju upisujući da/ne u predviđena polja organizera.

Potrebni resursi: pano i pribor za rad na panou, grafički organizeri.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Obrada lirske pjesme „Lampa u prozoru“ Enes Kišević

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik analizira motive, osjećanja i poruke pjesme „Lampa u prozoru“, Povezuje simboliku lampe sa humanošću, brigom i podrškom ljudima u potrebi; Procjenjuje značaj empatije i humanog odnosa prema drugima u svakodnevnom životu.

Međupredmetna povezanost: Geografija – razgovor o običajima stavljanja lampi u prozore u Skandinaviji, učeničko istraživanje na internetu o beskućnicima; Historija – analiziranje razvoja običaja, navika naroda; Likovna kultura – crtanje scenografije za interpretativnu dramatizaciju pjesme; Strani jezici- pisanje univerzalnih poruka o miru, dobroti, humanizmu za izložbu u Školskom muzeju kreativnosti za mir.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Njegovanje vlastitih i poštivanje tuđih običaja i navika brige o drugima, prakticiranje brižnosti prema osobama u potrebi, te poklanjanje humanosti i pažnje prema porodici, ali i nepoznatim osobama, prepoznavanje, uvažavanje i poštivanje potreba ljudi i naših divnih majki iz bosanskih sokaka da budu „nekom svjetlo u životu” / u bilo kojem trenutku.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnica priča priču o običajima stavljanja mnoštva lampi u prozore koju je saznala pri posjeti Skandinaviji: U prošlosti su stanovnici na obalama u Skandinaviji palili lampe u prozorima kako bi moreplovci iz daleka osjetili radost povratka kućama i susreta sa najmilijima koji su ih jedva čekali da se vrate sa putovanja svjetskim morima. Nastavnica na tabli crta veliku skicu prozorskog okna uz koju stoji malena saksija dok istovremeno učenici u razredu formiraju četiri radne grupe i izvlače zadatke.

Aktivnost 2 Nastavnica pripremi za čas šal i lampu/ fenjer kako bi učenici, dobrovoljci, djevojčica u ulozi majke, a dječak u ulozi pjesnika, lirskog subjekta, kroz metodu teatra u učionici, izražajno pročitali pjesmu“ Lampa u prozoru“ Enesa Kiševića

Aktivnost 3 Učenici u grupama rade svoje zadatke u trajanju od dvadeset minuta:

1. grupa: Analiziranje motiva u stihovima pjesme;

2. grupa: Izdvajanje stihova u pjesmi u kojima je iskazana majčina briga o beskućnicima i onima koji hodaju ulicama po mraku;

3. grupa: Učenici provode istraživanja putem informacija sa interneta o broju beskućnika i načinu kako im se pruža pomoć u svijetu;

4. grupa: Pisanje kratkog sastava sa porukama na temu: KOME SMO SVJETLO U MRAKU?

Po jedan učenik iz svake grupe prezentira odgovora iz svojih radnih grupa. Aktivnost podstiče učenike na razvijanje empatije, humanog odnosa prema drugima i razumijevanje važnosti pažnje, podrške i brige o ljudima u potrebi.

Aktivnost 4 Razrada ideje kroz razgovor o snimanju spota s poukama iz pjesme kao prijedlog za domaći zadatak.

Glavne bilješke nastale na času u sastavima i porukama „KOME SAM JA SVJETLO U MRAKU?“ iskoristiti u domaćem zadatku za kreiranje i pisanje kratkog sinopsisa o kojem će biti govora na narednom času iz oblasti Medijska kultura.

Aktivnost je spontana i pruža učenicima potpunu kreativnu slobodu pri izražavanju ideja/pouka ove pjesme kroz metodu Igranje uloga pri snimanju, kao i potpuno slobodno kreativno ponašanju kao učesnika u kratkom video zapisu u kojem svi učenici šalju poruku svijetu – BUDIMO NEČIJE SVJETLO U MRAKU.

Potrebni resursi: Čitanka (Almira Hadžihrustić, Sarajevo Publishing, 2010), prava lampa koja svijetli i cvijeće, maketa česme kao scenografski rekvizite, kamera na telefonu, bijela tabla i flomasteri, dvolisnice i stikeri za poruke.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Obrada književnog djela „Vanjka“ Anton Pavlović Čehov

Ciljevi i ishodi učenja: Analizira uslove odrastanja i životnih situacija dječaka Vanjke; Povezuje elemente teških socijalnih prilika u Rusiji sa psihološko- emocionalnim aspektima likova iz priče. Procjenjuje postupke likova, uzajamnu povezanost porodice kroz pisanje pisma dječaka Vanjke svom djedu u dalekom kraju.

Međupredmetna povezanost: Demokratija i ljudska prava – pitanje poštivanja prava djeteta, nepoštovanja nenasilne komunikacije u odgoju djeteta, razmatranje socijalnih prilika nekad i sad za odrastanje djece; Muzička kultura - upoznavanje raskošne kulturne, književne i muzičke tradicije Rusije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz društvene stvarnosti opisane u priči „Vanjka“ učenici donose zaključke o prilikama odrastanja i težih uslova preživljavanja djetinjstva. Kroz razmatranja toka fabule i karakterizacije likova pronalaze načine i rješenja kako pomoći i dati podršku danas svojim vršnjacima koji žive u otežanim životnim okolnostima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Dijalog nastavnice i učenika počinje analiziranjem slajda na ekranu televizora u učionici na kojem je na jednom crtežu prikazana soba u kojoj stariji čovjek čita pismo djevojkama, naslonjen na peć, a na drugom slajdu je slika uplakanog dječaka koji uz svijeću piše pismo.

Dok učenici posmatraju ove slajdove, u pozadini se emituje muzička numera „Podmoskovske večeri“ kako bi se stvorio umjetnički dojam ambijenta i atmosfere Rusije s kraja 19. vijeka.

Aktivnost 2 Nastavnica najavljuje da će na tom času analizirati književni tekst „Vanjka“ koji je kao jednu od najtužnijih priča napisao poznati ruski i svjetski pisac Anton Pavlović Čehov.

Aktivnost 3 Nakon toga slijedi čitanje priče „Vanjka“.

Aktivnost 4 Nastavnica pruža priliku učenicima koji se jave da kažu svoje viđenje u odgovorima na pitanja: O čemu pisac u ovoj priči piše? Ko su likovi i kakva je njihova međusobna veza? Zašto je maleni dječak odvojen od djeda i porodice? Zašto danas djeca ne idu kao Vanjka raditi i već od devet godina zarađivati za život?

Aktivnost 5 Redari iz razreda imaju zadatak da u ulozi poštara predaju po vlastitom izboru pripremljenu poštu, paketić i koverte sa pripremljenim zadacima na nastavnim karticama učenicima koji su sjeli u grupe od četiri učenika. Pošta sadrži kartice na kojima su sljedeći zadaci:

- Prva grupa: U koverti su kartice sa navedenim elementima radnje;

- Druga grupa: U koverti je veća kartica sa stikerima u boji, tamnije i svjetlije na koje je potrebno navesti sve uočene i prepoznate emocije dječaka Vanjke;

- Treća grupa: U koverti je prazno pismo koje učenici trebaju sa porukama podrške namijeniti svom prijatelju koji zbog bolesti nije bio čitavo polugodište u školi;

- Četvrta grupa: U koverti su citati iz različitih djela A. P. Čehova koje učenici trebaju po smislu i značenju uklopiti na pano kao Zid podrške sa porukama svim ljudima i djeci u teškim životnim situacijama;

Aktivnost 6 Učenici nakon dvadesetominutnog rada u grupama, prezentiraju urađene zadatke.

Aktivnost 7 Grupa koja je radila pano – Zid podrške sa porukama na vidno mjesto postavlja plakat na koji poslije svih ostali učenici i iz drugih odjeljenja mogu pridružiti svoje poruke podrške djeci koja imaju teške okolnosti odrastanja.

Aktivnost 8 Pored pisma učenici za nekog koga poznaju pripremaju uručivanje paketića i pisma kao znak ohrabrenja za prevazilaženje teških trenutaka u djetinjstvu i odrastanju.

Aktivnost 9 Urađeni zadaci iz preostalih grupa postavljaju se na prostor za pano ili obavještenja kako bi bili inspirativna ideja da učenici promišljaju u okrilju humanosti, prijateljstva, pomaganja i dobrobiti svih ljudi na svijetu.

Potrebni resursi: Čitanka (Almira Hadžihrustić, Sarajevo Publishing, 2010.); televizor i kompjuter – digitalni uređaji za postavljanje slike atmosfere u kuhinji gdje djed čita Vanjkino pismo, koverte sa nastavnim listićima, kutija za cipele kao kutija za prenošenje poštanskih paketa, hamer papir i stikeri.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Futur II

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik prepoznaje gramatičke osobine glagolskih oblika za buduće vrijeme. Učenik uočava različitosti između futura prvog i futura drugog. Učenik aktivno koristi različite oblike glagolskih vremena u govoru i pismenom izražavanju.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura i Tehnička kultura - korištenje likovnih crteža i maketa kućica u stvaranju maštovitih vizija predstavljanja GRADA GLAGOLA.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Zajedničko kreiranje ambijenta za kvalitetno učenje, dijaloge, bez konfliktnih situacija kao i kontinuirano razvijanje jezičko-komunikacijskih kompetencija svih učenika na času, stvaranje dobrih obrazovnih ideja kroz interaktivno učenje u mirnom i zdravom okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U centralnom dijelu učionice postavljene su makete kućica i građevina urađenih na času tehničke kulture ili likovni radovi koji predstavljaju ulice i građevine. Na svakoj maketi i crtežu kao reklama su postavljeni natpisi za glagolske oblike tipa – prezent, perfekt, imperfekt, aorist, futur prvi. Samo na dvije kućice ili crteža nema natpisa.

Aktivnost 2 Jedan učenik ili učenica od nastavnice zadužuju *ključić grada* što im daje zaduženja da podijele papirne trakice sa napisanom rečenicom u kojoj određeni glagolski oblik predstavlja određeno glagolsko vrijeme: Uči! Maštaju. Mir traje. Crtali su sunce.

Samo na dvije papirne trakice napisane su nedovršene rečenice od kojih jedna jednostavna rečenica ima početak, a druga predstavlja kraj složene rečenice i napisane će biti bez interpunkcijskih znakova: 1. čim budem pročitala knjigu... 2. rečenica:... napisat ću literarni sastav u svesku za lektiru.

Aktivnost 3 U zavisnosti od ritma snalaženja u pronalasku pripadajućih građevina za određeni glagolski oblik učenici trakice postavljaju kao zastavice na građevine, a zatim smišljaju još po jedan primjer sa istovjetni glagolski oblik čiji su predstavnici u tom GRADU GLAGOLA.

Aktivnost 4 Počinje petominutna šetnja GRADOM GLAGOLA i svi učenici traže zgradu, kuću, građevinu kojoj pripada njihova rečenica po smislu i značenju glagolskih oblika.

Aktivnost 5 Vjerovatno će na trgu ili ulici ostati dva učenika ili učenice sa dva nedovršena dijela jedne rečenice. Po nastavnicinim smjernicama trebat će obratiti pažnju na: logički redoslijed radnji u rečenicama, smisao iskazan i prvom i drugom rečenicom.

Aktivnost 6 Nakon što odgonetnu i odrede tačan redoslijed rečenica, izvršit će i pravopisnu ispravku određujući veliko slovo.

Aktivnost 7 Učenici određuju glagolske oblike u spojenoj rečenici i imenuju glagolske oblike koji učestvuju u tvorbi: BUDEM- svršeni prezent pomoćnog glagola biti; PROČITALA -glagolski pridjev radni. – Nastavnica odmah objašnjava da su ovo glagolski oblici od kojih se tvori glagolsko vrijeme – FUTUR II.

Aktivnost 8 Nastavnica upućuje učenike na definicije za ovaj glagolski oblik napisane u udžbeniku. Učenici imaju zadatak da prepišu iz udžbenika boldirani tekst sa osnovnim informacijama o futuru drugom.

Aktivnost 9 Kad završe prepisivanje definicija u svoje sveske, na ponuđene papirne trakice sa nastavnicinog stola zapisuju svoje primjere rečenica u kojima će koristiti i oblik futura drugog.

Aktivnost 10 Nakon toga odlaze do makete kućice i sa papirnim trakama uljepšavaju kućicu i okućnicu građevine zvane FUTUR II.

Domaća zadaća: Analizirati primjere iz zadataka poslije lekcije o futuru drugom.

Potrebni resursi: Udžbenik za sedmi razred (Bosanski jezik, Almira Hadžihrustić, Sarajevo Publishing, 2010.), makete kućica ili likovni radovi, papirne trakice.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Obrada dramskog teksta „Jazavac pred sudom" Petar Kočić

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik analizira likove, dijaloge i dramske situacije u djelu „Jazavac pred sudom"; Povezuje historijski kontekst djela sa savremenim životnim situacijama; Procjenjuje postupke likova i poruke djela kroz razgovor o pravdi, slobodi i dostojanstvu čovjeka.

Međupredmetna povezanost: Historija – razumijevanje položaja stanovništva u Bosni i Hercegovini tokom austrougarskog perioda i povezivanje društvenih prilika prikazanih u djelu sa sadašnjim prilikama (XXI st.); Geografija – povezivanje prostora i života ljudi u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave sa ambijentom i društvenim okolnostima prikazanim u djelu; Građansko obrazovanje – promišljanje o pravdi, pravima pojedinca, zloupotrebi moći i važnosti dijaloga i međusobnog poštovanja kroz postupke i odnose među likovima u djelu „Jazavac pred sudom".

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz dijalog sa likom koji oživljava lik Davida Štrpca učenici uče da se i o nepravdi i odnosima moći može govoriti dijalogom, humorom i mudrošću, bez vrijeđanja i sukoba, kroz dijalog sa likom povezuju svijet djela sa savremenim vremenom i uočavaju da teme nepravde, odnosa prema vlasti i dostojanstva čovjeka ostaju aktuelne i danas.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponavljanje gradiva sa prethodnog časa sa osvrtom na specifičnosti dramskog teksta u okviru književnih rodova, te mogućnosti da se dramskim tekstom opišu važne životne i društvene situacije kakav jeste historijski, austrougarski period u Bosni i Hercegovini, i momenti donošenja mnogobrojnih besmislenih zakona carske vlade za stanovništvo koje nije baš slušalo vlast.

Aktivnost 2 Najava cilja časa: Nastavak obrade dramskog teksta „Jazavac pred sudom" Petra Kočića na drugom času analiziranja djela.

Aktivnost 3 Učenici se dobrovoljno javljaju u podjeli dramskih uloga za čitanje teksta kojeg su trebali uvježbati za ovaj čas kao domaću zadaću sa prethodnog časa.

Aktivnost 4 Nakon čitanja slijedi dijalog o likovima i njihovim osobinama, sa posebnim osvrtom na odnos između Davida Štrpca, sudije i pisarčića. Učenici uočavaju kontraste među likovima, način njihovog govora i odnos prema vlasti i nepravdi.

Aktivnost 5 Iznenadni poziv putem viber aplikacije priključene na veliki televizor u razredu prekida dijalog o djelu. Učenici se iznenade kad sa druge strane veze čuju da ih kao „glavatu carsku gospodu" pozdravlja „glavom i bradom" David Štrbac (glumac iz Prnjavora).

Aktivnost 6 Nastavnica motivira učenike da razgovaraju sa Davidom koji im priča „svoju muku sa jazavcem i sudijom", ali odgovara i na pitanja o tome koliko ima sad godina, gdje mu je žena i jazavac, kako ima u 19.vijeku mobilni uređaj.

Aktivnost 7 Lik koji je u ulozi Davida Š. odgovara djeci, učeći ih da sagledavaju književna djela kao svevremenske pojave u kojima likovi ne stare, već imaju sve osobine baš kao i kad je djelo napisano. David Štrbac djeci postavlja pitanje o pojavama i odrastanju u 21, vijeku, te se na taj način kroz analiziranje činjenica premošćavaju udaljenosti i razlike civilizacija.

Aktivnost 8 Ugodna atmosfera u učionici poredi se sa napetom atmosferom u sudnici što ima za zadatak da djeca kroz dramski tekst spoznaju i značaj ambijenta u kojima se dramska radnja događa.

Aktivnost 9 Učenici individualno zapisuju u sveske najsimpatičnije i najmudrije izreke iz razgovora sa Davidom Š. koje će im pomoći u boljem razumijevanju teksta,

Aktivnost 10 Učenici čitaju odlomak dramskog teksta u znak zahvalnosti za „online" posjetu.

Aktivnost 11 Tokom Aktivnosti učenici u sveske bilježe upečatljive i mudre Davidove izreke koje im pomažu u boljem razumijevanju djela i njegovih poruka.

Aktivnost 12 David Štrbac diktira domaću zadaću: Smisliti nekoliko zakona u učionici o međusobnom poštivanju i njegovanju mira u svijetu.

Potrebni resursi: Čitanka za VII razred (Almira Hadžihrustić, Sarajevo Publishing, 2010.), veliki televizor ili pametna tabla sa kvalitetnom internet vezom, kompjuter, telefon.

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Novela „Knjiga", Ivo Andrić (odlomak)

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika sposobnost razumijevanja i interpretacije književnog teksta kroz analizu likova, njihovih osjećanja, postupaka i međusobnih odnosa, te podsticati empatiju, odgovornost, kulturu dijaloga i promišljanje o strahu, pravednosti i odnosima moći u svakodnevnom životu. Učenik: analizira temu, ideju, likove i njihove međusobne odnose u odlomku; objašnjava postupke i unutrašnja osjećanja glavnog lika prepoznajući situacije straha, nepravde i odnosa moći; povezuje poruku djela sa savremenim životom i vlastitim iskustvima; pokazuje empatiju, uvažava različita mišljenja i učestvuje u kulturi dijaloga tokom razgovora o djelu.

Međupredmetna povezanost: Građanski odgoj – Aktivnosti na času podstiču učenike da kroz analizu postupaka likova promišljaju o odgovornosti, odnosima moći, pravednom postupanju i poštovanju dostojanstva drugih; Vjeronauka – razgovor o unutrašnjim osjećanjima i moralnim dilemama glavnog lika usmjerava učenike na promišljanje o savjesti, iskrenosti i posljedicama vlastitih postupaka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu teme, likova i poruke odlomka učenici promišljaju o postupcima glavnog lika, uzrocima njegovog ponašanja i moralnim dilemama sa kojima se suočava, povezujući ih sa situacijama iz svakodnevnog života. Tokom razgovora, rada u paru i grupnih Aktivnosti razvijaju nenasilnu komunikaciju, saradnju i uvažavanje različitih mišljenja. Prepoznaju i imenuju osjećanja poput straha, krivice, stida i olakšanja, razvijaju empatiju prema likovima te promišljaju o vlastitim reakcijama u sličnim situacijama. Aktivnosti podstiču učenike na razumijevanje odgovornosti, iskrenosti, pravednosti i važnosti lične odgovornosti u izgradnji kulture mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Paukova mreža" – Učenici u sveskama upisuju riječ *nemir*, a zatim navode što više riječi i pojmova koji ih asociraju na taj osjećaj (strah, krivica, strepnja, nesigurnost, uzbuđenje, iščekivanje…). Potom obrazlažu svoje asocijacije i razgovaraju o situacijama koje kod ljudi mogu izazvati osjećaj nemira, kako se nemir može prepoznati i kako utiče na ponašanje i osjećanja ljudi. Razgovor, nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu – odlomak iz novele „Knjiga", Ivo Andrić.

Aktivnost 2 Čitanje i analiza odlomka („Veliko 4") – Učenici pažljivo slušaju izražajno čitanje odlomka i prate radnju, uočavaju likove, njihove postupke i osjećanja glavnog lika. Nakon čitanja slijedi Aktivnost „Veliko 4", strategija kojom učenici kroz 4 ključna pitanja izdvajaju najvažnije elemente književnog teksta. Nastavnik pitanja zapisuje na tabli ili čart-papiru, a učenici pojedinačno u sveske bilježe odgovore. Pitanja za analizu: Ko su likovi u priči? Koji je događaj detaljno opisan? Šta ste saznali o bibliotekaru? Šta je tema priče? Potom nekoliko učenika čita svoje odgovore, ostali dopunjavaju, pojašnjavaju i usaglašavaju zapažanja kroz razgovor (učenici razumiju književni tekst, razvijaju sposobnost izdvajanja važnih informacija, argumentovanog izražavanja i uvažavanja različitih mišljenja).

Aktivnost 3 „T-tabela" – Svaki učenik izvlači po jedan stiker – bijeli ili žuti (broj stikera prilagođen broju učenika u odjeljenju, pola-pola). Učenici (bijeli stiker) analiziraju osjećanja dječaka dok se nalazio u biblioteci, dok učenici (žuti stiker) analiziraju njegova osjećanja nakon izlaska iz biblioteke pa do dolaska kući. Zapažanja zapisuju u T-tabelu i koristeći strategiju „usklađivanje dokaza" pronalaze citate koji potvrđuju njihove tvrdnje. Nakon individualnog rada učenici razmjenjuju mišljenja i zajednički izvode zaključke o emocionalnom stanju glavnog lika i uzrocima njegovog ponašanja.

Aktivnost 4 „Misli, upari, razmijeni" – učenici u parovima i razgovaraju o porukama i idejama koje odlomak otvara. Razmjenjuju mišljenja o: odnosu straha i učenja, simbolici knjige i odnosu au-

toriteta prema djeci, argumentujući svoje stavove primjerima iz teksta i svakodnevnog života. Parovi svoje zaključke dijele sa ostatkom razreda. Aktivnost podstiče empatiju, argumentovano izražavanje i uvažavanje različitih mišljenja.

Domaća zadaća: Napisati sastav ili pjesmu na temu: „Na tvom sam licu otkrio/la nemir"

Potrebni resursi: Čitanka za VIII razred (V. Alić, A. Verlašević, NAM, Tuzla, 2010); Nastavni listići / radni nalozi; Papir A4 za T-tabelu; Stikeri u dvije boje; Tabla / čart-papir

Pitanja za analizu:

- Ko su likovi u priči?

- Koji je događaj detaljno opisan?

- Šta ste saznali o bibliotekaru?

- Šta je tema priče?

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Sintaksa, nezavisnosložene rečenice – isključne rečenice

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da prepoznaju, razumiju i pravilno upotrebljavaju nezavisnosložene isključne rečenice u govoru i pisanju, te razvijaju kulturu dijaloga, argumentovanog neslaganja i nenasilne komunikacije. Učenik analizira nezavisnosložene isključne rečenice, razlikuje nezavisnosložene isključne rečenice od suprotnih rečeničnih odnosa, primjenjuje veznike karakteristične za isključne rečenice u govoru i pisanju, oblikuje rečenice kojima izražava neslaganje na nenasilan i uvažavajući način.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje (teme): Nenasilna komunikacija; Kultura dijaloga; Poštivanje različitosti; Rješavanje sukoba mirnim putem. Teme GO učenici izražavaju kroz nezavisnosložene isključne rečenice (samo, jedino, osim), naglašavajući nenasilnu komunikaciju, dijalog, različitosti i mirno rješavanje sukoba.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu nezavisnosloženih isključnih rečenica učenici uče kako se izrečena misao može dopuniti ili ograničiti na nenasilan i kulturan način, tj. učenici uočavaju kako se jezik koristi na pravilan način. Takav način izražavanja doprinosi razvoju kulture dijaloga, uvažavanju sagovornika i smirivanju nesporazuma, što su važni ciljevi mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnica zapisuje na tabli rečenicu:

Prijedlog je dobar, samo ga treba malo doraditi.

Pitanja za učenike:

- Koliko ova rečenica ima dijelova?

- Kakav odnos postoji između njih? /Zaključak: drugi dio **ograničava** ono što je rečeno u prvom.

Najava nastavne jedinice – **Isključne rečenice**

Poluprogramirani zadaci... *Objasniti!*

Napomena*: Kod poluprogramirane nastave učenici* ***postepeno dolaze do pravila*** *kroz niz vođenih pitanja (uočavanje → zaključivanje → definicija), umjesto da nastavnik odmah iznese definiciju.*

Aktivnost 2 Učenici dobiju listić: – rješavaju zadatke, uočavaju, povezuju, zaključuju, formulišu definiciju, primjenjuju, dopunjavaju, sastavljaju...

a) Uočavanje jezičke pojave (poluprogramirani zadaci)...

Zadaci – Podvuci riječ koja povezuje dijelove rečenice (klauze)!

– Odredi odnos između dijelova rečenice (klauza)! –> Učenici zaključuju: drugi dio ograničava ili djelomično isključuje prvi.

b) Formulacija pravila (uz pomoć nastavnika učenici formulišu definiciju)

– Nezavisnosložene isključne rečenice sastoje se od dvije nezavisne klauze, pri čemu druga ograničava ili djelomično isključuje ono što je rečeno u prvoj. Povazuju se prilozima u ulozi veznika: samo, jedino, tek, tek što.

c) Primjena (dopuni, sastavi)

– Dopuni rečenice, sastavi jednu nezavisnosloženu isključnu rečenicu o razgovoru među drugovima (ili) zajedničkom rješavanju problema.

Aktivnost 3

Kratko ponavljanje: - Šta su nezavisnosložene isključne rečenice?

- Koje riječi ih najčešće povezuju? / *Učenici navode vlastite primjere!*

Potrebni resursi: tekstovi – rečenice, radni listovi (moguće koristiti, osim tekstualnih, digitalne i didaktičke materijale).

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Aorist – tvorba i upotreba

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike/učenice da definiraju aorist kao prošlo glagolsko vrijeme, razumiju njegovo značenje (svršena radnja u neposrednoj prošlosti), pravilno tvore oblike aorista za različite glagolske vrste i prepoznaju ga u književnim tekstovima. Učenike/učenice upućivati da razvijaju interese za bogatstvo glagolskog sistema bosanskoga jezika i cijene stilsku vrijednost aorista u književnom i govornom izražaju. Učenik/učenica prepoznaje aorist u tekstu; pravilno tvori oblike; koristi aorist u vlastitom pisanom izražaju.

Međupredmetna povezanost: Književnost (prepoznavanje aorista u epskom i lirskom tekstu); Historija (upotreba aorista u historijskim naracijama).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz primjere rečenica i tekstova učenici koriste aorist za opisivanje čina solidarnosti, pomoći i saradnje. Jezik postaje sredstvo za izgradnju pozitivnih narativa i kulture mirotvorstva u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik/nastavnica piše na tablu rečenicu: 'Jučer uze knjige i ode kući.' Pitanje: 'Kada se ovo dogodilo? Kako znamo?' Kratka diskusija o prošlim vremenima koja učenici već znaju (perfekat). Najavljivanje novog glagolskog vremena - aorista.

1. Objašnjenje: Nastavnik/nastavnica definira aorist – prošlo glagolsko vrijeme za svršene radnje koje su se neposredno desile – skoro prošlo glagolsko vrijeme. Paradigma na tabli: uze*h*, uze, uze, uze*smo*, uze*ste*, uzeše.

2. Tvorba oblika: Učenici u sveskama tvore aorist za glagole: pisati, doći, reći, uzeti. Nastavnik provjerava i ispravlja. Uočavaju osnovu i nastavke, posebno kod glagola na –ći.

3. Prepoznavanje u tekstu: Učenici dobivaju odlomak iz književnog teksta (odlomak iz priče „Šuma Striborova", Ivana Brlić-Mažuranić) i podvlače sve oblike aorista. Provjera u paru.

4. Aktivnost pisanja (mirovna dimenzija): Svaki učenik/učenica piše 3-5 rečenica u aoristu opisujući 'lijepu stvar koju sam jučer učinio/la za nekog drugog'. Čitanje odabranih primjera naglas.

Sumiranje pravila aorista uz pomoć učenika. Kratka igra: nastavnik/nastavnica baci lopticu učeniku, kaže glagol u infinitivu, učenik odgovara 1. licem jednine aorista.

Domaća zadaća: Napiši kratku priču (10-12 rečenica) u aoristu o herojskom činu dobročinstva.

Potrebni resursi: Udžbenik *Naš jezik*, Azra Verlašević, Vesna Alić, NAM Tuzla/Vrijeme Zenica 2010., tabla i kreda/marker, nastavni listići s odlomkom iz književnog teksta, sveske učenika, loptica za završnu igru.

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Čistač obuće – Ranko Pavlović

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik/učenica razumije sadržaj i poruku priče; identificira temu dostojanstva rada i socijalne pravde; analizira karakterizaciju likova i narativnu strukturu teksta. Učenik/učenica razvija empatiju prema likovima iz nižih društvenih slojeva i preispituje vlastite predrasude o zanimanjima i klasnoj pripadnosti. Učenik/učenica usmeno i pisano izražava stavove uz argumentaciju; sudjeluje u dijalogu poštujući različita mišljenja; piše kratki esej o dostojanstvu rada.

Međupredmetna povezanost: Historija – razumijevanje socijalnog konteksta (pravda – nepravda); Građansko obrazovanje – kroz analizu likova podsticanje učenika na promišljanje o postupcima i pravednom postupanju, predrasude, poštivanje dostojanstva drugih.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tekst se koristi za razvoj empatije, kritičkog mišljenja i razumijevanja socijalne pravde. Učenici uče prepoznavati i vrednovati dostojanstvo svake osobe bez obzira na zanimanje ili društveni položaj, uz razvoj kulture nenasilja i poštivanja različitosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik/nastavnica postavlja motivacijsko pitanje: 'Šta mislite, da li je svaki posao jednako vrijedan?' Kratka diskusija u paru (Think-Pair-Share). Učenici dijele mišljenja, nastavnik bilježi ključne pojmove na tablu (dostojanstvo, rad, predrasuda). Najavljivanje teme časa i teksta.

1. Čitanje teksta: Nastavnik/nastavnica čita tekst naglas uz kratke pauze za razjašnjavanje nepoznatih riječi.

2. Razumijevanje teksta - pitanja u grupama (3-4 učenika):

- Ko je glavni lik i kakav je?

- Zašto čisti obuću?

- Kako se drugi odnose prema njemu?

- Šta osjećate prema njemu?

Aktivnost 2 Frontalni rad – učenici prezentiraju zaključke. Nastavnik usmjerava ka temama: socijalna nepravda, predrasude, empatija, ljudsko dostojanstvo.

Aktivnost 3 „Kako biste vi postupili prema čistaču obuće?" Kratka vježba perspektive: učenici 2 minute pišu kako lik doživljava vlastiti dan. Povratne informacije u krugu: Svaki učenik/učenica izgovara jednu riječ ili rečenicu o tome šta je naučio/naučila ili osjetio/osjetila. Nastavnik sumira poruke časa uz naglasak na vrijednosti empatije i poštivanja svakog rada.

Domaća zadaća: Kratki esej (10-15 rečenica) na temu: 'Šta za mene znači dostojanstvo rada?'

Potrebni resursi: tekst, Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, NAM Tuzla/ Vrijeme Zenica 2010,. tabla i kreda/marker, listovi papira za grupni rad, pripremljeni listići s pitanjima za grupnu analizu.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Provođenje intonacijskih, artikulacijskih i akcenatskih govornih vježbi

Ciljevi i ishodi učenja: Primijeniti pravila artikulacije, intonacije i akcenta kroz govorno izražavanje uz prilagođavanje jezika komunikacijskom kontekstu. Prezentira informacije o Sarajevu poštivajući pravila izgovora.

Međupredmetna povezanost: Korelacija s Historijom i Geografijom ostvaruje se kroz istraživanje historijskog značaja Sarajeva i njegovih lokaliteta te povezivanje prostora i događaja, uz razumijevanje obilježavanja Dana grada i njegovih poruka mira.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija – kritičko mišljenje; Emocionalna dimenzija – osjećaj sigurnosti i pripadnosti; Socijalna dimenzija – dijalog i slušanje; Vrijednosna – ljudska prava i odgovornost.

Detaljan opis realizacije

NAPOMENA: Moj čas je planiran za 6.april - obilježavanje Dana grada Sarajeva; ali se vrlo lako može i drugačije tematski prilagoditi. Učenici su prethodno dobili zadatke za istraživački rad. Oni su ulozi reportera, tema im je *Priča mira iz Sarajeva*. Svaki učenik treba da:

1. Odabere lokaciju/građevinu (Vijećnica, tabije, Tunel spasa...)
2. Uslika se na tom mjestu (na kraju sve fotografije spajamo na jedan zajednički pano i predstavljamo grad Sarajevo)
3. Istraži osnovne historijske činjenice i zanimljivosti o odabranoj lokaciji/građevini
4. Pripremi kratak govor za prezentiranje koji treba da sadrži:
   - Predstavljanje odabranog mjesta
   - Njegov značaj kroz historiju
   - Poruku mira

Pravilo je da se lokacije ne smiju ponavljati.

Aktivnost 1 Vođenje zamišljene TV emisije: *Uživo iz Sarajeva – reporteri mira.* Dva učenika su u ulozi voditelja TV emisije. Njihovi zadaci su:

- Predstaviti se, pozdraviti gledaoce

- Najaviti temu emisije (Dan grada Sarajeva – 6. april)

- Kratko govoriti o značaju ovog datuma (historijski i simbolički – mir, zajedništvo, identitet grada)

- Predstaviti sadržaj emisije i najavljivati reportere – uključivati ih u emisije

Aktivnost 2 Javljanje reportera sa različitih lokacija grada Sarajeva

Učenici reporteri prezentiraju već pripremljen sadržaj. Struktura javljanja:

1. predstavljanje (reporterska uloga);

2. odabrana lokacija;

3. kratki historijski kontekst – činjenice i zanimljivosti;

4. **poruka mira** povezana s tim mjestom.

Dok jedan učenik izvještava, ostali učenici aktivno slušaju i analiziraju govor, uz vođeno praćenje.

Zadatak (grafički organizer). Prepoznati i uočiti:

- jasnoću artikulacije;

- pravilnost akcenta;

- upotrebu intonacije.

Aktivnost 3 *3 – 2 – 1 refleksija***.** Nakon realizovanih izlaganja, svaki učenik dobija kratka zapažanja/ povratne informacije od svojih vršnjaka (zabilježene u vidu oznaka i komentara). Na osnovu tih zapažanja, učenici samostalno rade refleksiju po modelu 3–2–1:

3 stvari koje sam dobro uradio u govoru
(na osnovu komentara vršnjaka – artikulacija, akcenat, intonacija)
2 stvari koje trebam poboljšati
(uočene slabosti, sugestije)
1 stvar koju sam naučio o govoru ili komunikaciji

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Suprotne rečenice

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će prepoznati suprotne rečenice u složenoj rečenici te pravilno upotrebljavati suprotne veznike i samostalno sastavljati primjere suprotnih rečenica. Učenici će razvijati kulturu dijaloga i uvažavanja različitih mišljenja, učiti kako neslaganje ne mora dovesti do sukoba i razvijati toleranciju i međusobno poštovanje. Učenici će razvijati sposobnost logičkog zaključivanja i unaprijediti usmeno i pismeno izražavanje. Učenici će moći da definišu suprotne rečenice, navedu najčešće veznike u suprotnim rečenicama, razlikuju suprotnu rečenicu od drugih nezavisnosloženih rečenica te pokazati poštovanje prema različitim mišljenjima tokom saradničkog rada.

Međupredmetna povezanost: Historija – razumijevanje različitih stavova i mišljenja kroz historijske događaje; Građansko obrazovanje – kultura dijaloga, nenasilna komu-nikacija i poštivanje različitosti; Likova kultura – vizuelno predstavljanje suprotnosti. Vjeronauka – razvijanje tolerancije i poštovanje prema drugima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom časa učenici uče da različita mišljenja mogu postojati bez sukoba; razvijaju nenasilnu komunikaciju; slušaju saguvornike bez prekidanja; sarađuju i donese zajedničke zaključke; uvažavaju različitosti u grupnom radu. Naglašava se poruka: „Možemo imati suprotna mišljenja, ali i dalje razgovarati s poštovanjem."

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli zapisuje dvije rečenice: Želio sam doći ranije, ali nisam stigao. Svi su govorili glasno, međutim ona je šutjela. Nastavnik postavlja pitanja: Šta primjećujete između ova dva dijela rečenice? Da li se misli slažu ili su suprotne? Kojom riječju su povezane? Učenici posmatraju primjere, odgovaraju na pitanja i zaključuju da drugi dio rečenice donosi suprotnu informaciju.

Aktivnost 2 Nastavnik objašnjava: suprotne rečenice su nezavisnosložene rečenice u kojima sadržaj jedne rečenice stoji nasuprot sadržaju druge. Zapisuje na tabli rečenice: Htio je pomoći, ali nije znao kako. Nije zakasnio, nego je stigao prvi. Padala je kiša, ali smo otišli u šetnju. Nastavnik ističe veznike: a, ali, nego, već, no, međutim. Učenici zapisuju definiciju i podvlače veznike.

Aktivnost 3 Rad u paru – pronađi suprotnost. Nastavnik dijeli listiće sa rečenicama. Zadatak je: pronaći veznik i objasniti šta je u rečenici suprotno. Primjeri rečenica: Htjela je govoriti, ali nije imala hrabrosti. Nije bio ljut, nego razočaran. Trudio se mnogo, ali rezultat nije bio dobar. Učenici rade u paru i razgovaraju o značenju rečenica. Nastavnik ih podsjeća: „Slušamo partnera do kraja i poštujemo njegovo mišljenje čak i kada mislimo drugačije."

Aktivnost 4 Grupni rad -„ Različiti stavovi bez sukoba" (učenici su podijeljeni u četiri grupe). Svaka grupa dobija zadatak da sastavi tri suprotne rečenice na teme: prijateljstvo, škola, pomoć drugima, različita mišljenja. Učenici zajednički osmišljavaju rečenice, predstavljaju ih razredu kroz razvijanje mirovnih kompetencija (izražavaju neslaganje bez vrijeđanja; učenici uče kako razgovarati mirno i argumentovano).

Aktivnost 5 Individualni rad – promjena razumijevanja. Učenici dobijaju zadatak u kojem trebaju podvući veznik i odrediti da li je rečenica suprotna. Zadatak: Padao je snijeg, ali smo otputovali. Ili ćeš učiti ili ćeš odgovarati. Nije bio umoran, nego zabrinut. Učenici odgovaraju na pitanja.

Aktivnost 6 Sistematizacija – Nastavnik postavlja pitanja: Šta su suprotne rečenice? Koje veznike koristimo? Kako razlikujemo suprotnu od rastavne rečenice? Učenici odgovaraju i ponavljaju naučeno.

Domaća zadaća: Svaki učenik treba da napiše jednu suprotnu rečenicu koja promoviše toleranciju. Napisati pet suprotnih rečenica koristeći različite veznike. Sastaviti kratak dijalog između dvije osobe koje imaju različita mišljenja, ali razgovaraju kulturno i s poštovanjem.

Potrebni resursi: Udžbenik, tabla, markeri, nastavnički listići, kartice sa zadacima.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Slavko Kolar „Breza“

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će prepoznati književno djelo „Breza”; analizirati lik Janice i njen položaj u porodici u društvu; analizirati odnose među likovima i društvene nepravde prikazane u djelu. Učenici će razvijati empatiju prema ljudima koji trpe nepravdu i zanemarivanje; promišljati o važnosti poštovanja i dostojanstva svakog čovjeka; uočavati posljedice emocionalnog zanemarivanja i grubosti. Učenici će argumentovano iznositi mišljenje; povezivati književni test sa životnim situacijama; razvijati kritičko mišljenje i kulturu dijaloga. Učenik će moći da prepriča sadržaj novele; objasni osobine glavnih likova; protumači simbol breze; izdvoji glavne poruke djela; analizira Janičin položaj i odnos drugih prema njoj te prepozna važnost empatije, poštovanja i nenasilne komunikacije.

Međupredmetna povezanost: Historija – život ljudi na selu nekada, društveni odnosi i položaj žene; Geografija – opis seoskog prostora i prirodnog ambijenta. Likovna kultura – simbolika drveta breze i vizualni prikaz emocija; Građansko obrazovanje – ljudsko dostojanstvo, ravnopravnost i empatija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom časa učenici razvijaju empatiju prema slabijima i zanemarenima; razgovaraju o važnosti poštovanja u porodici i zajednici, uče prepoznati emocionalno nasilje i zanemarivanje, razvijaju kulturu dijaloga i nenasilne komunikacije; promišljaju kako male riječi i postupci mogu pomoći ili povrijediti drugu osobu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Motivacija – Nastavnik na tabli zapisuje riječ „nježnost” zatim postavlja pitanja: Šta znači biti nježan prema nekome? Može li čovjek patiti ako nema ljubavi i pažnje? Kako se osjećamo kada nas drugi ne razumiju? Učenici iznose svoja mišljenja. Nastavnik najavljuje obradu novele: „Danas ćemo govoriti o noveli ‘Breza’ Slavka Kolara, djelu koje prikazuje život jedne nježne i osjetljive žene koja nije pronašla razumijevanje u svojoj sredini.”

Aktivnost 2 Nastavnik govori osnovne podatke o autoru: Slavko Kolar bio je pisac koji je u svojim djelima prikazivao život običnih ljudi, posebno život na selu, društvene nepravde i ljudske sudbine.

Aktivnost 3 Nastavnik izražajno čita odlomak koji opisuje Janicu, njenu bolest i odnos drugih prema njoj. Tokom čitanja učenici trebaju podvući riječi koje opisuju Janicu i obratiti pažnju na osjećanja koja tekst izaziva.

Aktivnost 4 Razgovor o doživljaju – Nastavnik postavlja pitanja: Kakav utisak na vas ostavlja Janica? Kako se dugi odnose prema njoj? Šta joj najviše nedostaje? Da li je Janica slaba ili samo previše nježna? Učenici odgovaraju na pitanja, a cilj pitanja je podsticanje emocionalnog razumijevanja lika i razvijanje empatije.

Aktivnost 5 Analiza likova – Učenici su podijeljeni u 4 grupe.

Grupa 1 – Analiziraj lik Janice: osobine, osjećanja, odnos prema životu.
Grupa 2 – Analiziraj Marka: njegov odnos prema Janici, ponašanje i osjećanje.
Grupa 3 – Analiziraj selo i ljude: odnos zajednice prema Janici, način razmišljanja sredine.
Grupa 4 – Analizira simbol breze: zašto je Janica upoređena s brezom, šta breza simbolizira?
Svaka grupa dobija papir za bilješke i nakon rada predstavlja svoje zaključke.

Aktivnost 6 Nastavnik zajedno sa učenicima izvodi zaključke: „Breza" govori o ljudskoj osjetljivosti i neprihvaćenosti. Ljudi često ne razumiju one koji su drugačiji. Ljubav, pažnja i poštovanje važni su za svakog čovjeka. Grubost i zanemarivanje mogu ostaviti duboke posljedice.

Domaća zadaća: Izabrati jedan zadatak: 1. Napiši kratko pismo Janici: Šta bi joj rekli, kako bi joj pomogli, koju poruku podrške bi joj poslali? 2. Napiši sastav: „Da sam bio/la Janičin prijatelj". 3. Nacrtati simboličan prikaz breze i objasniti šta ona predstavlja u djelu.

Potrebni resursi: tekst novele, tabla, markeri, ilustracija sela i breze, papiri u boji, sveske.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Ana Frank „Dnevnik Ane Frank“

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će razumjeti osnovne poruke lektire i prepoznati uzroke i posljedice diskriminacije i mržnje. Razvijanje empatije prema žrtvama rata i nasilja i jačanje svijesti o važnosti mira. Razvijanje kritičkog mišljenja. Učenici će moći prepričati ključne događaje; objasniti zašto je Anin dnevnik važan književni i historijski dokument; navesti primjere stereotipa i predrasuda u djelu; izraziti lični stav o važnosti mira i tolerancije.

Međupredmetna povezanost: Historija - razgovor o Drugom svjetskom ratu i Holokaustu; Vjeronauka - razgovor o moralnim vrijednostima, empatiji i miru; Likovna kultura - ilustracija osjećanja i poruka mira. Demokratija - razgovor o pojmu ljudskih prava, diskriminaciji i toleranciji.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje kulture mira i nenasilja. Razumijevanje da stereotipi vode ka isključivanju i nasilju. Podsticanje empatije i solidarnosti. Učenje da se različitosti ne treba bojati, nego ih treba poštovati.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razgovor s učenicima: Šta je dnevnik? Zašto ljudi pišu dnevnike? Motivacijsko pitanje: Kako biste se osjećali da zbog svoje vjere, imena ili porijekla morate sakriti svoj identitet?

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u 4 grupe u kojima su izabrane vođe.

Grupa 1 Analiza sadržaja i likova: kratak sadržaj djela; lik Ane Frank (djevojčica, sanjarka, iskrena, hrabra); njeni strahovi, nade i snovi; Kako Ana doživljava svijet? Šta joj najviše nedostaje?

Grupa 2 - Mirovni elementi u djelu: Ana piše:“ Uprkos svemu, ja vjerujem da su ljudi u osnovi dobri.“ Zašto je ova rečenica važna? Kako ona govori o miru i nadi?

Grupa 3 - Stereotipi i predrasude- Pronaći primjere diskriminacije u djelu i razmisliti šta se dešava kada ljude gledamo samo kroz etikete?

Grupa 4 - Povezivanje sa današnjim vremenom- Da li i danas postoje stereotipi i kako oni utiču na odnose među ljudima? Šta mi, kao pojedinci, možemo učiniti?

Aktivnost 3 Doći do zaključka razgovorom.

Zaključak časa - „ Dnevnik Ane Frank“ nije samo knjiga o ratu, već i o ljudskosti.

Završno pitanje - Šta bismo iz Aninog dnevnika mogli primijeniti u našem razredu, školi, društvu?

Domaća zadaća - Napisati kratki dnevnički zapis: „ Svijet kakav želim“ ili poruku mira inspirisanu Anom Frank.

Potrebni resursi: tekst lektire, sveska za lektiru, sveska zabilješki, tabla, papiri u boji, flomasteri, listovi za grupni rad.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Obrada književnog djela „Bašta sljezove boje“ Branko Ćopić

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razumije elemente analiziranja književnog teksta, uočava kontraste između likova u priči i kroz vlastita iskustva u školi, porodici, društvu, ali i između prošlih i sadašnjih generacija u priči „Bašta sljezove boje“.

Međupredmetna povezanost: Historija - povezanost se očituje kroz uočavanje razlike u historijskom razvoju školstva i porodice u prošlosti u odnosu na danas; Geografija – geografski uslovi za razvoj određenog biljnog i životinjskog svijeta; Likovna kultura- likovna izražajna sredstva pri procesu stvaralačkog, likovnog dojma likova, rastinja, školskog ambijenta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije među ljudima, primjenjivanje poštovanja prema starijim osobama i razumijevanje njihove kategoričnosti koja nekad odbija bilo kakvo, a posebno kritičko mišljenje mlađih osoba, te pronalaženje mirnog, nekonfliktnog djelovanja prema različitim uvjerenjima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas počinje nastavnicinim pričanjem priče o jednoj neobičnoj i pomalo humorističnoj situaciji pri susretu sa svojom komšinicom koja se brinula da se nastavnica ne prehladi u šetnji na vjetru.

Aktivnost 2 Nastavnica motiviše učenike da se prisjete sličnih neobičnih, humorističnih situacija sa starijim članovima iz svoje porodice ili komšiluka, nakon čega učenici dobrovoljno prepričavaju slične momente iz svog života.

Aktivnost 3 Nastavnica iznosi sljedeće činjenice o naslovu priče i autoru, te navodi da učenici u samom uvodu zapišu i ovu rečenicu: Jedna od najljepših i najemotivnijih pripovijedaka u južnoslavenskoj i bosanskohercegovačkoj književnosti dvadesetog vijeka, „Bašta sljezove boje“, nastala je u književnom opusu Branka Ćopića upravo na temelju jednog nesporazuma i nerazumijevanja situacije u kojoj se našao Brankov djed Rade zbog neraspoznavanja svih nijansi boja što se naziva - daltonizam.

Aktivnost 4 Nakon zapisivanja iskazanih činjenica u najavi časa učenici gledaju kratak insert iz filma „Orlovi rano lete“ u trajanju 3-4 minute radi stvaranja vizije kako su izgledali stariji ljudi u vrijeme piščevog djetinjstva.

Aktivnost 5 Nakon gledanja inserta iz filma, slijedi kratak razgovor o ponašanju starih ljudi iz tog vremena.

Aktivnost 6 Učenici, koji se dobrovoljno jave, pažljivo, raspoređeni po metodi Igra uloga (Branko, djed Rade, rođak Sava, učiteljica, ostali učenici) izražajno interpretiraju tekst.

Aktivnost 7 Nastavnica učenicima nakon čitanja napominje ponovo pojavu DALTONIZAM-nerazlikovanje određenih boja u spektru i na taj način omogućava učenicima da razumiju uzrok zapleta fabule teksta i razvoja konfliktnog momenta.

Aktivnost 8 Počinje „Dijaloška radio emisiju o priči „Bašta sljezove boje“: U osmišljenoj razrednoj radio emisiji učenici kroz dijalog o toku fabule odgovaraju na pitanja koje postavlja učenik koji dobiva ulogu – lik Branka: - Ko je podržava djeda Radu? - Ko je na učiteljicinoj i strani rođaka Save?- Zašto je dječak Branko kategorično i borbeno branio djedove stavove bez da sumnja u istinitost?- Zašto dječak Branko nije shvatao gdje griješi kad je govorio da je vuk zelen? - Zašto nije uočio nešto čudno kad je učiteljica rekla da dođe djed u školu? - Ko su vaši porodični uzori?

Aktivnost 9 U toku odgovaranja na Brankova pitanja prema vlastitim stavovima učenici zauzimaju mjesta u različitivim redovima, u ovisnosti na koju ih je stranu odvelo njihovo kritičko razmišljanje i kroz metodu Propitivanje stereotipa razgovaraju o svojim stavovima na situaciju konflikata DJED-UČITELJICA/ DJED – ROĐAK SAVA.)

Aktivnost 10 Dva učenika iz grupe DJED i grupe koja se zove SVIJET OKO DJEDA bilježe stavove u tabelu na tabli i iz nastalih zabilježenih činjenica učenici otkrivaju dvije- tri situacije koje učenici mogu i da odglume, ali tako da jasno i određeno iskažu, kao učiteljica, djed, Savo ili Branko svoj stav.

Aktivnost 11 Učenici na podijeljene kartice u obliku listića sljeza, na čijoj pozadini je i nacrtan prikaz nijansi sljeza u bašti pišu ideje/ poruke za djeda, Branka, učiteljicu, Savu nakon čega na čistom hamer papiru nastaje „Bašta sljezove boje".

Prijedlog za domaći zadatak ili rad na času likovne kulture:: Nacrtati zelenog vuka i crteže pridruže bašti sljezove boje i na taj način razvijaju svoju tinejdžersku maštu pri stvaranju stripa kao vrste koja ima i književne i likovne elemente.

Potrebni resursi: Čitanka za VIII razred (Almira Hadžihrustić, Sarajevo publishing, 2010.) i sveske, Kartice / listići, digitalni uređaji za emitovanje isječka filma, video materijali, rekviziti: djedov štap, maketa kuće, naljepnica na razrednom panou.

Kimeta Buševac

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Basna „Magarac i slavuj", Ivan Andrejevič Krilov

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će: razumjeti sadržaj i strukturu basne, analizirati likove i njihove osobine, uočiti ironiju i kritiku društva u tekstu, razvijati kritičko mišljenje o procjenjivanju vrijednosti, povezivati pouku basne sa savremenim životom; Učenik će moći: repričati sadržaj basne, objasniti osobine likova (magarac i slavuj), izdvojiti i formulirati pouku basne, objasniti simboliku likova, prepoznati situacije u stvarnom životu koje odgovaraju temi basne te argumentovano iznijeti vlastiti stav.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje - odgovorno izražavanje mišljenja, uloga kritike u društvu; Likovna kultura / Muzička kultura: umjetnost kao vrijednost (slavuj kao simbol umjetnika)**;** Odjeljenska zajednica/psihologija – elementi: predrasude i subjektivno procjenjivanje, ego i samopouzdanje; Historija – Ruska književnost: kratko upoznavanje sa radom I. A. Krilova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom časa učenici razvijaju: kulturu dijaloga (slušanje i uvažavanje mišljenja drugih), kritičko, ali nenasilno izražavanje stavova, empatiju i toleranciju (razumijevanje različitih perspektiva), osviještenost o štetnosti ovršnog osuđivanja i omalovažavanja; Poseban akcent – razlikovanje konstruktivne kritike od vrijeđanja, poštivanje tuđeg rada i talenta.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Tehnika Grozd (ključna riječ – kritika)**.** Upotrebom tehnike Grozd učenici će imati mogućnost iznošenja asocijacija na ključnu riječ *kritika*. Asocijacijama na riječ kritika učenici će prepoznati i objasniti ključne ideje teksta. Tehnika Grozd nam omogućava početak detaljne analize teksta. Ovom uvodnom aktivnošću učenici ponavljaju stečeno znanje o književnoj kritici i načinu kritiziranja uopćeno što će im omogućiti lakše razumijevanje i analizu teksta.

Pitanja: Ko donosi sud o nečemu – da li uvijek onaj koji razumije?

Najava nastavne jedinice: "Magarac I slavuj" Ivan Andrejevič Krilov

Aktivnost 2 Bilješka o autoru uz interesantne detalje iz njegovog života (detalji se odnose na društveni položaj samog pisca koji je bio u svom radu izvrgnut brojnim kritikama tadašnjeg društva). Ponoviti i o *basni* ono što učenici znaju!

Aktivnost 3 Slijedi individualno čitanje teksta uz strategiju Dvostruko vođeni dnevnik (tekst se nalazi na nastavnim listićima). CITAT – KOMENTAR

Aktivnost 4

- Kako je predstavljen magarac u tekstu? *(neznanje, umišljenost, loš sud);*

- Kako je predstavljen slavuj? *(talent, umjetnost, ljepota);*

- Osjeća li slavuj prezir, ljutnju ili ravnodušnost prema magarčevoj kritici?;

- Objasni misao W. Shakespeare: "Muzika je hrana ljubavi"!;

- Koga u basni simboliziraju slavuj i magarac?

Pitanjima navodimo učenike da promišljaju o vrijednostima umjetničkog djela, o neznanju kao najvećem neprijatelju svih vrijednosti, nedostatku samokritičnosti.

Slijedi petominutni sastav: „Ne gledaj šta ti kaže, nego ko ti kaže."

(Mirovni aspekt: kako kritikovati bez vrijeđanja; kako prihvatiti tuđe mišljenje...)

Nakon toga slijedi razmišljanje o djelu (interpretacija i diskusija: Da li se u danjašnjem društvu dešava slično? Ko danas „glumi magarca"? *npr. neupućeni kritičari*; Kako reagovati na neosnovanu kritiku?

Refleksija i pouka basne (učenici sami formulišu): *Ne treba suditi o onome što ne razumijemo; Prave vrijednosti prepoznaju oni koji imaju znanje i osjećaj*

Potrebni resursi: multimedija (istraživanje podataka o autoru), udžbenik, tekst basne *Magarac i slavuj*, shema za *Dvostruko vođeni dnevnik/* Mogu se uraditi i operativni ishodi po Bloomovoj taksonomiji, evaluacija, dodatni mirovni zadatak ili digitalni kviz… *(sve što djeca vole).*

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Internet – kultura komunikacije i mir

Ciljevi i ishodi učenja: Usvajanje pojma kulture komunikacije na internetu; prepoznavanje primjerenog i neprimjerenog izražavanja i razumijevanje govora mržnje. Razvijanje tolerancije i empatije; njegovanje nenasilne komunikacije; odgovorno ponašanje u digitalnom prostoru. Razvijanje komunikacijskih vještina; kritičko mišljenje**.** Učenik definira osnovne pojmove; objašnjava značaj kulture komunikacije; primjenjuje pravila u primjerima i analizira komunikaciju; kreira pravila ponašanja.

Međupredmetna povezanost: Informatika - razgovor o digitalnoj pismenosti i sigurnosti na internetu; Građansko obrazovanje - koja prava i odgovornosti ima svaki pojedinac u razgovoru; Vjeronauka - pojam poštovanja, tolerancije i nenasilja u vjeri.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ovaj čas razvija ključne mirovne kompetencije: nenasilna komunikacija, empatija i razumijevanje drugih, uvažavanje različitosti, odgovornost za vlastite riječi i postupke i rješavanje konflikata bez agresije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik postavlja pitanja:- Koliko vremena provodite na internetu? Da li ste nekada vidjeli ili doživjeli ružne komentare? Slijedi kratka diskusija: Šta znači za vas biti“ kulturan“ na internetu? Učenici se dobrovoljno javljaju i iznose svoja mišljenja na postavljena pitanja.

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u 3 grupe. Svaka grupa ima vođu grupe i na stolu zadatak.

Grupa 1 - Analiza situacije (kritičko mišljenje)- Pažljivo pročitaj situaciju: Na društvenoj mreži objavljena je fotografija učenika uz uvredljive komentare. Neki učenici se pridružuju vrijeđanju, dok drugi šute.

PITANJA:

1 - Koji je problem u ovoj situaciji?

2 - Kako se osjeća učenik koji je meta komentara?

3 - Koje su moguće posljedice ovakvog ponašanja?

4 - Kako bi ti reagovao/la na mirovni način? -Učenici prave pismene zabilješke koje će koristiti prilikom usmenog izlaganja.

Grupa 2 - Prepoznavanje govora (mirovna komunikacija). Odredi da li su poruke primjeri: a) mirovne komunikacije, b) nasilne komunikacije – „ Ne slažem se s tobom, ali poštujem tvoje mišljenje.“- „ Bolje da ništa ne pišeš, glup/a si.“ –„ Možemo razgovarati bez vrijeđanja.“- „ Svi koji tako misle su isti i bezvrijedni.“

*Obrazloži svaki od odgovora.

Izlaganje učenika uz korištenje pismenih zabilješki.

Grupa 3 - Digitalni mirovni kodeks- Napišite 5 pravila koja bi doprinijela miru i sigurnosti na internetu.

Aktivnost 3 Učenici treće grupe iznose svoja pravila. Jedan od učenika ih piše na hamer papir kako bi nas uvijek podsjećala na ispravnu komunikaciju na internetu.

Digitalni mirovni kodeks:

1 - Svaki korisnik interneta je odgovoran za atmosferu u online prostoru.

2 - Poštuj sagovornika.

3 - Ne vrijeđaj.

4 - Argumentuj svoje mišljenje.

5 - Razmisli prije nego što napišeš.

6 - Širi pozitivne poruke.

7 - Riječi imaju snagu- i na internetu gradimo ili rušimo mir.

Domaća zadaća: Napiši kratki tekst (do 10 rečenica) na temu- „ Kako ja mogu doprinijeti kulturi komunikacije na internetu?“

Potrebni resursi: primjeri online komentara, flomasteri i papiri, hamer papir, listići sa zadacima po grupama.

Atina Mušić

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Džerom Dejvid Selindžer „Lovac u žitu“

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz analizu romana Lovac u žitu razvijati sposobnost razumijevanja književnih likova, njihovih unutarnjih sukoba i odnosa prema društvu, te podsticati kritičko promišljanje o problemima mladih. Učenik analizira lik Holdena Kolfilda i njegove postupke u romanu. Objašnjava motive usamljenosti, pobune i potrage za identitetom.

Međupredmetna povezanost: Historija - povezivanje društvenih okolnosti i vrijednosti društva 20. stoljeća sa događajima prikazanim u romanu; Informatika - promišljanje o uticaju društvenih mreža na mlade, njihove odnose i osjećaj usamljenosti; Likovna kultura - vizuelno predstavljanje simbola, likova i poruka romana kroz izradu plakata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije prema drugima, uvažavanje različitih mišljenja, nenasilna komunikacija, kritičko promišljanje društvenih nepravdi, razumijevanje emocionalnih stanja mladih.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik postavlja motivaciona pitanja: Da li je odrastanje uvijek jednostavno? Da li se mladi ponekad osjećaju neshvaćeno? Zašto dolazi do sukoba između mladih i odraslih? - Učenici dobrovoljno iznose svoja mišljenja. Ova Aktivnost služi da učenici uvide da su problemi odrastanja isti i danas.

Aktivnost 2 Grupa učenika, članova dramske sekcije devetog razreda, je dobila zadatak da odradi teatar u učionici na zadatak koji im je nastavnik dao nekoliko dana ranije- Situacija u kojoj u razredu postoji učenik koji se osjeća usamljeno i potišteno, a prije nije bio takav. Grupa treba da osmisli kako mu pomoći, kako razgovarati s njim, kako pokazati empatiju. Učenici pred razredom izvode performans sa jasnim zaključkom da razumijevanje i razgovor mogu spriječiti sukobe i izolaciju, do kojeg dolazi cijeli razred uz razgovor.

Aktivnost 3 Učenici iz korpice izvlače brojeve i tako formiraju 4 grupe u kojima je određen vođa grupe. Na svakom stolu se nalaze pitanja za grupni rad i upute za isti.

Grupa 1 - Ko je Holden Kolfild i kako bismo opisali njegov karakter? Zašto Holden napušta školu Pensi? Kako Holden reaguje na smrt svog brata Alija? Kako se Holden odnosi prema obavezama u školi?

Grupa 2 - Koje situacije u romanu pokazuju Holdenovu usamljenost? Koje unutrašnje sukobe Holden proživljava? Koji su trenuci u romanu koji prikazuju Holdenovu usamljenost među vršnjacima? Zašto se Holden osjeća neshvaćeno od strane roditelja?

Grupa 3 - Kako Holden doživljava svijet odraslih? Šta Holden misli o „lažnosti“ ljudi u društvu? Koju ulogu u njegovom životi ima sestra Fibi? Zašto Holden ima poteškoće u komunikaciji s drugim ljudima?

Grupa 4 - Kako Holden pokazuje empatiju prema djeci? Šta znači simbolična ideja „lovca u žitu“? Zašto Holden želi zaštititi djecu od svijeta odraslih? Kako bi se Holden mogao osjećati da ima više podrške i razumijevanja? Koje poruke roman šalje mladima danas? Kako možemo primijeniti empatiju i razumijevanje prema ljudima poput Holdena u stvarnom životu? Grupe, nakon rada od deset minuta, prezentiraju svoje odgovore, a nakon svake prezentacije nastavnik postavlja dodatna pitanja i podstiče diskusiju. Vođa grupe objašnjava u koju cjelinu spada njihova prezentacija i lijepe je na predviđene papire. Teme prezentacija su podijeljene u 4 cjeline:

1. Holden kao lik (osobine, odnos prema svijetu, unutrašnji sukobi).

2. Problemi mladih (usamljenost, nerazumijevanje, potraga za identitetom).

3. Odnosi među ljudima (odnos sa sestrom Fibi, odnos sa prijateljima, odnos sa odraslima).

4. Poruka romana. Iza poruke romana slijedi diskusija: Zašto Holden želi zaštititi djecu? Kako možemo pomoći nekome ko se osjeća usamljeno?

Aktivnost 4 Zajedničko, usmeno formulisanje zaključaka: Učenici završavaju rečenice: - Roman me naučio da... Holdenov najveći problem je... Mladi najviše trebaju...

Domaća zadaća: Napiši kratak sastav na temu „ Da sam razgovarao/la sa Holdenom, rekao/la bih mu...“

Potrebni resursi: potrebno je da svi učenici pročitaju lektiru, korpica sa papirima za formiranje grupa, pitanja za grupni rad, te lijepljenje njihovih odgovora u okviru zadane teme na hamer papir.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Kombinovana tvorba riječi: prefiksalno-sufiksalna tvorba

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik prepoznaje osnovne specifičnosti tvorbe riječi; Razlikuje tvorbene nastavke jedan od drugog te od osnove i korijena riječi; Objašnjava gramatička pravila i načine spajanja tvorbenih nastavaka na osnove riječi; Uočava mogućnosti stvaranja različitih oblika riječi postupkom kombinovane tvorbe riječi.

Međupredmetna povezanost: Tehnička kultura- povezanost kroz postupak izrade rekvizita potrebnih za Tvorbenih otoka; Geografija – korištenje pojmova geografskih koordinata i toponima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici usvajaju pojmove iz mirovnih inicijativa u nastojanju sprječavanja bilo kakvih konflikata između ljudi; Učestvuju u pronalaženja najboljih rješenja za nenasilnu komunikaciju; Stvaraju okruženja za mir i izbjegavanje konfiktih situacija pa samim tim i uče jedni od drugih kako poštovati i postajati graditeljima mira sarađujući i poštivajući različitosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici dolaze u već uređen kabinet u kojem su stolovi grupisani u tri niza tako da su na jednom od dva krajnja reda stolova smješteni plavi hamer paper sa natpisom OTOK SUFIKSA i razbacani listići sa različitim sufiksima poput -ski, -čki, -an, -ac, -lac, -telj, a na drugom hameru ljubičaste boje sa natpisom OTOK PREFIKSA razbacani su listići sa različitim prefiksima poput – op, -is, - nad, -po. U redu stolova u sredini postavljen je hamer OTOK TVORBENIH OSNOVA sa potpuno praznim listićima.

Aktivnost 2 Svi učenici pred sobom imaju i TVORBENU PRIČU koju kao grupa čitaju nekoliko minuta, a priča izgleda ovako: „Prije mnogo godina, pri nastajanju ovog jezika došlo je do strašnog i velikog sukoba dijelova riječi. Sufiksi su htjeli da su oni važniji od prefiksa, prefiksi od sufiksa. Korijen i osnove riječi je uznemiravalo to svađanje i nadjačavanje ko je jači, važniji i ko ima značajniju ulogu u stvaranju novih oblika riječi. Zbog tog stalnog sukobljavanja sufiksi su osvojili jedan, a prefiksi drugi otok na kojem sad žive. Međutim, shvatili su da takvi, sami i nedovršenih značenja ne mogu opstati. Molbe su postale vapaj koje su čuli osnove riječi. Poslale su na oba otoka isti odgovor koji je glasio: Istog trenutka kad kročite na naš OTOK TVORBENIH OSNOVA potpisat ćete TVORBENU MIROVNU KONVENCIJU kojom garantujete međusobno poštivanje i zajedničku izgradnju smislenih riječi koje ne vrijeđaju i ne omalovažavaju druge i drugačije. Nakon toga slijedi gradnja zajedničkih TVORBENIH RIJEČI. Ko se pokaže kao bolji graditelj, dobiva nagradu! Vi ste tu, dragi učenici da okončate stalne konflikte otočana i izgradite bolji život na otoku koji je besmislen i beznačajan ako ostane bez nekog dijela riječi."

Aktivnost 3 Nakon što preraspodjele snage i uloge ko će kakvu ulogu imati u razvrstavanju torbenih nastavaka učenici iz grupe OTOK PREFIKSA I OTOK SUFIKSA počinju zajednički stvarati moguće osnove kako bi i prefiksi i sufiksi bili dio tvorbenog procesa u nastajanju riječi. Samim ovim Aktivnostima počinje zajednička kombinovana tvorba riječi da se realizuje, ali i međusobno komuniciranje sa svim elementima zdrave i normalne komunikacije.

Aktivnost 4 Prilikom formiranja listića pažljivo voditi računa da jedan sufiks ostane neparan kako bi se novim zadatkom postigao takmičarski duh između učenika: Onaj učenik koji u toku naredne tri minute, na ponuđeni prazan prostor hamer papira, napiše najviše riječi sa tim sufiksom i nekim odgovarajućim prefiksom postaje POČASNI ČLAN MIROVNOG VIJEĆA tog otoka.

Aktivnost 5 Kad završe takmičenje u pisanju tvorbenih riječi sa ponuđenim sufiksom i određenim osnovama i prefiksima, biraju najljepše riječi o miru, suživotu, saradnji, podršci i nenasilnoj komu-

nikaciji. Od tih tvorbenih riječi (primirje, suživot, zaljubljivanje, oživljavanje, saradnja, učvrstiti, potpisivanje, razgovarati, doprinositi) kod kuće napišu nastavak TVORBENE PRIČE koja će krasiti uz prigodne datume i pano na holu škole kao ideja, oporuka, poruka i dokaz da „NEMA PUTA MIRU, MIR JE PUT!".

Aktivnost 6 Nakon što nastavnica nagradi učenike odličnim ocjenama, učenici postavljaju OTOK TVORBENIH RIJEČI na vidljivo mjesto u učionici da bude i podsjetnik i odgovori za gramatička, ali i mirovna pitanja svim učenicima.

Potrebni resursi: hamer papiri, stikeri, flomasteri, različiti sitni rekviziti poput plastike ili plastelina kako bi se stvorila slika otoka.

Vernesa Manov

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Kultura usmenog i pismenog izražavanja – pisanje eseja

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik izražava vlastiti stav o aktuelnim životnim temama i iskazanim činjenicama u dokumentarnom filmu. Učenik uočava sličnosti i razlike sredina u kojima vršnjaci žive i žele ljepše i humanije okruženje u kojem odrastaju. Učenik stvaralački djeluje kroz timski rad.

Međupredmetna povezanost: Historija – povezivanje historijskog razdoblja u kojem su pisci Antun Gustav Matoš i Ivo Andrić živjeli; Strani jezici – korištenje tuđica i posuđenica u definisanju određenih pojmova i riječi u našem govoru.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Izgradnja međusobne saradnje, razumijevanje i priznavanja vrijednosti tuđih djela i osobina kroz pisanje eseja o priznatim piscima, važnim književnim djelima, filmovima; Jasno izražavanje izuzetnog poštovanja i stvaralačke motiviranosti i fasciniranosti djelima drugih umjetnika.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Najava časa obrade lekcije iz kulture usmenog i pismenog kazivanja i predočavanje osnovnih osobina oblika kazivanja kakav je PISANJE ESEJA.

Aktivnost 2 Nastavnica učenike upućuje da zapišu nekoliko informacija o eseju kao proznoj vrsti u kojoj autori na umjetnički, istovremeno i logičan, argumentovan način razmatraju određenu temu pismenim ili usmenim oblikom izražavanja. Naziv ove prozne vrste dolazi iz francuskog jezika, od izraza ESSAI, što nosi značenje OGLED, POKUŠAJ.

Aktivnost 3 U toku dijaloga nastavnica i učenici se prisjećaju eseja nobelovca Ive Andrića o poznatom piscu Antunu Gustavu Matošu u kojem Andrić analizira Matoševe stavove i činjenice iz njegovog života.

Aktivnost 4 Učenici petnaest minuta gledaju dokumentarni film „Četvrta strana mozga", svojevrsni film o igranom filmu „Magareće godine" u kojem je prikazano nastojanje režisera N. Dizdarevića da okupi dječiju filmsku ekipu koja živi širom Balkana na premijeri filma „Magareće godine" u Sarajevo.

Aktivnost 5 U toku gledanja dokumentarnog filma učenici zapisuju informacije, činjenice, tačne podatke i prave „skicu" za svoj esej.

Aktivnost 6 Kad bude završeno gledanje jednog dijela filma, učenici sjedaju u parove, povezuju napisane zabilješke u cjeline. Tako grade strukturu eseja koju zajedničkim nastojanjima pisanja što kvalitetnijeg eseja bogate i uljepšavaju svojim stavovima i razmišljanjima o: snazi umjetnika da njegovo djelo prebrodi sve društvene i historijske poteškoće, o potrebi da jedna filmska, životna i mirovna priča budu ispričane i kroz filmsku umjetnost, o nastojanjima mirotvoraca i prijatelja da prevaziđu sve poteškoće društvene zbilje, ali i kroz živote osoba koje su izvrsno donijeli svojom umjetnošću do nas likove Ćopićevog romana.

Aktivnost 7 Nakon pisanja eseja, nekoliko učenika pročita esej napisan sa drugim učenicima.

Aktivnost 8 Sve radove nastale na času pripreme za pismenu vježbu učenici spajaju u veliku „BAZU PODATAKA ZA PISANJE ESEJA" i naredni čas primjere priprema za pismeno izražavanje svi učenici mogu slobodno koristiti kako bi međusobno činili podršku jedni drugima u stvaralačkom postupku pisanja eseja na času izrade pismene vježbe.

Aktivnost 9 Svi eseji se nalaze u velikoj bazi eseja koju učenici mogu napraviti kao odraz saradnje, povezivanja i međuvršnjačke komunikacije koja se temelji na međusobnom uvažavanju.

Potrebni resursi: tekstovi eseja, televizor, kartice, kutije/baze podataka za eseje.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Žargonizmi – leksika ograničene upotrebe

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razlikuje upotrebu standardnog i nestandardnog jezika u različitim komunikacijskim situacijama**.** Učenik prilagođava govor u zavisnosti od sagovornika i komunikacijskog konteksta

Međupredmetna povezanost: Geografija – razlikuje govor i jezik u različitim regijama i sredinama; Historija – uočava razvoj jezika kroz vrijeme i promjene u načinu izražavanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna – Multiperspektivnost; Socijalna – saradnja umjesto takmičenja, dijalog i slušanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Scenska igra Do you speak Bosanski?

Realizujemo scensku igru pod nazivom: *Do you speak bosanski*, u kojoj će doći do jezičkog nesporazuma između dvije generacije što bi trebalo da izazove smijeh. Učenici su ranije dobili svoje replike, pri čemu je svaki učenik upoznat samo sa svojim dijelom teksta, bez konteksta. (I učenik koji radi po IPP-u učestvuje sa svojom replikom) Podijeljeni su u dvije grupe: mladi i stari govornici. U skadu s tim, dobili su uputu i za način izražavanja i ponašanja. Mladi govore brzo i nervozno; stari su zabrinuti i zbunjeni, govore sporo i ozbiljno. Mladi koriste nestandardni jezik – mnogo žargonizama ubacuju, jezik starih je bliži standardnom govoru, i koriste arhaizme (radili arhaizme čas prije)

A: Dedo, večeras idem van, biće baš top.

B: Kakav top, dijete drago, gdje ideš da pucaš?

C: Ma chill dedo, ne pucam, nego izlazimo, biće haos.

D: Kakav čili, kakav haos, zar ideš tamo gdje je nered!?

E: Ma nije nered, nego dobra atmosfera, samo ćemo blejati malo.

F: Pa jeste li vi ovce! Kako ćeš blejati?

G: De ba, dedo, nemoj me sad smarat s pitanjima.

H: Šta da ne radim?

I: Joj dedo, lik me čeka, ako ga ispalim, gotov sam.

J: Iz čega ćeš ispaliti? Sine, opasno mi neke probleme spominješ. A sve u šiframa. Haos, top, i sad ispališ. Nije ovaj đuturum od jučer.

K: Ma ne to, nego mislim iznevjeriti ga, izraditi dedo, izraditi...

L: Sve mi je sad to šuhveli...

M: Ma lagano, dedo, nema potrebe da se ložiš, sve pet.

N: Što da ložim sine, ako ti ideš vani? Zatvori pendžer ako ti je zima.

O: Pejdžer hahaha. Ufff, ništa, iskuliraj.

P: Šta da iskuham? Koji ti jezik govoriš, sinko? Čudan zeman nastade!

R: Dedo, ne znam ko je Zeman, ali evo moji već postavljaju objave, a ja ni stori nemam, jer me ti zadržavaš tu s pitanjima!

S: Kakva sad objava, jadna ti majka! Znao sam da je problem. Je li te vodi milicija? Sine, šta se dešava?

T: Ma, dedo dragi, stori, priču da okačim...

U: Gdje ćeš okačiti? Prvo si rekao ispaliti... koga sine da objesiš? Ideš neki zulum činiti?

V: Šta da činim? Dedo, bolan, slike svoje da stavim, da me više ljudi zaprati, kontaš...

Z: Ko te sine prati, je li te neko ganja? Reci dedi ako imaš dušmana! Ništa ja tebe ne razumim!

Ž: Ni ja tebe dedo, ni ja tebe....

Aktivnost 2 Grafički organizeri. Učenici analiziraju elemente komunikacije iz prethodne Aktivnosti.

1. Žargonizmi (najniži nivo: prepoznati i navesti riječi);
2. Arhaizmi;
3. Kako bi iste rečenice zvučale kada bi ih preoblikovali u standardni jezik? (viši nivo);
4. Zapažanja i zaključci o upotrebi jezika (najviši nivo, analiza i zaključivanje).

Aktivnost 3 Zajednička analiza grafičkih organizera

Metod razgovora - 1,2. i 4. zadatak.

Treći zadatak – koristimo malo zvonce. Učenici sjede u krugu, jedan učenik kaže rečenicu koristeći nestandardni jezik, drugi učenik, prvi koji pritisne zvonce, govori istu rečenicu koristeći standardni jezik.

Domaća zadaća: nastaviti dijalog.

Benita Zahirović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Pisanje molbe

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik piše molbu, jasno i precizno prenoseći složene ideje; Učenik piše informacije u grafičke organizere uspostavljajući veze među tim informacijama**;** Učenik sastavlja molbu, spoznaje i objašnjava njen značaj kao sredstva nenasilne komunikacije

Međupredmetna povezanost: Informatika – učenici primjenjuju digitalne vještine kroz pisanje i slanje molbe u formi e-maila.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija – kritičko mišljenje; socijalna dimenzija – saradnja umjesto takmičenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Supertekst – složi molbu

Učenicima se dijeli tekst molbe podijeljen na izmiješane dijelove. Njihov zadatak je da logički i gramatički pravilno slože tekst u cjelinu, prepoznajući strukturu molbe.

Aktivnost 2 „Molbom do rješenja"

Učenici u grupama pišu molbe (u elektronskoj varijanti) koje će zaista uputiti stvarnom primaocu, s ciljem rješavanja konkretnog problema ili pokretanja inicijative koja doprinosi boljoj komunikaciji, saradnji i mirnom rješavanju situacija u zajednici. Prva grupa se obraća pedagoško-psihološkoj službi škole, predmet: Molba za radionicu o nenasilnoj komunikaciji i rješavanju verbalnih konflikata među djecom Druga grupa se obraća Step by Stepu, predmet: Molba za posjetu našoj školi i predavanje o temeljnim pojmovima mirovne pedagogije Treća grupa se obraća JU Biblioteci Sarajeva, predmet: Molba za organiziranje kulturnih događaja tematski prilagođenih djeci školske dobi**.** Četvrta grupa se obraća izdavačkoj kući *Buybook*, predmet: Molba za podršku u objavljivanju učeničkih priča i tekstova o (ne)nasilju**.** Peta grupa se obraća Muzeju ratnog djetinjstva, predmet: Molba za vođenu posjetu**.** Šesta grupa se obraća Unicefu, predmet: Molba za uključivanje učenika naše škole u Aktivnosti i projekte u oblasti zaštite i unapređenja prava djece

Aktivnost 3 Grafički organizer - mapa efekata

Rad u paru**.** Učenici analiziraju napisane molbe koristeći grafičke organizere kako bi predvidjeli promjenu koju molba može donijeti (ukoliko bude prihvaćena) i sagledali njene efekte na različitim nivoima.

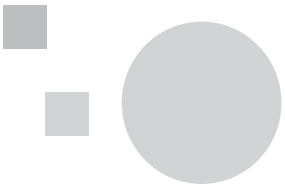
a) prije (problem) – poslije (rješenje)

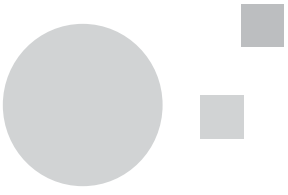
b) tri nivoa efekata (posljedice, koristi, promjene): pojedinac (kako na mene utiče), razred (kako utiče na grupu), zajednica (širi uticaj)

Potrebni resursi: grafički organizeri.

Predmetna nastava
Hrvatski jezik i književnost

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: *Riječi* Zlata Kolarić-Kišur

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik analizira pjesničke slike i metaforiku kamena te pretvara dvije grube rečenice iz pjesme u asertivne poruke koristeći zadane fraze. Učenik obrazlaže vlastiti doživljaj teksta (usmeno, 1–2 rečenice), argumentira odabir fotografije (usmeno) i zapisuje najmanje jednu afirmativnu poruku kolegi/kolegici.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - vizualna analiza fotografija i boja u uvodnom dijelu; Sat razrednika: razvoj razredne kohezije i vježbanje asertivnosti; Osobni i socijalni razvoj ostvaruje se kroz prepoznavanje vlastitih i tuđih emocija te pružanje podrške; Građanski odgoj i obrazovanje (vježbanje nenasilnog rješavanja sukoba) – kroz aktivnu transformaciju grubih poruka u miroljubivu komunikaciju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici prepoznaju emocije i doživljavaju prihvaćenost, kritički analiziraju jezik kao sredstvo za izgradnju ili razaranje odnosa, transformacijom grubih poruka usvajaju nenasilnu komunikaciju te kroz rad u parovima i afirmativno pisanje jačaju povezanost i uvažavajuću komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Sat započinje aktivnim kretanjem učenika kroz učionicu u kojoj su izložene fotografije prirode (umirujući pejzaži, oštre stijene) i različitih emocionalnih stanja. Svaki učenik bira sliku koja mu se najviše dopala te pred razredom obrazlaže svoj odabir. Ovim postupkom učenik unosi vlastitu estetiku u sat, dok nastavnik odgovore koristi kao prirodan most prema analizi pjesničkih slika, zaključujući kako i riječi, baš poput fotografija, imaju svoju težinu, boju i toplinu.

Aktivnost 2 Umjesto klasičnog otvaranja udžbenika, učenici u parovima dobivaju omotnice s kiticama pjesme otisnutim na papirima različitih boja (žuta, bijela, siva). Njihov je zadatak istražiti dijelove teksta i zajednički odlučiti kojim redoslijedom kitice čine smislenu cjelinu. Nakon što parovi predlože rješenja, nastavnik interpretativno čita pjesmu, čime učenici potvrđuju svoja predviđanja o emocionalnom putovanju od nježnih do teških riječi.

Aktivnost 3 Učenici nastavljaju rad na dobivenim kiticama koje služe kao neposredni predložak za razumijevanje metaforike kamena. Učenici ne koriste dodatne listiće, već izravno na "teškim" kiticama pjesme interveniraju pisaćim priborom. Rečenice koje u tekstu nanose bol transformiraju u asertivne i miroljubive poruke. Učenici se usredotočuju na prepoznavanju epiteta koji grade ili ruše odnose, čime se pjesnička vizija s papira seli u sferu njihove svakodnevne komunikacije.

Aktivnost 4 Završni dio posvećen je jačanju zajedništva skupine. Svakom se učeniku na leđa pričvršćuje papir formata A4. Učenici formiraju zatvoreni krug, stojeći jedan iza drugoga, čime se osigurava da svatko dobije poruku. Uz ritam lagane glazbe, krug se polako rotira, a učenici osobi ispred sebe pišu pohvale koristeći Podsjetnik s početnim frazama ("Divim ti se jer...", "Hvala ti što..."). Naglasak je isključivo na unutarnjim vrlinama.

Aktivnost 5 Sat završava u potpunoj tišini dok učenici skidaju papire i čitaju dobivene poruke. Taj trenutak osobne refleksije pretvara pjesničku viziju Zlate Kolarić-Kišur u neposredno iskustvo – teški kamen zamjenjuje se osjećajem prihvaćenosti, čime se ostvaruje cilj mirovne pedagogije: spoznaja da smo svi jednaki u potrebi za dobrom riječju.

Potrebni resursi: set fotografija - različiti motivi prirode (umirujući pejzaži, oštre stijene) i prikazi različitih emocionalnih stanja, omotnice: po jedna za svaki par učenika s izrezanim kiticama pjesme

Zlate Kolarić-Kišur, a otisnute na papirima različitih boja (žuta, bijela, siva), papir formata A4: po jedan za svakog učenika i ljepljiva traka (selotejp): za pričvršćivanje papira na leđa učenika, flomasteri/kemijske olovke: poželjno u boji kako bi poruke bile uočljivije, podsjetnik s frazama: Ispisane početne fraze (npr. "Divim ti se jer...") na ploči ili u obliku malih kartica, uređaj za reprodukciju glazbe za puštanje lagane, ambijentalne glazbe tijekom rotacije kruga.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Medijska osviještenost

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razvija odgovorno korištenje medija. Učenik usmeno obrazlaže vlastito iskustvo korištenja medija i prepoznaje zamke interneta.

Međupredmetna povezanost: Informatika: razvrstavanje zamki interneta na ploči; Sat razrednika: razgovor o upravljanju vremena i prevenciji ovisnosti; Osobni i socijalni razvoj: anketa i refleksija o vlastitim medijskim navikama; Građanski odgoj i obrazovanje: dramatizacija lažnih vijesti i odgovorno dijeljenje informacija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici anketom i razgovorom prepoznaju vlastite medijske navike. Analizom priče kritički promišljaju o medijima kao sredstvu mira ili sukoba. Dramatizacijom zamki razvijaju empatiju i suradnju, a rad u skupinama jača povezanost i uvažavajuću komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici anonimno odgovaraju na četiri pitanja o svojim medijskim navikama (anketu učenicima nastavnik dijeli na posebnom listiću). Svrha je osobna refleksija. Nakon ankete učenici zapisuju naslov u bilježnicu.

Aktivnost 2 Učenici čitaju tekst *Put u svijet medijske pismenosti* sa susjedom u klupi. Na ploči su pitanja: *Gdje se odvija radnja? Tko su likovi? Što Jack uči? Koja pitanja postavlja? Što simbolizira brod?* Učenici zapisuju odgovore. Nastavnik nasumično proziva parove da iznesu odgovore.

Aktivnost 3 Učenici u parovima na listiće zapisuju po jednu zamku interneta (npr. lažne vijesti, ovisnost, krađa identiteta). Zatim pričvršćuju listiće na veliki plakat na zidu. Nastavnik čita naglas sve zamke, a učenici ih ukratko komentiraju. Plakat ostaje vidljiv u učionici kao podsjetnik.

Aktivnost 4 Nastavnik najavljuje film *Put u svijet medijske pismenosti*. Nakon filma postavlja pitanja za usporedbu s tekstom: *Prenose li tekst i film isti sadržaj? Koji su likovi isti? Koji vam je medij pristupačniji?* Razgovor traje 2-3 minute.

Aktivnost 5 Podjela u skupine: Učenici broje od 1 do 4. Broj 1 čini prvu skupinu, broj 2 drugu, broj 3 treću, broj 4 četvrtu. Svaka skupina dobiva jednu zamku interneta (listić ili napisano na ploči): 1. ovisnost o društvenim mrežama, 2. lažne vijesti, 3. dijeljenje osobnih podataka, 4. prekomjerno vrijeme na internetu. Skupina tijekom 2 minute smišlja zamrznuti kadar – scenu bez riječi koja prikazuje zadanu zamku. Zatim svaka skupina izlazi ispred odjela i zamrzne se u pokretu i izrazu lica. Ostali učenici pogađaju o kojoj je zamci riječ. Nakon što netko pogodi, skupina se „odmrzne" i kratko objasni scenu.

Aktivnost 6 Nastavnik dijeli svakom učeniku listić s pet pitanja (višestruki izbor, dopunjavanje). Učenici rješavaju samostalno. Nakon 5 minuta slijedi provjera u paru – razmjenjuju listiće i uspoređuju odgovore. Nastavnik zatim čita točne odgovore naglas, učenici sami sebi bilježe točnost.

Aktivnost 7 Učenici u bilježnicu zapisuju: Što sam danas naučio/la o medijskoj osviještenosti? Koju ću jednu stvar promijeniti u svom korištenju medija? Nekoliko dobrovoljaca dijeli svoje odgovore s razredom. Nastavnik zaključuje: Svatko od nas može biti gospodar svoga vremena. Najvažnije je postavljati si pitanja: Što radim? Kamo idem?

Potrebni resursi: tekst „Put u svijet medijske pismenosti: Osviještenost" (Paolo Celot, Susie Jones) – fotokopiran za svaki par, anketa (za svakog učenika), animirani film Put u svijet medijske pismenosti; računalo/projektor/zvučnici, nastavni listić (za svakog učenika), listići sa zamkama za dramatizaciju (min. 4 različite zamke, ovisno o broju učenika), flipchart papir i listići za asociogram + ljepljiva vrpca, ploča i kreda, bilježnice i olovke, flomasteri.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Futur I

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za pravilnu tvorbu i pravopisnu primjenu futura I. u usmenom i pisanom izražavanju, uz osvještavanje jezika kao sredstva za izgradnju mira i nenasilno rješavanje konflikata. Učenik pravilno tvori i piše futur I. (razlikujući glagole na -ti i -ći ispred i iza pomoćnog glagola) te ga primjenjuje u pisanju obećanja za rješavanje sukoba.

Međupredmetna povezanost: Građanski odgoj i obrazovanje - učenik uspoređuje elemente vlastitog kulturnog i jezičnog identiteta s drugima; Glazbena kultura - sluša pjesmu koja je zasićena futurom I; Osobni i socijalni razvoj – jezik kao sredstvo aktivnoga građanstva, rješava nesporazuma te s drugim učenicima zajednički podastire prijedloge za rješavanje nesporazuma; Vjeronauk - Učenik obrazlaže i bira miroljubive postupke u rješavanju sukoba, slijedeći Isusov primjer i "Zlatno pravilo" (čini drugima ono što želiš da drugi čine tebi).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici se razvijanjem dijaloga senzibiliziraju za rješavanje sukoba i aktivnu izgradnju mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici se spajaju u skupine od četiriju učenika. (okretanjem učenika iz prethodne klupe prema drugoj). Izvlačenjem listića učenicima se dodjeljuju dužnosti unutar skupine (zapisničar, izvjestitelj, dva suradnika). Nastavnik najavljuje: „Radit ćemo na rješavanju sukoba. Nitko ne mora dijeliti svoj stvarni sukob. Možete izmisliti situaciju ili se prisjetiti one s kojom ste se već pomirili. Ako vam je neugodno, možete pisati u svoju bilježnicu umjesto da zapisničar zapisuje". Zapisničar zapisuje tri obećanja u futuru I. pomoću glagola ispričati se, saslušati, pomoći (npr. Ispričat ću se prijatelju). Učenici odgovaraju: Koje obećanje je najteže izgovoriti? Izvjestitelji čitaju jednu rečenicu. Nastavnik zapisuje primjere na ploču.

Aktivnost 2 Nastavnik postavlja pitanja na temelju zapisanih primjera: Zašto "ispričat ću se", a ne "ispričati ću se"? → Kad je pomoćni glagol IZA glagola na -ti, gubi se -i (krnji infinitiv). Zašto "pomoći ću", a ne "pomoć ću"? → Glagoli na -ći čuvaju puni infinitiv (izbjegava se dva glasa ć). Što se mijenja kad kažemo "Ja ću se ispričati"? → Kad pomoćni glagol stoji ISPRED, uvijek puni infinitiv (nema krnjenja). Učenici zapisuju pravila u bilježnicu:

Položaj pomoćnog glagola

	Glagoli na -ti	Glagoli na -ći
IZA	ispričat ću se (krnji)	pomoći ću (puni)
ISPRED	ja ću se ispričati (puni)	ja ću pomoći (puni)

Aktivnost 3 Učenici slušaju pjesmu „Dat će nam Bog" (Nina Badrić, 1:13–1:50). Prvo slušanje: podižu ruku na svaki pomoćni glagol (ću, ćeš, će). Drugo slušanje: ispunjavaju praznine u tekstu pjesme na radnom listiću. Učenici koji sjede u istoj klupi uspoređuju odgovore. Nastavnik na ploču zapisuje Dat će nam Bog i Dobro će dobrim vratiti. Pitanje: Što ove rečenice govore o budućnosti? Jesu li to obećanja ili nade?

Aktivnost 4 Nastavnik na ploču zapisuje: Činit ću drugima ono što želim da drugi čine meni. Učenici uspoređuju ovu rečenicu s izvornim Zlatnim pravilom (Čini drugima ono što želiš da drugi čine tebi). Pitanje: Koja je razlika u glagolskom vremenu i u odgovornosti? Obje rečenice nastavnik zapisuje na ploči. Učenici u skupinama od četiriju učenika (kao na početku sata) dobivaju jedan od scenarija sukoba na radnom listiću.

Zadatak: dogovoriti tri koraka za rješavanje sukoba i zapisati ih u futuru I. (pazeći na pravila). Zatim pripremaju kratki igrokaz (2-3 minute). Jedna ili dvije skupine (one koje se prve jave ili koje nastavnik nasumično odabere) izvode igrokaz prema zadanom scenariju pred razredom. Refleksija: Što ćeš ti osobno učiniti sutra da nekom pomogneš ili riješiš nesporazum? Svaki učenik u tišini zapisuje jednu rečenicu na poleđinu radnog lista započinjući s "Ja ću...". Zatim učenici u paru (onaj s lijeve i desne strane u klupi) čitaju jedan drugome svoje rečenice. Nastavnik potom pita: Tko želi podijeliti s razredom rečenicu koju je čuo od svog para? (ne svoju, nego partnerovu – to je sigurnije). Nema ispravljanja.

Potrebni resursi: zvučni zapis „Dat će nam Bog" (https://www.youtube.com/watch?v=6PangCsVg-Pk), radni listić Scenariji, tekst s prazninama, Hrvatski pravopis.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Zamjenice – ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik primjenjuje pravopisna i pravogovorna pravila za zamjenice (tko, niječne zamjenice), razlikovati dijalektalni od standardnoga izričaja na primjerima iz pjesme te suradnički oblikuje poruke poštovanja koristeći zamjenice kao sredstvo izgradnje mira u zajednici.

Međupredmetna povezanost: Građanski odgoj (demokratsko odlučivanje, ljudska prava) i Osobni i socijalni razvoj (izgradnja odnosa JA-TI-MI, empatija), gdje se pravilna uporaba zamjenica definira kao etički čin uvažavanja integriteta sugovornika. Poveznica s Glazbenom kulturom ostvaruje se analizom pjesme kao auditivnog i emocionalnog predloška.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik surađuje i prepoznaje važnosti "drugoga" za postizanje cjelovite poruke. Koristi zamjenicu kao nositelja odnosa moći, vlasništva ili uvažavanja u jeziku. Manifestira se kroz osvještavanje da je jezična kultura (standard) izraz poštovanja prema sugovorniku i temelj kulturnog mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pripremite 13 kartica. Svaka kartica sadrži jednu polovicu rečenice – ukupno 26. Svaki par rečenica na poleđini ima istu oznaku, primjerice 1a i 1b, 2a i 2b i tako redom, što nastavniku omogućuje brzu provjeru točnosti spajanja. Ako u razredu ima više od 26 učenika, isprintajte dodatne kopije nekih parova. Oznake na poleđini služe isključivo za brzu provjeru – učenike potičite da se oslanjaju na čitanje i slušanje, a ne na brojeve. Usporedi radni list Staklenka prijateljstva popis rečenica. Učenici pri ulasku u učionicu izvlače po jedan papirić iz staklenke. Nastavnik daje sljedeću usmenu uputu: „Svatko od vas sada drži polovicu jedne važne poruke o poštovanju i zajedništvu. Vaš je zadatak kretati se učionicom, čitati drugima svoj dio rečenice i pažljivo slušati njihove dijelove dok ne pronađete osobu čija polovica s vašom tvori cjelovitu i smislenu rečenicu. Kada mislite da ste pronašli svoj par, zajedno sjednite i pričekajte daljnje upute. Pažljivo pratite dio rečenice i nađite pripadajuću polovicu – oslonite se na značenje vaše polovice rečenice." Nakon što se svi parovi pronađu i sjednu, nastavnik daje znak za pozornost i kaže: „Sada svaki par neka naglas pročita svoju rečenicu. Pripazite na jasan i snažan izgovor glasa T u zamjenici TKO. Taj glas nije slučajan – on je znak da osobu koju spominjemo doista vidimo i poštujemo u njezinoj potpunosti." Svaki par pročita svoju rečenicu, a nastavnik po potrebi kratko komentira izgovor. Rečenica ostaje kod učenika i koristit će se u trećoj aktivnosti sata."

Aktivnost 2 Nastavnik dijeli tekst pjesme „Ko te ima, taj te nema" u kojemu nedostaju zamjenice. Pokreće se zvučni zapis izvedbe Zvonka Bogdana. Učenici tijekom slušanja upisuju zamjenice u praznine teksta na radnom listu. Nastavnik upozorava na pjevačev izgovorni krnji oblik ('ko), ali inzistira na upisivanju punoga, književnoga oblika (TKO). Time učenici simbolički pokazuju poštovanje prema integritetu svake osobe – kao što zamjenici ne oduzimamo njezino „slovo", tako ni prijatelju ne oduzimamo njegovu potpunost i slobodu. Kratka rasprava: Koju razliku uočavate između onoga što pjevač pjeva i onoga što ste upisali? Zašto je važno znati oba oblika?

Aktivnost 3 Svaki radni par koristi rečenicu koju je dobio u Staklenki. Zadatak je u bilježnicu prepisati svoju rečenicu, podcrtati sve zamjenice koje se u njoj pojavljuju te za svaku od njih odrediti padež i napisati njezin nominativni oblik. Nastavnik posebno upozorava na zamjenice s negacijom, poput nitko, nikoga, ni od koga, ni s kim ili ničije, te objašnjava pravilo sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja. Ukoliko je par dobio rečenicu koja ne sadrži takav oblik, nastavnik ga potiče da od postojeće zamjenice pokuša oblikovati niječni izraz. Parovi koji završe brzo ovaj zadatak mijenjaju padež zamjenice u rečenici i tvore novu rečenicu.

Aktivnost 4 Dva tandema spajaju se u skupinu od četiri učenika. Svaki član dobiva ulogu: Pravopisni detektiv (pazi na pravilan zapis zamjenica, osobito TKO i oblika s negacijom), Mirotvorac (brine da poruke budu pozitivne i uključive), Jezični stilist (provjerava smislenost i cjelovitost rečenica), Glasnogovornik (prezentira zajedničke rečenice). Svaki učenik u svome kutu papira piše tri mirotvorne rečenice (uzor su rečenice iz tegle) koristeći zamjenice TKO i SEBE. Svaki član čita svoje rečenice unutar svoje skupine. Skupina bira četiri zajedničke poruke koje upisuje u središnji kvadrat papira. To postaje „Ustav mira". Svaka skupina izlazi pred ploču. Glasnogovornik čita njihove zajedničke rečenice. Vrijeme izlaganja je ograničeno na 3 min.

Aktivnost 5 Svaki učenik dobiva jednu karticu s rečenicom iz pjesme *'Ko te ima, taj te nema* (Z. Bogdan). Polovica odjela ima rečenice napisane izvornim dijalektalnim, a druga polovica iste rečenice prevedene na standardni hrvatski jezik. Učenici se kreću učionicom i u kratkim razgovorima nastoje pronaći svoj par, odnosno učenika čija kartica sadrži istu rečenicu u drugome jezičnom ruhu. Kada se parovi pronađu, sjedaju i na papirić zapisuju tri uočene jezične razlike između dviju inačica (npr. izostanak suglasnika T, skraćivanje veznika, izostanak zareza). Nekoliko parova iznosi svoje zaključke, a nastavnik ih sažima na ploči.

Aktivnost 6 Učenici sjednu u krug. U središte kruga nastavnik postavlja veliki plakat s Vennovim dijagramom sastavljenim od tri preklapajuća kruga označena riječima JA, TI i MI. Svaki učenik dobiva jednu praznu karticu u boji. Nastavnik daje uputu: „Napiši na svoju karticu jednu rečenicu koristeći zamjenicu koja ti je danas bila najvažnija – TKO, SEBE, MI, TI, JA ili neku drugu. Neka ta rečenica bude tvoj osobni doprinos onome što smo danas stvarali." Učenici pišu, a zatim jedan po jedan ustaju, čitaju svoju rečenicu naglas i stavljaju karticu u onaj krug kojemu po sadržaju pripada. Nastavnik tijekom polaganja povremeno zastaje i postavlja kratka poticajna pitanja: „Što ti je bilo najteže napisati u ovoj rečenici?", „Je li lakše izgovoriti ovu rečenicu nekome bliskom ili nekome s kim si u sukobu?", „Što se mora dogoditi da bi ova rečenica postala istinita u našem odjelu?" Kada svi polože kartice, nastavnik zaključuje: „Pravilna uporaba zamjenica nije samo gramatička obveza. Ona je sredstvo kojim gradimo odnose. Mir nastaje kad poštujemo sebe i drugoga, a jezik je prvi korak toga poštovanja. Ovo što ste danas napisali i položili u sredinu kruga – to je vaš Ustav mira na djelu." Plakat nakon sata ostaje na razrednom panou kao trajni podsjetnik i polazište za daljnji rad na razrednom ozračju.

Potrebni resursi: staklenka s 26 kartica (13 parova polovica rečenica, označenih na poleđini), zvučni zapis pjesme *'Ko te ima, taj te nema* (Zvonko Bogdan), Radni listovi s tekstom pjesme i praznina za zamjenice, papir s *Placemat*-obrascem (jedan po skupini od četiri učenika), flomasteri za skupine, kartice za aktivnost *Pronađi svoj jezični par* (16 komada), prazne kartice u boji za Vennov dijagram (po jedna za svakog učenika), veliki plakat s Vennovim dijagramom (krugovi JA, TI, MI) za središte kruga.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Reklama

Ciljevi i ishodi učenja: Omogućiti učenicima prepoznavanje manipulativnih tehnika u TV reklami. Učenik prosuđuje utjecaj medijskog teksta radi komercijalizacije; objašnjava kako reklama oblikuje stavove i stvara bespotrebne potrebe.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - učenik analiza kadar, boje, svjetla; sat razrednika – upravlja potrošačkim navikama; Osobni i socijalni razvoj - prepoznaje vlastite emocije koje reklama budi; Građanski odgoj i obrazovanje - kritički odnos prema oglašavanju, odgovorno potrošačko ponašanje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici dekonstrukcijom reklame otkrivaju kako mediji kreiraju potrebe umjesto mira. Kroz debatu uče argumentirano braniti stav, slušati drugu stranu i upravljati neslaganjem bez sukoba – ključne vještine za nenasilnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici zapisuju: *Što sam jučer kupio/la ili poželio/poželjela kupiti nakon gledanja reklame?* Nekoliko odgovora naglas. Nastavnik uvodi pojam stvaranje bespotrebne potrebe.

Aktivnost 2 Prije gledanja reklame učenici dobivaju pitanja (na ploči ili listiću): *Tko su likovi?, Što se događa?, Kako se dijete osjeća?, Što se prodaje?* Gledaju reklamu Mercedes – Storytelling bez glazbe i dijaloga i odgovaraju u paru (sa susjedom u klupi). Nastavnik proziva dva para. Napomena za nastavnika: Reklama se prikazuje bez zvuka. Učenici na satu ne čuju glazbu ni dijalog. Na kraju sata recite: Ako vas zanima kako reklama djeluje s glazbom i dijalogom, kući omogućite zvuk i provjerite. Onda ćete znati zašto smo danas radili bez zvuka.

Aktivnost 3 Svaki par u klupi dobiva listić: *Što reklama zapravo prodaje? (zaokruži sve točno) auto / osjećaj sigurnosti / povjerenje / udoban krevet / status; Koji se točno osjećaj budi? (napiši); Zatim učenici u paru spajaju pojmove s definicijama (listić ili na ploči): Storytelling a) skupina ljudi kojoj je reklama namijenjena, Ciljana publika b) pripovijedanje priče radi prenošenja poruke; Stvaranje potrebe c) uvjeravanje gledatelja da mu nešto treba iako mu zapravo ne treba.* Nastavnik nakon 2 minute čita rješenja, učenici provjeravaju. Dodatna pitanja za raspravu (voditi cijeli razred, 3 min): Kako bi glazba i svjetlo mogli utjecati na dojam o dječakovom postupku? Zašto reklama prikazuje dječaka kao "samog protiv svijeta"?

Aktivnost 4 Nastavnik postavlja pitanja. Učenici se javljaju i raspravljaju. *Što ako je u trenutku kada policajac vozi dječaka kući netko stvarno trebao policiju? Koja se vrijednost promovira: javna služba (policija) ili luksuzni statusni simbol (Mercedes)? Bismo li jednako reagirali da je dječak pripadnik marginalizirane skupine ili da nosi "problematičnu" odjeću?* Mirovna perspektiva (nastavnik sažima): *Reklama koristi dječju nevinost kao emocionalnu ucjenu da bi prikrila upitno ponašanje – korištenje policije kao taksija.*

Aktivnost 5 Učenici ostaju u parovima (istim kao u aktivnosti 3). Zadatak: Napišite kratki scenarij (3-4 rečenice) za alternativni završetak reklame.*Uvjeti: Policajac mora ostati dosljedan svojoj ulozi čuvara mira. Dječak mora naučiti lekciju o iskrenosti. Brend (Mercedes) ne smije biti narušen. Olakšica (nastavnik može pročitati primjer): *Policajac ga doveze kući, ali mu umjesto osmijeha objasni zašto se policijska kola ne koriste kao taksi. Pokloni mu maketu auta uz obećanje da će ga provozati kad postane uzoran građanin.* Izvođenje: *Pisanje (7 minuta), čitanje (5 minuta) – dva do tri para čitaju svoje scenarije naglas.*

Aktivnost 6 *Učenici u bilježnicu zapisuju odgovore na pitanja: Kako biste vi postupili da ste policajac u ovoj reklami? Što ste naučili o reklamama danas? Nekoliko dobrovoljaca dijeli odgovore. Nastavnik zaključuje: Reklame nisu ni dobre ni loše same po sebi. Važno je prepoznati tehnike koje koriste i razmisliti o posljedicama koje ne pokazuju.*

Potrebni resursi: računalo/projektor (zvuk se ne koristi); Listići za dekonstrukciju i za spajanje pojmova, ploča, kreda/flomaster, bilježnice i olovke.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Pogodbene rečenice

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za prepoznavanje i pravilnu uporabu pogodbenih rečenica u govoru i pismu. Analizom pjesme i dramskom igrom razvijati vještinu argumentiranja, pregovaranja i kritičkog promišljanja o uvjetima koji vode do boljih međuljudskih odnosa. Prepoznati pogodbenu (uvjetnu) rečenicu kao vrstu zavisnosložene rečenice. Razlikovati tri razine stvarnosti: stvarnu (realnu), moguću (potencijalnu) i neostvarivu (irealnu) pogodbu. Pravilno koristiti veznike (ako, kad bi, da) i pripadajuće glagolske oblike (prezent, kondicional, perfekt). Točno pisati zarez u inverziji pogodbenih rečenica.

Međupredmetna povezanost: Glazbena kultura - učenici slušaju pjesmu; Osobni i socijalni razvoj - suradnički uči i radi u timu, preuzima odgovornost za zajednički rezultat; Građanski odgoj i obrazovanje - sudjeluje u rješavanju problema u školskoj zajednici metodom pregovaranja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: učenik koristi jezik uvjetovanja za izražavanje potreba bez konflikta**,** pregovara uz uvažavanje sugovornika**,** razlikuje zahtjev od prijedloga**,** sudjeluje u postizanju kompromisa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik bez uvodnog predavanja pušta pjesmu „Kad bi svi ljudi na svijetu" Arsena Dedića. Zadatak za učenike: Tijekom slušanja, učenici označuju rečenice na radnom listu koje počinju riječima „Kad bi..." (vlastite želje ili stihove). Nakon toga, u tim rečenicama podcrtavaju glagole. Nastavnik kroz razgovor navodi učenike na zaključak da ti glagoli ne izriču gotovu činjenicu, već mogućnost. Time se stvara intuitivna podloga za uvođenje pojma kondicionala i pogodbe.

Aktivnost 2 Interaktivna gradnja „gramatičkog zida". Nastavnik na ploču ili zidove postavlja tri velika prazna plakata: PLAVI (naslov: STVARNOST), ŽUTI (naslov: MOGUĆNOST) i CRVENI (naslov: NEOSTVARIVOST). Nastavnik dijeli pripremljene kartice s rečenicama. Svaki učenik izlazi pred plakat, čita rečenicu i lijepi je na onaj koji najbolje opisuje stupanj ostvarivosti te radnje. Kada su sve rečenice na plakatima, nastavnik poziva učenike da markerima u boji na samim plakatima zaokruže veznike i glagolske oblike. Potaknite učenike da sami uoče pravilo: na plavom plakatu dominira ako + prezent, na žutom kad bi + kondicional, a na crvenom da + perfekt. Nastavnik posebno ukazuje na karticu s veznikom „li" (npr. „Pristaneš li...") i objašnjava njezino mjesto na plavom plakatu. Također, zajednički pronalaze karticu s neknjiževnim veznikom „ukoliko", precrtavaju ga i iznad njega crvenim markerom pišu „ako". Nastavnik poziva 7 učenika pred ploču. Svakome daje po jednu veliku karticu s jednom riječju (npr. (KAD) (BI) (SVI) (LJUDI) (ODLUČILI) (O) (MIRU). Učenici se poredaju tako da rečenica počinje s „Kad bi...". Učenik s karticom na kojoj je oslikan zarez staje na mjesto gdje završava prva surečenica i podiže ruku (simbolizira zarez). Objašnjava: „Ja sam zarez i ovdje sam obvezan jer je zavisna rečenica prva (inverzija)". Prikaz nizoreda: Nastavnik traži od učenika da zamijene mjesta tako da rečenica počne glavnom surečenicom. Nastavnik se tada povlači iz niza i objašnjava: „Sada zarez više nije potreban jer rečenica teče prirodnim redom".

Aktivnost 3 Dramska igra „Diplomatski pregovori" Razred dijelimo na **„Svijet dječjih vizionara"** i **„Svijet odraslih čuvara"**. Koristeći „gramatičko sidro" s ploče, pregovaraju o problemima iz pjesme. Nastavnik je **„mirovni moderator"** koji ne priznaje nijedan dogovor ako nije gramatički ispravan i bez nepravilnog veznika „ukoliko". Svaki usvojeni sporazum upisujemo u **„Protokol"** na ploči, pazeći na zarez u inverziji. Učenik kaže: „Dajte nam malo mira i razumijevanja!" Nastavnik ga prekida i traži preobliku u pogodbu: „Kad bi svi ljudi na svijetu odlučili pružiti ruke, imali bi mir". Svaki postignuti kompromis nastavnik ili učenik-zapisničar bilježi na ploču, pazeći na pravilno umetanje

zareza prema naučenom pravilu „žive rečenice". Nastavnik dijeli listiće za samovrednovanje. Učenici procjenjuju koliko su bili uspješni u pregovorima i jesu li ispravno koristili gramatičke oblike. Nastavnik povezuje gramatiku s mirovnom pedagogijom: „Uvjerili smo se kako precizan jezik (pogodba umjesto zahtjeva) otvara vrata dogovoru i smanjuje sukob".

TABLICA 1: MATERIJAL ZA KARTICE (Pripremiti prije sata)

| PLAVI | Ako pružiš ruku, naći ćeš prijatelja. | Realna mogućnost (prezent/futur). |

| PLAVI | Pristaneš li na mir, bit ćemo sretni. | Primjer s veznikom „li". |

| PLAVI | Ukoliko se potrudiš, uspjet ćeš. | Za vježbu jezične norme (ispraviti u ako). |

| ŽUTI | Kad bi svi ljudi na svijetu odlučili o miru... | Potencijalna mogućnost (kondicional). |

| ŽUTI | Kad bi svatko drugome praštao, vladala bi ljubav. | Poveznica s mirovnom pedagogijom.

| CRVENI | Da si me ranije poslušao, ne bismo se posvađali. | Irealna pogodba (perfekt). |

| CRVENI | Da su ljudi više razgovarali, ratovi se ne bi dogodili. | Analiza propuštene prilike. |

Potrebni resursi: audio uređaj + pjesma „Kad bi svi ljudi na svijetu"; radni list sa zadatcima tijekom slušanja pjesme**,** ploča ili flipchart**,** tri plakata raznih boja**,** markeri (različite boje za tri vrste pogodbi)**,** kartice s ulogama (Vijeće učenika / nastavnika)**,** kartice s problemima (npr. zadaća, mobiteli, buka)**,** radni list za samovrednovanje**,** tablica „Protokol sporazuma"**,** kartice s primjerima nenasilne komunikacije, vizualni prikaz: vrste pogodbenih rečenica**,** struktura pregovora, izlazna kartica.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Korijen riječi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici kroz igru i aktivno sudjelovanje ponavljaju i produbljuju znanje o korijenu riječi. Učenik izdvaja korijen iz složenih i izvedenih riječi, povezuje riječi u tvorbene porodice i obrazlaže značenjsku povezanost na primjerima.

Međupredmetna povezanost: Sat razrednika – timski rad i suradnja; Osobni i socijalni razvoj – razvijanje pažnje i brzine reagiranja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz timske igre uče da svaka riječ ima svoj temelj – korijen. Kao što riječi bez korijena nemaju smisla, tako ni zajednica nema smisla bez povezanosti i zajedničkog temelja. Korijeni mir-, prijatelj-, ljub-, zajedn- izravno upućuju na vrijednosti mira i zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pripremi listiće s korijenima mir-, prijatelj-, ljub-, zajedn-. Broj listića po korijenu jednak je broju učenika podijeljenom s 4 (npr. za 24 učenika – 6 listića po korijenu). Za veći odjel: nastavnik pripremi više listića po korijenu; ako broj učenika nije djeljiv s 4, jedna skupina ima jednog učenika više. Za odjel veći od 32 učenika formira se 8 skupina – korijeni se ponavljaju. Učenici izvlače listić. Zadatak: Pronađite učenike s istim korijenom i sjednite zajedno. Vaš korijen je ime grupe. Zatim u 4 minute svaka grupa piše što više riječi koje sadrže njezin korijen (nije bitno na kojem mjestu u riječi).

Primjeri: mir-: mir, miran, nemir, smiriti, pomiriti, izmiriti, miroljubiv, umirujući, pomirenje, mirotvorac; prijatelj-: prijatelj, prijateljica, prijateljstvo, prijateljski, neprijatelj, neprijateljstvo; ljub-: ljubav, ljubazan, ljubiti, zaljubljen, ljubavni, ljubomora, ljubljenik; zajedn-: zajednica, zajednički, zajedno, zajedništvo. Svaka skupina čita svoj popis; ostale dopunjuju.

Aktivnost 2 Učenici ostaju u skupinama. Nastavnik na ploču zapisuje riječ. Skupine imaju 10 sekundi da dogovore korijen i dignu ruku. Proziva se prva skupina. Riječi: jednakost (jedn-), međunarodni (rod- / narod-), bezvrijedan (vrijed-), zaposlenik (posl-), prijateljstvo (prijatelj-). Nakon svake – kratka rasprava.

Aktivnost 3 Učenici rade u parovima. Svaki par dobiva listić s riječima: mirotvorac, prijateljski, ljubazan, zajedništvo, pomirljiv, poštovanje, uvažavanje, suosjećanje, blagonaklon. Izdvajaju korijene. Zatim razmjenjuju listiće s drugim parom i provjeravaju prema rješenjima na ploči. Rješenja: mir-, prijatelj-, ljub-, zajedn-, pomirljiv- (ili mir-), pošt-, uvažav- (ili uvaž-), suosjeć- (ili osjeć-), blagonaklon- (ili blag- + naklon-).

Aktivnost 4 Učenici stoje u krugu. Nastavnik izgovori prvu riječ (npr. pisati) i pokaže na prvog učenika. Pravilo: naizmjence se izgovara korijen i nova riječ s tim korijenom. Ako učenik ponovi već rečenu riječ, ne može smisliti novu ili pogriješi – ne ispada nego jednom pljesne rukama (ili napravi 5 čučnjeva) i igra se nastavlja s njim. Nakon 4-5 izmjena nastavnik prekida i zadaje novu početnu riječ s drugim korijenom (npr. raditi → rad-, zatim ljubav → ljub-, itd.). Naglasak je na zabavi i sudjelovanju, ne na natjecanju, nakon čega slijedi refleksija.

Aktivnost 5 Učenici stoje. Nastavnik postavlja tri pitanja. Nakon svakog učenici palcem (gore/dolje) pokazuju odgovor: Možeš li sada brže prepoznati korijen? Je li ti jasno da riječi iste obitelji dijele isti korijen? Bilo ti je zanimljivo? Zatim učenici zapisuju jednu rečenicu: Korijen riječi je za mene sada… Nekoliko dobrovoljaca čita naglas.

Potrebni resursi: listići s korijenima za podjelu u skupine (mir-, prijatelj-, ljub-, zajedn-), ploča ili projekcija za prikaz riječi; listići za izazov „Korijenski prvak“ (umnoženo za svaki par), bilježnice i olovke.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Hrvatski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Osvrt

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razvijaju čitalačku i kritičku pismenost kroz analizu autentičnog intervjua te uvježbavaju pisanje osvrta s vlastitim stavom i argumentacijom. Učenik piše osvrt na temelju intervjua o vršnjačkom nasilju u kojem izražava vlastiti stav i argumentira vezu s tekstom i vlastitim iskustvom, koristeći ispravno standardni hrvatski jezik.

Međupredmetna povezanost: Informatika – analiza utjecaja društvenih mreža na mentalno zdravlje mladih; Sat razrednika – prevencija vršnjačkog nasilja, razgovor o marginalizaciji i pasivnim promatračima; Osobni i socijalni razvoj – prepoznavanje vlastitih iskustava s izolacijom, razvijanje empatije; Građanski odgoj i obrazovanje – odgovornost pojedinca i zajednice u sprječavanju nasilja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici analiziraju intervju o vršnjačkom nasilju i pasivnim promatračima. Kroz osvrt izražavaju stav o odgovornosti pojedinca i sustava. Raspravom razvijaju svijest o aktivnom sudjelovanju u zajednici – svatko može pružiti podršku.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici zapisuju odgovore na pitanja: Što je vršnjačko nasilje? Tko su pasivni promatrači? Nakon 2 minute nastavnik proziva tri učenika. Zapisuje ključne pojmove na ploču.

Aktivnost 2

1. korak – ekspertske grupe: Učenici broje 1, 2, 3. Broj 1 čini grupu A, broj 2 grupu B, broj 3 grupu C. Grupa A analizira uzroke nasilja, grupa B ulogu pasivnih promatrača, grupa C posljedice i rješenja. Svaka grupa zapisuje 3 ključna zaključka. Ako je odjelu više od 24 učenika, broje se od 1 do 6. Brojevi 1 i 4 čine grupu A, 2 i 5 grupu B, 3 i 6 grupu C.

2. korak – vrtložne grupe: Nastavnik formira nove grupe tako da u svakoj bude po jedan učenik iz A, B i C. Svatko redom predstavlja svoja 3 zaključka. Ostali zapisuju.

Aktivnost 3 Na ploči ili projektoru: OSVRT – NEMOJ PREPRIČAVATI! Osvrt nije sažetak. Pišeš što ti misliš, slažeš li se i zašto, kako se to povezuje s tvojim životom.

Struktura: 1. Uvod (Intervju govori o...) 2. Središte (Moje mišljenje... Slažem se / ne slažem se jer... U vlastitom okruženju primijetio/la sam...) 3. Zaključak (Smatram da je najvažnije...)

Zadatak: Napiši osvrt (150-200 riječi). Ne prepričavaj. Iznesi vlastiti stav i poveži ga sa svojim iskustvom. Pisanje traje 12 minuta. Nastavnik prati rad učenika.

Aktivnost 4 Dva do tri učenika čitaju svoje osvrte. Ostali komentiraju. Zatim učenici u bilježnicu zapisuju: Što sam naučio? Koju ću jednu stvar promijeniti kad vidim da netko trpi nasilje? Nekoliko dobrovoljaca dijeli odgovore.

Potrebni resursi: intervju s Petrom Prtajin (Poseban broj jedinog hrvatskog magazina za knjige BEST BOOK *Moj svijet, postoji li?*, travanj 2026, broj 5, stranica 220 i 222 - Ova priprema pretpostavlja obrnutu učionicu. Učenici su intervju pročitali kod kuće kao domaću zadaću. Na satu se odmah kreće s analizom. Ploča ili projektor i kreda/flomaster**,** bilježnice i olovke, papiri za zapisivanje zaključaka (po jedan po grupi).

Predmetna nastava
Srpski jezik i književnost

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / VI razred

Naziv nastavne jedinice Književnost: „Šarko“, Alija H. Dubočanin – drugi čas obrade

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će analizirati lik Šarka, te razviti sposobnost argumentovanog izražavanja, razumijevanja različitih perspektiva i promišljanja o vrijednostima prijateljstva, vjernosti i odgovornosti. Analizira postupke i osobine knjiž. likova, obrazlaže postupke likova primjerima iz teksta, upoređuje odnose među likovima u pripovijeci, uočava značaj prijateljstva, vjernosti i odgovornosti u međuljudskim odnosima.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - učenici će ilustrovati dijelove pripovijetke; Vjeronauka - učenici prepoznaju moralne i duhovne vrijednosti preko lika Šarka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju empatiju, razumijevanje različitih perspektiva kroz promišljanje o postupcima književnih likova, uvažavaju mišljenje drugih i razvijaju kulturu dijaloga, odgovornosti i poštovanja prema slabijima i drugačijima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Funkcionalna motivacija i ponavljanje: Na početku časa nastavnik na tabli ispisuje pojmove VJERNOST i ODGOVORNOST kao ključne vrijednosti ove pripovijetke i kratko razgovara sa učenicima o njihovom značenju. Učenici se dijele u manje grupe i izdvajaju primjere koji potvrđuju vjernost i odgovornost u djelu, kao i po jedan primjer iz svakodnevnog života. Predstavnici grupa čitaju odgovore, a jedan učenik iz grupe zapisuje na tabli primjere. Porede se odgovori, učestvuju u kratkoj diskusiji o značaju ovih osobina za čovjeka. Učenici tokom časa ostaju u istim grupama i prate dalje Aktivnosti.

Aktivnost 2 Nastavnik upoznaje učenike sa tehnikom “vruća stolica” i pravilima Aktivnosti. Učenik koji sjedi na “vrućoj stolici” preuzima ulogu književnog lika i odgovara na pitanja iz njegove perspektive, govoreći u prvom licu. Učenici rade u grupama. Svaka grupa priprema pitanja iz određene oblasti.

1. grupa – fabula, vrijeme i mjesto radnje; 2. grupa – osjećanja i postupci likova; 3. grupa – mogući drugačiji postupci; 4. grupa – opisi prirode; 5. grupa – prijateljstvo i odnos čovjeka i psa.

Grupe pripremaju pitanja i kratko razgovaraju o odnosu čovjeka i psa na osnovu vlastitih iskustava (oko 5 min). Dobrovoljci preuzimaju uloge Šarka, Akijevog oca i Akijeve majke na “vrućoj stolici”. Učenici se smjenjuju na “vrućoj stolici”, nekoliko učenika govori iz perspektive istog knjiž. lika. Ostali učenici postavljaju pitanja, analiziraju postupke likova i razgovaraju o njihovim osjećanjima, odlukama i međusobnim odnosima. Nastavnik usmjerava razgovor dodatnim pitanjima i podstiče učenike da sagledaju različite perspektive i dublje razumiju položaj i postupke književnih likova, pri čemu nastavnik ima ulogu moderatora.

Aktivnost 3 U završnom dijelu učenici individualno zapisuju pouke pripovijetke, nakon čega nekoliko učenika čita svoje odgovore, a zajedno sa nastavnikom izdvajaju najvažnije poruke djela. Nastavnik napominje da će učeničke pouke poslužiti za izradu panoa na narednom času. Potom učenici ilustruju najzanimljiviji dio iz pripovijetke, najupečatljiviju sliku ili lik, povezujući likovno izražavanje sa doživljajem pročitanog djela. Ilustracije će takođe biti predstavljene na zajedničkom panou, a nezavršeni radovi mogu se dovršiti kod kuće.

Na kraju Aktivnosti učenici će iznijeti svoje mišljenje o tehnici „vruća stolica“ i utiscima sa časa.

Potrebni resursi: Čitanka za 6. razred, Dr Sanja Macura, Ljilja Teodorović, Dr Nina Govedar, Istočno Novo Sarajevo, 2021; sveske i pribor za pisanje, blok 5, flomasteri, markeri i drugi pribor.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Književnost: „Prolećna pesma“, Desanka Maksimović

Ciljevi i ishodi učenja: Analizom motiva i osjećanja u pjesmi razvija sposobnost doživljavanja i razumijevanja lirske pjesme. Prepoznaje motive proljeća u pjesmi, opisuje osjećanja i raspoloženja, analizira povezanost promjena u prirodi sa doživljajem čovjeka u pjesmi.

Međupredmetna povezanost: Biologija - povezivanje promjena u prirodi tokom proljeća sa buđenjem biljnog i životinjskog svijeta, cvjetanjem biljaka i smjenom godišnjih doba; Likovna kultura - vizuelno predstavljanje motiva iz pjesme kroz ilustraciju proljeća.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz motive proljeća, obnove i ljepote prirode razvijaju osjećaj harmonije, empatije i međusobnog poštovanja, te prepoznaju značaj pozitivnih emocija, razumijevanja i dobrih odnosa među ljudima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je postavljen hamer papir sa nacrtanim “Cvijetom proljeća”. Učenici na papirićima u boji zapisuju motive proljeća, nakon čega ih lijepe na latice. Nakon formiranja “cvijeta proljeća”, razgovaraju o izdvojenim motivima, uočavaju motive koji se ponavljaju i analiziraju na koji način proljeće utiče na prirodu, raspoloženje i osjećanja ljudi.

Aktivnost 2 Iz Aktivnosti „Cvijet proljeća“ učenici izdvajaju ključne asocijacije i zaključuju da proljeće simbolizuje novi početak, radost, nadu, svjetlost i ljubav. Formirani „Cvijet proljeća“ predstavlja uvod u doživljaj analizu pjesme. Nakon izražajnog čitanja pjesme, učenici iznose prve utiske o pjesmi, njenom tonu i osjećanjima koje pjesma budi. Potom u tekstu podvlače motive proljeća i čitaju izdvojene motive, nakon čega razgovaraju o motivima koji se pojavljuju i u pjesmi i na “Cvijetu proljeća”.

Nastavnik usmjerava razgovor pitanjima:

Da li proljeće donosi samo promjene u prirodi? Kako proljeće utiče na raspoloženje i osjećanja ljude? Koje pozitivne promjene proljeće simbolizuje? Šta u našem odjeljenju treba da procvjeta? Učenici izdvajaju poruku pjesme, te u sveske zapisuju motive proljeća, osjećanja i osnovne poruke pjesme. Razgovara se o povezanosti proljeća sa radošću, ljubavlju, optimizmom, mirom i pozitivnim međuljudskim odnosima, kao i o uticaju prirode i sunčanih dana na čovjekovo raspoloženje.

S obzirom da je središnji dio cvijeta ostavljen prazan, učenici dopunjavaju reč.: “Proljeće u našem odjeljenju znači…” ili “U našem odjeljenju treba da procvjeta…”

Učenici predlažu pojmove poput: RAZUMIJEVANJE, POŠTOVANJE, LJUBAV, SLOGA, SAOSJEĆAJNOST, PRIJATELJSTVO…Na kraju Aktivnosti nastavnik dijeli kartice sa citatom I. Andrića o proljeću, te učenici čitaju i komentarišu citat povezujući sa porukama pjesme i vlastitim doživljajem proljeća.

Aktivnost 3 U završnom dijelu časa učenici iznose svoje utiske o pjesmi. Nastavnik učenike upoznaje sa osnovnim informacijama o pjesnikinji D. Maksimović i njenom odnosu prema prirodi i čovjeku. Za domaći zadatak učenici će poslušati intervju Desanke M. „Priroda i čovek“ i zapisati nekoliko informacija o pjesnikinji i njenom doživljaju prirode.

Na kraju časa učenici razgovaraju o značaju prirode i povezanosti čovjeka i prirodnog okruženja.

Potrebni resursi: Hamer papir, papiri u boji, markeri, kartica, školske sveske i udžbenik Čitanka za 7. razred osnovne škole, autori dr Sanja Macura, dr Nina Govedar, JP “Zavod za udžbenike i nastavna sredstva” a.d. Istočno Novo Sarajevo 2021.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Jezik; imperfekat – obrada

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa imperfektom i nastavcima imperfekta. Učenik prepoznaje i pravilno koristi oblike imperfekta te na osnovu nastavaka samostalno mijenja glagole u imperfektu.

Međupredmetna povezanost: Geografija - veza sa jugom Srbije gdje se najbolje čuva imperfekat (Vranje, Niš), u nekim dijelovima Crne Gore i u Makedoniji i Bugarskoj; Vjeronauka - u biblijskim tekstovima najčešći glagolski oblik je imperfekat; Posebna veza sa književnošću.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Podstiče se međusobna saradnja, kultura dijaloga i razvijanje tolerancije na času.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponavljanje trajanja glagolske radnje/ glagolskog vida na osnovu kratke usmene vježbe. Nastavnik donosi šešir na čas, a u njemu su papirići na kojima su ispisani različiti glagoli. Nastavnik ide kroz učionicu i nasumično daje učenicima da uzmu papirić i odmah pročitaju koji glagol su dobili i odgovore da li je svršenog vida ili nesvršenog. Svi učenici imaju priliku da izvuku jedan glagol, ali ne po redu, nego po volji kretanja nastavnika da bi se postigla atmosfera pažnje, iščekivanja reda i aktivnog slušanja.

Aktivnost 2 Nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu i ispisuje naslov na tabli, a učenici prepisuju u sveske. Nastavnik objašnjava imperfekat i učenici zapisuju definiciju: Imperfekat je prost glagolski oblik koji se gradi od nesvršenih glagola i obilježava prošle doživljene radnje. Nastavnik govori nekoliko primjera imperfekta, a učenici zapisuju jednu rečenicu u sveske. Marko **pjevaše** veoma dugo.

Aktivnost 3 Nastavnik dijeli učenike u grupe. Grupe imaju 4-5 učenika. **Prva grupa** dobija odlomak pripovijetke „Uvela ruža" Borisava Stankovića. Zadatak da pronađu oblike imperfekta, podvuku ih, prepišu u svesku, potom se dogovaraju koje dvije rečenice sa oblicima imperfekata će prepisati tako da umjesto imperfekata upotrijebe perfekat. **Druga grupa:** Učenici dobijaju oblike imperfekta i imaju zadatak da napišu rečenice u kojima će isti upotrijebiti. Svaki učenik smišlja bar po dvije rečenice koje će imati u svojim sveskama. **Treća grupa:** Učenici dobijaju karticu na kojoj su promijenjena tri glagola u imperfektu koji imaju različite nastavke. Zadatak da prepoznaju nastavke i da zaključe kako se gradi infinitiv, od koje osnove. **Četvrta grupa:** Učenici dobijaju definiciju imperfekta i nastavke, te način tvorbe. Potom dobijaju zadatak da promijene glagole u imperfektu i da prepoznaju nastavke. Učenici rade u grupama okvirno 10 minuta, potom slijedi prezentovanje rada - okvirno svaka grupa po 4 minute. Predstavnik grupe iznosi rezultate rada, jedan učenik iz grupe zapisuje rezultate na tabli. Ostale grupe prepisuju u sveske ono što piše na tabli. Nastavnik objašnjava eventualne nejasnoće. Vrši se kratka analiza i evaluacija časa.

Potrebni resursi: šešir, kartice sa zadacima, kreda, tabla, sveska.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Jezička kultura; retrospektivno pričanje događaja / doživljaja

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik zna ispričati događaj iz prošlosti koristeći retrospektivno kazivanje. Učenik zna razlike između retrospektivnog i hronološkog, razvija jezičku kulturu.

Međupredmetna povezanost: Učenici uče da opisuju događaje iz prošlosti, razvijaju osjećaj za vremenski slijed i razumijevanje prošlosti (Istorija); opis gradova, mjesta (Geografija), opis prirode (Biologija).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici slušaju tuđe doživljaje i razumiju osjećanja, posmatraju događaje/doživljaje iz perspektive onoga koji govori, poštuju drugoga, jačaju sigurnost u izražavanju, ohrabruju se slobodno i iskreno iznositi svoje misli, razvija se tolerancija.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Fotografije iz davnih vremena (moda, namještaj, automobili...) preko projektora ili laptopa. Učenici komentarišu fotografije. Počinjemo razgovor o tome kako bismo danas nazvali taj stil ako se neko obuče kao sa fotografije, a to nije današnja moda. Ukoliko učenici ne mogu da se sjete naziva, sljedeće pitanje je Šta služi vozačima da vide iza sebe? (RETROVIZOR). Pomoću tog odgovora, dolazimo do retro stila i do objašnjenja pojma RETRO- gledanje unazad. Kratko razgovaramo o pojmu, povezujemo sa stilskim retro namještajem, odjećom ili muzikom i filmovima. Najava nastavne jedinice. Objašnjenje šta je retrospektivno pričanje, a šta hronološko, koje su razlike- nastavnik izlaže uz pomoć učenika.

Aktivnost 2 Na tabli ispisano: RETROSPEKTIVNO PRIČANJE- vraćanje u prošlost iz vremena u kojem autor počinje priču i pričanje događaja iz prošlosti. HRONOLOŠKO PRIČANJE- pričanje događaja po redu, onako kako su se dešavali. Učenicima se daje primjer kratkog teksta u kojem je upotrijebljena retrospekcija. Imaju zadatak da pronađu retrospekciju u tekstu. Nakon pročitanog teksta, prisjećaju se obrađene pripovijetke u VI razredu kao i o razlozima zbog kojih je narator ispričao priču o svom psu, kao i o zanimljivosti same priče. Potom učenici osmišljavaju kratku priču u kojoj će upotrijebiti retrospekciju i po potrebi bilježe osnovne teze za pričanje. Nastavnik napominje da će na kraju časa biti izabrane najbolje priče, a učenici će biti u ulozi žirija i da priča treba da bude kratka i zanimljiva. Neke od tema za učenike mogu biti Nastava u vrijeme korona virusa, Moj polazak u prvi razred, Jedno putovanje, Kako sam slomio nogu/ruku i drugo. Učenici pričaju svoje priče.

Aktivnost 3 Ponavljanje naučenih pojmova. Argumentovano glasanje za dvije kategorije priča, najzanimljiviju i najjasniju, da ne bi bilo glasanje radi glasanja ili subjektivno glasanje. Domaća zadaća: Proširiti priču i napisati kao pismeni sastav.

Potrebni resursi: Kratki tekst sa retrospekcijom na nastavnim listićima, sveske, fotografije

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Govorna vježba

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici jačaju komunikacijske vještine poštujući mišljenje drugih, te razvijaju osjećaj odgovornosti prema zajednici. Učenici argumentovano iznose svoje stavove o društvenim pojavama, navode načine na koje mladi mogu da doprinesu miru, razumijevanju i pozitivnim promjenama u društvu.

Međupredmetna povezanost: Historija - pomoću važnih ličnosti iz istorije koje su često bile na margini društva učenici uviđaju značaj razumijevanja za drugog; Fizičko vaspitanje - značajni sportisti i značaj neodustajanja; Vjeronauka - njegovanje moralnih načela koja su hrana za dušu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna - Promišlja o društvu, društvenim procesima, značaju riječi na ponašanje čovjeka, iskazuje svoje misli jasno i precizno. Socijalna - Uvažava različita mišljenja i razvija odgovornost prema zajednici. Emocionalna - Jača samopouzdanje pri javnom nastupu i razvija osjećaj empatije za društvene probleme. Građanska - Prepoznaje načine na koje može doprinijeti pozitivnim promjenama u školi i društvu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik počinje čas razgovorom o pročitanoj satiri Radoja Domanovića „Mrtvo more" pitanjima poput: Kakvo je društvo u satiri „Mrtvo more"? Da li takvo društvo može napredovati? Da li su ljudi iz sredine koja je prikazana pokušali da istraže o djelima pojedinaca koja su ismijavali? Šta nam to govori o njima?

Aktivnost 2 Nastavnik objašnjava učenicima da će uz pomoć svojih saznanja o savremenom društvu razgovati na temu „Da li je današnje društvo mrtvo more?". Učenicima se sugeriše da naprave kratki plan izlaganja svog odgovora u kojem će argumentovano objasniti svoj stav. Nastavnik predlaže da uzmu u obzir društvene mreže, sportiste, umjetnike, ljude koji se razlikuju po nečemu, svoje prijatelje i način njihovog mišljenja i prihvatanja u društvu, nakon čega zapisuju kratke teze u sveske na osnovu kojih će usmeno izlagati svoj stav. Planirano vrijeme 5 minuta za pisanje teza.

Aktivnost 3 Predstavljanje svoga stava, diskusija, ostali učenici slušaju i poštuju govornika, a nakon toga mogu postaviti pitanje ili dati komentar o stavu. Razvija se opuštena atmosfera razgovora u kojem će svi učenici imati priliku da kažu nešto o ovoj temi. Nastavnik se trudi da učenici što više promišljaju povezujući istaknute istorijske ličnosti (naučnike, umjetnike, doktore) i njihovo životno djelo sa današnjim životom običnog čovjeka. Nastavnik podstiče učenike da promišljaju o odgovornosti prema sebi i sredini u kojoj živimo njegujući dar ili sposobnost koju imamo, odnosno ne odustajući od sopstvenih snova i želja koliko god se razlikovali od okoline.

Aktivnost 4 Zaključak časa nastavnik izvodi zajedno sa učenicima. Zaključci mogu biti sljedeći: Sredina u kojoj živimo još uvijek nije prepoznala značaj pojedinca za napredak društva. Pojedinci koji mogu donijeti dobro društvu treba da se skupljaju i da šire svoje ideje, a ne da pokleknu pred „društvom" koje ne razumije značaj nauke za napredak civilizacije. Biti drugačiji ne znači da si manje vrijedan.

Domaća zadaća: napisati sastav na temu Kako mladi mogu spriječiti da društvo (p)ostane mrtvo more?

Potrebni resursi: učeničke sveske.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Književnost: „Majka", Zija Dizdarević

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razumije motive majčinske ljubavi, siromaštva i žrtve u pripovijetci „Majka", te razvija empatiju i osjetljivost prema ljudskoj patnji; izražava vlastite stavove o pročitanom djelu. Učenik uočava društvene okolnosti prikazane u pripovijetci, uočava opise i značaj opisa, prepoznaje motiv majčine požrtvovanosti i ljubavi, razgovara o pročitanom potkrijepljujući primjerima iz teksta.

Međupredmetna povezanost: Istorija- prisjećaju se patrijarhalnog perioda u istoriji BiH; Likovna kultura - moguće prikazati na crtežu sobu, ulice, školu ili neki drugi dio iz pripovijetke jer je slikovito opisano; Informatika - upotreba tehnike u izradi videa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju empatiju prema ljudskoj patnji, siromaštvu i teškom životu, prepoznaju značaj porodice i ljubavi, povezuju postupke likova sa ljudskim dostojanstvom, humanošću, saosjećanjem i međusobnim uvažavanjem; razvijaju kulturu dijaloga i kritičkog mišljenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Jedna riječ za majku"

Nastavnik na sredini table ispisuje imenicu MAJKA, a učenici imaju zadatak da se jave i kažu riječ koja ih asocira na riječ majka. Učenici govore primjere poput LJUBAV, RAZUMIJEVANJE, SIGURNOST, PODRŠKA, ŽRTVA, TOLINA... Nastavnik popunjava prostor na tabli oko imenice majka primjerima koje učenici saopštavaju, nakon čega nastavnik pita učenike da li je uloga majke/žene u porodici ista u današnje vrijeme kao i prije 80-100 godina? Kratko se diskutuje o položaju majke prije i sada.

Aktivnost 2 Nastavnik predstavlja pisca Ziju Dizdarevića govoreći o njegovom životu i temama kojima se bavio u književnosti. Zija Dizdarević je bio jedan od najznačajnijih pisaca perioda između dva svjetska rata. U svojim djelima prikazuje život običnih ljudi, siromaštvo i položaj žene u patrijarhalnom društvu. Branko Ćopić je posvetio zbirku pripovijedaka „Bašta sljezove boje" svome prijatelju Ziji Dizdareviću. Zijo Dizdarević je stradao u koncentracionom logoru Jasenovac 1942. godine.

Aktivnost 3 Emocionalna mapa lika- Učenici su imali zadatak da kod kuće pročitaju pripovijetku „Majka" da bi bili spremni za analizu iste. Nastavnik dijeli učenike u heterogene grupe (4-5 učenika), koji imaju zadatak da pronađu osjećanja koja dominiraju kod majke, oca i dječaka (pripovjedača). U sveske upisuju dvije kolone, s lijeve strane LIK, s desne strane OSJEĆANJA, a ispod popunjavaju. Primjer: MAJKA---ljubav, požrtvovanost, tuga, strah, propadanje...

Aktivnost 4 Šest šešira razmišljanja- Svaka grupa dobija jednu boju šešira: PLAVI - Šta je tema priče? Ko priča priču i iz kojeg vremena? CRVENI - Koje emocije tekst izaziva? Potkrijepi primjerima iz teksta! BIJELI - Koje činjenice saznajemo o porodici? Odakle potiče strah? CRNI -Kakav je život majke? ŽUTI - Koje vrline posjeduje majka? Šta joj nedostaje? ZELENI - Kako bi izgledala ova priča da se dešava danas? Učenici kratko rade, potom se razvija diskusija, učenici predstavljaju svoje odgovore, a poslije toga se razvija diskusija „NEKAD I SAD" o položaju žene, o položaju djece, o obrazovanju, o odnosima unutar porodice, o slobodi odlučivanja, o neimaštini i drugo.

Aktivnost 5 Učenici biraju jednu od dvije opcije: Napisati kratko pismo majci ili dječaku iz pripovijetke nakon čega nekoliko radova učenici čitaju.

Domaća zadaća: napisati dnevnički zapis majke (o osjećanjima, mislima, strahovima...) nakon događaja iz ove priče, snimiti kratki video na temu „Šta sam naučio/la iz priče „Majka?“ i izdvojiti dijelove koji govore o siromaštvu ove porodice.

Potrebni resursi: Udžbenik Čitanka za 9. razred, Istočno Novo Sarajevo, autori Vesna Rkman, Sandra Lalić Zupur, sveske, nastavni listići.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Književnost: „Zidanje Skadra", narodna epska pjesma – analiza, 2. čas

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici kroz dramsku igru interpretiraju književni tekst, analiziraju postupke likova i povezuju poruke pjesme sa vrijednostima mirovne pedagogije. Učenici uočavaju motive žrtve, izdaje date riječi i porodične odgovornosti, te povezuju ove motive sa vrijednostima razumijevanja, empatije i nenasilnog rješavanja sukoba.

Međupredmetna povezanost: Historija - obnavlja znanje o životu u srednjem vijeku i o narodnim vjerovanjima/mitovima; Vjeronauka - promišlja i diskutuje o odgovornosti, žrtvi, pravdi i moralnim dilemama likova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju empatiju prema likovima kroz razumijevanje njihovih emocija i postupaka; prepoznaju važnost dijaloga, dogovora i odgovornosti u rješavanju konflikta; kroz dramsku igru preispituju tok radnje i predlažu drugačija rješenja gradnje grada na Bojani.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pošto su učenici na prethodnom času upoznati sa pjesmom i uradili su fabulu, nastavnik počinje pitanjima: Koji dio pjesme ja na vas ostavio najjači utisak? Šta vila traži za gradnju grada? Šta je za vas bilo neočekivano u pjesmi? Učenici ukratko iznose svoje zapažanje, nakon čega nastavnik najavljuje dalji tok rada- interpretacija pjesme kroz dramsku igru.

Aktivnost 2 Grupni rad**.** Učenici se dijele u 4-5 grupa, a svaka grupa ima zadatak da prikaže određenu scenu ili perspektivu iz pjesme, te da prikaže emocije i odnose među likovima.

1. grupa - graditelji, braća Mrnjavčevići - prikazuju dogovor o gradnji i problem koji se pojavljuje.

2. grupa - žene u pjesmi - prikazuju ponašanje supruga, emocije, dolazak na gradilište...

3. grupa - Rade neimar - prikazuju razumijevanje neimara

4. grupa – vila - prikazuju prepreku u gradnji, simboličku poruku

5. grupa - „Mirovni savjetnici"- ne glume scenu, nego nakon gledanja analiziraju i predlažu kako izbjeći žrtvu, kako riješiti problem drugačije.

Aktivnost 3 Dramska igra**.** Grupe izvode svoje scene dok ostali učenici bilježe i prate motive koji se javljaju, ponašanje likova i emocije.

Aktivnost 4 Učenici zajedno s nastavnikom analiziraju kako su likovi prikazani, koje su posljedice njihovih odluka, kome nedostaje empatije...

Aktivnost 5 Alternativna rješenja. Grupa „Mirovni savjetnici" predlaže drugačija rješenja koja bi spriječila tragičnu smrt Gojkovice. Ostali učenici pažljivo slušaju i učestvuju u razgovoru o rješenjima.

Aktivnost 6 Učenici iznose svoje stavove o poukama ove pjesme, bolje razumiju književni tekst uz pomoć vizualizacije, razgovaraju o emocijama koje su se probudile u njima kao što su: saosjećajnost, tuga, žalost, razumijevanje; razumiju potrebu za dijalogom i traženjem boljeg rješenja sukoba.

Domaća zadaća: učenici treba da napišu pismeni sastav na temu „Mlada Gojkovica- simbol žrtve i ljubavi".

Potrebni resursi: Čitanka za 9. razred, Vesna Rkman, Sandra Lalić Zupur, Istočno Novo Sarajevo 2022.

Jelena Jovčić

Predmet/Razred: Srpski jezik i književnost / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Kultura izražavanja: Rasprava na temu „Da li okolina utiče na formiranje ličnosti?“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti učenika da učestvuje u raspravi kroz argumentovano iznošenje stavova, razlikovanje činjenica od mišljenja, uvažavanje sagovornika. Razvija kritičko mišljenje, razlikuje činjenice od mišljenja, logički povezuje misli i jasno ih usmeno formuliše, iznosi tvrdnje i dokaze, slobodno iznosi lične stavove poštujući mišljenje drugoga.

Međupredmetna povezanost: Učenici će uključiti znanja iz istorije i geografije, te uočiti kako u određenim dijelovima svijeta okolina utiče na formiranje ličnosti, akcenat na odrastanju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici pažljivo slušaju jedni druge, poštuju mišljenje drugoga, uočavaju različite okolnosti koje utiču na formiranje ličnosti, razvija kritičko mišljenje, uči da neslaganje ne mora voditi konfliktu, razvija se tolerancija i dijalog.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Postavlja se problemsko pitanje na koje će svaki učenik odgovoriti pismeno u svesku, pitanje je „Da li bismo bili isti ljudi da smo odrasli u nekoj drugoj porodici, društvu, državi ili vremenu?“ Učenici zapisuju kratke odgovore nakon čega čitaju svoje odgovore.

Aktivnost 2 Učenici se fizički raspoređuju na dvije strane učionice. Jedna strana zastupa stav- DA, okolina utiče. Druga strana zastupa stav- NE, presudan je karakter pojedinca.

Aktivnost 3 Svaka grupa dobija zadatak da napiše najmanje četiri argumenta, jedan primjer iz književnosti i jedan primjer iz stvarnog života. Grupe biraju GOVORNIKA i ZAPISNIČARA. Nakon rada u grupama slijedi debata. Nastavnik ispisuje pravila debate na tablu da bi bilo vidljivo učenicima u toku časa. Učenici dobijaju kartice za govor. Pravila: govori jedan učenik u vremenu do 1 minute; nema upadanja u riječ; argument mora imati objašnjenje; svaki učenik mora jednom iskoristiti svoju karticu za govor.

Aktivnost 4 Debata. Prva grupa iznosi argument/ Druga grupa odgovara kontraargumentom Nastavnik u ulozi moderatora, ne nameće svoje zaključke.

Aktivnost 5 Izvodi se zajednički zaključak pomoću pitanja: Da li je ličnost rezultat uticaja sredine, ličnog izbora ili oba faktora? Da li čovjek može promijeniti sebe uprkos okolini? Refleksija: Učenici završavaju rečenicu: Danas sam shvatio/la da... Na tabli zapisujemo-OKOLINA+LIČNI IZBOR=-FORMIRANJE LIČNOSTI

Potrebni resursi: kartice za govor, učeničke sveske.

Predmetna nastava
Engleski jezik

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / II razred

Naziv nastavne jedinice: If you're happy

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da izraze svoje osjećaje kroz davanje odgovora, pokret i, potičući ih na osvještavanje i uvažavanje emocija kod sebe i drugih. Učenik razumije postavljeno pitanje i odgovara na njega, reagira na upute prema slušnom modelu, gestama izražava osjećaje te pronalazi načine izražavanja svojim emocija.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - učenik prepoznaje i imenuje vlastite osjećaje, uvažava osjećaje drugih učenika i razvija empatiju, suradnju i obrasce pristojne komunikacije; Tjelesna kultura - izvodi jednostavne pokrete uz glazbu, razvija koordinaciju pokreta i sposobnost praćenja uputa; Glazbena kultura - izvodi pjesmu uz pokret i ritam, razlikuje tempo i ritam pjesme te ih prati pokretom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz sve aktivnosti sata učenike se potiče na razvijanje emocionalne pismenosti kroz prepoznavanje i izražavanje osjećaja. Učenici se osvještavaju da svaka osoba može i ima pravo osjećati razne emocije u određenim situacijama te da nije dobro potiskivati emocije. Kroz igru „please" naglašava se pristojna i nenasilna komunikacija i kod učenika se stvara navika uporabe „čarobnih riječi" i bontona općenito. Kroz zajedničku igru i pjesmu jača se osjećaj pripadnosti, međusobnog poštovanja i suradnje te u konačnici sigurnog, mirnog i poticajnog ozračja u kojem se svi osjećaju prihvaćeni.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica pozdravlja učenike i pita ih *How are you today?* Razdragano govori I'm happy! Uzima lutku i glumi da je lutka oživjela oponašajući razne osjećaje. (Hello! How are you? I'm sleepy, happy, sad, angry, scared, great.) Uz upotrebu lutke učiteljica prilazi svakom učeniku i postavlja mu pitanje o tome kako se osjeća potičući ga da jasno odgovori koristeći jezičnu strukturu I'm…….today. Thank you.

Aktivnost 2 Učenici otvaraju svoje udžbenike na stranici 99 te promatraju prikazane situacije a, b, c, d, e, f. Uz svako navedeno slovo prikazana je uobičajena situacija iz života učenika te dobi i ponuđena su dva emotikona. Učenici trebaju zaokružiti emotikon koji na najbolji način prikazuje kako se učenik sa slike osjeća u datoj situaciji. Aktivnost se nastavlja razgovorom o stvarnim situacijama iz njihovog života i kakve su emocije iskusili u tim situacijama i kako su se nosili s njima.

Aktivnost 3 Učiteljica poziva učenike da se ustanu, Stand up, please! Naglašava važnost bontona i upotrebu 4 čarobne riječi: molim, oprosti, izvoli i hvala. Najavljuje igru u kojem je jedna od čarobnih riječi ključna-PLEASE. Učiteljica će reći jednu naredbu, no ako ne kaže please, učenici je ne trebaju izvršiti. (Clap your hands, please! Stamp your feet! Turn around! Wink your eye, please!) U narednom dijelu sata jedan od učenika dolazi na učiteljicino mjesto i igra se nastavlja tako da učenik daje upute ostalima.

Aktivnost 4 Učenici slušaju pjesmu *If You're Happy and You Know It*. Nakon slušanja ustaju te uz pokret i oponašanje radnji iz pjesme (clap your hands, stamp your feet, shout hooray) sudjeluju u njezinu izvođenju. Učiteljica potiče učenike da prepoznaju osjećaj sreće koji se pojavljuje u pjesmi te razgovaraju o načinima na koje mogu razveseliti sebe i druge. Učenici navode primjere ljubaznih i pažljivih postupaka kojima mogu pridonijeti ugodnom ozračju u razredu. Kroz zajedničko pjevanje i pokret razvijaju osjećaj pripadnosti, suradnje i međusobnog uvažavanja.

Aktivnost 5 Učenici sjedaju u krug. Učiteljica postavlja nekoliko jednostavnih pitanja potičući učenike da izraze svoje osjećaje i dojmove sa sata: How do you feel now? Are you happy?

How can we make our friends happy? Učenici odgovaraju riječima, kratkim rečenicama ili pokazivanjem kartice osjećaja. Na kraju svaki učenik odabire smajlić koji najbolje opisuje kako se osjeća nakon sata te ga pokazuje ostalima. Učiteljica zaključuje kako se ugodno i sigurno osjećamo kada smo ljubazni, pomažemo jedni drugima i pokazujemo poštovanje prema osjećajima drugih.

Potrebni resursi: Udžbenik Smiles 2, Jenny Dooley Alfa/Express Publishing, udžbenik str. 99, audio ili video zapis pjesme If you're happy, lutka ili „finger/hand puppet"

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: Elmer – the Patchwork Elephant

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz razumijevanje priče potaknuti učenike da prihvate sebe i druge uz uvažavanje različitosti i jačanja tolerancije i prijateljskih odnosa. Učenik ponavlja boje na engleskom, uočava i pronalazi pridjeve suprotnog značenja, upotrebljava jednostavne jezične strukture prilikom opisa glavnog lika. Izražava vlastiti stav i opisuje stvarnu situaciju iz života. Gradi svijet u kojem se vrednuju i uvažavaju različitosti. Izražava se kreativno kroz likovni rad.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - izražava svoja razmišljanja i osjećanja nakon odgledane priče izdvajajući jasnu poruku; Likovna kultura - izrađuje grupni likovni rad vodeći računa o estetskoj usklađenosti boja i položaja oblika; Emocionalni i socijalni razvoj - izražava osjećaje i uspoređuje ih sa svojim vlastitim iskustvom.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz priču učenici uče da su različitosti bogatsvo koje oplemenjuju zajednicu. Ostali slonovi vole Elmera zato što jeste poseban te se s tim gradi okruženje gdje ne ismijavamo razlike, ne isključujemo druge i uvažavamo drugačije osobe. Mirovna pedagogija se očituje kroz razgovor o prihvaćanju sebe i postizanju unutarnjeg mira koji je polazna točka za sve ostalo. Zajedničko izrađivanje likovnog uratka uči nas suradničkom odnosu, planiranju i dogovaranju jedni s drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica počinje sat postavljajući nekoliko pitanja učenicima: What's your favourite colour/animal/food/season? Nakon što su učenici odgovorili na postavljena pitanja učeniteljica ih potiče na razmišljanje pitajući kakav bi to bio svijet da svi volimo isto, da svi izgledamo isto i mislimo na isti način? Učenici izlažu svoja mišljenja posebno vodeći računa o uvažavanju onih stavova koji se razlikuju od njihovih.

Aktivnost 2 Učiteljica je pripremila pokrivač s "patchwork" uzorkom te ga pokazuje i objašnjava o kakvoj vrsti uzorka je riječ. "Patchwork" znači uzorak sastavljen od mnogo različitih komadića tkanine, boja ili uzoraka koji zajedno čine jednu cjelinu. Nastavlja tijek sata pitanjem može li slon biti načinjen od takvog uzorka? Odgovor na to pitanje ćemo pronaći u video priči "Elmer-the Patchwork Elephant".

Aktivnost 3 Nakon odgledane animirane priče učenici daju odgovor na gore postavljeno pitanje i zaključuju da slon iz mašte može biti različitih uzoraka i boja. Učiteljica je pripremila slikovne kartice s pridjevima koji se pojavljuju u priči. Stavlja ih na ploču, izgovara riječi i upućuje učenike da pronađu pridjeve suprotnog značenja. Potom, učiteljica ohrabruje učenike da opišu glavnog lika priče te ih pita What is Elmer like? What are some other elephants like? Is Elmer happy?

Aktivnost 4 Jedan od učenika prepričava odgledanu priču na maternjem jeziku. Učiteljica postavlja niz pitanja ohrabrujući učenike da sudjeluju u diskusiji postavljajući pitanja za razmišljanje: Jesi li se ikada osjećao kao Elmer, da ne pripadaš skupini? Je li te nekada netko izostavljao iz društva zbog onoga kako izgledaš i što jesi? A, suprotno? Što mi možemo učiniti kako bi prihvatili druge osobe, njihova razmišljanja i ukuse? Nakon što su učenici izložili svoja razmišljanja trebaju dovršiti rečenicu Once I felt like Elmo when....

Aktivnost 5 Učiteljica je pripremila veliki format slona na A3 papiru kojeg pozicionira na ploču. Svakom učeniku dodjeljuje prazan kvadratić kojeg učenici trebaju obojiti po želji i napisati osobinu koja ih razdvaja od drugih, tj. po čemu su oni jedinstveni. Učenici lijepe kvadratiće na praznog slona praveći jedinstvenu cjelinu, surađujući jedni s drugima i planirajući krajnji vizualni izgled rada.

Potrebni resursi: video priča Elmer-the Patchwork Elephant, veliki format A3 s prikazom slona, papirnići izrezani u obliku kvadrata, bojice i ljepilo.

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: My values – I believe in me

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razvija samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi uz uporabu jednostavnih izraza za predstavljanje sebe, svojih osjećaja i sposobnosti. Učenik imenuje osjećaje, boje, životinje, odjeću, dane, godišnja doba i aktivnosti. Sudjeluje u kratkom razgovoru i grupnim aktivnostima. Koristi glagole to be, have got i can pri formiranju rečenica.

Međupredmetna povezanost: Glazbena kultura - sudjeluje u izvedbi pjesme uz pokrete reproducirajući afirmativne stihove prema ritmu; Likovna kultura - kreativno se izražava kroz vizualni prikaz koristeći likovne tehnike crtanja, izrezivanja i kreiranja uzoraka; Maternji jezik - učenik izražava svoja mišljenja i osjećaje i interpretira poslušanu pjesmu i poruke.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Uz poticanje aktivnosti kao što su jačanje samopouzdanja i slike o sebi gradimo mladu osobu koja će biti svjesna svojih osobina. Na taj način preveniramo ružne emocije koje izazivaju neprimjerene reakcije i sukobe među vršnjacima. Izgradnjom svog unutarnjeg mira i stabilnosti pravimo pozitivne pretpostavke za izgradnju unutarnjeg mira i mira među drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica je pripremila 11 slikovnih kartica s bojama. Potiče učenike da zborno imenuju sve boje. Izražajno govori:"Today, I'm not a teacher, today I'm one colour, I'm yellow because I feel happy and looking forward to enjoy in summer". Potiče učenike da zamisle da su i oni jedna boja, odaberu koja boja i objasne zašto. Učenici biraju boju koja predstavlja njihovo raspoloženje ili karakter.

Aktivnost 2 Učenici formiraju krug držeći se za ruke. Učiteljica ih podsjeća na prethodnu aktivnost o bojama, naglašavajući da je svaka boja posebna i jedinstvena, baš kao što su i njeni učenici. Naglašava da je sigurna da je svatko od njih poseban i da zna raditi mnoge divne stvari. Nastavlja da ona vjeruje u njih i zna da su posebna djeca. Izražajno govori „I believe in you" because you are kind, brave, helpful, smart...Svaki pridjev dočarava gestama i učenici oponašaju učiteljicu i ponavljaju izgovor riječi za njom. Objašnjava da će baciti mekanu loptu jednom od učenika, a onaj tko uhvati loptu treba reći nekoliko rečenica o sebi prema modelu I am...I have got...I can.... I love... I believe in me because....Aktivnost se odvija dok svi učenici ne završe s izražavanjem.

Aktivnost 3 I believe in me Na youtubu učiteljica pušta prikaz pjesme I believe in me. Nakon što učenici poslušaju i pogledaju video prikaz pjesme učiteljica ih potiče da reproduciraju pjesmu uz pokrete. Učiteljica uzima krede u boji i izdvaja nekoliko stihova iz pjesme: I CAN LEARN AND GROW, I AM KIND AND BRAVE, I FILL THE WORLD WITH JOY AND LIGHT....Učenici precrtavaju svoj dlan na raznobojni papir i pišu po jedan stih koji im se najviše svidio. Izrezuju papirni dlan, ukrašavaju ga po želji te formiraju veliki zajednički cvijet od svih uradaka.

Aktivnost 4 Sat ćemo završiti refleksijom na prethodne aktivnosti. Učiteljica pita učenike: Što znači vjerovati u sebe? Što znači vjerovati u drugoga? Koja aktivnost ti se najviše svidjela na današnjem satu? Još jednom svi učenici i učiteljica sudjeluju u pjevanju pjesme *I believe in me* uz pokrete.

Potrebni resursi: raznobojni papir, bojice, škarice**,** mekana lopta**,** slikovne karte.

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: The friendship garden

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati jezične kompetencije učenika kroz igru, recitaciju i mini dijalog istovremeni potičući svijest o važnosti prijateljstva, međusobnog uvažavanja, prihvaćanja različitosti i izgradnje pozitivnih odnosa prema učenicima. Prepoznaje i imenuje riječi i glagole povezane s temom prijateljstva, sluša s razumijevanjem te izdvaja glavnu poruku zagonetke, prepoznaje dobre i loše obrasce ponašanja, sudjeluje u razgovoru uvažavajući mišljenje drugih učenika, izrađuje vlastiti vizualni materijal povezan s temom prijateljstva i reproducira stihove o prijateljstvu naglašavajući riječi pravilno.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - učenik razvija svijest o važnosti vlastitog ponašanja i njegovom utjecaju na druge ljude i prepoznaje važnost međusobnog poštovanja, suradnje i odgovornog odnosa prema zajednici: Tjelesni i zdravstveni odgoj - učenici kroz suradničke igre i aktivnosti u krugu razvijaju osjećaj zajedništva, međusobnog povjerenja i pripadnost grupi uz koordinaciju pokreta i izmjenu položaja tijela.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz aktivnosti učenici razvijaju empatiju, nenasilnu komunikaciju i sposobnost uvažavanja drugih. Prepoznaju pozitivne i negativne obrasce ponašanja u prijateljskim odnosima te promišljaju o njihovim uzrocima i posljedicama. Uče kako prihvaćanje, lijepa riječ i prijateljski odnos doprinose osjećaju sigurnosti i pripadnosti u razredu i zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica počinje sat s nekoliko zagonetki: „I am with you at school, I sit by your side. We learn and we play, we laugh and we smile. Who am I?“ I am not your brother, I am not your sister, but I play with you every day. Who am I?“ „ I share my toys, I share my smile, I like to talk and play a while. Who am I?“ Odgovor je naravno, a friend. Sat se nastavlja uz razgovor o tome tko je njihov prijatelj, zašto je upravo taj dječak/djevojčica njihov prijatelj, kako provode vrijeme s njim/s njom te koliko im znači?

Aktivnost 2 Učenici formiraju krug držeći se za ruke. Uz pomoć brojalice (iney, miney, miney, moe, catch a tiger by the toe, if he roars, let him go, iney, miney, miney, moe) učenici i učiteljica biraju dijete koje će stajati u sredini kruga. Ostali učenici i učiteljica lagano koračaju oko učenika u sredini i govore stihove: All around Maja, one, two, three, if you want a good friend, just choose me. Učenici u krugu lagano skaču i govore choose me, kako bi učenik koji stoji u sredini kruga imao priliku odabrati prijatelja. Učenik iz sredine kruga odabire prijatelja, pruža mu ruku i govori „You are my friend“. Odabrani prijatelj odlazi u sredinu kruga i igra se nastavlja. Učenici se vraćaju na svoja mjesta, a učiteljica nastavlja s temom prijateljstva.

Aktivnost 3 Učiteljica je pripremila nekoliko kartica s glagolima: SHARE, SMILE, HELP, RESPECT, HURT, LAUGH, BULLY, PLAY, DANCE, WALK, LIE...Izgovara glagol po glagol i mimikom ga dočarava. Na ploči crta dva emotikona, ljutka i smješka. Objašnjava učenicima da ćemo razvrstati radnje, tj. što prijatelji rade stavljamo ispod smješka, što ne rade, stavljamo ispod ljutka. Tijek sata se nastavlja dijalogom o prijateljstvu: Kako održavati prijateljstvo,?Imaju li neke prijatelje od vrtića? Što se dogodi kada upoznaju nove prijatelje, što biva sa starim? Naglašava važnost čuvanja prijatelja, kako starih, tako i novih te učenicima recitira sljedeće stihove: MAKE NEW FRIENDS, BUT KEEP THE OLD, ONE IS SILVER THE OTHER IS GOLD. Ohrabruje učenike da ponove stihove nakon učiteljice.

Aktivnost 4 Učiteljica je prethodno pripremila slamke i nastavni listić s isprintanim cvjetovima. Objašnjava učenicima da ćemo praviti „vrt prijateljstva“ na način da će svako dijete na laticama

cvijeta napisati glagole tj. aktivnosti koje su potrebne za uspješno prijateljstvo. Cvjetove će ukrasiti prema želji i stavljati ih u zamišljeni vrt. „Vrt“ može biti plutana ploča na koju ćemo staviti zeleni ili smeđi hamer papir. Navedena aktivnost se može nastaviti na način da učenici pišu ili crtaju poruke usmjerene na važnost prijateljstva i prijatelja općenito.

Potrebni resursi: Smiles 2 Jenny Dooley Alfa/Express publishing, nastavni listić s prikazom cvijeta, kartice s glagolima, raznobojne slamke i zeleni i/ili smeđi papir.

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / III razred

Naziv nastavne jedinice: „Mouse's garden"

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje kratke priče na engleskom jeziku kroz vještine slušanja, čitanja i govora. Prepoznati i imenovati nazive za povrće, sudjelovati u mini igrokazu uz uporabu jednostavnih rečenica i fraza.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - učenik opaža ponašanja bližnjih i poredi ih sa svojim. Identificira oblike pomažućeg ponašanja i primjenjuje neke od njih; Priroda i društvo - uočava procese sadnje i razvoja biljaka kroz godišnja doba. Maternji jezik - primjenjuje izraze pristojne komunikacije: molim, hvala, izvoli i oprosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz priču i jednostavan dijalog uče o dijeljenju hrane, prijateljstvu i međusobnom pomaganju. Kroz imenovanje životinja i situacija iz priče razvija empatiju, samorefleksiju i uvažavanje drugih. Učenici prepoznaju važnost suradnje i timskog rada u svakodnevnim situacijama te uočavaju kako humani postupci i međusobna podrška doprinose stvaranju zdravog i sigurnog okruženja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica počinje sat tako što na karti svijeta pokazuje nekoliko zemalja: Njemačku, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Ujedinjeno Kraljevstvo. Objašnjava da svaka zemlja ima svoje dječje priče koje se prenose generacijama. Potiče ih da navedu neke priče koje dolaze iz navedenih zemalja koje je pokazala na karti i najavljuje današnju priču koja dolazi iz UK.

Aktivnost 2 Učiteljica proziva jednog učenika i opisuje njegov izgled, boju očiju, dob itd. Objašnjava učenicima da je sve navedeno činjenica jer može dokazati svoje tvrdnje. Obrazlaže razliku između činjenica i mišljenja i najavljuje sljedeću aktivnost. Pripremila je nekoliko tvrdnji vezanih za današnju lekciju. Ukoliko učenici smatraju da je ta tvrdnja mišljenje podići će crveni papir, no ukoliko smatraju da je činjenica podići će zeleni papir. *(Miševi jedu sir. Zečevi jedu mrkvu. Učenici naše škole su najbolji sportaši u gradu. Samo neke papige mogu govoriti, itd.*) Nakon što učenici podignu odgovarajući papir, učiteljica komentira s učenicima istinotost datih odgovora i u koju kategoriju su ih svrstali i zašto.

Aktivnost 3 Nakon aktivnosti razlikovanja činjenica i mišljenja učiteljica najavljuje gledanje priče "Mouse's Garden". Učenici tijekom gledanja obraćaju pozornost na postupke likova i poruke koje priča prenosi. Nakon gledanja razgovaraju o činjenicama i mišljenjima iz priče te uočavaju važnost pomaganja, dijeljenja i međusobne podrške.

Aktivnost 4 Učiteljica odabire četiri učenika i dodjeljuje im uloge iz priče (Daddy Mouse, Mr Rabbit, Mrs Parrot i Mr Tortoise). Učenici kroz kratki igrokaz koriste jednostavne fraze na engleskom jeziku vezane za hranu, pomaganje i bonton. Ostali učenici crtaju vrstu hrane koju bi darovali tati Mišu te mu prilaze i simbolično uručuju "hranu" koristeći naučene izraze. Kroz aktivnost učenici razvijaju jezične kompetencije, empatiju, suradnju i svijest o važnosti pomaganja i dijeljenja.

Aktivnost 5 Nakon igrokaza učiteljica potiče učenike na razgovor o priči i postupcima likova. Učenici iznose svoja mišljenja odgovarajući na pitanja: *Tko je pomogao tati Mišu? Što bi se dogodilo da životinje nisu pomogle? Trebamo li pomagati drugima?* Učenici povezuju događaje iz priče s vlastitim iskustvima kada su nekome pomogli ili kada je njima pružena pomoć. Kroz razgovor razvijaju empatiju, zahvalnost i razumijevanje važnosti međusobne podrške i suradnje u svakodnevnom životu. Učiteljica piše na ploči MORAL te daje učenicima samoljepljive papire na kojima će oni napisati pouku priče i zalijepiti je na ploču.

Aktivnost 6 Na kraju sata učiteljica učenicima predstavlja smeđi hamer papir koji simbolizira "vrt vrijednosti". Potiče učenike da razmisle koje bi vrijednosti i dobra djela željeli "posaditi" u svoj vrt kako bi izrasli prijateljstvo, povjerenje i zajedništvo. Učenici daju svoje odgovore, a učiteljica daje poticajne komentare naglašavajući važnost empatije i mirne komunikacije.

Potrebni resursi: Smiles 2 Jenny Dooley Alfa/Express publishing, video uradak „Mouse's garden" ili print priče, slikopriča, opcionalno-maske od papira za uloge životinja, raznobojni papir, smeđi hamer papir.

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IV razred

Naziv nastavne jedinice: International Children's Day

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati komunikacijsku kompetenciju učenika na engleskom jeziku kroz temu Međunarodnog dana djece, upoznati ih s osnovnim dječjim pravima i odgovornostima te poticati poštovanje, empatiju i uvažavanje različitosti među djecom svijeta**.** Razumije i prepoznaje osnovni vokabular vezan uz dječja prava, odgovornosti i svakodnevni život djece; koristi jednostavne riječi i izraze na engleskom jeziku za opisivanje prava i odgovornosti; sudjeluje u vođenim govornim aktivnostima koristeći naučeni vokabular; povezuje sadržaj lekcije s vlastitim iskustvima i ponašanjem u školi i obitelji; razlikuje pojmove *rights* i *responsibilities*; pokazuje empatiju i poštovanje prema djeci iz različitih kulturnih i životnih okruženja.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - razvija empatiju, toleranciju i poštovanje prema drugima. Uvažava različitosti među ljudima; Građanski odgoj i obrazovanje - prepoznaje dječja prava i odgovornosti. Razumije važnost aktivnog sudjelovanja u zajednici; Uporaba IKT-a - koristi digitalne sadržaje za usvajanje novih znanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje svijesti o jednakom dostojanstvu svakog djeteta bez obzira na nacionalnost, vjeru, jezik ili boju kože. Poticanje empatije prema djeci koja žive u siromaštvu, ratnim područjima ili teškim životnim uvjetima. Učenje poštivanja ljudskih prava kao temelja kulture mira. Razvijanje osjećaja solidarnosti, suradnje i odgovornosti prema drugima. Jačanje uvjerenja da svako dijete ima pravo na sigurnost, obrazovanje, igru i mir.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica poziva učenike da ustanu i uz pokret otpjevaju pjesmu „We Are the World, We Are the Children". Nakon pjesme učenici iznose dojmove i razgovaraju o porukama koje pjesma prenosi. Učiteljica postavlja pitanja: Can you imagine the world without children? Why are children important? What do each child need to be safe, happy and respected? Naglašava da svako dijete, bez obzira gdje živi, zaslužuje ljubav, poštovanje, obrazovanje i mir.

Aktivnost 2 Učiteljica prikazuje fotografije djece iz različitih dijelova svijeta. Potiče učenike na promatranje i razgovor uz niz pitanja: Who are they? How do they look? How do they feel? Do they need help? Učenici iznose svoja zapažanja i razvijaju empatiju prema djeci koja žive u različitim okolnostima.

Aktivnost 3 Učiteljica postavlja pitanja: Imaju li sva djeca jednaka prava? Što su dječja prava? Zašto su važna? Predstavlja Konvenciju o pravima djeteta te objašnjava da je donesena kako bi zaštitila svu djecu svijeta.

Aktivnost 4 Uz PPT prezentaciju učenici upoznaju temeljna dječja prava. These are: family, education, food and health care, having rest and play, opinion, peace, protect, culture, language and religion. Nakon svakog prava učenici navode primjere iz vlastitog života.

Aktivnost 5 Djeca svijeta slave. Učiteljica predstavlja načine obilježavanja Međunarodnog dana djece u različitim državama. Nakon predstavljanja učenici raspravljaju: Koji vam se način proslave najviše sviđa? Kako biste vi obilježili Dan djece? Što bi sva djeca trebala imati bez obzira gdje žive?

Aktivnost 6 RIGHT ili RESPONSIBILITY? Učiteljica upoznaje učenike s pojmovima RIGHT i RESPONSIBILITY. Kroz razgovor učenici zaključuju da uz prava dolaze i određene odgovornosti. Učiteljica čita primjere prava i odgovornosti. Ako smatraju da je riječ o pravu, učenici podižu desnu ruku. Ako smatraju da je riječ o odgovornosti, podižu lijevu ruku.

Aktivnost 7 Završna refleksija

Učenici sjedaju u krug.

Učiteljica postavlja pitanja:

- Što ste danas naučili?
- Koje dječje pravo vam je najvažnije?
- Kako možemo pomoći da se svako dijete osjeća prihvaćeno i sigurno?
- Što za vas znači mir?

Učenici iznose svoje mišljenje te zaključuju da svako dijete zaslužuje ljubav, poštovanje, sigurnost i priliku za sretan život.

Potrebni resursi: PPT prezentacija, pjesma „We are the world, we are the children".

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IV razred

Naziv nastavne jedinice: Save the planet Earth

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati svijest o važnosti zaštite okoliša, odgovornog odnosa prema prirodi i međusobne povezanosti svih živih bića i ekosustava na Zemlji. Učenik imenuje osnovne pojmove vezane za prirodu i ekologiju, sudjeluje u razgovoru, uočava probleme okoliša i predlaže rješenja, razvija osjećaj odgovornosti i suradnje kroz grupni rad.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo - učenik razvija svijest o zaštiti okoliša, ekologiji i odgovornom odnosu prema prirodi; Likovna kultura - izrađuje kreativni uporabni rad od recikliranog materijala; Građanski odnos i obrazovanje - učenika se potiče na razvoj odgovornosti, suradnje i aktivnog odnosa prema zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom

Osvrtom na poslovice razvija se učenikova svijest da su ljudi samo dio lanca života na zemlji te da moraju djelovati osviješteno i pokazati brigu za sva bića i ekosustave na Zemlji. Usvajajući model 5Rs učenike se osposobljava za nesebično ponašanje i brigu za održivost. Sudjelujući u izradi zajedničkog projekta učenici se uče na suradnju, dogovor, demokratski izbor predstavnika grupe i slično.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Spot the problem Učiteljica počinje sat pokazujući učenicima sliku s prikazom onečišćenog dna mora. Potiče učenike da opišu sliku navodeći sve detalje koje su prikazane na slici. Postavlja im pitanja: What can you see at the picture? Why are there rubbish in the sea? Who throws garbage and why? Učenici odgovaraju na pitanja i iznose vlastita mišljenja. Nakon razgovora navode i druge probleme okoliša s kojima se susrećemo u svakodnevnom životu.

Aktivnost 2 Sayings/Proverbs Učiteljica je donijela omotnicu s prethodno ispisanim poslovicama na papirićima.(The Earth does not belong to the man, the man belongs to the Earth/We have just borrowed the Earth from our grandchildren/Take care of the Earth, and the Earth will take care of you.) Jedan od učenika izvlači papir s poslovicom, čita je i učenici diskutiraju o pročitanom.

Aktivnost 3 Nakon što smo izdvojili neke od problema s kojima se suočavamo, učiteljica optimistično govori da postoji jedna formula koja nam može pomoći pri rješavanju eko problema i zove se 5 Rs. Učiteljica objašnjava da 5Rs znači REUSE, REDUCE, REFUSE, RECYCLE AND ROT te pojašnjava značenje svake pojedine aktivnosti. Učenici se nadovezuju na izlaganje dajući svoje prijedloge za uporabu 5Rs. Npr. I will wear reused clothes, I can reduce water or light usage, I can collect vegetable peel and start my own compost.

Aktivnost 4 From trash to treasure Učiteljica je pripremila veliku platnenu vrećicu s raznim iskorištenim predmetima kao što su staklenke, boce, ambalaža od jaja, mliječnih proizvoda i slično. Također je pripremila po 4 raznobojna žetona, sveukupno 20. Učenici dolaze do kutije s žetonima, zatvaraju oči i uzimaju žeton te formiraju skupine iste boje. Učiteljica dodijeljuje iskorištenu ambalažu, tempere, stari novinski papir i drvofiks svakoj skupini. Zadatak svake skupine je izraditi uporabni predmet od onoga koji je bio predviđen za otpad.

Aktivnost 5 Classroom exibition Svaka skupina odlaže svoje radove na posebno predviđeno mjesto. Predstavnik svake skupine opisuje predmet koji su doradili i njegovu novu uporabnu namjenu. Na kraju sata učenici zajednički pjevaju pjesmu Save the Planet Earth te kratko reflektiraju što mogu učiniti kako bi pomogli očuvanju okoliša.

Potrebni resursi: Smiles 2, radna bilježnica stranica 56 Jenny Dooley Alfa/Express publishing**,** omotnica s poslovicama**,** iskorištena ambalaža, tempere, bojice, drvofiks, novinski papir.

Josipa Šarac-Puljić

Predmet/Razred: Engleski jezik / V razred

Naziv nastavne jedinice: A very hungry caterpillar

Ciljevi i ishodi učenja: Poticati razvoj jezičnih kompetencija kroz slušanje i interpretaciju priče uz usvajanje vokabulara o hrani, danima u tjednu i važnosti međusobne podrške i razvoja. Učenik imenuje dane u tjednu, voće, povrće i ostalu hranu na engleskom jeziku. Prepoznaje ključne informacije iz slušanog i gledanog sadržaja. Koristi jednostavne jezične strukture u komunikaciji na engleskom jeziku. Predlaže oblike suradnje, podrške i poticajnog ponašanja u razredu.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo - učenik razumije razvoj gusjenice u leptira i uočava promjene tijekom rasta i razvoja živih bića, razvijajući odgovoran odnos prema sebi, drugima i prirodi. Učenik razumije koncept zdravog načina života; Osobni i socijalni rast i razvoj - učenik iskazuje emocije, potrebe i iskustva kroz razgovor o priči te razvija empatiju, samopouzdanje i suradničke odnose u razredu.

Veza s mirovnom pedagogijom: Razgovarajući o etapama kroz koje prolazi gusjenica, povezujući priču s vlastitim emocijama, iskustvima i osjećajem prihvaćenosti i samopouzdanja. Kroz aktivnosti suradnje "Butterfly promise" učenici razvijaju podršku, empatiju i poticajno ponašanje u razredu, učeći da se pozitivni odnosi grade strpljenjem, brigom za sebe i druge te poštovanjem svih živih bića koja ih okružuju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učiteljica pokazuje učenicima dvije slikovne karte: gusjenicu i leptira te jasno izgovara riječi na engleskom " a caterpillar" "a butterfly". Postavlja nekoliko pitanja učenicima kako bi ih potakla na razmišljanje. *What are these little animals? What do they have in common? Do you know anything about these animals?* Nakon što su učenici dali svoje odgovore na postavljena pitanja učiteljica kratko objašnjava razvojni put od gusjenice do leptira. U svom izlaganju koristi slikovne kartice i naglašava pravilan izgovor riječi: an egg, a coccon, a butterfly, a leaf.

Aktivnost 2 Učiteljica je prethodno pripremila 5 nastavnih listića s različitim sadržajem o razvoju gusjenice i pretvaranju u leptira. Dijeli učenike u 5 skupina, a svaka skupina se međusobno dogovara tko će biti predstavnik. Na taj način se potiče kultura dijaloga, mirno rješavanje izbora i kompromis. Svakoj skupini se dodjeljuje po jedan nastavni listić s različitim sadržajem. Učenici imaju 5 minuta da pročitaju napisano na listiću, a svaki predstavnik skupine će imati zadatak da izdvoji ključne informacije koje su pročitali.

Aktivnost 3 Učiteljica najavljuje da ćemo pogledati video priču o malo drugačijoj gusjenici od ovih koje smo prethodno znanstveno istražili pod nazivom "A very hungry caterpillar". Nakon odgledanog učiteljica lijepi na ploču nazive za dane u tjednu i potiče učenike da ponove točan izgovor za modelom. Također je isprintala slike hrane koje se prikazuju u video priči..Dodjeljuje učenicima uloge: pripovjedač, gusjenica i "dani u tjednu". Učenici izvode igrokaz.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata učenici iznose svoje dojmove o priči. Učiteljica potiče razgovor postavljajući pitanja poput: *Što je gusjenici bilo potrebno za rast? Što se dogodilo u subotu? Je li pravilna prehrana važna? Koliko je vrijeme važno u procesu rasta? Možemo li se sjetiti nekog člana obitelji koji se nedavno rodio? Što je njemu potrebno za razvoj? Osim hrane i pića što je još potrebno da bi se beba razvila u odraslog čovjeka? Je li nam potrebna ljubav, podrška i mir?* Na osnovu postavljenih pitanja učenici daju svoje odgovore, povezujući sadržaj priče s vlastitim iskustvima i opažanjima svijeta oko sebe.

Aktivnost 5 Učiteljica je za svakog učenika pripremila print s prikazom leptira. Objašnjava učenicima da svatko od nas može izrasti u nešto lijepo, baš kao što je i gusjenica narasla u leptira. Pojašnjava im da trebaju napisati 5 stvari koje će oni pokušati primijeniti da bi izrasli u bolje osobe. Učenici lijepe leptire na vidno mjesto kako bi im bili podsjetnik za kreiranje ugodnije i poticajne atmosfere u razredu temeljene na kulturi dijaloga i uvažavanju jedni drugih.

Potrebni resursi: "A very hungry caterpillar" by Eric Carle, nastavni listići za aktivnosti 2 i 3, print za aktivnost "Butterfly promise", slikovne kartice hrane.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Show and tell – unusual hobbies

Ciljevi i ishodi učenja: Usvajanje vokabulara (unusual, badges, sugar decorations, combine, eagerly, colorful, cupcakes,...) i razvijanje vještine čitanja sa razumijevanjem kao i usmenog izražavanja kroz temu neobičnih hobija. Razvijanje empatije prema različitosti, poštovanje tuđih interesovanja i podsticanje tolerancije. Upoznavanje učenika sa metodom 6 šešira. Učenik razumije osnovne informacije iz teksta o hobijima, primjenjuje novi vokabular, izražava svoja osjećanja i interesovanja, sarađuje u grupi, izlaže svoje ideje.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - dizajniranje i ukrašavanje mafina; Maternji jezik - usmeno izražavanje i opisivanje; Tehničko obrazovanje-kreativni rad; Odjeljenska zajednica - tolerancija i prihvatanje različitosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije prema različitosti, razvijanje tolerancije prema različitosti, saradnja u paru i u grupi, razvijanje samopouzdanja u izražavanju ideja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nekoliko učenika, kojima je nastavnica na prethodnom času rekla da donesu svoju kolekciju, predstavljaju svoj hobi (izlaze naizmjenično). Ostali učenici im postavljaju pitanja o hobiju: When did you start that hobby? How did you start that? How many do you have? What is your favorite one?

Aktivnost 2 Kroz vođeno čitanje (Guided reading) učenici čitaju tekst iz udžbenika i moraju da pronađu sljedeće odgovore: Why is the day special for Andy? What does Andy collect? What is his other hobby? What did he make for his mom? Odgovori se provjere kroz razgovor.

Aktivnost 3 Nastavnica objasni metodu 6 šešira a zatim učenike podijeli u 6 grupa po mjestu sjedenja (3-4 učenika u grupi). Svaka grupa dobija papir sa šeširom različite boje: bijeli, crveni, crni, žuti, zeleni i plavi kao i kartice sa zadacima koje odgovaraju boji šešira. Učenici imaju 15 do 20 minuta da odgovore na pitanja i da se pripreme za izlaganje. „Bijeli šešir" izvlači činjenice o Endiju iz teksta, Crveni šešir govori o Endijevim osjećanjima, „Crni šešir" o mogućim rizicima ismijavanja Endijevog hobija, „Žuti šešir" pronalazi dobre stvari u vezi bavljenja hobijem, „Zeleni šešir" treba da kreira novi neobičan hobi a „Plavi šešir" treba da prati rad svih grupa i da sagleda konačnu sliku o važnosti bavljenja hobijem. Učenici iz grupe „Plavi šešir" se kreće po učionici i prate rad grupa a zatim donose svoj zaključak.

Aktivnost 4 Učenici iz različitih grupa izlaze ispred razreda tako što jedan učenik drži sliku šešira a ostali učenici izlažu svoje odgovore. Učenici iz ostalih grupa pažljivo slušaju izlaganje svojih drugara jer na kraju moraju da znaju koje su zadatke imali njihovi drugari na osnovu boje šešira. U prilogu se nalaze nastavni listići sa zadacima za učenike.

Aktivnost 5 Na kraju časa će nastavnica provjeriti da li su učenici razumjeli metodu „ 6 šešira", a zatim će učenicima postaviti nekoliko kviz pitanja o obrađenom tekstu i na taj način provjeriti novonaučeni vokabular. U prilogu se nalazi listić sa kviz pitanjima.

Potrebni resursi: Udžbenik "English is fun 4" (Engleski jezik za 6. razred osnovne škole JP „Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2020. a.d.), nastavni listići sa zadacima**,** 6 slika sa šeširima u boji (nacrtani rukom) bijela, crvena, žuta, crna, zelena i plava, kviz pitanja.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Home, sweet home

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za razumijevanje i aktivnu upotrebu vokabulara vezanog za dom (prostorije i namještaj) kroz analizu teksta i primjenu There is/are u komunikacijskim situacijama. Učenik prepoznaje i objašnjava ključne riječi, tačno imenuje i kategoriše ključne pojmove u određene lokacije, samostalno formuliše pitanja o pročitanom tekstu, upotrebljava There is/are odgovarajući na pitanja o tekstu, aktivno sluša drugog učenika i argumentovano pregovara u grupi radi postizanja kompromisa.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura-kreativno prikazivanje i označavanje objekata i prostorija**;** VROZ – uspostavljanje kulture pravedne igre, samokontrola u takmičarskim uslovima, konstruktivno pregovaranje unutar tima, vještina javnog upućivanja pohvale vršnjacima tokom obilaska galerije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu teksta učenici razvijaju toleranciju, konstruktivno pregovaranje I uvažavanje tuđeg mišljenja kroz timski rad i kompromis. Kroz razgovor I razmjenu ideja, uče važnost nenasilne komunikacije kao i javnog upućivanja pohvala vršnjacima. Kroz rad u grupi i paru razvijaju osjećaj timskog duha, zajedništva kao i međusobne pomoći kroz vršnjačko učenje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik učenicima pušta uvodnu pjesmu o prostorijama u kući na televizoru kako bi podigao energiju i najavio temu. Učenici slušaju pjesmu i obraćaju pažnju na prostorije koje se spominju u pjesmi. Nakon slušanja pjesme, učenici navode koje su prostorije u pjesmi čuli a nastavnik ih zapisuje na tabli.

Aktivnost 2 Nastavnik dijeli učenike u parove unutar klupa (učenik A/B) i govori da otvore udžbenik na str.56. Učenik A čita prvu polovinu teksta dok učenik B pažljivo sluša sa zatvorenom knjigom i nakon saslušanog teksta postavlja 2 pitanja učeniku A o tekstu npr. Where does Maggie live? How many rooms and stories does her house have? Zatim učenik B čita drugu polovinu teksta a učenik A pažljivo sluša pa postavlja 2 pitanja o tekstu npr. What is there in Maggie's bedroom? What is opposite the small dresser in her room? Nastavnik obilazi učenike i prati njihov rad i pomaže im ukoliko učenik ne razumije neku riječ iz teksta ili ako ne zna formulisati pitanje. Učenici na ovaj način razvijaju aktivno slušanje, vježbaju razumijevanje teksta i proširuju vokabular vezan za kuću.

Aktivnost 3 Nastavnik zatim provjerava razumijevanja teksta putem kratkog kviza koji je prikazan na ppt prezentaciji (u prilogu). Učenici odgovaraju na pitanja govorom tijela i to tako da stave ruke na glavu za tačan odgovor, a prekrste na grudima, za netačan. Nastavnik prati odgovore, a učenici povratnu informaciju dobijaju na ppt prezentaciji.

Aktivnost 4 Nastavnik učenicima dijeli kartice sa pojmovima i objašnjenjima tih pojmova. Učenici na znak nastavnika (zvonce) ustaju i kreću se slobodno po učionici u potrazi za svojim parom. Par čine učenici koji imaju pojam i objašnjenje pojma (STAIRCASE-You see it in a house with two stories. You walk up or down on it to go to another floor). Nastavnik je učionici označio mjesta (stanice) na koja djeca idu kad pronađu svoj par. Zadatak parova je da, kada ih nastavnik prozove, pročitaju šta se nalazi na njihovoj kartici.

Aktivnost 5 Nastavnik zatim grupiše učenike na osnovu parova koji su formirani u prethodnoj aktivnosti, tako da 2 para čine jednu grupu jer imaju po 2 pojma i 2 objašnjenja za istu stanicu.

Tako formirane grupe sjedaju na označena mjesta, tj. stanice. svaka stanica je jedna prostorija u kući i odgovara karticama učenika. Učenici zatim dobijaju list papira A4 i zadatak je da zamisle i nacrtaju svoju prostoriju iz snova i da označe pojmove koje su nacrtali i da ih napišu na engleskom jeziku. Učenici napišu 3 rečenice o nacrtanoj prostoriji koristeći There is /There are. Naziv prostorije je i naziv stanice (bathroom, bedroom, living room, kitchen, other room). Učenici se međusobno dogovaraju oko raspodjele zadataka unutar grupe. Na ovaj način se uče toleranciji, timskom radu kao i uvažavanju tuđeg mišljenja i međusobnoj saradnji. Dok učenici rade, nastavnik im dijeli po jedan stiker. Učenici zatim ostavljaju svoje završene radove na klupi, uzimaju svoje stikere i odlaze u obilazak ostalih radova (Gallery walk). Učenici pojedinačno analiziraju radove drugih grupa i lijepe svoj stiker na rad koji im se najviše sviđa. Kad završe obilazak, vraćaju se na svoje mjesto i broje stikere. Grupa sa najviše stikera je pobjednik i oni dobijaju aplauz i zatim jedan učenik iz grupe opiše prostoriju koju su nacrtali.

Aktivnost 6 Na kraju časa nastavnik učenicima dijeli izlazne kartice koje će oni popuniti i predati nastavniku pri izlasku iz učionice.

Za domaću zadaću učenici će uslikati telefonom omiljeni predmet iz svoje sobe i sljedeći čas opisati taj predmet sa slike ostalim učenicima.

Potrebni resursi: Udžbenik "English is fun 4" (Engleski jezik za 6. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2020. a.d.), tekst iz udžbenika, ppt prezentacija, kartice sa pojmovima i objašnjenjima, izlazne kartice, mali stikeri.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: A friend in need

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je osposobiti učenike za razumijevanje i aktivnu upotrebu vokabulara vezanog za sukobe i emocije (bully, incident, bruise, cruel, pick a fight) kroz analizu teksta i primjenu past simple tense u komunikacijskim situacijama. Učenik prepoznaje i objašnjava ključne riječi, analizira i identifikuje uzroke sukoba, prepoznaje i definiše oblike nasilja, govori o posljedicama nasilnog ponašanja i predlaže rješenja problema, upotrebljava past simple tense odgovarajući na pitanja o tekstu.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost - analiza likova, njihovih postupaka i emocija te razumijevanje poruke teksta; Likovna kultura - kreativno izražavanje emocija i prikaz mogućih rješenja konflikta kroz crtež ili plakat; Društvo, kultura, religija/Vjeronauka - razvijanje tolerancije, empatije i kulture mira kroz razgovor o poštovanju, podršci i odgovornom odnosu prema drugima; Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici - prevencija nasilja i mirno rješavanje konflikta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu situacije iz teksta učenici razvijaju razumijevanje pojma nasilja i prepoznaju osjećanja žrtve i posmatrača, razvijajući empatiju i osjetljivost prema drugima. Kroz razgovor i razmjenu ideja uče važnost nenasilne komunikacije, međusobne podrške i odgovornog reagovanja u konfliktnim sitacijama, te razvijaju povjerenje u podršku škole, porodice i drugih autoriteta u rješavanju problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pokazuje sliku iz udžbenika i pita What can you see? Are these boys happy? Učenici opisuju situaciju, prepoznaju emocije likova i iznose vlastita mišljenja.

Aktivnost 2 Kroz tehniku „ Grozdovi" nastavnik na tabli zapisuje riječ BULLY, nakon čega učenici u paru razgovaraju o asocijacijama vezanim za navedeni pojam. Učenici iznose ideje koje nastavnik zapisuje na tabli, a zatim razgovaraju o mogućim uzrocima i posljedicama nasilnog ponašanja. Učenici razvijaju kritičko mišljenje, aktivno slušanje i uvažavanje različitih perspektiva.

Aktivnost 3 Učenici naizmjenično naglas čitaju tekst, a zatim uz podršku nastavnika objašnjavaju nepoznate riječi koristeći sinonime i kontekst. Primjeri: cruel - unkind, to pick a fight – to start a fight, bruise – an injury when someone hits you. Učenici vježbaju razumijevanje teksta i proširuju vokabular vezan za emocije i sukobe.

Aktivnost 4 U ovom dijelu časa će se primijeniti metoda „Drvo problema" pa će nastavnica učenike podijeliti u 4 grupe po 4 ili 5 učenika i to po mjestu sjedenja. Svakoj grupi će biti dodijeljena različita tema. Prva grupa će raditi na „uzrocima" nasilništva na primjeru iz teksta, druga grupa će raditi na samom „problemu" tj. navodiće koji su sve mogući oblici nasilja u školi ili van nje. Treća grupa će raditi na „posljedicama" nasilništva na primjeru iz teksta, a četvrta grupa na „rješenjima" problema. Učenici će po grupama dobiti sticky notes u različitim bojama za svaku grupu na kojima će pisati svoje ideje. Grupama će biti dodijeljene i kartice sa zadacima koji se odnose na njihovu temu. Na tabli će biti istaknut pano sa nacrtanim „Drvetom problema" na koji će učenici iz svake grupe lijepiti svoje papiriće sa idejama. Korijen drveta su uzroci, stablo je problem, grane su posljedice a plodovi su rješenja problema. Izlaziće naizmjenično učenici iz 1., 2., 3. i 4. grupe. Za ovu aktivnost je predviđeno vrijeme od 15 minuta. Nastavnik je tu da nadgleda rad grupa kao i da pomogne učenicima da definišu uzroke, probleme, posljedice i rješenja. Dok učenici rade, nastavnik će u pozadini tiho pustiti pjesmu "Count on me" Bruno Mars kao podsticaj atmosferi podrške i zajedništva.

Aktivnost 5 Predstavnici grupa predstavljaju i obrazlažu dijelove „Drveta problema", iznoseći zaključke o uzrocima, oblicima i mogućim rješenjima nasilja. Učenici razgovaraju o načinima pružanja podrške vršnjacima i mogućnostima nenasilnog rješavanja konflikta u svakodnevnim situacijama.

Aktivnost 6 Učenici rješavaju kratki kviz za provjeru razumijevanja vokabulara, sadržaja teksta i upotrebe past simple tense.

Domaća zadaća: učenici snimaju kratak video (do 3 minute) na temu vršnjačkog nasilja i predstavljaju prijedloge za nenasilno rješavanje konflikta i pružanje podrške vršnjacima.

Potrebni resursi: Udžbenik "English is fun 4"(engleski jezik za 6. razred osnovne škole JP „Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2020.)**,** pano sa nacrtanim „Drvetom problema"**,** kartice sa zadacima, sticky notes u različitim bojama.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: A few / a little

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici otkriju kada se koristi a few/a little u rečenicama kao i da razlikuju brojive i nebrojive imenice, i da zatim i primijene stečeno znanje u zadacima. Učenik promišlja i zaključuje kada se koristi a few/a little, razlikuje brojive i nebrojive imenice, sarađuje u grupi i daje svoj doprinos, rješava zadatke u ekspertnim grupama, objašnjava zadatke drugim učenicima u svojim matičnim grupama, učestvuje u kvizu, primjenjuje naučena gramatička pravila.

Međupredmetna povezanost: Matematika - razgovor o količini (malo-puno); Odjeljenjska zajednica- kuturno i lijepo ponašanje i saradnja; Maternji jezik - razlikovanje gradivnih i apstraktnih imenica i podjela imenica na brojive i nebrojive.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Poticanje učenika na saradnju i aktivno slušanje. Kroz rad u paru i grupni rad, učenici zajednički donose odluke, rade u mješovitim grupama, pojašnjavaju i pomažu jedni drugima oko razumijevanja gramatičkih pravila.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu učenici će se podsjetiti teksta iz udžbenika o Džejn koja priprema rođendansku zabavu i želi da napravi palačinke za svoje drugare. Nastavnica postavlja pitanja poput: When is Jane having a birthday party? What does she want to make for her friends? What ingredients do they need to buy for pancakes? How much food do they need to prepare?

Aktivnost 2 Nastavnica dijeli učenike u 4 matične grupe (A, B, C, D) a zatim unutar matične grupe dodjeljuje brojeve od 1-4 za 4 ekspertne grupe od kojih svaka dobija poseban zadatak. Učenici zatim na osnovu svog broja idu u ekspertne grupe i rješavaju zadatke. Prva ekspertna grupa treba da otkrije koje su to brojive imenice (COUNTABLE NOUNS) u tekstu, druga treba da otkrije koje su to nebrojive imenice (UNCOUNTABLE NOUNS) u tekstu, ekspertna grupa 3 ima zadatak da otkrije kad se koristi A FEW u rečenicama iz teksta, ekspertna grupe 4 da otkrije kad se koristi A LITTLE. Unutar svake ekspertne grupe učenici dobijaju različite uloge npr. Vođa-pazi da svi učestvuju, mjerač vremena-pazi na vrijeme, zapisničar- zapisuje odgovore, kontrolor gramatike-provjerava gramatiku. U prilogu se nalaze zadaci za ekspertne grupe.

Aktivnost 3 Nakon što ekspertne grupe odrade svoje zadatke, vraćaju se u svoje matične grupe kako bi im objasnili zadatak koji su dobili a zatim zajedno rade zadatke u udžbeniku kojima trebaju primijeniti naučeno. Zatim će dobiti zadatke na listićima, koje trebaju zajedno unutar svoje matične grupe uraditi. U prilogu se nalazi nastavni listić.

Aktivnost 4 Nastavnica će učenicima podijeliti papiriće u 2 boje (zelena i roza). Zelena je odgovor A FEW a roza je odgovor A LITTLE a nastavnica zatim čita rečenice u koje treba uvrstiti A FEW ili A LITTLE. Učenici će nakon pročitane rečenice dići papirić u odgovarajućoj boji za odgovor za koji misle da je tačan. Ovo se može uraditi kao malo takmičenje ili kviz pa se učenici mogu dogovoriti unutar grupe ko će dizati papir sa odgovorom i na kraju ćemo sabrati bodove da bismo dobili pobjednika. U prilogu se nalaze pitanja za provjeru.

Aktivnost 5 Nastavnica će učenicima podijeliti izlazne kartice koje će oni popuniti i predati prilikom izlaska iz učionice u kutiju koja je za to predviđena. U prilogu se nalaze izlazne kartice za učenike.

Potrebni resursi: Udžbenik "English is fun 4" (Engleski jezik za 6. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2020. a.d.)**,** nastavni listić za matičnu grupu**,** zadaci za ekspertne grupe**,** pitanja za provjeru**,** izlazne kartice (exit tickets).

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Present Continuous

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti i primijeniti Present Continuous u govoru kroz opisivanje trenutnih osjećaja, razmišljanja i aktivnosti te razvijati saradnju, empatiju i međusobno uvažavanje. Prepoznati i razlikovati potvrdni, odrični i upitni oblik vremena Present Continuous, oblikovati jednostavne rečenice u Present Continuous koristeći zadane glagole i situacije, postavljati i odgovarati na pitanja o trenutnim osjećajima, razmišljanjima i aktivnostima, izvijestiti o informacijama dobijenim u razgovoru koristeći treće lice jednine i množine, prepoznati ponašanja koja doprinose saradnji, međusobnom poštovanju i pozitivnoj atmosferi u razredu.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – glagolska vremena, usmeno izražavanje, aktivno slušanje i prepričavanje tuđih izjava; Odjeljenska zajednica – emocionalna pismenost, međusobna podrška i izgradnja pozitivnih odnosa; Građansko obrazovanje – saradnja, poštivanje različitosti, odgovornost prema zajednici i nenasilna komunikacija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz aktivnosti na času učenici razvijaju jezičke kompetencije primjenom gramatičkih obrazaca u različitim komunikacijskim situacijama, prepoznaju i izražavaju vlastite osjećaje i razmišljanja te uče uvažavati osjećaje i perspektive drugih. Kooperativnim radom, aktivnim slušanjem i međusobnim predstavljanjem vršnjaka jačaju saradnju, povjerenje i međusobno poštovanje. Analizom ponašanja prikazanih na fotografijama promišljaju o tome kako određeni postupci utiču na odnose među ljudima i atmosferu u razredu te razvijaju odgovornost za stvaranje sigurnog, podržavajućeg i uključivog okruženja za sve učenike.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Picture Talk i uvod u temu

Nastavnica prikazuje fotografije djece u različitim svakodnevnim situacijama (saradnja, pomaganje, razgovor, igranje i učenje). Učenici posmatraju fotografije i odgovaraju na pitanja:

What can you see? What are the children doing? Are they helping each other? How do the children feel? Why do you think so? What happens when people help each other? What happens when people don't listen to each other? Nastavnica zapisuje primjere odgovora na tablu i usmjerava učenike da uoče glagolski oblik koji se ponavlja u rečenicama.

Aktivnost 2 Grammar Focus

Nastavnica pojašnjava da Present Continuous koristimo za radnje koje se dešavaju sada, u trenutku govora. Na primjerima sa fotografija učenici uočavaju strukturu: am/is/are + verb + ing

Nastavnica kratko predstavlja potvrdni, odrični i upitni oblik kroz primjere sa fotografija. Učenici usmeno formulišu nekoliko vlastitih rečenica.

Aktivnost 3 Intervju u tri koraka

Učenici rade u grupama od četiri člana. U paru međusobno postavljaju pitanja: *How are you feeling today? What are you thinking about these days? What are you doing after school today? Are you helping anyone these days? Are you worrying about anything?* Prvi učenik intervjuira partnera, zatim zamjenjuju uloge. Nakon toga grupa se okuplja i svaki učenik predstavlja svog partnera koristeći treće lice: *He is feeling happy. She is thinking about her birthday. He isn't worrying about anything. She is helping her grandmother.* Ako neko podijeli da se osjeća tužno, zabrinuto ili usamljeno, učenici mogu ponuditi riječi podrške ili ohrabrenja. Naglašava se važnost slušanja, razumijevanja i podrške među vršnjacima.

Aktivnost 4 Olovke u sredinu

Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa dobija fotografije koje prikazuju različite situacije iz školskog života: *helping a classmate*, *working together*, *excluding someone*, *arguing*, *listening to each other, cleaning the classroom together.* Svaki učenik treba izgovoriti jednu rečenicu u Present Continuous i spustiti svoju olovku na sredinu stola. Primjeri: *The students are working together. The boy is helping his classmate. The children are not listening to each other. The students are excluding one classmate.* Niko ne govori drugi put dok svi članovi grupe ne daju svoj doprinos. Nakon toga grupe razgovaraju o pitanju: *Which behaviours help create a positive classroom atmosphere? Why?* Učenici obrazlažu svoje odgovore i povezuju prikazana ponašanja sa saradnjom, poštovanjem, uključivanjem i međusobnom podrškom.

Nastavnica zaključuje čas postavljanjem nekoliko pitanja: *What have we learned today? How can we help someone who is feeling sad or worried? Why is it important to listen to others?* Učenici daju kratke odgovore. Nastavnica ističe da razgovor, podrška, saradnja i međusobno uvažavanje doprinose stvaranju pozitivne razredne atmosfere te da Present Continuous koristimo za opisivanje onoga što trenutno osjećamo, mislimo i radimo.

Potrebni resursi: fotografije za Picture Talk, fotografije za aktivnost „Olovke u sredinu", tabla, markeri/kreda, olovke.

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Vocabulary, emotions – Prepoznavanje emocija i empatična komunikacija

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati vokabular vezan za emocije na engleskom jeziku, vještinu govornog izražavanja, empatiju, saradnju i razumijevanje osjećaja drugih. Učenik prepoznaje i imenuje emocije na engleskom jeziku; razlikuje poznate i nove riječi vezane za emocije; koristi jednostavne rečenice za opis osjećanja; razvija vještinu govornog izražavanja kroz razgovor u paru i grupi; povezuje emocije sa svakodnevnim situacijama; sluša druge i sarađuje u paru i grupi; razvija empatiju i razumijevanje emocija drugih ljudi.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik – učenici razvijaju sposobnost izražavanja osjećaja i mišljenja kroz razgovor i kratke opise emocija; Likovna kultura – učenici povezuju emocije sa izrazima lica, bojama i vizuelnim prikazima emocija; Građansko obrazovanje – učenici razgovaraju o empatiji, podršci vršnjacima i važnosti poštovanja tuđih osjećaja; Muzička kultura – učenici analiziraju kako muzika utiče na emocije i prepoznaju osjećanja koja pjesma izaziva.

Veza sa mirovnom pedagogijom

Učenici razvijaju kritičko mišljenje kroz razgovor o emocijama, analiziraju kako muzika utiče na osjećanja i pokušavaju razumjeti zašto ljudi različito reaguju na iste situacije. Costa pitanja podstiču učenike na razmišljanje, povezivanje i objašnjavanje emocija i ponašanja. Čas je usmjeren na prepoznavanje, imenovanje i izražavanje emocija. Učenici razgovaraju o osjećajima koje pjesma izaziva, razvijaju empatiju i uče da je u redu ne znati odmah imenovati emociju. Kroz siguran prostor za razgovor razvija se osjećaj pripadnosti i emocionalne sigurnosti. Učenici rade u paru i grupi, slušaju jedni druge, zajednički donose odgovore i pomažu jedni drugima u korištenju engleskog jezika. Aktivnosti podstiču saradnju umjesto takmičenja, dijalog i međusobnu podršku. Učenici razgovaraju o važnosti razumijevanja tuđih osjećaja, pružanja podrške vršnjacima i stvaranja sigurnog i uključivog razrednog okruženja. Kroz aktivnosti razvijaju empatiju, poštovanje različitosti i odgovornost za odnose u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Song Introduction and Discussion

Nastavnica pušta dio pjesme "What Was I Made For?" od Billie Eilish. Nakon slušanja postavlja pitanja: *Do you like Billie Eilish? Why / why not?, Do you know any of her songs? How does this song make you feel? Is the song happy or sad? Why?* Učenici prvo razgovaraju u paru, a zatim nekoliko učenika dijeli odgovore sa razredom. Nastavnica potiče učenike da koriste jednostavne izraze: *"It sounds sad." "It makes me calm." "I feel relaxed." "She sounds lonely."*

Costa pitanja: *Which emotions can you hear in the song? Why can music change our feelings? What does "I don't know how to feel" mean?* Učenici na Costa pitanja odgovaraju u manjim grupama, a predstavnik/ca grupe dijeli jedan zajednički odgovor sa razredom. Nastavnica zaključuje da ljudi ponekad ne mogu odmah prepoznati ili imenovati svoje emocije i da razgovor o osjećajima može pomoći.

Aktivnost 2 What is the feeling?

Nastavnica prikazuje emotion cards i zajedno sa učenicima ponavlja poznate riječi za emocije (*happy, sad, angry, excited...)* te uvodi nove riječi sa današnjeg časa (*afraid, inspired, lonely, content, guilty...).* Zatim pokazuje situation cards ili slajdove sa kratkim životnim situacijama: *You got a very good grade. You are new in a class and do not know anyone. You lost your phone.*

Your friends forgot to invite you. You are going on a school trip. Učenici rade u paru. Za svaku situaciju razgovaraju i biraju emocije koje osoba može osjećati koristeći riječi sa današnjeg časa. Nastavnica postavlja pitanja*: How might this person feel? Could they feel more than one emotion? Would everyone feel the same way? Why?* Nastavnica naglašava da ne postoji uvijek samo jedan tačan odgovor. Različiti ljudi mogu različito reagovati na istu situaciju, a ponekad možemo osjećati više emocija istovremeno i to je uredu.

Primjer: School trip → excited, happy, nervous. Nakon razgovora nekoliko parova dijeli svoje odgovore sa razredom i obrazlaže izbor jednostavnim rečenicama: *" I think the person feels excited."* *" I think they feel nervous because it is something new."* Tokom aktivnosti nastavnica ohrabruje učenike da koriste što više engleskog jezika i novih riječi za emocije. Ukoliko ne znaju određenu riječ ili izraz, mogu prvo reći na maternjem jeziku, a zatim uz pomoć nastavnice ili drugih učenika prevesti i ponaviti na engleskom jeziku.

Aktivnost 3 „Kockarenje" – Emotions Cube

Učenici rade u manjim grupama. Svaka grupa dobija jednu emociju (lonely, afraid, inspired ili angry) i baca kocku sa zadacima: Describe, Compare, Connect, Apply. Primjeri pitanja: *What does loneliness look like? How is being afraid different from being nervous? What inspires people? How can we help someone who feels lonely?* Učenici razgovaraju u grupi i zajedno zapisuju kratke odgovore koristeći nove riječi za emocije. Nastavnica potiče učenike da koriste engleski jezik koliko mogu, ali i da zajedno prevode nepoznate riječi i pomažu jedni drugima tokom razgovora.

Aktivnost 4 Cinquain – Pjesma od pet stihova

Nastavnica objašnjava da će učenici napisati kratku pjesmu o jednoj emociji koristeći jednostavnu strukturu od pet stihova.

Na tabli prikazuje model:	Primjer:
1. riječ – naziv emocije	*Lonely*
2. dvije riječi koje opisuju emociju	*Quiet, sad*
3. tri riječi koje pokazuju radnju ili ponašanje	*Thinking, waiting, hiding*
4. kratka rečenica o osjećanju	*Everyone needs a friend*
5. jedna riječ koja ponavlja suštinu emocije	*Alone*

Učenici rade u paru kako bi pomagali jedni drugima u izboru riječi i korištenju novog vokabulara emocija. Nakon pisanja nekoliko parova čita svoje pjesme razredu. Nastavnica postavlja pitanja: *What did we learn today? Why is it important to name emotions? How can talking about feelings help people?* Čas se završava porukom: "Understanding feelings helps us understand ourselves and other people."

Potrebni resursi: Audio/ Video zapis pjesme, kartice emocija, slike situacija, papir, flomasteri, kocka sa zadacima.

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Making people aware – problem otpada u prirodi

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati sposobnost čitanja s razumijevanjem i pravilne upotrebe tematskog vokabulara vezanog za zaštitu okoliša, te podsticati kritičko promišljanje o uzrocima, posljedicama i mogućim rješenjima problema otpada u prirodi. Učenik prepoznaje i razumije ključne informacije iz teksta Making people aware, usvaja i pravilno koristi tematski vokabular (decomposition, recycle, aluminium, food waste), razlikuje uzroke, problem i posljedice zagađenja prirode, analizira informacije iz teksta i povezuje ih sa lokalnim kontekstom, predlaže moguća rješenja za problem otpada u prirodi, usmeno iznosi i argumentuje vlastite prijedloge koristeći engleski jezik.

Međupredmetna povezanost: Geografija - učenici analiziraju utjecaj čovjeka na prirodnu sredinu (planine, rijeke) kroz konkretne primjere; Biologija - razumijevanje procesa razgradnje (decomposition) i utjecaja otpada na živi svijet; Građansko obrazovanje - razvijanje odgovornosti pojedinca i sistema u rješavanju društvenih problema.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analiza uzroka i posljedica, kritičko mišljenje, razvijanje svijesti i odgovornosti prema prirodi, kooperativni rad i komunikacij, aktivno promišljanje o društvenim problemima i rješenjima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Aktiviranje predznanja

Nastavnica (N) postavlja pitanje: "What do you think is the most polluted place in the world?" *(Šta mislite koje je najzagađenije mjesto na svijetu?)*. Učenici (U) iznose mišljenja. N postavlja potpitanja: Why do you think so? *(Zašto tako mislite?)*, How do you know that? *(Kako to znate?)*. Nastavnica ne daje tačan odgovor, već najavljuje tekst.

Aktivnost 2 INSERT tehnika – razumijevanje teksta

Učenici slušaju/čitaju tekst i koriste INSERT oznake: + novo, ✓ poznato,? pitanje,! važno, X nepoznata riječ. Nakon čitanja slijedi kratka diskusija: Šta vam je bilo novo? *(What was new to you?)*, Šta vas je iznenadilo? *(What surprised you?)*. Učenici dolaze do zaključka: *Mount Everest – "the biggest rubbish can"*

Aktivnost 3 Frayer model – vokabular

Rad u 4 grupe. Svaka grupa dobija organizer sa jednim pojmom: decomposition, aluminium, recycling, food waste. Frayer model sadrži: Definition, Characteristics, Example, Non-example *(definicija, karakteristike, primjer, šta nije primjer)*. Organizeri se rotiratiraju po grupana na sljedeći način: 1. korak: grupe definišu i prevode pojam; 2. rotacija: dopunjavaju characteristics; 3. rotacija: dopunjavaju examples; 4. rotacija: dopunjavaju non-examples

Nastavnica prati rad, podstiče korištenje engleskog jezika i rječnika. Na kraju slijedi kratka provjera, a pojmovi se lijepe na zid kao Wall dictionary za dalji rad.

Aktivnost 4 Problem–Solution organizer

Nastavnica provjerava razumijevanje: Šta je problem? *(What is a problem? Can you explain?)*, Šta je uzrok? *(What is a cause?)*, Šta je posljedica? *(What is a consequence?)***.** Po potrebi pojednostavljuje: problem = nešto loše što se dešava *(something bad that happens)*, uzrok = zašto se dešava *(why it happens)*, posljedica = šta se desi poslije *(what happens after)***.**

Nastavnica na tabli piše: Sanela kasni u školu *(Sanela is late for school)***.** Pitanja: Da li je ovo problem? *(Is this a problem?)***.** Zatim uzroci: Zašto kasni? Zašto je prespavala? Zašto je ostala budna do kasno? Nastavnica zapisuje uzroke lijevo (lanac uzroka), zatim prelazi na posljedice: Šta će se desiti jer kasni? *(What will happen because she is late?)*

Učenici mogu navesti: izostanak s časa, loše ocjene, nezadovoljstvo nastavnika. Nastavnica zapisuje desno i jasno imenuje i pojašnjava učenicima: problem – uzroci – posljedice.

Nastavnica daje uputu: Pronađite u tekstu problem, uzroke i posljedice *(Find the problem, causes and consequences in the text)*. Učenici rade u grupama. Uloge: zapisivač, istraživač u tekstu, jezički pomagač, koordinator komunikacije (engleski jezik), prezentator. N obilazi i usmjerava: Šta je problem u tekstu? *(What is the problem?)*, Da li je ovo uzrok ili posljedica? *(Is this a cause or a consequence?)*, Gdje ste to pronašli u tekstu? *(Where did you find it?)*

Nastavnica postavlja pitaanje: Kako možemo riješiti ovaj problem? Učenici predlažu: ranije spavanje, alarm, pomoć roditelja. Nastavnica dalje pita: Šta može spriječiti ovo rješenje?

Na kraju: Koje rješenje je najbolje? Koje ima najmanje prepreka?

Nastavnica daje uputu: Sada dopunite organizer rješenjima i mogućim preprekama *(Now complete your organizer with solutions and obstacles)* Učenici predlažu 2–3 rješenja, navode prepreke i biraju najefikasnije rješenje. Nastavnica podsjeća na korištenje rječnika i Wall dictionary te komunikaciju na engleskom jeziku.

Aktivnost 5 Prezentatori iz grupa izlažu: problem, uzroke, rješenje i prepreke. Nastavnica vodi završnu diskusiju: Koja rješenja su se najčešće ponavljala? Da li su rješenja više vezana za ljude ili za sistem? Zašto je važno da postoje i pravila i svijest ljudi?

Zaključak: problem otpada u prirodi rješava se kroz odgovorno ponašanje ljudi, funkcionalan sistem i kontinuiranu edukaciju.

Potrebni resursi: Udžbenik Hutchinson, T. (2025). Project 3 (4th ed.). Oxford University Press. ,INSERT oznake, Frayer organizatori, Problem–Solution organizatori, papiri, markeri/olovke, rječnici (po grupama), Wall dictionary (prostor na zidu), ljepljiva traka.

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Giving Directions – Davanje smjernica i sigurnost javnog prostora

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja: Razvijati sposobnost pravilne upotrebe izraza za davanje smjera te podsticati kritičko promišljanje o sigurnosti javnog prostora. Učenik prepoznaje i koristi izraze za davanje smjera (turn left/right, go straight, go past, between, opposite, on the left/right), razlikuje izraze za kretanje i položaj, analizira uzroke i posljedice nesigurnog rasporeda objekata, predlaže rješenja i usmeno prezentuje mapu koristeći ciljane strukture.

Međupredmetna povezanost: Geografija – analiza prostornog rasporeda i funkcionalnosti centra grada; Građansko obrazovanje – odgovornost zajednice za sigurnost djece; Likovna kultura – vizuelno planiranje i predstavljanje prostora; Tjelesni i zdravstveni odgoj – sigurnost pješaka i odgovorno ponašanje u saobraćaju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analiza uzroka i posljedica, prepoznavanje osjećaja nesigurnosti, vođena diskusija i kooperativno donošenje odluka i aktivno predlaganje rješenja za sigurniji javni prostor.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pitanje za razmišljanje i vođena diskusija

Nastavnica postavlja pitanje razredu:

Zamislite da ste se izgubili u velikom gradu i ne znate se vratiti. Šta biste uradili?

Daje učenicima nekoliko sekundi za razmišljanje, a zatim vodi kratku usmenu diskusiju: Kako biste se osjećali ako ne znate put? Ko bi vam mogao pomoći? Da li je važno da grad bude jasno organizovan i siguran? Zašto? Šta vam pomaže da se osjećate sigurno u nekom gradu?

Učenici odgovaraju usmeno, iznose lična iskustva i zaključuju da su jasne upute, dobra organizacija prostora i sigurnost važni za svakodnevno kretanje.

Aktivnost 2 Slušanje i razumijevanje teksta

Nastavnica najavljuje slušanje teksta iz udžbenika (str. 46) i postavlja zadatak prije slušanja:

Prije slušanja: Gdje dva čovjeka iz priče žele ići? Učenici daju pretpostavke. Nastavnica pušta audio zapis. Učenici slušaju i prate tekst u knjizi. Nakon slušanja nastavnica postavlja pitanja: Zašto mijenjaju plan? Kako raspored zgrada utiče na njihovu odluku? Zašto je policijska stanica važna u priči? Da li bi se osjećali sigurnije da su banka ili pošta blizu policije? Zašto? Učenici odgovaraju, analiziraju situaciju i povezuju raspored objekata sa osjećajem sigurnosti. Nastavnica po potrebi dodatno pojašnjava kontekst i usmjerava učenike da primijete kako lokacija zgrada utiče na odluke ljudi.

Aktivnost 3 Language Focus – Giving Directions

Nastavnica traži od učenika da izdvoje izraze iz teksta koji se odnose na davanje smjernica.
Na tabli crta T-chart i upisuje naslove: MOVEMENT – Kretanje POSITION – Položaj

Zajedno sa učenicima popunjava tabelu: turn left/right — on the left/right, go straight — between, go past — opposite. Nastavnica kratko pojašnjava razliku između radnje (kretanje) i položaja (gdje se nešto nalazi). Zatim daje kratke usmene upute: *go along the wall, turn left, turn right, go around your teacher, stop near the door.* Učenici prate instrukcije kretanjem po učionici. Aktivnost traje kratko i služi kao provjera razumijevanja.

Aktivnost 4 Drvo problema – Analiza centra grada

Nastavnica crta veliko drvo na tabli. U sredini stabla piše: NESIGURAN CENTAR GRADA. Objašnjava da će prvo krenuti od krošnje (posljedice), a zatim ići prema korijenu (uzroci).

1. KROŠNJA – Posljedice (pitanja koja postavlja nastavnica): Šta se može desiti ako je škola pored najprometnije ulice? Šta se može desiti ako nema semafora? Šta se može desiti ako nema pješačkih staza, parking prostora? Kako se djeca osjećaju ako u centru nema zelenih površina? Šta se može desiti ako su banka i pošta daleko od policijske stanice?

Nastavnica zapisuje odgovore učenika u krošnju (nesreće, strah, nesigurnost, gužve, rizik).

2. KORIJEN – Uzroci Zatim pita: Zašto dolazi do tih problema? Da li je problem u rasporedu zgrada? Da li nedostaju semafori i pješački prelazi? Da li je škola smještena na sigurnom mjestu? Ima li dovoljno parkova i zelenih površina?

Učenici predlažu uzroke, a nastavnica ih zapisuje u korijen drveta.

Na kraju postavlja ključno pitanje: Koje od ovih problema možemo promijeniti dobrim planiranjem grada?

Time se uvodi prelaz ka izradi nove mape.

Aktivnost 5 MAP TASK – Kooperativni rad

Učenici rade u grupama. Nastavnica dijeli skicu centra grada i objašnjava zadatak: Ucrtati: školu, banku, poštu, parking, pješački prelaz. Osmisliti sigurniju verziju centra grada. Koristiti najmanje 5 izraza za smjer. Dati 2 prijedloga za povećanje sigurnosti. Objasniti ZAŠTO je njihov raspored sigurniji. Uloge u grupi: Kontrolor – provjerava upotrebu jezika. Mjerač vremena – prati vrijeme i fokus. Postavljač pitanja – postavlja pitanja „Zašto?“ Sažimač – priprema prezentaciju. Nastavnica obilazi grupe, postavlja dodatna pitanja i podstiče argumentaciju.

Aktivnost 6 Usmena prezentacija mapa

Svaka grupa prezentuje svoju mapu koristeći izraze za smjer.

Mape ostaju izložene na zidovima do narednog časa za Gallery Walk, gdje učenici pišu:

“One thing I like…” – Jedna stvar koja mi se sviđa… “One suggestion…” – Jedan prijedlog…

Nastavnica ukratko sumira zapažanja cijelog razreda.

Čas se zaključuje porukom:

Dobro planiran grad nije samo funkcionalan, nego i siguran, pravedan i prilagođen djeci.

Potrebni resursi: Udžbenik Hutchinson, T. (2025). *Project 3* (4th ed.). Oxford University Press., skica centra grada, A3 papiri, flomasteri**.**

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Letter of Persuasion – First Conditional

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati sposobnost pisanja pisma uvjeravanja kroz upotrebu argumentacije i prvog kondicionala te podsticati odgovornu komunikaciju i uvažavanje različitih perspektiva. Učenik prepoznaje elemente pisma uvjeravanja (opinion, argument, evidence, counterargument). Prepoznaje i primjenjuje prvi kondicional u pisanju. Navodi argumente, dokaze i kontraargumente za zadatu temu. Oblikuje pismo uvjeravanja koristeći odgovarajuću strukturu. Sarađuje u grupi i uvažava različita mišljenja.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – argumentacija, funkcionalno pisanje i izražavanje stava; Demokratija i ljudska prava – aktivno građanstvo, zagovaranje promjena i učešće u donošenju odluka**;** Odjeljenska zajednica – komunikacija, saradnja i odgovornost prema zajednici.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas podstiče učenike na kritičko promišljanje i sagledavanje različitih perspektiva kroz analizu argumenata i kontraargumenata. Kroz saradnički rad razvijaju dijalog, aktivno slušanje i uvažavanje tuđih mišljenja, dok teme vezane za školu i zajednicu jačaju osjećaj odgovornosti, participacije i konstruktivnog rješavanja problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Opinion Line

Nastavnica na tabli postavlja tvrdnju: " It is easy to persuade people to change their minds."

Nastavnica pojašnjava pojam *persuade* kako bi svi učenici razumjeli tvrdnju. Učenici zauzimaju mjesto na zamišljenoj liniji od „strongly agree" do „strongly disagree". Nekoliko učenika obrazlaže svoj izbor. Nastavnica postavlja pitanja: *Why do you agree? Why do you disagree? What makes people change their minds?* Nastavnica uvodi temu časa i naglašava da se ljudi najuspješnije uvjeravaju argumentima, dokazima i poštovanjem tuđeg mišljenja.

Aktivnost 2 From Persuasion Map to Persuasive Letter

Nastavnica učenicima prikazuje primjer Persuasion Map na temu *Why my parents should buy me a new phone*. Zajedno analiziraju njene dijelove: opinion (stav); reasons (razlozi); examples/evidence (primjeri i dokazi); counterargument (mogući prigovor druge strane); response (odgovor na prigovor).

Nastavnica pojašnjava značenje navedenih pojmova i njihovu ulogu u procesu uvjeravanja. Učenici uočavaju da svaki argument treba biti potkrijepljen primjerom ili dokazom te da je važno uvažiti moguće mišljenje druge strane. Nakon toga nastavnica prikazuje gotovo pismo nastalo na osnovu iste mape. Učenici upoređuju mapu i pismo te uočavaju kako se ideje iz organizatora pretvaraju u povezane rečenice i odlomke. Tako vide cijeli proces: planiranje → organizacija ideja → završni tekst.

Aktivnost 3 Grammar Focus – First Conditional Nastavnica izdvaja rečenice iz pisma: *If I have a more reliable phone, I will be able to contact you more easily. If you buy me a phone, I will contribute by saving my pocket money.*

Na tabli zapisuje pravilo: If + Present Simple, will + infinitive. Nastavnica pojašnjava da prvi kondicional koristimo kada govorimo o mogućim budućim situacijama i njihovim posljedicama. Učenici usmeno dopunjavaju rečenice: *If students have a place to relax,... If the city builds bike lanes,... If I get a pet,...*

Aktivnost 4 Persuasion Map – Planning Before Writing

Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa bira jednu temu: *Convince your parents to get a pet; Convince the mayor to build bike lane; Convince the school to create a Student Social Corner.* Nastavnica dijeli organizator za planiranje pisma. U grupi se dodjeljuju uloge: Discussion Leader – vodi diskusiju i brine da svi učestvuju; Idea Collector – zapisuje ideje grupe; Language; Reviewer – prati upotrebu engleskog jezika i prvog kondicionala; Time Keeper – prati vrijeme i podsjeća grupu na zadatak. Nastavnica podsjeća učenike da navedu najmanje tri argumenta, za svaki argument daju primjer ili dokaz te uključe najmanje jedan primjer prvog kondicionala.

Aktivnost 5 Writing a Persuasive Letter

Na osnovu popunjene mape učenici zajednički pišu pismo uvjeravanja. Koriste: opinion, reasons, evidence/examples, counterargument, response, first conditional. Po završetku nekoliko grupa predstavlja svoje radove, a odjeljenje procjenjuje koliko su argumenti uvjerljivi i da li uvažavaju perspektivu druge strane. Učenici koriste najmanje tri rečenice u prvom kondicionalu.

Aktivnost 6 Sharing and Reflection

Grupe predstavljaju najjače argumente iz svojih pisama. Nastavnica postavlja pitanja: *Which argument was the most convincing? Why is it important to understand the other side's opinion? How can respectful communication help solve problems?* Nastavnica naglašava da uspješno uvjeravanje podrazumijeva argumente, uvažavanje različitih perspektiva i odgovornu komunikaciju. Nastavnica predlaže da učenici zajedno odaberu jedno ili više najuvjerljivijih pisama. Ukoliko se odnose na stvarne potrebe škole ili lokalne zajednice, pisma se mogu proslijediti Vijeću učenika kao prijedlog za dalje razmatranje i eventualno slanje direktoru škole ili drugim nadležnim institucijama.

Potrebni resursi: primjer mape i pisma uvjeravanja (nastavni listići ili prezentacija), Persuasion Map (grafički organizator), rječnici, papiri za grupni rad, olovke, računar i projektor (po potrebi).

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Health and Safety – Giving Advice (should/shouldn't)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa savjetima za zdrav način života kroz tekst You and your body. Usvojiti i primijeniti modalni glagol should/shouldn't za davanje savjeta. Razvijati kritičko mišljenje, saradnju, empatiju i odgovornost za vlastito zdravlje i dobrobit zajednice. Prepoznati informacije o zdravim životnim navikama u tekstu; oblikovati savjete koristeći should/shouldn't; izdvojiti ključne informacije iz pročitanog teksta; sarađivati u grupi i aktivno učestvovati u zajedničkom zadatku; predstaviti zaključke i preporuke o zdravom načinu života.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost (čitanje s razumijevanjem, izdvajanje ključnih informacija, sažimanje teksta); Biologija (zdravlje, ljudsko tijelo, pravilna ishrana, fizička aktivnost); Građansko obrazovanje (odgovornost prema sebi i drugima, donošenje odgovornih odluka).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas potiče učenike na promišljanje o vlastitim životnim navikama i njihovom uticaju na zdravlje i kvalitet života. Kroz analizu teksta, izdvajanje važnih informacija, formulisanje savjeta i izradu postera učenici razvijaju kritičko mišljenje, sposobnost donošenja zaključaka i povezivanja informacija sa svakodnevnim iskustvima. Grupni rad, zajedničko donošenje odluka i predstavljanje rezultata podstiču saradnju, aktivno slušanje i uvažavanje različitih mišljenja. Razgovor o zdravlju, odgovornim izborima i brizi o sebi i drugima razvija empatiju, osjećaj pripadnosti, odgovornosti i svijest o važnosti stvaranja sigurnog i podsticajnog okruženja za sve članove zajednice.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Grozdovi – Healthy Lifestyle

Nastavnica na sredinu table zapisuje pojam HEALTHY LIFESTYLE. Učenici najprije rade u paru i imaju jedan minut da zapišu što više riječi ili izraza koje povezuju sa zdravim načinom života. Nakon toga iznose svoje prijedloge, a nastavnica ih zapisuje oko centralnog pojma i zajedno s učenicima grupiše u nekoliko kategorija: food, exercise, sleep, mental health, relationships, safety

Kada je grozd završen, nastavnica usmjerava razgovor prema temi časa postavljajući pitanja: *Which of these are the most important for teenagers? What happens if we don't take care of our health? Can our choices affect other people too?* Učenici obrazlažu svoje odgovore i povezuju ih sa vlastitim iskustvima. N. zaključuje da zdravlje podrazumijeva svakodnevne izbore i navike koje utiču na kvalitet života te najavljuje rad na tekstu *You and your body*.

Aktivnost 2 Jigsaw Reading – You and your body

Nastavnica formira grupe od pet učenika. Svaki član grupe dobija jedan dio teksta Prije čitanja nastavnica kratko pojašnjava riječi koje bi učenicima mogle biti nepoznate (*strenuous, posture, develop, fair skin, sunbathe*). Učenici najprije individualno čitaju svoj dio teksta i podvlače najvažnije informacije. Njihov zadatak je da izdvoje ključne poruke i pripreme se da ih objasne ostalim članovima grupe. Nakon čitanja učenici se vraćaju radu u grupi. Redom predstavljaju svoj dio teksta, dok ostali pažljivo slušaju i bilježe najvažnije informacije. Kada svi završe izlaganje, grupa zajednički razgovara o pročitanom i izdvaja najvažnije savjete za zdrav život. Nastavnica obilazi grupe i usmjerava razgovor pitanjima: *What is the most important advice in your part of the text? Why is it important for our health? What could happen if people ignore this advice? Which advice do you think teenagers often ignore?* Kroz razmjenu informacija učenici povezuju različite aspekte zdravlja i dolaze do zaključka da zdrav način života podrazumijeva brigu o tijelu, navikama i svakodnevnim izborima.

Aktivnost 3 From Information to Advice. Nastavnica usmjerava pažnju učenika na rečenice iz teksta koje sadrže preporuke i savjete.

Kratko pojašnjava da je should/shouldn't modalni glagol koji koristimo za davanje savjeta, preporuka i prijedloga te da iza njega dolazi glavni glagol u osnovnom obliku. Subject + should/shouldn't + base form of the verb_N. navodi nekoliko primjera: *You should exercise regularly._You shouldn't stay in the sun for too long.* Učenici zatim rade u paru. Njihov zadatak je da informacije iz teksta pretvore u savjete koristeći *should/shouldn't*. Primjeri: *Regular exercise is good for your health. → You should exercise regularly. Too much sun can damage your skin. → You shouldn't stay in the sun for too long.* Parovi čitaju svoje primjere, a N. po potrebi daje dodatna pojašnjenja.

Aktivnost 4 Healthy Advice Challenge – Poster Task. Učenici ostaju u grupama. Nastavnica objašnjava da će svaka grupa izraditi poster pod nazivom Healthy Choices – Healthy Life. Učenici koriste informacije iz teksta i zajednički odlučuju koje će sadržaje uključiti. Poster treba sadržavati: 5 važnih činjenica iz teksta; 5 savjeta sa *should/shouldn't*; simbol, ilustraciju koja predstavlja glavnu temu; jedan zanimljiv podatak iz teksta; nešto što bi, po njihovom mišljenju, trebalo dodati tekstu; kratku poruku namijenjenu vršnjacima. Prije početka rada nastavnica podsjeća učenike da svaki član grupe ima određenu ulogu: reader – podsjeća grupu na informacije iz teksta i pomaže u provjeri činjenica; advice writer – oblikuje savjete koristeći should/shouldn't; illustrator – izrađuje simbol, ilustracije ili vizuelni prikaz glavne poruke postera; reporter – predstavlja završni poster tokom Gallery Walk aktivnosti, coordinator – prati vrijeme, uključuje sve članove u rad i pomaže grupi da donese zajedničke odluke. Tokom rada nastavnica obilazi grupe, postavlja pitanja i podstiče učenike na razmišljanje:

Who is your poster for? What message do you want to send? Which advice is the most important for teenagers? Why should people follow these recommendations? Učenici zajedno donose odluke, raspoređuju zadatke i pripremaju završni poster.

Aktivnost 5 Gallery Walk i zaključak. Grupe postavljaju postere na zid ili tablu. Učenici obilaze radove drugih grupa, čitaju poruke i posmatraju ideje svojih vršnjaka. Učenici iznose kratka zapažanja. Nastavnica zaključuje da zdrave navike, odgovorne odluke i briga o sebi doprinose boljem fizičkom i mentalnom zdravlju, ali i kvalitetnijim odnosima sa drugima.

Potrebni resursi: Udžbenik *Project Upgraded, Fourth Edition – Student's Book (Tom Hutchinson)* tekst *You and your body* str. 32, listovi za izradu postera flomasteri i bojice, tabla i marker, ljepljiva traka za izlaganje postera.

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Fast Fashion and Slow Fashion – Expressing Opinions and Understanding Different Perspectives

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati vještine čitanja s razumijevanjem i usmenog izražavanja na engleskom jeziku te podsticati učenike na kritičko promišljanje o uticaju modne industrije na ljude i okoliš kroz saradničko učenje, iznošenje mišljenja i sagledavanje različitih perspektiva. Učenik razumije glavne ideje pročitanog teksta, prepoznaje razliku između brze i održive mode, izdvaja ključne informacije iz teksta, koristi jednostavne izraze za iznošenje mišljenja, učestvuje u saradničkom učenju i razmjeni informacija, sagledava problem iz različitih perspektiva, predlaže odgovorna i održiva rješenja, izražava mišljenje jednostavnim rečenicama na engleskom jeziku

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje – odgovornost pojedinca prema zajednici i okolišu; Geografija – uticaj ljudskih aktivnosti na okoliš; Biologija – očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša; Odjeljenska zajednica – razvoj odgovornog ponašanja i donošenje odluka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici promišljaju o uzrocima i posljedicama svakodnevnih izbora, razvijaju svijest o uticaju svojih postupaka na druge ljude i okoliš, uče slušati različita mišljenja i sagledavati problem iz više perspektiva te kroz saradnju i dijalog zajednički traže moguća rješenja. Tokom aktivnosti razvijaju sposobnost argumentovanog iznošenja vlastitog mišljenja, uvažavanja tuđih stavova i donošenja odgovornih odluka koje doprinose dobrobiti zajednice.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna diskusija – Moda kao izbor. Nastavnica pokazuje fotografije iz udžbenika i poziva učenike da pažljivo posmatraju prikazane slike. Kroz razgovor ih podstiče da povežu sadržaj fotografija sa vlastitim iskustvima i navikama kupovine. Nastavnica postavlja pitanja: *What can you see in the photos? What is the connection between these photos? Do we always need new clothes? Can fashion become a problem?* Učenici iznose svoja mišljenja, a nastavnica ih ohrabruje da obrazlože svoje odgovore. Tokom razgovora usmjerava ih prema centralnom pitanju časa: How does fashion affect people and the environment?

Aktivnost 2 Čitanje i vođeno razumijevanje teksta. Nastavnica usmjerava pažnju učenika na nekoliko ključnih riječi iz teksta (*fashion icon, repair, quality, waste, environment*) i kroz kratku diskusiju provjerava njihovo razumijevanje kako bi olakšala praćenje sadržaja teksta. Nastavnica najavljuje čitanje teksta *A Model for Others* i prije čitanja postavlja pitanje: Who do you think the model in the title is? Nakon kratkih pretpostavki učenici čitaju tekst. Tokom čitanja nastavnica zaustavlja učenike na ključnim dijelovima teksta i postavlja pitanja koja ih vode prema razumijevanju glavnih ideja. *Why is the Queen considered a fashion icon? Why does she keep wearing the same clothes? What is slow fashion? Why is fast fashion becoming a problem?* Kroz razgovor učenici dolaze do zaključka da način na koji kupujemo i koristimo odjeću može imati posljedice za ljude i okoliš te da svakodnevni izbori mogu uticati na širu zajednicu.

Aktivnost 3 Language Focus – Expressing Opinions and Ideas. Nastavnica objašnjava da će tokom nastavka časa učenici razgovarati o problemima i mogućim rješenjima te da će im za to biti potrebni izrazi za iznošenje mišljenja. Na tabli zapisuje izraze: *I think... I believe... In my opinion... I agree because... I don't agree because... One possible solution is... People should...* Nastavnica modelira nekoliko jednostavnih primjera povezanih sa temom časa, a zatim postavlja kratka pitanja: *Is fast fashion a problem? Should people buy fewer clothes? Could young people make a difference?* Učenici odgovaraju koristeći izraze sa table. Nastavnica po potrebi pruža podršku i podstiče učenike da obrazlože svoje mišljenje jednostavnim rečenicama. Na kraju aktivnosti podsjeća učenike da će ove izraze koristiti tokom grupnog rada i razmjene ideja.

Aktivnost 4 Ekspertne grupe – Slagalica (Jigsaw). N formira četiri ekspertne grupe i svakoj grupi dodjeljuje jedno istraživačko pitanje: Grupa 1 istražuje pitanje: *Why do people buy so many clothes?*; Grupa 2 istražuje pitanje: *How does fast fashion affect the environment?*; Grupa 3 istražuje pitanje: *How does fast fashion affect people and communities?*; Grupa 4 istražuje pitanje: *What can we do differently?*

Svaka grupa dobija organizator sa vođenim pitanjima koji će im pomoći da izdvoje najvažnije informacije iz teksta, povežu ih sa vlastitim iskustvima i pripreme se za dijeljenje znanja sa ostalim učenicima. Tokom rada nastavnica obilazi grupe, postavlja dodatna pitanja, traži obrazloženja i podstiče učenike da koriste izraze za iznošenje mišljenja.

Aktivnost 5 Slagalica (Jigsaw) – Razmjena znanja. Nakon rada u ekspertnim grupama formiraju se nove grupe u kojima se nalazi po jedan predstavnik svake ekspertne grupe. Nastavnica podsjeća učenike da je cilj aktivnosti zajedničko učenje te da svaka osoba posjeduje samo jedan dio informacija potrebnih za razumijevanje cijelog problema. Učenici jedni drugima predstavljaju rezultate svog rada, objašnjavaju šta su saznali i odgovaraju na pitanja članova grupe. Tokom razgovora podstiču se da koriste izraze za iznošenje mišljenja i reagovanje na ideje drugih učenika. *I think this is important because... I agree because... In my opinion...* Tokom razmjene učenici postavljaju dodatna pitanja, traže pojašnjenja i bilježe najvažnije informacije kako bi zajedno stekli potpuniju sliku o problemu brze mode.

Aktivnost 6 Zajednička diskusija i refleksija. Nakon rada u grupama učenici razgovaraju o tome šta su naučili od drugih članova grupe i koje su im se ideje učinile najvažnijim. Nastavnica postavlja pitanja: *What surprised you the most? Which problem seems most serious? What could people do differently? Which solution do you think is the most realistic? Why?* Predstavnici grupa ukratko dijele zaključke sa ostatkom razreda koristeći izraze za iznošenje mišljenja. Na kraju časa N poziva učenike na završnu refleksiju:

Did you learn something new today? Did another student help you understand the problem better? What could we change in our own lives? In your opinion, what is the most important message from today's lesson? Nastavnica ohrabruje učenike da svoje odgovore oblikuju koristeći izraze iz Language Focus dijela časa te zaključuje da različiti ljudi mogu imati različita mišljenja i iskustva, ali da se kroz razgovor, slušanje i saradnju mogu bolje razumjeti problemi i pronaći odgovornija rješenja koja koriste ljudima i okolišu.

Potrebni resursi: Udžbenik *Wider World 4 (Second Edition), Pearson*, tekst A Model for Others (str. 98–99), organizatori za ekspertne grupe, tabla, markeri.

Medisa Aljukić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Planning a For and Against Essay – Expressing and Supporting Opinions

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati vještine čitanja, govora i planiranja pisanja kroz upoznavanje sa strukturom for and against eseja te podsticati učenike na sagledavanje različitih perspektiva i argumentovano izražavanje mišljenja. Učenik prepoznaje strukturu za/ protiv eseja, razlikuje činjenice i mišljenja te argumente za i protiv određene tvrdnje, pronalazi ključne informacije u modelu eseja, koristi jednostavne izraze za iznošenje i obrazlaganje mišljenja, učestvuje u diskusiji i saradničkom radu, sagledava problem iz različitih perspektiva, argumentuje vlastiti stav i planira pisanje eseja koristeći organizator.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje – argumentovano izražavanje mišljenja i poštivanje različitih stavova; Odjeljenska zajednica – razvijanje komunikacijskih vještina, kulture dijaloga i saradnje; Geografija – proširivanje znanja o svemiru, istraživanju svemira i mogućnostima svemirskog turizma.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju sposobnost sagledavanja problema iz različitih perspektiva, analiziraju argumente i donose zaključke na osnovu promišljanja i razgovora. Kroz razmjenu mišljenja uče slušati druge, uvažavati različite stavove i izražavati vlastito mišljenje na argumentovan i odgovoran način. Saradničkim radom razvijaju osjećaj zajedničke odgovornosti za proces učenja te jačaju vještine komunikacije, međusobnog razumijevanja i konstruktivnog dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna diskusija – Različita mišljenja. Nastavnica na tabli zapisuje tvrdnju: *Mobile phones should be banned at school.* Nastavnica postavlja pitanje: *Do you agree?* Učenici najprije individualno razmišljaju, zatim u paru razmjenjuju mišljenja, a potom dijele ideje sa razredom. Nastavnica zapisuje njihove odgovore u dvije kolone i postavlja dodatna pitanja: *Why do you agree? Why do you disagree? Can people have different opinions and still respect each other?* Kroz razgovor učenici dolaze do zaključka da o istoj temi mogu postojati različita mišljenja i da je važno saslušati obje strane prije donošenja zaključka.

Aktivnost 2 Analiza modela eseja Nastavnica objašnjava da svaki for and against esej ima jasnu strukturu: introduction, arguments for, arguments against i conclusion. Učenici čitaju model eseja iz udžbenika i rade u paru. Njihov zadatak je da u tekstu pronađu i označe uvod, argumente za, argumente protiv i zaključak. Nastavnica zatim usmjerava učenike na sadržaj eseja i postavlja pitanja: *What advantages does the writer mention? What disadvantages does the writer mention? Which arguments support the topic? Which arguments are against it?* Podsjećajući učenike na prethodno gradivo, nastavnica traži da u tekstu pronađu primjere činjenica i mišljenja. *Can you find a fact in the text? Can you find an opinion? How do you know it is a fact? How do you know it is an opinion?* Kroz razgovor učenici zaključuju da se argumenti mogu temeljiti na činjenicama, ali da mišljenje treba biti obrazloženo i potkrijepljeno primjerima.

Aktivnost 3 Jezik i koraci za pisanje eseja. Nastavnica usmjerava učenike na Writing Box i zajedno sa njima pronalazi izraze koji se koriste u različitim dijelovima eseja.

Introduction: *Nowadays, Many people believe, Some people think*

Arguments For and Against: *On the one hand, Firstly, Secondly, In addition, On the other hand,* Giving and Justifying Opinions: *I think, I believe, In my opinion, For example, This is because* Conclusion: *To sum up, In conclusion*. Učenici pronalaze navedene izraze u modelu eseja i povezuju ih sa odgovarajućim dijelovima teksta. Nastavnica naglašava da uvjerljiv esej sadrži i činjenice i

mišljenja te da mišljenje treba biti potkrijepljeno razlogom ili primjerom. Nastavnica zatim predstavlja korake za pisanje eseja iz udžbenika: *Find ideas* – prikupiti argumente za i protiv teme; *Plan* – organizovati ideje i odabrati najvažnije argumente; *Write and Share* – napisati esej i podijeliti ga sa drugima; *Check* – provjeriti sadržaj, organizaciju teksta, jezik i pravopis.

Aktivnost 4 Planiranje eseja u grupama. Nastavnica formira manje grupe i dijeli organizator za planiranje eseja. Tema: *Mobile phones should be banned at school.* Učenici zajednički prikupljaju argumente za i protiv zadane tvrdnje, razmatraju različite perspektive i popunjavaju organizator. Tek nakon što sagledaju obje strane problema, grupa oblikuje zajednički stav i zaključak. Tokom rada nastavnica obilazi grupe i postavlja pitanja: *Do you have arguments on both sides? Which argument is the strongest? Can you explain why? Did someone in your group think differently? Did you learn something from another person's opinion?* Nastavnica podstiče učenike da koriste izraze iz Writing Box-a prilikom obrazlaganja svojih ideja.

Aktivnost 5 Dijeljenje ideja i refleksija. Grupe predstavljaju najvažnije argumente koje su izdvojile i ukratko objašnjavaju svoj zaključak. Nastavnica postavlja pitanja: *Which argument was the most convincing? Did you hear an idea you had not thought about before? Did your opinion change during the discussion? Why is it important to understand different opinions before making a decision?* Nastavnica zaključuje da kvalitetan esej ne prikazuje samo vlastito mišljenje nego pokazuje razumijevanje različitih perspektiva i potkrepljuje stav argumentima. Na osnovu organizatora učenici će na narednom času započeti pisanje eseja ili će esej napisati kao domaću zadaću.

Potrebni resursi: Udžbenik Wider World 4 (Second Edition) str. 81, organizator za planiranje eseja, tabla i markeri.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Home is where the heart is

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je analizirati tekst o dopunskoj nastavi maternjeg jezika u inostranstvu i razvijajati jezičke vještine kroz kooperativno učenje, uz istovremeno jačanje empatije prema migrantima i razumijevanje važnosti očuvanja vlastitog identiteta u multikulturalnom društvu. Učenici pravilno upotrebljavaju ključne riječi iz teksta: *tradition, attract, however, expensive, who,* razgovaraju o školovanju u Italiji, analiziraju razloge zašto djeca u dijaspori uče maternji jezik.

Međupredmetna povezanost: Geografija - učenici kroz analizu teksta o Vićenci aktiviraju znanje o konceptu migracija stanovništva i načinu života naše dijaspore u inostranstvu; VROZ - praktikovanje prava na slobodno donošenje odluka i izražavanje stavova kroz vaganje argumenata i donošenje zajedničke odluke u paru (It's worth it / It's not worth it); Likovna kultura - primjena vizuelne komunikacije i grafičkog predstavljanja ideja kroz crtanje vage i simbola, te realizaciju izložbe u prostoru (tehnika Gallery Walk).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije prema vršnjacima u dijaspori kroz zamjenu perspektive (tehnika Vaga), gdje učenici analiziraju kompleksnost očuvanja identiteta i žrtvovanja slobodnog vremena. Vježbanje nenasilne komunikacije, aktivnog slušanja i postizanja konsenzusa unutar tima tokom zajedničkog rada u paru. Praktikovanje tolerancije prema različitim stavovima unutar zajednice kroz Gallery Walk, gdje učenici vizuelno uočavaju i uvažavaju pluralizam mišljenja u razredu bez osuđivanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu časa nastavnik će sa učenicima razgovarati o životu u inostranstvu i o tome da li učenici imaju nekoga ko živi u inostranstvu i da tamo pohađa školu. Nastavnik zatim na sredini tablie nacrta Venov dijagram. Iznad lijevog kruga napiše My country, iznad desnog Italy, a iznad presjeka Identity. Učenici nastavniku govore asocijacije na sve tri teme a nastavnik zapisuje u Venov dijagram. U sredini kruga tj. u presjeku, učenici navode ono što je zajedničko za našu zemlju i za Italiju. Najčešće asocijacije: My country-family, language, my room, friends; Italy – pizza, The Colosseum, Italian language; Identity – tradition, culture, language, school, food,...

Aktivnost 2 Učenici u parovima (sjede u istoj klupi), čitaju tekst o Vićenci u Italiji u udžbeniku na strani 57. Učenici trebaju pronaći 5 ključnih riječi koje nedostaju u tekstu (tradition, attract, expensive, however, who) i uvrstiti ih u tekst. Cilj je da učenici razumiju kontekst bez prevođenja teksta. Tema ove lekcije je život našeg stanovništva u Italiji čija djeca idu na redovnu nastavu radnim danom ali imaju mogućnost da pohađaju dodatne časove subotom, gdje se može učiti maternji jezik. Nastavnik obilazi parove, provjerava njihove odgovore i daje povratnu informaciju.

Aktivnost 3 Nastavnik zatim parovima dijeli list papira A4. Učenici dobijaju zadatak da razmisle o tome da li bi oni išli subotom na dodatne časove odnosno da li bi pohađali dopunsku nastavu u kojoj bi učili maternji jezik, o kulturi i tradiciji svoje zemlje i koje su to prednosti a koje mane odlaska subotom na dodatne časove. Učenici, radeći u paru, crtaju vagu na listu papira A4 i navode na lijevoj strani vage koje su prednosti a na desnoj koje su mane odlaska na dodatne časove subotom. Na dnu donose zajedničku odluku: It's worth it / It's not worth it.

Aktivnost 4 Učenici lijepe radove po učionici. Šetaju u tišini, razgledaju radove drugih učenika i pomoću samoljepljivih papirića glasaju za stranu vage koja im je najiskrenija. Vraćaju se na mjesta i sa nastavnikom komentarišu raznolikost rezultata na zidovima.

Aktivnost 5 Nastavnik zamoli nekoliko dobrovoljaca u razredu da usmeno odgovore na sljedeće:

3 nove riječi koje su danas zapamtili (npr. tradition, expensive, attract);

2 razloga zašto je teško živjeti u inostranstvu (iz njihove vage – npr. tired, no sleeping);

1 stvar koju su danas naučili o radu u paru.

Potrebni resursi: English is fun 7, ZUNS udžbenik za 9. razred osnovne škole (Engleski jezik za 9. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2016. a.d.)**,** list papira A4, samoljepljivi papirići za svakog učenika.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: The sword in the stone (The legend of the king Arthur)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa legendom o kralju Arturu kroz razvoj jezičkih vještina i kritičko promišljanje o vrijednostima mira i pravilnog vodstva. Učenik razumije sadržaj teksta The Sword in the Stone, prepoznajući ključne informacije o likovima, primjenjuje novi vokabular iz teksta u usmenom izražavanju, oblikujući vlastite ideje i stavove na engleskom jeziku i interpretira lik kroz dramsku aktivnost pokazujući empatiju i razumijevanje njegovih osjećanja

Međupredmetna povezanost: Istorija – upoznavanje srednjovjekovne Britanije i kodeksa viteške časti kroz razumijevanje društvenih vrijednosti; Maternji jezik i književnost - prepoznavanje epskih elemenata legende i poređenje sa domaćim epskim junacima uz razvijanje kritičkog mišljenja i uvažavanje različitih kulturnih narativa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Poticanje i razvijanje kritičkog mišljenja, dijalog i međusobno slušanje, razgovor o osjećanjima likova i osjećanjima učenika tokom preuzimanja uloga u kreiranoj drami.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Oluja mozga: Šta učenici znaju o kralju Arturu? Učenici govore, a nastavnica/nastavnik zapisuje odgovore na tabli.

Aktivnost 2 Učenici (pojedinačno) čitaju tekst na str. 45 u udžbeniku pod naslovom "The sword in the stone" i zapisuju nepoznate riječi ukoliko ih ima u tekstu. Učenici jedni drugima i uz pomoć nastavnice otkrivaju značenje nepoznatih riječi.

Aktivnost 3 U glavnom dijelu se učenici dijele u grupe po 4 ili 5 učenika (izvlače listiće na kojima se nalaze brojevi grupa 1 - 5). Unutar grupa se dogovaraju ko će uzeti ulogu kralja Artura, kraljice Gvinevere kao i ser Lanselota. Učenici će po grupama dobiti nastavne listiće na kojim se nalaze pitanja. Postavljaju pitanja jedni drugima kako bi se pripremili za „Vruću stolicu". Zatim iz jedne grupe izađe jedan „ kralj Artur" i ostali učenici mu postavljaju pitanja sa listića ali i druga pitanja koja žele, a koja su vezana za kralja. U prilogu se nalaze primjeri nastavnih listića sa pitanjima.

Na „ Vrućoj stolici" se izmjenjuju učenici iz svih grupa a tako i sa ostalim ulogama. Na ovaj način učestvuju svi učenici jer im je zabavno što mogu preuzeti ulogu pojedinih likova i postaviti se u njihovu situaciju a učenicima koji postavljaju pitanja je zanimljivo da čuju odgovor na njihova drugačija pitanja. Iz svake grupe izlazi po 3 učenika koji su na stolici oko 1 minut i za to vrijeme odgovara na pitanja iz svoje grupe ali i iz drugih grupa. Ova aktivnost traje oko 15 minuta. Nastavnik daje povratnu informaciju ukoliko je potrebno ispraviti neku gramatičku strukturu. Na ovaj način se može i provjeriti ali i ocijeniti učenikovo znanje vokabulara ali i gramatičkih konstrukcija. Najznačajnije je to što učenici sve vrijeme pričaju na engleskom a da pri tome nisu sputani već naprotiv u takvoj atmosferi žele da postave pitanje kao i da odgovore na najbolji mogući način. Važno je i što je učenik u fokusu a ne nastavnik.

Aktivnost 4 U ovom dijelu časa koristimo modifikovanu metodu„Vruća olovka" U postojećim grupama se formiraju parovi učenika koji jedni drugima postavljaju pitanja iz zadataka u udžbeniku. Na sredinu se stavi olovka, jedan je učenik zavrti i u koga se uperi vrh olovke taj učenik mora odgovoriti na određeno pitanje iz udžbenika. Ova aktivnost traje 10 minuta dok se ne odgovori na sva pitanja.

Neka od pitanja su: -Who is a person who works against his king or country? (**traitor**)

- The opposite of friend is...? (**enemy**)

Nastavnica obilazi grupe i provjerava tačnost odgovora.

Aktivnost 5 Nastavnica zatim opisuje neke od nepoznatih riječi koje su obradili na času a učenici u postojećim grupama zajednički promišljaju o odgovoru i predstavnik svake grupe daje odgovor. Ova aktivnost se može izvesti u vidu takmičenja gdje će svaki tačan odgovor nositi jedan bod i pobjednik je ona grupa sa najviše osvojenih bodova.

Za zadaću će učenici napisati sastav na temu „The legend of the king Arthur"

Potrebni resursi: English is fun 7, ZUNS udžbenik za 9. razred osnovne škole (Engleski jezik za 9. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2016. a.d.)**,** sticky notes sa brojevima 1 - 5**,** Listići sa brojevima 1-5**,** nastavni listići sa pitanjima.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Indirect speech – statement, commands and requests

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je pravilna upotreba indirektnog govora za izjave, naredbe i molbe sa uvodnim glagolima u sadašnjem vremenu, razvijanje komunikacijske vještine i svijest o odgovornom i nenasilnom prenošenju poruka. Učenik prepoznaje razliku između direktnog I indirektnog govora, primjenjuje pravila za izjave, naredbe i molbe, koristi uvodni glagol u sadašnjem vremenu (says, tells, asks).

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - upravni i neupravni govor; VROZ - komunikacija, prava i odgovornosti, Istorija - tačno prenošenje informacija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija empatiju kroz razumijevanje tuđih poruka, sarađuje u grupi i preuzima odgovornost, aktivno sluša i prenosi poruke tačno, razvija poštovanje u komunikaciji.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli napiše 3 rečenice: I am happy; Please, help me; Don't be late. Učenike pita kako će ih prebaciti u indirektni govor koristeći glagole say, ask i tell. Nastavnik zapisuje odgovore učenika na tabli: He says that he is happy; She asks him to help her; She tells us not to be late. Ovako će obnoviti strukture koje su naučili ranije: direktne i indirektne izjave, zapovijesti i molbe sa uvodnim glagolom u sadašnjem vremenu. Odgovori ostaju vidljivi na tabli kako bi učenici imali podsjetnik za sljedeću aktivnost. Kao brzu provjeru, nastavnik kaže rečenicu a učenici govore koji glagol se koristi u indirektnom govoru.

Don't touch → tell, Please, write...→ ask, I like...→ say

Aktivnost 2 Nastavnik dijeli u grupe po 3 učenika i svako unutar grupe dobija svoju ulogu za početak: A (Govornik), B (Ispitivač), C (Zapisničar). Nastavnik podijeli listiće sa po 9 pitanja (svaka grupa ima svoju maturske temu). Kartice sa pitanjima, molbama i zahtjevima se nalaze u prilogu. Aktivnost se odvija u 3 kruga po 4 minuta, gdje učenici rotiraju uloge na znak nastavnika (" Switch!"). Učenik B glumi organizatora mature i čita direktne zahtjeve/pitanja sa listića učeniku A (npr. " Please, help me fix my hair"). Učenik A prirodno odgovara (npr. " Okay, I will"). Učenik C pažljivo sluša šta je Učenik B tražio ili rekao i u svesku hvata brze bilješke. Učenici mijenjaju uloge unutar grupe. Sada C čita pitanja, B odgovara, a A hvata bilješke. Posljednja rotacija. Učenik A čita pitanja, C odgovara, a B hvata bilješke. Na ovaj način je svako bio u ulogama govornika, ispitivača i zapisničara. Učenici prestaju sa razgovorom. Svaki učenik samostalno u svoju svesku prebacuje onih 9 direktnih rečenica koje je čuo i zabilježio dok je bio u ulozi Zapisničara. Koristeći tabelu na tabli kao podsjetnik, pretvaraju ih u indirektni govor (He/She says, asks to, tells not to). Nastavnik obilazi grupe, provjerava tačnost zapisanih struktura i daje povratnu informaciju.

Aktivnost 3 Nastavnik zatim učenicima podijeli po jedan prazan papir (izlaznu karticu) na kojem učenici zapisuju po 3 indirektne rečenicu (jednu sa ask, drugu sa say i treću sa tell) o nekome iz njihove grupe na osnovu današnjeg intervjua. Npr. *Marko says that he likes rock music. Ana asks us to smile. Boris tells us not to play any sad songs.*

Potrebni resursi: English is fun 7, ZUNS udžbenik za 9. razred osnovne škole (Engleski jezik za 9. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2016. a.d.)**,** kartice sa pitanjima za intervju**,** prazan listić papira.

Irena Marić

Predmet/Razred: Engleski jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Defining relative clauses

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da precizno identifikuju osobe, predmete i pojmove koristeći odnosne rečenice, uz razvijanje empatije i kritičkog mišljenja o društvenim ulogama. Učenik pravilno upotrebljava who/whose/which/that u rečenici, spaja dvije proste rečenice u jednu složenu koristeći odnosne zamjenice.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik – upoređivanje zavisnosloženih rečenice sa odnosnim rečenicama na engleskom jeziku.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Aktivna saradnja u heterogenoj grupi (matičnom timu) kroz sprovođenje vršnjačkog poučavanja. Učenik poštuje striktna pravila turnirske igre, kontroliše takmičarski impuls i prihvata uspjeh/neuspjeh članova drugih timova. Prepoznaje i imenuje unutrašnja osjećanja zahvalnosti, sigurnosti i pripadnosti posmatrajući postupke ljudi u svom okruženju. Kroz lične primjere izražava šta za njega predstavlja mir i stabilnost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli napiše dvije grupe rečenica: I have a friend. Her mother is a teacher; I want to work with my classmates. They are honest and hardworking. Nastavnik pita učenike kako bismo mogli povezati ove dvije rečenice u jednu. Kada učenici daju odgovore, nastavnik ih zapisuje na tabli: I have a friend whose mother is a teacher. I want to work with my classmates who/that are honest and hardworking. Nastavnik objašnjava da se ove rečenice u engleskom jeziku zovu Defining relative clauses i služe da tačno definišu na koga ili šta mislimo.

Aktivnost 2 Nastavnik dijeli odjeljenje u 5 heterogenih matičnih grupa. Učenici otvaraju udžbenik na strani 56. U 1. zadatku spajaju rečenice koristeći zamjenicu whose, a u 2. zadatku popunjavaju praznine sa who/which/that/whose. Ovi zadaci služe kao direktna priprema za turnir. Unutar grupe, učenici rade zajedno i jedni drugima objašnjavaju pravila kako bi bili sigurni da svi članovi tima znaju tačne odgovore. Nastavnik obilazi grupe, provjerava tačnost i daje povratnu informaciju.

Aktivnost 3 Svakom učeniku unutar matične grupe nastavnik dodjeljuje broj od 1 do 5. Učenici se zatim premještaju za Turnirske stolove (označene brojevima od 1 do 5), tako da za istim stolom sjede učenici sa istim brojem (predstavnici različitih matičnih timova). Na svakom stolu sada sjedi po 4 do 5 učenika. Na svakom stolu nalazi se set kartica sa gramatičkim pitanjima. Učenici u krug vuku kartice, a svaki tačan odgovor donosi 1 bod. Ukoliko učenik koji je izvukao karticu ne zna odgovor, priliku dobija sljedeći učenik za stolom. Svaki učenik samostalno bilježi bodove koje je osvojio. Nakon zadanog vremena (oko 12 minuta igre), učenici se vraćaju u svoje matične grupe. Unutar svoje prve grupe, svi članovi sabiraju bodove koje su donijeli sa svojih turnirskih stolova. Nastavnik na tabli bilježi ukupan zbir za svaku matičnu grupu i proglašava pobjednički tim, naglašavajući važnost zajedničke pripreme i saradnje.

Aktivnost 4 Nastavnik glasno čita dio " Fun Fact" iz udžbenika (stop and smell the roses) i poziva sve učenike da na trenutak zastanu i razmisle o stvarima, vrijednostima i ljudima koji u njima bude mir, sreću i sigurnost. Svaki učenik dobija po jedan samoljepljivi papirić (latica). Zadatak je da napišu jednu rečenicu koristeći odnosnu zamjenicu (who, which, that, whose) kojom će definisati pojam mira, prijateljstva ili empatije u svom životu. Primjeri na tabli: A best friend is a person who is always there for you; I love my school whose teachers help me grow. Učenici jedan po jedan izlaze, čitaju naglas svoju rečenicu i lijepe svoj papirić na veliku nacrtanu stabljiku na tabli. Na tabli se formira zajednička " Razredna ruža zahvalnosti".

Potrebni resursi: English is fun 7, ZUNS udžbenik za 9. razred osnovne škole (engleski jezik za 9. razred osnovne škole JP„Zavod za udžbenike i nastavna sredstva" Istočno Novo Sarajevo, 2016. a.d.), samoljepljivi papirići, listići sa brojevima 1-5 za turnirske stolove**,** nastavni listići sa zadacima.

Predmetna nastava
Njemački jezik

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Ich bin anders als du

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje jednostavnog njemačkog teksta na razini A1, poticati prihvaćanje različitosti i uvažavanje drugih kroz iskustveno učenje te jačati osjećaj uspješnosti i pripadnosti kod učenika. Učenik prepoznaje i reagira na ključne riječi (anders, bunt, wir, ihr) uz pokret i sliku; kratko se izražava ponavljajući refren i koristeći „OK!"; surađuje i uvažava različitosti u skupini.

Međupredmetna povezanost: Sat povezuje glazbenu kulturu kroz pjesmu i pokret te građanski odgoj kroz uvažavanje različitosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sat se povezuje s mirovnom pedagogijom kroz prihvaćanje različitosti, prepoznavanje riječi, suradnju i osjećaj pripadnosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Formiramo krug u kojem učenici stoje. Nastavnica na materinskom jeziku objašnjava cilj: neverbalno istražiti sličnosti i razlike. Izvodi jednostavne pokrete poput podizanja ruke ili osmijeha – učenici ponavljaju pokret samo ako se karakteristika odnosi i na njih. Zaključuje riječima *Anders. Ich bin anders. Du bist anders.* i otvorenom gestom prema svima: *Wir sind anders. Anders? Na und? Das macht das Leben eben bunt!* Učenici ponavljaju *Anders? Na und? i bunt.* Zatim pojedini učenici pokazuju svoj pokret, a grupa nakon učiteljičine riječi *Wir!* izvodi isti. Nastavnica kaže: *Wir sind alle hier. Zusammen. Das ist bunt.*

Aktivnost 2 Učenici dobivaju kartice s riječima (osobne zamjenice, boje, pridjevi, ključne riječi). Prvi put slušaju samo dio pjesme i podižu karticu kad čuju svoju riječ. Drugi put slušaju cijelu pjesmu: grupa "Boje" dodiruje predmete u učionici, grupa "Pridjevi" izvodi geste, a svi na svaki refren i riječ BUNT! podižu karte. Slijedi kratka refleksija na materinskom jeziku: *Tko je imao 'groß'?* Pokaži pokret.

Aktivnost 3 Nastavnica otkriva plakat s tekstom refrena i izgovara red po red – učenici ponavljaju i prstom prate tekst. Zatim pjevaju uz pjesmu s pokretima: *wir* – ruke na prsa, *ihr* – ruke prema drugima, *bunt* – široko otvaranje ruku. Varira se (šapatom, glasno, samo djevojčice, samo dječaci, podjela kruga na dvije grupe). Cijeli razred završava punim izvođenjem refrena s naglaskom na *Das macht das Leben eben bunt!*

Aktivnost 4 Učenici u paru dobivaju dijalog s prazninama: Ich bin ___. Du bist ___. Wir sind ___. Riječi biraju s kartica koje su ranije koristili.

Aktivnost 5 Učenici sjede u krugu na stolicama – jedna stolica manje. Jedan učenik počinje u sredini i kaže: Ich bin bunt. Svi koji imaju karticu bunt ustaju i mijenjaju mjesta. Učenik iz sredine također traži stolicu. Tko ostane bez stolice, dolazi u sredinu i vodi sljedeći krug. Povremeno nastavnica usred igre kaže *Alle wechseln den Platz!* – tada svi učenici, bez obzira na karticu, ustaju i traže novo mjesto. Nema ispadanja – uloga u sredini je prilika, ne kazna.

Aktivnost 6 Refleksija se vodi na materinskom jeziku u krugu: *Što smo danas radili? Je li u redu biti drugačiji? Što vam se svidjelo u pjesmi?* Učenici odgovaraju jednom riječju ili pokazivanjem kartice. Nastavnica sažima na njemačkom: *Ja. Anders? Na und? Zusammen sind wir bunt. Das macht das Leben eben bunt!* Sat završava kolektivnom pohvalom i pozdravom.

Potrebni resursi: kartice sa slikama i riječima i plakat s tekstom pjesme (refren)

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Kako ti se sviđa... / sviđaju...? – Odjevni predmeti

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj je sata osposobiti učenike za imenovanje odjevnih predmeta i izražavanje osobnog stava (sviđanje/nesviđanje) na njemačkom jeziku, uz istovremeno razvijanje interkulturalne osjetljivosti i kulture uvažavanja različitosti kroz prepoznavanje subjektivnosti vlastitog ukusa. Učenik izražava sviđanje koristeći zamjenicu u dativu mir i vodi osnovni razgovor o cijeni i sistematizira gradivo digitalnim alatom.

Međupredmetna povezanost: Aktivnostima *Šetnja razredom* i *Igra pamćenja*, učenici vježbanjem ljubaznih fraza i uvažavanjem tuđeg ukusa istovremeno razvijaju vlastito samopouzdanje (Osobni i socijalni razvoj) razvijanje poštovanja, tolerancije i uvažavanja različitih ukusa uporabom ljubaznih fraza i komunikacijom u paru i skupini (Građanski odgoj i obrazovanje). Povezivanjem njemačke zamjenice *mir* s imenicom *mir* kao mnemotehničkog sredstva za razumijevanje značenja i lakše usvajanje jezičkih struktura (Materinski jezik) te izradom digitalnih umnih mapa i kolaža radi sistematizacije nazivlja i razvoja digitalnih kompetencija. (Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Uporabom ljubaznih fraza i uvažavanjem različitih ukusa učenici razvijaju kulturu dijaloga, tolerancije i nenasilne komunikacije, prepoznajući vrijednost vlastitog i tuđeg izbora.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Sat započinje u krugu s karticom MIR u sredini. Nastavnik razgovorom na materinskom jeziku povezuje značenje mira s njemačkom zamjenicom *mir* (meni), naglašavajući da ljubazno izražavanje osobnog stava čuva mir u razredu. Na njemačkom riječ *mir* znači meni. *Das T-Shirt gefällt mir* znači „*Majica mi se sviđa*". Korištenjem mnemotehnike 'mir – mir', učenici povezuju značenje zamjenice mir (meni) s idejom mira, što im pomaže da lakše pamte strukturu i razvijaju kulturu nenasilne komunikacije.

Aktivnost 2 Učenici sjede u polukrugu, tako da su okrenuti prema stalku za odjevne predmete. Nastavnik iz kutije vadi odjevne predmete, imenuje ih i pruža svakom učeniku po jedan predmet uz pitanje: „*Wie gefällt dir der Pullover/die Hose?*". Učenik prihvaća predmet i odgovara: „*Der Pullover gefällt mir gut*" (ili „nicht"). Nakon što su svi dobili predmet i odgovorili, nastavnik imenuje predmete (npr. „Der Pullover!"). Učenik s predmetom u ruci odlazi do stalka na kojem je razapeto uže za rublje, još ga jednom glasno imenuje i pričvršćuje kvačicom. Kada se svi predmeti nađu na užetu, nastaje zajednički 'razredni ormar'

Aktivnost 3 (Kimspiel) - učenici sjede u polukrugu ispred dvaju stalaka s razapetim užetom na kojem su kvačicama pričvršćeni odjevni predmeti. Nakon što kratko promotre raspored, nastavnik govori: „Schließt die Augen!". Dok učenici drže oči zatvorene, nastavnik mijenja stanje na užetu: uklanja jedan ili dva predmeta, dodaje novi ili zamjenjuje mjesta postojećima. Na naredbu „Öffnet die Augen! Was ist anders / Was fehlt?", učenici timski definiraju promjenu na njemačkom jeziku. Ova aktivnost kroz igru i vizualnu stimulaciju utvrđuje nazivlje odjeće, razvija koncentraciju uz uvažavanje različitih opažanja i prihvatanje različitosti u načinu razmišljanja i izražavanja.

Aktivnost 4 Nastavnik prethodno na flip chartu priprema dva stupca s naslovima 'Mir gefällt...' i 'Mir gefallen...'.Učenici u parovima dobivaju slikovnu karticu odjevnog predmeta. Analiziraju radi li se o jednini ili množini te je lijepe u odgovarajući stupac na flip chartu: **„Mir gefällt…"** ili **„Mir gefallen…"**. Ovim postupkom učenici vizualno i suradnički usvajaju gramatičku razliku.

Aktivnost 5 Krep trakom na podu povučena je linija na kojoj učenici stoje jedan iza drugoga (početni stav „das“). Učenici zauzimaju početni stav, tako da je lijeva noga lijevo, a desna noga desno od linije (“das” položaj). Lijeva strana je „der“, desna „die“. Nastavnik izgovara imenicu bez člana, a učenici brzim skokom zauzimaju položaj, čime se kinestetički utvrđuje rod.

Aktivnost 6 Učenici u tandemima simuliraju dijaloge koristeći slike odjeće s cijenama. Uz pitanje „Wie viel kostet das?“, uvode se „mirovne fraze“: umjesto kritike, učenici vježbaju reći „Interessant!“ ili „Mir gefällt es nicht, aber dir steht es super!“. Na taj način uče odvojiti vlastiti ukus od poštovanja prema drugome, ostvarujući socijalnu i vrijednosnu dimenziju uvažavanja različitosti.

Aktivnost 7 Provodi se refleksija o naučenom nazivlju i osjećaju tijekom korištenja fraza ljubaznosti. Za domaću zadaću, učenici na stranici *Quelle.de* biraju odjeću za digitalni kolaž ili izrađuju umnu mapu u alatu *My-Mind*. Zadatak je povezati sliku, cijenu i osobni stav. Ovakav završetak osigurava da učenik samostalno sistematizira znanje, prihvaćajući poruku da je svaki osobni izbor vrijedan poštovanja.

Potrebni resursi: kartica s natpisom „MIR“, veći format (A4 ili A3) za sredinu kruga, ukrašena kutija s odjevnim predmetima (pripremiti onoliko različitih odjevnih predmeta koliko je učenika u razredu), stalak, uže i kvačice za rublje, flip chart papir, unaprijed iscrtana tablica s dva stupca: „Mir gefällt…“ i „Mir gefallen…“, krep traka, slike odjevnih predmeta, kartice s cijenama, napisane ključne fraze: „Interessant!“; „Mir gefällt es nicht, aber dir steht es super!“, web adrese: Quelle.de i My-Mind.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Die Farben

Ciljevi i ishodi učenja: Širenje i korištenje vokabulara na temu „Die Farben – boje"; razvijanje sposobnosti prepoznavanja i zapisivanja informacija kroz pjesmicu; usvajanje osnovnih jezičkih struktura za imenovanje i opisivanje boja kroz riječi koje pozivaju na ljepotu, slogu i mir, razvijanje vještina slušanja i razumijevanja, čitanja i razumijevanja, pričanja i razumijevanja, pisanja i razumijevanja kroz metode Escape Room i Lernstationen, razvijanje osjećaja za saradnju i timski rad, jačanje svijesti o značaju zajedništva kroz simboliku boja, razvijanje osjećaja odgovornosti i važnosti zajedničkog rada, podsticanje nenasilne komunikacije i kulture dijaloga. Učenik/ca prepoznaje glavnu poruku i ključnu informaciju, te uspješno povezuje riječ i sliku, učestvuje u kratkim i vrlo jednostavnim razgovorima, prepoznaje i zapisuje informacije iz audio materijala, kreira plan rada na zajedničkom zadatku, prepoznaje vrijednost prijateljstva, saradnje, altruizma i empatije i značaj učešća u društvenim aktivnostima.

Međupredmetna povezanost: Informatika – korištenje digitalnih alata (projektor, audio sadržaji)**;** Likovna kultura – izražavanje kroz boje i crtanje**;** Bosanski jezik – razumijevanje teksta i usmeno izražavanje**;** Građansko obrazovanje – razvoj saradnje, tolerancije i uvažavanja različitosti, Ideja za radionicu sa psihologom škole – kroz emocije i boje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ova nastavna jedinica ostvaruje jasnu povezanost sa principima mirovne pedagogije kroz aktivnosti koje podstiču saradnju, empatiju i uvažavanje različitosti među učenicima. Kroz metodu „Escape Room" učenici su usmjereni na zajedničko rješavanje zadataka, pri čemu se naglasak stavlja na kooperativno učenje, a ne na međusobno takmičenje. Na taj način razvijaju osjećaj odgovornosti za grupni uspjeh, međusobno povjerenje i podršku. Povezivanjem boja sa emocijama i ličnim doživljajem, učenici imaju priliku da izraze vlastita osjećanja, ali i da razumiju i prihvate osjećanja drugih, čime se razvija empatija i emocionalna pismenost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnica učenicima u uvodnom dijelu časa na projektoru prikazuje dugu u bojama, pita ih šta je to, od čega se sastoji duga, koje sve boje imamo, a zatim, uz pomoć aplikacije Canva, boje sa duge nestanu. Nastavnica odglumi da je šokirana, iznenađena i govori učenicima kako moraju spasiti dugu i vratiti joj boje. Ovaj razgovor se odvija na maternjem jeziku. Zatim slijedi tzv. Metoda „Escape Room", gdje učenici grupno rješavaju niz zadataka vezanih za temu „Die Farben" i za svaki riješen zadatak dobiju karticu s bojom i slovom, od čega će na kraju dobiti riječ „Duga" na njemačkom jeziku.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u 3 grupe, ali broj grupa formira nastavnik u zavisnosti od broja učenika u razredu, a zatim kreću sa radom. Na svakoj stanici nalazi se određeni zadatak koji učenici moraju proći i zaslužiti karticu. Cilj je da se učenici dogovaraju da svaka grupa uspije osvojiti jednu boju s karticom, kako bi došli do rješenja, a ne da se međusobno takmiče. Nastavnik ima zadatak da im na to skrene pažnju na početku. Na prvoj stanici se nalazi zadatak koji moraju uraditi sve grupe, jer prvi zadatak sadrži vježbe za nazive svih boja, a jedan od osnovnih ciljeva je da učenici nauče nazive boja na njemačkom jeziku. Na prvoj stanici (stolu) se nalaze nazivi boja na njemačkom jeziku. Slova boja su napisana upravo tim bojama, kako bi učenici mogli sami razumjeti koja je koja boja, a sa druge strane se nalaze sličice i učenici imaju zadatak da slike povežu s bojama. Na slikama se nalaze i nazivi na njemačkom jeziku: rot – jabuka, gelb – sunce, grün – trava, blau – nebo, weiβ – snijeg, schwarz – noć, grau – oblaci, violett – grožđe, rosa – rozi cvijet, braun – čokolada, orange – narandža. Nakon što svaka grupa uspješno završi ovaj zadatak, kao nagradu dobiju stiker i svaka grupa po jednu boju sa slovom – crvena (R), žuta(G) i zelena(E), a zatim prelaze na sljedeće stanice.

Dalje zadatke učenici rješavaju prema dogovoru i cilj je da učenici kroz saradnju i dogovor što prije skupe kartice s bojama i slovima.

Aktivnost 3 Druga stanica donosi tekst vezan za boje i vježbu razumijevaja čitanja. Ovdje učenici dobiju plavu boju i slova B i O. Text: „Die Farben sind besonders" Die Welt ist bunt. Es gibt viele Farben: rot, blau, gelb, grün und viele andere. Jede Farbe ist anders und besonders. Rot ist stark und aktiv. Blau ist ruhig und macht uns entspannt. Gelb ist hell und freundlich. Es macht uns glücklich. Grün ist ruhig und frisch. Manche Kinder mögen Rot, andere mögen Blau oder Gelb. Jeder Mensch hat seine Lieblingsfarbe. Das ist gut, denn wir sind alle verschieden. Alle Farben sind schön und wichtig. Auch Menschen sind verschieden. Zusammen ist alles besser.

Zadatak: Richtig oder falsch?
a) Die Welt ist bunt.

b) Blau ist laut und stark.

c) Gelb macht uns glücklich.

d) Alle Menschen mögen die gleiche Farbe.

e) Alle Farben sind wichtig.

Na trećoj stanici se nalaze određene boje i „lijepi" pridjevi. Učenici imaju zadatak da pridjev pridruže boji na koju ih asocira. Ovdje učenici dobiju ljubičastu boju i slova E i N. Pridjevi: ruhig-mirno; glücklich-sretno; stark-jako; hell-svijetlo; freundlich-ljubazno; mutig-hrabro; gesund-zdravo; warm-toplo; positiv-pozitivno; sanft-nježno

Na četvrtoj stanici učenici slušaju pjesmicu o bojama na njemačkom jeziku i imaju zadatak da na papir napišu boje koje su čuli i kako idu po redoslijedu u pjesmici. Na ovoj stanici učenici dobiju narandžastu boju i slova E i N. Na petoj stanici učenici vode dijalog prema datom obrascu koji se nalazi na stanici, gdje uče kako pitati koja ti je omiljena boja i kako odgovoriti.

Boja svijetlo plava i slovo E i G.
A: Was ist deine Lieblingsfarbe?
B: Meine Lieblingsfarbe ist rosa.

Aktivnost 4 Učenici na tabli lijepe boje i slova koja su dobili, po redu, kako i idu dugine boje, a onda zajedno pokušavamo doći do naziva – REGENBOGEN + poruka zajedništva na kraju: „Wie die Farben zusammen ein Ganzes bilden, so bilden auch Menschen durch Zusammenarbeit eine starke Gemeinschaft."

Domaća zadaća: Učenici imaju zadatak da nacrtaju i oboje što žele, a zatim napišu koje boje su koristili i to na njemačkom jeziku, a kasnije na času razgovaramo na maternjem jeziku zašto baš te boje i šta boje i crtež bude u njima.

Potrebni resursi: slike, riječi s bojama, audio materijal – pjesmica, kartica s dijalogom kao potrebni obrazac za vježbu pričanja, stanice sa zadacima, tekst razumijevanja čitanja.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Die Wochentage

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za usvajanje i primjenu vokabulara na temu „Die Wochentage" kroz pokretne, komunikacijske i saradničke aktivnosti, uz razvijanje osnovnih komunikacijskih kompetencija i vrijednosti mirovne pedagogije kao što su prijateljstvo, saradnja i međusobno poštovanje. Upotrebljava vokabular na temu „Dani u sedmici" u jednostavnim usmenim i pisanim situacijama. Prepoznaje, razumije i imenuje dane u sedmici na njemačkom jeziku u slušanju i čitanju. Opisuje aktivnosti povezane s pojedinim danima koristeći jednostavne jezičke strukture na njemačkom jeziku. Učestvuje u saradničkim i komunikacijskim aktivnostima, poštujući pravila rada u grupi i razvijajući vrijednosti mirovne pedagogije -prijateljstvo, pomoć, saradnja. Primjenjuje jednostavne riječi i izraze koji izražavaju pozitivno ponašanje i međuljudske odnose u školskom okruženju.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – razvijanje sposobnosti slušanja, razumijevanja i usmenog izražavanja kroz opisivanje svakodnevnih aktivnosti, kao i usvajanje komunikacijskih vještina u interakciji s drugima tokom grupnog rada i Autogrammjagd aktivnostima; Građansko obrazovanje / odjeljenska zajednica – razvijanje saradnje, međusobnog poštovanja i odgovornosti kroz zajednički rad u grupi, poštivanje pravila komunikacije te jačanje vrijednosti prijateljstva, pomoći i nenasilne komunikacije; Likovna kultura – izražavanje sadržaja kroz crtanje simbola i ilustracija vezanih za dane u sedmici (srce, sunce, osmijeh), čime se podstiče kreativnost i vizuelno učenje, Tjelesni i zdravstveni odgoj – razvijanje motoričkih sposobnosti i koordinacije kroz pokretne aktivnosti povezane s učenjem vokabulara (gestikulacija, igre, kretanje po učionici), te podsticanje zdravih oblika interakcije i timskog rada.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz pokretne, komunikacijske i saradničke aktivnosti učenici razvijaju saradnju, međusobno poštovanje i pozitivnu interakciju u razredu. Uče kako zajednički učestvovati u zadacima, slušati jedni druge i pomoći vršnjacima u procesu usvajanja novog vokabulara. Istovremeno razvijaju nenasilnu komunikaciju kroz jednostavne jezičke izraze, jačaju osjećaj pripadnosti grupi te grade pozitivnu i podržavajuću razrednu atmosferu zasnovanu na prijateljstvu, razumijevanju i uvažavanju različitosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnica na tabli lijepi kartice u bojama, a na kojima je napisan po jedan dan u sedmici. Zatim naglas izgovara svaki dan u sedmici, učenici ponavljaju za njom, ali za svaki dan se vezuje i po jedan pokret koji pokreće njihove pozitivne emocije: Montag-zagrljaj; Dienstag-mahanje; Mittwoch-srce rukama; Donnerstag-osmijeh; Freitag-high five; Samstag-veseli kratki plesni pokret; Sonntag-rukovanje u paru. Učenici u sveske zapisuju naslov „Die Wochentage" i nazive dana u sedmici na njemačkom jeziku.

Aktivnost 2 Po učionici su raspoređene kartice s nazivom jednog dana u sedmici i svaka kartica ima jedan kratki zadatak. Učenici zadatak rade u grupama: Montag – Male ein kleines Herz!; Dienstag – Umarme deine Freunde!; Mittwoch – Male die Sonne!; Donnerstag – Schreibe „Hvala"; „Molim"; „Zdravo" i „Oprosti" auf Deutsch!; Freitag – Napravite krug prijateljstva i recite svoju omiljenu riječ na njemačkom jeziku; Samstag – High Five mit zwei Freunde!; Sonntag – Mache eine Glücks-Pose!

Aktivnost 3 Uz pomoć metode „Autogrammjagd" učenici se kreću po učionici i uvježbavaju nazive dana kroz kratke komunikacijske zadatke.

1. Wer spielt Volleyball am Montag?

2. Wer lernt am Dienstag?
3. Wer steht um 7 Uhr auf am Mittwoch?
4. Wer hat Training am Donnerstag?
5. Wer isst die Schokolade am Freitag?
6. Wer schläft bis 12 Uhr am Samstag?
7. Wer spaziert am Sonntag?

Usput objasniti učenicima da ukoliko želimo reći „u ponedjeljka, u utorak", za to koristimo „am".

Aktivnost 4 Refleksija kroz aktivnost uz pomoć loptice. Učenici bacaju jedni drugima lopticu. Učenik koji baca lopticu kaže jedan dan u sedmici, a drugi učenik treba reći koji dan dolazi prije ili poslije. Zatim kroz smiley aktivnost kažu kako im je bilo na današnjem času. Od nastavnice dobiju kartice s smiley-em i natpisom:

Heute war der Unterricht _____
sehr gut:D
gut
schlecht

Potrebni resursi: kartice u boji s nazivima dana u sedmici na njemačkom jeziku; kartice raspoređene po učionici s nazivom jednog dana u sedmici i uputom za interaktivne aktivnosti; loptica; smiley kartice za refleksiju.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Gesund essen – gesund leben – Eine kleine Raupe Nimmersatt

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za imenovanje namirnica (voće, prerađevine, slastice) i dana u tjednu na njemačkom jeziku te primjenu jednostavnih gramatičkih struktura (akuzativ muškog roda uz fressen) uz razvoj slušnog prepoznavanja, socijalnih vještina i kritičkog promišljanja o zdravim životnim navikama. Učenik imenuje namirnice i dane u tjednu na njemačkom jeziku, prepoznaje nazive namirnica u slušanom tekstu uz vizualnu podršku, primjenjuje neodređeni član einen u akuzativu u rečenici Die Raupe frisst… i procjenjuje utjecaj izbora namirnica na vlastito osjećanje ugode i zdrave navike.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - kroz kreativni rad (crtanje i bojanje krugova) učenici vježbaju finu motoriku i vizualnu kompoziciju „razredne gusjenice"; Priroda - učenici upoznaju životni ciklus leptira (preobrazbu), uočavaju važnost prehrane za rast i razvoj živih bića te razlikuju zdrave od manje zdravih namirnica na primjerima iz filma; Tjelesni i zdravstveni odgoj - kroz igru *Obstsalat* učenici razvijaju motoriku i snalaženje u prostoru.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Mirovna pedagogija ostvaruje se kroz grupni rad (gusjenica, igra Obstsalat) koji potiče suradnju i nenasilnu komunikaciju, te kroz emocionalno povezivanje zdrave prehrane s osjećajem ugode, umjerenošću i dijeljenjem – vrijednostima koje grade unutarnji i socijalni mir.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik ulazi u učionicu s „kutijom-gusjenicom" i zagonetno najavljuje: „Hallo, das ist die kleine Raupe, sie ist sehr hungrig." Pokazuje slikovne kartice s namirnicama, imenuje ih, a učenici ponavljaju nazive te dobivaju po jednu karticu. Na nastavnikov poziv, učenik koji drži imenovanu namirnicu prilazi i „hrani" gusjenicu ubacujući karticu u kutiju, dok ostatak razreda u zboru ponavlja naziv namirnice.

Aktivnost 2 Nastavnik najavljuje projekciju animiranog filma i učenicima dijeli radni list „Meine Raupe-Checkliste". Na listu su prikazane sličice namirnica s nazivima u akuzativu neodređenog člana (npr. *ein Stück Schokoladenkuchen*, *einen Lutscher*, *eine saure Gurke*). Prije projekcije, nastavnik kratko objašnjava promjenu muškog roda u akuzativu (*der* postaje *einen*).

Učenici imaju zadatak aktivno pratiti radnju i tijekom prikaza subotnje gozbe kvačicom (✓) označiti namirnice koje gusjenica jede. Među ponuđenim opcijama nalaze se i namirnice koje se ne pojavljuju u tom dijelu filma (npr. *eine Pizza* ili *eine Banane*), što potiče selektivno slušanje i razlikovanje namirnica.

Aktivnost 3 nastavnik pokazuje kartice s namirnicama i pita: „Frisst die Raupe einen Lutscher / eine Pizza?", na što učenici odgovaraju s „Ja" ili „Nein" te uglas potvrđuju točnu tvrdnju punom rečenicom: „Ja, die Raupe frisst einen Lutscher."

Aktivnost 4 Učenici sjede u krugu, a jedan učenik stoji u sredini (broj stolica je za jedan manji od broja sudionika). Svaki učenik predstavlja određeno voće prema dobivenoj kartici. Učenik u sredini zadaje naredbu: „Die Raupe frisst Birnen!", nakon čega svi koji predstavljaju kruške moraju zamijeniti mjesta, dok učenik iz sredine pokušava zauzeti slobodnu stolicu. Na uzvik „Obstsalat!", svi učenici istovremeno mijenjaju mjesta. Naglasak je na sigurnom kretanju bez guranja.

Aktivnost 5 Nastavnik dijeli učenike u 4 skupine (prema radnom listu):
Pon–sri: 1 jabuka, 2 kruške, 3 šljive /Čet–pet: 9 jagoda + naranče / Sub: 10 "nezdravih" / Ned + kraj: zeleni list + leptir / Po krugu (3 koraka): Crtaj količinu (poput 1 Apfel), Ispod napiši njem. broj +

naziv. Na poleđini simbol osjećaja (☺/☹). Glasnogovornik skupine opisuje: "Am Montag frisst die Raupe..." → Spoji krugove u gusjenicu. Nastavnik provjerava pravopis. Na kraju, glasnogovornik svake skupine izlazi pred ploču, pokazuje krug i izgovara rečenicu: 'Am Montag frisst die Raupe einen Apfel', nakon čega se krugovi spajaju u zajedničku gusjenicu."

Aktivnost 6 Sat završava ispunjavanjem izlaznih kartica kojima se provjerava usvojenost ključnog rječnika i sposobnost samostalnog imenovanja namirnica na njemačkom jeziku. Nastavnik ih potiče da nacrtaju sretno lice gusjenice uz list papira, podsjećajući ih još jednom zašto je važno birati zdrave namirnice.

Potrebni resursi: laptop/projektor (Film: Die kleine Raupe Nimmersatt), video zapis, kutija-gusjenica s otvorom za usta, slikovne kartice: Jabuka, kruška, šljiva, jagoda, naranča, zeleni list, slatkiši, radni list/zadatak tijekom gledanja video zapisa: „Meine Raupe-Checkliste" za svakog učenika**,** kartice s riječima (za igru): Po 2 iste kartice s voćem za svakog učenika, 7 kartonskih krugova s napisanim danima u tjednu (Montag-Sonntag), loptica ili jabuka: za govornički krug na kraju, flomasteri i ljepljiva traka, izlazna kartica.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Im Rhythmus der Natur

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici usvajaju 8 ključnih ekoloških radnji, osvještavaju svoj ekološki otisak kao doprinos miru u svijetu. Učenik imenuje 8 ekoloških predmeta na njemačkom, pravilno tvori rečenice po uzorku Subjekt – Glagol – Objekt s glagolima sparen, trennen, schützen, vermeiden, benutzen, tehnikama improvizacijskog kazališta automatizira izričaje o zaštiti okoliša i u paru izrađuje vizualni „ekološki otisak" s rečenicama obećanja prirodi.

Međupredmetna povezanost: Radom s autentičnim predmetima (voda, biljka) učenici usvajaju koncept održivosti i biološke ravnoteže, a pojam ekološkog otiska izravno se veže uz zaštitu ekosustava (Priroda/Biologija). Radom u parovima s podijeljenim ulogama uvježbavaju demokratsko odlučivanje i odgovornost za zajednicu, pri čemu se ekološki mir predstavlja kao preduvjet globalnog mira (Građanski odgoj). Pantomimom i izradom stopala učenici tijelom izražavaju radnje i vizualno oblikuju svoje poruke (Likovna i dramska kultura). Suradničkim učenjem i refleksijom razvijaju socijalne vještine i kritički promišljaju o vlastitim navikama (Osobni i socijalni razvoj).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razumiju uzročno-posljedične veze između osobnih akcija i stanja planeta (Ökologischer Fußabdruck) i razvijaju osjećaj povezanosti s prirodom i suosjećanja prema svim živim bićima kroz igru i dodir, koriste nenasilnu komunikaciju i pregovaranje tijekom rada u parovima i grupama s podijeljenim ulogama i prepoznaju važnost preuzimanja odgovornosti kao ključne komponente globalnog mira i održivog suživota.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na stolu je 8 predmeta prekrivenih neprozirnim stolnjakom (platnena torba, plastična vrećica, stari zgužvani papir, plastična boca, reciklirani papir, biljka, igračka životinje, boca vode).Nastavnik poziva osam dobrovoljaca. Svaki učenik uvlači ruku ispod stolnjaka, opipava jedan predmet i opisuje osjećaj (hart, weich, glatt…) te pokušava odgonetnuti o čemu je riječ rečenicom: „Ich glaube, das ist..." Nakon točnog imenovanja na njemačkom, učenik izvlači predmet i stavlja ga na stol.

Aktivnost 2 Nastavnik pored svakog od 8 predmeta na stolu stavlja malu trakicu papira s rečenicom na njemačkom (npr. Ich benutze Stofftaschen pored platnene torbe, …). Učenici u parovima promatraju parove (predmet + rečenica). Zatim cijeli razred u ritmičnom tonu uz pljesak dlanovima ponavlja svaku rečenicu pokazujući na odgovarajući predmet.

Aktivnost 3 Učenik glumi kratku nijemu radnju povezanu s predmetima (npr. pažljivo obilazi cvijet, gasi svjetlo, štedi vodu). Razred prepoznaje i imenuje radnju na njemačkom.

Aktivnost 4 Učenici rade u parovima. Svaki par dobiva predložak velikog stopala (A3/A4, otisak stopala) i kovertu s izrezanim riječima (4–5 rečenica: Ich spare Wasser, Ich schütze Tiere, Ich trenne Abfall, Ich benutze Stofftaschen…). Zadatak je unutar obrisa stopala složiti rečenice poštujući red riječi (Subjekt – Glagol – Objekt). Na ploči je vizualni podsjetnik: ICH + RADNJA + OBJEKT. Nakon slaganja, učenici lijepe rečenice i pored svake crtaju mali simbol.

Aktivnost 5 Svaki par polaže svoje „stopalo" na pod, stvarajući zajednički trag – razredni ekološki otisak. Učenici šetaju pored traga. Kratkom refleksijom (materinski ili jednostavan njemački) zaključuje se da su ove rečenice obećanja prirodi.

Potrebni resursi: 8 autentičnih predmeta za senzornu zagonetku (prekriveni stolnjakom): platnena torba; plastična vrećica; stari zgužvani papir; plastična boca; reciklirani papir; biljka; plišana igračka;

boca vode**,** 8 trakica papira s rečenicama (stavljaju se pored predmeta u aktivnosti 2): Ich benutze Stofftaschen. / Ich vermeide Plastiktüten. / Ich trenne den Abfall. / Ich werfe den Müll nicht überall hin. / Ich benutze Umweltpapier. / Ich schütze Pflanzen. / Ich schütze Tiere. / Ich spare Wasser. (Natpis na ploči: ICH + RADNJA + OBJEKT)**,** materijal za rad u parovima (12 setova) – za svaki par: predložak stopala (A3 ili A4 s otisom) s naslovom „Mein ökologischer Fußabdruck" koverta s izrezanim riječima za 4–5 rečenica (npr. Ich – spare – Wasser, Ich – schütze – Tiere itd.)**,** ljepilo u stiku, bojice.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Die Zahlen bis 100

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za usvajanje i pravilnu upotrebu brojeva do 100 na njemačkom jeziku kroz komunikacijske, interaktivne i saradničke aktivnosti, uz razvijanje vještine razumijevanja i izgovora brojeva, te jačanje socijalnih kompetencija i vrijednosti mirovne pedagogije kroz saradnju, međusobno uvažavanje, toleranciju, prijateljstvo i solidarnost. Prepoznaje, razumije i pravilno izgovara brojeve do 100 na njemačkom jeziku u slušanju i čitanju. Primjenjuje brojeve do 100 u jednostavnim usmenim i pisanim situacijama. Razumije i koristi pravilo tvorbe dvocifrenih brojeva u njemačkom jeziku kroz praktične aktivnosti. Povezuje brojeve s pojmovima iz mirovne pedagogije i opisuje ih jednostavnim rečenicama na njemačkom jeziku. Učestvuje u saradničkim i interaktivnim aktivnostima poštujući pravila rada u grupi, razvijajući komunikacijske vještine i socijalne vrijednosti.

Međupredmetna povezanost: Matematika - razvijanje osnovnih numeričkih kompetencija kroz usvajanje, prepoznavanje i primjenu brojeva do 100, kao i izvođenje jednostavnih računskih operacija u usmenim zadacima na njemačkom jeziku; Likovna kultura – vizuelno prepoznavanje i predstavljanje brojeva i simbola kroz kartice, slike i asocijacije, čime se podstiče kreativno i vizuelno učenje; Bosanski jezik i književnost – razvijanje sposobnosti slušanja i razumijevanja instrukcija, kao i usmenog izražavanja kroz opisivanje, ponavljanje i verbalno iskazivanje brojeva i jednostavnih rečenica.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz interaktivne, saradničke i igračke aktivnosti učenici razvijaju međusobno poštovanje, toleranciju i spremnost na zajednički rad u učenju novog jezičkog sadržaja. Uče da pomažu jedni drugima pri izgovoru i razumijevanju brojeva, aktivno slušaju i uvažavaju različite načine razmišljanja te grade pozitivnu i podržavajuću atmosferu u razredu. Povezivanjem brojeva s pojmovima mirovne pedagogije jačaju svijest o važnosti prijateljstva, solidarnosti i zajedništva kao temelja nenasilne komunikacije i harmoničnih odnosa u grupi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik/ca na tabli zapisuje naslov „100 Gründe für Frieden", pročita naslov, a zatim pita učenike kako se na njemačkoj jeziku kaže broj 100 i na taj način ih uvede u novu nastavnu jedinicu. Zatim na maternjem jeziku vode kratku konverzaciju kroz pitanja: Zašto nam je mir važan?; Šta za koga predstavlja mir?; Razlozi za mir u svijetu.

Aktivnost 2 „Zahlen entdecken" – Nastavnik/ca na tabli zalijepi kartice sa osnovnim deseticama – 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 uz naziv napisan slovima, a zatim zajedno vježbaju izgovor. Zatim nastavnik/ca zalijepi kartice sa sljedećim brojevima: 20, 25, 37, 54, 71, 62, 83, 99, a s druge strane kartice na kojima je slovima napisan naziv broja i zatim pita učenike šta su uočili, gdje će učenici/e induktivnim putem uočiti pravilo tvorbe brojeva u njemačkom jeziku, odnosno da se kod dvocifrenih brojeva prvo izgovaraju jedinice, a zatim desetice. Učenici zatim zajedno s nastavnicom vježbaju izgovor kroz „Echo-Spiel", gdje brojeve izgovaraju: tiho, glasno, kao robot, kao spiker, kao navijač, kao beba.

Aktivnost 3 Učenici/e rade u paru. Svaki par dobije kartice sa brojevima od 0 do 9. Nastavnica zatim na njemačkom jeziku kaže broj, npr. zweiundvierzig, a učenici/e moraju pokazati ispravne kartice s brojevima.

Aktivnost 4 Na karticama s brojevima koje su učenici prethodno dobili nalaze se i riječi ispod svakog broja: 0-Frieden; 1-Respekt; 2-Toleranz; 3-Freunde; 4-Hilfe; 5-Vertrauen; 6 –Freude; 7-Teamarbeit; 8-Liebe; 9-Solidarität. Kroz aktivnost „Finde das Bild", učenici traže slike po učionici

i ispod odgovarajuće slike zalijepe karticu s brojem i pojmom koji predstavljaju. Zatim učenici kroz kratke formulacije rečenica predstave svoj izbor: Das ist Frieden.; Das Bild zeigt Respekt.; Nummer 7 bedeutet Teamarbeit. Ove rečenice su napisane na tabli kako bi učenici imali odgovarajući šablon koji će koristiti.

Aktivnost 5 „Zadatak u kutiji"-Nastavnik/ca u kutiji pripremi razne zadatke i pitanja, poput brojeva, pitanja: Wann hast du Geburtstag?; Was ist deine Lieblingszahl?; Wie viel ist 12+3? i slično. Zatim daje učenicima kutiju, a u pozadini pusti muziku i dok traje muzika učenici jedni drugima dodaju kutiju, kada se muzika zaustavi, onaj učenik kod koga se nalazi kutija istu otvara i pokušava uraditi svoj zadatak.

Aktivnost 6 Refleksija kroz Bingo igricu i o uspješnosti nastavnog časa:
Die Zahlen auf Deutsch sind:

leicht ☺
okay :-/
schwierig ☹

Potrebni resursi: kartice s brojevima, nazivima brojeva, kartice s brojevima i riječima, kutija sa zadacima.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Die Freizeit

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će kroz čitanje i obradu teksta o slobodnom vremenu te primjenu metode „Sechs Hüte" razvijati vještine razumijevanja pisanog teksta, usvajati i primjenjivati vokabular vezan za slobodno vrijeme, te razvijati sposobnost uvažavanja različitih mišljenja, saradnje i nenasilne komunikacije u kontekstu mirovne pedagogije. Učenik/ca uočava osnovnu poruku u kratkim i jednostavnim tekstovima i u istima pronalazi ključnu informaciju. Učenik/ca planira strukturu teksta na osnovu predloška, a zatim isti prezentuje, uvježbavajući na taj način i vještinu govora. Sarađuje s vršnjacima u radu na grupnom zadatku, razgovarajući o temama slobodnih aktivnosti, gdje pritom slobodno izražava svoje mišljenje, ali i poštuje mišljenja drugih. Upotrebljava IKT primjenjujući pravila za sigurno korištenje.

Međupredmetna povezanost: Informatika – upotreba digitalnih alata za izradu memeova i video sadržaja; Demokratija/građansko obrazovanje/kultura življenja – razvijanje tolerancije i međusobnog uvažavanja, razgovor o temi iz svakodnevnog života, poziv na saradnju, dijalog i mirnu komunikaciju; Tjelesni odgoj – razvijanje svijesti o važnosti sportskih aktivnosti u slobodnom vremenu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Nastavna jedinica „Die Freizeit" ostvaruje jasnu vezu s mirovnom pedagogijom kroz razvijanje kod učenika svijesti o različitosti interesa, potreba i stavova među ljudima. Kroz problemsku situaciju i metodu „Sechs Hüte" učenici uče da sagledaju istu situaciju iz više perspektiva, da uvažavaju mišljenja drugih te da razvijaju empatiju i sposobnost nenasilne komunikacije. Poseban naglasak stavlja se na prihvatanje različitosti i traženje kompromisnih rješenja, čime se kod učenika jačaju vrijednosti tolerancije, poštovanja i saradnje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici su podijeljeni u grupe i svaka grupa dobije od nastavnice nastavni list s podacima na njemačkom jeziku na temu „Die Freizeit", a zatim svaka grupa dobije tabelu podijeljenu prema šeširima i sa zadacima na osnovu nastavnog lista. Na nastavnom listu su spomenute slobodne aktivnosti, jer je jedan od glavnih ciljeva da učenici znaju vokabular na ovu temu, ali su postavljeni i problemski zadaci koje će učenici rješavati kroz metodu „6 šešira" i generalno posmatrati temu „slobodno vrijeme" kroz ovu metodu.

Nastavni list:

1. Uvodni tekst, razvijanje vještine čitanja i razumijevanja: Freizeit ist wichtig. Viele Jugendliche machen verschiedene Dinge in ihrer Freizeit. Einige treiben Sport, andere hören Musik oder spielen Computerspiele. Manche treffen Freunde, andere lesen oder gehen spazieren. Menschen haben nicht immer die gleichen Interessen.

2. Freizeitaktivitäten: Sport treiben; Fußball spielen; Volleyball spielen; Basketball spielen; Tennis spielen; Musik hören; tanzen; Freunde treffen; Computerspiele spielen; lesen; spazieren; gehen; fernsehen

3. Situacija – problemski zadatak, Lejla möchte am Wochenende spazieren gehen. Adnan will aber zu Hause bleiben und Computerspiele spielen. Sie haben unterschiedliche Wünsche.

Aktivnost 2 Učenici i učenice dobiju tabelu podijeljenu kroz 6 različitih šešira. Svaka boja i svaki šešir ima određeni zadatak. Učenici rade grupno. Weiβ-Fakten -Was steht im Text?; Welche Freizeitaktivitäen gibt es? Rot-Gefühle - Wie fühlen sich Lejla und Adnan?; Was machst du gern in deiner Freizeit? Schwarz-Probleme; Welche Freizetaktivitäten können problematisch sein?

Bsp. Viele Computerspiele Gelb-Vorteile-Warum ist die Freizeit wichtig? Bsp. Freizeit ist wichtig, weil sie hilft uns zu; entspannen und zu machen, was wir mögen. Grün-Ideen-Was können Adnan und Lejla zusammen machen? Blau-Fazit-Was ist eine gute Lösung?; Wie respektieren wir andere?

Aktivnost 3 Učenici izlažu svoje radove, a zatim uz pomoć aplikacija za kreiranje memeova kreiraju vlastite memes na temu „Meine Freizeit" i na taj način daju kratku refleksiju časa.

Potrebni resursi: nastavni list na temu „Die Freizeit", tabela s podacima formirana uz pomoć metode „6 Hüte", aplikacija Meme generator.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Alle anders alle gleich

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj je usvajanje njemačkih parova suprotnih značenja (npr. Riese/Zwerg, dunkel/hell, langsam/schnell) i razvijanje osjećaja zajedništva kroz pjesmu, TPR-metodu i igru s loptom. Učenik imenuje i pokretom pokazuje više parova suprotnosti na njemačkom, sudjeluje u zajedničkom pjevanju završnog stiha i vizualno prikazuje prihvaćanje različitosti na plakatu.

Međupredmetna povezanost: Građanski odgoj - uvažavanjem različitosti i mirovnom porukom pjesme; Osobni i socijalni razvoj - razvijanjem empatije i samovrednovanja u krugu; Likovna kultura - vizualizacija stihova; Glazbena kultura - ritmičko pjevanje i TPR pokret uz pjesmu F. Wittkampa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik pokretima razvija empatiju i zajedništvo. Sudjeluje u izradi razrednog "plakata budućnosti" s vlastitim mirovnim porukama i uspješno provedeno samovrednovanje vlastitog doprinosa pozitivnom ozračju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici stoje u krugu. Nastavnik kaže samo: "Gledajte me i pogađajte – što pokazujem?" Zatim pokazuje pokrete (svaki 2–3 puta), učenici odgovaraju na njemačkom ili materinskom jeziku: Pokret / Značenje: brzo trčanje u mjestu; schnell - sporo hodanje; langsam - dizanje na prste; Riese – čučanj; Zwerg – drhtanje; kalt - brisanje znoja s čela; heiß - pokazati na susjeda, pa na sebe; da hier - ruke u krugu.

Nastavnik ne objašnjava – samo potvrdi točan odgovor klimanjem ili ponavljanjem riječi.

Aktivnost 2 Nastavnik govori: "Sada ćete čuti pjesmu. Pokušajte prepoznati riječi koje smo upravo vježbali. Kad čujete neku od njih, tiho pokažite pokret – ali ne govorite. Pušta pjesmu jednom. Učenici slušaju i tiho pokazuju pokrete. Nakon pjesme – nastavnik govori riječi iz pjesme, a oni odgovaraju pokretom (ne izgovaraju riječi): *Tko je čuo "Riese"? – učenici dignu ruke visoko; Tko je čuo "Zwerg"? – učenici čučnu.; Tko je čuo "da"? – učenici pokažu na susjeda / na sebe.* Dok učenici pokazuju pokrete, nastavnik zapisuje riječi na ploču (ili veliki papir). Na kraju se vidi koje su riječi učenici prepoznali, a koje možda nedostaju (npr. Tal/Berg, leicht/schwer). To je povratna informacija za nastavnika i vizualni podsjetnik za učenike.

Aktivnost 3 Svi ostaju u krugu. Uvođenje pokreta (4. min) – nastavnik ponavlja iste pokrete, ali sada uz izgovaranje riječi. Učenici oponašaju.

Aktivnost 4 Nastavnik pjeva prvu strofu, učenici samo izvode pokrete. Svi pjevaju polako uz nastavnika (2 min). Dva puta uz originalnu pjesmu. Između dva puta nastavnik govori: "Još jednom, na kraju zajedno viknemo 'Freunde sein!'"

Aktivnost 5 Učenici ostaju u krugu. Nastavnik ima meku loptu. Pravila: Nastavnik baca loptu učeniku i kaže riječ (npr. Riese). Učenik ponovi riječ i pokaže pokret (ruke gore). Zatim baca loptu drugome i kaže drugu riječ (može biti suprotnost ili bilo koja iz pjesme). Ako netko zaboravi – kaže bitte, pomaže susjed ili nastavnik.

Aktivnost 6 Na zidu je veliki hamer papir s naslovom: UNSER VERSprechen: DU BIST DA, ICH BIN HIER – WIR WOLLEN FREUNDE SEIN! Svaki učenik dobiva listić u obliku ruke ili srca. Zadatak: nacrtati simbol prijateljstva (srce, dvije ruke, sunce, smješko…) i po želji napisati jednu riječ koju zna iz pjesme (npr. Freund, Riese, Zwerg, schnell, langsam, helfen).

Tko ne želi pisati – samo crta. Listići se lijepe na plakat. U pozadini tiho svira ista pjesma.

Aktivnost 7 Listić za samoprocjenu

Potrebni resursi: tekst pjesme (projiciran ili veliki ispis), ploča ili veliki papir + flomaster (za zapisivanje riječi nakon prvog slušanja), meka lopta, veliki hamer papir (plakat), flomasteri, listići za samovrednovanje (1 A4, 24 kom), ljepilo.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Redewendungen

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik prepoznaje 9 frazema u kontekstu; izgovara frazeme razumljivo; povezuje frazem s jednostavnom situacijom; koristi jedan frazem u kratkoj rečenici; bira vizualni prikaz (crtanje ili pisanje).

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - vizualni prikaz frazema.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici rješavanjem situacijskih kartica razvijaju kognitivnu sposobnost sagledavanja tuđe perspektive i nenasilnog odgovora na sukob. Refleksijom integriraju vrijednosnu dimenziju – poštenje, uzajamnost i solidarnost postaju im unutarnji okvir za ponašanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na ploču lijepi jednostavan crtež: jedna osoba se smiješi i odlazi, druga ljutito stoji. Pita: „Was seht ihr? Was passiert hier?" Učenici u paru razmišljaju 1 min, zatim iznose prijedloge. Nastavnik uvodi frazem: „Der klügere gibt nach." Zapisuje ga na ploču. Učenici ponavljaju izgovor.

Nastavnik dijeli radni listić. Na listiću je 9 rečenica – svaka sadrži jednu grešku u frazemu. Učenici slušaju i uspoređuju. Nastavnik čita svaku rečenicu dva puta polako i jasno – točnu verziju (bez grešaka). Zadatak učenika: pronaći grešku i ispraviti je. Nakon svake rečenice nastavnik zastane 30 sekundi. Na kraju nastavnik na ploču zapisuje točne frazeme. Učenici provjeravaju svoje ispravke. Usp. radni listić ispod pripreme – tamo su napisane netočne verzije koje učenici ispravljaju.

Aktivnost 3 Nastavnik priprema jedan komplet kartica (9 frazema + 9 značenja na hrvatskom). Odabire jednog učenika za provjeritelja i daje mu popis točnih parova. Provjeritelj stoji uz ploču. Ostalih 18 učenika dobiva po jednu karticu (9 frazema, 9 značenja). Upute: „Steht auf! Lest eure Karte. Sucht euren Partner – den mit der passenden Bedeutung (oder dem passenden Frazem). Wenn ihr denkt, ihr seid ein Paar, geht zum Prüfer." Provjeritelj kaže: „Richtig!" ili „Nochmal versuchen." Kada su svi spojeni, svaki par naglas kaže svoj frazem i značenje.

Aktivnost 4 Nastavnik dijeli jedan komplet situacijskih kartica. Učenici rade u istim parovima. Svaki par dobiva jednu karticu. Zadatak: pročitati situaciju, odlučiti koji frazem odgovara, smisliti jednu kratku rečenicu s tim frazemom (kao odgovor osobi iz situacije). Nakon 3 min pripreme, svaki par čita situaciju naglas i izgovara rečenicu.

Aktivnost 5 Nastavnik dijeli papir A4 i bojice. Svaki učenik odabire jedan frazem. Papir savija po sredini: lijeva strana „Wörtlich", desna „Eigentlich". Učenik bira: A – Crtanje (doslovni i simbolički prikaz) ili C – Pisanje (jedna rečenica s frazemom, ukrasno uokvirena). Nastavnik naglašava: „Deine Zeichnung muss nicht schön sein. Nur die Bedeutung muss stimmen." Učenici započinju rad (završiti kod kuće). Radovi se izlažu na pano.

Aktivnost 6 Welche Redewendung zeigt: Du bist ein guter Freund? Welche Redewendung magst du am liebsten? Warum?" Zaključuje: „Diese Wörter sind kleine Helfer für ein gutes Leben – zu Hause, in der Schule, mit Freunden."

Napomena: Isti komplet kartica (frazemi + značenja) može se koristiti za ponavljanje. Vizualizacija nudi dvije opcije (crtanje/pisanje) za načelo uspješnosti. Situacije su na razini A1/A2.

Potrebni resursi: radni listić „Pronađi grešku" (20 kom)**,** komplet kartica: 9 frazema + 9 značenja (1 komplet)**,** popis točnih parova za provjeritelja (1 kom)**,** trimino, komplet situacijskih kartica (9 kom), papir A4 (20 listova) i bojice (20 kompleta), pano.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Mein Tag

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za usvajanje i primjenu vokabulara na temu „Mein Tag" kroz razvijanje vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja, te kroz komunikacijske, kreativne i digitalne aktivnosti omogućiti opisivanje svakodnevnih aktivnosti, izražavanje emocija i jačanje saradnje i socijalnih kompetencija. Razumije i izdvaja osnovne informacije iz slušanog teksta na temu svakodnevnih aktivnosti, opisuje vlastiti i tuđi dan koristeći jednostavne jezičke strukture i vokabular na njemačkom jeziku, primjenjuje osnovne fraze za opisivanje dnevne rutine u govoru i pisanju, povezuje jezički sadržaj s vizuelnim i digitalnim materijalima u cilju boljeg razumijevanja i izražavanja.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje/Kultura življenja – teme emocionalne pismenosti, nenasilne komunikacije i uopće obrada nastavne jedinice na temu aktivnosti u toku jednog dana; Informatika – izrada Pecha Kucha prezentacije; kreiranje objašnjavajućih videa, korištenje mobitela u svrhu izrade didaktičkog sadržaja; Likovna kultura – crtanje i vizualizacija dnevnih aktivnosti; Tjelesni i zdravstveni odgoj – indirektno se može provući kroz temu o važnosti zdravih svakodnevnih životnih navika.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz komunikacijske, kreativne i saradničke aktivnosti učenici razvijaju međusobno uvažavanje, empatiju i spremnost na saradnju u razredu. Opisujući vlastitu svakodnevnicu i izražavajući emocije u sigurnom i podržavajućem okruženju, učenici uče prihvatiti različitosti u navikama, ritmu života i osjećanjima svojih vršnjaka. Poseban naglasak stavlja se na nenasilnu komunikaciju, aktivno slušanje i poštivanje tuđeg izraza, čime se jača osjećaj zajedništva i pozitivne atmosfere u razredu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu časa nastavnik/ca na tablu uz pomoć magnetića postavlja slike: krevet, sunce, mjesec i zvijezda, ormar s odjećom, mlijeko i keks, piletina i riža, voće, knjiga, škola, muzika. Sa strane se nalazi iskružen lik djevojčice i dječaka i nastavnik/ca na tabli inicira različite radnje uz pomoć gore pomenutih slika (djevojčica/dječak ustaje iz kreveta, oblači se, jede itd.) Nastavnica zatim pita učenike šta misle o kojoj lekciji je danas riječ?! Dodatno objašnjenje: Krevet (simbolizira buđenje i odlazak na spavanje); Škola (odlazak u školu); Mjesec, sunce, zvijezda (dan i noć); Ormar (spremanje za školu); Pomenuta hrana (doručak, ručak i večera); Knjiga (zadaća, učenje za školu); Muzika/note/slušalice (slobodno vrijeme)

Aktivnost 2 Učenici slušaju tekst/audio zapis na temu "Mein Tag" i imaju zadatak da na osnovu onoga što su čuli na nastavnom listiću urade nekoliko zadataka. Tekst: „Das ist Ajla. Ajla steht um sieben Uhr auf. Sie putzt die Zähne, wäscht sich und zieht sich an. Sie isst Müsli zum Frühstück und geht in die Schule. Die Schule beginnt um 8 Uhr. Heute ist Montag und sie hat Deutsch, Mathe, Erdkunde, Biologie und Sport. Bis halb eins bleibt Ajla in der Schule. Nach der Schule isst sie Mitagessen, macht die Hausaufgabe und dann schaut YouTube. Um 22 Uhr geht sie schlafen."

Aktivnost 3 Richtig oder falsch?-Učenici slušaju tekst i na datom nastavnom listiću zaokružuju da li je rečenica tačna ili netačna.

a) Ajla steht um 6 Uhr auf. R F

b) Sie putzt die Zähne und zieht sich an. R F

c) Adnas Schule beginnt um halb 8 Uhr. R F

d) Adna hat Mathe, Bosnisch, Geschichte und Musik am Montag. R F

e) Um 21 Uhr geht Adna schlafen. R F

Učenici zatim zajedno čitaju tekst, prevode i zapisuju osnovne fraze vezane za opisivanje svakodnevnice kroz primjere, ali sada u prvom licu, pa zajedno s nastavnicom prevode. Aktivnost 4 Učenici se podijele u tri grupe i dobiju zadatak da nacrtaju i iskruže različite predmete koje mogu iskoristiti da opišu jedan svoj dan, a zatim uz pomoć prezentacije „Pecha Kucha" svi zajedno izlažu svoju prezentaciju na temu „Mein Tag". Pecha Kucha funkcioniše tako što učenici na prezentaciju (uz pomoć mobitela) postave slike predmeta koje su prethodno nacrtali, a onda svako od njih ima zadatak da priča, dok slikane nestane. Pored opisa aktivnosti tokom dana, učenici imaju zadatak i da kažu kako se osjećaju tokom izvršavanja te aktivnosti, npr. „Ich stehe um 6 Uhr auf. Ich bin traurig. Warum? Weil ich müde bin." Na ovaj način se primjenjuju već stečena znanja iz lekcija „Osjećanja" i veznik „weil" i učenici imaju mogućnost da sigurno i bez osuda izraze svoja osjećanja.

Aktivnost 5 Učenici na osnovu prethodno napravljenih i iskruženih slika prave tzv. „Erklärvideos" (objašnjavajući videi) na temu „Mein Tag". Ovaj zadatak učenici rade u grupama i cilj je razvijanje digitalnih vještina i vještine pričanja.

Aktivnost 6 Refleksija i dogovor oko nastavka završetka aktivnosti s objašnjavajućim videima.

Potrebni resursi: potrebni materijali poput slika i crteža su opisani u pripremi.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Was bist du von Beruf?

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje jezičkih, socijalnih i kritičkih kompetencija učenika kroz uvažavanje različitosti, razumijevanje različitih zanimanja i rodne ravnopravnosti te osposobljavanje za samostalno, kreativno i odgovorno učenje njemačkog jezika. Učenik/ca prepoznaje i povezuje glavnu poruku i ključnu informaciju kroz vježbe slušanja i razumijevanja i gledanja i razumijevanja, govori riječi i jednostavne rečenice, opisuje sadržaj poznate tematike prema datom obrascu, koristeći jednostavnije jezičke strukture, bez predrasuda prihvata različitosti u oblastima svakodnevnog života, učenik koristi različite strategije za efikasno učenje stranog jezika.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje i Demokratija i ljudska prava - tema ljudskih prava i jednakosti, razvijanje kritičkog odnosa prema stereotipima o zanimanjima, jednakost muškaraca i žena; B/H/S jezik – Kontrastivna analiza njemačkog i b/h/s jezika, razvijanje jezičke svijesti, poređenje tvorbe riječi u njemačkom i b/h/s jeziku, analiza muških i ženskih zanimanja u maternjem jeziku; Likovna kultura – pomenute forme prezentacije (Lapbook, Liftsäule, im Museum, Filmbuch) učenici vizuelno predstavljaju određena zanimanja kroz crteže, boje, kreativno izražavanje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz komunikacijske, saradničke i istraživačke aktivnosti učenici razvijaju poštovanje prema različitim zanimanjima i razumijevanje njihove društvene važnosti. Uče da uvažavaju rad i doprinos svakog pojedinca zajednici, bez obzira na profesiju ili društveni status, te razvijaju svijest o jednakim mogućnostima i ravnopravnosti spolova u izboru zanimanja. Kroz diskusiju o rodnim ulogama i stereotipima učenici jačaju kritičko mišljenje, razvijaju empatiju i uče prepoznavati i preispitivati društvene nejednakosti, što doprinosi izgradnji kulture dijaloga, tolerancije i međusobnog uvažavanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu časa, kroz metodu „Oluja ideja" učenici odgovaraju na pitanje „Wer hilft mir jeden Tag?" Nastavnica prvobitno razgovorom navede učenike da je riječ o lekciji zanimanja i to kroz pitanja „Šta biste željeli biti kada odrastete?; Čime se bave vaši roditelji?; Koja zanimanja su vam zanimljiva, a koja ne?"

Aktivnost 2 Nakon što učenici spomenu određena zanimanja i nastavnica ih napiše na tabli, slijedi kratka refleksija kroz pitanje: „Kakav bi naš život bio da nema tih ljudi, a kakav je kada su oni išak tu?" Nastavnica učenicima prethodno podijeli kartice sa pridjevima: leicht-lagano; schwer-teško; schön-lijepo; hässlich-ružno; interessant-zanimljivo; sauber-čisto; schmutzig-prljavo; traurig-tužno; glücklich-sretno. Dakle, svaki učenik dobije po jednu ili dvije kartice

(jedan pridjev može biti više puta) i uz pomoć tih kartica daju svoje odgovore na gore pomenuta pitanja o refleksiji.

Aktivnost 3 Učenici od nastavnika/ce dobiju papire na kojima su kroz sliku i naziv na njemačkom jeziku predstavljena sljedeća zanimanja: der Lehrer/die Lehrerin; der Polizist/die Polizistin; der Arzt/die Ärztin; der Anwalt/die Anwältin; der Sportler/die Sportlerin; der Ökonomist/die Ökonomistin; der Sänger/die Sängerin; der Verkäufer/die Verkäuferin; der Feuerwehrmann/die Feuerwehrfrau; der Friseur/die Friseuerin; der Automechaniker/die Automechanikerin; die Hausfrau; die Putzfrau; der Müllarbeiter/die Müllarbeiterin; der Bäcker/die Bäckerin; der Kellner/die Kellnerin; die Krankenschwester/der Krankenpfleger.

Aktivnost 4 Nastavnica zatim čita objašnjenja za svako od navedenih zanimanja, a učenici imaju zadatak da zanimanje pridruže odgovarajućoj slici na osnovu onoga što su čuli.

Objašnjenja zanimanja: der Lehrer / die Lehrerin-Diese Person arbeitet in der Schule. Sie unterrichtet Schüler und erklärt neue Dinge; der Polizist / die Polizistin-Diese Person sorgt für Sicherheit. Sie hilft Menschen und kontrolliert den Verkehr; der Arzt / die Ärztin-Diese Person arbeitet im Krankenhaus oder in einer Praxis. Sie untersucht kranke Menschen und hilft ihnen gesund zu werden; der Anwalt / die Anwältin-Diese Person kennt viele Gesetze. Sie hilft Menschen vor Gericht; der Sportler / die Sportlerin-Diese Person treibt viel Sport. Sie trainiert und nimmt an Wettkämpfen teil; der Ökonomist / die Ökonomistin-Diese Person arbeitet mit Geld und Wirtschaft. Sie analysiert und plant wirtschaftliche Dinge; der Sänger / die Sängerin-Diese Person singt Lieder. Man kann sie oft auf der Bühne oder im Fernsehen sehen; der Verkäufer / die Verkäuferin-Diese Person arbeitet in einem Geschäft. Sie verkauft Produkte und hilft den Kunden; der Feuerwehrmann / die Feuerwehrfrau-Diese Person löscht Feuer. Sie hilft Menschen in gefährlichen Situationen; der Friseur / die Friseurin-Diese Person schneidet und stylt Haare; der Automechaniker / die Automechanikerin-Diese Person repariert Autos; die Hausfrau-Diese Person arbeitet zu Hause. Sie kocht, putzt und kümmert sich um die Familie; die Putzfrau-Diese Person putzt Wohnungen, Häuser oder Büros; der Müllarbeiter / die Müllarbeiterin-Diese Person sammelt Müll und hält die Stadt sauber; der Bäcker / die Bäckerin-Diese Person backt Brot, Brötchen und Kuchen; der Kellner / die Kellnerin-Diese Person arbeitet im Restaurant oder im Café. Sie bringt Essen und Getränke zu den Gästen; die Krankenschwester / der Krankenpfleger-Diese Person arbeitet im Krankenhaus. Sie hilft kranken Menschen und arbeitet mit dem Arzt zusammen. Nastavnik/ca zatim objašnjava učenicima kako se tvori muški i ženski oblik zanimanja, ponoviti član der – za imenice muškog roda i die – za imenice ženskog roda. U njemačkom jeziku se ženski oblici zanimanja izvode na način da se na muški oblik zanimanja doda nastavak –in, npr. Der Lehrer – die Lehrerin. Imenice koje imaju u sebi riječ „Mann", u ženskom obliku mijenjamo sa „Frau" U sklopu ovog objašnjavanja, nastavnica pokrene temu o rodnoj neravnopravnosti u našem jeziku i kako u našem b/h/s rječniku ne postoje ženski oblici zanimanja, npr. Vatrogasac, razvijajući kritički aspekt učenika na ovu temu, te im postavi neka od pitanja na ovaj način: Können Frauen auch Feuerwehrfrau sein? Können Männer Hausmann sein?

Aktivnost 5 Nakon objašnjenja, slijedi kratki rad u paru, gdje učenici postavljaju jedni drugima pitanja, a prije toga nastavnik/ca kratko provjeri koliko su učenici zapamtili, pa postavlja pitanje: Wer arbeitet im Krankenhaus?; Wer arbeitet in der Schule?; Wer repariert Autos?. Pitanja za rad u paru: Was möchtest du werden?; Isd dieser Beruf leicht oder schwer? Ist dieser Beruf interessant? (Kako bismo ponovili pridjeve s početka časa?)

Aktivnost 6 Učenici se zatim dijele u grupe. Prije samog zadatka nastavnica učenicima kroz video predstavi nekoliko različitih oblika prezentacija: Lapbook - kreativni plakat od papira. U njemu se nalaze slike, kratki tekstovi i mali preklopi o jednoj temi; Liftsäule – stup/lift od papira ili kartona. Na svakoj strani nalaze se informacije i slike o jednoj temi; Filmbuch – mala knjiga sa slikama koja izgleda poput filma; Im Museum - Učenici prave malu izložbu kao u muzeju. Oni pokazuju svoje radove i objašnjavaju ih drugima. Učenici trebaju odabrati jedno zanimanje i isto predstave kroz jednu od gore pomenutih formi prezentacije.

Aktivnost 7 Nastavnica učenicima daje dodatne upute oko posljednjeg zadatka, učenici smišljaju ideje, dogovaraju se oko odabira zanimanja, pripremaju materijale i na narednom času nastavljaju sa svojim zadacima, a zatim prezentuju svoje radove.

Domaća zadaća: Sastav na temu „Mein Taumberuf" i grupno istražiti o zanimanju koje su odabrali da predstave na jedan od pomenutih oblika prezentacije.

Potrebni resursi: nastavni listići, kartice s riječima, slike, preklopi od papira, plakati, kolaž papir, flomasteri, makaze, video zapis koji sadrži objašnjenje o formama prezentacije.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Rattenfänger von Hameln

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik razumije kratku legendu, prepoznaje nepravdu (krivo obećanje) i vježba prezent. Izražava osjećaje likova i predlaže mirno rješenje. Učenik prepričava radnju (3 rečenice), pretvara 5 glagola iz prošlosti u prezent, procjenjuje je li scena pravedna i zašto, te dovršava rečenicu: "Ich wünsche mir, dass Erwachsene …"

Međupredmetna povezanost: Kroskurikularna povezanost ostvaruje se tako da učenici kroz autentične teme (povijest, etika, likovna umjetnost) cjelovito promišljaju o sukobu i miru, a ne usvajaju jezik izolirano.

Veza s mirovnom pedagogijom: Učenici prepoznaju nepravdu, razvijaju empatiju, predlažu mirna rješenja i surađuju bez natjecanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj pokazuje ilustraciju na radnom listu s tekstom. Na ilustraciji je frulaš, miševi koji ga slijede i grad. Učitelj prstom pokazuje na pojedine detalje i izgovara riječi. Učenici ponavljaju: der Rattenfänger, die Ratten, die Stadt. Gestama dodaje versprechen, das Geld (nacrta novčić na ploči), verschwinden (ruke koje se šire). Zatim učitelj postavlja pitanja: "Was seht ihr auf dem Bild? Wer ist der Mann mit der Flöte? Welche Tiere seht ihr? Wie fühlen sich die Menschen in der Stadt?". Učenici 30 sekundi gledaju sliku u tišini. Zatim 1,5 minutu razgovaraju sa susjedom. Dva-tri para naglas kažu svoje mišljenje. Učitelj kaže: "Die Menschen haben Angst vor den Ratten. Aber dann kommt der Rattenfänger. Lasst uns lesen, was passiert."

Aktivnost 2 Učitelj pozove četiri učenika da dođu ispred ploče. Oni će glumiti jednu skupinu. Ostali učenici ostaju na svojim mjestima i gledaju. Svi učenici (i četvorica ispred i ostali u razredu) dobiju prvi odlomak teksta. Taj odlomak glasi: "Einst mussten die Leute von Hameln Hunger leiden. Die Mäuse und Ratten hatten alle Vorräte aufgefressen. Da kam ein fremder Musikant in die Stadt. Er sagte: 'Wenn ihr mir einen Lohn gebt, fange ich die Ratten.'"Učitelj se obraća učenicima: «Ich zeige euch jetzt, wie ihr in euren Gruppen arbeiten werdet. Ich bin der Gruppenleiter. Achtet gut hin." Zatim učitelj glumi voditelja i prolazi kroz tijek aktivnosti. Prvi korak je sažimanje. Učitelj prepričava glavnu misao odlomka: "Also: Die Leute haben Hunger. Die Ratten haben alles gegessen. Dann kommt ein Mann mit einer Flöte. Er sagt: Ich fange die Ratten, wenn ihr mir Geld gebt." Drugi korak je postavljanje pitanja. Učitelj postavi jedno ili dva pitanja četvorici učenika ispred ploče: "Warum haben die Leute Hunger? Was macht der fremde Mann?" Učenici odgovaraju. Učitelj ne ispravlja greške, samo potvrđuje točne odgovore. Treći korak je razjašnjavanje. Učitelj pita: "Gibt es ein Wort, das ihr nicht versteht?" Zatim sam objasni riječi koje bi mogle biti nepoznate: "Vorräte' bedeutet Essen, das man für später aufbewahrt. 'Musikant' ist ein Mann, der Musik macht." Učenici mogu postaviti dodatna pitanja ako im nešto nije jasno. Četvrti korak je predviđanje. Učitelj pita: "Was passiert jetzt? Glaubt ihr, der Bürgermeister gibt ihm das Geld?" Učenici nagađaju. Učitelj ne kaže je li točno ili netočno, samo zahvali na odgovorima. Na kraju učitelj kaže: "So macht ihr das jetzt in euren Gruppen. Nach jedem Abschnitt wechselt ihr den Gruppenleiter. Los geht's!" Učenici koji su bili ispred ploče vraćaju se u svoje skupine, a učitelj dijeli ostatak teksta i kartice s četiri koraka svim skupinama. Nakon što skupine završe s čitanjem svih četiriju odlomaka, učitelj postavi jedno zajedničko pitanje cijelom razredu:"Was ist das Wichtigste, was ihr gelesen habt?"; "Warum verschwinden die Kinder am Ende?". Dva-tri učenika odgovore.

Aktivnost 3 Učitelj govori: „Auf einem Bild ist ein Rechtschreibfehler. Wer findet ihn zuerst?" Svaka skupina dobiva 6 slika. Svaka je slika opisana jednom rečenicom. Jedna riječ je pogrešno napisana. Učenik koji primijeti grešku podigne ruku i kaže: "Bei BEZALUNG fehlt das H.

Es muss BEZAHLUNG heißen." Učitelj pohvali skupinu. Učitelj kaže: "Auf einem Bild ist ein Rechtschreibfehler. Wer findet ihn zuerst?" Učenici pregledaju svih 6 slika. Tko pronađe grešku, javi se i ispravi. Učitelj pohvali. Svaka skupina zapisuje za svaku sliku: što se događa, kako se osoba osjeća, je li pošteno. Skupina smišlja: "Der Bürgermeister soll...". Svaka skupina naglas kaže jednu rečenicu o jednoj slici i vlastito rješenje za problem.

Aktivnost 4 Učenici stanu u krug. Učitelj započne: "Ich wünsche mir, dass Erwachsene …" i daje primjer: "… Versprechen halten." Svaki učenik redom dovrši rečenicu. Tko ne želi, kaže "Ich möchte nicht." Završetak: Učitelj kaže: "Ihr habt tolle Wünsche. Frieden beginnt bei uns.".

Potrebni resursi: ilustracija i tekst.

Angela Bernadić

Predmet/Razred: Njemački jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Netiquette – nenasilna komunikacija

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici usvajaju osnovno nazivlje i jezične strukture na njemačkom jeziku potrebne za izražavanje molbi, isprika i postavljanje granica u digitalnoj komunikaciji i kreativnim radom (izradom laporella) samostalno strukturiraju i vizualiziraju pravila ponašanja u digitalnoj komunikaciji. Učenik prepoznaje razliku između agresivne i nenasilne digitalne komunikacije, u interakciji se služi pristojnim jezičnim obrascima te potpisuje zajednička pravila ponašanja.

Međupredmetna povezanost: Informatika - učenik raspravlja o stvarnim situacijama iz digitalnog okruženja; Vjeronauk - učenik primjenjuje pravila lijepog ponašanja i potpisivanje mirovnog sporazuma u skladu s etičkim sadržajima vjeronauka.

Veza s mirovnom pedagogijom: Učenici prepoznaju važnost digitalne etike (netiquette) kao instrument za prevenciju sukoba i promicanje kulture mira u digitalnom prostoru i preuzimaju odgovornost za vlastito ponašanje u razrednoj skupini potpisivanjem zajedničkog digitalnog mirovnog sporazuma.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Aktiviranje predznanja asociogramom: „Was heißt höflich online?“ → učenici iznose ideje u parovima zapisujući ih na stickerima i lijepe kao odgovor na postavljeno pitanje.

Aktivnost 2 Nastavnik postavi jedan primjer i pita učenike za mišljenje: Primjer: “Netko ti je poslao poruku: ‘Molim te, pošalji mi zadaću do 18 sati.’ Drugi učenik napiše: ‘Pošalji mi zadaću odmah!!!’“. Pitanje: “Koji je primjer pristojniji? Zašto?”. Učenici kratko odgovore (usmeno, jedan-dva učenika). Time se uvode u temu pristojne/nepristojne komunikacije prije nego što pogledaju video. Gledanje videa od 46. sekunde. Učenici dobiju papir s 4–5 rečenica iz videa. Tijekom ili odmah nakon gledanja označuju richtig ili falsch. Slijedi provjera u parovima. Učenici uspoređuju odgovore i obrazlažu: “Točno je jer sam u videu čuo/la...”

Aktivnost 3 Rad s 10 zlatnih pravila: Podijeliti popis 10 zlatnih pravila Netiquette. Svaki učenik bira 4 pravila koja smatra najvažnijima i tako reflektira što mu je osobno najvažnije u digitalnoj komunikaciji. Zatim, učenici u četveročlanim skupinama raspravljaju i dogovaraju koja su 4 pravila najvažnija unutar njihove skupine. Svaka skupina izlaže svoja pravila i obrazlaže izbor pred razredom.

Aktivnost 4 Svaka skupina izrađuje vizualni prikaz svojih 4 pravila (laporello: 4 stranice). Uključiti kratke primjere / ilustracije ponašanja online. Završno izlaganje pred razredom.

Aktivnost 5 Kratka rasprava: „Što sam danas naučio i kako mogu primijeniti ta pravila online?“ Po mogućnosti: učenici napišu jednu rečenicu refleksije na kraju sata.

Potrebni resursi: video (1:20) o Netiquette:**,** popis 10 zlatnih pravila Netiquette**,** papir za točno/netočno aktivnosti**, p**apir, flomasteri ili bojice za laporello.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Die Medien / Mediji

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za razumijevanje i kritičku analizu različitih vrsta medija kroz upotrebu vokabulara na temu „Die Medien", uz razvijanje argumentiranog izražavanja, saradnje i odgovornog odnosa prema informacijama. Upotrebljava vokabular vezan za medije u jednostavnim usmenim i pisanim situacijama, razumije ključne informacije iz slušanog i pisanog teksta na temu „Die Medien", opisuje različite vrste medija koristeći jednostavne jezičke strukture na njemačkom jeziku, argumentira vlastito mišljenje o medijskim sadržajima uz uvažavanje stavova drugih, preoblikuje negativno formulirane poruke u pozitivne i nenasilne izraze na njemačkom jeziku.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje – razvijanje kritičkog odnosa prema medijskim sadržajima, tolerancije, kulture dijaloga i nenasilne komunikacije kroz analizu stereotipa i lažnih vijesti; Informatika – prepoznavanje i analiza digitalnih i elektronskih medija te odgovorno korištenje informacija iz online prostora; Bosanski jezik i književnost – razvijanje sposobnosti razumijevanja i analize medijskih tekstova, prepoznavanje stereotipa i uticaja jezika u medijima; Historija – razumijevanje uticaja medija na društvo i javno mnijenje kroz savremeni i historijski kontekst informisanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz grupni rad i analizu medijskih sadržaja učenici razvijaju saradnju, kritičko mišljenje i medijsku pismenost, uče prepoznavati stereotipe, lažne vijesti i načine na koje mediji mogu doprinositi konfliktu ili dijalogu. Istovremeno razvijaju nenasilnu komunikaciju, interkulturalno razumijevanje i odgovoran odnos prema informacijama, uvažavajući različite perspektive i gradeći kulturu tolerancije i dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici se dijele u tri grupe. Učenici u uvodnom dijelu časa gledaju video pod nazivom „Was sind Medien?" Nakon odgledanog videa, svaka grupa dobije po jednu karticu sa informacijama iz videa i iste treba objasniti na način na koji su razumjeli: Der Begriff „Medium"; Was kann man mit der Hilfe der Medien tun?; Welche Medien in BuH kennt ihr?

Aktivnost 2 Učenici uz pomoć tehnike „Oluja ideja" govore koje vrste medija postoje?

Aktivnost 3 Učenici su podijeljeni u tri grupe i naredne aktivnosti rade uz pomoć metode „Lernstationen". Na svakoj od „stanica" se nalazi po jedan zadatak. Predstavnik svake od tri grupe uzima po jedan zadatak i kada isti završi, vrati ga na stanicu i uzima sljedeći slobodan, tako da svaka grupa stigne uraditi svaki zadatak. Stanica je ukupno tri, dakle tri zadatka.

Stanica 1. Na stolici ili stolu stoji sljedeća uputa: „Liebe Schülerinnen und Schüler, willkommen an der ersten Station unseres Kennenlernens und der Medienanalyse. An dieser ersten Station findet ihr mehrere Texte und einige Zettel mit Wörtern, die ihr den jeweiligen Texten zuordnen sollt. Lest die Texte aufmerksam und viel Erfolg!" Dakle, na prvoj stanici nalaze se tri novinska teksta; jedan tekst predstavlja primjer dobo prenesenih vijesti, naredni tekst je primjer za FakeNews, a treći primjer za Stereotipe. Učenici trebaju pročitati svaki tekst, a zatim ceduljice na kojima piše: „Fake News"; „Stereotyp"; „Beispiel für gute Nachrichten" pridružiti odgovarajućem tekstu. **Stanica 2.:** „An unserer zweiten Station findet ihr eine der bekanntesten und einflussreichsten Zeitungen Deutschlands: „Der Spiegel". Blättert sie zunächst durch, lest dann die markierten Artikel und bearbeitet die angegebenen Aufgaben." Na drugoj stanici se nalaze novine jednog od najutjecajnijih i najpoznatijih političkih društvenih magazina „Der Spiegel". Učenici imaju zadatak da prelistaju novine i odaberu top 2 vijesti/teksta i ukratko odgovore na sljedeća pitanja: 1) Zu welcher Rubrik gehört dein Text? (Politik, Kultur, Umwelt und Natur, Design, Sport, Ausland); 2) Sind diese Texte ein Beispiel für gute Nachrichten?

Stanica 3.: „An unserer dritten Station findet ihr Beispiele schlecht formulierter Nachrichten, die Unruhe stiften. Ihr sollt diese Nachrichten in schöne und positive Nachrichten umwandeln. „ Na trećoj stanici se nalazi tekst koji je napisan u negativnom kontekstu. Učenici imaju zadatak da riječi napisane u negativnom kontekstu napišu u pozitivnom.

Tekst: Bei einem Schulprojekt haben Schülerinnen und Schüler aus verschiedenen Ländern zusammen gearbeitet. Plötzlich gab es einen Streit zwischen einigen Kindern. Sie haben laut gesprochen und sich gegenseitig bedroht. Die Lehrerinnen und Lehrer mussten schnell helfen. Sie wollten einen großen Konflikt verhindern. Einige Eltern sind jetzt besorgt. Sie sagen, dass Kinder aus verschiedenen Kulturen nicht gut zusammenarbeiten können.

Učenici dobiju listu riječi pozitivnog konteksta koja će im pomoći da urade ovaj zadatak:
Negativ: Positiv:
sich streiten – svađati se sprechen/diskutieren – razgovarati
bedrohen – ugrožavati helfen/unterstützen – pomoći/podržati
zu laut sprechen – pričati preglasno ruhig sprechen – govoriti smireno
besorgt sein – biti zabrinut zufrieden sein – biti zadovoljannicht zusammenarbeiten – ne raditi zajedno gut zusammenarbeiten – raditi zajedno
Pozitivne riječi: freundlich; respektvoll; tolerant; hilfsbereit; zusammen; erfolgreich; gute Lösung; Teamarbeit; Verständnis; Vertrauen. Učenici zatim izlažu svoje radove i to svaka grupa po jedan zadatak koji odaberu.

Potrebni resursi

Kartice s riječima i zadacima, primjerak jednih novina, tekstovi kao primjer za FakeNews, primjer dobrih vijesti i stereotipe, stolice ili stolovi koji će poslužiti kao stanice, a zatim upute za zadatke napisane na ceduljicama i zalijepljene na „stanice“.

Emina Sinanović

Predmet/Razred: Njemački jezik / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Bekannt sein

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za usvajanje i primjenu vokabulara na temu „Bekannt sein" kroz komunikacijske i saradničke aktivnosti, uz razvijanje sposobnosti opisivanja poznatih ličnosti, izražavanja i argumentiranja vlastitog mišljenja te promišljanja o ulozi poznatih osoba u promovisanju saradnje, poštovanja i pozitivnih društvenih vrijednosti. Upotrebljava vokabular o poznatim ličnostima, zanimanjima i oblastima djelovanja u jednostavnim usmenim i pisanim situacijama, prepoznaje i opisuje poznate ličnosti koristeći odgovarajuće jezičke strukture na njemačkom jeziku, povezuje poznate ličnosti s oblastima po kojima su poznate te objašnjava njihov doprinos društvu, izražava i argumentira vlastito mišljenje o prednostima i nedostacima poznatosti koristeći jednostavne jezičke obrasce na njemačkom jeziku, učestvuje u komunikacijskim i saradničkim aktivnostima uvažavajući mišljenja drugih i razvijajući kulturu dijaloga i međusobnog poštovanja.

Međupredmetna povezanost: Demokratija - razvijanje svijesti o slobodi izražavanja i uvažavanju različitih mišljenja kroz diskusiju o poznatim ličnostima i njihovom uticaju na društvo, te jačanje sposobnosti argumentiranog izražavanja, aktivnog slušanja i poštivanja stavova drugih, Informatika- razumijevanje uticaja društvenih mreža na stvaranje javne slike poznatih ličnosti te razvijanje odgovornog i kritičkog odnosa prema digitalnim sadržajima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz komunikacijske, saradničke i diskusijske aktivnosti učenici razvijaju kulturu dijaloga, aktivnog slušanja i uvažavanja različitih mišljenja. Promišljanjem o poznatim ličnostima i njihovom uticaju na društvo učenici jačaju kritički odnos prema društvenim vrijednostima te uče prepoznati pozitivne primjere ponašanja koji doprinose zajedništvu, poštovanju i saradnji. Istovremeno razvijaju nenasilnu komunikaciju kroz argumentirano izražavanje vlastitih stavova, uvažavanje drugačijih perspektiva te izgradnju tolerantnog i odgovornog odnosa prema drugima u grupnom radu i svakodnevnoj komunikaciji.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik/ca na tabli zalijepi sličice određenih poznatih ličnosti i ispod napiše njihovo zanimanje, npr. Edin Džeko - der Fuβballspieler; Dino Merlin-der Sänger itd.

Aktivnost 2 Guessing game - učenici rade u paru. Svaki par dobije po jednu karticu s jednom poznatom ličnosti, a zatim u paru vode dijalog, postavljajući sljedeća pitanja: Ist diese Person eine Frau oder ein Mann?/Ist er/sie Sänger oder Sängerin?/Woher kommt er/sie?

Aktivnost 3 Učenici se mijenjaju za kartice, a zatim se kreću po učionici i traže oblasti po kojima su te ličnosti poznate i zalijepe ih. Ispod svake oblasti nalazi se po jedna rečenica koji učenike poziva na razmišljanje o tome kako ove oblasti i poznate ličnosti mogu doprinijeti društvu, saradnji i miru. Oblasti: Musik (Musik verbindet Menschen); Sport(Sport lehrt Fairness und Respekt); Kunst(Kunst fördert Kreativität); Wissenschaft(Wissenschaft hilft Menschen); Soziale Medien(Wir kommunizieren respektvoll).

Aktivnost 4 Think-Pair-Share Think - Svaki učenik samostalno razmišlja o pitanju: Ist es gut, berühmt zu sein? Na listić zapisuje: jedan Vorteil (prednost), jedan Nachteil (nedostatak) Ein Vorteil ist... Ein Nachteil ist... Pair - Učenici u paru uspoređuju odgovore i razgovaraju o pitanjima: Welche Vorteile hat Berühmtsein? Welche Nachteile hat Berühmtsein? Zajedno biraju dva najvažnija argumenta. Share - Svaki par predstavlja jedan pozitivan i jedan negativan aspekt poznatosti: Ein Vorteil ist, dass berühmte Menschen andere inspirieren können und oft reisen. Ein Nachteil ist, dass sie wenig Privatsphäre haben.

Završna aktivnost: Učenici govore „Bekannt sein bedeutet für mich...“ Ein Wort zur Stunde: interessant ☺

cool:D

schwierig ☹

Potrebni resursi: kartice s poznatim ličnostima, pomoćne kartice s primjerima rečenica za formiranje rečenica, kartice s pomenutim oblastima.

Predmetna nastava Historija

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Rimsko carstvo i kršćanstvo

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje nastanka, razvoja i značaja Rimskog carstva te pojave i širenja kršćanstva kroz istraživačke i saradničke aktivnosti. **Ishodi:** Učenici opisuju organizaciju Rimskog carstva, objašnjavaju uzroke njegovog širenja, navode osnovne činjenice o nastanku kršćanstva, povezuju historijske događaje sa savremenim društvom te argumentovano predstavljaju zaključke do kojih dolaze timskim radom.

Međupredmetna povezanost: Geografija – učenici na karti određuju granice Rimskog carstva, uočavaju teritorijalno širenje i povezuju prirodne uslove sa razvojem države. Bosanski jezik i književnost – čitaju historijski tekst, izdvajaju ključne informacije i predstavljaju ih ostalim učenicima. Demokratija i ljudska prava – učenici razgovaraju o slobodi vjerovanja, jednakosti ljudi i važnosti poštivanja različitih religijskih uvjerenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradnički rad učenici razvijaju međusobno uvažavanje, odgovornost i kulturu dijaloga. Razgovorom o nastanku kršćanstva i širenju ideja mira, solidarnosti i pomoći drugima razvijaju toleranciju prema različitim religijama i kulturama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknut naslov „Rimski senat traži savjetnike!". Nastavnik saopštava učenicima da su postali savjetnici rimskog cara. Prikazuje historijsku kartu Rimskog carstva i postavlja pitanja: Zašto je Rim postao veliko carstvo? Šta je omogućilo njegovo širenje? Da li je bilo lako upravljati tako velikom državom? Učenici razgovaraju u paru, a nekoliko parova iznosi svoje odgovore.

Aktivnost 2 Učenici formiraju pet grupa: Vojnici, Graditelji, Građani, Kršćani i Carevi. Svaka grupa dobija kovertu sa tekstom, slikama i zadacima.

Vojnici – rimska vojska, osvajanja i granice carstva.

Graditelji – putevi, akvadukti, amfiteatri i druge građevine.

Građani – svakodnevni život, porodica, škola i trgovina.

Kršćani – nastanak kršćanstva, Isus, prvi kršćani i širenje nove religije.

Carevi – rimski carevi, Konstantin Veliki i Milanski edikt.

Nakon čitanja učenici izdvajaju četiri najvažnije informacije, pripremaju kratko predstavljanje i jednu zanimljivost za ostale učenike.

Aktivnost 3 Grupe predstavljaju rezultate rada, dok ostali učenici na radnom listiću bilježe najvažnije informacije. Nakon svakog predstavljanja slijedi kratka pitanja i diskusija, a nastavnik povezuje sadržaje svih grupa u jedinstvenu cjelinu.

Aktivnost 4 Na tabli se nalazi tabela „Rimsko carstvo – Danas" (putevi, zakoni, gradovi i religija). Grupe dopunjuju drugu kolonu i zajednički objašnjavaju koje su tekovine Rimskog carstva prisutne i danas.

Aktivnost 5 Izlazna kartica

1. Jedna nova činjenica koju sam danas naučio/la.

2. Najveći doprinos Rimskog carstva današnjem svijetu je _____.

3. Zašto je važno poštovati različite religije i uvjerenja?

Nastavnik zajedno s učenicima zaključuje da su rimska država, pravo, graditeljstvo i kršćanstvo ostavili snažan uticaj na razvoj evropske civilizacije.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VI, historijska karta Rimskog carstva, koverte s tekstovima i zadacima za grupni rad, slike rimskih građevina, rimskih careva i Milanskog edikta, radni listić i izlazna kartica.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Život i kultura starih Grka

Ciljevi i ishodi učenja: Učvrstiti i povezati znanja o svakodnevnom životu, kulturi i dostignućima starih Grka kroz saradnički rad, analizu kratkih tekstova i kreativno predstavljanje sadržaja. **Ishodi:** Učenici opisuju život u grčkim polisima, prepoznaju značaj Olimpijskih igara, pozorišta, filozofije, mitologije i graditeljstva, izdvajaju ključne informacije iz nastavnog materijala te povezuju dostignuća antičke Grčke sa savremenim društvom.

Međupredmetna povezanost: Geografija – učenici na karti određuju položaj antičke Grčke i objašnjavaju kako su more, otoci i planinski reljef uticali na razvoj polisa. Bosanski jezik i književnost – čitaju kratke tekstove, izdvajaju najvažnije informacije i usmeno ih predstavljaju. Likovna kultura – analiziraju izgled grčkih hramova, skulptura i keramike te izrađuju mini-plakat. TiZO – učenici povezuju antičke i savremene Olimpijske igre.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz rad u grupama učenici razvijaju saradnju, odgovornost, slušanje drugih i uvažavanje različitih ideja. Razgovorom o olimpijskom primirju učenici uočavaju značaj mira, poštovanja pravila, fer odnosa i nenasilnog rješavanja sukoba među ljudima i zajednicama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknut naslov: „Dobro došli u Muzej antičke Grčke!“ Nastavnik pokazuje kartu antičke Grčke i postavlja pitanje: „Kako su more, otoci i planine uticali na život starih Grka?“ Učenici kratko razmišljaju samostalno, zatim razgovaraju sa učenikom/učenicom iz klupe, a nekoliko parova iznosi zaključke. Nastavnik povezuje odgovore sa razvojem polisa, trgovine, pomorstva i kulturne razmjene.

Aktivnost 2 Učenici izvlače kartice i formiraju pet grupa. Svaka grupa predstavlja jedan odjel muzeja:

1. Olimpijci – Olimpijske igre i olimpijsko primirje

2. Filozofi – Sokrat, Platon, Aristotel i značaj mišljenja

3. Umjetnici – pozorište, keramika i skulptura

4. Graditelji – hramovi, stubovi i Akropolj

5. Mitolozi – grčki bogovi i mitovi

Svaka grupa dobija kovertu sa kratkim tekstom, slikom i zadacima. Učenici čitaju tekst, podvlače tri najvažnije informacije i dogovaraju kako će predstaviti svoj „muzejski eksponat“.

Aktivnost 3 Grupe izrađuju mini-plakat koji mora sadržavati: naziv eksponata, tri važne činjenice, jednu vezu sa današnjim vremenom i jedno pitanje za ostale učenike. Nastavnik obilazi grupe, prati rad, pomaže učenicima da jasno rasporede uloge i vodi računa da svi članovi učestvuju.

Aktivnost 4 Predstavnici grupa predstavljaju svoje muzejske eksponate. Ostali učenici slušaju i na radni listić upisuju po jednu novu informaciju iz svake oblasti. Nakon predstavljanja učenici postavljaju pitanja grupama i dopunjuju odgovore. Nastavnik usmjerava diskusiju i naglašava koja grčka dostignuća imaju značaj i danas.

Aktivnost 5 Završni izazov – izlazna kartica. Učenici odgovaraju na tri pitanja:
1. Jedna stvar koja me danas iznenadila je: _____
2. Jedno dostignuće starih Grka koje koristimo i danas je: _____

3. Olimpijsko primirje nas uči da: _____

Nekoliko učenika čita odgovore, a nastavnik zajedno sa učenicima zaključuje da su stari Grci ostavili trajan uticaj na sport, umjetnost, nauku, filozofiju i način razmišljanja.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VI, karta antičke Grčke, koverte s grupnim karticama, kratki tekstovi i slike grčkih hramova, keramike, pozorišta i Olimpijskih igara, hamer papir, flomasteri, radni listić i izlazna kartica.

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Homerski svijet bogova i ljudi

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa obilježjima Homerovog svijeta, grčkom mitologijom i Trojanskim ratom kroz istraživački i saradnički rad u formi muzejskih stanica. **Ishodi:** Učenik objašnjava obilježja Homerovog svijeta, opisuje Trojanski rat i grčku mitologiju, povezuje glavna božanstva s njihovim ulogama te kroz muzejsku postavku sarađuje i prezentira najvažnije historijske činjenice koje se odnose na lekciju.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - crtanje motiva na plakatima; Modelarstvo - izrada suvenira od glinamola i plastelina; Informatika - korištenje IKT; Književnost- analiza epova iz grčke mitologije; Muzička kultura- slušanje grčke muzike.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Doprinos mirovnoj pedagogiji vidljiv je u analizi uzroka i posljedica Trojanskog rata, pri čemu učenici promišljaju o posljedicama sukoba na pojedince i zajednice. Kroz rad u muzejskim stanicama razvijaju saradnju, međusobno uvažavanje i odgovornost za zajednički rezultat. Predstavljanjem i slušanjem radova drugih grupa jačaju kulturu dijaloga, poštovanje različitih mišljenja i uvažavanje kulturno-historijske baštine.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U učionici, iznad table, istaknuti naziv „Dobro došli u Muzej Homerskog svijeta". Učenicima na samom ulazu u učionicu podijeliti kartice/ulaznice na kojima piše naziv časa, ime muzeja, datum i prostor za upis najzanimljivije činjenice na kraju časa. Pustiti laganu antičku/grčku muziku, a na interaktivnoj tabli neka se vrte slike karte antičke Grčke i motiva iz *Ilijade* i *Odiseje*. Pitati učenike šta očekuju da se nalazi u jednom ovakvom muzeju. Motivirati ih da iznesu mišljenja, a nakon toga dati učenicima konkretne upute.

Aktivnost 2 Formirati 5 "muzejskih stanica" sa jednakim brojem članova u grupi. Učenici izvlače iz šešira papiriće sa brojem stanice kojoj pripadaju. Odlaze do svog stola na kojem su zadatak, materijali i upute za rad.

1. **Homer i epovi:** Ko je bio Homer? Šta su *Ilijada* i *Odiseja*? Napisati na hamer po 3 informacije. Osmisliti naslov svog muzejskog izloška. Ilustrirati motive iz epova.

2. **Trojanski rat:** Kako je počeo rat? Ko su bili Ahil i Paris? Šta je Trojanski konj? Kako završava rat? Napraviti plakat sa ovim informacijama.

3. **Odisejevo putovanje:** Ko je bio Odisej? Zašto je dugo putovao? Na koje prepreke je nailazio? Ko mu je pomagao? Koje su najvažnije Odisejeve osobine? Odgovoriti na postavljena pitanja i oslikati motive na plakat, vezane za svoj zadatak.

4. **Grčka religija i mitologija:** Šta je politeizam? Šta je mitologija? Koja su najpoznatija grčka božanstva? Koje su im moći? Gdje su živjeli? Predstaviti zadatak putem plakata, uz ilustracije.

5. **Suvenirnica:** Izraditi muzejske eksponate od glinamola, papira ili plastelina: grčki novčići, konj, svitak sa podacima o grčkim božanstvima, mač, štit... Poželjno je da broj izrađenih predmeta odgovara broju učenika u odjeljenju.

Učenici mogu koristiti informacije iz udžbenika i sa interneta. Vrijeme izrade zadatka je 20–25 minuta.

Aktivnost 3 Učenici kreću u razgledanje galerije. Svaka grupa je svoj eksponat izložila tako da posjetioci mogu vidjeti i pročitati šta su grupe pisale. Također, posjetioci mogu postaviti pitanje ako ih nešto bude dodatno interesovalo. Nakon obilaska „muzejskih stanica" učenici javnim glasanjem odlučuju koji je eksponat vrijedan da bude sačuvan za buduće generacije (*Ilijada*, priča o Odiseju...).

Aktivnost 4 Popunjavanje podataka na „ulaznici" koju su učenici dobili na samom početku i koju će ponijeti sa sobom po završetku časa.

Aktivnost 5 Svaki učenik, za uspomenu, od Suvenirnice dobiva jedan eksponat izrađen na času.

Potrebni resursi: Udžbenik za VI razred; hamer papiri, bojice, flomasteri, glinamol, plastelini, IKT...

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Homerski svijet bogova i ljudi

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa Homerom i njegovim epovima *Ilijada* i *Odiseja*, grčkom mitologijom i bogovima Olimpa putem ilustracija i pripovijedanja. **Ishodi:** Učenik objašnjava obilježja Homerovog svijeta, opisuje sadržaj i značaj *Ilijade* i *Odiseje*, prepoznaje osnovna obilježja grčke mitologije i olimpijskih bogova te kroz kamišibaj ilustraciju i pripovijedanje predstavlja rezultate grupnog rada.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - Interpretacija lekcije pomoću pripovijedne tehnike kamišibaj, razvijanje vještine pričanja i usmenog izražavanja putem slika, analiza tekstualnog sadržaja epova; Likovna kultura - ilustriranje motiva iz lekcije; Demokratija- saradnja unutar grupe, uvažavanje tuđih ideja i mišljenja; Geografija - lociranje geografskog prostora gdje se odvijala radnja Homerovih epova

Veza sa mirovnom pedagogijom: Doprinos mirovnoj pedagogiji vidljiv je kroz promišljanje o posljedicama Trojanskog rata na ljude i zajednice, kao i kroz saradnički rad učenika tokom izrade i predstavljanja kamišibaj priče. Učenici razvijaju međusobno uvažavanje, odgovornost, aktivno slušanje i poštovanje različitih ideja prilikom zajedničkog stvaranja i prezentiranja sadržaja. Kroz upoznavanje vjerovanja i kulturne baštine starih Grka, učenici razvijaju poštovanje prema različitim kulturama i civilizacijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Istaknuti na vidno mjesto naslov „Dobro došli u Homerski svijet". Na interaktivnoj tabli neka se vrte motivi iz *Ilijade* i *Odiseje*, a u pozadini neka svira tiha antička muzika. Zamoliti učenike da pri ulasku u učionicu iz šešira na nastavničkom stolu izvuku papirić sa brojem i sjednu za sto s označenim brojem. Čas je organiziran tako da je formirano 5 „antičkih stanica" (grupa) sa po 4 učenika. Svaka stanica dobiva zadatak da učenici pročitaju samo dobiveni odlomak i prikažu svoj dio lekcije putem kamišibaja, nastavne tehnike pripovijedanja i vizuelnog predstavljanja sadržaja vlastitim crtežima i ilustracijama teksta. Ranije su već radili pripovijedanje putem kamišibaja pa im je poznat način rada.

Aktivnost 2 Učenici unutar svojih grupa čitaju odlomak i crtaju odabrane motive (3 crteža). Unutar grupe sami donose pravila kako će organizirati rad, koje motive će crtati, ko će crtati i ko će prezentirati. Ukoliko učenici zatraže pomoć, biti im na raspolaganju oko podjele poslova. Stanice su raspoređene na sljedeći način:

1. stanica – Homer, lik i djelo;

2. stanica – *Ilijada*;

3. stanica – *Odiseja*;

4. stanica – Grčka religija i mitologija;

5. stanica – Vladari Olimpa.

Vrijeme izrade je 20–25 minuta.

Aktivnost 3 Nakon isteka dogovorenog vremena učenici hronološki postavljaju svoje crteže u butaj i započinju pričati lekciju na osnovu vlastitih ilustracija. Npr. „Na mom crtežu prikazan je Odisej koji nakon završetka Trojanskog rata kreće prema svom domu. Međutim, njegov povratak neće

biti jednostavan i trajat će mnogo godina...“ Učenici pažljivo slušaju jedni druge i prate kada će biti njihov red da izađu i nastave interpretirati svoj odlomak. Nakon izlaganja svih grupa učenici će se upoznati sa kompletnim sadržajem lekcije na jedan neobičan način u kojem su svi učenici aktivni, čitaju, analiziraju, crtaju, govore i slušaju jedni druge.

Aktivnost 4 Po završetku prezentacije cijele lekcije crteže poredati na pano ili povezati hronološki na špagicu/konopac pod naslovom: „Homerski svijet bogova i ljudi kroz kamišibaj“.

Aktivnost 5 Domaća zadaća za učenike. Kod kuće nacrtaj ili izradi jedan eksponat koji predstavlja Homerov svijet (Trojanski konj, brod, svitak, Olimp, lovorov vijenac...) i napiši dvije rečenice objašnjenja. Na idućem času ćemo formirati „Homerov muzejski kutak“.

Potrebni resursi: Historija VI, papiri za crtanje, butaj, bojice, flomasteri, plakat, konopac...

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Kršćanstvo i islam

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje nastanka, osnovnih obilježja i historijskog značaja kršćanstva i islama kroz istraživački i saradnički rad. **Ishodi:** Učenici opisuju nastanak obje religije, prepoznaju njihove osnovne vrijednosti, određuju mjesta njihovog nastanka na karti, razlikuju ključne pojmove i uočavaju značaj međusobnog poštovanja i tolerancije među ljudima različitih vjera.

Međupredmetna povezanost: Geografija – učenici određuju Palestinu, Mekku i Medinu na karti te prate širenje kršćanstva i islama. Bosanski jezik i književnost – čitaju historijske tekstove, izdvajaju najvažnije informacije i usmeno ih predstavljaju. Demokratija i ljudska prava – razgovaraju o slobodi vjeroispovijesti, međusobnom poštovanju i uvažavanju različitosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajednički rad učenici razvijaju toleranciju, uvažavanje različitih religijskih uvjerenja i kulturu dijaloga. Uče da različitosti predstavljaju bogatstvo društva te da se nesporazumi rješavaju razgovorom, saradnjom i međusobnim poštovanjem.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknuta poruka „Susret civilizacija". Nastavnik prikazuje kartu Bliskog istoka i postavlja pitanja: Gdje su nastale velike svjetske religije? Zašto ljudi vjeruju? Kako različite religije mogu doprinositi miru među ljudima? Učenici razgovaraju u paru, a nekoliko učenika iznosi odgovore. Nastavnik najavljuje temu časa.

Aktivnost 2 Učenici formiraju pet grupa: Jerusalim – nastanak kršćanstva i prvi kršćani; Mekka – nastanak islama i život Muhammeda a.s.; Svete knjige – Biblija i Kur'an; Bogomolje – crkve, džamije i njihova uloga; Zajedničke vrijednosti – mir, poštenje, solidarnost i pomaganje. Svaka grupa dobija tekst i zadatke. Nakon analize izdvajaju četiri ključne činjenice, jednu zajedničku vrijednost i pripremaju kratko predstavljanje

Aktivnost 3 Grupe izrađuju plakat "Most razumijevanja" sa mjestom nastanka religije, najvažnijim činjenicama, jednom zanimljivošću i porukom mira. Nastavnik prati rad i pruža podršku grupama.

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju svoje plakate, dok ostali učenici popunjavaju tabelu „Tema – Šta sam novo naučio?". Nakon svakog predstavljanja slijedi kratka diskusija i pitanja učenika, a nastavnik povezuje sadržaje svih grupa i ističe zajedničke vrijednosti kršćanstva i islama.

Aktivnost 5 Na tabli je ispisana poruka „Različitosti nas ne dijele nego obogaćuju." Učenici popunjavaju izlaznu karticu: 1. Jedna nova činjenica koju sam danas naučio/la. 2. Jedna vrijednost koju dijele kršćanstvo i islam. 3. Kako mogu pokazati poštovanje prema ljudima drugačijih uvjerenja? Nastavnik sa učenicima sumira najvažnije zaključke o značaju međusobnog razumijevanja, tolerancije i poštovanja različitosti.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VII, karta Bliskog istoka, fotografije Jerusalima, Mekke, Medine, crkava i džamija, koverte sa tekstovima i zadacima, hamer papir, flomasteri, radni listić, izlazna kartica, projektor ili interaktivna tabla.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Život ljudi u srednjem vijeku

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje svakodnevnog života ljudi u srednjem vijeku kroz istraživački i saradnički rad. **Ishodi:** Učenici razlikuju društvene slojeve srednjovjekovnog društva, opisuju život seljaka, plemstva i svećenstva, prepoznaju značaj srednjovjekovnih gradova, zanata i trgovine te povezuju način života ljudi u srednjem vijeku sa današnjim načinom života kroz argumentovanu diskusiju i zajedničko rješavanje zadataka.

Međupredmetna povezanost: Geografija – određivanje položaja srednjovjekovnih gradova i objašnjavanje njihovog nastanka uz rijeke i trgovačke puteve. Bosanski jezik i književnost – čitanje, analiza i predstavljanje historijskog teksta. Likovna kultura – analiza izgleda gradova, dvoraca i odjeće te izrada plakata. Demokratija i ljudska prava – poređenje prava i obaveza društvenih slojeva nekad i danas.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradnički rad učenici razvijaju međusobno poštovanje, uvažavanje različitih mišljenja i odgovorno donošenje zajedničkih odluka. Razgovorom o odnosima među društvenim slojevima uočavaju važnost jednakih prava, međusobnog pomaganja i nenasilnog rješavanja sukoba u savremenom društvu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknuta poruka „Dobro došli na srednjovjekovni vašar!“ Nastavnik prikazuje ilustraciju srednjovjekovnog grada i postavlja pitanja: Šta prvo primjećujete? Ko ovdje živi? Čime se ljudi bave? Da li biste željeli živjeti u ovom gradu? Učenici razgovaraju u paru, a nekoliko parova iznosi odgovore. Nastavnik najavljuje temu časa.

Aktivnost 2 Učenici formiraju pet grupa: Seljaci – svakodnevni život, rad i obaveze; Plemstvo – život u dvorcu, viteštvo i prava; Svećenstvo – uloga Crkve, obrazovanje i samostani; Zanatlije i trgovci – zanati, cehovi, trgovina i razvoj gradova; Djeca – školovanje, igre i svakodnevni život. Svaka grupa dobija kovertu sa tekstom i zadacima. Nakon čitanja učenici izdvajaju četiri najvažnije informacije, jednu zanimljivost i pripremaju kratko predstavljanje.

Aktivnost 3 Grupe izrađuju plakat „Jedan dan u životu…“ na kojem prikazuju način života, zanimanje, prava i obaveze svoje skupine te porede život u srednjem vijeku sa današnjim. Nastavnik prati rad i pruža podršku grupama.

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju plakate, dok ostali učenici popunjavaju tabelu „Društveni sloj – Čime se bavi? – Šta mi je bilo najzanimljivije?“ Nakon predstavljanja slijedi kratka diskusija i pitanja učenika, a nastavnik povezuje sadržaje svih grupa. Na tabli se nalazi tabela „Srednji vijek – Danas“ (školovanje, zanimanja, stanovanje i prava ljudi). Grupe zajednički dopunjuju drugu kolonu i razgovaraju o razlikama.

Aktivnost 5 Učenici popunjavaju izlaznu karticu:

- Jedna nova činjenica koju sam danas naučio/la.
- Da mogu jedan dan živjeti u srednjem vijeku, bio/bila bih _____ jer _____.
- Šta je danas bolje nego u srednjem vijeku?

Nastavnik zajedno s učenicima sumira najvažnije zaključke o promjenama u načinu života ljudi kroz historiju.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VII, karta srednjovjekovne Evrope, ilustracije gradova i dvoraca, koverte sa zadacima, hamer papir, flomasteri, radni listić, izlazna kartica i projektor (po potrebi).

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Bosna u vrijeme prvih banova – ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz kreativne i saradničke aktivnosti učenici razvijaju razumijevanje o Bosni u vrijeme prvih banova, posebno o značaju bana Kulina i njegove Povelje, te uče kako historijske sadržaje povezati sa savremenim načinima komunikacije. **Ishodi:** Učenici opisuju politički i privredni razvoj srednjovjekovne Bosne te interpretiraju historijske sadržaje kroz formu TV dnevnika i Instagram objava.

Međupredmetna povezanost: *Bosanski jezik* - medijska kultura, dramska umjetnost; *Likovna kultura*- crtanje i izrada profila; *Geografija* - prostorni položaj Bosne i lokacija Dubrovnika; *Demokratija* - sloboda mišljenja javnosti; *Informatika*-Korištenje savremenih komunikacijskih medija

Veza sa mirovnom pedagogijom: Elementi mirovne pedagogije prisutni su kroz saradničko učenje, razvijanje kulture dijaloga, međusobnog uvažavanja i zajedničkog rješavanja zadataka. Analizom odnosa Bosne i Dubrovnika učenici uočavaju značaj mirne saradnje, povjerenja i komunikacije među zajednicama.

Detaljan opis realizacije

Ova aktivnost nosi naziv „Bosna News 1189". Njome će se ponoviti obrađena lekcija putem zadataka koje će učenici dobiti na času. Formirati 4 grupe, tj. medijske redakcije, sa po 5 učenika. Svaka grupa dobiva zadatke za čiju izradu ima 20–25 minuta. Učenici iz šešira izvlače papiriće sa nazivom radne grupe kojoj će pripadati.

Aktivnost 1 Upoznati učenike sa zadacima. Prve dvije grupe izrađuju „Historijski Instagram" na dobivenom predlošku koji sadrži: ime profila, prostor za profilnu fotografiju (crtež), objave, opis objave, hashtagove, lokaciju, lajkove i komentare drugih historijskih ličnosti, dijaka Radoja te običnih domaćih i stranih građana. Koristiti sadržaje iz udžbenika i sa interneta. Dakle, 1. grupa: Instagram profil bana Kulina (izrada na spomenutom šablonu); 2. grupa: Instagram profil „Mi, Dubrovčani u Bosni" (pisati šta posebno komentarišu Dubrovčani, kako se osjećaju dok putuju kroz Bosnu, preporuke za posjete i sl.). Prihvatljivi su i duhoviti komentari, uz obrazloženje, na Instagramu, npr. „Ban Kulin odgovorio na komentar." „Objava postala viralna u Dubrovniku." „Skandalozno! Ugarski kralj više ne prati Kulinov profil."

Preostale dvije grupe pripremaju TV emisiju „Vijesti iz Bosne". Prema tome, 3. grupa priprema aktuelne vijesti za dan 29. augusta 1189. godine. Rade po ulogama: voditelj, ban Kulin, reporter i trgovac iz Bosne. Svaka uloga ima pripadajuću karticu sa pitanjima koja će voditi učenike da lakše pripreme odgovore i urade zadatak. Obavezno spomenuti: potpisivanje Povelje, trgovinu, razvoj i sigurnost Bosne te uraditi intervju sa banom Kulinom i najaviti uključenje u dubrovački studio. Vijesti započeti rečenicom: „U Bosni vlada mir i red. Danas smo učvrstili saradnju sa Dubrovnikom i njihovi trgovci mogu slobodno prolaziti kroz našu zemlju."

4. grupa – *Breaking News!* Studio iz Dubrovnika koji se uključuje u vijesti 3. grupe uživo. Na ulicama pitaju Dubrovčane šta za njih znači potpisivanje Povelje i sl. Uloge: voditelj, reporter i građani Dubrovnika. Ove uloge dobivaju gotove kartice sa pitanjima kako bi im se olakšala izrada zadatka. Napomena: odjaviti javljanje uz poruku građanima Bosne i Dubrovnika, čime će se završiti zadatak 3. i 4. grupe.

Aktivnost 2 Po isteku zadanog vremena grupa „Historijski Instagram" postavlja galeriju koju će drugi učenici obići i staviti lajk na objavu koja im se najviše dopada. Grupa „Vijesti iz Bosne" (3. i 4. grupa) prezentirat će vijesti koje su pripremili. Ostali učenici pažljivo slušaju i po završetku izlaganja komentarišu šta su saznali i šta im se dopalo.

Aktivnost 3 Izlazna kartica sa pitanjima za formativno vrednovanje:

1. Napiši jednu važnu historijsku činjenicu koju si danas zapamtio/la.
2. Da si živio/la u vrijeme bana Kulina, šta bi objavio/la kao status na nekoj društvenoj mreži, a vezano za navedeni datum, 29. 8. 1189. godine?

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VII, IKT tehnologija (po potrebi grupe), hamer papir, boje, flomasteri

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Susret Istoka i Zapada

Ciljevi i ishodi učenja: Prepoznavanje značaja susreta civilizacija Istoka i Zapada u srednjem vijeku za razvoj evropskog društva kroz razmjenu znanja, robe i kulture. **Ishodi:** Učenik prepoznaje i tumači značaj susreta Istoka i Zapada, navodi primjere njihovog međusobnog utjecaja te primjenjuje stečeno znanje kroz analizu, diskusiju i kreativne zadatke.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik – iznošenje mišljenja, izražavanje i argumentacija; Geografija – lociranje Španije, Bliskog istoka i trgovačkih puteva; Likovna kultura – arhitektura, crtanje umne mape; Informatika – korištenje IKT (kviz, Google Forms); Demokratija – međukulturno razumijevanje; Matematika – formiranje cijene za artikl.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje tolerancije, međukulturnog razumijevanja i uvažavanja različitosti te prepoznavanje značaja saradnje i razmjene dostignuća među civilizacijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Primijenjena je metoda obrnute učionice. Učenici su ranije dobili zadatak da kod kuće pročitaju lekciju i informišu se o sadržaju. Pored teksta iz knjige, preporuka je i da pogledaju dokumentarce „Andaluzija" (YouTube) ili druge vezane za ovu temu te pokušaju odgovoriti na pitanja na kraju lekcije.

Aktivnost 2 Na času učenicima se prosljeđuje poveznica upitnika (kviza) izrađenog u Google Forms alatu. Učenici samostalno popunjavaju kviz na mobitelima kako bi se provjerilo da li su uradili domaći zadatak i upoznali se sa sadržajem lekcije Susret Istoka i Zapada. Po završetku se prezentiraju rezultati/bodovi. Ukoliko neko nema mobitel, radi u paru sa učenikom iz klupe.

Aktivnost 3 Učenike podijeliti u 4 grupe dijeljenjem papirića u boji. Grupa s istom bojom dobiva zadatak na kojem radi 15–20 minuta. Grupa 1: upoznavanje nove civilizacije sa dostignućima savremenog svijeta i obrazlaganje izbora. Grupa 2: osmišljavanje strategije predstavljanja revolucionarnog patenta u XII stoljeću. Grupa 3: izrada kognitivne mape o dostignućima koja su Arapi prenijeli u Evropu (luksuzna roba, prehrambeni artikli, vještine, navike, biljne i životinjske vrste). Grupa 4: izrada reklame za proizvod donesen u Evropu, određivanje ciljne grupe, koristi proizvoda i formiranje cijene/protuvrijednosti ako je riječ o trampi.

Aktivnost 4 Po isteku vremena grupe prezentiraju svoja rješenja/rezultate pred odjeljenjem. Planirati vrijeme za postavljanje pitanja i potencijalnu debatu sa publikom.

Potrebni resursi: Historija za VII razred, IKT uređaji, plakati za crtanje umne mape ili pisanje rješenja, boje.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Humanizam i renesansa

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje nastanka humanizma i renesanse te njihovog uticaja na razvoj evropske kulture, umjetnosti i nauke kroz istraživačko i saradničko učenje. **Ishodi:** Učenici objašnjavaju osnovne ideje humanizma i renesanse, prepoznaju najznačajnije umjetnike i naučnike, analiziraju umjetnička djela i povezuju renesansna dostignuća sa savremenim načinom života.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – analiza renesansnih umjetničkih djela. Bosanski jezik i književnost – čitanje i predstavljanje historijskih tekstova. Geografija – određivanje italijanskih gradova renesanse. Informatika – korištenje digitalnih prikaza umjetničkih djela.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Saradničkim radom učenici razvijaju međusobno poštovanje, odgovornost i kulturu dijaloga. Upoznajući ideje humanizma, uočavaju važnost poštovanja ljudskog dostojanstva, različitosti, slobode mišljenja i obrazovanja kao temelja mirnog društva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknuta poruka: „Dobro došli u renesansnu galeriju!“ Nastavnik prikazuje nekoliko poznatih renesansnih umjetničkih djela (Mona Lisa, David, Posljednja večera i Sikstinska kapela) te postavlja pitanja: Šta primjećujete? Šta je zajedničko ovim djelima? Zašto se i danas smatraju vrijednim? Učenici razgovaraju u paru, nekoliko parova iznosi svoje zaključke, a nastavnik najavljuje temu časa.

Aktivnost 2 Učenici formiraju pet grupa: Humanisti – nastanak humanizma i značaj obrazovanja; Umjetnici – Leonardo da Vinci, Michelangelo i Rafael; Naučnici – razvoj nauke, štamparstvo i nova otkrića; Gradovi renesanse – Firenca, Venecija i Rim; Novinari – prate rad grupa i pripremaju naslovnicu lista „Renesansne novosti“. Svaka grupa dobija tekst i zadatke te priprema kratko predstavljanje.

Aktivnost 3 Grupe izrađuju izložbeni pano sa najvažnijim činjenicama, jednom zanimljivošću, ilustracijom i objašnjenjem zašto je njihova tema važna i danas. Nakon završetka rada biraju predstavnika koji će obrazložiti sadržaj plakata i odgovoriti na pitanja ostalih učenika. Nastavnik prati rad i usmjerava saradnju učenika.

Aktivnost 4 Otvara se „Galerija renesanse“. Grupe predstavljaju svoje radove, dok Novinari bilježe najvažnije informacije i predstavljaju naslovnicu svojih novina. Ostali učenici postavljaju pitanja izlagačima i izdvajaju po jednu činjenicu koja ih je posebno zainteresovala. Nastavnik dopunjava odgovore i povezuje sadržaje svih grupa.

Aktivnost 5 Prije popunjavanja izlazne kartice učenici u paru izdvajaju jednu renesansnu ideju koja je, prema njihovom mišljenju, najviše promijenila svijet i kratko obrazlažu svoj izbor.

Izlazna kartica: Koje renesansno dostignuće te je najviše zainteresovalo? Šta znači biti humanista? Koja renesansna ideja je važna i danas? Obrazloži odgovor.

Nastavnik sa učenicima sumira najvažnije zaključke o značaju humanizma i renesanse za razvoj umjetnosti, nauke i evropske kulture.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VIII, karta Italije, fotografije umjetničkih djela, kratki tekstovi za grupe, hamer papir, flomasteri, radni listić, izlazna kartica, projektor ili interaktivna tabla.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Nauka, tehnika i kultura u novom vijeku

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje značaja naučnih, tehničkih i kulturnih dostignuća novog vijeka kroz istraživački i saradnički rad. **Ishodi:** Učenici prepoznaju najvažnije pronalaske i naučna otkrića, opisuju doprinos poznatih naučnika i umjetnika, analiziraju njihov uticaj na razvoj čovječanstva te povezuju dostignuća novog vijeka sa savremenim načinom života.

Međupredmetna povezanost: Fizika – učenici objašnjavaju značaj Galilejevih i Newtonovih otkrića za razvoj nauke. Geografija – povezuju razvoj nauke i tehnike sa velikim geografskim otkrićima i razvojem evropskih država. Bosanski jezik i književnost – analiziraju kratke historijske tekstove, izdvajaju ključne informacije i predstavljaju ih ostalim učenicima. Informatika – razgovaraju o razvoju tehnologije od prvih naučnih otkrića do savremenih digitalnih dostignuća.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradnički rad učenici razvijaju međusobno uvažavanje, odgovornost i kulturu dijaloga. Razgovorom o naučnim dostignućima uočavaju da nauka treba služiti napretku čovječanstva, saradnji među narodima i unapređenju kvaliteta života.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na tabli je istaknuta poruka: „Sajam velikih izuma". Nastavnik na sto postavlja slike kompasa, teleskopa, štamparske prese, parne mašine, knjige i globusa. Postavlja pitanja: Koji od ovih izuma danas svakodnevno koristimo? Kako bi izgledao život bez njih? Koji je, po vašem mišljenju, najvažniji pronalazak? Učenici razgovaraju u paru, a nekoliko učenika iznosi odgovore.

Aktivnost 2 Učenici formiraju pet grupa: Naučnici – Galileo Galilei i Isaac Newton; Pronalazači – štamparska presa, teleskop, mikroskop i kompas; Umjetnici – razvoj muzike, književnosti i likovne umjetnosti; Putnici – uticaj naučnih i tehničkih dostignuća na istraživanje svijeta; Savremeni novinari – prate rad grupa i pripremaju emisiju „Najveći izumi koji su promijenili svijet". Svaka grupa dobija tekst i zadatke, izdvaja četiri ključne informacije, priprema kratko predstavljanje i objašnjava značaj svoje teme za savremeni život.

Aktivnost 3 Grupe izrađuju izložbeni štand na kojem prikazuju pronalazak ili značajnu ličnost, period nastanka, doprinos razvoju nauke, tehnike ili kulture te njihov uticaj na današnji život. Nakon završetka rada biraju predstavnika koji predstavlja rezultate i odgovara na pitanja ostalih učenika. Nastavnik prati rad grupa i podstiče saradnju.

Aktivnost 4 Otvara se „Sajam velikih izuma". Grupe predstavljaju svoje štandove, dok grupa „Savremeni novinari" intervjuiše izlagače i predstavlja listu pet dostignuća koja su, prema mišljenju razreda, najviše promijenila svijet. Ostali učenici postavljaju pitanja i obrazlažu koji pronalazak smatraju najznačajnijim. Nastavnik povezuje sadržaje svih grupa.

Aktivnost 5 Na tabli se nalazi tabela „Nekada – Danas" (štamparska presa, teleskop, kompas, naučna otkrića). Učenici zajednički dopunjuju drugu kolonu i razgovaraju o razvoju nauke do danas. Izlazna kartica: Koje naučno dostignuće smatraš najvažnijim? Zašto? Šta bi danas bilo drugačije da tog pronalaska nije bilo? Nastavnik sa učenicima sumira najvažnije zaključke o značaju nauke, tehnike i kulture novog vijeka za razvoj savremenog društva.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija VIII, fotografije naučnika, pronalazaka i umjetničkih djela, kratki tekstovi za grupe, karta Evrope, hamer papir, flomasteri, radni listić, izlazna kartica, projektor ili interaktivna tabla.

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Francuska građanska revolucija

Ciljevi i ishodi učenja: Razumjeti uzroke, tok i posljedice Francuske revolucije te uočiti društvenu nepravdu i nejednakost staleža. **Ishodi:** Učenici objašnjavaju podjelu francuskog društva na staleže, navode uzroke i posljedice izbijanja revolucije, opisuju ključne pojmove i događaje (Bastilja, Deklaracija, pogubljenje kralja).

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik – analiza teksta i izvora, argumentacija stavova; Informatika – provjera znanja u digitalnoj platformi Quizizz; Demokratija – ljudska prava i jednakost, uloga vlasti i odgovornosti suđenjem Luju XVI.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analizom društvenih nejednakosti, uvažavanjem različitih perspektiva i argumentovanim iznošenjem stavova, učenici razvijaju kritičko mišljenje i odgovornost prema društvenim pojavama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Prikazati karikaturu francuskog društva u XVIII st. na interaktivnoj tabli i zamoliti učenike da je pažljivo osmotre. Otkrivanjem pitanja na prezentaciji koju je nastavnica pripremila, učenici usmeno analiziraju društveni poredak, položaj staleža te iznose vlastite stavove o prikazanom stanju. (U kakvom su položaju staleži? Na čijim leđima je društvo? Pretpostavite ko je zadovoljan trenutnim stanjem? Koju biste vi ulogu izabrali? Zašto?...)

Aktivnost 2 Nakon analize slikovnog materijala najaviti obradu nove lekcije *Francuska građanska revolucija*. Najaviti nastavnikovo vođeno čitanje. Naglas čitati tekst po pasusima, praviti pauze za kratka pitanja na koja će učenici odgovarati kako bi se dobila povratna informacija da li je sadržaj jasan. Mogu se pitati dobrovoljci, ali i izvlačiti brojevi iz šešira, gdje odgovara učenik koji je upisan pod tim brojem u dnevniku. Na samom početku pitati učenike znaju li šta je porez i da li je pravedno da neki ljudi ne plaćaju porez, a drugi to moraju. Nakon komentara pročitati uvodni dio i postaviti pitanja: Na koliko je staleža bilo podijeljeno društvo? Ko je bio privilegovan? Nastaviti dalje sa čitanjem, potom napraviti pauzu i postaviti pitanje: Ko je plaćao poreze? Zašto je treći stalež bio nezadovoljan? Tako nastaviti čitati lekciju do kraja, sa pauzama za pitanja i odgovore. Pauze praviti tamo gdje nastavnik osjeti potrebu za istom ili na kraju svake logičke cjeline. Pitanja nakon pročitanih narednih pasusa: Šta je bio glavni problem države? Šta je uradio treći stalež? Zašto je Bastilja važna? Zašto narod napada simbol, a ne direktno kralja? (To nije samo zgrada, to je simbol apsolutizma i nepravde.) Šta je donijela Deklaracija o pravima čovjeka i građanina? Kakva je vlast sada uvedena? Šta se desilo s kraljem? Kakav oblik vlasti je uveden? Šta je diktatura? Kako su jakobinci vladali? Šta je ukinuto revolucijom? Šta je najvažnije što je ostalo do danas?

Aktivnost 3 Nakon pročitanog teksta slijedi kratak kviz kojeg će učenici odigrati u aplikaciji Quizizz. Nakon toga slijedi analiza rezultata i dodatno pojašnjavanje odgovora.

Aktivnost 4 Domaća zadaća: Po principu dodjeljivanja brojeva od 1 do 4 podijeliti učenike u 4 grupe i zadati zadatke. 1. grupa: Uporediti Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina sa Deklaracijom o nezavisnosti SAD-a. Koja je bila radikalnija promjena: američka ili francuska? Zašto? 2. grupa: Prezentirati vremensku liniju događanja prateći sadržaj iz udžbenika i bilježeći na plakatu ili izrađujući je digitalno u nekoj aplikaciji. 3. grupa: Sakupiti informacije o poznatim enciklopedistima, njihovim razmišljanjima te uočiti koja je bila uloga enciklopedista u pripremanju revolucije. 4. grupa: Suđenje kralju Luju XVI. Napisati razloge ZA i PROTIV njegovog načina upravljanja Francuskom, to prezentirati poroti (ostalim učenicima), koja će potom donijeti konačan sud da li je kriv ili ne.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija za 8. razred, IKT uređaji, sadržaji Deklaracije nezavisnosti i Deklaracije o pravima čovjeka i građanina za rad u grupi.

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Velika geografska otkrića – ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Utvrditi znanja o velikim geografskim otkrićima, razvijati kritičko mišljenje, saradnju i empatiju kroz grupni rad. **Ishodi:** Učenici navode uzroke i tok otkrića, prepoznaju moreplovce i njihova putovanja, objašnjavaju posljedice te povezuju historijske događaje s promjenama u svijetu. Učestvuju u diskusiji i kreativno primjenjuju znanje kroz različite aktivnosti.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost – pisanje sastava; Medijska kultura – intervju; Drama – gluma; Informatika – korištenje digitalnih alata; Geografija – snalaženje na karti prateći rute moreplovaca; Likovna kultura – crtanje karte.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz grupni rad i različite aktivnosti učenici uče da historijske događaje posmatraju iz više uglova, razvijaju razumijevanje i empatiju prema drugim narodima, kritički promišljaju o sadržaju lekcije te uočavaju važnost saradnje i poštovanja među ljudima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Vježbe opuštanja (tehnike poput pomiriši cvijet, ugasi svijeću…)

Aktivnost 2 Učenici su na prethodnom času podijeljeni u grupe i dobili zadatke koje su trebali uraditi za domaću zadaću. Zadaci su sljedeći: **1. DETEKTIVI** – tragaju za uzrocima i posljedicama geografskih otkrića te ih prikazuju pomoću tehnike „stablo problema". Na ovaj način će pokazati da razumiju problematiku i sadržaj lekcije. Moguće korištenje i drugih izvora osim udžbenika. **2. MISLIOCI** – putem tehnike „šest šešira" ova grupa posmatra temu iz više perspektiva te svoja razmišljanja predstavlja ostalim učenicima. Bijeli šešir: iznosi činjenice i podatke iz lekcije; crveni šešir: razmišlja o emocijama moreplovaca i ljudi koje susreću; crni šešir: prepoznaje probleme, loše strane i negativne posljedice otkrića; žuti šešir: traži dobre strane i pozitivne posljedice otkrića; zeleni šešir: razmišlja kreativno (Kako bi izgledalo putovanje moreplovca danas bez karte, kompasa ili GPS-a? Koju novu rutu biste vi istražili da ste moreplovac?); plavi šešir: sumira sadržaj lekcije i odgovara na pitanje: Zašto su velika geografska otkrića važna i kako su promijenila svijet? **3. PISAC** – Napisati sastav na temu „Iz dnevnika jednog mornara/kapetana". Ulazeći u ulogu razvija se empatija i razumijevanje ljudi iz tog vremena, kao i njihove sudbine na neizvjesnim plovidbama. **4. GLUMCI** – Intervju sa Kristoforom Kolumbom. Dovoljna su dva učenika: jedan novinar, drugi Kristofor Kolumbo. Oni će nas upoznati sa otkrićima kroz intervju. Smjernice: Zašto ste krenuli na putovanje? Šta ste željeli pronaći? Da li ste znali kamo idete? Kako je izgledalo putovanje i je li bilo opasno? Šta ste pronašli kada ste stigli? Da li ste mislili da ste stigli u Indiju? Kako su reagovali ljudi koje ste zatekli? Da li ste sigurni da ste stvarno otkrili Ameriku ako su tamo već živjeli ljudi? Uputiti učenike na knjigu „Kristofor Kolumbo i otkriće Amerike", Juraja Carića. **5. KARTOGRAFI** – Na karti svijeta ucrtati rute poznatih moreplovaca, od polazišta do odredišta, te pojasniti njihovo kretanje. Na ovaj se način razvija prostorna orijentacija. **6. GEJMERI** – Izrada društvene igre sa pitanjima iz lekcije kojom se može provjeriti usvojenost gradiva (putem nekog digitalnog alata ili na papiru sa karticama). Mogu igrati samostalno ili u timovima. I autori igre će se okušati u odgovaranju na pitanja iz lekcije.

Aktivnost 3 Grupe, navedenim redoslijedom, izlaze pred tablu i prezentiraju svoju zadaću. Ostali učenici mogu postavljati pitanja ako ih nešto dodatno interesuje.

Potrebni resursi: Učenici sami donose resurse prema onome kako su zamislili svoju prezentaciju, uz najavu šta im je još dodatno potrebno, poput IKT, interaktivne table ili projektora.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Sukob Tito–Staljin i period samoupravljanja

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje uzroka i posljedica sukoba između Josipa Broza Tita i Josifa Staljina 1948. godine te promjena koje su uslijedile u političkom i ekonomskom sistemu Jugoslavije kroz analizu historijskih izvora i diskusiju. **Ishodi:** Učenici navode uzroke sukoba između Josipa Broza Tita i Josifa Staljina 1948. godine, opisuju političke posljedice tog sukoba za Jugoslaviju te izdvajaju osnovne karakteristike samoupravnog socijalizma. Analizom historijskog teksta uočavaju promjene u političkom i ekonomskom sistemu Jugoslavije te argumentiraju svoje zaključke tokom diskusije.

Međupredmetna povezanost: Geografija – analizom političke karte Evrope učenici razumiju međunarodni položaj Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata. Građansko obrazovanje – politički sistemi i uloga države u društvu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analizom političkog sukoba između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza učenici prepoznaju značaj dijaloga, saradnje i mirnog rješavanja konflikata između država.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna problemska aktivnost – Think–Pair–Share: Nastavnik započinje čas uvodnim pitanjem: Da li države uvijek moraju slijediti politiku jačih država ili mogu samostalno donositi odluke? Učenici najprije nekoliko trenutaka samostalno razmišljaju o postavljenom pitanju, a zatim u paru razmjenjuju svoja mišljenja (Think–Pair–Share). Nekoliko učenika iznosi svoje odgovore pred odjeljenjem. Nastavnik sluša njihove odgovore i povezuje ih sa historijskim kontekstom odnosa između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza nakon Drugog svjetskog rata.

Aktivnost 2 Upoznavanje historijskog konteksta i analiza historijskog teksta: Nastavnik objašnjava političke odnose između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza u poslijeratnom periodu. Posebno se ističe da je Jugoslavija u početku bila bliska Sovjetskom Savezu, ali da su se tokom vremena pojavile političke razlike između jugoslavenskog rukovodstva na čelu sa Josipom Brozom Titom i sovjetskog lidera Josifa Staljina. Nastavnik objašnjava da je 1948. godine došlo do otvorenog sukoba između dvije države, koji je potvrđen donošenjem Rezolucije Informbiroa, kojom je Jugoslavija optužena za odstupanje od sovjetskog modela socijalizma.

Nakon uvodnog objašnjenja učenici dobijaju kratak historijski tekst o sukobu Tito–Staljin i razvoju samoupravnog socijalizma u Jugoslaviji. Učenici rade u paru i imaju zadatak da pažljivo pročitaju tekst te izdvoje najvažnije informacije. Na radnom listiću nalaze se pitanja koja ih usmjeravaju da uoče uzroke sukoba između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, političke posljedice tog sukoba te razvoj radničkog samoupravljanja kao posebnog modela upravljanja u Jugoslaviji.

Aktivnost 3 Vođena diskusija i zaključivanje: Nakon završetka rada u paru nekoliko učenika predstavlja svoje odgovore pred odjeljenjem. Ostali učenici dopunjuju odgovore ili postavljaju dodatna pitanja. Nastavnik moderira diskusiju i po potrebi dopunjava objašnjenja kako bi učenici bolje razumjeli politički i ekonomski značaj sukoba Tito–Staljin za dalji razvoj Jugoslavije.

U završnom dijelu časa nastavnik postavlja pitanje za diskusiju: Zašto je sukob Tito–Staljin bio važan za politički i ekonomski razvoj Jugoslavije? Učenici iznose svoja mišljenja i pokušavaju objasniti svoje odgovore. Nastavnik zajedno sa učenicima sumira ključne zaključke i naglašava da je nakon tog sukoba Jugoslavija razvila poseban model socijalizma zasnovan na radničkom samoupravljanju.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija 9 (NAM), historijska karta Evrope nakon Drugog svjetskog rata, tekst za analizu o sukobu Tito–Staljin, radni listić sa pitanjima, tabla/projektor + laptop/PC.

Adnan Kovačević

Predmet/Razred: Historija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Bosna i Hercegovina u socijalističkoj Jugoslaviji

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje političkog, društvenog i privrednog razvoja Bosne i Hercegovine nakon Drugog svjetskog rata te njenog položaja u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kroz analizu historijskih izvora i diskusiju. **Ishodi:** Učenici navode najvažnije političke promjene u Bosni i Hercegovini nakon Drugog svjetskog rata, opisuju položaj Bosne i Hercegovine u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, izdvajaju osnovne karakteristike društvenog i privrednog razvoja u tom periodu, uočavaju analizom historijskog teksta promjene u svakodnevnom životu stanovništva te argumentiraju svoje zaključke tokom diskusije.

Međupredmetna povezanost: Geografija – analiziraju kartu SFRJ i industrijske centre. Bosanski jezik – čitaju historijski tekst, izdvajaju ključne informacije i argumentiraju odgovore. Građansko obrazovanje – upoređuju tadašnje i današnje političko uređenje, političke sisteme i društvene promjene.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analizom historijskih događaja učenici prepoznaju važnost saradnje i zajedničkog života u multietničkom društvu te razvijaju sposobnost uvažavanja različitih perspektiva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Think–Pair–Share, analiza historijskog teksta, vođena diskusija. Nastavnik započinje čas uvodnim pitanjem: Kako ratovi utiču na društvo i svakodnevni život ljudi? Učenici najprije nekoliko trenutaka samostalno razmišljaju o pitanju, zatim u paru sa učenikom/com iz klupe razmjenjuju svoja mišljenja (Think–Pair–Share). Nekoliko učenika iznosi svoje odgovore pred odjeljenjem. Nastavnik pažljivo sluša njihove odgovore i povezuje ih sa historijskim kontekstom nastanka nove države nakon Drugog svjetskog rata.

Aktivnost 2 U nastavku časa nastavnik ukratko objašnjava nastanak Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije nakon 1945. godine i položaj Bosne i Hercegovine kao jedne od republika u toj federaciji. Posebna pažnja posvećuje se političkom položaju Bosne i Hercegovine, kao i promjenama koje su se desile u privredi, industriji i svakodnevnom životu stanovništva. Nastavnik koristi historijsku kartu Jugoslavije kako bi učenici lakše razumjeli teritorijalni položaj republika i političku organizaciju države.

Aktivnost 3 Nakon uvodnog objašnjenja učenici dobijaju kratak historijski tekst koji govori o razvoju Bosne i Hercegovine u socijalističkom periodu. Učenici rade u paru i imaju zadatak da pažljivo pročitaju tekst te izdvoje najvažnije informacije. Na radnom listiću nalaze se pitanja koja ih usmjeravaju da uoče ključne promjene u političkom položaju Bosne i Hercegovine, razvoju industrije, urbanizaciji i razvoju obrazovanja. Učenici zajedno razgovaraju o tekstu i pokušavaju pronaći odgovore na postavljena pitanja.

Aktivnost 4 Nakon završetka rada u paru nekoliko učenika predstavlja svoje odgovore pred odjeljenjem. Ostali učenici dopunjuju odgovore ili postavljaju dodatna pitanja. Nastavnik moderira diskusiju i po potrebi dopunjava objašnjenja kako bi učenici bolje razumjeli značaj pojedinih promjena u tom periodu. Posebno se ističe činjenica da su u tom periodu izgrađene brojne fabrike, razvijena industrija i proširena mreža škola, što je značajno uticalo na svakodnevni život stanovništva.

Aktivnost 5 U završnom dijelu časa nastavnik postavlja pitanje za diskusiju: Koje promjene nakon Drugog svjetskog rata su najviše uticale na život ljudi u Bosni i Hercegovini? Učenici iznose svoja mišljenja i pokušavaju objasniti zašto smatraju da su određene promjene bile posebno važne.

Nastavnik na kraju sumira ključne zaključke zajedno sa učenicima i naglašava najvažnije karakteristike razvoja Bosne i Hercegovine u okviru socijalističke Jugoslavije.

Potrebni resursi: Udžbenik Historija 9 (NAM), historijska/geografska karta Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata, tekst za analizu o razvoju Bosne i Hercegovine u socijalističkom periodu, radni listić sa pitanjima za analizu, tabla i kreda ili projektor + laptop/PC.

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / IX razred
Naziv nastavne jedinice: Narodnooslobodilački pokret u BiH – ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Sistematizacijom znanja o NOP-u u BiH podsticati učenike na saradničko učenje, kritičko promišljanje i svijest o važnosti kulture sjećanja, ali i očuvanje historijske baštine. **Ishodi:** Učenici navode, objašnjavaju i povezuju ključne događaje i bitke Narodnooslobodilačkog pokreta u BiH te prepoznaju njihov historijski značaj. Kroz grupni rad izrađuju maketu i plakate, prezentiraju rezultate te procjenjuju važnost očuvanja spomenika i kulture sjećanja.

Međupredmetna povezanost: Tehnička i likovna kultura – modeliranje, crtanje propagandnog materijala; Informatika – pretraživanje i kreiranje digitalnih sadržaja; Bosanski jezik i književnost – prezentiranje i usmeno izražavanje; Medijska kultura Bosne i Hercegovine; Geografija – rad na karti BiH; Demokratija – čuvanje kulture sjećanja, uvažavanje drugog mišljenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici analiziraju događaje Narodnooslobodilačkog pokreta u BiH i povezuju ih s vrijednostima mira i slobode. Kroz grupni rad razvijaju saradnju i kulturu dijaloga, empatiju prema žrtvama, te svijest o očuvanju historijske baštine, antifašističkih vrijednosti i kulture sjećanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici iz šešira izvlače papiriće sa nazivom grupe/ boje kojoj će pripasti. U ovoj aktivnosti učestvuju samo učenici plavog i crvenog tima. Igrači će odgovarati na pitanja iz obrađene lekcije, a koja će postavljati nastavnik ili će se ista pojavljivati na interaktivnoj tabli. Odgovara se pritiskom na zvono po principu " najbrži prst". Pobjednik je tim sa najviše tačnih odgovora.

Aktivnost 2 Učenici se grupišu po nazivu boja koje su izvukli na papiriću i dobivaju zadatak. **Plav timi:** *Izrada makete/ model srušenog mosta na Neretvi.* Potrebni materijal: plastelin, drveni štapići, karton, papir, stiropor, vruće ljepilo...Grupa izrađuje jedan model.

Žuti tim: *Izrada linijske mape sa hronološkim slijedom NOP-a u* BiH (može na karti BiH, digitalno, ovisi kako se grupa dogovori). Radni materijal: plakati, karta BiH, flomasteri, konopac, papiri…

Crveni tim: *Izrada propagandnog plakata.* Radni materijal: papir različitog formata u bojama, slike sa interneta iz NOP-a, flomasteri...a može i digitalno, ako tako grupa odluči.

Zeleni tim: *Pripremiti prezentaciju o spomenicima NOP-a u BiH.* Učenici su ranije dobili zadatak da prikupe informacije o lokalnim spomenicima iz NOB-a, a ova grupa će ih, također, unijeti u svoju prezentaciju. Dakle, Sutjeska, Kozara, Jasenovac, ali i Pećigrad, Cazin, Ćoralići... Potrebni resursi: fotografije spomenika, papir, boje, karta BiH.

Grupe dobivaju konkretne materijale, upute i pristup internetu tako da mogu stići realizirati svoj zadatak za 15-20 minuta. Obilaziti grupe i pružiti pomoć ili dodatna objašnjenja, ukoliko je to potrebno. Nakon isteka dogovorenog vremena slijedi prezentacija radova u trajanju 2-3 minuta za svaku grupu. Učenici se dogovaraju unutar grupe kako će prezentirati rad. Ostaviti prostora za potencijalna pitanja.

Aktivnost 3 Učenici gledaju kratki isječak videa (1 minuta) u kojem Vjera Andrijić govori o spomenicima na kraju dokumentarnog filma „Posljednji partizani #3". Pitanja za raspravu i promišljanje: Šta smo naučili iz ovog? Šta će se desiti sa jednom generacijom ili nacijom ako uništi svoje spomenike? Šta se dešava s društvom koje briše tragove vlastite prošlosti? (Gubimo sjećanje na prošlost, gubimo dio identiteta, omalovažavamo žrtve...) Preporuka za gledanje cjelokupnog dokumentarnog filma „Posljednji partizani #3".

Aktivnost 4 Kartica za samoprocjenu: 1. Na koji način si doprinio/doprinijela radu svoje grupe? Navedi konkretnu aktivnost.

Aktivnost 5 Domaća zadaća za sve učenike: Istraži jedan spomenik iz posljednjeg rata i navedi lokaciju, godinu podizanja, kome je posvećen i njegov današnji status. Učenicima predložiti i gledanje filma „Bitka na Neretvi".

Potrebni resursi: Historija za IX razred, zvona za igru, karte BiH, papiri različitog formata, plastelin, flomasteri, boje, IKT

Edina Hadžić

Predmet/Razred: Historija / IX razred
Naziv nastavne jedinice: Nastanak bloka „trećeg svijeta" i njihova politika

Ciljevi i ishodi učenja: Razumjeti procese dekolonizacije, aparthejda i ulogu Pokreta nesvrstanih te osvijestiti vrijednost slobode i jednakosti. **Ishodi:** Učenik objašnjava procese dekolonizacije i nastanak Pokreta nesvrstanih, opisuje aparthejd kao oblik sistemske diskriminacije i nepravde te analizira ulogu političkih lidera u borbi za nezavisnost. Kroz saradničko učenje i problemska pitanja povezuje historijske procese sa pojmom slobode.

Međupredmetna povezanost: Demokratija – dovođenje u vezu lične i političke slobode, ali i društvene pravde, rad u grupama, parlamentarizam. Geografija – istraživanje geopolitičke karte svijeta prije i nakon dekolonizacije. Bosanski jezik i književnost – pisanje (kartice), argumentovano iznošenje mišljenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu dekolonizacije, aparthejda i nesvrstanosti učenici razvijaju razumijevanje slobode, jednakosti, saradnje i međunarodne solidarnosti kao vrijednosti mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Brainstorming na riječ „sloboda". Nastavnica na tabli bilježi asocijacije, kojima će se vratiti na kraju časa.

Aktivnost 2 Učenici podijeljeni u parove, tehnikom think-pair-share (misli–razmijeni–podijeli), odgovaraju na pitanja koja dobivaju na listiću, a vezana za osvajanje kolonija i izbijanje svjetskih ratova. Najprije svako razmišlja samostalno, potom razmjenjuje mišljenje sa parom (u klupi), te na kraju dijele odgovore sa odjeljenjem.

Aktivnost 3 Obradu lekcije Nastanak bloka „trećeg svijeta" i njihova politika uraditi tehnikom „slagalica 2". Učenici se grupišu u 4 matične grupe od 5 članova izvlačeći papiriće (A, B, C, D) iz šešira. Svaki član unutar matične grupe dobiva određenu temu iz najavljene lekcije. Potom ustaje od stola i sjeda za stol sa brojem kojeg je dobio uz izvučeno slovo, tj. pripadajuće ekspertne grupe (1–4). Teme ekspertnih grupa su: 1. Dekolonizacija u Aziji; 2. Dekolonizacija u Africi; 3. Neokolonijalizam i aparthejd; 4. Pokret nesvrstanih. Prije odlaska u ekspertne timove, učenici popunjavaju dijagnostički upitnik, KWL tabelu, a odnosi se na temu koju je svako od njih dobio. Svaka ekspertna grupa pred sobom ima zajedničko poglavlje koje treba savladati u zadanom vremenu (15–20 minuta), a potom se vratiti u matičnu grupu, te ostale članove poučiti tome. Kao dodatnu pomoć, učenici na stolovima imaju 5 pitanja na koja će zajednički naći odgovore. U matičnoj grupi svaki ekspertni član, kad se vrati, poučava ostale informacijama za koje je bio zadužen. Na kraju će imati informacije o cijeloj lekciji. Eksperti su obavezni, po povratku, postaviti 2 pitanja svojim članovima u matičnoj grupi kako bi dobili povratnu informaciju da su razumjeli i shvatili činjenice koje su im prezentirali.

Aktivnost 4 Analiza rezultata na asocijaciju riječi „sloboda" sa početka časa. Pitanje za učenike: Da li se osjećate slobodno u svom okruženju, ulici, školi…? (Donekle da, ali znamo da smo maloljetni pa je sloboda ograničena… Osjećam se slobodno kao stanovnica grada, ali nedovoljno slobodno kao žena.)

Aktivnost 5 Učenici popunjavaju izlazni upitnik, a pitanja osmišljava nastavnik ovisno o tome šta želi saznati kao povratnu informaciju (Šta ti je bilo zanimljivo? Kako se osjećaš nakon realizacije aktivnosti vezanih za obradu lekcije…?). Učenici koji žele, čitaju svoje odgovore i otvaraju raspravu.

Zadaci za domaću zadaću: Koristeći neki od digitalnih alata, učenici već podijeljeni u matičnim grupama imaju zadatak da izrade mini dosije onog lidera iz lekcije (Tito, Naser, Nehru i Mandela) čije ime predstavnik grupe izvuče iz šešira. Dosije treba da sadrži biografske podatke lidera, ulogu u Pokretu ili političkoj sceni, strategiju upravljanja i jednu njegovu poznatu izreku.

Potrebni resursi: Udžbenik za IX razred, IKT, kartice za formativno praćenje (ulazne i izlazne kartice).

Predmetna nastava Geografija

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Sastav stanovništva na Zemlji

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska i društvena znanja o rasnom, jezičkom i vjerskom sastavu svjetskog stanovništva te razumijevanje značaja različitosti, tolerancije i međusobnog poštovanja. **Ishodi:** Učenik prepoznaje osnovne karakteristike rasnog, jezičkog i vjerskog sastava stanovništva svijeta. Analizira sličnosti i razlike među ljudima, razvija vještine saradnje, komunikacije i iznošenja zaključaka te uočava značaj tolerancije, uvažavanja različitosti i mirnog suživota.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje – učenici analiziraju značaj ljudskih prava, tolerancije i uvažavanja različitosti u savremenom društvu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje rasne, jezičke i vjerske raznolikosti stanovništva učenici razvijaju poštovanje prema različitostima. Kroz saradnju, dijalog i igru uloga jačaju empatiju, toleranciju i kulturu mirnog suživota.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas motivacijskim pitanjem: „Po čemu se ljudi na Zemlji razlikuju, a po čemu su slični?“ Učenici iznose svoja mišljenja i navode primjere razlika i sličnosti među ljudima. Nastavnik razgovor usmjerava prema činjenici da na Zemlji žive ljudi različitog izgleda, jezika, kulture i religije, ali da svi imaju jednaku vrijednost i prava. Najavljuje nastavnu jedinicu te ukratko predstavlja ciljeve časa. Kroz uvodnu diskusiju učenici razvijaju svijest o ljudskoj različitosti, međusobnom poštovanju i važnosti tolerancije.

Aktivnost 2 U učionici su organizovane tri stanice učenja, a učenici su podijeljeni u tri grupe koje rotiraju između stanica nakon određenog vremena. Na svakoj stanici učenici analiziraju pripremljene materijale, razgovaraju i zajednički donose zaključke. Na prvoj stanici učenici proučavaju rasni sastav stanovništva koristeći fotografije i kraći tekst. Njihov zadatak je uočiti razlike u fizičkom izgledu ljudi te izdvojiti osobine koje su zajedničke svim ljudima. Na drugoj stanici učenici analiziraju kartu jezika svijeta i prateći tekst. Razgovaraju o različitim jezicima, njihovoj rasprostranjenosti i značaju jezika za komunikaciju među ljudima. Na trećoj stanici učenici proučavaju simbole najvećih svjetskih religija i odgovarajući tekst. Zadatak je prepoznati različite religije i uočiti zajedničke vrijednosti koje promovišu, poput mira, poštovanja, solidarnosti i zajedništva. Nastavnik prati rad grupa, postavlja pitanja i usmjerava učenike na uvažavanje različitosti kao bogatstva ljudskog društva. Nakon završene rotacije slijedi kratka igra uloga. Učenici zamišljaju da dolaze iz različitih dijelova svijeta te se međusobno upoznaju. Razgovaraju o tome kako se ponašati prema osobama koje imaju drugačiji jezik, kulturu ili običaje. Kroz aktivnost razvijaju empatiju, komunikacijske vještine i sposobnost uvažavanja drugih.

Aktivnost 3 Predstavnici grupa iznose najvažnije zaključke sa svake stanice, a nastavnik na tabli zapisuje ključne pojmove: rasa, jezik, religija i tolerancija. Slijedi kratka formativna provjera kroz pitanja: „Po čemu se ljudi razlikuju?“, „Šta je zajedničko svim ljudima?“ i „Zašto je važno poštovati različitosti?“ Za završnu refleksiju učenici odgovaraju na pitanje: „Da li nas razlike trebaju dijeliti ili povezivati?“ Nakon kratke diskusije nastavnik zaključuje čas naglašavajući da različitosti obogaćuju društvo te da su međusobno poštovanje, razumijevanje i saradnja temelj mirnog suživota.

Potrebni resursi: *Geografija za VI razred*, A. Pobrić i G. Župančić, Dječija knjiga, Sarajevo, 2010, geografska karta svijeta, nastavni listići, plakati/panoi i markeri.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Očuvanje okoliša

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razvijaju svijest o značaju očuvanja okoliša kroz prepoznavanje izvora zagađenja i aktivno učešće u njegovom uklanjanju. **Ishodi:** Uočavaju probleme u neposrednoj okolini, predlažu mjere zaštite okoliša, odgovorno se odnose prema prirodi te razvijaju saradnju, odgovornost i ekološke navike kroz praktičan rad.

Međupredmetna povezanost: Biologija - odgovoran odnos prema prirodi i značaj zaštite životne sredine.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz posmatranje okoliša učenici razumiju posljedice zagađenja. Grupnim radom razvijaju saradnju, odgovornost i empatiju prema zajedničkom prostoru te svijest o očuvanju prirode.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje u učionici ili školskom dvorištu razgovorom. Nastavnik postavlja pitanja: „Kako se osjećate kada boravite u čistoj i uređenoj prirodi?“ i „Kako se osjećate kada primijetite smeće i zagađenje u svojoj okolini?“ Učenici iznose svoja mišljenja i osjećaje. Nastavnik razgovor usmjerava prema značaju očuvanja okoliša i ličnoj odgovornosti svakog pojedinca za zaštitu prirode.

Aktivnost 2 Učenici izlaze u školsko dvorište. Nastavnik ih dijeli u pet grupa i daje zadatak da obiđu određene dijelove dvorišta, pažljivo posmatraju prostor i evidentiraju oblike zagađenja koje uoče. Po završetku obilaska grupe se vraćaju na početno mjesto i predstavljaju svoja zapažanja. Navode koje vrste otpada su pronašli, gdje se najčešće pojavljuju i kakve posljedice mogu imati po okoliš. Zajednički predlažu načine za rješavanje uočenih problema.

Aktivnost 3 Slijedi praktična akcija čišćenja. Svaka grupa dobija vreću za otpad, a svaki učenik zaštitne rukavice. Nastavnik određuje rejon za rad svake grupe. Učenici prikupljaju otpad i odlažu ga u vreće. Tokom rada razvijaju osjećaj odgovornosti prema zajedničkom prostoru, sarađuju i pomažu jedni drugima. Nastavnik prati rad učenika, podsjeća na sigurnost i podstiče timski rad.

Aktivnost 4 Nakon završetka akcije učenici se okupljaju na početnom mjestu. Razgovaraju o količini i vrstama prikupljenog otpada te iznose zaključke o stanju okoliša u školskom dvorištu. Nastavnik postavlja pitanje: „Šta svako od nas može učiniti da okoliš ostane čist i zdrav?“ Učenici predlažu konkretne mjere i zaključuju da je očuvanje okoliša zajednička odgovornost svih članova zajednice. Po povratku u učionicu učenici dobijaju domaći zadatak da napišu jednu ekološku poruku ili slogan o zaštiti okoliša. Na narednom času poruke će biti predstavljene i postavljene na školski pano.

Završna poruka časa: „Čist okoliš nije slučajnost – on je rezultat odgovornog ponašanja svakog pojedinca.“

Potrebni resursi: *Geografija za VI razred*, A. Pobrić i G. Župančić, Dječija knjiga, Sarajevo, 2010, vreće za otpad i rukavice.

Haračić Mirha

Predmet/Razred: Geografija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Unutrašnji i vanjski procesi i oblici

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o unutrašnjim i vanjskim procesima koji oblikuju reljef Zemlje kroz analizu prirodnih sila, reljefnih oblika i njihovog uticaja na život ljudi. **Ishodi:** Učenici razlikuju unutrašnje i vanjske procese koji oblikuju reljef Zemlje; objašnjavaju nastanak vulkana, zemljotresa i reljefnih oblika djelovanjem prirodnih sila; povezuju prirodne procese s promjenama na Zemljinoj površini i životom ljudi; interpretiraju podatke, crteže i primjere reljefnih oblika nastalih djelovanjem endogenih i egzogenih sila; argumentuju značaj razumijevanja prirodnih procesa za zaštitu ljudi i prostora.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – učenici vizuelno prikazuju vulkanske kupe, presjek Zemljine kore, epicentar i hipocentar te reljefne oblike nastale djelovanjem vanjskih sila. Informatika – učenici koriste digitalne sadržaje i tabelarne prikaze podataka za povezivanje prirodnih sila, procesa i reljefnih oblika.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje djelovanja unutrašnjih i vanjskih sila koje oblikuju Zemljinu površinu doprinosi razvijanju odgovornog odnosa prema prirodi i prostoru. Kroz istraživački rad i rad u parovima učenici razvijaju međusobno uvažavanje, saradnju i zajedničko rješavanje problema, dok razgovor o prirodnim nepogodama podstiče empatiju i razumijevanje posljedica koje prirodni procesi mogu imati na život ljudi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas motivacijskim pitanjima: „Kako nastaju planine, ostrva ili jezera?“ i „Da li se Zemljina površina mijenja?“ Učenici iznose svoja mišljenja i navode primjere reljefnih oblika koje poznaju. Nastavnik razgovor usmjerava prema zaključku da je Zemlja dinamičan sistem na kojem se neprestano odvijaju promjene izazvane unutrašnjim (endogenim) i vanjskim (egzogenim) silama. Najavljuje nastavnu jedinicu **Unutrašnji i vanjski procesi i oblici** te ukratko predstavlja ciljeve časa.

Aktivnost 2 Nastavnik kroz razgovor i prezentaciju objašnjava unutrašnje procese koji oblikuju reljef Zemlje. Učenici analiziraju kretanje litosfernih ploča, nastanak vulkana i zemljotresa te uz pomoć crteža na tabli prepoznaju pojmove hipocentar, epicentar i seizmograf. Nakon toga slijedi obrada vanjskih procesa. Učenici navode vanjske sile (Sunce, voda na kopnu, morska voda, led i vjetar) te objašnjavaju njihov uticaj na oblikovanje reljefa. Rade u parovima i dobijaju nastavni listić sa tabelom u koju upisuju prirodnu silu, proces koji ona izaziva i reljefne oblike koji nastaju njenim djelovanjem. Po završetku rada nastavnik prikazuje ispravno popunjenu tabelu, a učenici uspoređuju svoje odgovore, obrazlažu eventualne razlike i zajednički izvode zaključke o djelovanju endogenih i egzogenih sila.

Aktivnost 3 Nastavnik provodi kratku formativnu provjeru znanja postavljajući pitanja o unutrašnjim i vanjskim procesima te njihovom uticaju na oblikovanje reljefa. Učenici razgovaraju o značaju razumijevanja prirodnih procesa za zaštitu ljudi i prostora, posebno u slučaju vulkana, zemljotresa i drugih prirodnih nepogoda. Za završnu refleksiju nastavnik postavlja pitanje: „Zašto je važno poznavati procese koji oblikuju Zemljinu površinu?“ Učenici iznose svoja mišljenja, nakon čega nastavnik zaključuje čas naglašavajući da razumijevanje prirodnih procesa doprinosi zaštiti ljudi, odgovornijem odnosu prema prirodi i boljem planiranju prostora. Za domaću zadaću učenici izvlače istraživački zadatak za naredni čas (najviše planine na kontinentima, vulkani i njihove vrste ili najrazorniji zemljotresi u historiji).

Potrebni resursi: Udžbenik geografije za VI razred, geografska karta svijeta, slike i videozapisi kretanja litosfernih ploča, vulkanskih erupcija, lednika, klifova, plaža i drugih reljefnih oblika, TV ili projektor, nastavni listići s tabelama i istraživačkim zadacima, tabla i markeri.

Haračić Mirha

Predmet/Razred: Geografija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Atmosfera, sastav, podjela i značaj

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razvijaju geografska znanja o atmosferi kao gasovitom omotaču Zemlje i njenom značaju za život ljudi i drugih živih bića. **Ishodi:** Objašnjavaju sastav i slojeve atmosfere, razlikuju njihove osnovne karakteristike i ulogu te razumiju značaj atmosfere u geografskom omotaču. Uočavaju važnost očuvanja kvaliteta zraka i razvijaju odgovoran odnos prema životnoj sredini.

Međupredmetna povezanost: Informatika – korištenje IKT-a i videozapisa; Hemija – sastav atmosfere i gasovi; Likovna kultura – crtanje slojeva atmosfere.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje značaja atmosfere učenici razvijaju osjećaj zajedničke odgovornosti za očuvanje okoliša. Razgovorom i grupnim radom razvijaju saradnju, dijeljenje, međusobno uvažavanje i kritičko mišljenje o važnosti zaštite atmosfere kao zajedničkog dobra svih ljudi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas ponavljanjem pojma geografskog omotača i zakona koji u njemu vladaju. Učenici navode geosfere Zemlje: atmosferu, litosferu, hidrosferu, pedosferu i biosferu. Nastavnik pokazuje balon i postavlja pitanje: „Šta se nalazi unutar balona?“ Kroz razgovor učenici dolaze do zaključka da je zrak neophodan za život te nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu **Atmosfera, sastav, podjela i značaj**.

Aktivnost 2 Nastavnik kroz razgovor objašnjava sastav atmosfere koristeći priču o „prijateljstvu“ gasova: azota (78%), kisika (21%) i ostalih gasova (1%), među kojima je ugljendioksid važan za život biljaka. Učenici razgovaraju o tome zašto je važan pravilan odnos gasova u atmosferi i povezuju ga s pravilima i međusobnim poštovanjem u razredu. Nakon toga nastavnik predstavlja slojeve atmosfere kroz poređenje sa trospratnom kućom. Učenici su podijeljeni u tri grupe. Prva grupa obrađuje troposferu, druga stratosferu i ozonski sloj, a treća mezosferu, termosferu i egzosferu. Svaka grupa proučava karakteristike svog sloja i njegov značaj za život na Zemlji.

Aktivnost 3 Predstavnici grupa predstavljaju rezultate rada, a nastavnik po potrebi dopunjava i pojašnjava sadržaje. Nakon toga učenici učestvuju u vježbi **„Krug prijateljstva“**. Staju u krug i drže se za ruke, pri čemu krug simbolizira atmosferu koja štiti Zemlju. Nastavnik objašnjava da prekidanje kruga predstavlja zagađenje ili sukobe koji narušavaju zajedničko dobro, dok ponovno spajanje ruku simbolizira saradnju i zajedničku odgovornost za očuvanje planete. Na kraju časa učenici zaključuju da se atmosfera može očuvati samo zajedničkim djelovanjem svih ljudi. Za domaću zadaću crtaju planetu Zemlju s atmosferom, pri čemu oblake zamjenjuju simbolima prijateljstva.

Potrebni resursi: Udžbenik geografije za VI razred, geografska karta ili ilustracija geografskog omotača, slike atmosfere sa označenim slojevima, videozapis ulaska meteora u atmosferu i njihovog sagorijevanja, balon, projektor ili TV, tabla i markeri.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Njemačka

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa prirodnim i društvenim obilježjima Njemačke kroz analizu geografskog položaja, prirodnih resursa, stanovništva i privrede kako bi razvijali geografska znanja, razumjeli faktore razvoja države te unaprijedili saradničko učenje i komunikacijske vještine. **Ishodi:** Učenici opisuju prirodno-geografske i društveno-geografske karakteristike Njemačke; objašnjavaju faktore njenog razvoja; argumentovano iznose zaključke; razvijaju komunikacijske vještine, odgovornost i sposobnost prezentiranja rezultata rada kroz saradničko učenje.

Međupredmetna povezanost: Historija – od sukoba do privrednog razvoja Njemačke. Muzička kultura – stvaranje ugodne radne atmosfere na času.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje razvoja Njemačke učenici razumiju značaj saradnje i mirnog razvoja. Kroz rad u parovima i dijalog razvijaju uvažavanje, odgovornost i svijest o važnosti zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik prikazuje kartu Njemačke s označenim brojevima te postavlja zadatak učenicima da prepoznaju države s kojima Njemačka graniči. Nakon toga slijedi razgovor vođen pitanjem: „Zašto je geografski položaj Njemačke važan za njen razvoj?“ Učenici iznose svoja mišljenja, povezujući položaj države s mogućnostima saobraćajne povezanosti, trgovine i saradnje sa susjednim zemljama. Nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu **Prirodno-geografske i društveno-geografske odlike Njemačke** te ukratko predstavlja ciljeve časa. Kroz uvodnu diskusiju učenici razvijaju sposobnost povezivanja geografskih obilježja s društvenim i ekonomskim razvojem države.

Aktivnost 2 Učenici rade u parovima koristeći unaprijed određene dijelove udžbeničkog teksta. U svakom paru jedan učenik ima ulogu izvještača, a drugi primaoca. Izvještač čita i sažima sadržaj te ga objašnjava partneru, dok primalac pažljivo sluša, postavlja pitanja i dopunjava izlaganje. Nakon određenog vremena učenici zamjenjuju uloge.

Jedan učenik obrađuje prirodno-geografske odlike Njemačke (položaj, reljef, klima i vode), a drugi društveno-geografske odlike (stanovništvo, naselja, privreda i saobraćaj). Nastavnik prati rad učenika, usmjerava ih na izdvajanje ključnih pojmova i po potrebi pojašnjava nepoznate sadržaje. Nakon rada na tekstu parovi izrađuju prikaz sadržaja na čarter papiru koristeći ključne riječi, simbole, skice i kratke bilješke. Tokom rada nastavnik pušta instrumentalnu muziku koja doprinosi ugodnoj radnoj atmosferi i koncentraciji učenika.

Slijedi prezentacija radova. Parovi predstavljaju svoje čartere, a nastavnik na tabli zapisuje ključne pojmove: geografski položaj, reljef, klima, stanovništvo, privreda i saobraćaj. Kroz razgovor učenici analiziraju kako prirodni uslovi utiču na razvoj privrede i kvalitet života stanovništva. Posebno se naglašava značaj saradnje, razvoja znanja i odgovornog upravljanja resursima kao faktora uspjeha savremenih država.

Aktivnost 3 Nastavnik provodi kratku formativnu provjeru znanja kroz pitanja: „S kojim državama Njemačka graniči?“, „Koje su najvažnije prirodno-geografske odlike Njemačke?“ i „Zašto se Njemačka ubraja među najrazvijenije evropske države?“

Za završnu refleksiju učenici odgovaraju na pitanje: „Šta države mogu naučiti iz razvoja Njemačke?“ Nekoliko učenika iznosi svoje stavove, nakon čega nastavnik zaključuje da su razvoj, obrazovanje, saradnja i odgovorno korištenje resursa važni faktori napretka svakog društva.

Potrebni resursi: Udžbenik *Geografija za VII razred*, A. Sulejmanović i D. Džafić, NAM Tuzla, 2010, čarter papiri, flomasteri, laptop i TV.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Skandinavske zemlje i Island

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o Švedskoj, Norveškoj i Islandu kroz analizu prirodnih i društveno-ekonomskih obilježja i njihove međusobne povezanosti. **Ishodi:** Učenik spoznaje geografski položaj navedenih država; analizira reljef, klimu, prirodne resurse, stanovništvo i privredu; razvija vještine rada s kartom, uspoređivanja, timske saradnje i izdvajanja ključnih geografskih obilježja; uočava povezanost prirodnih uslova i društveno-ekonomskog razvoja.

Međupredmetna povezanost: Historija – učenici analiziraju kako su historijski procesi utjecali na današnji privredni razvoj. Građansko obrazovanje – učenici kroz primjer skandinavskih zemalja razvijaju razumijevanje značaja izgradnje demokratskog društva.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu razvoja skandinavskih država učenici razumiju značaj saradnje i razvoja. Grupnim radom razvijaju komunikaciju, uvažavanje i svijest o ljudskim pravima i slobodama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik prikazuje fotografiju fjorda u Norveškoj i nakon kraćeg promatranja postavlja pitanje: „Kako su nastali ovi duboki morski zaljevi i u kojem dijelu Evrope se najčešće nalaze?“ Učenici iznose svoje pretpostavke, a nastavnik odgovore usmjerava i povezuje s temom časa – Skandinavske zemlje i Island. Kroz kratku diskusiju učenici razvijaju osnovno razumijevanje prirodnih odlika Skandinavskog poluostrva i Islanda.

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u tri grupe: Švedska, Norveška i Island. Svaka grupa dobija tekstualni materijal (prilagođen iz udžbenika) koji opisuje geografske i prirodne karakteristike dodijeljene države, kao i mozaik ili vizuelni prikaz reljefa. Zadatak grupa je da analiziraju tekst, izdvoje ključne informacije (položaj, reljef, klima, prirodni resursi) te ih povežu s privrednim aktivnostima i načinom života stanovništva. Učenici oboje ilustraciju i oko nje bilježe najvažnije pojmove. Nastavnik obilazi grupe, postavlja usmjeravajuća pitanja i pomaže u povezivanju prirodnih uslova s razvojem naselja i privrede (npr. ribarstvo, hidroenergija, turizam, šumarstvo).

Nakon grupnog rada slijedi kratka prezentacija. Učenici izlažu rezultate rada i uspoređuju sličnosti i razlike između skandinavskih zemalja i Islanda. Poseban naglasak stavlja se na uticaj prirodnih uslova na gustoću naseljenosti i ekonomski razvoj. Kroz saradnju, dijalog i zajednički rad učenici razvijaju vještine kritičkog mišljenja, komunikacije i timskog rada.

Aktivnost 3 Učenici individualno rješavaju nastavni listić koji sadrži pitanja i kratke zadatke o položaju, prirodnim odlikama, stanovništvu, privredi i zanimljivostima obrađenih država. Zadatak ima funkciju provjere razumijevanja i sistematizacije znanja. Nakon toga nastavnik vodi završnu diskusiju postavljajući pitanje: „Šta možemo naučiti od skandinavskih država o odnosu prema prirodi, razvoju društva i poštovanju ljudskih sloboda?“ Učenici iznose i obrazlažu svoje stavove, povezujući prirodne uslove, društveni razvoj i visok stepen ekološke svijesti i društvene organizacije u ovim zemljama.

Na kraju nastavnik zaključuje čas naglašavajući važnost razumijevanja povezanosti prirodnih uslova i društveno-ekonomskog razvoja te postavlja pitanje za domaću zadaću: „Koju ideju iz skandinavskih društava bismo mogli primijeniti u našem okruženju?“

Potrebni resursi: *Geografija za VII razred*, D. Džafić i A. Sulejmanović, NAM Tuzla, 2010, geografska karta Evrope, atlas, crno-bijeli mozaici za bojanje, nastavni tekstovi za grupe i radni listić.

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Geografski položaj i prirodne odlike Zapadne Evrope

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o geografskom položaju, granicama, reljefnim cjelinama, klimatskim i hidrografskim obilježjima Zapadne Evrope. **Ishodi:** Učenici definišu granice i geografski položaj Zapadne Evrope; opisuju reljefne cjeline, klimatske odlike i hidrografsku mrežu regije; objašnjavaju uticaj prirodnih obilježja na razvoj privrede i života stanovništva; razumiju značaj prirodnih resursa i uočavaju kako saradnja među državama doprinosi miru, zajedničkom razvoju i očuvanju prirodne sredine.

Međupredmetna povezanost: Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost – rad na tekstu; Građansko obrazovanje – diskusija o saradnji i miru; Informatika – korištenje IKT-a i digitalnog kviza.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razumiju kako su prirodna bogatstva, poput uglja i željezne rude, nekada bila uzrok sukoba između država, a danas predstavljaju osnovu saradnje i zajedničkog razvoja kroz Evropsku zajednicu za ugalj i čelik, preteču Evropske unije. Kroz rad u paru i diskusiju razvijaju saradnju, toleranciju i kulturu dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas zapisivanjem riječi **„ZAPAD“** na tabli i postavlja pitanje: „Na šta vas asocira riječ Zapad kada govorimo o Evropi?“ Učenici iznose svoje prijedloge (Atlantski okean, razvijenost, Evropska unija, bogatstvo, trgovina i dr.). Nastavnik usmjerava razgovor prema geografskom položaju Zapadne Evrope te najavljuje nastavnu jedinicu i ukratko predstavlja ciljeve časa.

Aktivnost 2 Učenici rade s atlasom i geografskom kartom te određuju granice, geografski položaj i veličinu Zapadne Evrope. Nastavnik objašnjava značaj izlaza na Atlantski okean i Sredozemno more te njihov uticaj na razvoj trgovine, saobraćaja i međunarodne saradnje. Nakon toga obrađuje reljefne cjeline, njihov postanak, klimatske odlike i hidrografsku mrežu regije.

U nastavku časa učenicima se dijeli tekst o regijama Alzas i Lorena te basenu Rura. Učenici čitaju tekst naglas po pasusima, a zatim rade u parovima na zadatku: **„Kako dijeljenje prirodnih resursa i zajednički rad mogu spriječiti sukobe među državama, ali i u našem odjeljenju ili porodici?“** Nakon razgovora nekoliko parova predstavlja svoje odgovore, a nastavnik zajedno s učenicima zaključuje da saradnja oko zajedničkih resursa doprinosi miru i razvoju, dok sukobi donose štetu svim stranama.

Aktivnost 3 Nastavnik provodi formativnu provjeru znanja kroz kviz **„Tačno/Netačno“**.

- Zapadna Evropa ima oštru kontinentalnu klimu. (Netačno)
- Golfska struja zagrijava obale Zapadne Evrope. (Tačno)
- Prirodna bogatstva Zapadne Evrope danas su osnova prekogranične saradnje. (Tačno)

Nakon kviza slijedi završna diskusija o važnosti saradnje među ljudima i državama. Učenici navode pojmove **tolerancija, mir, dijeljenje i dogovor**, koje nastavnik zapisuje na tabli i povezuje sa sadržajem nastavne jedinice. Za domaću zadaću učenici pronalaze na karti glavne gradove i države Zapadne Evrope te istražuju ulogu rijeke Rajne u povezivanju evropskih država i značaj njenog očuvanja od zagađenja.

Potrebni resursi: Udžbenik Geografije za VII razred, geografski atlas, geografska karta Evrope, nastavni listić s tekstom o regijama Alzas i Lorena i basenu Rura, projektor i laptop za Kahoot kviz ili nastavni listić s pitanjima, tabla i markeri.

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Stanovništvo i privreda Sjeverne Evrope

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o stanovništvu i privredi Sjeverne Evrope kroz analizu demografskih obilježja, prirodnih bogatstava i privrednih djelatnosti. **Ishodi:** Učenici opisuju razmještaj stanovništva Sjeverne Evrope; objašnjavaju uticaj geografskog položaja i prirodnih bogatstava na privredni razvoj; uočavaju značaj očuvanja prirodnih resursa, poštovanja različitosti, solidarnosti i održivog razvoja.

Međupredmetna povezanost: Informatika – izrada tabele i primjena IKT-a; Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost – rad na tekstu; Biologija – razvijanje ekološke svijesti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje stanovništva i privrede Sjeverne Evrope učenici razvijaju osjećaj za socijalnu sigurnost, inkluziju manjina i kulturu dijaloga. Razgovorom o pravima nacionalnih manjina, migracijama i solidarnosti razvijaju toleranciju, empatiju i poštovanje različitosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik prikazuje Izvještaj o sreći u svijetu, ističući da su Finska, Danska i Island među najsretnijim i najmirnijim državama svijeta. Postavlja pitanje: „Šta za vas znači živjeti u mirnom i sretnom društvu?“ Učenici iznose svoja mišljenja, a nastavnik razgovor usmjerava prema zaključku da mir podrazumijeva sigurnost, kvalitetno obrazovanje, dostupnu zdravstvenu zaštitu i međusobno poštovanje. Najavljuje nastavnu jedinicu i ukratko predstavlja ciljeve časa.

Aktivnost 2 Učenici dobijaju nastavne listiće s podacima o stanovništvu Sjeverne Evrope. Analiziraju narode koji žive u ovoj regiji, njihov razmještaj i jezike kojima govore. Posebna pažnja posvećuje se nacionalnoj manjini Sami (Laponci) i značaju poštovanja njihovih prava. Nakon toga učenici gledaju videoprilog o životu Laponaca i zajednički analiziraju njegov sadržaj.

Nastavnik zatim pokreće razgovor o migracijama i solidarnosti u državama Sjeverne Evrope, koje primaju veliki broj izbjeglica iz ratom zahvaćenih područja. Učenici razmatraju važnost prihvatanja različitih kultura i integracije, uz osvrt na činjenicu da u ovim državama živi i određeni broj ljudi iz Bosne i Hercegovine. U nastavku časa učenici analiziraju privrednu kartu Sjeverne Evrope i povezuju prirodna bogatstva s razvojem privrede. Posebno se ističe korištenje obnovljivih izvora energije, poput energije vjetra u Danskoj, geotermalne energije na Islandu i hidroenergije u Norveškoj. Nastavnik naglašava značaj očuvanja prirodnih resursa za buduće generacije.

Aktivnost 3 Učenici koristeći udžbenik, atlas i privrednu kartu izrađuju tabelu u kojoj prikazuju države Sjeverne Evrope, stanovništvo, gustinu naseljenosti i prirodna bogatstva. Nakon analize zaključuju kako geografski položaj utiče na razmještaj stanovništva i razvoj privrede. Za domaću zadaću istražuju jednu zanimljivost o državama Sjeverne Evrope i predstavljaju je na narednom času.

Potrebni resursi: Udžbenik Geografije za VII razred, geografski i privredni atlas, privredna karta Sjeverne Evrope, video prilog o Laponcima, nastavni listići, tabela za rad na času, projektor ili TV, tabla i markeri.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Stanovništvo Južne Afrike

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s demografskim obilježjima stanovništva Južne Afrike, etničkom i rasnom strukturom te posljedicama aparthejda, kako bi razumjeli značaj ljudskih prava, jednakosti i izgradnje pravednog društva. **Ishodi:** Učenici spoznaju demografska obilježja stanovništva Južne Afrike, etničku i rasnu strukturu te posljedice aparthejda. Analiziraju uzroke društvenih nejednakosti i promjene u sastavu stanovništva, razumiju značaj ljudskih prava, jednakosti i borbe protiv diskriminacije te argumentovano iznose stavove o izgradnji pravednijeg i inkluzivnog društva.

Međupredmetna povezanost: Historija – utjecaj historijskih okolnosti na današnju etničku strukturu stanovništva Južne Afrike.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu aparthejda učenici razvijaju razumijevanje diskriminacije, saradnju, empatiju te svijest o ljudskim pravima, jednakosti i pravednim društvenim odnosima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik prikazuje fotografiju klupe s natpisom „Whites Only" iz perioda aparthejda u Južnoj Africi i postavlja pitanje: „Kako biste se osjećali da vam neko zabrani da sjedite na klupi u parku u vašem mjestu?" Učenici iznose svoja mišljenja i osjećaje, nakon čega nastavnik razgovor povezuje s temom časa – demografskim odlikama stanovništva Južne Afrike i politikom aparthejda. Kroz uvodnu diskusiju učenici razvijaju empatiju i razumijevanje posljedica diskriminacije i društvenih podjela.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u četiri grupe. Prva grupa obrađuje rasnu i etničku strukturu stanovništva Južne Afrike, druga prirodni priraštaj, starosnu i urbanu strukturu, treća politiku aparthejda – njene uzroke, ciljeve i posljedice, a četvrta život i ulogu Nelsona Mandele u borbi protiv aparthejda. Zadatak svake grupe je da analizira tekst, izdvoji ključne podatke, odgovori na postavljena pitanja i pripremi kratko izlaganje. Nastavnik prati rad grupa, postavlja potpitanja i pomaže u tumačenju pojmova. Nakon grupnog rada slijede prezentacije, tokom kojih učenici povezuju demografske podatke s društvenim posljedicama aparthejda, poput prostorne segregacije, ekonomskih nejednakosti i migracija. Posebno se naglašava značaj demokratskih promjena 1994. godine i ukidanja aparthejda. Kroz saradnju i dijalog učenici razvijaju kritičko mišljenje i svijest o značaju jednakosti i ljudskih prava.

Aktivnost 3 Učenici individualno rješavaju nastavni listić sa zadacima koji se odnose na demografske karakteristike stanovništva Južne Afrike, etničku strukturu, posljedice aparthejda i značaj ljudskih prava. Nakon toga nastavnik pokreće završnu diskusiju postavljajući pitanje: „Može li društvo koje je prošlo kroz duboke podjele izgraditi jednakost?" Učenici obrazlažu svoje stavove povezujući historijske događaje sa značajem tolerancije, jednakosti i poštovanja ljudskih prava u savremenom društvu. Na kraju časa nastavnik zaključuje da su razumijevanje prošlosti, dijalog i uvažavanje različitosti važni za izgradnju stabilnog i pravednog društva.

Potrebni resursi: Udžbenik *Geografija VIII*, S. Kulenović i D. Džafić, 2011. godina, nastavni listići, markeri i plakati.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Srednja Amerika

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o Srednjoj Americi kroz analizu prirodno-geografskih i društveno-ekonomskih obilježja te razumijevanje njihove međusobne povezanosti. **Ishodi:** Učenik spoznaje geografski položaj Srednje Amerike, analizira reljef, klimu, vegetaciju, stanovništvo i privredu. Razvija vještine rada s kartom i atlasom, izdvajanja ključnih informacija, grupne saradnje i prezentiranja rezultata rada te uočava povezanost prirodnih uslova i načina života stanovništva.

Međupredmetna povezanost: Historija – učenici povezuju otkriće Amerike i kolonizaciju s razvojem stanovništva i privrede Srednje Amerike. Biologija – učenici analiziraju uticaj klime i vegetacije na život ljudi i privredne aktivnosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje prirodnih i društvenih obilježja Srednje Amerike učenici razvijaju razumijevanje međusobne povezanosti ljudi i prostora. Kroz grupni rad i dijalog jačaju saradnju, uvažavanje različitih mišljenja i odgovornost prema zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas motivirajućim pitanjem: „Zašto do 15. stoljeća nismo mogli jesti krompir u Evropi?" Učenici iznose svoje pretpostavke, nakon čega nastavnik usmjerava razgovor ka otkriću Amerike i razmjeni biljnih i kulturnih dobara između Starog i Novog svijeta. Na karti pokazuje položaj Srednje Amerike te najavljuje nastavnu jedinicu. Kroz razgovor učenici razvijaju sposobnost povezivanja historijskih događaja s geografskim prostorom i njegovim značajem za razvoj društva.

Aktivnost 2 Učenici rade u pet grupa koristeći udžbenik, atlas i slijepu kartu Srednje Amerike. Svaka grupa dobija poseban zadatak i obrađuje jedan aspekt geografskih obilježja regije. Prva grupa istražuje geografski položaj Srednje Amerike, njen smještaj između Sjeverne i Južne Amerike te povezanost s morima i okeanima. Druga grupa obrađuje reljefne karakteristike, planinske lance, vulkane i nizije. Treća grupa istražuje klimatsko-vegetacijska obilježja, tropsku klimu, kišne šume i savane. Četvrta grupa analizira stanovništvo, njegov raspored, sastav i najveća naselja. Peta grupa proučava privredu, poljoprivredu, turizam i značaj Panamskog kanala. Učenici analiziraju tekst, izdvajaju ključne informacije, koriste atlas za pronalaženje geografskih objekata te ucrtavaju najvažnije elemente na slijepu kartu. Nastavnik prati rad grupa, postavlja dodatna pitanja i usmjerava učenike na povezivanje prirodnih i društvenih obilježja prostora. Nakon grupnog rada slijedi prezentacija rezultata. Predstavnici grupa izlažu zaključke, dok nastavnik na tabli zapisuje ključne pojmove. Kroz zajedničku diskusiju učenici uočavaju povezanost geografskog položaja, prirodnih uslova i privrednog razvoja regije. Posebna pažnja posvećuje se značaju Panamskog kanala kao jednog od najvažnijih svjetskih saobraćajnih pravaca.

Aktivnost 3 Nastavnik provodi formativnu provjeru znanja kroz pitanja: Gdje se nalazi Srednja Amerika? Kakvi su reljef i klima ovog prostora? Čime se stanovništvo najčešće bavi? Učenici odgovaraju koristeći znanja stečena tokom grupnog rada. Za završnu refleksiju učenici odgovaraju na pitanje: „Kako prirodni uslovi utiču na život ljudi u Srednjoj Americi?" Nekoliko učenika iznosi svoje stavove, nakon čega slijedi kratka diskusija o prednostima i izazovima života u tropskim područjima. Nastavnik zaključuje čas naglašavajući da su priroda i čovjek međusobno povezani te da prirodni uslovi u velikoj mjeri utiču na način života, naseljenost i privredne aktivnosti stanovništva.

Potrebni resursi: *Geografija za VIII razred*, S. Kulenović i D. Džafić, 2011, Nam Tuzla, atlasi, karta svijeta, slijepa karta Srednje Amerike, tabla i nastavni listić.

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Međunarodne organizacije i integracije

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s pojmovima međunarodnih organizacija i integracija te značajem njihovih ciljeva i uloge u savremenim društvenim procesima. **Ishodi:** Učenici će moći definisati pojmove međunarodnih organizacija i integracija, prepoznati glavne ciljeve UN-a i EU te razumjeti ulogu Bosne i Hercegovine u ovim procesima**.**

Međupredmetna povezanost: BHS - rad na tekstu, Likovna kultura - izrada razrednog panoa

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije, solidarnosti, kritičkog mišljenja i svijesti o važnosti mirnog rješavanja konflikata i globalne saradnje. Unaprjeđivanje vještina timskog rada, argumentovanog dijaloga i aktivnog slušanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Mreža povezanosti" Ledolomac. Učenici stanu u krug. Nastavnik drži klupko vunice i kaže jednu stvar koja ga povezuje sa svijetom(slušam muziku iz Velike Britanije ili volim jesti banane iz J. Amerike), zadržava nit, a klupko baca učeniku preko puta. Proces se nastavlja dok svi ne budu povezani u „mrežu". Zaključak: Kako smo mi povezani sad u učionici, tako su i države povezane u svijetu. Kada se pojavi problem, moramo ga zajedno rješavati.

Aktivnost 2 Rad u grupama „Svjetski mirovni samit". Nastavnik kratko uvodi pojmove UN (Ujedinjene nacije) kao čuvari mira i EU (Evropska unija) kao primjer ekonomske i političke integracije koja ima zadatak očuvanje mira i sigurnosti u Evropi. Učenici rade u 3 grupe (Učenje uz saradnju). Grupa 1: Savjet bezbjednosti UN-a (Misija: Mir). Zadatak: Grupa dobija izmišljeni scenario sukoba između dvije susjedne zemlje izvora vode. Umjesto ratovanja, moraju smisliti tri mirovne mjere (diplomatija, humanitarna pomoć i pregovori) kako bi riješili krizu. Grupa 2: Evropska unija (Misija: Saradnja i rušenje granica). Zadatak: Grupa treba da analizira kako saradnja (zajednički novac, putovanja bez pasoša) pomaže da države ostanu u miru. Pored analize ova grupa treba da osmisli „školski projekat razmjene" koji bi spojio djecu iz različitih država. Grupa 3: Vijeće Evrope (Misija: Ljudska prava). Zadatak: Grupa treba na osnovu dječijih prava da kreira „Kodeks ponašanja u učionici" koji garantuje da se niko ne osjeća odbačeno ili diskriminisano. Tokom rada grupa nastavnik treba da insistira na pravilu aktivnog slušanja- svaki član grupe mora dobiti prostor da kaže svoje mišljenje bez prekidanja.

Aktivnost 3 Prezentacija rada grupa. Predstavnici svake grupe u 2' iznose svoja rješenja. Analiza iznesenog, a zatim „Kompas mira". Učenici dobijaju nastavne listiće u obliku golubice na kojem se nalazi pitanje: „Kako ja, kao pojedinac u 8. razredu, mogu doprinijeti miru u integraciji u svojoj školi?" Listići sa odgovorima uz prethodno čitanje se lijepe na učionički pano sa naslovom „Naš doprinos miru". DZ: Istražiti jednu humanitarnu akciju organizacije UNICEF ili UNESCO i napisati kratak osvrt o tome kako ta akcija pomaže djeci u svijetu.

Potrebni resursi: Potrebno pripremiti klupko vunice, scenariji za rad grupa, Nastavne listiće i pano za „Kompas mira".

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Nacionalni parkovi i zaštićena područja u UNESCO-u

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s ulogom UNESCO-a u izgradnji mira kroz obrazovanje, nauku i kulturu te razvijati razumijevanje značaja zaštićenih i prekograničnih područja. **Ishodi:** Učenici mogu objasniti ulogu UNESCO-a kao međunarodne organizacije usmjerene na izgradnju mira kroz obrazovanje, nauku i kulturu; definisati pojam prekograničnih područja – „parkovi mira" i razumjeti njihov značaj u saradnji i očuvanju prirodne i kulturne baštine.

Međupredmetna povezanost: Ekologija - briga o okolišu, primjena IKT, Građansko obrazovanje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Podsticati kulturu dijaloga, empatije i solidarnosti kroz zajedničku brigu o globalnoj baštini i osvijestiti vezu između ekološke stabilnosti i održivog mira u svijetu. Kritičko mišljenje!

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pokazati učenicima sliku Zemlje iz svemira (ili mapu svijeta bez državnih granica); (diskusija o tome šta se vidi na slici i šta je zajedničko svima (svim državama)-priroda).

Aktivnost 2 Najava teme: Danas učimo o dragocjenim mjestima na Zemlji koja su pod zaštitom UNESCO-a. Mini predavanje i vizuelizacija o tome: „Šta je nacionalni park" (Područje posebne ljepote i očuvane prirode u kojem su ljudske aktivnosti ograničene radi zaštite biljnog i životinjskog svijeta) i „Šta je UNESCO" (Organizacija UN-a za obrazovanje nauku i kulturu). Objasniti skraćenicu „Pošto ratovi počinju u umovima ljudi, u umovima ljudi se mora graditi i odbrana mira"-UNESCO štiti mjesta koja imaju „univerzalnu vrijednost". Radionica 10-15' –„Konflikt u Zelenoj dolini". Učenici se dijele u 4 grupe: 1. Ekolozi-čuvari parka: Žele potpunu zaštitu prirode bez ikakve gradnje. 2. Lokalno stanovništvo: Podijeljeni su- žele posao i novac, ali se boje gubitka čiste vode. 3. Investitori/Biznismeni: Žele profit, ali tvrde da će paziti na ekologiju koliko god mogu. 4. UNESCO-ov mirovni komitet (Sudije/Medijatori): Grupa učenika koja mora saslušati sve strane i pomoći im da dođu do kompromisnog i mirnog rješenja. Grupe imaju 5' da spreme argumente, a zatim 5' za „pregovore" koje vode medijatori. Cilj je pronaći održivo rješenje (npr. ekološki turizam sa manje kapaciteta, zapošljavanje lokalaca kao vodiča, gradnja van granica parka).

Aktivnost 3 Refleksija i „Poruka miru". Razgovor sa učenicima o radionici: *Kako ste se osjećali u svojim ulogama? *Da li je bilo teško slušati nekoga ko misli drugačije? *Zašto je za očuvanje prirode potreban mir i dogovor, a ne sila? Zaključak: Zaštita nacionalnih parkova i UNESCO baštine je čin mira. Kada čuvamo prirodu, čuvamo resurse oko kojih bi se u budućnosti mogli voditi sukobi. DZ: Izaberi jedan nacionalni park u svijetu ili regiji koji je pod zaštitom UNESCO-a (Izvlačenje zadatka na listiću). Nacrtaj ga ili napiši kratak sastav iz perspektive jedne životinje koja živi u njemu, objašnjavajući zašto joj je važan mir u njenom domu.

Potrebni resursi: Slika Zemlje iz svemira ili mapa svijeta bez granica, nastavni listić sa scenarijem za radionicu, nastavni listići za rad u grupama i nastavni listići za domaću zadaću.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Saobraćajne i turističke vrijednosti Bosne i Hercegovine

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja o saobraćaju i turizmu Bosne i Hercegovine kroz analizu njihovih obilježja, značaja i međusobne povezanosti u društveno-ekonomskom razvoju države. **Ishodi:** Učenik prepoznaje vrste saobraćaja i najvažnije saobraćajne pravce u Bosni i Hercegovini te navodi najznačajnije turističke destinacije i njihove prirodne i kulturne vrijednosti. Analizira povezanost saobraćaja i turizma, razvija vještine rada s kartom, izdvajanja ključnih informacija, saradnje u paru i prezentiranja rezultata rada te uočava značaj očuvanja prirodne i kulturne baštine za održivi razvoj turizma.

Međupredmetna povezanost: Historija – učenici analiziraju kako su saobraćajna povezanost i kulturno-historijska baština uticali na razvoj turističkih destinacija u Bosni i Hercegovini.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz upoznavanje saobraćaja i turizma Bosne i Hercegovine učenici razvijaju svijest o značaju povezivanja ljudi, regija i kultura. Kroz saradnju i razmjenu mišljenja jačaju uvažavanje različitosti, odgovornost i kulturu dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli ili panou prikazuje slijepu kartu Bosne i Hercegovine te postavlja motivirajuće pitanje: „Koje mjesto u Bosni i Hercegovini turisti najčešće posjećuju?“ Učenici izlaze pred kartu i ucrtavaju po jedan turistički lokalitet koji poznaju (planinu, grad, rijeku, jezero ili nacionalni park). Nakon zajedničkog pregleda označenih lokaliteta nastavnik usmjerava razgovor prema značaju turističkih vrijednosti Bosne i Hercegovine i njihovoj povezanosti sa saobraćajnom mrežom. Najavljuje nastavnu jedinicu Saobraćajne i turističke vrijednosti Bosne i Hercegovine te ukratko predstavlja ciljeve časa. Kroz uvodnu diskusiju učenici razvijaju svijest o značaju prirodne i kulturne baštine za razvoj države.

Aktivnost 2 Učenici rade u parovima koristeći tekst iz udžbenika. U svakom paru jedan učenik proučava sadržaje o saobraćaju, a drugi o turizmu. Zadatak učenika je da izdvoje ključne informacije, međusobno razmijene saznanja i povežu značaj saobraćajne povezanosti s razvojem turističkih aktivnosti. Na osnovu prikupljenih informacija parovi izrađuju prezentaciju na čarter papiru. U dijelu o saobraćaju predstavljaju vrste saobraćaja, najvažnije saobraćajne pravce i njihov značaj za razvoj države. U dijelu o turizmu izdvajaju najvažnije turističke destinacije, prirodne i kulturne vrijednosti te značaj turizma za privredu Bosne i Hercegovine. Nastavnik prati rad učenika, postavlja pitanja i usmjerava ih na uočavanje međusobne povezanosti saobraćaja, turizma i ekonomskog razvoja. Posebna pažnja posvećuje se značaju očuvanja prirodne i kulturne baštine kao važnog preduslova za održivi razvoj turizma. Slijedi prezentacija radova. Parovi predstavljaju svoje čartere, dok ostali učenici aktivno prate izlaganja. Vrednovanje prezentacija vrši se pomoću unaprijed pripremljene tabele za vršnjačko i nastavničko praćenje uspješnosti prezentacije.

Aktivnost 3 Učenici samostalno rješavaju nastavni listić radi formativne provjere usvojenosti sadržaja. Nakon toga nastavnik postavlja pitanje za refleksiju: „Kako razvoj saobraćaja može doprinijeti razvoju turizma u Bosni i Hercegovini?“ Učenici iznose svoja mišljenja i argumentuju odgovore primjerima iz nastavne jedinice. Na kraju časa nastavnik zaključuje da razvijena saobraćajna mreža omogućava bolju povezanost turističkih destinacija, lakši dolazak posjetilaca i snažniji privredni razvoj, dok očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti predstavlja osnovu održivog turizma u Bosni i Hercegovini.

Potrebni resursi: *Geografija za IX razred*, Grupa autora, 2019, Nam Tuzla, geografska karta Bosne i Hercegovine, plakati/panoi i markeri.

Midhat Golać

Predmet/Razred: Geografija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Struktura stanovništva Bosne i Hercegovine

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja učenika o strukturama stanovništva Bosne i Hercegovine kroz analizu demografskih obilježja, njihove međusobne povezanosti i uticaja na društveni razvoj. **Ishodi:** Učenik: Razlikuje osnovne strukture stanovništva Bosne i Hercegovine. Analizira povezanost demografskih struktura i njihov uticaj na društveni razvoj. Interpretira statističke podatke o stanovništvu Bosne i Hercegovine. Argumentira značaj različitosti, suradnje i tolerantnih društvenih odnosa.

Međupredmetna povezanost: Historija, kultura i matematika: demografske promjene, različitosti i statistika.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analiza struktura stanovništva Bosne i Hercegovine doprinosi razumijevanju različitosti i značaja pluralizma u suvremenom društvu. Kooperativni rad, dijalog i razmjena mišljenja podstiču razvoj empatije, međusobnog poštovanja i odgovornosti prema zajednici te jačaju svijest o važnosti tolerantnih i ravnopravnih društvenih odnosa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas pitanjem: „Zamislite da je naš razred Bosna i Hercegovina. Po čemu se razlikujemo?“ Učenici navode razlike: spol, godine, interesovanja, porijeklo, religija, uspjeh u školi i drugo. Nastavnik razgovor povezuje sa činjenicom da i Bosna i Hercegovina ima različite strukture stanovništva koje utiču na društveni razvoj i odnose u zajednici. Najavljuje nastavnu jedinicu Strukture stanovništva Bosne i Hercegovine te ukratko objašnjava ciljeve časa i rad kroz metodu Slagalica II. Kroz diskusiju učenici razvijaju svijest o različitostima, pluralizmu i značaju međusobnog poštovanja.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u tri matične grupe (A, B, C), a zatim u pet ekspertnih grupa (1–5). Svaka ekspertna grupa obrađuje jednu strukturu stanovništva iz udžbenika: spolnu, starosnu, ekonomsku, obrazovnu, vjersku ili nacionalnu. Zadatak eksperata je da pročitaju tekst, izdvoje ključne pojmove, objasne značaj određene strukture i pripreme kratko usmeno izlaganje. Nastavnik prati rad grupa, usmjerava učenike i po potrebi pojašnjava nepoznate pojmove. Nakon rada u ekspertnim grupama učenici se vraćaju u matične grupe, gdje svaki ekspert prenosi znanja ostalim članovima grupe. Učenici vode bilješke i na taj način kroz međusobno poučavanje usvajaju cjelovito znanje o strukturama stanovništva Bosne i Hercegovine. Nastavnik postavlja pitanja: Kako starosna struktura utiče na ekonomsku? Zašto je obrazovna struktura važna za razvoj države? Kako različitost može biti prednost društva? Kroz kooperativno učenje, dijalog i razmjenu mišljenja učenici razvijaju kritičko mišljenje, argumentovano izražavanje stavova i razumijevanje značaja društvene različitosti.

Aktivnost 3 Učenici individualno rješavaju nastavni listić radi provjere razumijevanja sadržaja. Nakon toga nastavnik daje zadatak za refleksiju: „Zamislite da je 2040. godina. Napišite novinski naslov koji se odnosi na strukture stanovništva Bosne i Hercegovine.“ Nekoliko učenika čita svoje naslove (npr. „BiH bilježi porast mladog obrazovanog stanovništva“ ili „Sve izraženije starenje populacije“), nakon čega slijedi kratka diskusija o mogućim demografskim promjenama i njihovom uticaju na društvo. Nastavnik zaključuje čas naglašavajući da razumijevanje struktura stanovništva doprinosi boljem planiranju razvoja države, ali i izgradnji tolerantnog i odgovornog društva.

Potrebni resursi: *Geografija za IX razred*, Grupa autora, 2019, Nam Tuzla, geografska karta Bosne i Hercegovine, statistički podaci/Federalni zavod za statistiku, plakati/panoi i markeri.

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Najveći urbani centri u BiH: Sarajevo, Zenica, Banja Luka i Bihać

Ciljevi i ishodi učenja: Identifikovati i na karti locirati četiri velika urbana centra te naučiti osnovne geografske, demografske, kulturne i ekonomske karakteristike ovih gradova. **Ishodi:** Učenici razumiju pojam urbanizacije i ulogu ovih centara u regionalnom razvoju BiH.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - kruženje i lijepljenje slika, crtanje, BHS - rad na tekstu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu prošlosti i sadašnjosti gradova razvijati svijest o važnosti dijaloga, solidarnosti i prevazilaženju predrasuda.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razgovor sa učenicima na temu grada. Kako i po čemu pamte gradove...Da li je grad samo skupina zgrada, ulica, parkova ili sliku o njima stvaraju ljudi koji žive tu? Najava teme: Danas putujemo kroz četiri bh. grada i učimo kako oni, kroz svoje specifičnosti, grade mostove mira i saradnje.

Aktivnost 2 Podjela učenika u 4 grupe, svaka grupa priča o jednom gradu. Grupa1: SARAJEVO – Grad susreta i multikulturalnosti (izrada panoa sa geografskim karakteristikama Sarajeva-glavni grad, administrativni, kulturni i ekonomski centar, smješten u Sarajevsko-zeničkoj kotlini. Analiza Baščaršije/Ferhadije gdje su u 100m prostora izgrađene džamija, katedrala, pravoslavna crkva i sinagoga). Zadatak: Kako arhitektura i historija Sarajeva uče ljude toleranciji i šta znači kada kažemo da su različitosti naše bogatstvo, a ne prijetnja?

Grupa 2: BANJA LUKA – Grad zelenila, kulture i mladosti

(Ovo je drugi po veličini grada u Bosni i Hercegovini, centar Bosanske Krajine, razvijen na obalama Vrbasa. Grad je poznat po industriji, univerzitetu i zelenim alejama. Kastel kao istorijsko jezgro spajanja različitih epoha. Banja Luka kao domaćin regionalnih kulturnih i sportskih događaja. Izrada panoa grupe.). Zadatak: Na koji način kultura, umjetnost i mladi ljudi iz Banje Luke mogu poslati poruke mira i saradnje vršnjacima iz cijele BiH?

Grupa 3: ZENICA – Grad rada, solidarnosti i ekološkog buđenja

(Grad smješten u dolini rijeke Bosne, industrijski je centar –ističe se metalurgija. Radnička historija Zenice koja je okupljala ljude svih nacija oko zajedničkog rada. Danas se ovaj grad suočava sa problemom zagađenja zraka. Izrada grupnog panoa). Zadatak: Ekologija ne poznaje granice. Kako zajednička borba za čistu okolinu može ujediniti ljude u rješavanju zajedničkih problema?

Grupa 4: BIHAĆ – Grad na Uni, kapija tolerancije i humanosti

(Centar Unsko-sanskog kantona, smješten na rijeci Uni, historijski i turistički je centar. Rijeka Una je simbol čistoće i zajedničkog dobra-nacionalni park. Bihać je pokazao visok stepen humanosti i empatije u migrantskim krizama. Izrada grupnog panoa.). Zadatak: Kako prirodne ljepote i solidarnost prema ljudima u nevolji mogu biti temelj za izgradnju humanijeg društva i kulture mira?

Aktivnost 3 Svaka grupa iznosi ključne geografske informacije o svom gradu Nastavnik na tabli zapisuje ključne pojmove praveći mapu uma (odgovori na zadatke grupe)

Aktivnost 4 Vježba „Izgradnja mostova“: predstavnici grupa na hamer papiru (gdje su nacrtane tačke koje znače ova 4 grada) povuku linije-mostove između gradova. Svaka linija mora značiti jednu konkretnu ideju saradnje za budućnost. Linije se povlače u različitim bojama. Zaključak nastavnika za kraj: BiH je jaka onoliko koliko su čvrsti mostovi njenih gradova.

Potrebni resursi: Zidna karta BiH, radni listovi sa tekstovima i slikama o gradovima, hamer papir, flomasteri.

Mirha Haračić

Predmet/Razred: Geografija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Naseljavanje BiH kroz historiju, dinamika kretanja ukupnog broja stanovnika BiH kroz popise i gustinu naseljenosti

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati geografska znanja učenika o naseljavanju, kretanju i razmještaju stanovništva Bosne i Hercegovine kroz analizu historijskih procesa, statističkih podataka i karata. **Ishodi:** Učenik objašnjava razmještaj i gustinu naseljenosti stanovništva Bosne i Hercegovine te njihov značaj za razvoj zajednice i države; argumentira značaj razumijevanja migracija, različitosti i društvenih promjena za izgradnju tolerantnih i stabilnih društvenih odnosa.

Međupredmetna povezanost: Historija – učenici analiziraju periode naseljavanja stanovništva Bosne i Hercegovine i povezuju historijske događaje sa promjenama broja i razmještaja stanovništva. Bosanski jezik – razvijaju vještine analize teksta, izdvajanja ključnih informacija i argumentiranog usmenog izlaganja tokom timskog rada. Informatika – korištenje IKT za analizu dijagrama, statističkih podataka i geografskih karata vezanih za stanovništvo Bosne i Hercegovine.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje naseljavanja, promjena broja i razmještaja stanovništva BiH; timski rad; kako razmještaj stanovnika utiče na razvoj države; suosjećanje s stanovništvom BiH u periodu 1992-1995. i razvoj kritičkog mišljenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1. Razgovor o međusobnim razlikama među učenicima u odjeljenju uz zaključak da se promjene vezane za stanovništvo odnose na sastav, broj i razmještaj i unutar Bosne i Hercegovine.

Naslov na tabli: ***„Naseljavanje Bosne i Hercegovine kroz historiju, dinamika kretanja ukupnog broja stanovnika Bosne i Hercegovine kroz popise i gustinu naseljenosti"***

Aktivnost 2. Nastavnik dijeli učenike u tri tima. Svaki tim dobijate nastavni listić sa temom, uputom i zadacima.

Tim 1: *Naseljavanje Bosne i Hercegovine*

Tim 2: *Dinamika kretanja broja stanovnika Bosne i Hercegovine*

Tim 3: *Gustina naseljenosti Bosne i Hercegovine.*

Svaki od timova prolazi kroz zadatke:

Zadatak 1.: Svi učenici čitaju naglas tekst koji je dobio njihov tim. (svaki član po dio teksta)

Zadatak 2.: Učenici unutar tima analiziraju svoj dio i izvlače osnovne-važne pojmove.

Zadatak 3.: Priprema izlaganja (slučajnim odabirom izvlači se izlagač tima)

Aktivnost 3 Analiza: Nastavnik postavlja pitanja izlagačima timova unakrsno (izlagač 1 odgovara na pitanja iz dijela teksta izlagača 3, izlagač 2 odgovara na pitanja o tekstu izlagača 1 i izlagač 3 odgovara na pitanja iz teksta izlagača 2, tako izlagači odgovaraju na pitanja iz teksta drugih timova). Nastavnik analizira dijagram popisa stanovništva i razlozima promjena broja stanovnika i geografske karte o gustini naseljenosti u BiH)

Aktivnost 4 Učenici razgovaraju o radu timova uz jasne prijedloge za unapređenje timskog rada i razmjenu ideja. Razumijevanje naseljavanja, promjena broja stanovnika i razmještaja stanovništva Bosne i Hercegovine doprinosi boljem razumijevanju društvenih promjena, različitosti i razvoja države.

Potrebni resursi: Dijagram popisa stanovništva prikazan na TV-u za analizu, karta Bosne i Hercegovine s gustinom naseljenosti prikazana na TV-u za analizu i nastavni listići za timove sa temama i zadacima.

Predmetna nastava Matematika

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Zbrajanje i oduzimanje razlomaka različitih nazivnika

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka različitih nazivnika uz pravilnu primjenu najmanjeg zajedničkog sadržatelja te razvijati suradničko učenje, međusobno pomaganje i jasno objašnjavanje matematičkog postupka u radu u paru.

Ishodi: određuje zajednički nazivnik zadanih razlomaka, pravilno proširuje razlomke na zajednički nazivnik, samostalno rješava zadatke s razlomcima različitih nazivnika, surađuje u paru i uvažava partnera u radu.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik: učenici razvijaju vještinu jasnog usmenog izražavanja prilikom objašnjavanja postupka rješavanja zadataka; Građanski odgoj i obrazovanje: učenici razvijaju suradnju, međusobno uvažavanje, odgovornost i pomaganje drugima kroz rad u paru; Sat razrednika: učenici jačaju socijalne odnose, strpljenje, empatiju i kulturu dijaloga kroz suradničko učenje i vršnjačku podršku.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza s mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz suradničko učenje (peer-to-peer učenje) i vršnjačku podršku u pažljivo oblikovanim parovima, u kojima učenik koji lakše usvaja gradivo pomaže učeniku kojemu je potrebna dodatna podrška. Na taj se način razvijaju solidarnost, empatija, strpljenje i uvažavanje individualnih razlika među učenicima. Učenici se potiču na nenasilnu komunikaciju, aktivno slušanje, međusobno poštovanje i zajedničko rješavanje zadataka. Naglasak je na suradnji umjesto natjecanja, na međusobnom osnaživanju i na stvaranju sigurnoga, podržavajućega i uključivog razrednog okruženja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik podsjeća učenike na pojam najmanjeg zajedničkog sadržioca. Kroz nekoliko jednostavnih primjera na ploči učenici ponavljaju kako odrediti NZS za dva ili tri broja. Nakon kratkog ponavljanja nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu i objašnjava da će se današnji rad temeljiti i na međusobnoj pomoći među učenicima. Učenici su unaprijed podijeljeni u parove tako da zajedno sjede jedan učenik koji lakše usvaja gradivo i jedan učenik kojemu je potrebna veća podrška. Nastavnik objašnjava pravilo za zbrajanje i oduzimanje razlomaka različitih nazivnika. Postupak se prikazuje postupno na nekoliko primjera uz dodatno usmeno objašnjenje svakog koraka.

Aktivnost 2 Nakon zajedničkog uvoda, učenici prelaze na rad u paru. Svaki par dobija zadatke za vježbu. Uloga jačega učenika jest da slabijem učeniku objasni postupak rješavanja, pomogne u određivanju NZS-a i prati ga tijekom rada, ali bez preuzimanja i rješavanja zadatka umjesto njega. Slabiji učenik aktivno sudjeluje, postavlja pitanja i uz podršku „druga iz klupe" pokušava samostalno doći do rješenja. U radu u paru može se koristiti se tehnika *Misli – razmijeni u paru – podijeli* (Think-Pair-Share), gdje učenici prvo samostalno razmišljaju o zadatku, zatim u paru uspoređuju rješenja i zajednički predstavljaju zaključke. Nastavnik obilazi parove, prati komunikaciju i po potrebi dodatno usmjerava učenike. Tijekom rada posebno se naglašava da učenici komuniciraju mirno, strpljivo i s poštovanjem. Učenike se podsjeća da je cilj zajednički napredak, a ne isticanje pogrešaka i ismijavanje.

Aktivnost 3 Na kraju sata nekoliko parova predstavlja zadatke i objašnjava kako su došli do rješenja. Završno se ponavljaju koraci za zbrajanje i oduzimanje razlomaka različitih nazivnika, a učenici kratko iznose stavove kako im je rad u paru pomogao da bolje razumiju gradivo i koje su prednosti vršnjačke edukacije u usporedbi s nastavnikovim objašnjavanjem.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Unija, presjek i razlika skupova

Ciljevi i ishodi učenja: učenici razumiju i primjenjuju pojmove unije, presjeka i razlike skupova te da odnose među skupovima prikažu dijagramom. **Ishodi:** prepoznaje i zapisuje skupove, određuje uniju, presjek i razliku skupova, matematički obrazlaže rješenja, prikazuje odnose među skupovima pomoću Vennovih dijagrama, surađuje u paru i grupi uz uvažavanje drugih, aktivno slušanje i nenasilnu komunikaciju.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvijanje usmenog izražavanja kroz opisivanje vlastitih osobina i argumentiranje sličnosti i razlika među učenicima; Građanski odgoj - poticanje suradnje, međusobnog poštovanja i uvažavanja različitosti kroz rad u paru i diskusiju; Sat razredne zajednice – jačanje međusobnog upoznavanja, izgradnja pozitivnih odnosa i razredne kohezije kroz razmjenu osobnih karakteristika i zajedničkih obilježja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sat povezuje suradnju, nenasilnu komunikaciju, uvažavanje različitosti i mirno rješavanje neslaganja kroz zajedničko rješavanje zadataka sa skupovima. Učenici uče prepoznati zajedničko, prihvatiti razlike i graditi odnose temeljene na dijalogu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku sata nastavnik s učenicima ponavlja prethodno usvojeno gradivo postavljajući pitanja: Što je skup? Kako zapisujemo skup? Što su elementi skupa? Učenici zatim u paru navode svoje osobine, a potom prepoznaju koje su osobine iste, a koje različite. Na osnovu toga zaključuju da neke osobine mogu biti zajedničke više učenika, dok su druge specifične za pojedinca. Nastavnik dodatno postavlja pitanje: Može li jedan element pripadati u više skupova? Učenici navode tri primjera iz svakodnevnog života.

Aktivnost 2 Nakon kratkog razgovora, nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu: Unija, presjek i razlika skupova. Učenicima pojašnjava da će danas učiti kako odrediti što je zajedničko dva skupa, što pripada barem jednom od njih, a što pripada samo jednom skupu. Sadržaj povezuje sa svakodnevnim životom i mirovnom pedagogijom objašnjavajući da, kao što skupovi mogu imati zajedničke i različite elemente, tako i ljudi imaju osobine koje su im zajedničke, ali i one po kojima se razlikuju te da su i jedne i druge vrijedne poštovanja.

Nastavnik na ploči zapisuje tri skupa:

A={učenici koji vole nogomet}

B={učenici koji vole košarku}

C={učenici koji ne vole sport}

Zatim vodi razgovor o učenicima kao elementima koji pripadaju skupovima A, B i C. Na temelju toga uvodi pojmove UNIJE i PRESJEKA skupova, zapisuje ih na ploči i definira. Nakon toga uvodi i RAZLIKU SKUPOVA, definira i zapisuje na ploči. Nastavnik koristi Vennov dijagram kako bi vizualno prikazao odnose među skupovima. Učenici promatraju dijagram i zajedno s nastavnikom određuju gdje se upisuju zajednički elementi, a gdje oni koji pripadaju samo jednom skupu ili pripadaju jednom i drugom, a ne trećem skupu. Tijekom rada nastavnik potiče učenike na aktivno sudjelovanje, postavljanje pitanja i iznošenje vlastitih zapažanja. Poseban naglasak stavlja na matematičku pismenost i precizno matematičko izražavanje. U komunikaciji koristi podržavajuće rečenice poput: „Dobro razmišljaš, hajde da zajedno provjerimo.“ ili „Važno je da pokušavaš, sad ćemo vidjeti kako da to još preciznije kažemo.“.

Aktivnost 3 Nakon zajedničkog primjera, nastavnik dijeli učenike u grupe. Svaka grupa dobija zadatak sa dva skupa te treba odrediti uniju, presjek, razliku te rješenje prikazati pomoću dijagrama. Poželjno je da zadaci budu povezani sa svakodnevnim životom, primjerice: skup učenika koji vole čitati/crtati ili skup učenika koji vole matematiku/jezik i slično. Upute za rad ne odnose se samo na matematički zadatak nego i na način suradnje. Nastavnik naglašava važnost sudjelovanja svih učenika u grupi, međusobnog slušanja, mirnog i argumentiranog rješavanja neslaganja te zajedničkog dolaženja do rješenja. Na taj način se uz matematičke kompetencije razvijaju i socijalne vještine u duhu mirovne pedagogije. Predstavnici grupa predstavljaju svoja rješenja. Svaki od četiri člana izlaže po jedan segment (uniju, presjek, razliku i dijagram).

Aktivnost 4 Na kraju sata nastavnik ponavlja ključne pojmove i učenicima zadaje domaću zadaću koja se sastoji od dva zadatka: jedan sa skupovima A i B, a drugi sa skupovima A, B i C. Sat završava kratkom refleksijom u kojoj učenici promišljaju o vlastitom radu i suradnji. Nastavnik postavlja pitanja: Kako smo surađivali? Jesmo li slušali jedni druge? Kako smo rješavali neslaganja u grupi? Time se učenike potiče da, osim matematičkog sadržaja, osvijeste i važnost međusobnog poštovanja, suradnje i nenasilne komunikacije.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Prosti i složeni brojevi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici utvrđuju znanje o prostim i složenim brojevima, djeljivosti i otkrivaju zanimljive vrste brojeva. **Ishodi:** učenik razumije, prepoznaje i razlikuje proste i složene brojeve i sarađuje u grupnom radu.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj govornog izražavanja; Istorija - matematika u starom vijeku (Eratosten).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje saradnje, uvažavanja tuđeg mišljenja, timskog rada i međusobne podrške kroz grupne aktivnosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započeti pitanjima: „Šta je za vas prijateljstvo?...A prijatelj? Imate li najboljeg među prijateljima?...Zašto vam je neko najbolji prijatelj...šta vam je zajedničko...?“ Razgovor o prijateljstvu usmjeriti ka priči o zanimljivim brojevima: „Kao što među ljudima postoje pravi prijatelji, tako i među brojevima postoje posebne veze — danas ćemo ih zajedno otkriti.“

Aktivnost 2 Učenici se dijele u grupe. Nastavnik izvlači pet papirića iz posude u kojoj se nalaze imena svih učenika. Na njima su imena učenika koji će biti vođe grupa. Oni naizmjenično izvlače preostale papiriće sa imenima dok se ne isprazni posuda. Dati primjer prijateljskih brojeva. Nastavnik na tabli piše dva broja**:** 220 i 284. Zatim daje zadatak da učenici odrede djelioce tih brojeva. Nakon toga treba da ih saberu, ali da u taj zbir ne ubrajaju i brojeve 220 i 284. Sačekati da neka od grupa prepozna da je zbir djelilaca broja 220 jednak broju 284 i obrnuto. Ko prvi da odgovor dobija bod za grupu. Nastavnik bilježi na tabli bodove. Zajedno sa učenicima zaključiti da su zbog te osobine i dobili naziv „prijateljski“. Najaviti učenicima da će pored prijateljskih otkriti još zanimljivih naziva brojeva i da će od danas brojevi za njih biti kao živa bića. Imaće svoje osobine po kojima će ih razlikovati. (Za sam kraj časa ostaviti priču o savršenim brojevima. Upoznati ih i sa osobinama brojeva „blizanaca“).

Aktivnost 3 Nastavnik za ovu aktivnost treba pripremiti na tvrđem papiru formata A0 tablu na kojoj će se naći brojevi od 1 do 100. Učenici su prethodni čas razumjeli pojmove prostog i složenog broja. Postaviti pitanja prije podjele zadataka: „Za koje brojeve kažemo da su prosti? Kako prepoznajemo složen broj?“ Nakon toga svaka grupa dobija zadatak. Jedna grupa treba da zalijepi stikere u roza boji na brojeve djeljive brojem 2. Zatim druga grupa dobija zadatak da zelenim stikerima pokrije brojeve djeljive brojem 3. Sljedeća plavim, djeljive brojem 5 i na kraju žutim, djeljive brojem 7. Zadatak je da uoče da su ostali prosti brojevi. U okviru grupa donose zaključke i prvi tačan odgovor donosi jednoj od grupa bod. Pripremiti kratku priču o Eratostenu i njegovom situ. Učenicima reći: „Zamislite da brojeve prosijavamo kao brašno — ono što ostane na situ su posebni brojevi… prosti.“ Tabla na kojoj su eliminisali složene brojeve nastala je po uzoru na Eratostenovo sito.

Aktivnost 4 Sljedeću aktivnost započeti pričom o zanimljivim brojevima koji imaju posebne karakteristike. Otkriti im da postoji i savršen broj. Poput savršenog prijatelja i savršeni brojevi su rijetki. Dati za primjer broj 6. Navesti još zanimljivosti: “ Ako je razlika dva prosta broja broj 2, onda za njih kažemo da su brojevi blizanci. (5 i 7,17 i 19...) “ Predložiti učenicima da istraže na internetu zanimljivosti o brojevima i narednih časova ispričaju šta su otkrili.

Aktivnost 5 Grupe dobijaju zadatke na karticama i zajedno ih rješavaju. Grupa koja prva završi zadatke dobija bod. Članovi čitaju odgovore ili rješenja zadatka.

Primjer jedne kartice:

1) Da li su sljedeći brojevi prosti ili složeni? a) 6 b)7 c) 9 d) 17 e) 27 f)61

2) Napiši 10 prostih brojeva druge stotine. Ima li „blizanaca“ među njima?

3) Zašto je broj 756 djeljiv brojem 3, a broj 425 nije? Dokaži!

4) Koliko ima brojeva između 98 i 149 koji su djeljivi sa 5?

5) Pomoću cifara 0, 1, 2, 5, 3 napiši sve četvorocifrene brojeve djeljive sa 4, da nisu djeljivi sa 5 i da se cifre ne ponavljaju.

6) Rastavi broj 888 na proste činioce.

Aktivnost 6 Učenike pohvaliti za uspješan timski rad i još jednom ih podsjetiti na značaj pravih, „savršenih“ prijatelja. Reći im da su oni na ovom času bili savršeni.

Potrebni resursi: papir A0, kartice sa pitanjima, stikeri u boji, prezentacija.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Krug i kružnica

Ciljevi i ishodi učenja: Sa učenicima utvrditi znanja o pojmu kruga i kružnice. **Ishodi:** učenik razumije, razlikuje i definiše pojmove kruga i kružnice, kao i njihove osnovne elemente. Samostalno definiše pojam prečnika, poluprečnika, tetive i kružnog luka.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj govornog izražavanja u definisanju matematičkih pojmova; Likovna kultura - estetsko oblikovanje krugova i kreacija zajedničkog panoa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje međusobnog poštovanja, uvažavanja i pozitivnih odnosa među učenicima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započeti jednom zanimljivom igrom memorije. Učenici, njih 10, stane u krug. (mogu biti i dva kruga). Nastavnik svakom od učenika dodjeljuje „ime". Pojmovi mogu biti različiti, nevezani za temu časa. (voće, brojevi, gradovi...) Učenici treba da zapamte što više novih imena svojih drugova da bi pravilno dobacili loptu koju je dobio jedan od učenika. Igra počinje kada nastavnik „proziva", ispočetka polako, dajući im vremena da se sjete ko je ko, a zatim sve brže. Učenici dobacuju lopticu onom koga je nastavnik prozvao. Iako im se kaže da ne otkrivaju svoje ime, oni nakon izvjesnog vremena ne mogu da izdrže i pomažu jedni drugima. Pobjednik je grupa u kojoj je ostalo više učenika.

Aktivnost 2 Nakon zagrijavanja igrom memorije, učenike podijeliti u parove izvlačenjem papirića sa imenima iz posude. Najbolje da odmah sjednu tako, bez obzira što je igra u paru u drugom dijelu časa. Najaviti dvije zanimljive igre: Lanac znanja koja će im omogućiti da ponove i utvrde stečena znanja o krugu i kružnici i Lanac prijatelja 6-1. Za prvu aktivnost nastavnik je pripremio kartice sa pitanjima i odgovorima iz nastavne jedinice „Krug i kružnica". Broj kartica zavisi od brojnosti odjeljenja. I nastavnik može da uzme za sebe neku od kartica i učestvuje u čitanju pitanja. Na kartici je sa jedne strane odgovor a sa druge strane pitanje, ali to pitanje i taj odgovor nisu povezani. Postoji jedna kartica samo sa pitanjem kojom će započeti lanac i jedna kartica samo sa odgovorom kojom će završiti igra. Nakon čitanja pitanja učenici gledaju u odgovore na karticama i javlja se onaj ko misli i zna da je pronašao odgovor. Kad se taj učenik javi i pročita odgovor ostali odlučuju da li je bio u pravu ili ne. Ako nije bio u pravu, čeka se na tačan odgovor. Ako je bio u pravu nastavlja lanac znanja tako što pročita naglas pitanje sa svoje kartice. Ovdje je moguće dijeliti i poene, ako je igra u grupama. Dobro je i nagraditi pobjednika nekom adekvatnom nagradom. (okrugli keksići) Lanac se nastavlja do posljednje kartice na kojoj se nalazi samo odgovor. Na ovaj način učenici su obnovili znanja o krugu i kružnici.

Aktivnost 3 Ova aktivnost pokazaće još jednom da je matematika svuda oko nas i da „ima dušu". Svaki učenik treba da konstruiše kružnicu čiji je prečnik (u centimetrima) jednak broju slova imena druga iz para. Zatim isijeca makazama krug i u unutrašnjosti upisuje osobine koje tog druga čine posebnim (2-3 osobine). Skrenuti pažnju učenicima da biraju samo one osobine koje zaista cijene kod druga koji je taj čas sa njima u paru. Nastavnik je pripremio papire u bojama za svakog učenika. Na tabli jedan učenik konstruiše kružnicu u kojoj će pisati: "Krug prijateljstva VI razreda." Prečnik kruga neka bude jednak broju slova imena nastavnika. Kada završe krugove mogu pročitati osobine svojih drugova. Pripremiti pano na kojem će se zalijepiti krugovi koje su isjekli učenici. U centru je krug koji je radio nastavnik. Ostali mogu da se poredaju u obliku kružnice. Na taj će se način istaći povezanost učenika u odjeljenju. Nastavnik ponavlja definiciju kružnice, ali je i primjenjuje na pano prijateljstva: „Kao što su sve tačke kružnice podjednako udaljene od centra, tako ste i vi svi podjednako važni vašem odjeljenju." Nastavnik pita učenike da li su, razmišljajući šta će napisati,

otkrili nešto novo o drugovima? Očekivani odgovor je potvrdan. U tom smislu, nastavnik bi mogao reći da će svakoga dana do devetog razreda otkrivati nešto novo, kako u svom odjeljenju, tako i o krugu i kružnici.

Aktivnost 4 Pitati učenike kako su se osjećali dok su pisali osobine svojih drugova. Za domaći zadatak: Napraviti konstrukcijom krugova Lanac porodice, po ugledu na Lanac odjeljenja. Ko će biti u centru, oni odlučuju.

Potrebni resursi: kartice sa pitanjima i odgovorima, papir u boji za Lanac prijateljstva, makaze, ljepilo, papir A0 formata, loptice (2 komada), posuda sa papirićima (imena učenika).

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Zbroj kutova u četverokutu

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici istražuju i razumiju da je zbroj unutrašnjih kutova u četverokutu 360° te razvijaju sposobnost primjene tog pravila u rješavanju zadataka. **Ishodi:** objašnjava da je zbroj unutrašnjih kutova u četverokutu 360°, povezuje to pravilo sa zbrojem kutova u trokutu te dijeli četverokut na trokute radi njegovog dokazivanja, primjenjuje naučeno u računanju nepoznatih kutova, precizno crta i označava kutove te surađuje s drugima i argumentira svoje zaključke.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - oblici i kutovi u crtanju i oblikovanju prostora; Tehnička kultura - oblici i kutovi u izradi predmeta i konstrukcija; Geografija - oblici parcela, prostora i karata; Građanski odgoj - suradnja i zajedničko rješavanje problema.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajedničko istraživanje i raspravu učenici uče da male razlike i pogreške rješavaju razgovorom, uvažavanjem i poštovanjem tuđeg mišljenja te razvijaju odgovorno i mirno rješavanje problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik ponavlja s učenicima zbroj kutova u trokutu kako bi se prisjetili prethodno usvojenog znanja. Učenici odgovaraju na pitanja i navode da zbroj kutova u trokutu iznosi 180°, čime se stvara poveznica s novom nastavnom jedinicom.

Aktivnost 2 U glavnom dijelu sata učenici sudjeluju u istraživačkoj aktivnosti. Svaki učenik nacrta proizvoljan četverokut, izreže ga te odsiječe sva četiri kuta. Zatim učenici pokušavaju sastaviti izrezane kutove tako da im vrhovi budu u jednoj točki. Uočavaju da se kutovi slažu u puni kut, odnosno 360°. Ako se pojavi mala razlika, nastavnik objašnjava učenicima da je matematika idealna i točna, dok naše crtanje i rezanje nije uvijek potpuno precizno, pa se može pojaviti mala razlika. Kroz ovu aktivnost učenici uočavaju da mali potezi u radu mogu dovesti do razlika u rezultatu, što se povezuje s ponašanjem u svakodnevnom životu jer i mali postupci i riječi mogu imati veliku važnost, pa je važno razvijati poštovanje, toleranciju i odgovornost.

Aktivnost 3 Nakon istraživačkog dijela, nastavnik demonstrira matematičko objašnjenje. Učenici dijele četverokut dijagonalom na dva trokuta te zaključuju da je zbroj kutova u četverokutu jednak zbroju kutova u dva trokuta, odnosno 180° + 180° = 360°. Na taj način učenici potvrđuju prethodno dobiven zaključak.

Aktivnost 4 Slijedi samostalan rad učenika u kojem rješavaju zadatke vezane uz izračun nepoznatih kutova u četverokutu primjenjujući naučeno pravilo. Učenici rade individualno ili u paru, a nastavnik prati rad i pruža pomoć po potrebi.

Aktivnost 5 U završnom dijelu sata provodi se refleksija u kojoj učenici povezuju gradivo s primjerima iz svakodnevnog života. Nastavnik može odabrati četiri učenika koji stanu u četiri kuta učionice i zamoliti ih da se redom okreću jedan prema drugome, pri čemu svaki učenik napravi okret za veličinu svoga kuta. Učenici tako uočavaju da zajedno naprave puni okret, odnosno 360°, čime se još jednom potvrđuje da je zbroj unutarnjih kutova četverokuta 360°. Nakon toga učenici navode primjere predmeta i prostora koji imaju oblik četverokuta, poput stolova, knjiga, igrališta ili prostorija, te uočavaju primjenu naučenog pravila u svakodnevnom životu. Učenici iznose što su naučili i kako su došli do zaključka.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Konstrukcija jednakokračnog trokuta

Ciljevi i ishodi učenja: Usvojiti postupak konstrukcije jednakokračnog trokuta i primijeniti ga u problemskim situacijama. **Ishodi:** konstruira jednakokračan trokut koristeći zadane elemente trokuta, primjenjuje znanje o konstrukciji kutova, dužina i simetrale dužine, razvija preciznost u geometrijskim konstrukcijama te logičko zaključivanje o odnosima stranica i vrhova trokuta, povezuje matematičke postupke s problemskim situacijama iz svakodnevnog života te razvija samostalnost i suradnju u radu.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - preciznost crtanja i geometrijske konstrukcije; Geografija - određivanje jednako udaljenih mjesta na karti i prostoru; Građanski odgoj - pravedno rješenje jednako udaljeno od svih.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz problemske zadatke učenici uče donositi pravedna rješenja jednaka za sve, razvijaju suradnju, međusobno uvažavanje i odgovornu komunikaciju te zajedničko mirno rješavanje problema i donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik ponavlja s učenicima konstrukciju kutova od 60°, 30° i 45° kako bi se učenici prisjetili postupaka konstrukcije koje će koristiti u nastavku sata. Učenici samostalno konstruiraju zadane kutove, a nastavnik obilazi, prati rad i po potrebi pomaže učenicima. Nakon ponavljanja slijedi uvod u novu nastavnu jedinicu – konstrukciju jednakokračnog trokuta.

Aktivnost 2 U glavnom dijelu sata učenicima se zadaje problemski zadatak u kojem trebaju odrediti mjesto mosta između dva sela tako da most bude jednako udaljen od oba sela. Učenici crtaju dužˉ između točaka A i B te pomoću šestara konstruiraju kružnice sa središtima u A i B jednakih polumjera. Sjecište kružnica predstavlja vrh trokuta C. Spajanjem točaka A, B i C učenici dobivaju jednakokračan trokut. Učenici zaključuju da se jednakokračan trokut može konstruirati kada su zadane duljine krakova i osnovice. Učenici zaključuju da se jednakokračan trokut može konstruirati kada su zadane duljine krakova i osnovice, pri čemu uočavaju da jasna pravila, jednaki uvjeti i suradnja dovode do pravednog i zajedničkog rješenja.

Aktivnost 3 Nakon toga učenici samostalno rješavaju sličan zadatak „Park prijateljstva“, u kojem trebaju odrediti mjesto parka jednako udaljeno od dvije škole. Učenici rade u paru, međusobno surađuju i provjeravaju točnost konstrukcije. Kroz ovaj zadatak razvija se suradničko učenje i razumijevanje pravednog rješenja koje je jednako za sve.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata učenici dobivaju zadatak za samostalan rad i zadaću u kojoj trebaju konstruirati jednakokračan trokut kada su zadani osnovica i kut uz osnovicu.

Aktivnost 5 Na kraju sata provodi se refleksija u kojoj učenici povezuju naučeno gradivo s primjerima iz svakodnevnog života. Učenici razmišljaju o situacijama u kojima nešto treba biti jednako udaljeno od dvije točke, primjerice mjesto sastanka dviju osoba, postavljanje igrališta između dvije zgrade ili izgradnja mosta između dva mjesta. Na taj način učenici uočavaju primjenu konstrukcije jednakokračnog trokuta u stvarnim životnim situacijama te razumiju važnost pravednog rješenja koje je jednako za sve.

Potrebni resursi: ploča, kreda, ravnalo, šestar, radni listići sa zadacima, bilježnica i pribor za geometriju, po potrebi projektor ili prezentacija s primjerima primjene konstrukcije jednakokračnog trokuta u svakodnevnom životu.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Značajne tačke trougla

Ciljevi i ishodi učenja: Utvrditi znanja o značajnim tačkama trougla i njihovoj konstrukciji, kao i njihovom položaju u odnosu na različite vrste trouglova. **Ishodi:** učenici će prepoznati značajne tačke trougla, imenovati značajne tačke trougla, objasniti način konstrukcije težišta, ortocentra, centra upisane i centra opisane kružnice.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj govornog izražavanja kroz igrokaz i matematičko objašnjenje pojmova; Likovna kultura - vizuelno predstavljanje trougla i njegovih značajnih tačaka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje međusobnog poštovanja i saradnje Učenici kroz igrokaz i zajedničke aktivnosti uče da poštuju različite uloge i doprinose zajedničkom uspjehu. Njegovanje vrijednosti zajedništva i jednakosti: Simbolika četiri značajne tačke uči da svaka ima svoju vrijednost i da zajedno doprinose stabilnosti (kao i u grupi ili porodici).

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na prethodnim časovima učenici su upoznati sa pojmom značajnih tačaka trougla i načinom njihove konstrukcije. Nekoliko učenika dobija zadatak da pripremi igrokaz "Značajne tačke trougla" i uvježba svoje uloge.

Aktivnost 2 Kroz razgovor sa učenicima obnoviti prethodno stečena znanja o značajnim tačkama trougla. Učenici odgovaraju na pitanja o njihovim nazivima, načinu konstrukcije i osobinama. Najaviti da će kroz kratki igrokaz ponoviti sadržaje obrađene na prethodnim časovima. Naglasiti da je igrokaz zabavan, ali u isto vrijeme podsjeća na matematičke činjenice kao i činjenice iz života.

Aktivnost 3 Izvođenje igrokaza započeti sa pitanjem: "Kada na času odjeljenjske zajednice donosite odluke, da li svi učestvujete u razgovoru ili jedno od vas odlučuje? Zašto je važno da svi možete izniјeti svoje mišljenje?(odgovori učenika i razgovor)...Sada ćemo vidjeti kako su se dogovarale značajne tačke trougla!" Nakon kratkog razgovora učenici izvode prethodno pripremljen igrokaz u kojem su značajne tačke trougla predstavljene kao likovi. Kroz dijalog između težišta, ortocentra, centra upisane i centra opisane kružnice učenici na zanimljiv i njima blizak način ponavljaju način konstrukcije i osnovne osobine značajnih tačaka trougla. Tokom izvođenja koriste model trougla na kojem prikazuju položaj pojedinih tačaka i kružnica. Po završetku igrokaza učenici izdvajaju matematičke činjenice koje su prepoznali tokom izvođenja. Kroz vođeni razgovor obnavljaju da je težište presjek težišnih duži, ortocentar presjek visina, centar upisane kružnice presjek simetrala uglova, a centar opisane kružnice presjek simetrala stranica. Posebnu pažnju posvećuju položaju značajnih tačaka u različitim vrstama trouglova. Razgovor se zatim usmjerava na poruku igrokaza. Učenici zaključuju da svaka značajna tačka ima svoju ulogu i značaj, baš kao što svaki član odjeljenja ili porodice doprinosi zajednici. Na taj način povezuju matematičke sadržaje sa vrijednostima saradnje, poštovanja i jednakosti.

Aktivnost 4 Nakon diskusije učenici rade u parovima ili manjim heterogenim grupama. Svaka grupa dobija model jednog trougla (pravougli, oštrougli, tupougli, jednakokraki ili jednakostranični) i zadatak da postavi ili označi značajne tačke na modelu. Nastavnik prati rad grupa, postavlja pitanja i usmjerava učenike na pravilno zaključivanje. Predstavnici grupa prezentuju rezultate rada, nakon čega učenici upoređuju položaj značajnih tačaka u različitim vrstama trouglova i izvode zajedničke zaključke.

Aktivnost 5 Kroz kratku refleksiju učenici procjenjuju koliko su uspješno obnovili sadržaje o znača-

jnim tačkama trougla. Odgovaraju na pitanja o načinu njihove konstrukcije i položaju u različitim vrstama trouglova. Zaključuju da svaka značajna tačka ima posebnu ulogu, ali da zajedno čine cjelinu, kao što i u zajednici svako doprinosi zajedničkom uspjehu.

Za domaći zadatak učenici crtaju proizvoljan trougao i konstruišu sve četiri značajne tačke.

Potrebni resursi: modeli trougla, hulahop (2 komada), tekst igrokaza, šestar, trouglovi.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Brojevni izrazi u skupu cijelih brojeva, skupu z

Ciljevi i ishodi učenja: osposobiti učenike da pravilno rješavaju brojevne izraze u skupu cijelih brojeva uz razvijanje saradnje, međusobnog uvažavanja i spremnosti na pomoć. **Ishodi** : učenik samostalno računa vrijednost brojevnih izraza u skupu Z, primjenjujući redoslijed računskih operacija i prioritet zagrade.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvijanje jasnog i preciznog izražavanja pri objašnjavanju matematičkih postupaka; Demokratija i ljudska prava (odjeljenska zajednica)- razvijanje saradnje, međusobnog uvažavanja i odgovornosti u radu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija spremnost za međusobnu pomoć i podršku, uvažava različite nivoe znanja i tempo rada, razvija osjećaj odgovornosti za zajednički rezultat i njeguje strpljenje i toleranciju u radu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započeti pitanjima: „Da li volite pomagati drugima kada im je potrebna pomoć? Da li se desi da sami primijetite da je nekome potrebna podrška i ponudite svoju pomoć? Kako se tada osjećate?“ Nakon reakcije učenika i kratkog razgovora saopštiti učenicima da će taj čas raditi u parovima i imati priliku da iskažu svoju spremnost da pomažu jedni drugima i da međusobno sarađuju. Poseban akcenat staviti na to da trebaju jasno, mirno i strpljivo davati uputstva drugu ili drugarici ukoliko treba da im se objasne koraci rješavanja zadatka.

Aktivnost 2 Učenike podijeliti u parove. Nastavnik na osnovu analize rada i postignuća učenika u prethodnom periodu, sam određuje parove na način da jedan par čine učenik koji nije u potpunosti samostalan prilikom izrade zadataka i drugi učenik koji pokazuje interesovanje za složene zadatke. Na prezentaciji ili ispisujući na tabli jedan primjer zadatka koji u sebi sadrži sve četiri računske operacije i zagrade u skupu cijelih brojeva, nastavnik ponavlja uz učešće učenika pravila i rješava zadatak.

Aktivnost 3 Pripremljene listiće na kojima se nalaze zadaci osnovnog, srednjeg i naprednog nivoa složenosti, nastavnik dijeli parovima. Listići mogu biti i u boji. Zadatak para je da uradi zadatke pri čemu ih nastavnik podstiče da zajednički analiziraju, razmjenjuju ideje i pružaju međusobnu pomoć, čime se razvijaju i matematičke kompetencije i socijalne vještine. Brojevni izrazi u skupu cijelih brojeva mogu biti veoma zahtjevni i tražiti od učenika pored znanja i strpljenje i upornost. Uloga oba učenika u ovom načinu rada je veoma naglašena zbog toga. Tokom izrade nastavnik prati rad učenika i motiviše par kod kojeg prepozna problem u komunikaciji. Nastavnik može i da predloži da rad organizuju tako da jedan učenik objašnjava postupak, drugi vrši računanje, nakon čega se u narednom zadatku zamijene uloge. Planirati po dva listića sa tri zadatka za svaki par. Na ovaj način učenici uče jedni od drugih i postaju sigurniji u radu.

Aktivnost 4 Nastavnik je pripremio i listiće sa detaljno urađenim zadacima koje daje učenicima nakon završetka rada na zadacima. Zajedno pregledaju urađene zadatke, upoređuju svoja rješenja sa rješenjima koja im je dao nastavnik, analiziraju greške ukoliko ih uoče i isprvljaju ih. Svaki par zatim saopštava koje zadatke su uradili i gdje su najčešće griješili. Ukoliko nedostaje vremena za sve da predstave svoj rad, dobro je dati im zadatak da kod kuće napišu kratki izvještaj o tome kako su radili. Nastavnik na taj način može dobiti dovoljno informacija o „slabim tačkama“ i planirati naredne časove prilagođene postignućima svih učenika.

Aktivnost 5 Razgovarati sa učenicima postavljajući pitanja:“ Kako vam je bilo raditi u paru? Šta vam je više pomoglo – kada ste sami razmišljali ili kada ste zajedno radili?“

Potrebni resursi: tabla, kreda/marker, prezentacija, pripremljeni zadaci (različiti nivoi), sveske.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Omjer i proporcija

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju pojam omjera i proporcije te razvijaju sposobnost njihove primjene u rješavanju matematičkih i problemskih zadataka iz svakodnevnog života. **Ishodi:** objašnjava pojam omjera i proporcije, zapisuje, skraćuje i uspoređuje omjere te rješava proporcije koristeći njihova svojstva, primjenjuje naučeno u problemskim zadacima, uključujući razmjernu podjelu, razvija logičko zaključivanje, preciznost i sposobnost povezivanja matematike sa svakodnevnim situacijama.

Međupredmetna povezanost: Geografija - primjena omjera kroz razmjer karte; Kemija – miješanje tvari u određenim omjerima; Građanski odgoj - pravedna podjela i donošenje odluka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zadatke pravedne podjele učenici razvijaju osjećaj pravednosti, odgovornosti, uvažavanje drugih i mirno rješavanje problema kroz razgovor i dogovor.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik postavlja učenicima pitanje što znači kada na karti piše razmjer 1: 100 000. Učenici objašnjavaju da 1 cm na karti predstavlja 100 000 cm u stvarnosti te na taj način ponavljaju gradivo iz geografije i uvode se u pojam omjera kao odnosa dviju veličina. Nastavnik zatim uvodi pojam omjera te učenici zapisuju i skraćuju omjere te navode primjere iz svakodnevnog života.

Aktivnost 2 U glavnom dijelu sata nastavnik uvodi pojam proporcije kao jednakosti dvaju omjera te objašnjava osnovno svojstvo proporcije. Učenici rješavaju zadatke u kojima određuju nepoznati član proporcije te povezuju proporciju s primjerima iz svakodnevnog života. Nastavnik učenicima zadaje problemski zadatak: Tri brata imaju 10, 12 i 14 godina. Roditelji su im dali 72 KM da podijele razmjerno svojim godinama. Učenici trebaju odrediti koliko novca dobiva svaki brat. Učenici uočavaju da se novac dijeli u omjeru njihovih godina te primjenjuju proporciju za rješavanje zadatka. Kroz ovaj primjer učenici razumiju pojam pravedne podjele i primjenu matematike u svakodnevnim životnim situacijama.

Aktivnost 3 Slijedi samostalan rad učenika u kojem rješavaju zadatke s omjerima i proporcijama. Učenici rade individualno ili u paru, a nastavnik prati njihov rad, pomaže i dodatno objašnjava postupke rješavanja zadataka.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata provodi se refleksija u kojoj učenici navode primjere iz svakodnevnog života u kojima se koriste omjeri i proporcije, poput kuhanja, miješanja pića, karata i razmjera, brzine kretanja ili podjele troškova. Učenici iznose što su naučili i gdje mogu primijeniti naučeno gradivo.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Graf linearne funkcije

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju pojam linearne funkcije te razvijaju sposobnost prikazivanja i interpretacije njezina grafa u koordinatnom sustavu. **Ishodi:** prepoznaje i zapisuje linearnu funkciju u obliku y=kx+n, objašnjava značenje koeficijenata, izrađuje tablicu vrijednosti te grafički prikazuje funkciju u koordinatnom sustavu, uočava povezanost između promjene varijabli i izgleda grafa, primjenjuje naučeno u rješavanju jednostavnih zadataka i problemskih situacija.

Međupredmetna povezanost: Fizika - jednoliko gibanje (s = vt); Informatika - crtanje grafova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz suradnički rad pri crtanju i analizi grafova učenici razvijaju komunikaciju, uvažavanje različitih mišljenja i odgovorno donošenje zaključaka te zajednički provjeravaju i argumentiraju rješenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik uvodi učenike u temu kroz motivacijski primjer iz svakodnevnog života, poput naplate vožnje taksijem, gdje početna cijena iznosi 2KM, a svaki prijeđeni kilometar dodatno se naplaćuje 1KM. Nastavnik postavlja pitanje koliko će koštati vožnja za 1km, 2km i 3km, te učenici kroz odgovore uočavaju vezu između prijeđene udaljenosti i ukupne cijene. Na temelju toga nastavnik zajedno s učenicima zapisuje funkciju y=x+2, čime se konkretan primjer povezuje s matematičkim zapisom. Kroz razgovor učenici uočavaju vezu između dviju veličina te se podsjećaju koordinatnog sustava i načina zapisivanja točaka. Time se aktivira prethodno znanje i uvodi u pojam linearne funkcije. Učenici uočavaju kako promjena jedne veličine utječe na drugu te razvijaju razumijevanje uzročno-posljedičnih veza.

Aktivnost 2 U glavnom dijelu sata nastavnik uvodi opći oblik linearne funkcije y=kx+n, pri čemu objašnjava značenje koeficijenata. Učenici, uz vođeno objašnjenje, uočavaju da koeficijent kkk određuje nagib pravca, dok nnn predstavlja odsječak na y-osi. Nastavnik demonstrira postupak crtanja grafa na konkretnom primjeru, pri čemu učenici izrađuju tablicu vrijednosti, ucrtavaju točke u koordinatni sustav i spajaju ih u pravac. Kroz vođenu raspravu učenici zaključuju kako promjene vrijednosti koeficijenata utječu na izgled grafa.

Aktivnost 3 Nakon demonstracije slijedi samostalan rad učenika u kojem oni crtaju grafove zadanih linearnih funkcija, radeći individualno ili u paru. Učenici rješavaju zadatke poput: nacrtati graf funkcije y=x+2, nacrtati graf funkcije y=-x+3 te nacrtati graf funkcije y=2x-1. Nastavnik prati njihov rad, pruža podršku i dodatna pojašnjenja te potiče učenike da međusobno provjeravaju točnost rješenja i obrazlažu svoje postupke.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata provodi se kratka provjera razumijevanja kroz pitanja i zadatke, nakon čega učenici povezuju naučeno gradivo s primjerima iz svakodnevnog života u kojima se mogu primijeniti linearne funkcije. Kroz raspravu i razmjenu mišljenja učenici dodatno razvijaju sposobnost uvažavanja različitih stavova, suradnje i odgovornog donošenja zaključaka. Na kraju sata nastavnik zadaje domaću zadaću i daje završnu refleksiju o naučenom sadržaju.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Algebarski izrazi

Ciljevi i ishodi učenja: Sa učenicima ponoviti osnovna pravila izvođenja računskih operacija u algebarskim izrazima i predstaviti ih drvetom izraza. **Ishodi:** učenici će **s**amostalno primjenjivati pravila računskih operacija sa razlomcima u brojevnim izrazima sa i bez promjenljive, učenici će za dato drvo izraza postaviti algebarski izraz i izračunati njegovu vrijednost za datu promjenljivu.

Međupredmetna povezanost: Korelacija matematike za učenike 3, 4, 5. i 8. razreda - primjena pravila o redoslijedu izvođenja računskih operacija i predstavljanje izraza pomoću drveta izraza. Maternji jezik - razvoj jezičkog izražavanja, razumijevanje značenja pojmova (sreća, drug, podrška) i formulisanje usmenih odgovora, čime učenici razvijaju rječnik, komunikacijske vještine i sposobnost izražavanja ličnog mišljenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Njegovanje pojmova sreće, prijateljstva, podrške i ponosa kao temelja zdravih međuljudskih odnosa. Učenici kroz podsticanje i pomaganje jedni drugima grade atmosferu povjerenja, sigurnosti i zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U saradnji sa učiteljima 3, 4. i 5. razreda dogovoriti učešće učenika nižih razreda na času u odjeljenju osmog razreda. Odabrati učenike koji su se u prethodnom radu upoznali sa predstavljanjem izraza pomoću drveta izraza i pripremiti ih za kratko predstavljanje ovog načina rada. Sa učenicima razgovarati o važnosti dijeljenja znanja, međusobnog pomaganja i uvažavanja različitih iskustava u učenju.

Aktivnost 2 U uvodnom dijelu časa učenicima saopštiti im da će u okviru heterogenih grupa pomoću prezentacije i primjera urađenih u njoj, obnoviti pravila računskih operacija sa razlomcima i izračunavati vrijednost brojevnih izraza sa i bez promjenljive. Učenici nižih razreda, kao članovi grupa, pokazaće im kako se na osnovu izraza crta odgovarajuće drvo izraza, nakon čega će rješavati ukrštene riječi primjenjujući matematička znanja.

Aktivnost 3 U pripremljenoj prezentaciji koju učenici prate na početku časa, prikazati zadatke u kojima su zastupljena sva pravila koja se koriste prilikom izračunavanja vrijednosti brojevnih izraza sa racionalnim brojevima. Očekivano je da učenici samostalno iskažu definiciju brojevnog izraza i neka od pravila (prioritet računskih operacija: kako se sabiraju, oduzimaju, množe ili dijele razlomci?)Kroz zadatke nastavnica i učenici prolaze zajedno (očekivano da učenici daju odgovore na pitanja kojim redom se vrši računanje?...šta treba prvo uraditi...?) U toku ponavljanja pravila i rada na zadacima, učenici nižih razreda crtaju drvo izraza na tabli za izraze koji se nalaze na prezentaciji, i objašnjavaju na koji način ono nastaje, ističući prioritet računskih operacija:

$3+2-1=$; $3+2\cdot6=$; $(4-2)\cdot(6-5)=$.

Zatim učenici osmog razreda dobijaju zadatak da u sveske nacrtaju drvo izraza, a svaki od pet učenika nižih razreda postaje član grupe i pomaže da se zadatak uspješno i uradi:

$3+2\cdot6-5:1=$ $(3+2)\cdot(6-5):1=$ $3+2\cdot(6-5):1=$.

Po završetku, iz grupe jedan od učenika izlazi i crta drvo izraza na tabli.

Aktivnost 4 Poslije zajedničkog rada grupe dobijaju ukrštenice. Učenici osmog razreda, ukrštenicu broj 8, a učenici nižih razreda ukrštenicu broj 5. Kroz grupni rad, rješavaju ukrštene riječi za čija rješenja treba izračunati vrijednost izraza ili dati odgovore. U samoj ukrštenici neka od polja su

obojena crvenom ili plavom bojom. Slova koja se nađu na tim obojenim poljima pripadaju riječima koje trebaju prepoznati. Nakon ispunjavanja ukrštenice, otkrivaju se pojmovi PODRŠKA i PONOS u ukrštenici 8, a DRUG i SREĆA u ukrštenici 5. Učenici zatim odgovaraju na pitanja šta za njih predstavlja drugarstvo, šta znači biti nekome podrška…

Aktivnost 5 Na kraju časa istaći razliku između brojevnog i algebarskog izraza. Učenici mogu u svojim sveskama nacrtati Venov dijagram za ova dva skupa izraza i predstaviti razlike između njih, nabrajajući odgovarajuće osobine.

Za zadaću dobijaju zadatak: Nacrtati drvo izraza za preostale izraze koje su zapisali u sveske.

Potrebni resursi: prezentacija sa primjerima zadataka, ukrštene riječi za osmi razred, ukrštene riječi za niže razrede, tabla i kreda.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Kvadrat binoma

Ciljevi i ishodi učenja: Utvrditi stečena znanja o kvadratu binoma i njegovu primjenu. **Ishodi:** Učenik zna i primjenjuje formule za kvadrat binoma, uvježbano transformiše algebarske izraze i svodi ih na najjednostavniji oblik.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj govornog izražavanja kroz primjenu kvadrata binoma u konkretnim zadacima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje međusobnog poštovanja i saradnje - učenici kroz zajedničke aktivnosti uče da izraze emocije, iskazuju empatiju i otvoreno pričaju o onome što osjećaju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započeti pitanjem: „Da li ste nekada čuli da je neko nekome rekao ili ste možda baš vi nekome rekli da ga volite na kvadrat? „ Zatim započeti razgovor zavisno od odgovora učenika o tome kako ljubav ili nešto što nije broj može biti na kvadrat... Najaviti aktivnosti na času u kojima će imati priliku da zajedničkim radom u grupama rješavaju zanimljive zadatke uz primjenu kvadrata binoma i da otkriju matematičku „ljubav na kvadrat".

Aktivnost 2 Formirati heterogene grupe unutar kojih učenici sami odlučuju ko će biti njihov predstavnik. Podijeliti kartice sa zadacima po grupama. Na prvim karticama će biti zadaci kroz koje će ponoviti računske operacije sa monomima. Svaka grupa će imati priliku rješavajući ih otkriti po jedan pojam, svima poznat.

Kada sve grupe riješe zadatak, vođe grupa čitaju rješenje, a ostali zapisuju rješenja drugih grupa. Potrebno je da na osnovu rješenja koje su čuli, sastave rečenicu koja povezuje sve pojmove.

Prva grupa $\left(\frac{L\cdot J}{2}\right)^2 : \frac{L\cdot J}{4}\cdot\frac{E\cdot T}{\pi^2}\cdot\left(\frac{\pi}{P}\right)^2\cdot P^2\cdot O =$ (LJETO)

Druga grupa $\left(\frac{M\cdot S}{2}\right)^2 : \frac{S\cdot M}{4}\cdot\frac{O\cdot R}{S\cdot K^2}\cdot\left(\frac{K}{V}\right)^2\cdot V^2\cdot E =$ (MORE)

Treća grupa $\left(\frac{L\cdot J}{2}\right)^2 : \frac{L\cdot J}{4}\cdot\frac{R^2\cdot U}{B\cdot V}\cdot\left(\frac{B}{R}\right)^2\cdot A\cdot V^2 =$ (LJUBAV)

Četvrta grupa $\frac{4\cdot U\cdot S}{P\cdot O} : \left(\frac{2}{P\cdot O}\right)^2\cdot\left(\frac{2\cdot M}{\pi}\right)^2\cdot\frac{E}{M\cdot N}\cdot\left(\frac{N\cdot\pi}{2}\right)^2\cdot E =$ (USPOMENE)

Aktivnost 3 Nakon kratke analize rješenja i načina rada u okviru svake grupe, učenici će dobiti nove kartice sa zadacima. Na tabli ispisati formulu za kvadrat binoma koju učenici diktiraju: „Prvi na kvadrat, plus (ili minus) dvostruki prvi puta drugi, plus drugi na kvadrat. „Zajedno ponavljaju kada će ispred srednjeg člana trinoma pisati minus i kako se zapisuje i računa kvadrat monoma koji je predstavljen proizvodom ili količnikom. Svakoj grupi na kartici pripremiti onoliko zadataka koliko je članova grupe. Jedna od kartica za grupu od pet učenika mogla bi da izgleda:

$$1.\ (3-a)^2 = \qquad 2.\ (2x+a)^2 =$$

$$3.\ (3b-2a)^2 = \qquad 4.\ \left(\frac{1}{2}x+0,5y\right)^2 = \qquad 5.\ \left(\frac{1}{2}x+0,5y\right)^2 =$$

Od polinoma $4x^2 - 6x + 3$ oduzeti kvadrat binoma $(2 - 3x)^2$ i uprostiti dobijeni izraz. Nastavnik prati rad po grupama, bilježi aktivnosti svakog od učenika i ako je potrebno pomaže.

Aktivnost 4 Ova aktivnost ima za cilj da pokaže „ljepotu matematike". Pitati učenike da li smatraju da neka formula može biti lijepa. Nakon toga dati u grupe zadnju karticu na kojoj se nalazi zadatak u kojem će možda po prvi put neki od njih otkriti ljepotu matematike. Podijeliti naizmjenično po grupama ove dvije kartice. Kada završe zadatke i definišu svoje rješenje, neka pronađu u jednoj od grupa i drugi dio rješenja koji je dopuna njihovom. (TI I JA = VOLIM TE)

Kartica 1

$$\{[(V+O)^2-(V-O)^2]:(4T:(LI))\}\cdot\frac{M}{E}=$$

Rješenje: $VOLIM:TE\,;\quad TE\neq 0$

Rješenje: *VOLIM:TE ; TE≠0*

Kartica 2

$$\{[(J+A)^2-(J-A)^2]:[(T+I)^2-(T-I)^2]\}=$$

Rješenje: $JA:TI\,;\quad TI\neq 0$

Rješenje: *JA:TI ; TI≠0*

Kvadrat binoma pokazuje koliko savršenosti ima u svakom putovanju, od početka do kraja. Od nas samih zavisi hoće li biti i uspješno.

Za domaći zadatak učenici dobijaju: Osmisliti kvadrat binoma kojim se dobije rješenje „MI" i ispričati neku svoju priču.

Potrebni resursi: kartice sa zadacima.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Pravilna četverostrana prizma

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici prepoznaju i opisuju pravilnu četverostranu prizmu, određuju njezine elemente te primjenjuju znanja o oplošju i volumenu. **Ishodi:** prepoznaje pravilnu četverostranu prizmu u prostoru i svakodnevnom životu, razlikuje i imenuje elemente pravilne četverostrane prizme, crta mrežu pravilne četverostrane prizme, izračunava oplošje i volumen pravilne četverostrane prizme, surađuje u skupini uz poštivanje tuđeg mišljenja i aktivno sudjeluje u zajedničkom radu, primjenjuje geometrijska znanja u praktičnim životnim situacijama.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura - razvijanje prostorne percepcije i preciznog crtanja mreže prizme; Tehnička kultura - primjena geometrijskih tijela u graditeljstvu i izradi modela; Informatika – razvijanje logičkog i prostornog razmišljanja pri rješavanju zadataka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz grupni rad razvijaju suradnju, odgovornost, toleranciju i međusobno poštovanje. Potiče se aktivno slušanje, nenasilna komunikacija i uvažavanje različitih ideja tijekom zajedničkog rješavanja zadataka. Učenici se ohrabruju na međusobnu pomoć, zajedničko donošenje odluka i prihvaćanje pogreške kao dijela procesa učenja i napredovanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik razgovara s učenicima o predmetima iz svakodnevnog života koji imaju oblik prizme, poput kutije, ormara, zgrade ili pakiranja proizvoda. Učenici promatraju primjere i pokušavaju opisati njihove zajedničke osobine. Nastavnik usmjerava razgovor prema pojmu prizme te najavljuje nastavnu jedinicu – pravilna četverostrana prizma.

Aktivnost 2 Tijekom razgovora učenici iznose svoja zapažanja, slušaju jedni druge i uvažavaju različita mišljenja. Nastavnik pokazuje model pravilne četverostrane prizme te zajedno s učenicima određuje broj ploha, bridova i vrhova. Na ploči crta mrežu prizme i objašnjava njezine osnovne elemente. Posebno naglašava povezanost geometrije sa stvarnim životom i primjenu prostornih tijela u arhitekturi, građevinarstvu i svakodnevnim predmetima.

Aktivnost 3 Nakon uvodnog objašnjenja učenici se dijele u pet skupina. Svaka skupina dobiva različit zadatak vezan uz pravilnu četverostranu prizmu. Zadaci uključuju prepoznavanje elemenata prizme, crtanje mreže, izračun oplošja ili volumena te primjenu u praktičnim situacijama. Učenici unutar skupine zajednički analiziraju zadatak, raspoređuju uloge i dogovaraju način rada. Tijekom rada potiče se suradničko učenje, međusobna pomoć i argumentirano objašnjavanje postupaka. Nastavnik obilazi skupine, postavlja dodatna pitanja i usmjerava učenike prema samostalnom zaključivanju. Posebno potiče nenasilnu komunikaciju, aktivno slušanje i poštivanje tuđih ideja. Naglašava se kako je cilj zajedničkim radom doći do rješenja te da su pogreške sastavni dio procesa učenja.

Aktivnost 4 Po završetku grupnog rada predstavnik svake skupine predstavlja rješenje zadatka i objašnjava postupak rada. Ostali učenici aktivno sudjeluju postavljanjem pitanja i komentiranjem rješenja. Nastavnik zajedno s učenicima ponavlja osnovne pojmove vezane uz pravilnu četverostranu prizmu i ističe važnost preciznosti u geometrijskom crtanju i računanju. Na kraju sata učenici reflektiraju o radu u skupini i zaključuju kako suradnja, međusobno poštovanje i zajedničko promišljanje olakšavaju rješavanje matematičkih problema i doprinose ugodnijem razrednom ozračju.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Bakir Pojskić

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Sustav linearnih jednadžbi – metoda suprotnih koeficijenata

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju i primjenjuju metodu suprotnih koeficijenata pri rješavanju sustava linearnih jednadžbi. **Ishodi:** rješava sustav linearnih jednadžbi metodom suprotnih koeficijenata, provjerava točnost dobivenog rješenja, matematički obrazlaže postupak rješavanja, surađuje u skupini uz uvažavanje tuđeg mišljenja i aktivno sudjeluje u zajedničkom radu.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvijanje usmenog izražavanja i obrazlaganja postupka; Građanski odgoj - suradnja i uvažavanje mišljenja drugih; Informatika – razvijanje logičkog razmišljanja i algoritamskog pristupa rješavanju problema

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz grupni rad razvijaju suradnju, toleranciju, odgovornost i međusobno poštovanje. Potiče se nenasilna komunikacija, aktivno slušanje i zajedničko rješavanje problema uz uvažavanje različitih mišljenja i ideja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata nastavnik s učenicima razgovara o situacijama iz svakodnevnog života u kojima je potrebno zadovoljiti više uvjeta istovremeno. Učenicima se postavlja primjer organizacije razrednog izleta pri čemu treba uskladiti broj učenika i troškove prijevoza. Učenici iznose prijedloge i pokušavaju pronaći rješenje koje zadovoljava oba uvjeta. Nastavnik njihove odgovore povezuje sa sustavom linearnih jednadžbi te najavljuje nastavnu jedinicu – metodu suprotnih koeficijenata.

Aktivnost 2 Nastavnik na ploči demonstrira rješavanje jednog sustava linearnih jednadžbi metodom suprotnih koeficijenata uz detaljno objašnjenje svakog koraka. Posebno naglašava važnost logičkog povezivanja postupaka i provjere dobivenog rješenja.

Aktivnost 3 Nakon zajedničkog primjera učenici se dijele u pet skupina. Svaka skupina dobiva po jedan zadatak različite težine. Učenici unutar skupine zajednički analiziraju zadatak, dogovaraju način rada i raspoređuju uloge. Tijekom rada primjenjuju suradničko učenje, međusobno si pomažu i argumentirano objašnjavaju svoje prijedloge. Nastavnik obilazi skupine, usmjerava učenike dodatnim pitanjima i potiče nenasilnu komunikaciju, poštivanje tuđeg mišljenja i zajedničko donošenje odluka. Naglašava se kako je cilj zajednički doći do rješenja, a ne isticati pogreške pojedinaca. Učenici se potiču da pogreške promatraju kao priliku za učenje i napredovanje.

Aktivnost 4 Nakon grupnog rada predstavnik svake skupine zapisuje rješenje na ploču i objašnjava postupak rješavanja. Ostali učenici aktivno slušaju, postavljaju pitanja i iznose prijedloge za eventualna poboljšanja postupka.

Aktivnost 5 Na kraju sata nastavnik zajedno s učenicima ponavlja osnovne korake metode suprotnih koeficijenata i ističe važnost urednog zapisivanja i suradnje tijekom rada. Učenici kratko reflektiraju o radu u skupini i zaključuju kako se zajedničkim radom, strpljenjem i međusobnim poštovanjem lakše dolazi do rješenja matematičkih, ali i svakodnevnih problema.

Potrebni resursi: zadaci koje nastavnik osmišljava i prilagođava karakteristikama odjela te individualnim potrebama i sposobnostima učenika.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nsastavne jedinice: Primjena linearnih jednačina sa jednom nepoznatom

Ciljevi i ishodi učenja: Motivisati učenike za rješavanje tekstualnih zadataka iz realnog konteksta, razvijajući logičko mišljenje i sposobnost saradnje kroz grupni rad. **Ishodi:** Učenik samostalno postavlja linearnu jednačinu na osnovu tekstualnog zadatka i uspješno je rješava povezujući matematički problem sa situacijama iz života.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj usmenog izražavanja i argumentacije; Istorija - učenici kroz anagrame prepoznaju poznate matematičare i povezuju ih sa pojmovima i matematičkim otkrićima iz perioda u kojem su živjeli.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz grupni rad razvijaju saradnju, međusobno poštovanje, uvažavanje različitih mišljenja i odgovornost za zajednički rezultat, uz primjenu nenasilne komunikacije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas u kojem učenici u homogenim grupama rješavaju tekstualne zadatke povezujući ih sa stvarnim životnim situacijama započeti rješavanjem anagrama. Ta mentalna aktivnost ima za cilj da pokrene njihovo razmišljanje, zaključivanje ili istraživanje. Anagrami treba da budu uvod u čas i da njihovim rješavanjem učenici otkriju naziv nastavne jedinice kao i iz kojeg predmeta će se pojaviti pojmovi.

Nastavnik ispisuje na tabli: **daničejne, skuletati cadiza, čemimaratata, ormetea.**

Učenici unutar grupa rješavaju po jedan anagram.

Rješenja: jednačine, tekstualni zadaci, matematičar, teorema.

Nakon otkrivanja pojmova, zajedno definišu nastavnu jedinicu.

Aktivnost 2 Nakon definisanja nastavne jedinice, nastavnik ponavlja na jednom primjeru pravila rješavanja linearne jednačine ili pomoću prezentacije. Zatim dijeli listiće homogenim grupama sa zadacima po nivoima složenosti. Homogene grupe podrazumijevaju isti nivo zadataka. Učenicima objasniti da će raditi zadatke u kojima treba pažljivo pročitati tekst, definisati poznate podatke, matematički ih zapisati, zaključiti šta se u zadatku traži i postaviti jednačinu. Posebno im skrenuti pažnju da svaki zadatak može da ima više načina kojim se dolazi do rješenja i da svaki učenik može napisati svoj način. Listići su veličine A4 papira, ali su izrezani na četiri dijela, različitog oblika, kao tangram. Na svakom od njih je po jedan zadatak. Na poleđini papira sa zadatkom je anagram koji krije pojmove vezane za lik poznatog matematičara koju će imati prilike složiti nakon rješavanja sva četiri zadatka. Slika matematičara se nalazi na poleđini rješenja, na listu papira izrezanom na četiri dijela kao i zadaci. Učenici povezuju matematičke pojmove sa doprinosima određenog matematičara.

Prva grupa: Pitagora - anagrami na listićima - tatake, vrakdat, briz, zunetihapao. (kateta, kvadrat, zbir, hipotenuza).

Druga grupa: Tales - anagrami na listićima - sločnist, corpoprijac, vats, damapiri (sličnost, proporcija, stav, piramida).

Treća grupa: Eratosten - anagrami - strop jorb, calidejl, nočicila, tois, (prost broj, djelilac, činilac, sito)

Četvrta grupa: Dekart - anagrami - nodokiritan misets, ksi i slonipi, etkonorida, madigajr (koordinatni sistem, iks i ipsilon, koordinate, dijagram)

Aktivnost 3 Učenici rade zadatke u grupi i zajedno dolaze do rješenja. Nastavnik prati rad grupa, pri čemu najviše vremena posvećuje grupi koja radi zadatke osnovnog nivoa složenosti. Učestvuje u rješavanju anagrama, motivišući učenike da budu uporni i otkriju pojmove koji se kriju iza njih. Nakon postavljanja jednačina na osnovu tekstualnih zadataka i njihovog rješavanja, učenici međusobno provjeravaju rješenja i obrazlažu postupke, uz podršku nastavnika. Učenici reaguju ukoliko su na različit način došli do istog rješenja i vodi se razgovor sa svim učenicima. Nastavnik još jednom ukazuje da svaki „problem" može da se riješi na više načina. Treba samo odabrati onaj koji je razumljiv svima.

Aktivnost 4 Nakon završetka rada na zadacima i rješenja anagrama razgovarati sa učenicima o matematičarima čije su slike na listićima. Postaviti im pitanje:" Šta mislite da li bi ovi matematičari znali da riješe naše današnje zadatke?" Na pripremljenoj prezentaciji nalaze se kratke priče o njima koje zajedno čitaju i razgovaraju. Nastavnik učenicima daje zadatak da svaki član grupe pronađe nešto zanimljivo na internetu o matematičarima koje su otkrili i o vremenu, periodu, u kojem su živjeli. Kada ispišu zanimljivosti mogu ih postaviti na pano ili tablu u kabinetu matematike.

Potrebni resursi: tabla, kreda/marker, prezentacija, listići sa zadacima, listići sa dijelovima slike.

Stana Kujundžić

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Procjena i računanje vjerovatnoće

Ciljevi i ishodi učenja: Povezati apstraktni pojam vjerovatnoće sa svakodnevnim životom učenika kroz rad s karticama vrijednosti, razvijajući matematičko i kritičko razmišljanje, kao i socijalne i emocionalne kompetencije. **Ishodi:** Učenik samostalno računa vjerovatnoću jednostavnih i složenih događaja i razvija komunikaciju i saradnju u paru.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik- razvoj usmenog izražavanja i argumentacije; Demokratija i ljudska prava (odjeljenska zajednica)- prepoznavanje i uvažavanje životnih vrijednosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija emocionalne i socijalne kompetencije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započeti pitanjima: „Da li ste se nekada zapitali koje su to životne vrijednosti koje vi njegujete? Možete li navesti primjere?“ S obzirom da su učenici devetog razreda, očekivano je da će ponuditi odgovore kao što su ljubav, pravednost, prijateljstvo, poštovanje... Kratko se osvrnuti na jednu od vrijednosti i reći im da će danas imati priliku računajući vjerovatnoću događaja da razgovaraju o životnim vrijednostima i da ih prepoznaju u toku rada.

Aktivnost 2 Pod pretpostavkom da svako od učenika ima dobrog druga ili prijatelja u odjeljenju, raspoređuju se u parove po njihovom izboru. Ukoliko ima neparan broj učenika, može da ih bude i troje u grupi ili i nastavnik može biti dio para. Ponoviti pojam slučajnog i elementarnog događaja, ispisati na tabli formulu za određivanje vjerovatnoće događaja.

Aktivnost 3 Nastavnik za svakog učenika ima spremne iste kartice (15-20) na kojima su ispisane vrijednosti: ljubav, poštovanje, tolerancija, mir, sreća, zdravlje, radoznalost, kreativnost, odgovornost, mudrost, učenje, velikodušnost, odgovornost prema prirodi, zajedništvo, razumijevanje, otvorenost, samokontrola, solidarnost, hrabrost, iskrenost. (mogu da budu i neke druge). Učenici dobijaju zadatak da svako od njih izvuče 3 kartice. U paru razgovaraju o vrijednostima koje su izvukli, pitajući se da li su to vrijednosti koje oni uvažavaju i njeguju.

Aktivnost 4 Nastavnik na prezentaciji ili na tabli postavlja zadatke koji se odnose na sve učenike (parove):

Kolika je vjerovatnoća da izvučeš baš te tri kartice?

Kolika je vjerovatnoća da ti i tvoj par imate bar jednu istu karticu?

Kolika je vjerovatnoća da imate sve tri iste kartice?

Kolika je vjerovatnoća da još neko iz odjeljenja ima iste tri kartice?

Ovo su pitanja na osnovu kojih učenici započinju da razmišljaju, pretpostavljaju, procjenjuju, razgovaraju i na kraju odrede vjerovatnost događaja. Računaju zajedno pomažući jedan drugome da pravilno upotrijebe formulu. Nastavnik prati rad i pomaže ukoliko je potrebno.

Aktivnost 5 Sada učenici u paru spajaju kartice u jedan skup (40 kartica) i izvlače nasumično po dvije. Nastavnik postavlja pitanja: „Kolika je vjerovatnoća da su obje kartice iste? Ako bismo sastavili sve kartice u odjeljenju (broj parova x 20 kartica), kolika bi bila vjerovatnoća da izvučemo dvije iste kartice?“ Učenici vrše proračun.

Aktivnost 6 Razgovarati sa učenicima: "Da li je slučajno što dijelimo neke od vrijednosti?...Šta nas povezuje, slučaj ili izbor?...Koliko vas je nasumičnim izvlačenjem kartica dobilo ono što je u stvari i njegov izbor?" Zavisno od odgovora može neko od učenika izaći i na tabli izračunati procenat najčešće odabrane vrijednosti u odjeljenju.

Za rad kod kuće: Odrediti vjerovatnoću da pri istovremenom bacanju tri novčića padne tačno jedno pismo.

Potrebni resursi: tabla, kreda/marker, prezentacija, kartice dimenzija 8x5cm sa ispisanim vrijednostima.

Predmetna nastava Fizika

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Mjerenje mase

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici kroz rad u parovima savladaju pojam mase, njeno mjerenje i pretvaranje jedinica, istovremeno gradeći unutrašnji mir i međusobno povjerenje. **Ishodi:** Učenici će objasniti i razlikovati masu i težinu, pravilno koristiti mehaničku i digitalnu vagu uz nuliranje te procjenjivati masu i provjeravati procjenu mjerenjem.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz korištenje decimalnih brojeva. Hemija kroz upotrebu mase u hemijskim reakcijama. Biologija kroz važnost odnosa tjelesne mase i zdravlja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenike se uči da različitost rezultata nije greška. Gradi se unutrašnji mir kroz prihvatanje neprecizne procjene bez straha od greške. Naizmjenične uloge u paru (procjenjuje/mjeri) grade ravnopravnost i međusobno povjerenje i na taj način razvijaju ravnopravnost uloge u grupi (mir u odnosima)

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 "Zagonetka mase i zagonetka procjene": Nastavnik na katedru postavlja dvije naizgled identične kutije, jednu praznu, drugu punu (zalijepljene). Učenike poziva da svako podigne obje kutije (bez razgovora) i procijeni razliku u masi. Zatim pita: „Koja je teža? Za koliko?" Učenici na karticu zapisuju procjenu razlike u gramima. Kartice se skupljaju i odgovori ispisuju na tablu. Zaključuje se da se procjene značajno razlikuju. Nastavnik komentariše: „Svaki od vaših odgovora je dobar, jer je baziran na vašem osjećaju, a ne na lažnom znanju. Mjerenje nam daje tačniji odgovor, ali naša polazna procjena nije bila pogrešna – bila je neprecizna. To je razlika." Ovim se uvodi princip unutrašnjeg mira – učenik ne mora biti savršen da bi dao vrijedan odgovor. Nastavnik brainstorming metodom uvodi termine: masa, SI jedinica kilogram i razlika između mase i težine.

Aktivnost 2 Korak 1 – Instrumenti i tehnika mjerenja: Nastavnik demonstrira mehaničku i digitalnu vagu. Objašnjava šta je nuliranje i zašto je obavezno, kako očitati vrijednost na mehaničkoj vagi (pozicija oka) i kako digitalnu vagu staviti u režim tara. Učenike poziva da postavljaju pitanja i naglašava: „Nema glupih pitanja – svako pitanje pokazuje da razmišljate." Korak 2 – Rad u parovima „Procijeni, izmjeri, razmisli" (13 min.): Svaki par dobija kovertu sa pet predmeta označenih brojevima. Partner A procjenjuje masu i upisuje je u tabelu, partner B mjeri vagom i upisuje rezultat, zatim zajedno računaju razliku i odstupanje, a za sljedeći predmet mijenjaju uloge. Nastavnik obilazi parove i ističe da je svaka razlika između procjene i mjerenja korisna informacija, a ne razlog za sramotu. Korak 3 – Rad u paru „Pogodi predmet" (7 min.): Nastavnik donosi tri nepoznata predmeta u neprozirnim kesama. Učenici ih mogu samo držati, procjenjuju njihovu masu, a zatim nastavnik mjeri pred razredom i otkriva predmete. Slijedi razgovor o tome šta pomaže u procjeni mase.

Aktivnost 3 Nastavnik sistematizuje gradivo na tabli: definicija mase, SI jedinice i pretvaranje (kg, g, mg, t) te razlika između mase i težine. Mirovnopedagoški zaključak glasi: „Kao što svaka vaša procjena ima vrijednost, tako i svaki učenik u razredu donosi nešto vrijedno. Niko nije višak, niko nije beznačajan." Zatim poziva učenike da individualno dovrše rečenicu: „Danas sam donio/la grupi...", nakon čega dijeli evaluacijske listiće.

Potrebni resursi: Mehanička vaga s utezima (demonstracijska), digitalne vage (1 na 2 para), 5 označenih predmeta po paru (kesice), 3 predmeta u neprozirnim kesama za igru, kartice za procjenu, kalkulator, radni listići, evaluacijski listići.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Određivanje zapremine tijela

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici kroz računanje i metodu potapanja određuju zapreminu pravilnih i nepravilnih tijela te razvijaju saradnju i razumijevanje. **Ishodi:** Učenici definišu zapreminu i SI jedinicu, primjenjuju formulu V = abc za pravilna tijela te provode metodu potapanja za nepravilna tijela i objašnjavaju uzroke razlika u mjerenjima.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz korištenje decimalnih brojeva u proračunu. Hemija kroz vezu mase i gustine. Geografija kroz proračun zapremine vodene mase.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenike se podučava da pokušavaju čak i ako pogriješe, jer će ih pokušaji dovesti do rješenja. Mijenjajući uloge u radu u grupi učenici poboljšavaju međusobnu interakciju, diskusiju i razrednu dinamiku.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Motivacijska igra "Čija procjena je najbliža?": Nastavnik na katedru postavlja tri predmeta različitih oblika: malu kutijicu, nepravilni kamen i plastičnu flašicu sa vodom. Učenici individualno, bez razgovora s drugima, na karticu upišu procjenu zapremine svakog predmeta u ml ili cm^3. Kartice su anonimne. Nastavnik ih skuplja i brzo zapisuje raspon vrijednosti na tablu (npr. "10 ml do 95 ml"). Potom pita učenike: "Ko je pogriješio?" Očekivani odgovor učenika: onaj ko je daleko od tačne vrijednosti. Nastavnik koriguje: "Niko nije pogriješio. Svako od vas je napravio procjenu na temelju svog iskustva i pažnje — to je vrijedan podatak. U nauci sve procjene imaju smisla, jer nam govore odakle počinjemo." Nastavnik najavljuje Ciljevi i ishodi učenja: naučićemo kako TAČNO izmjeriti zapreminu, pravilnih i nepravilnih tijela. Nastavnik navodi osnovne oblike pravilnih tijela i formula za proračun (kocka, kvadar).

Aktivnost 2 Pravilna tijela, računanje formulom: Nastavnik demonstrira na ploči: uzima kutijicu, mjeri lenjirom sve tri dimenzije, upisuje u formulu V = abc i izračunava. Potom poziva jednog učenika da ponovi postupak za drugu kutijicu uz pomoć ostalih učenika. Svaki par učenika zatim mjeri vlastitu kutiju i knjigu, a rezultate upisuje u tablicu na radnom listiću. Dok jedan mjeri, drugi bilježi — uloge se izmjenjuju za drugi predmet. Nastavnik obilazi parove, provjerava tehniku mjerenja i pomaže onima kojima je potrebno. **Važno**: nastavnik ne ispravlja naglas pred razredom, nego u razgovoru s parom učenika postavlja pitanja koja im pomažu da zaključe gdje su napravili grešku i da u ponovljenom mjerenju pokušaju korigirati.

Aktivnost 3 Nepravilna tijela, metoda potapanja: Nastavnik demonstrira pred učenicima, korak po korak, govori glasno svaki korak: (1) U menzuru ulijte vodu do oznake V_1 (npr. 50 ml) i zabilježite. (2) Pažljivo — bez prskanja — spustite predmet u vodu. (3) Sačekajte da se nivo stabilizuje i očitajte V_2. (4) Zapremina predmeta = V_2 - V_1. Nastavnik pita: "Šta ako predmet pluta?" Čeka odgovor učenika. Ako niko ne predloži, navodi: "Možemo ga pritisnuti žicom, ali tada moramo oduzeti i zapreminu žice." Ovo je primjer kritičkog mišljenja koje nastavnik aktivno potiče. Grupe od 4-5 učenika rade eksperiment s kamenom, ključem i još jednim predmetom po izboru nastavnika. U nedostatku pribora može se poslužiti i nekim priručnim predmetima, kao što su čaša i marker kojim bi se mogli ucrtati podioci, što bi predstavljalo neku vrstu menzure. Uloge unutar grupe: jedan uranja predmet, drugi očitava, treći bilježi, četvrti provjerava računanje. Nakon svakog predmeta uloge se rotiraju. Cilj rotacije je da svaki učenik iskusi sve faze rada. Po jedan član iz svake grupe upisuje podatke na zajednički plakat.

Aktivnost 4 Zajednički razredni plakat: Svaka grupa upisuje svoje rezultate na zajednički plakat na tabli (zapremina kamena). Nastavnik vodi kratku diskusiju: "Zašto se vrijednosti razlikuju za

isti predmet? Je li neka grupa pogriješila?" Uvodi pojam mjerne nesigurnosti: mala odstupanja su očekivana, to je normalno. Ova diskusija direktno reflektuje mirovnopedagoški princip: različitost nije prijetnja, već informacija.

Aktivnost 5 Nastavnik sistematizuje na ploči: definicija zapremine, SI jedinica m^3 i pomoćne jedinice, formula V = abc, te metoda potapanja. Kratka refleksija (evaluacijski listić), svaki učenik dijeli jedan zajednički zaključak s razredom: "Šta smo naučili jedni od drugih? Šta je bio naš najzanimljiviji nalaz?" Nastavnik eksplicitno zatvara temu mirovne pedagogije: "Kao što smo danas prihvatili da različite grupe dobijaju različite rezultate za isti predmet — i to je u redu — tako u zajednici možemo prihvatiti da različiti ljudi nose različita iskustva. Ni jedno ni drugo nije greška." Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi: Menzure od 250 ml (po jedna za grupu), posuda s prelivnikom, voda, nepravilni predmeti (kamen, ključ, novac), kartonske kutije, lenjiri, markeri, plakat-papir, kartice za procjenu (po jedna za svakog učenika), radni listići i evaluacijski listić.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Mjerenje vremena

Ciljevi i ishodi učenja: Učenike kroz grupni rad upoznati sa pojmom vremena, njegovim mjernim jedinicama i upotrebom štoperice te razvijati strpljenje, preciznost i saradničko učenje**. Ishodi:** Učenik razumije pojam vremena kao fizičke veličine, poznaje SI jedinicu sekundu i njene višekratnike (minuta, sat, dan, godina) te ih međusobno pretvara, vlada upotrebom štoperice i mehaničkog sata te razvija preciznost, strpljenje i poštovanje kroz saradničko učenje.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz pretvaranje mjernih jedinica. Historija kroz mjerenje vremena u prošlosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Sat kao metafora suživota: svako dijete (čovjek) ima svoj ritam. Grupno mjerenje uči strpljenju, aktivnom slušanju i uvažavanju razlika – temeljnim vrijednostima mirovne kulture (mir u odnosima).

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Mirovnopedagoški poticaj: Nastavnik pita: "Koliko traje jedna minuta?" Učenici zatvaraju oči i dižu ruku kad smatraju da je minuta prošla. Bez utvrđivanja ko je "pobijedio", nastavnik ističe: "Svi smo doživjeli ovu minutu drugačije. Niko nije pogriješio – imamo različite unutarnje satove." Kratka rasprava: Zašto se naša osjetila razlikuju? Kako nam to može pomoći da budemo strpljiviji jedni prema drugima? Nastavnik modelira aktivno slušanje: ne prekida, ne vrednuje, potvrđuje svaki odgovor riječima poput "Hvala, čujem te." Ciljevi i ishodi učenja: iskustveno pokazati da je različitost normalna i vrijedna. **Grupni eksperiment:** Razred se dijeli u grupe od četiri učenika. Nastavnik naglašava: „U ovoj grupi nema pogrešnih mjerenja – ima samo različitih." Svaki član mjeri štopericom trajanje tri aktivnosti i bilježi vlastiti rezultat. Na tabli su ispisana **pravila grupe:** (1) Čekamo red bez žurbe. (2) Ne komentiramo tuđe mjerenje. (3) Svako mjerenje je vrijedno. Nakon mjerenja grupa uspoređuje rezultate i razgovara: Zašto su mjerenja različita? Kako smo se osjećali dok smo čekali? Je li neko osjećao pritisak? Zajednički izračunavaju srednju vrijednost. Nastavnik naglašava: „Prosjek nije kazna za onoga ko je izmjerio drugačije – to je naš zajednički dogovor."

Napomena za nastavnike: Tokom grupnog rada nastavnik obilazi grupe i prati dinamiku: potiče tihe učenike da govore, a blago zaustavlja one koji dominiraju.

NAPOMENA ZA NASTAVNIKE: Ovaj uvod nije samo motivacija – on je srž mirovne pedagogije. Djeca uče da različitost nije greška, nego bogatstvo. Nastavnik ne smije požurivati ovaj dio: atmosfera mira i sigurnosti temelj je cijelog časa. Ako se pojavi smijeh ili zadirkivanje, nastavnik to pažljivo imenuje: "Primijetio/la sam da se neko smije. Kako bi se osjećao/la da se smiju tebi?"

Aktivnost 2 Demonstracija instrumenata: Mehanički sat, digitalni sat, štoperica, pješčani sat. Nastavnik demonstrira svaki instrument i pita: "Koji sat koristite kod kuće? Zašto baš taj?" Uvodi sekundu kao SI jedinicu za vrijeme i objašnjava: 1 min = 60 s, 1 h = 60 min,24h= 1dan.

Aktivnost 3 Grupni eksperiment: Razred se dijeli u grupe od četiri učenika. Nastavnik naglašava: „U ovoj grupi nema pogrešnih mjerenja – ima samo različitih." Svaki član mjeri štopericom trajanje tri aktivnosti i bilježi vlastiti rezultat. Na tabli su ispisana pravila grupe: (1) Čekamo red bez žurbe. (2) Ne komentiramo tuđe mjerenje. (3) Svako mjerenje je vrijedno. Nakon mjerenja grupa uspoređuje rezultate i razgovara: Zašto su mjerenja različita? Kako smo se osjećali dok smo čekali? Je li neko osjećao pritisak? Zajednički izračunavaju srednju vrijednost. Nastavnik naglašava: „Prosjek nije kazna za onoga ko je izmjerio drugačije – to je naš zajednički dogovor."

Napomena za nastavnike: Tokom grupnog rada nastavnik obilazi grupe i prati dinamiku: potiče tihe učenike da govore, a blago zaustavlja one koji dominiraju.

Aktivnost 4 Pretvaranje jedinica: s, min, h, dan, godina kroz primjere iz svakodnevnog života učenika.

Aktivnost 5 Diskusija: "Kako su ljudi mjerili vrijeme bez sata?" Kratki historijski kontekst – sunčani sat, vodeni sat, svjećni sat, pješčani sat– uz pitanje: "Šta je svim tim mjerenjima zajedničko? "Nastavnik zaključuje: "Bez obzira na instrument, mjerenje vremena uvijek zahtijeva dogovor i povjerenje – baš kao i život u zajednici." Popunjavanje evaluacijskog listića.

Potrebni resursi: Po jedna štoperica po grupi (ili mobitel). Mehanički zidni sat (demonstracija). Pješčani sat (neobavezno, za motivaciju). Radni listići (jedan po učeniku). Tabla i kreda ili marker. Evaluacijski listići. **NAPOMENA:** Ako nema dovoljno štoperica, učenici naizmjenično koriste jednu po grupi.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Difuzija

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pojavom difuzije kroz posmatranje Braunovog kretanja, simulacije i eksperimente kako bi razumjeli kretanje molekula, razlikovali difuziju od miješanja supstancija pod spoljašnjim uticajem, prepoznali njen značaj u prirodi te razvijali svijest o prihvatanju različitosti i mirnom suživotu. **Ishodi:** Učenik usvaja kretanje i putanju molekula posmatrajući simulaciju; razlikuje difuziju od miješanja supstancija pod spoljašnjim uticajem; prepoznaje u prirodi primjere difuzije uočavajući da li su štetni ili korisni; uočava difuziju gasova kao brži proces u odnosu na difuziju tečnosti, povezujući to sa brzinom molekula; uočava da u društvu postoji kretanje i miješanje različitih skupina bez međusobnog ugrožavanja, kao i kod molekula.

Međupredmetna povezanost: Sa biologijom – biolog Braun je otkrio kretanje molekula posmatrajući zrnce polena; hemija – upoznavanje sa kretanjem molekulama; informatika – korištenje simulacija

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik će uočiti i da „miješanje" različitih skupina društva ne znači da će se oni međusobno ugrožavati kao i miješanje molekula, npr. dječaci i djevojčice, učenici različitih uzrasta. Svjedoci smo da se učenici u školama grupišu po različitim osnovama, te da ispoljavaju netrpeljivost prema pripadnicima drugih grupa, a da ni oni sami ne znaju zašto. Upoređivanje miješanja molekula različitih supstanci sa druženjem učenika iz različitih skupina ne znači da će se učenici međusobno ugrožavati.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponoviti šta su molekuli i atomi popunjavajući organizer sličnosti i razlike

Aktivnost 2 Prethodno pripremiti posudu sa rastvorom kalijum hipermangana (može i rastvor prehrambene boje) i slojem vode preko nje, kako bi učenici obratili pažnju na granicu između vode i rastvora. Pustiti simulaciju Braunovog kretanja (sa sajta vascak.cz). Učenici posmatraju kretanje polena, uočavaju njegovu putanju i crtaju je u sveske. Postaviti pitanje: Zašto se polen tako kreće? Ukoliko ne znaju odgovor, navoditi ih pitanjima da posmatraju da li se polen kreće slobodno ili nailazi na prepreke. Staviti na stolove namirisane maramice (ili koristiti dezodorans) i pitati učenike šta osjećaju i zašto se to dešava. Pustiti simulaciju difuzije sa phet.colorado *Difuzija* i pitati učenike ko miješa molekule. Analizirati granicu između vode i rastvora hipermangana: da li je oštra ili se gubi i zašto. Uporediti to sa drugom čašom u kojoj se sadržaj promiješa štapićem; objasniti razliku i šta je tu zapravo difuzija. Definisati difuziju. Diskutovati o tome gdje se difuzija odvija brže (tečnosti ili gasovi) i da li je moguća kod čvrstih supstancija. Učenici navode primjere difuzije i odgovaraju na dodatna pitanja o procesu obrnutom difuziji i postojanju difuzije kod svih gasova i tečnosti. Postavljati pitanja da li u školi uočavaju primjere međusobnog miješanja, tj. druženja učenika različitih skupina. Da li bi se oni, učenici, međusobno ugrožavali kada bi se međusobno družili, da li se molekuli ugrožavaju? Upoređujući sa preprekom kod simulacije identifikovati prepreku za druženje između učenika. Može li biti proces obrnut difuziji u društvu?

Završni dio: Ukratko ponoviti Braunovo kretanje i difuziju.

Potrebni resursi: Računar, projektor, laboratorijska oprema (čaše, kalijum hipermangan), parfemske maramice.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Mjerenje površine

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je osposobiti učenike da koriste fizičke i matematičke postupke za izračunavanje površine u okruženju. **Ishodi:** Učenik samostalno mjeri dimenzije (dužinu i širinu) prostorija; računa površinu potrebnu za različite građevinske radove; izrađuje predračun ukupnih troškova, uključujući cijenu materijala i rad majstora; vodi konstruktivan razgovor o rješavanju problema uvažavajući drugačija mišljenja.

Međupredmetna povezanost: Sa matematikom kroz proračune koristeći matematičke operacije sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja, kao i procentni račun.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradničko učenje i istraživački rad u grupi učenici poštujući drugačije mišljenje, znanja stečena na prethodnim časovima primjenjuju u praksi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Koristeći tehniku „Grozd" sa učenicima ponoviti mjernu jedinicu, oznaku za dužinu i površinu, kao i mjerne instrumente koji se koriste za mjerenje, odnosno formule za izračunavanje. Učenici se dijele u tri grupe tako da su ujednačene po uspjehu iz fizike i matematike kako bi se osigurao nesmetan rad u vezi proračuna, kao i pomoć manje uspješnim učenicima. Nakon podjele u grupe učenicima se dodjeljuju projektni zadaci.

Aktivnost 2 Grupa 1: Postavljanje laminata. Učenici u grupi prvo zajedno izmjere dimenzije, a zatim dogovorom rasporede radne zadatke, odnosno dogovore se ko će izračunati cijenu laminata, lajsne i majstorskih poslova. **Proračun:** 1) Izmjeriti dužinu i širinu poda učionice, pa izračunati površinu i obim. Na dobijene rezultate dodati 15% zbog loma. 2) Izračunati koliko je potrebno paketa laminata i lajsni, pa izračunati troškove za materijal. Cijena jednog pakovanja laminata u kojem se nalazi 1,62 m^2 je 48,52 KM, a cijena jedne lajsne čija je dužina 2,5 m je 4,95 KM. 3) Majstorski radovi za ugradnju laminata koštaju 8 KM/m^2, a za lajsne 1 KM/m. 4) Izračunati ukupne troškove za postavljanje laminata. **Grupa 2: Renoviranje kupatila ili dijela škole na kojem se nalaze keramičke pločice.** Učenici u grupi nakon zajedničkog mjerenja dimenzija dogovorom rasporede radne zadatke, odnosno dogovore se ko će izračunati cijenu keramičkih pločica, ljepila i majstorskih poslova. **Proračun:** 1) Izabrati površinu u školi na koju želite da postavite keramičke pločice, izmjeriti dimenzije, pa izračunati površinu. Na dobijene rezultate dodati 15% zbog loma. 2) Izračunati koliko je potrebno paketa pločica i ljepila, pa izračunati troškove za materijal. Cijena jednog pakovanja pločica u kojem se nalazi 1,66 m^2 je 29,13 KM, a cijena jednog pakovanja ljepila je 7,5 KM i dovoljno je za ugradnju 5 m^2. 3) Majstorski radovi za ugradnju keramike koštaju 30 KM/m^2. 4) Izračunati ukupne troškove za ugradnju keramike. **Grupa 3: Krečenje učionice.** Učenici zajedno mjere dimenzije, a zatim rasporede ostale zadatke, odnosno dogovore se ko će računati površine zidova, prozora i vrata, a ko će izračunati cijenu kreča i majstorskih poslova. **Proračun:** 1) Izmjeriti dužinu, širinu i visinu učionice, dimenzije prozora i vrata, pa izračunati ukupnu površinu koja je potrebna za krečenje. 2) Izračunati koliko je potrebno kreča, ako je potreban 1 litar kreča da se okreči 5 m^2, a zatim izračunati cijenu kreča. Kreč je pakovan po 15 l i cijena jednog pakovanja je 44,95 KM. 3) Majstorski radovi za krečenje iznose 2 KM/m^2. 4) Izračunati ukupne troškove za krečenje.

Aktivnost 3 Prezentacija rezultata svake grupe metodom galerije. Svaka grupa rezultate svojih radova postavlja na zid, a ostali učenici ih komentarišu, npr. šta ste i zašto nešto mjerili, kako ste računali utrošak materijala, cijenu radova, da li je moguće na drugi način izračunati itd.

Potrebni resursi: Metarska traka.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Pritisak

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici kroz eksperiment i formulu savladaju pojam pritiska kao omjera sile i površine, istovremeno razvijajući svijest o solidarnosti kroz uvid da raspoređivanje tereta na više ljudi smanjuje pritisak na pojedinca. **Ishodi:** Učenik razumije pojam pritiska kao omjera sile i površine (p=F/S); poznaje SI jedinicu paskal (Pa) i zna primijeniti formulu u jednostavnim zadacima; razumije da ista sila može imati različit učinak ovisno o površini; kroz eksperiment razvija razumijevanje da raspoređivanje tereta na više ljudi smanjuje pritisak.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz razlomke i postupak dijeljenja. Biologija kroz pojam krvnog pritiska u živim organizmima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kad se ista sila rasporedi na veću površinu, pritisak je manji. Fizikalni zakon: što više ljudi dijeli teret, pojedinac osjeća manje opterećenje. To je fizika solidarnosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik donosi teški ruksak. Stavlja ga jednom učeniku na ramena i pita: „Kako ti je?“ Zatim zamoli još dvojicu učenika da drže remen s obje strane. Pita: „Je li ti sad lakše? Zašto?“ Učenici odgovaraju intuitivno. Nastavnik: „Masa ruksaka se nije promijenila. Sila je ista, ali nešto se promijenilo i fizika zna šta.“ Uvodi temu: „Danas ćemo istražiti pojam pritiska i otkriti zašto raspoređivanje tereta zaista smanjuje pritisak, ne samo u životu, nego i po zakonima fizike.“ **Napomena za nastavnike:** Ovaj uvod nije metafora, on je fizikalni pokus. Ruksak na jednom ramenu = sila na manjoj površini = veći pritisak. Troje nose zajedno = ista sila na većoj površini = manji pritisak. Poanta mirovne pedagogije ne treba biti izrečena odmah. Neka je učenici sami formuliraju na kraju, kad je dokažu eksperimentom. Ako to ne kaže niko, nastavnik može reći: „Dakle, fizika potvrđuje ono što osjećamo – zajedno je lakše.“

Aktivnost 2 Nastavnik definiše pritisak: $\mathbf{p = F/S}$. Jedinica: paskal ($Pa = N/m^2$). Demonstrira s dvije opeke, jedna na bočnoj (manjoj) površini, a druga na ravnoj (većoj). Pita: „Koja više pritiska podlogu? Zašto?“ Ključna poruka: ista sila, različita površina – različit pritisak. Primjeri: noge deve, iglica, skije.

Aktivnost 3 Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa dobija uteg ili knjigu poznate mase, kartonsku ploču, ravnalo i kalkulator. Zadatak je: (a) izračunati pritisak utega na cijelu ploču, (b) prepoloviti ploču i izračunati novi pritisak, (c) izračunati pritisak na četvrtini ploče i (d) donijeti zaključak šta se događa s pritiskom kada se smanjuje površina. Nastavnik obilazi grupe i pita: „Šta bi se desilo kada bismo povećali površinu, da nas je više nosilo ruksak?“ Pravila grupe: (1) Svako ima ulogu: jedan mjeri, jedan računa, jedan bilježi, jedan prezentira. (2) Ako dobijete različite rezultate, provjerite zajedno, ne krivite jedni druge. (3) Zaključak pišete zajedno – svi moraju razumjeti, ne samo onaj koji je računao.

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju rezultate. Nastavnik bilježi razlike i vodi razgovor.

Aktivnost 5 Nastavnik se vraća ruksaku: „Sada znate zašto je bilo lakše kada vas je troje nosilo ruksak. Površina dodira bila je veća, pritisak manji.“ Pita: „Gdje još u životu vrijedi ovaj zakon? Kada vam je lakše kada nešto nosite zajedno?“ Učenici sami formulišu zaključak. Nastavnik: „Fizika solidarnosti – što je više nas, manji je pritisak na pojedinca.“ Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi: Ruksak (za uvod), dvije opeke ili knjige različitih površina (za demonstraciju), utezi ili knjige poznate mase (jedna po grupi), kartonske ploče, ravnalo, kalkulator, tabla i kreda.

Napomena: Ako nema utega, dovoljna je knjiga – važno je da masa bude poznata ili izmjerljiva.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Koeficijent korisnog dejstva

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici kroz eksperiment i formulu savladaju pojam koeficijenta korisnog dejstva, istovremeno učeći da jasna podjela uloga i saradnja u timu povećavaju efikasnost i smanjuju gubitke energije. **Ishodi:** Učenik razumije pojam koeficijenta korisnog dejstva (KKD) kao omjera korisnog i uloženog rada ($\eta = Ak/Au \cdot 100\%$); zna da je koeficijent korisnog dejstva uvijek manji od 100% zbog gubitaka na trenje i toplinu; zna izračunati koeficijent korisnog dejstva jednostavnih mašina.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz u procentni račun. Tehnička kultura na primjerima efikasnost mašina i motora.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Saradnja povećava učinkovitost – baš kao što bolje podmazana mašina ima viši koeficijent korisnog dejstva. Kad svako u grupi precizno obavlja svoju ulogu i provjerava tuđe rezultate, raste i efikasnost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pita: "Zamislite da gradite bicikl. Svaki dio radi savršeno sam za sebe, ali kad ih spojite, bicikl teško vozi. Što se dogodilo?" Kratka rasprava. Nastavnik: "Gubitak nastaje na spojevima, tamo gdje dijelovi ne sarađuju dovoljno dobro." Zatim: "Vrijedi li to i za nas? Kad tim ne sarađuje dobro, gdje nastaju gubici?" Učenici daju primjere. Nastavnik sluša bez vrednovanja. Uvodi temu: "Fizika ima mjeru za to – zove se koeficijent korisnog dejstva. Danas ćemo ga mjeriti i istražiti šta ga povećava." **Napomena za nastavnike**: Ovaj uvod postavlja paralelu između tehničke učinkovitosti mašine i učinkovitosti tima. Ključna poruka je fizikalna: gubici nastaju na spojevima. U eksperimentu, "spojevi" su mjesta gdje jedan učenik završava a drugi preuzima zadatak. Ako ta predaja nije precizna, rezultat pati. Neka to učenici sami otkriju – nemojte im reći unaprijed.

Aktivnost 2 Nastavnik definiše koeficijent korisnog dejstva: $\eta = 100\%$. Objašnjava da je koeficijent korisnog dejstva uvijek manji od 100% zbog trenja i zagrijavanja. Demonstrira s kosinom: direktno podizanje utega ($Au = F_1 \cdot h$) i povlačenje uz kosinu ($Ak = F_2 \cdot l$). Izračunava koeficijent korisnog dejstva. Pita: „Što bi smanjilo trenje i povećalo koeficijent korisnog dejstva?" Uvodi analogiju: „Što je bolja saradnja dijelova mašine, to je koeficijent korisnog dejstva veći. A što je bolja saradnja unutar grupe...?" i ostavlja pitanje otvorenim.

Aktivnost 3 Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa dobija dinamometar, uteg, ravnalo i kosinu. Runda 1 (bez dogovora): Svako mjeri što mu se čini, bez prethodnog usklađivanja uloga. Bilježe rezultate i izračunavaju koeficijent korisnog dejstva. Runda 2 (s jasnom podjelom): Jedan mjeri silu, jedan mjeri udaljenost, jedan bilježi, jedan računa i glasno čita rezultat, a ostali provjeravaju. Isti zadatak, iste veličine. Uporedba: Koja runda je dala konzistentnije rezultate? Zašto? Pravila grupe: (1) U Rundi 2 niko ne preuzima tuđu ulogu bez dogovora. (2) Onaj ko računa glasno čita, ostali provjeravaju. (3) Ako se rezultati razlikuju, to nije greška, to je podatak. Nastavnik obilazi grupe i pita: „Je li vaš koeficijent korisnog dejstva bio konzistentniji u prvoj ili drugoj rundi? Gdje su bili gubici u prvoj rundi?"

Aktivnost 4 Grupe dijele rezultate obje runde. Nastavnik bilježi razlike na tablu.

Aktivnost 5 Nastavnik: "Fizika kaže: što je bolja saradnja dijelova mašine, to je koeficijent korisnog dejstva veći. Vaš eksperiment je pokazao isto za grupu." Pita: "Gdje u svakodnevnom životu gubite energiju zbog loše suradnje? Što bi bio vaš 'podmazivač'?" Kratka rasprava. Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi: Dinamometri (jedan po grupi), utezi, ravnalo, daska i kutija za kosinu, kalkulator, tabla i kreda. **Napomena:** Ako nema dinamometara, eksperiment se može izvesti s gumicom – manje precizno, ali dovoljno za upoređivanje dviju rundi.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Težište tijela

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je da učenici kroz eksperimentalnu metodu vješanja nauče pronaći težište pravilnih i nepravilnih tijela i razumiju ga kao tačku djelovanja težine tijela, istovremeno razvijajući svijest o tome da svako tijelo i pojedinac imaju svoju tačku ravnoteže koju treba poštovati i pronaći. **Ishodi:** Učenik razumije pojam težišta kao tačke u kojoj djeluje težina tijela; zna pronaći težište pravilnih i nepravilnih tijela eksperimentalnom metodom vješanja; kroz istraživanje razvija razumijevanje da svako tijelo, bez obzira na oblik, ima svoju tačku ravnoteže koju treba pronaći.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz simetriju tijela. Likovna kultura kroz ravnotežu u kompoziciji.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Svako tijelo traži svoju tačku ravnoteže. Ne postoji jedna ista tačka za sve. Metafora suživota: ravnoteža u zajednici ne znači da svi stoje na istom mjestu, nego da svako pronađe svoje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik donosi dva predmeta potpuno različitog oblika – nepravilno izrezanu kartonsku ploču i ravnalo. Oba pokušava balansirati na prstu. Pita: „Mislite li da oba imaju tačku ravnoteže? Je li ona na istom mjestu?“ Kratka rasprava. Nastavnik: „Svaki predmet ima svoju tačku ravnoteže, ali ona nije ista za sve i ne možemo je pogoditi bez traženja.“ Zatim: „Vrijedi li to i za ljude? Ima li svako od nas svoju ‘tačku ravnoteže’ – situaciju u kojoj se osjeća stabilno?“ Učenici kratko daju primjere. Nastavnik sluša bez vrednovanja. Uvodi temu: „Danas ćemo fizički tražiti tu tačku i otkriti da je traženje jednako važno kao i nalaženje.“ **Napomena za nastavnike:** Mirovnopedagoška poanta ove pripreme nije da je ravnoteža nešto što se postiže jednom, nego da je svačija tačka ravnoteže drugačija i da je vrijedno poštivati taj proces traženja. Ne treba požurivati učenike. Ako grupa ne pronađe težište odmah, pitajte: „Šta vam govori ovo traženje? Je li vas frustriralo ili ste uživali?“

Aktivnost 2 Nastavnik objašnjava pojam težišta – tačke u kojoj djeluje ukupna težina tijela. Kod pravilnih tijela (štap, pravougaona ploča, krug) težište je u geometrijskom središtu. Kod nepravilnih tijela mora se tražiti. Uvodi metodu vješanja s viskom. Pita: „Zašto visak uvijek visi ravno prema dole? Šta nam to govori o smjeru sile teže?“

Aktivnost 3 Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa dobija drugačije izrezanu kartonsku ploču, konac s utegom (visak) i iglicu. Metoda rada: Korak 1 – objesiti pločicu na tačku A i pustiti da se umiri. Korak 2 – postaviti visak uz pločicu i nacrtati vertikalnu liniju. Korak 3 – objesiti pločicu na tačku B i ponoviti postupak. Korak 4 – težište (T) je presjek linija. Korak 5 – provjeriti balansiranjem na prstu. Nastavnik obilazi grupe i pita: „Gdje je vaše težište? Iznenađuje li vas taj položaj? Zašto je tamo, a ne negdje drugdje?“

Aktivnost 4 Svaka grupa pokazuje ploču i pronađeno težište. Nastavnik bilježi da su sve ploče različitog oblika, da sve imaju težište, ali da se ono nalazi na različitom mjestu. Pita: „Je li iko od vas imao ‘lakšu’ ploču? Šta nam to govori?“ Pravila grupe: (1) Svako ima ulogu – jedan drži, jedan crta, jedan prati visak, jedan bilježi. (2) Ako prva dva pokušaja nisu dala dobro težište, isprobajte treću tačku. (3) Zapišite i koliko pokušaja je trebalo, to je dio rezultata.

Aktivnost 5 Nastavnik pita: „Rekli ste da i vi imate svoju tačku ravnoteže. Je li uvijek na istom mjestu ili se mijenja?“ Nakon kratke rasprave zaključuje: „U fizici svako tijelo traži svoju tačku ravnoteže i ta tačka ovisi o obliku tijela, o tome kakvo ono jest. U životu je isto – ravnoteža nije ista za sve i to je u redu.“ Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi: Kartonske ploče nepravilnog oblika (jedna po grupi), konac s utegom (visak), igle ili čavlići za vješanje, ravnalo, olovka, tabla i kreda. **Napomena:** Ploče svaka grupa može izrezati sama na početku časa – to je već dio istraživanja.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Poluga

Ciljevi i ishodi učenja: Da učenici kroz eksperiment i matematičku formulu savladaju pojam poluge i uslov njene ravnoteže, istovremeno razvijajući osjećaj za pravednost kroz uvid da mala sila na dugom kraku može imati jednaku važnost kao velika sila na kratkom. **Ishodi:** Učenik razumije pojam poluge kao jednostavne mašine i poznaje uslov ravnoteže poluge ($F_1 \times l_1 = F_2 \times l_2$); zna primijeniti zakon poluge u računskim zadacima i prepoznaje vrste poluga u svakodnevnom životu; razvija osjećaj za pravednost kroz razumijevanje da ravnoteža zahtijeva uvažavanje svake strane te da mala sila na dugom kraku može biti jednako važna kao velika sila na kratkom.

Međupredmetna povezanost: Matematika kroz proporcionalnost i jednadžbe. Historija na primjeni poluge u starom vijeku.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Poluga uči da ravnoteža ne znači jednakost sila, nego jednakost momenata. Svaki glas, bez obzira na veličinu, može pokrenuti promjenu ako ima dovoljno prostora (kraka).

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik donosi kratki štap i kaže: „Arhimed je rekao: Dajte mi oslonac i dovoljno dugu polugu, premjestit ću Zemlju. Šta mislite, je li to moguće?“ Kratka rasprava – učenici izražavaju mišljenja bez ispravljanja. Zatim pita: „Poznajete li situaciju u kojoj je jedna osoba, iako manja ili slabija, uspjela nešto promijeniti? Kako joj je to pošlo za rukom?“ Učenici daju primjere. Nastavnik zaključuje: „Fizika ima odgovor – i taj odgovor govori nešto važno o moći i pravednosti.“ **Napomena za nastavnike:** Analogija između zakona poluge i pravednosti jedan je od najljepših primjera mirovne pedagogije u fizici. Ključna poruka nije da je svako jednak, nego da svako, na pravom mjestu i s dovoljno prostora, može biti odlučujući. Pustite učenike da sami dođu do ove poante kroz eksperiment.

Aktivnost 2 Nastavnik postavlja ravnalo na oslonac i stavlja utege s obje strane. Demonstrira uslov ravnoteže: $\mathbf{F_1 \times l_1 = F_2 \times l_2}$. Pita: „Šta se mora promijeniti da manjem utegu bude ravnoteža s većim? Gdje ga moramo staviti?“ Uvodi pojam momenta sile. Pokazuje primjere iz svakodnevnog života: makaze, klackalica i autodizalica.

Aktivnost 3 Učenici rade u grupama od četiri člana. Svaka grupa dobija ravnalo (polugu), oslonac i set utega različitih masa. Zadatak je: (a) postaviti ravnalo na oslonac u sredini i dodavati utege dok se ne postigne ravnoteža te izmjeriti krakove l_1 i l_2; (b) pomaknuti oslonac s centra i uočiti šta se mijenja; (c) provjeriti da li vrijedi $\mathbf{F_1 \times l_1 = F_2 \times l_2}$; (d) odgovoriti na pitanje: „Koji uteg je ‘jači’? Je li to pravedno?“ Pravila grupe: (1) Svako ima ulogu – jedan postavlja utege, jedan mjeri krakove, jedan računa, jedan bilježi. (2) Ako neko ima drugačiju ideju, isprobajte je, ne odbacujte. (3) Kad postignete ravnotežu, slavite zajedno – to je grupni uspjeh. Nastavnik obilazi grupe i pita: „Koji uteg je morao biti dalje? Zašto? Šta to govori o malim i velikim silama?“

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju rezultate i zaključke.

Aktivnost 5 Nastavnik pita: „Sada kada znate zakon poluge – je li Arhimed imao pravo?“ Nakon rasprave dodaje: „U životu, krak je prostor koji imamo – glas, uticaj, mogućnost. Koliko je dugačak vaš krak ovisi o tome koristite li ga.“ Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi: Ravnalo (poluga), oslonci (olovke ili gumica), set utega različitih masa (jedan po grupi), ravnalo za mjerenje krakova, kalkulator, tabla i kreda. **Napomena:** Umjesto utega mogu se koristiti novčići iste mase ili kesice s pijeskom poznate mase.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Zakon održanja energije

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je osposobiti učenika da na primjerima iz svakodnevnog života primijeni zakon održanja energije. **Ishodi:** Učenik izračunava kinetičku, potencijalnu i ukupnu mehaničku energiju, uočavajući da je ukupna mehanička energija stalna; uočava da u okruženju energija prelazi iz jednog oblika u drugi ili sa jednog tijela na drugo, pri čemu ukupna vrijednost ostaje nepromijenjena; razvija ekološku osviještenost o energetskim resursima kao i o obnovljivim izvorima energije.

Međupredmetna povezanost: Sa matematikom – pri izračunavanju vrijednosti energije, biologijom – značaj energije za funkcionisanje organizma, kao i za ekologiju kroz primjere obnovljivih izvora energije, sa tehničkim obrazovanjem – primjena zakona održanja energije kod mašina ili uređaja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: ostvaruje se kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja, zajedničko rješavanje zadataka, razumijevanje održanja energije, razvijanje ekološke odgovornosti i zdravih stilova života. Čas se realizuje kroz saradničko i istraživačko učenje uz međusobno poštovanje i aktivno slušanje. Učenici razvijaju odgovornost, toleranciju i nenasilno rješavanje neslaganja tokom rada u grupama. Čas povezuje razumijevanje zakona održanja energije, matematičke proračune, socijalnu saradnju u grupama i emocionalnu refleksiju o važnosti očuvanja energije i zdravih životnih navika.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponoviti pojam i vrste energije, oznake, mjernu jedinicu, formule i zakon održanja energije promjenjujući tehniku grozd. Formirati matične grupe sa po 3 člana, vodeći računa da svaka grupa ima bar po jednog člana koji ima sklonost ka matematici i izradi zadataka.

Aktivnost 2 Učenicima se u grupi dodjeljuju radni zadaci u formi nastavnih listića. Jedan listić sadrži zadatak koji se odnosi na matematički proračun sa primjenom zakona održanja energije u mehanici. Drugi listić sadrži zadatak koji povezuje energetski unos hrane, sa kretanjem čovjeka i metabolizmom. Dakle, učenik je vođen pitanjima i jednostavnim zadacima do zaključka kako postoji povezanost energetskog unosa hrane, fizičkog kretanja čovjeka, funkcionisanja organizma i metabolizma. Omogućiti učenicima da dodatno istraže pojam metabolizma putem internet konekcije, ako im nije dovoljno poznat iz nastave biologije. Treći listić ilustracijom prikazuje zakon održanja energije kod primjene električne energije u domaćinstvu. Ponuđene su slike različitih izvora energije, kao i različiti potrošači. Učenici treba da zaključe kako energija prelazi iz jednog oblika u drugi i sa jednog tijela na drugo, kao i da postoje obnovljivi izvori energije. Učenici u matičnoj grupi vrše raspodjelu zadataka i nakon toga prelaze da izrađuju zadatke u ekspertske grupe. Formiraju se tri ekspertske grupe. Prva grupa rješava računski zadatak, druga grupa rješava zadatak sa drugog listića, a treća grupa analizira ilustracije sa trećeg nastavnog listića. Zadatak ekspertskih grupi nije samo da riješe zadatke, već imaju i zadatak i kako da rezultate predstave po povratku u matične grupe.

Aktivnost 3 Po povratku iz ekspertskih grupa u matične grupe učenici imaju zadatak da svako ostatku svoje matične grupe predstavi rješenja i rezultate do kojih je došao u ekspertskoj grupi. Svaka matična grupa na kraju treba da uoči u svakodnevnici primjer primjene zakona održanja energije.

Potrebni resursi: Papir, markeri, pristup internetu

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Treći Njutnov zakon

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenika da primjenjuje treći Njutnov zakon kako bi olakšao svakodnevnicu analizirajući primjere njegove primjene. **Ishodi:** Učenik će definisati treći Njutnov zakon, kao i pojmove sile akcije i reakcije. Učenik uočava da u okruženju postoji mnogo primjera primjene trećeg Njutnovog zakona. Učenik će biti osviješten o univerzalnosti primjene trećeg Njutnovog zakona od balona do modernog reaktivnog pogona.

Međupredmetna povezanost: Tehničko obrazovanje – primjena zakona u domaćinstvu. Fizičko vaspitanje – primjena zakona pri skoku ili trčanju tako što će uočiti da, ako jače nogom djeluje na podlogu, ona će ga i više odbaciti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz saradničko učenje u paru, zajedničko analiziranje primjera i vježbanje kulture dijaloga. Čas se realizuje kroz saradničko i istraživačko učenje uz međusobno poštovanje i aktivno slušanje, pri čemu učenici razvijaju odgovornost, toleranciju i nenasilno rješavanje neslaganja tokom rada u parovima. Čas povezuje razumijevanje primjene trećeg Njutnovog zakona i socijalnu saradnju u parovima i između parova.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Koristeći PRO-PRO model postaviti pitanje za učenike u kojem treba da predvide šta će se desiti ako su dva učenika na rolerima, na određenoj međusobnoj udaljenosti i drže se za krajeve užeta, a zatim prvi učenik privlači drugog. Nakon kraće diskusije izvesti ogled sa dva učenika na rolerima. Važno je da ostali učenici uoče da će se istovremeno kretati i prvi i drugi učenik jedan prema drugom. Učenicima se postavljaju pitanja koja se odnose na pravac i smjer kretanja učenika, ko djeluje na učenike pri njihovom kretanju, kao i pravac i smjer tih djelovanja.

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u parove. Dodijeljeni su im nastavni listići sa primjerima iz svakodnevnice. Njihov zadatak je da zajednički analiziraju primjere i izdvoje četiri primjera na osnovu kojih će popuniti organizer „Upoređivanje pojmova", pri čemu će u prvoj koloni opisati detaljno kako prvo tijelo djeluje na drugo, a u drugoj koloni kako drugo tijelo djeluje na prvo. Na ovaj način učenici dolaze do pojmova sile akcije i reakcije i njihovog prepoznavanja. Nekoliko učenika pročita svoje primjere, a zatim i ostali učenici koji su obrađivali primjere koji nisu već pročitani. Na primjerima definisati silu akcije i silu reakcije. Pitati učenike da li iz primjera mogu zaključiti kakav je pravac i smjer sile akcije i reakcije. Zaključak zapisati na tabli.

Aktivnost 3 Koristiti PRO-PRO model kombinujući ga sa jednostavnim ogledom. Podignuti ruke u visini ramena i vrhovima prstiju jedne ruke „zakačiti" za vrhove prstiju druge ruke, slično kao dva dinamometra kada se demonstrira treći Njutnov zakon. Pitati učenike šta će se desiti sa desnom rukom ako se opusti, a lijevom rukom se povlači na lijevu stranu. Nakon nekoliko predviđanja od strane učenika pustiti ih da i sami izvedu ogled. Postavljati pitanja: Koja sila se javlja u lijevoj ruci, a koja u desnoj? Kakve su te sile međusobno? Šta bi se desilo ako bi jedna od tih sila bila većeg intenziteta? Voditi učenike do zaključka da sila akcije i reakcije imaju jednake intenzitete. Zaključak potvrditi i eksperimentalno tako što se dva dinamometra zakače i povuku u suprotnim smjerovima te zapisati na tabli. Pitati učenike da li se djelovanja dešavaju istovremeno.

Aktivnost 4 Na osnovu zaključaka iz prethodne dvije aktivnosti definisati treći Njutnov zakon. Navesti nekoliko primjera koji se ne odnose na treći Njutnov zakon, npr. tuča između dva učenika, što učenici često navedu kao primjer. Za domaću zadaću učenici trebaju uočiti u okruženju primjer primjene trećeg Njutnovog zakona i popuniti organizer u prilogu 5b.

Potrebni resursi: Organizeri, roleri, uže, dva dinamometra.

Besim Muminović

Predmet/Razred: Fizika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Zvučni talasi

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja

Cilj časa je da učenici kroz eksperiment i formulu savladaju pojam zvučnih talasa i odnos između frekvencije i visine tona, istovremeno razvijajući aktivno slušanje i uvid da harmonija nastaje saradnjom različitih glasova. **Ishodi:** Učenik: razumije pojam zvučnog talasa kao mehaničkog longitudinalnog talasa; poznaje vezu između frekvencije, talasne dužine i brzine zvuka ($v = f \times \lambda$);

-zna da različite frekvencije daju različite tonove i da svaki izvor zvuka ima svoju karakterističnu boju tona; razvija vještinu aktivnog slušanja, uvažavanja različitih perspektiva i razumijevanja da harmonija nastaje saradnjom različitih glasova u fizici i životu.

Međupredmetna povezanost: Muzička kultura kroz harmoniju i instrumente. Biologija na primjeru građe uha i čulo sluha.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Različite frekvencije su metafora različitih ljudi – svaka je vrijedna. Aktivno slušanje temelj je razumijevanja. Harmonija nije jednoglasje, već nastaje kad različiti glasovi sarađuju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik reproducira tri zvučna isječka: kakofoniju, jedan čist ton i harmoničnu muziku s više instrumenata. Nakon svakog ide kratka tišina. Pita: "Šta ste osjetili?" Učenici slobodno govore, nastavnik pažljivo sluša, ne prekida, ne vrednuje. Zatim: "Da biste čuli orkestar, morali ste slušati, ne samo čuti. Čuti je pasivno, slušati je aktivno." Uvodi temu: "Zvučni talasi se razlikuju frekvencijom. Ta različitost, kad se uskladi, daje harmoniju, u muzici i odnosima."

NAPOMENA ZA NASTAVNIKE: Priprema ima tri mirovnopedagoška sloja u različitim fazama: u uvodu različitost kao vrijednost, u eksperimentu slušanje kao vještina, u zaključku harmonija kao plod saradnje. Ne izričite ih odjednom – pustite svaki da izraste iz fizike kojom je okružen.

Aktivnost 2 Demonstracija: Nastavnik definira zvučni talas: mehanički longitudinalni talas nastao oscilovanjem izvora. Veličine: frekvencija (f, Hz), talasna dužina (λ, m), brzina zvuka ($v \approx 340$ m/s). Formula: $v = f \times \lambda$. Demonstrira visoke i niske tonove. Pita: "Koji je ton 'bolji'?" Odmah naglašava: "Fizika ne odgovara na to. Svaki ton je jednako ispravan."

Aktivnost 3 Grupni eksperiment : Grupe od 4 učenika. Materijal: ravnalo za rub stola, bočice s vodom ili gumica različite debljine. **ZADATAK**: (a) Istražiti kako se ton mijenja s duljinom titrača. (b) Poredati izvore od najnižeg do najvišeg tona. (c) Svaki član odabire "svoj" ton i objašnjava zašto. (d) Svi tonovi zajedno, opisati što čujete.

NAPOMENA ZA NASTAVNIKE: Korak (c) je ključan mirovnopedagoški moment – ne komentarajte izbore učenika. U koraku (d), ako zvuči neskladno, pitajte: "Šta bi trebalo promijeniti da zvuči harmoničnije? Tko bi morao što prilagoditi?"

PRAVILA GRUPE (na tabli):

(1) Slušajte jedni druge – ne samo čujte.

(2) Svaki ton i svako mišljenje zaslužuje biti saslušano.

(3) Tražite harmoniju, ne jednoglasje.

Aktivnost 4 Prezentacija: Grupe dijele fizikalne rezultate i iskustvo sviranja zajedno.

Aktivnost 5 Nastavnik: "U orkestru nitko ne pokušava zvučati kao drugi. Svi slušaju jedni druge i iz toga nastaje harmonija." Pita: "Šta je u vašoj grupi bio 'dirigent'? Je li netko morao prilagoditi ton? Kako ste se osjećali?" Zaključuje: "Harmonija ne traži da svi budete isti , traži da se slušate."

Učenici popunjavaju evaluacijski listić.

Potrebni resursi Zvučna viljuška ili instrument (demonstracija), zvučnik za reprodukciju tona, ravnalo pričvršćeno za rub stola (jedna po grupi), bočice s vodom ili gumica različite debljine, tabla i kreda.

NAPOMENA Aplikacija na mobitelu za generiranje tona (npr. Online Tone Generator) može zamijeniti sve instrumente.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Provjera Omovog zakona

Ciljevi i ishodi učenja: Da učenici provjere zavisnost jačine električne struje od napona mjereći vrijednosti pomenutih veličina u prostom električnom kolu. **Ishodi:** Učenik će biti sposoban da jačinu električne struje vidi kao veličinu direktno proporcionalnu električnom naponu na krajevima uređaja, grafički predstavi zavisnost električne struje od napona koristeći grafikon linearne funkcije, razlikuje realni i računarski eksperiment, a samim tim realni i virtuelni svijet, vodi konstruktivan razgovor o rješavanju problema uvažavajući drugačija mišljenja i sagledavajući problem iz drugog ugla, te uoči kako rješenja problema zavise od različitih ishodišta i mogućnosti.

Međupredmetna povezanost: Sa matematikom kroz proračune i konstrukciju grafikona, primjenjujući grafikon linearne funkcije; informatikom zbog korištenja simulacija; tehničkim obrazovanjem zbog elemenata električnog kola.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici se dogovaraju, raspoređuju obaveze u grupi, uočavaju da se na različitim putevima i pod različitim okolnostima pronalaze različita rješenja, da postoje drugačija opravdana rješenja i da ih prihvate.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponoviti elemente prostog električnog kola u paru sa drugom iz klupe na način da jedan učenik navede jedan element, a drugi drugi i tako redom dok ne nabroje sve elemente. Na sličan način ponavljaju simbole za elemente kola. Prvo jedan učenik nacrta simbol, a drugi treba da prepozna simbol i obrnuto. Nakon toga skiciraju šemu prostog strujnog kola, tako da jedan učenik ucrta jedan element, drugi sljedeći, sve do konačne slike. Tehnikom „Grozd" ponoviti gradivo iz nižih razreda koje se odnosi na tačnost rezultata mjerenja i šta sve utiče na tačnost rezultata mjerenja.

Aktivnost 2 Objasniti tok časa učenicima tako što sastavljaju električno kolo prema uputstvu sa nastavnog listića. Učenici se dijele u dvije grupe: prva grupa sastavlja prosto električno kolo pomoću laboratorijske opreme, a druga pomoću simulacije. Električno kolo se sastoji od izvora (sa potenciometrom), sijalice, provodnika, prekidača, ampermetra i voltmetra. Unutar grupe učenici se dogovaraju ko će sastavljati strujno kolo, ko će vršiti mjerenje, a ko crtati grafikon.

Aktivnost 3 Podjela materijala učenicima. Učenici spajaju strujno kolo i vrše mjerenje jačine električne struje pri promjeni električnog napona na sijalici. Na osnovu pet mjerenja crtaju volt-ampernu karakteristiku na milimetarskom papiru. Obje grupe imaju iste radne zadatke, ali prva radi sa realnom opremom, a druga sa simulacijom. Ukoliko učenici u prvoj grupi dobiju rezultat koji značajno odstupa od ostalih, podsjetiti ih da treba da ponove mjerenja kako su to učili u prethodnim razredima.

Aktivnost 4 Prezentacija rezultata svake grupe u formi grafikona, tzv. volt-amperska karakteristika. Učenici upoređuju radove, odnosno položaj eksperimentalnih tačaka u odnosu na grafikon. Kroz razgovor učenici zaključuju zašto je grafikon kod grupe sa simulacijom idealan, odnosno zašto sve eksperimentalne tačke leže na istom grafikonu, dok kod grupe sa laboratorijskom opremom postoje odstupanja eksperimentalnih tačaka. Podsjetiti učenike da u realnom eksperimentu ne postoji 100% tačan mjerni instrument i da se otpornost sijalice mijenja sa promjenom temperature. Napraviti poređenje realnog i virtuelnog svijeta kao idealizovanog. Navesti učenike da shvate da i u životu, ako nemamo idealne uslove, smanjena nam je mogućnost da ostvarimo bolje rezultate i da ne treba da obezvređujemo druge u sličnoj poziciji, već da im treba pomoći. Iskoristiti konkretne situacije, npr. sport – ako imamo uslove za trening ili ne, obrazovanje – rezultati učenika u zavisnosti od toga imamo li dobre nastavnike i sl., kao i situacije u kojima se učenici međusobno ismijavaju.

Aktivnost 5 Za domaću zadaću učenici sa grafikona određuju vrijednost električnog otpora sijalice.

Potrebni resursi: Pristup internetu zbog besplatnih simulacija na PhET Colorado, „Dizajniranje strujnih krugova – virtuelni laboratorij" (postoji i mogućnost da se simulacije preuzmu i koriste bez interneta), milimetarski papir, provodnici, izvor električne struje sa potenciometrom (može i izvor i otpornik promjenljivog otpora), električna sijalica, voltmetar i ampermetar.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Mjere opreza pri rukovanju sa električnom strujom

Ciljevi i ishodi učenja: Da učenici znaju kako i kada dolazi do strujnog udara, mjere bezbjednosti koje se poduzimaju radi sprečavanja udara, kao i pravilnu pomoć unesrećenom. **Ishodi:** Učenik je upoznat sa činjenicom da je ljudsko tijelo provodnik, navodeći dejstva električne struje na ljudsko tijelo. Učenik razumije zašto je važno pridržavati se sigurnosnih pravila i propisa kod rada sa električnom strujom kako bi se spriječile ozljede i nesreće, navodeći date mjere i pravila. Učenik prepoznaje situacije u kojima postoji rizik od strujnog udara, kao i osnovne mjere opreza za siguran rad sa električnom strujom, od nošenja zaštitne opreme do korištenja sigurnosnih uređaja. Učenik opisuje pravilan način postupanja u slučaju strujnog udara ili druge nezgode vezane za električnu struju.

Međupredmetna povezanost: Sa biologijom – zbog građe ljudskog tijela, tj. činjenice da je ljudsko tijelo provodnik, dejstva električne struje na ljudsko tijelo i mjera postupanja pri pružanju prve pomoći; sa tehničkim obrazovanjem – konstrukcija uređaja sa zaštitom od strujnog udara.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Rad u grupi podstiče učenike da sarađuju, slušaju jedni druge, dijele ideje i zajednički rješavaju probleme. To razvija vještine koje su važne za nenasilnu komunikaciju. Mjere sigurnosti nisu važne samo za pojedinca, nego i za sigurnost cijele grupe. Učenici uče da su njihova odgovornost i briga o sigurnosti drugih ključne za zajedničku sigurnost. Dok raspravljaju i dogovaraju se o pravilima i mjerama opreza, učenici razvijaju empatiju i shvataju kako njihovi postupci utiču na druge.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici se dijele u grupe po 4–5 članova. Pravilo za način podjele nije važno, može npr. biti izborom papirića sa oznakom grupe.

Aktivnost 2 U svakoj grupi učenici ponavljaju pojmove o provodnicima i izolatorima, navodeći nekoliko primjera provodnika i izolatora. Svaka grupa navodi po jedan primjer za provodnik i izolator, koji se zapisuje na tabli. Primjeri se ne mogu ponavljati i redoslijed se ponavlja dok ne dobijemo pet primjera za provodnike i izolatore.

Aktivnost 3 Učenici zajedno analiziraju tekst iz udžbenika i daju odgovore na sljedeća pitanja:

- Zašto je ljudsko tijelo dobar provodnik?
- Kakav uticaj električna struja ima na ljudsko tijelo?
- Kakav uticaj na ljudsko tijelo imaju određene vrijednosti električne struje?
- Koje se mjere bezbjednosti preduzimaju kako bi se zaštitili od strujnog udara?
- Kako pomoći unesrećenom u slučaju strujnog udara?

Aktivnost 4 Svaka grupa predstavlja odgovor na jedno pitanje, a nakon toga ostale grupe komentarišu, dopunjuju i analiziraju.

Aktivnost 5 Učenici u grupi osmišljavaju konkretnu situaciju u kojoj bi moglo doći do strujnog udara i, uvodeći dramaturgiju, dijele uloge u datoj situaciji kako bi izveli „nijemi" performans strujnog udara.

Aktivnost 6 Svaka grupa izvodi performans, a ostali učesnici pogađaju i opisuju dati slučaj strujnog udara, navodeći da li se pravilno postupilo u pružanju pomoći.

Potrebni resursi: Papir, markeri, udžbenik.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Optički instrumenti

Ciljevi i ishodi učenja: Da učenici uoče kako optička sočiva, ogledala, prizme i planparalelne ploče imaju praktičnu primjenu. **Ishodi:** Učenik objašnjava princip uvećanja kod lupe definišući daljinu jasnog vida. Učenik je upoznat sa načinom korekcije vida primjenjujući sabirna i rasipna sočiva uz prepoznavanje značaja „+“ i „–“ dioptrije. Prepoznajući fotografski aparat kao tehničku kopiju oka, učenik objašnjava način formiranja slike kod aparata. Učenik razumije građu oka kao optičkog sistema, uočavajući kako se mijenja žižna daljina oka akomodacijom u zavisnosti od udaljenosti predmeta. Učenik uočava primjenu optičkih sočiva, ogledala, prizmi i planparalelnih ploča za izradu dvogleda i teleskopa. Primjenjujući sistem dva sabirna sočiva, učenik objašnjava način uvećanja kod mikroskopa.

Međupredmetna povezanost: Sa biologijom – zbog građe oka i mikroskopa; sa geografijom – primjena teleskopa; sa tehničkim obrazovanjem – konstrukcija optičkih instrumenata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja i zajedničko rješavanje zadataka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici u paru popunjavaju organizer „Sličnosti i razlike“ tako da jedan popunjava za optičko sočivo i ogledalo, a drugi za planparalelnu ploču i prizmu. Nakon toga međusobno jedan drugom objašnjavaju organizere.

Aktivnost 2 Podijeliti učenike tako da bude po pet članova u matičnoj grupi. Podjela se može izvršiti na bilo koji način, npr. po datumu rođenja. U matičnoj grupi učenici dijele ekspertske uloge za:

1. Oko;
2. Lupu;
3. Mikroskop;
4. Fotografski aparat i dvogled;
5. Teleskop.

Aktivnost 3 Učenici se grupišu u ekspertske grupe. Na osnovu ponuđenih nastavnih listova izdvajaju važne informacije koje treba da predstave u matičnim grupama i dogovaraju se o načinu predstavljanja rezultata u matičnoj grupi.

Aktivnost 4 Po povratku iz ekspertskih grupa u matične grupe učenici imaju zadatak da svako ostatku svoje matične grupe predstavi princip rada pojedinog optičkog instrumenta koji je detaljno analizirao u ekspertskoj grupi. Svaka matična grupa na kraju treba da primijeni naučeno pri objašnjenju primjene ili eventualnoj analizi izrade primjera koji dobije na kartici. Moguće je, ukoliko u učionici postoji projektor, da učenici uoče optičke dijelove. Karticu „periskop“ dodijeliti za dvije grupe. Kartice sadrže slike periskopa, projektora, kamera opskura i kaleidoskop. Svaka grupa analizira primjenu i mogućnost izrade.

Aktivnost 5 Za domaću zadaću učenici u grupama izrađuju po jedan instrument ponuđen u aktivnosti 4. Grupe ne moraju biti sa časa, već mogu biti formirane prema mjestu stanovanja, druženju i slično.

Potrebni resursi: Papir, markeri.

Mirjana Danilović

Predmet/Razred: Fizika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Zaštita od radioaktivnog zračenja

Ciljevi i ishodi učenja: Ekološki osvijestiti učenike kako bi bili svjesni značaja poštovanja mjera sigurnosti pri upotrebi i prometu radioaktivnih materija. **Ishodi:** Učenik je upoznat sa štetnosti radioaktivnog zračenja, objašnjavajući štetnost radioaktivnog zračenja kod pojedinih vrsta zračenja. Učenik uočava značaj mogućnosti primjene radioaktivnog zračenja uz poštovanje mjera sigurnosti. Učenik je svjestan mogućnosti zloupotrebe radioaktivnih izotopa, uočavajući značaj kontrole prometa istih na državnom nivou. Učenik će biti ekološki osviješten o sigurnosti pri rukovanju i prometu radioaktivnih izotopa, navodeći mjere sigurnosti.

Međupredmetna povezanost: Sa biologijom – uticaj radioaktivnog zračenja na žive organizme, u direktnom izlaganju izvoru i kroz lanac ishrane; sa hemijom – imenovanje određenih izotopa i karakteristika jezgra, kao što su redni i maseni broj jezgra; sa demokratijom i građanskim obrazovanjem – upoznavanje sa agencijom koja kontroliše promet radioaktivnih materija; sa geografijom – uticaj vjetrova i vremenskih prilika na širenje radioaktivne prašine, sapiranje radioaktivnih materija u dublje slojeve Zemlje i u sistem podzemnih voda.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja, zajedničko rješavanje zadataka, razumijevanje značaja radioaktivnosti u savremenom svijetu, razvijanje ekološke odgovornosti i emocionalne refleksije na primjerima korištenja nuklearnih bombi. Čas se realizuje kroz saradničko i istraživačko učenje uz međusobno poštovanje i aktivno slušanje, uočavajući kako posljedice neznanja i neosviještenosti mogu biti dalekosežne i u vremenskom i geografskom smislu. Čas povezuje razumijevanje značaja zakonskih rješenja i poštovanja primjene zakona za promet radioaktivnih materija, međudržavne saradnje, kao i posljedica korištenja nuklearnog oružja ili vršenja nuklearnih probi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Neka učenici tehnikom „Grozd" ponove radioaktivno zračenje.

Aktivnost 2 Podijeliti učenike tako da bude po pet članova u matičnoj grupi. U matičnoj grupi podijele ekspertske uloge za:

1. istorijski osvrt na otkriće štetnosti radioaktivnog zračenja;
2. uticaj radioaktivnosti na žive organizme;
3. radioaktivnost u lancu ishrane – misterija radioaktivnih svinja;
4. radioaktivnost u okruženju;
5. rad Agencije za kontrolu radioaktivnih materija.

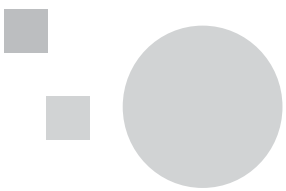
Aktivnost 3 Učenici se grupišu u ekspertske grupe u kojima izdvajaju važne informacije koje treba da predstave u matičnim grupama i dogovaraju se o načinu predstavljanja rezultata u matičnoj grupi. Informacije su učenicima dostupne u formi nastavnih listova u kojima su ponuđeni članci o radijum djevojkama, njemačkim radioaktivnim svinjama ili informacije o DRNAB.

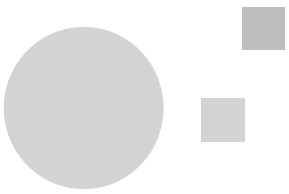
Aktivnost 4 Po povratku iz ekspertskih grupa u matične grupe učenici imaju zadatak da svako ostatku svoje matične grupe predstavi rješenja i rezultate do kojih je došao u ekspertskoj grupi. Svaka matična grupa na kraju treba da primijeni naučeno pri objašnjenju primjera koje dobije na kartici. Na kartici mogu biti navedeni primjeri kao što su primjena zračenja kod konzerviranja hrane, kod liječenja onkoloških pacijenata, karbonatno datiranje, posljedice rata itd.

Potrebni resursi: Papir, markeri.

Predmetna nastava
Biologija

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Izrada predmeta od recikliranog materijala (hranilice za ptice)

Ciljevi i ishodi učenja: Izradom hranilice za ptice od recikliranog materijala razvijati sposobnost praktične primjene znanja o reciklaži, zaštiti životinja i odgovornom odnosu prema okolišu. **Ishodi:** Kreira funkcionalnu hranilicu za ptice od recikliranog materijala primjenjujući upute za rad. Procjenjuje značaj reciklaže i ponovne upotrebe materijala za očuvanje okoliša i zaštitu ptica.

Međupredmetna povezanost: Tehnička kultura – izradom hranilice za ptice od recikliranog materijala učenici povezuju znanja o zaštiti prirode i održivom razvoju sa obradom i oblikovanjem materijala u funkcionalan proizvod. Likovna kultura – ukrašavanjem hranilice za ptice i izradom ekoloških poruka učenici razvijaju kreativno izražavanje, maštovitost i estetsku osjetljivost.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvija se odgovoran odnos prema prirodi kroz razumijevanje značaja reciklaže, očuvanja okoliša i brige o pticama i drugim živim bićima, kao i svijest o važnosti održivog i odgovornog odnosa prema prirodnom okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku časa učenici predstavljaju kratke informacije o otpadu, reciklaži i ponovnoj upotrebi materijala. Kroz razgovor izdvajaju značaj pravilnog odvajanja otpada i njegov uticaj na očuvanje okoliša. Nastavnik potom primjenjuje strategiju „Oluja ideja", tokom koje učenici navode primjere različitih vrsta otpada i predlažu načine njihove ponovne upotrebe. Na osnovu učeničkih prijedloga razgovaraju o tome kako se reciklirani materijali mogu iskoristiti za izradu korisnih predmeta, nakon čega nastavnik uvodi temu časa „Izrada hranilice za ptice od recikliranog materijala".

Aktivnost 2 Nastavnik demonstrira postupak izrade hranilice za ptice koristeći plastičnu flašu kao primjer ponovne upotrebe materijala te učenicima dijeli pisane upute za rad (Prilog 1). Učenici rade u grupama od 3 do 5 članova. Svaka grupa izrađuje jednu hranilicu za ptice koristeći plastične boce zapremine 1,5 do 2 litra, prethodno oprane i osušene, uz primjenu odgovarajućeg pribora za rad. Učenici na dvjema suprotnim bočnim stranama boce, u njenoj donjoj polovini, flomasterom označavaju mjesta za dva kružna otvora promjera 4–5 cm, kroz koje ptice mogu pristupiti hrani. Označene otvore izrađuju makazama ili skalpelom, uz nadzor nastavnika. Ispod svakog većeg otvora učenici pomoću šila izrađuju po jedan manji otvor za provlačenje drvenog štapića, koji služi kao mjesto za slijetanje ptica. U gornjem dijelu boce, ispod grlića, pomoću šila izrađuju još dva manja otvora kroz koja provlače žicu ili kanap za pričvršćivanje hranilice. Flašu pune sjemenkama do nivoa donjih većih bočnih otvora kroz koje ptice pristupaju hrani. Hranilicu ukrašavaju ekološki prihvatljivim materijalima, a na hamer papiru formata A3 izrađuju dvije do tri ekološke poruke o zaštiti ptica i očuvanju prirode.

Aktivnost 3 „Galerijska šetnja" – izrađene hranilice i hamer-papiri sa ekološkim porukama izlažu se na stolovima u učionici. Po jedan predstavnik svake grupe ostaje pored svog rada i ukratko predstavlja izrađenu hranilicu i ekološke poruke. Ostali učenici obilaze radove „kao u galeriji", posmatraju različite načine izrade i čitaju ekološke poruke.

Aktivnost 4 Učenici postavljaju izrađene hranilice na odgovarajuća mjesta u školskom dvorištu i razgovaraju o značaju brige o pticama i očuvanja prirode. Tokom narednih časova biologije učenici će obilaziti hranilice i dopunjavati ih hranom, čime razvijaju odgovoran odnos prema prirodi i živim bićima.

Potrebni resursi: Plastične flaše (1,5 l ili 2 l), drveni štapići, makaze/skalpel, šilo, kanap/žica, sjemenke za ptice, ekološki dekorativni materijali, hamer-papiri A3 formata, flomasteri/bojice.

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Fizičke i hemijske osobine vode i zraka

Ciljevi i ishodi učenja: Izvođenjem i posmatranjem ogleda upoznati učenike sa osnovnim fizičkim i hemijskim osobinama vode i zraka kao životnih sredina, uočiti njihove sličnosti i razlike te povezati prilagođenost organizama uslovima života u tim sredinama. **Ishodi:** Analizira fizičke i hemijske osobine vode i zraka na osnovu opažanja i rezultata izvedenih ogleda. Povezuje osobine vode i zraka sa prilagođenošću organizama uslovima života u različitim sredinama. Procjenjuje značaj očuvanja čistog zraka i vode za život organizama i zdravlje ljudi.

Međupredmetna povezanost: B/H/S jezik i književnost – Učenici iznose zapažanja i formulišu zaključke na osnovu rezultata ogleda. Tjelesni i zdravstveni odgoj – Učenici prepoznaju značaj čiste vode i zraka za zdravlje i fizičku aktivnost.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas podstiče razvijanje odgovornog odnosa prema prirodi kroz razumijevanje značaja vode i zraka za život živih bića. Učenici prepoznaju važnost očuvanja prirodnih resursa i njihov doprinos kvalitetu života i dobrobiti zajednice.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik primjenjuje metodu „Razmisli – spari – razmijeni" radi aktiviranja prethodnih znanja učenika o vodi i zraku. Učenici navode osobine čiste vode i čistog zraka, razmjenjuju odgovore u paru i predstavljaju zaključke razredu. Nastavnik sistematizuje odgovore, bilježi ključne pojmove na tabli i podsjeća učenike na pravila sigurnog rada prije izvođenja ogleda.

Aktivnost 2 Učenici rade u grupama od 5–6 članova na četiri radne stanice. Grupe kružno prelaze sa jedne stanice na drugu, izvode oglede, posmatraju promjene, diskutuju o opažanjima i bilježe zaključke u radni list (Prilog 1). Nastavnik prati rad grupa, usmjerava diskusiju i pruža podršku pri izvođenju ogleda. Fizičke osobine: Vježba A1 (Kvalitativne osobine vode) – učenici posmatraju čistu i zagađenu vodu te porede njihovu boju, prozirnost i miris. Na osnovu opažanja izvode zaključke o osobinama čiste i zagađene vode. Vježba A2 (Kvalitativne osobine zraka) – učenici porede teglu sa čistim zrakom i teglu sa dimom nastalim sagorijevanjem šibice. Posmatraju izgled i miris zraka te bilježe opažanja. Vježba B (Šta je gušće – voda ili zrak?) – učenici spuštaju narandžu s korom i oguljenu narandžu u vodu, posmatraju njihovo ponašanje i izvode zaključke o gustini vode i zraka. Vježba C (Otpor pri kretanju) – učenici upoređuju kretanje plastične igračke kroz zrak i vodu te zaključuju kako različite sredine utiču na kretanje tijela. Hemijske osobine: Vježba D1 (Kisik u zraku) – učenici posmatraju promjene koje nastaju kada se upaljena svijeća prekrije čašom i na osnovu opažanja zaključuju o prisustvu kisika u zraku. Vježba D2 (Gasovi u vodi) – učenici ubacuju šumeću tabletu u vodu, posmatraju oslobađanje mjehurića i zaključuju da voda sadrži rastvorene gasove.

Aktivnost 3 Nastavnik primjenjuje strategiju „Mislio/la sam – sada znam" kako bi učenici uporedili svoja početna znanja sa saznanjima stečenim tokom izvođenja ogleda. Učenici analiziraju rezultate eksperimenata, upoređuju fizičke i hemijske osobine vode i zraka te izvode zaključke o njihovom značaju za život organizama. Najvažnija saznanja bilježe u radni list i povezuju ih sa uslovima života u različitim sredinama.

Potrebni resursi: čaše/tegle, voda, zemlja, sirće, šibice, papir, narandže (jedna s korom i jedna oguljena), plastična igračka, svijeća, Petrijeva posuda, šumeća tableta, radni list i pribor za pisanje.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Štetnost duvanskog dima i psihoaktivnih supstanci

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa štetnim djelovanjem duvanskog dima i psihoaktivnih supstanci na zdravlje čovjeka te razvijati odgovorno ponašanje, sposobnost donošenja zdravih životnih odluka i otpornost na rizična ponašanja. **Ishodi:** Učenik procjenjuje sopstvene životne navike i izbjegava rizična ponašanja; objašnjava šta su psihoaktivne supstance; razlikuje aktivno i pasivno pušenje; navodi posljedice pušenja i korišćenja droga; prepoznaje uticaj vršnjačkog pritiska na donošenje loših odluka.

Međupredmetna povezanost: Fizičko i zdravstveno vaspitanje – razvijanje zdravih životnih navika i prevencija bolesti zavisnosti. Hemija – djelovanje štetnih supstanci na ljudski organizam. Odjeljenska zajednica – vršnjački odnosi, komunikacija i prevencija rizičnih ponašanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju međusobno poštovanje, saradnju i nenasilnu komunikaciju kroz zajednički rad i razgovor o načinima kako se oduprijeti vršnjačkom pritisku i rizičnim ponašanjima. Podstiče se odgovornost prema sopstvenom zdravlju i zdravlju drugih ljudi te razvijanje samopouzdanja i kulture dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje razgovor sa učenicima pitanjima: Zašto ljudi puše? Da li je pasivno pušenje opasno? Zbog čega mladi nekada probaju cigarete ili drogu? Nastavnik pokazuje slike zdravih pluća i pluća pušača. Učenici iznose svoja mišljenja i primjere iz svakodnevnog života. Nastavnik najavljuje nastavnu jedinicu „Štetnost duvanskog dima i psihoaktivnih supstanci" i objašnjava da će učenici učiti o uticaju duvana i droga na zdravlje čovjeka.

Aktivnost 2 Učenici rade metodom recipročno poučavanje. Nastavnik objašnjava učenicima da će tokom časa imati ulogu „malih nastavnika" i pomagati jedni drugima da razumiju tekst. Na tabli zapisuje zadatke učenika – voditelja: kratko prepričaj pročitani dio; postavi pitanja grupi; objasni nejasne dijelove; predvidi šta slijedi u tekstu; zadaj naredni dio za čitanje. Nastavnik demonstrira postupak na kratkom dijelu teksta kako bi učenici razumjeli način rada.

Aktivnost 3 Učenici se dijele u grupe od četiri učenika. Svaka grupa dobija tekst iz udžbenika „Štetnost duvanskog dima i psihoaktivnih supstanci", podijeljen na četiri dijela: psihoaktivne supstance i razlozi zbog kojih mladi počinju da ih koriste; štetnost pušenja i pasivno pušenje; nikotin i posljedice pušenja; droge i posljedice narkomanije. Prvi učenik – voditelj vodi razgovor o prvom dijelu teksta: objašnjava sadržaj svojim riječima; postavlja pitanja grupi; pojašnjava nejasne dijelove; podstiče učenike da predvide sadržaj narednog dijela. Nakon toga naredni učenik postaje voditelj. Postupak se ponavlja dok svi učenici ne budu voditelji. Nastavnik obilazi grupe, prati rad učenika i po potrebi usmjerava razgovor.

Aktivnost 4 Nastavnik postavlja pitanje: „Kako možemo odbiti cigaretu ili drogu, a da ne uvrijedimo drugu osobu i ne izazovemo sukob?" Učenici predlažu odgovore: „Ne želim, to šteti zdravlju.", „Imam druge interese.", „Ne želim ugroziti sebe ni druge." Nastavnik naglašava važnost samopouzdanja, poštovanje tuđih odluka, nenasilnu komunikaciju i odgovornost prema zdravlju drugih ljudi.

Aktivnost 5 Nastavnik zajedno sa učenicima ponavlja najvažnije pojmove: psihoaktivne supstance; nikotin; aktivno i pasivno pušenje; narkomanija; posljedice zavisnosti. Učenici dobrovoljno odgovaraju na pitanja: Šta su psihoaktivne supstance? Zašto je pušenje štetno? Šta je pasivno pušenje? Kako droge utiču na organizam? Kako možemo izbjeći rizična ponašanja? Nastavnik zaključuje da zdrave životne navike i pravilni izbori doprinose očuvanju zdravlja i boljim odnosima među ljudima.

Potrebni resursi: Biljana Lubarda, Ratko Knežić, *Biologija za 6. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025.; slike pluća i zuba pušača i nepušača, tabla i kreda/marker, sveske i pribor za pisanje.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Zavisnost od interneta i elektronskih uređaja

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pozitivnim i negativnim uticajem interneta i elektronskih uređaja na zdravlje čovjeka te razvijati svijest o važnosti umjerenog korišćenja tehnologije i usvajanja zdravih životnih navika. **Ishodi:** Učenik identifikuje elemente zdravog načina života i procjenjuje sopstvene životne navike; objašnjava kako pretjerano korišćenje interneta utiče na zdravlje i ponašanje; navodi načine pravilnog i odgovornog korišćenja tehnologije; razlikuje korisnu i štetnu upotrebu interneta.

Međupredmetna povezanost: Fizičko i zdravstveno vaspitanje – razvijanje zdravih životnih navika i pravilnog korišćenja tehnologije. Informatika – bezbjedna i odgovorna upotreba interneta i elektronskih uređaja. Odjeljenska zajednica – razvoj međuljudskih odnosa i prevencija vršnjačkog nasilja na internetu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju svijest o važnosti stvarne komunikacije, druženja i međusobnog poštovanja. Posebna pažnja posvećuje se pravilnoj komunikaciji na internetu, sprečavanju vrijeđanja i nasilja na društvenim mrežama te razvijanju empatije i odgovornosti prema drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje razgovor sa učenicima pitanjima: Koliko vremena dnevno provodite na telefonu ili računaru? Šta najčešće radite na internetu? Da li biste mogli jedan dan bez telefona? Da li više vremena provodite sa prijateljima uživo ili preko društvenih mreža? Nastavnik zapisuje odgovore učenika na tabli i kratko komentariše koliko tehnologija utiče na svakodnevni život mladih. Najavljuje nastavnu jedinicu „Zavisnost od interneta i elektronskih uređaja" i objašnjava da će učenici učiti kada internet i elektronski uređaji mogu biti korisni, a kada postaju štetni i izazivaju zavisnost.

Aktivnost 2 Učenici rade metodom „Slagalica". Nastavnik objašnjava učenicima da će raditi kao mali stručnjaci. Svaka grupa istražuje jedan dio lekcije, a zatim svoje znanje prenosi drugim učenicima. Učenici se dijele u matične grupe, svaki učenik dobija jedan zadatak, učenici sa istim zadatkom formiraju ekspertne grupe, proučavaju svoj dio lekcije i vraćaju se u matične grupe kako bi prenijeli naučeno ostalim članovima.

Aktivnost 3 Učenici se dijele u grupe od četiri učenika. Svaki učenik dobija jednu ekspertizu. Ekspertna grupa 1 – Koristi interneta i tehnologije: Učenici proučavaju korisne strane interneta i odgovaraju na pitanja: Za šta koristimo internet? Kako tehnologija pomaže u učenju? Koje su dobre strane računara i telefona? Zadatak eksperta je da objasni značaj pravilnog i umjerenog korišćenja interneta. Ekspertna grupa 2 – Zavisnost od interneta i igrica: Učenici proučavaju tekst o pretjeranoj upotrebi interneta i odgovaraju na pitanja: Kako nastaje zavisnost od interneta? Kako pretjerano korišćenje tehnologije utiče na svakodnevni život? Zadatak eksperta je da objasni posljedice prekomjerne upotrebe interneta. Ekspertna grupa 3 – Posljedice po zdravlje: Učenici proučavaju zdravstvene posljedice prekomjerne upotrebe tehnologije: uticaj na vid, nepravilno držanje tijela, umor, nedostatak sna i smanjenu pažnju. Zadatak eksperta je da objasni uticaj elektronskih uređaja na zdravlje. Ekspertna grupa 4 – Zdrave navike i odgovorno korišćenje tehnologije: Učenici razgovaraju o pravilnoj upotrebi tehnologije: ograničavanje vremena provedenog na telefonu, važnost druženja uživo, pravilno sjedenje za računarom i zaštita vida. Zadatak eksperta je da predloži pravila zdravog i odgovornog korišćenja tehnologije.

Aktivnost 4 Učenici koji imaju isti zadatak okupljaju se u ekspertne grupe. Nastavnik obilazi grupe, objašnjava nejasne dijelove, podstiče učenike na učešće, postavlja dodatna pitanja i usmjerava učenike na saradnju i zajedničko donošenje zaključaka. Nakon toga učenici se vraćaju u matične grupe i redom objašnjavaju ostalim članovima ono što su naučili.

Aktivnost 5 Nastavnik postavlja pitanje: „Da li internet i društvene mreže nekada mogu izazvati svađe, vrijeđanje ili nasilje među vršnjacima?“ Učenici razgovaraju o vrijeđanju preko interneta, ružnim komentarima i širenju glasina. Zatim predlažu pravila lijepog ponašanja na internetu: poštovati druge; ne vrijeđati i ne ismijavati druge; koristiti internet za učenje i korisne sadržaje; više vremena provoditi u stvarnom druženju.

Aktivnost 6 Nastavnik zajedno sa učenicima ponavlja najvažnije pojmove: internet; zavisnost; elektronski uređaji; posljedice pretjerane upotrebe tehnologije; zdrave životne navike. Učenici odgovaraju na pitanja: Koje su koristi interneta? Kako nastaje zavisnost od interneta? Koje zdravstvene probleme izaziva pretjerano korišćenje računara? Kako pravilno koristiti tehnologiju? Nastavnik zaključuje da tehnologija može biti korisna ako se koristi odgovorno i umjereno.

Potrebni resursi: Biljana Lubarda, Ratko Knežić, Biologija za 6. razred osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025., slike pravilnog i nepravilnog sjedenja, računari, tabla i marker, papiri za grupni rad, flomasteri, sveske i pribor za pisanje.

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Vanjska i unutrašnja građa lista

Ciljevi i ishodi učenja: Analizirati spoljašnju i unutrašnju građu lista, izraditi privremeni preparat poprečnog presjeka te povezati uočene strukture sa procesima fotosinteze, disanja i transpiracije. **Ishodi:** Opisuje osnovne dijelove spoljašnje građe lista i njihove karakteristike. Izrađuje privremeni preparat poprečnog presjeka lista prema uputama nastavnika. Crta i obilježava osnovne strukture unutrašnje građe lista vidljive pod mikroskopom. Povezuje uočene strukture sa njihovom ulogom u fotosintezi, disanju i transpiraciji.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – Učenici kroz crtanje mikroskopskog preparata lista razvijaju preciznost u posmatranju, prikazivanju oblika, proporcija i rasporeda bioloških struktura. Matematika – Učenici primjenjuju proporcionalne odnose i matematičke operacije prilikom određivanja ukupnog uvećanja mikroskopske slike i poređenja veličine posmatranih struktura.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici sarađuju tokom posmatranja, izrade preparata, mikroskopiranja i razmjene zapažanja. Uvažavaju mišljenja drugih, zajednički donose zaključke i odgovorno koriste laboratorijski pribor, čime razvijaju saradnju, odgovornost i kulturu dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik kroz razgovor aktivira prethodno znanje o građi i funkciji biljnih organa. Učenici posmatraju listove koje su prikupili tokom terenskog zadatka i pripremaju ih za laboratorijsku vježbu. Nastavnik upoznaje učenike sa sadržajem i tokom rada.

Aktivnost 2 Učenici rade u paru te pomoću lupe analiziraju morfološke karakteristike lista: lisna osnova, peteljka, plojka i lisne žile (nervatura). Posmatraju oblik plojke, tip nervature (mrežasta, paralelna, lučna), složenost lista (prost ili složen) te površinsku teksturu epidermisa (glatka, hrapava, prisustvo trihoma), koristeći vizuelnu i taktilnu percepciju. Zajednički izrađuju ilustraciju spoljašnje građe lista u radnom listu (Prilog 1).

Aktivnost 3 Nastavnik podsjeća učenike na ranije obrađene histološke strukture lista: gornja i donja epiderma, palisadni i sunđerasti parenhim, stome i provodni snopići. Učenici koriste fotografiju mikroskopskog poprečnog presjeka (Prilog 2) kao referentni materijal za poređenje sa vlastitim znanjem.

Aktivnost 4 Nastavnik demonstrira postupak izrade poprečnog presjeka lista i podsjeća učenike na mjere opreza pri radu sa oštrim predmetima i staklenim laboratorijskim priborom: pažljivo skalpelom ili žiletom pravi tanak presjek lisne plojke, potom ga pincetom ili preparatnom iglicom prenosi na predmetno staklo, pomoću pipete dodaje kapljicu destilovane vode te preparat prekriva pokrovnim staklom, koje spušta pod uglom od 45°.

Aktivnost 5 Učenik A izrađuje preparat, dok učenik B prati postupak i priprema mikroskop za posmatranje. Nakon izrade preparata učenik B mikroskopira i crta uočene strukture. Zatim zamjenjuju uloge. Zajednički bilježe opažanja, povezuju građu i funkciju uočenih struktura te upoređuju svoja zapažanja sa fotografijom unutrašnje građe lista radi provjere tačnosti.

Potrebni resursi: biljni materijal (list), lupa, svjetlosni mikroskop, žilet/skalpel, iglica/pinceta, predmetno i pokrovno staklo, pipeta, destilovana voda, pribor za pisanje i crtanje, radni list (Prilog 1), ilustracija unutrašnje građe lista (Prilog 2).

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Građa i funkcija biljaka (istraživački rad)

Ciljevi i ishodi učenja: Istražiti građu i funkciju biljnih organa te objasniti njihovu ulogu u životnim procesima biljke. **Ishodi:** Istražuje i opisuje građu i funkciju biljnih organa; povezuje biljne organe sa životnim procesima biljke; izrađuje mapu uma koristeći prikupljene informacije.

Međupredmetna povezanost: Informatika – Primjena digitalnih tehnologija za prikupljanje i organizovanje informacija. B/H/S jezik i književnost – Razvijanje vještina usmenog izražavanja i prezentovanja informacija tokom rada u matičnim i ekspertnim grupama. Likovna kultura – Vizuelno organizovanje i predstavljanje informacija kroz izradu mape uma.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Saradničkim radom u ekspertskim i matičnim grupama učenici razmjenjuju informacije, uvažavaju različita mišljenja i zajednički rješavaju zadatke. Tokom rada razvijaju odgovornost, međusobno poštovanje i kulturu dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Realizacija časa zasniva se na strategiji aktivnog učenja „Slagalica" (Jigsaw).

Aktivnost 1 Nastavnik postavlja problemsko pitanje: „Može li biljka preživjeti bez korijena, lista, cvijeta ili ploda?" Učenici iznose svoja mišljenja i obrazlažu odgovore. Kroz vođenu diskusiju zaključuju da svaki biljni organ ima određenu funkciju i da su svi organi međusobno povezani u ostvarivanju životnih procesa biljke.

Aktivnost 2 Nastavnik organizuje učenike u matične grupe metodom brojanja od 1 do 5. Učenici sa istim brojem formiraju jednu grupu. Upoznaje učenike sa uputstvom za rad iz Priloga 1 i pojašnjava zadatke koje će realizovati u ekspertskim i matičnim grupama.

Aktivnost 3 U svakoj matičnoj grupi nastavnik učenicima dodjeljuje kartice sa nazivima biljnih organa iz Priloga 2 (korijen, stablo, list, cvijet i plod), pri čemu svaki učenik preuzima ulogu eksperta za jedan biljni organ. Učenici koji imaju isti biljni organ iz različitih matičnih grupa formiraju ekspertske grupe.

Aktivnost 4 Koristeći udžbenike, računare ili tablete sa pristupom internetu učenici istražuju građu, funkciju i značaj dodijeljenog biljnog organa. Tokom rada odgovaraju na istraživačka pitanja, izdvajaju najvažnije informacije i pripremaju se za njihovo predstavljanje ostalim članovima matične grupe.

Aktivnost 5 Učenici se vraćaju u matične grupe. Svaki ekspert predstavlja rezultate svog istraživanja i upoznaje ostale članove grupe sa građom, funkcijom i značajem biljnog organa koji je istraživao. Razmjenom informacija učenici povezuju ulogu pojedinih biljnih organa u životnim procesima biljke.

Aktivnost 6 Na osnovu prikupljenih informacija učenici u matičnim grupama izrađuju mapu uma na hamer papiru. Tokom rada povezuju građu i funkciju biljnih organa sa životnim procesima biljke. Nakon završetka rada predstavljaju svoje mape uma.

Potrebni resursi: Prilozi 1 i 2, hamer papir, flomasteri, računari ili tableti sa pristupom internetu.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Posljedice bolesti zavisnosti – alkoholizam i narkomanija

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznavanjem učenika sa štetnim djelovanjem alkohola i droga razvijati svijest o značaju očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja, odgovornog ponašanja i zdravih životnih stilova. **Ishodi:** Učenici objašnjavaju vezu između korišćenja psihoaktivnih supstanci i promjena u ponašanju čovjeka; prepoznaju posljedice alkoholizma i narkomanije po zdravlje, porodicu i društvo; navode načine prevencije bolesti zavisnosti; razvijaju empatiju, nenasilnu komunikaciju i odgovoran odnos prema sebi i drugima.

Međupredmetna povezanost: Hemija – povezivanje hemijskog sastava i djelovanja psihoaktivnih supstanci sa promjenama u organizmu čovjeka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju svijest o značaju zdravih i nenasilnih odnosa među ljudima, razumiju kako bolesti zavisnosti mogu dovesti do konflikata, nasilja, nepovjerenja i narušavanja porodičnih i društvenih odnosa te uočavaju značaj odgovornog ponašanja, empatije i međusobnog poštovanja za očuvanje mira i zajedništva u porodici i društvu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pokazuje slike putem PPT psihoaktivnih supstanci i postavlja pitanja učenicima: Šta su psihoaktivne supstance? Zašto ih ljudi koriste? Kakve posljedice mogu imati alkohol i droga na zdravlje i ponašanje čovjeka? Učenici se dobrovoljno javljaju i iznose svoja mišljenja i povezuju temu sa primjerima iz svakodnevnog života. Nastavnik uvodi temu časa „Posljedice bolesti zavisnosti – alkoholizam i narkomanija".

Aktivnost 2 Učenici rade metodom „Razmisli – spari – razmijeni". Korak 1 – Razmisli: „Kako se ponašanje čovjeka mijenja pod uticajem alkohola ili droga?" Učenici samostalno razmišljaju i zapisuju svoje ideje. Korak 2 – Spari: Učenici rade u paru zajedno, razmjenjuju odgovore, dopunjuju i usaglašavaju mišljenja. Korak 3 – Razmijeni: Parovi predstavljaju svoje zaključke. Nastavnik zapisuje ključne pojmove na tabli: agresivnost, gubitak kontrole, smanjena odgovornost, nasilno ponašanje, konflikti, izolacija. Nastavnik kroz razgovor i diskusiju obrađuje sadržaje: alkoholizam i narkomanija kao bolesti zavisnosti, posljedice po zdravlje, posljedice po ponašanje i međuljudske odnose, uticaj zavisnosti na porodicu i društvo, značaj prevencije i zdravih životnih izbora.

Aktivnost 3 Učenike nastavnik dijeli u grupe i rade u grupama. Svaka grupa dobija kratki tekst ili situaciju vezanu za posljedice bolesti zavisnosti. Zadaci obuhvataju: posljedice zavisnosti po fizičko i mentalno zdravlje, uticaj zavisnosti na porodicu, nasilje i konflikte izazvane zavisnošću, načine prevencije bolesti zavisnosti, značaj podrške i odgovornog ponašanja. Na osnovu pročitanog učenici izdvajaju ključne poruke i predstavljaju zaključke ostalim učenicima.

Aktivnost 4 „Kako bolesti zavisnosti utiču na odnose među ljudima?" Učenici kroz diskusiju navode: konflikte u porodici, nasilje, nepovjerenje, zanemarivanje obaveza, izolaciju i usamljenost. Nastavnik usmjerava učenike ka zaključku da odgovorno ponašanje, zdravi izbori i međusobna podrška doprinose očuvanju zdravih odnosa, mira i sigurnosti u porodici i društvu.

Aktivnost 5 Nastavnik zajedno sa učenicima sumira gradivo kroz pitanja: Koje su posljedice alkoholizma i narkomanije? Kako možemo spriječiti bolesti zavisnosti? Zašto je važno razvijati odgovorne životne navike? Učenici odgovaraju, iznose zaključke i procjenjuju značaj zdravih životnih izbora.

Potrebni resursi: Dragojla Golub, Miloranka Dejanović, Rajko Roljić, Biologija za 7. razred osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025., tabla i kreda/marker, prezentacija ili ilustracije, kratki tekstovi, radni listići, laptop i projektor.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Raznovrsnost sisara

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa raznovrsnošću sisara, njihovom podjelom, građom, prilagođenošću i značajem u prirodi kako bi razvijali svijest o važnosti očuvanja biodiverziteta, saradnje i odgovornog odnosa prema živim bićima. **Ishodi:** Učenici navode podjelu sisara i predstavnike glavnih grupa, objašnjavaju osnovne pojmove vezane za građu i prilagođenost sisara te razlikuju osnovne karakteristike grupa sisara.

Međupredmetna povezanost: Geografija – rasprostranjenost sisara u različitim staništima svijeta. Likovna kultura – izrada plakata i vizuelno predstavljanje grupa sisara. Ekologija – značaj očuvanja biodiverziteta, a posebno zaštita ugroženih vrsta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju svijest o povezanosti živih bića u prirodi, značaju saradnje i međusobnog poštovanja te uče da kroz zajednički rad odgovorno i mirnim putem rješavaju zadatke i uvažavaju mišljenja drugih. Razvijaju empatiju prema životinjama i odgovoran odnos prema očuvanju prirode i biodiverziteta.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik prikazuje 4–5 slika različitih sisara (lav, kit, šišmiš, krava, čovjek). Učenici posmatraju slike i odgovaraju na pitanja: Šta je zajedničko ovim životinjama? Po čemu se razlikuju? Da li svi sisari žive na kopnu? Kroz razgovor učenici izdvajaju osnovne karakteristike sisara i povezuju prethodno stečeno znanje sa novom nastavnom jedinicom. Nastavnik zatim najavljuje temu časa „Raznovrsnost sisara" i upoznaje učenike sa načinom rada. Dogovaraju se pravila grupnog rada: međusobno poštovanje, saradnja, podjela zadataka, aktivno učešće svih članova grupe, kultura dijaloga i uvažavanje mišljenja drugih.

Aktivnost 2 Nastavnik učenike dijeli u četiri grupe. Svaka grupa koristi udžbenik, slike i digitalne izvore preko računara kako bi istražila svoj dio zadatka. Prva grupa – Podjela sisara: Učenici izrađuju mapu uma sa podjelom sisara na: kljunare, torbare, sisare sa posteljicom. Navode osnovne karakteristike i predstavnike svake grupe. Druga grupa – Građa sisara: Učenici objašnjavaju pojmove: dlaka, linjanje, materica, posteljica, žlijezde i njihova podjela. Povezuju građu sisara sa njihovom prilagođenošću uslovima života. Treća grupa – Ishrana sisara: Učenici obrađuju sistem organa za varenje, koji organi ga grade i kako se sisari hrane. Razlikuju biljojede, mesojede i svaštojede. Kratko objašnjavaju preživanje i značaj preživanja kod pojedinih sisara. Četvrta grupa – Kretanje i značaj sisara: Učenici istražuju načine kretanja sisara i navode sisare sa papcima, sisare sa kopitama i sisare sa kandžama. Zatim izdvajaju značaj raznovrsnosti sisara za prirodu i čovjeka. Tokom rada nastavnik prati rad grupa, pomaže učenicima, postavlja dodatna pitanja i podstiče saradnju među članovima grupe.

Aktivnost 3 U završnom dijelu časa na tabli formira se zajednička mapa uma sastavljena od četiri radne grupe. Svaka grupa predstavlja svoj dio zadatka, dok ostali učenici postavljaju pitanja. Nastavnik povezuje sve dijelove u jednu cjelinu i zajedno sa učenicima izvodi zaključak o raznovrsnosti sisara, njihovoj prilagođenosti i značaju u prirodi. Na kraju časa nastavnik vodi kratku analizu kroz pitanja: Šta ste naučili iz rada drugih grupa? Kako su svi dijelovi povezani u jednu cjelinu – raznovrsnost sisara? Kako je tekla saradnja u grupama? Šta biste promijenili u svom radu? Učenici zaključuju da su sisari veoma raznovrsna grupa životinja prilagođena različitim uslovima života te da je očuvanje biodiverziteta važno za prirodu i čovjeka.

Potrebni resursi: Dragojla Golub, Miloranka Dejanović, Rajko Roljić, *Biologija za 7. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025., slike sisara, tabla i kreda/markeri, laptop, radni listići za grupe, dva lista od bloka ili papir A3 formata.

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Građa pera ptice (makroskopska i mikroskopska analiza)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s makroskopskom i mikroskopskom građom pera ptice te povezati njegove strukturne karakteristike s funkcijama leta, zaštite tijela i termoregulacije. **Ishodi:** Identificira osnovne makroskopske dijelove pera ptice (cijev, badrljicu i zastavicu); prepoznaje mikroskopske strukture pera (isperke, kvačice i resice); povezuje građu pera s funkcijama leta i termoregulacije.

Međupredmetna povezanost: Fizika – Povezuje građu pera s aerodinamičnošću i letom ptica. Likovna kultura – Primjenjuje vještine posmatranja, crtanja i označavanja bioloških struktura.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Laboratorijska vježba podstiče učenike na saradnju, međusobno uvažavanje i odgovorno izvršavanje zajedničkih zadataka. Tokom rada u paru učenici razmjenjuju zapažanja, argumentuju svoje zaključke i poštuju različita mišljenja. Na taj način razvijaju kulturu dijaloga, aktivnog slušanja i zajedničkog rješavanja problema.

Detaljan opis realizacije Realizacija časa zasniva se na strategiji aktivnog učenja „Predviđanje – posmatranje – objašnjenje“ (POE). Učenici iznose pretpostavke o građi i funkciji pera, laboratorijskim radom prikupljaju podatke o njegovoj makroskopskoj i mikroskopskoj građi te na osnovu rezultata analize objašnjavaju uočene pojave i izvode zaključke.

Aktivnost 1 Nastavnik organizuje učenike za rad u parovima. Svaki par dobija uzorak pera ptice (goluba ili kokoške) koji će koristiti tokom laboratorijske vježbe. Učenici vizuelnim i taktilnim opažanjem analiziraju morfološka svojstva pera (oblik, veličinu, elastičnost i čvrstoću) te iznose pretpostavke o tome kako njegova građa doprinosi letu, zaštiti tijela i održavanju tjelesne temperature. Nastavnik postavlja pitanja: „Koje osobine pera možete uočiti posmatranjem, a koje dodirom?“, „Kako građa pera doprinosi njegovoj funkciji?“ i „Koje prednosti takva građa pruža pticama?“. Nakon razmjene mišljenja nastavnik upoznaje učenike s ciljem laboratorijske vježbe i objašnjava tok rada.

Aktivnost 2 Učenici pomoću lupe posmatraju pero i uočavaju njegove osnovne dijelove: cijev, badrljicu i zastavicu. U radnom listu (Prilog 1) označavaju navedene dijelove pera, a zatim u tabeli opisuju njihov izgled i navode njihovu ulogu. Nakon toga crtaju posmatrano pero i označavaju uočene dijelove.

Aktivnost 3 Nakon makroskopskog posmatranja učenici pomoću pincete odvajaju dio zastavice pera. Na predmetno staklo nanose kap destilovane vode, u nju stavljaju uzorak zastavice i preparat prekrivaju pokrovnim staklom postavljenim pod uglom od 45°. Pripremljeni preparat postavljaju na mikroskopski stolić. Posmatranje započinju pri uvećanju 4×, nastavljaju pri uvećanju 10×, a pri uvećanju 40× proučavaju detalje građe pera. Uočavaju isperke, kvačice i resice te ih označavaju na crtežu u radnom listu. Na osnovu posmatranja objašnjavaju kako međusobno povezivanje isperaka pomoću kvačica i resica doprinosi formiranju kompaktne i elastične zastavice pera.

Aktivnost 4 Učenici predstavljaju rezultate makroskopske i mikroskopske analize pera te analiziraju zabilježene odgovore. Objašnjavaju kako građa pojedinih dijelova pera doprinosi letu, zaštiti tijela i održavanju tjelesne temperature kod ptica. Upoređuju dobijene rezultate sa svojim početnim pretpostavkama te na osnovu prikupljenih podataka formulišu zaključak o povezanosti građe i funkcije pera.

Potrebni resursi: Pero ptice (goluba ili kokoške), lupa, svjetlosni mikroskop, predmetno i pokrovno staklo, pinceta, plastična pipeta, destilovana voda, filter papir, radni list, pribor za crtanje i pisanje.

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Život iz perspektive kičmenjaka

Ciljevi i ishodi učenja: Istraživanjem različitih predstavnika kičmenjaka upoznati njihove prilagodbe, način života i staništa te značaj njihove zaštite. **Ishodi:** Opisuje građu, način života i stanište izabranog predstavnika kičmenjaka; povezuje prilagodbe izabrane vrste sa uslovima života u njenom staništu; argumentuje značaj zaštite izabrane vrste i očuvanja biodiverziteta.

Međupredmetna povezanost: B/H/S jezik i književnost – Prezentovanje rezultata istraživanja i jasno izražavanje vlastitih ideja i zapažanja. Likovna kultura – Vizuelno prikazivanje životinje u njenom prirodnom okruženju. Geografija – Prepoznavanje staništa izabranih životinjskih vrsta i uslova koji omogućavaju njihov opstanak. Informatika – Primjena digitalnih tehnologija za prikupljanje i obradu informacija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Aktivnost podstiče razvijanje odgovornog odnosa prema živim bićima i prirodi te razumijevanje značaja zaštite ugroženih vrsta i očuvanja biodiverziteta. Kroz rad u paru učenici razvijaju saradnju, međusobno uvažavanje i odgovornost za zajednički zadatak.

Detaljan opis realizacije

Realizacija časa zasniva se na strategiji aktivnog učenja „Igra uloga".

Aktivnost 1 Nastavnik upoznaje učenike sa ciljem istraživačkog zadatka i organizuje rad u parovima. Svaki par, u dogovoru sa nastavnikom, bira jednog predstavnika iz grupe riba, vodozemaca, gmizavaca, ptica ili sisara. Jedan učenik preuzima ulogu novinara, a drugi ulogu odabrane životinje. Objašnjava njihove zadatke i upoznaje ih sa uputama za rad (Prilog 1). Novinar vodi razgovor postavljanjem pitanja, dok drugi učenik odgovara u prvom licu jednine predstavljajući odabranu vrstu (npr. „Ja sam vuk. Živim u šumskim područjima...").

Aktivnost 2 Učenici koriste tablete ili računare sa pristupom internetu kako bi pronašli informacije o organizmu koji predstavljaju. Istražuju njegovu građu, način života, stanište, prilagodbe i faktore ugroženosti koristeći pouzdane digitalne izvore. Prikupljene informacije bilježe i organizuju za pripremu zadatka.

Aktivnost 3 Na osnovu prikupljenih podataka učenici zajednički analiziraju informacije i izdvajaju najvažnije podatke. Nakon toga učenik u ulozi novinara samostalno osmišljava pitanja i priprema kratak uvod, dok učenik u ulozi životinje proučava prikupljene informacije kako bi mogao odgovarati iz perspektive organizma koji predstavlja. Učenici u paru izrađuju ilustraciju odabrane životinje u njenom prirodnom staništu na papiru A4 formata, pišu poruku ljudima o značaju njene zaštite i navode korištene izvore informacija.

Aktivnost 4 Učenici predstavljaju rezultate rada kroz igru uloga. Novinar kratkim uvodom najavljuje sagovornika i postavlja pitanja, a učenik u ulozi životinje odgovara na osnovu istraženih podataka. Ostali učenici postavljaju dodatna pitanja i učestvuju u diskusiji.

Aktivnost 5 Nakon prezentacija učenici lijepe ilustracije i poruke na tablu, formirajući zajednički pano. Posmatrajući izložene radove, uočavaju raznolikost kičmenjaka i njihove prilagodbe različitim staništima. Kroz diskusiju izvode zaključak o značaju zaštite životinjskih vrsta i očuvanja biodiverziteta.

Potrebni resursi: Uputstvo za realizaciju zadatka, tableti ili računari sa pristupom internetu, pouzdani digitalni izvori informacija, papir A4 formata, pribor za pisanje i crtanje, ljepljiva traka ili magneti za postavljanje radova na tablu.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Zagađivanje i zaštita voda

Ciljevi i ishodi učenja: Analizom različitih oblika zagađenja voda upoznati učenike sa uzrocima, posljedicama i mjerama zaštite voda te razvijati odgovoran odnos prema očuvanju vodnih resursa i zaštiti životne sredine. **Ishodi:** Učenici objašnjavaju načine zagađivanja vode (hemijsko, fizičko i biološko), nabrajaju i objašnjavaju mjere zaštite voda te objašnjavaju pojmove: kisela kiša, eutrofikacija i saprobnost.

Međupredmetna povezanost: Hemija – povezivanje hemijskog sastava vode sa uzrocima i posljedicama zagađenja voda različitim štetnim materijama. Geografija – povezivanje kruženja vode u prirodi sa zagađenjem i zaštitom vodnih resursa i životne sredine. Likovna kultura – vizuelno predstavljanje uzroka, posljedica i mjera zaštite voda kroz izradu ilustracija, postera i crteža.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju odgovoran odnos prema vodi kao zajedničkom prirodnom resursu, prepoznaju značaj očuvanja i zaštite voda za zdravlje ljudi, kvalitet života i dobrobit zajednice te razumiju važnost zajedničkog djelovanja i odgovornosti društva u očuvanju prirodnog okruženja i održivom korištenju vodnih resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici se dijele u manje grupe. Nastavnik dijeli slike rijeka punih otpada i kartice sa pitanjima: Kako biste se osjećali da pijete vodu iz rijeke u koju neko baca smeće? Zašto je voda važna za život na Zemlji? Koji su mogući uzroci zagađenja vode? Zašto je važno zaštititi vodene resurse? Kada biste sada morali napisati novinski članak o ovoj temi, koji naslov biste dali ovom članku, a koji bi sadržavao bit i najvažnije o ovoj temi? Učenici koji se dobrovoljno jave kratko odgovaraju. Nastavnik zatim uvodi temu časa „Zagađivanje i zaštita voda" i naglašava pravila rada u paru/grupi: međusobno poštovanje, aktivno slušanje i kultura dijaloga.

Aktivnost 2 Učenici rade u grupama istraživačke zadatke vezane za zagađivanje i zaštitu voda koristeći udžbenik, kratke tekstove, slike i digitalne izvore. Svaka grupa dobija poseban zadatak i pitanja za rad. Zadaci obuhvataju: načine zagađivanja voda, mjere zaštite voda, pojmove i posljedice zagađenja voda, odgovorno ponašanje prema vodi i životnoj sredini. Na osnovu prikupljenih informacija učenici izrađuju ilustraciju, tabelu, crtež ili poster i pripremaju kratko predstavljanje rezultata rada.

Aktivnost 3 Svaka grupa lijepi svoj poster, tabelu ili ilustraciju na zid i predstavlja svoj zadatak i rezultate rada. Nastavnik dopunjuje odgovore učenika i pojašnjava sadržaj.

Aktivnost 4 Učenici kroz kratku simulaciju prikazuju odnos čovjeka prema vodi i posljedice zagađenja vodnih površina. Nekoliko učenika (pet do šest) predstavlja rijeku tako što stoje držeći se za ruke i simbolično, praveći talase rukama, prikazuju kretanje vode, dok dva druga učenika sa stolica pozicioniranih iznad rijeke (učenika) predstavljaju ljude koji zagađuju vodu bacanjem otpada. Tokom simulacije učenici prikazuju kako ljudske aktivnosti utiču na kvalitet vode i život u vodenim ekosistemima. Nakon simulacije učenici razgovaraju o prikazanoj situaciji i analiziraju posljedice zagađenja voda za ljude, biljke i životinje. Nastavnik usmjerava diskusiju pitanjima o uticaju zagađenja na životnu sredinu i značaju odgovornog odnosa prema vodi i očuvanju vodnih resursa.

Aktivnost 5 Učenici koji su se dobrovoljno javili u okviru aktivnosti 1 odgovaraju na pitanja: Kako biste sada, nakon rada na ovoj temi, napisali naslov vašeg novinskog članka? Da li se naslov promijenio?

Potrebni resursi: Biljana Lubarda, Ratko Knežić, *Biologija za 8. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025., šematski prikazi i slike zagađenja, posljedica i zaštite voda, tabla i kreda/marker, kratki tekstovi, laptop, radni listići, poster papir.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Pojam i značaj biodiverziteta

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pojmom, vrstama i značajem biodiverziteta kako bi razumjeli povezanost očuvanja prirode sa kvalitetom života čovjeka i razvijali odgovoran, nenasilan i solidaran odnos prema prirodi kao zajedničkom dobru svih ljudi. **Ishodi:** Učenici definišu biodiverzitet i vrše njegovu podjelu; objašnjavaju značaj biodiverziteta za čovjeka; nabrajaju faktore koji dovode do smanjenja biološke raznovrsnosti; navode mjere zaštite biodiverziteta.

Međupredmetna povezanost: Geografija – učenici uočavaju raspored živih bića na planeti prema uslovima koji vladaju u staništima. Hemija – učenici razumiju uticaj hemijskih materija, poput pesticida i zagađivača, na živi svijet i biodiverzitet.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija odgovornost prema prirodi kao zajedničkom dobru, sarađuje sa drugima u očuvanju životne sredine i uočava povezanost zaštite prirodnih resursa sa kvalitetom života i mirnim suživotom ljudi.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik postavlja motivaciona pitanja: Šta sve čini živi svijet oko nas? Da li bi život bio moguć bez biljaka i životinja? Pokazuje slike različitih ekosistema u kojima vladaju različiti klimatski uslovi, uvodi pojam biodiverziteta i povezuje ga s prethodnim znanjima učenika.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u 4 grupe izvlačenjem listića na kojima je slovo grupe (npr. A, B, C, Č) i redni broj učenika od 1-4. Svaka grupa ima po četiri učenika, dakle učenici u grupi imaju brojeve od 1-4. Nakon toga svi učenici koji imaju broj jedan formiraju novu „ekspertsku" grupu, broj dva drugu ekspertsku grupu itd. Grupa 1 – Pojam biodiverziteta: učenici odgovaraju na pitanja: Šta je biodiverzitet? Koje su njegove vrste (genetski, specijski, ekosistemski)? Grupa 2 – Značaj biodiverziteta: učenici odgovaraju na pitanja: Zašto je biodiverzitet važan za čovjeka? Koje resurse dobijamo iz prirode? Grupa 3 – Faktori ugrožavanja: učenici odgovaraju na pitanja: Koji su uzroci smanjenja biodiverziteta? Kako čovjek utiče na prirodu? Grupa 4 – Zaštita biodiverziteta i mirovna dimenzija: učenici odgovaraju na pitanja: Koje su mjere zaštite? Kako očuvanje prirode doprinosi miru među ljudima? Učenici analiziraju tekst iz udžbenika, odgovaraju na pitanja i pripremaju kratko izlaganje. Nakon povratka u matične grupe, svaki učenik prenosi znanje svojoj grupi, svi zajedno formiraju cjelinu gradiva koju izlažu i analiziraju.

Aktivnost 3 Pitanje za sve grupe: „Šta se može desiti ako nestanu resursi kao što su voda, hrana i šume?" Učenici zaključuju da očuvanje biodiverziteta doprinosi stabilnosti i miru u društvu. Nastavnik sumira i povezuje gradivo, postavlja pitanja i ocjenjuje grupu koja se istakla u radu, najbolje prezentovala sadržaj i pokazala najveći nivo razumijevanja gradiva.

Potrebni resursi: Biljana Lubarda, Ratko Knežić, *Biologija za 8. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2025., markeri, stikeri, fotografije, računar, PPT, tabla.

Maida Ćerimagić

Predmet/Razred: Biologija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Mikroskopska analiza građe epitelne ćelije unutrašnje strane obraza (bukalni epitel)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati osnovne dijelove epitelne ćelije bukalne sluznice izradom privremenog preparata, mikroskopiranjem, analizom prikaza putem digitalnog mikroskopa i poređenjem sa modelom životinjske ćelije. **Ishodi:** Izrađuje privremeni preparat epitela bukalne sluznice. Identifikuje osnovne dijelove epitelne ćelije na mikroskopskom preparatu. Upoređuje mikroskopski prikaz epitelne ćelije sa modelom životinjske ćelije.

Međupredmetna povezanost: Hemija – Bojenje preparata metilenskim plavilom radi jasnijeg uočavanja ćelijskih struktura. Likovna kultura – Crtanje i označavanje mikroskopskog prikaza epitelne ćelije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom laboratorijske vježbe učenici razvijaju preciznost, odgovornost i samostalnost u radu te poštuju pravila sigurnog rada i korištenja laboratorijskog pribora.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pokazuje model životinjske ćelije. Učenici imenuju osnovne dijelove ćelije i navode njihove funkcije. Na osnovu modela predviđaju koje će ćelijske strukture moći uočiti pod svjetlosnim mikroskopom, a koje neće biti vidljive.

Aktivnost 2 Nastavnik demonstrira izradu privremenog preparata bukalnog epitela i način mikroskopiranja. Podsjeća učenike na mjere sigurnosti i pravilno odlaganje korištenog materijala u posude za biološki otpad.

Aktivnost 3 Učenici izrađuju privremeni preparat bukalnog epitela. Sterilnim drvenim štapićem uzimaju uzorak epitela sa unutrašnje strane obraza, prenose ga na predmetno staklo i ravnomjerno razmazuju. Dodaju kap destilovane vode i gencijane violet (metilensko plavilo), a zatim preparat prekrivaju pokrovnim staklom spuštajući ga pod uglom od 45°. Pripremljeni preparat postavljaju na mikroskopski stolić.

Aktivnost 4 Učenici posmatraju preparat koristeći objektive 4×, 10× i 40×. Identifikuju ćelijsku membranu, citoplazmu i jedro te upoređuju izgled ćelije pri različitim uvećanjima. Zapažanja bilježe u radni list (Prilog 1). Nakon samostalnog mikroskopiranja, nastavnik putem digitalnog mikroskopa povezanog sa smart tablom prikazuje preparat bukalnog epitela pripremljen tokom demonstracije. Učenici analiziraju uočene ćelijske strukture i objašnjavaju značaj bojenja preparata gencijanom violet za bolje uočavanje jedra i ostalih ćelijskih dijelova. Upoređuju vlastita zapažanja sa prikazom na ekranu i provjeravaju tačnost svojih opažanja.

Aktivnost 5 Učenici crtaju jednu epitelnu ćeliju viđenu pod mikroskopom i označavaju uočene dijelove. Upoređuju mikroskopski prikaz sa modelom životinjske ćelije i izdvajaju strukture koje nisu mogli uočiti na preparatu.

Aktivnost 6 Učenici odgovaraju na pitanja iz radnog lista i na osnovu zapažanja izvode zaključke o građi epitelne ćelije. Navode koje su strukture mogli uočiti na preparatu, a koje samo na modelu životinjske ćelije. Na kraju procjenjuju uspješnost izvedene laboratorijske vježbe kroz samoprocjenu u radnom listu.

Potrebni resursi: Model biljne ćelije (plastični, uvećanje 1000×), digitalni mikroskop, svjetlosni mikroskop, predmetno i pokrovno staklo, sterilni drveni štapić, destilovana voda, metilensko plavilo/gencijana violet, pipeta, posude za biološki otpad, radni list (Prilog 1).

Maida Ćerimagić
Predmet/Razred: Biologija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Genetički inženjering i biotehnologija

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje osnovnih principa genetičkog inženjerstva i biotehnologije kroz istraživanje uloge DNK, kloniranja organizama i primjene savremenih biotehnoloških metoda. **Ishodi:** Objašnjava osnovne pojmove genetičkog inženjerstva, biotehnologije i kloniranja. Navodi primjere primjene genetičkog inženjerstva i biotehnologije u medicini i poljoprivredi. Izvodi izolaciju DNK prema uputama. Povezuje ulogu DNK sa primjenom genetičkog inženjerstva i biotehnologije.

Međupredmetna povezanost: Hemija – Analiza uloge hemijskih supstanci u postupku izolacije DNK. B/H/S jezik i književnost – Argumentovano iznošenje stavova i učešće u diskusiji o primjeni biotehnologije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas podstiče kritičko promišljanje o mogućnostima i izazovima primjene genetičkog inženjerstva i biotehnologije. Kroz saradnički rad i diskusiju učenici uvažavaju različita mišljenja, razvijaju odgovornost prema društvu i promišljaju etičke aspekte primjene naučnih dostignuća.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli zapisuje pojam DNK i postavlja pitanje: „Zašto je DNK važna za živa bića?“ Učenici iznose odgovore i navode pojmove koje povezuju sa DNK (gen, hromosom, nasljeđivanje, osobine, ćelija i sl.). Primjenom strategije „Oluja mozga“ prikupljene ideje bilježe se na tabli. Kroz razgovor se povezuju pojmovi vezani za DNK i njena uloga u nasljeđivanju osobina. Na osnovu iznesenih odgovora najavljuje se tema časa: „Genetičko inženjerstvo i biotehnologija“.

Aktivnost 2 Nastavnik objašnjava primjenu genetičkog inženjerstva i biotehnologije na primjerima proizvodnje insulina, vakcina, genske terapije, PCR metode i kloniranja organizama. Učenici učestvuju u razgovoru o značaju ovih dostignuća za medicinu, poljoprivredu i naučna istraživanja.

Aktivnost 3 Nastavnik najavljuje laboratorijsku vježbu izolacije DNK iz voća i objašnjava postupak rada. Pokazuje kako se usitnjeno voće miješa sa rastvorom deterdženta i soli, zatim sa sokom od ananasa, nakon čega se smjesa filtrira i dodaje hladni etanol. Objašnjava da deterdžent razara ćelijske membrane, so pomaže izdvajanju DNK, sok od ananasa razgrađuje proteine, a etanol omogućava da DNK postane vidljiva.

Aktivnost 4 Učenici rade u četiri grupe. Prva grupa izoluje DNK iz banane, druga iz jagode, treća iz grožđa, a četvrta iz jabuke. Pripremaju smjesu prema uputstvu nastavnika, dodaju potrebne supstance i posmatraju izdvajanje DNK u obliku bijelih niti. Rezultate i opažanja bilježe u radni list (Prilog 1).

Aktivnost 5 Grupe predstavljaju rezultate rada. Učenici upoređuju količinu i izgled izdvojene DNK iz različitih uzoraka voća te objašnjavaju ulogu deterdženta, soli, soka od ananasa i etanola u postupku izolacije. Zajednički izvode zaključak o značaju DNK u genetičkom inženjerstvu i biotehnologiji.

Aktivnost 6 Učenici u grupama rješavaju istraživačke zadatke o GMO kukuruzu, kloniranju ovce Dolly, kloniranju pande i pokušajima kloniranja mamuta (Prilog 2). Nakon rada predstavljaju zaključke i učestvuju u diskusiji o mogućnostima, koristima i izazovima primjene genetičkog inženjerstva i biotehnologije.

Potrebni resursi: Laboratorijske čaše, epruvete, menzure, pipete, stakleni ili plastični štapići, Petrijeve zdjelice, filter papir ili gaza, posude za pripremu uzoraka, deterdžent za posuđe, kuhinjska so (NaCl), destilovana voda, hladni etanol (70% ili 96%), enzimski rastvor, voće (banana, jagoda, grožđe, jabuka), Prilozi 1 i 2, pribor za pisanje i crtanje.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Rizično ponašanje i polno prenosive bolesti

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pojmom rizičnog ponašanja i najčešćim polno prenosivim bolestima kako bi razvijali odgovoran odnos prema sopstvenom zdravlju, značaju prevencije, informisanosti i očuvanju reproduktivnog zdravlja. **Ishodi:** Učenici će objasniti pojam rizičnog ponašanja u kontekstu zdravlja, navesti postupke koji mogu dovesti do obolijevanja i prenošenja polno prenosivih bolesti, prepoznati najčešće polno prenosive bolesti, kratko opisati njihove osnovne karakteristike te razumjeti značaj odgovornog ponašanja i zaštite zdravlja.

Međupredmetna povezanost: Fizičko i zdravstveno vaspitanje – očuvanje zdravlja i odgovorno ponašanje. Srpski jezik – razvijanje kulture dijaloga, argumentovanog izražavanja i pravilne upotrebe stručnih pojmova tokom razgovora o reproduktivnom zdravlju i prevenciji bolesti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju odgovoran odnos prema sopstvenom zdravlju i zdravlju drugih, uče značaj međusobnog poštovanja, empatije i kulture dijaloga te razvijaju svijest o važnosti prevencije, informisanosti i smanjenja stigmatizacije osoba oboljelih od polno prenosivih bolesti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik uvodi učenike u temu razgovorom. Na tabli ispisuje pojmove: „rizik", „zdravlje", „odgovornost", „prevencija" i „informisanost". Učenici individualno zapisuju asocijacije ili kratka razmišljanja povezana sa navedenim pojmovima. Nekoliko učenika dobrovoljno iznosi svoja mišljenja, nakon čega nastavnik usmjerava razgovor ka značaju odgovornog ponašanja i očuvanja reproduktivnog zdravlja. Nastavnik postavlja pitanja:

- Šta podrazumijevamo pod rizičnim ponašanjem kada je u pitanju reproduktivno zdravlje?
- Zašto je važno govoriti o ovoj temi otvoreno i odgovorno?
- Kako neodgovorno ponašanje može uticati na zdravlje pojedinca i drugih ljudi?

Nastavnik objašnjava da određena ponašanja mogu dovesti do pojave i širenja polno prenosivih bolesti te naglašava važnost informisanosti, prevencije i odgovornog ponašanja. Predstavlja temu časa „Rizično ponašanje i polno prenosive bolesti" i prikazuje kratak edukativni video o rizičnom ponašanju i očuvanju reproduktivnog zdravlja. Tokom uvodnog dijela nastavnik zajedno sa učenicima dogovara pravila rada: međusobno poštovanje, kultura dijaloga, ozbiljan pristup temi, izbjegavanje ismijavanja i neprimjerenih komentara.

Aktivnost 2 Učenici rade u grupama: Grupa 1 – Rizična ponašanja: učenici navode postupke koji mogu dovesti do obolijevanja i prenošenja polno prenosivih bolesti: nezaštićeni polni odnosi, česta promjena partnera, tetoviranje ili pirsing nesterilnim priborom, upotreba iste igle prilikom konzumiranja narkotika, nedovoljna informisanost o zaštiti, neodgovorno ponašanje u adolescenciji.

Grupa 2 – Polno prenosive bolesti: učenici dobijaju kartice sa nazivima bolesti i osnovnim informacijama o njima. Najčešće bolesti: HIV/AIDS, sifilis, gonoreja, hepatitis B, HPV infekcija. Učenici izdvajaju i kratko predstavljaju način prenošenja, moguće posljedice po zdravlje, značaj prevencije i medicinske pomoći. Nakon grupnog rada učenici predstavljaju svoje odgovore. Nastavnik dopunjava odgovore, objašnjava značaj zaštite, redovnih zdravstvenih pregleda i pravovremenog obraćanja ljekaru. Zatim slijedi zajednička diskusija o važnosti odgovornog ponašanja, očuvanja zdravlja i empatije prema oboljelim osobama. Učenici zajedno formulišu pravila odgovornog ponašanja, na

primjer: informisati se o zdravlju, odgovorno donositi odluke, poštovati sebe i druge, brinuti o sopstvenom zdravlju, pokazivati empatiju prema oboljelima.

Aktivnost 3 Nastavnik provjerava razumijevanje kroz pitanja: Šta podrazumijevamo pod rizičnim ponašanjem? Koji postupci mogu dovesti do prenošenja polno prenosivih bolesti? Nabrojte neke polno prenosive bolesti. Zašto je važno odgovorno ponašanje u očuvanju reproduktivnog zdravlja? Učenici zaključuju da su informisanost, odgovornost, prevencija i briga o zdravlju ključni za sprečavanje bolesti i očuvanje reproduktivnog zdravlja.

Potrebni resursi: Davorin Simišić, Branislav Nedović, Ivica Radović, Biologija za 9. razred osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2024., kartice, tabla i kreda / marker, slike, video.

Ratko Knežić

Predmet/Razred: Biologija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Polni sistem (muškarca i žene)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa građom i funkcijom muškog i ženskog polnog sistema, njihovom ulogom u razmnožavanju i očuvanju zdravlja te razvijati odgovoran odnos prema sopstvenom tijelu, higijeni i reproduktivnom zdravlju. **Ishodi:** Učenici razlikuju muški i ženski polni sistem, opisuju ulogu muških i ženskih polnih organa te objašnjavaju osnovnu ulogu polnog sistema (razmnožavanje i nastavak vrste).

Međupredmetna povezanost: Fizičko i zdravstveno vaspitanje - povezivanje značaja lične higijene, zdravih životnih navika i odgovornog odnosa prema reproduktivnom zdravlju sa očuvanjem zdravlja polnog sistema. Srpski jezik - razvijanje kulture dijaloga, argumentovanog izražavanja i pravilne upotrebe stručnih pojmova tokom razgovora o reproduktivnom zdravlju i promjenama u pubertetu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju odgovoran odnos prema sopstvenom tijelu i reproduktivnom zdravlju, razumiju značaj međusobnog poštovanja, privatnosti i ravnopravnosti te prihvataju promjene koje nastaju u pubertetu kao prirodan dio razvoja i odrastanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik na tabli ispisuje pojmove: „pubertet“, „promjene“, „zdravlje“, „odrastanje“ i „odgovornost“. Učenici individualno zapisuju prve asocijacije ili pitanja koja povezuju sa navedenim pojmovima. Nakon toga nekoliko učenika dobrovoljno dijeli svoja razmišljanja, a nastavnik usmjerava razgovor ka značaju polnog sistema, promjenama u pubertetu i odgovornom odnosu prema vlastitom zdravlju. Tokom razgovora učenici izdvajaju osnovnu ulogu polnog sistema i značaj razumijevanja promjena koje nastaju tokom odrastanja. Nastavnik zatim uvodi temu časa „Polni sistem muškarca i žene“ i zajedno sa učenicima dogovara pravila rada na času: međusobno poštovanje, kultura dijaloga, uvažavanje različitosti, izbjegavanje ismijavanja i neprimjerenih komentara. Nakon uvodne aktivnosti nastavnik prikazuje kratku prezentaciju o građi i funkciji muškog i ženskog polnog sistema.

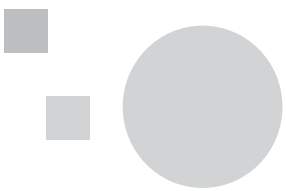
Aktivnost 2 Učenici se dijele u grupe. Dječaci rade – Muški polni sistem. Zadaci: nabrojati organe, objasniti ulogu svakog organa i obilježiti organe na šematskom prikazu. Djevojčice rade – Ženski polni sistem. Zadaci: nabrojati organe, objasniti ulogu svakog organa i obilježiti organe na šematskom prikazu ženskog polnog sistema. Nakon toga iz svake grupe gdje je obrađivan muški polni sistem prelazi po jedan učenik u par gdje je obrađivan ženski polni sistem i obrnuto. U novim grupama dječaci objašnjavaju građu muškog polnog sistema, a djevojčice objašnjavaju građu ženskog polnog sistema. Zatim učenici u svakoj grupi na listu papira prave Venov dijagram i porede ova dva sistema. Uočavaju sličnosti i razlike između ova dva sistema. Nakon toga slijedi razgovor o važnosti očuvanja zdravlja polnog sistema, značaju higijene i zdravih životnih navika. Učenici zatim osmišljavaju tri pravila odgovornog ponašanja.

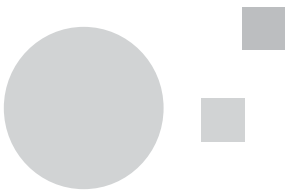
Aktivnost 3 Učenici u okviru svojih grupa osmišljavaju kratku poruku ili savjet vršnjacima o važnosti reproduktivnog zdravlja, higijene i odgovornog odnosa prema vlastitom tijelu. Nekoliko parova predstavlja svoje poruke, nakon čega nastavnik zajedno sa učenicima izdvaja najvažnije zaključke o značaju polnog sistema i očuvanja zdravlja.

Potrebni resursi: Davorin Simišić, Branislav Nedović i Ivica Radović, *Biologija za 9. razred osnovne škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2024; šematski prikazi, tabla i kreda/marker, slike i PPT prezentacija.

Predmetna nastava Hemija

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Voda i zrak

Ciljevi i ishodi učenja: Usmjeriti učenike da razumiju sastav i značaj zraka i vode te razvijaju sposobnost analize njihove uloge i procjenjivanja posljedica zagađenja u prirodi i svakodnevnom životu. **Ishodi:** učenik opisuje sastav zraka i osnovne osobine vode, objašnjava njihov značaj za život ljudi, biljaka i životinja te navodi načine očuvanja čistog zraka i vode kroz odgovorno ponašanje prema prirodi.

Međupredmetna povezanost: Biologija – značaj zraka i vode za procese disanja, fotosinteze i život organizama. Geografija – raspored voda na Zemlji i utjecaj zagađenja zraka na klimu i okoliš. Fizika – osobine gasova u atmosferi i agregatna stanja vode u prirodi. Građansko obrazovanje – razvijanje odgovornosti pojedinca za zaštitu prirodnih resursa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradničko učenje, diskusiju i razmjenu ideja učenici razvijaju kognitivno razumijevanje značaja zraka i vode za život, socijalne vještine saradnje i dijaloga u radu u grupama, emocionalnu osjetljivost prema prirodi i zajednici te građansku odgovornost za očuvanje zajedničkih prirodnih resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas pitanjem: „Može li čovjek živjeti bez zraka ili bez vode?“ Učenici iznose svoja mišljenja i obrazlažu odgovore. Nastavnik zapisuje ključne riječi na tabli. Zatim se formira KWL tabela (Šta znamo – Šta želimo saznati – Šta smo naučili). Učenici navode prethodna znanja o zraku i vodi te pitanja koja ih zanimaju. Nastavnik najavljuje temu časa: Zrak i voda – sastav, značaj i zaštita.

Aktivnost 2 Ekspertne grupe (Jigsaw metoda). Učenici se dijele u četiri ekspertne grupe: sastav i osobine zraka, sastav i osobine vode, značaj i zagađenje zraka i značaj i zagađenje voda. Svaka grupa analizira kratki tekst i izdvaja najvažnije činjenice koje će predstaviti drugima.

Mješovite grupe. Formiraju se nove grupe u kojima se nalazi po jedan učenik iz svake ekspertne grupe. Učenici međusobno objašnjavaju naučene informacije i zajedno zapisuju najvažnije činjenice o zraku i vodi u svoje sveske.

Aktivnost 3 Diskusija. Nastavnik postavlja pitanje: „Šta je danas veći problem – zagađenje zraka ili zagađenje vode?“ Učenici treba da odbrane svoj stav sa najmanje tri argumenta, a aktivnost se radi u parovima.

Aktivnost 4 Učenici se vraćaju na KWL tabelu i navode šta su novo naučili o zraku i vodi. Zatim predlažu načine na koje pojedinci mogu doprinijeti očuvanju prirode (štednja vode, smanjenje otpada, sadnja drveća).

Domaća zadaća: Izraditi mini poster kojim se o zaštiti zraka i vode. Na plakatu prikazuju načine očuvanja zraka i vode, navode primjere zagađenja i predlažu mjere zaštite. Rad može da sadrži crteže, simbole, slogane koji ističu poruku o važnosti očuvanja ovih prirodnih resursa. Nakon toga napraviti zajedničku izložbu od napravljenih plakata.

Potrebni resursi: Tabla ili projektor, KWL tabela, kratki informativni tekstovi za ekspertne grupe, nastavna prezentacija sa slikama zraka, vode i primjera zagađenja.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Čiste tvari i smjese

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika razumijevanje razlike između čistih tvari i smjesa kroz istraživanje, klasifikaciju i analizu primjera te podsticati logičko razmišljanje i primjenu znanja u svakodnevnom životu. **Ishodi:** Učenik razlikuje čiste tvari i smjese, prepoznaje vrste smjesa na osnovu njihovih osobina, objašnjava razlike koristeći hemijske pojmove te klasifikuje primjere iz svakodnevnog života.

Međupredmetna povezanost: Biologija – razumije sastav vode i zraka kao smjesa važnih za život. Fizika – povezuje razdvajanje smjesa sa fizičkim metodama (filtracija, isparavanje). Geografija – prepoznaje smjese u prirodi (zrak, tlo, vode). Tehnička kultura – uočava značaj odvajanja smjesa u industriji i svakodnevnom životu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz uvodnu aktivnost učenici iskustveno uočavaju da različitost ne znači podjelu, već može doprinositi zajedništvu ako postoji saradnja i uvažavanje. Kao što u homogenim smjesama različiti sastojci čine jedinstvenu cjelinu, tako i u društvu različiti pojedinci mogu skladno djelovati zajedno. Grupni rad dodatno razvija toleranciju, dijalog i poštovanje mišljenja drugih.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Mi kao supstance" (iskustveno učenje): Nastavnik daje učenicima zadatak da se organizuju u tri različite „grupe". Prva grupa: svi učenici rade potpuno isto (isti pokret ili položaj) – predstavlja čistu tvar. Druga grupa: učenici su različiti, ali se ne razlikuju jasno jedni od drugih i djeluju kao cjelina – predstavlja homogenu smjesu. Treća grupa: učenici su podijeljeni u jasno uočljive manje grupe – predstavlja heterogenu smjesu. Nakon svake organizacije nastavnik postavlja pitanja: „Jesu li svi isti ili različiti?" i „Mogu li se dijelovi razlikovati?" Na osnovu odgovora uvode se pojmovi čiste tvari, homogenih i heterogenih smjesa, uz povezivanje sa iskustvom učenika.

Aktivnost 2 „Šta vidim – šta zaključujem": Nastavnik prikazuje primjere (čista voda, sok, ulje i voda, so). Učenici procjenjuju da li se radi o jednoj supstanci ili više njih i objašnjavaju svoje zaključke, čime se dodatno učvršćuju pojmovi.

Aktivnost 3 „Razvrstaj kao naučnik": Učenici u grupama dobijaju kartice sa primjerima (voda, zrak, so, mlijeko, bronza…). Zadatak je da ih razvrstaju prema vlastitom kriteriju, a zatim objasne način na koji su ih grupisali. Nastavnik povezuje njihove ideje s pravilnom klasifikacijom.

Aktivnost 4 „Mini forenzika": Učenici posmatraju primjere smjesa (voda + so, voda + pijesak, ulje + voda) i određuju da li su homogene ili heterogene, uz obrazloženje na osnovu opažanja. Zatim predlažu način njihovog razdvajanja.

Aktivnost 5 „Hemijski bingo": Svaki učenik dobija tabelu (3 × 3) sa pojmovima (npr. homogena smjesa, element, spoj, rastvor, filtracija…). Nastavnik čita opise: „Smjesa u kojoj ne razlikujemo sastojke" i „Metoda razdvajanja čvrstog i tečnog". Učenici pronalaze odgovarajući pojam i označavaju ga. Ko prvi popuni red objašnjava sve pojmove iz tog reda pred razredom.

Aktivnost 6 „Svijet oko mene": Učenici navode primjere iz svakodnevnog života i klasifikuju ih kao čistu tvar ili smjesu uz kratko objašnjenje.

Aktivnost 7 „Jedno pitanje za razmišljanje": Nastavnik postavlja pitanje: „Može li neka smjesa izgledati potpuno jednako kao čista tvar?" Učenici iznose mišljenja, a nastavnik zaključuje čas naglašavajući važnost pažljivog posmatranja i razumijevanja sastava supstanci.

Potrebni resursi: Projektor ili slike; kartice sa primjerima; materijali za smjese (voda, pijesak, ulje, so); bingo listići; papiri i flomasteri.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Hemijske i fizičke promjene tvari

Ciljevi časa: Omogućiti učenicima da kroz izvođenje jednostavnih ogleda razumiju razliku između fizičkih i hemijskih promjena tvari, te razviju sposobnost argumentovanog izražavanja i uvažavanja tuđeg mišljenja u procesu zaključivanja. **Ishodi:** Učenik razlikuje fizičku od hemijske promjene navodeći najmanje dva kriterija. Učenik argumentuje svoj stav koristeći odgovarajuće hemijske pojmove i poštujući pravila dijaloga.

Međupredmetna povezanost: Biologija – Učenici povezuju hemijske promjene sa procesima u živim organizmima, poput truhljenja i metabolizma, gdje dolazi do nastanka novih tvari. Fizika – Učenici uočavaju fizičke promjene kroz promjene agregatnog stanja i energije (topljenje, zagrijavanje), bez nastanka novih tvari.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas se realizuje kroz saradničko i istraživačko učenje uz njegovanje kulture dijaloga, međusobnog poštovanja i aktivnog slušanja. Učenici razvijaju odgovornost, argumentaciju i nenasilno rješavanje neslaganja tokom grupnog rada i diskusije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Strategija: Think–Pair–Share: Na stolu su: led u čaši, papir, svijeća (neupaljena) i komadić željeza (ili ekser). Nastavnik postavlja pitanje: „Šta se dešava kada se led otopi? A šta kada papir zapalimo? Da li je to isto?“ Učenici jednu minutu individualno razmišljaju, dvije minute razgovaraju u paru, a zatim tri minute dijele svoje zaključke sa ostatkom razreda.

Aktivnost 2 Mini-eksperimenti po stanicama učenja: Učenici rade u četiri grupe. Svaka grupa počinje na jednoj od četiri stanice, nakon čega se rotiraju svake dvije minute. Stanica 1 – fizička promjena: topljenje leda. Stanica 2 – fizička promjena: cijepanje papira. Stanica 3 – hemijska promjena: sirće i soda bikarbona. Stanica 4 – hemijska promjena: sagorijevanje svijeće. Svaka grupa dobija karticu sa pitanjima: Šta opažamo? Da li nastaje nova tvar? Koji su znakovi promjene? Koji je zaključak?

Aktivnost 3 Svaka grupa dobija karticu sa situacijom iz svakodnevnog života: pečenje kolača, topljenje čokolade, hrđanje eksera ili smrzavanje vode. Zadatak grupe je da odredi da li je promjena fizička ili hemijska, navede najmanje dva argumenta i pronađe dokaz, odnosno znak promjene koji je prisutan.

Aktivnost 4 „Hemijska ili fizička?“ Nastavnik čita primjere: hrđanje željeza, ključanje vode, gorenje drveta, lomljenje stakla i truhljenje jabuke. Učenici se raspoređuju u dva ugla učionice (fizička ili hemijska promjena), nakon čega svaka grupa argumentuje svoj izbor. Zatim učenici individualno imaju nekoliko minuta da, na osnovu naučenog, naprave tabelu sa najmanje tri fizičke i tri hemijske promjene. Nekoliko učenika čita napisane primjere.

Aktivnost 5 Rad na karticama i diskusija: Učenici rade u paru ili manjim grupama. Svaka grupa dobija karticu sa situacijom iz svakodnevnog života (npr. kratkotrajna svađa i pomirenje, narušeno povjerenje ili promjena raspoloženja). Zadatak učenika je da odrede da li je promjena privremena (fizička) ili trajna (hemijska) te da svoj odgovor argumentuju koristeći kriterije sa časa (mogućnost povratka u prvobitno stanje, znakovi promjene i „nastanak nove situacije“ kao analogija). Nakon rada slijedi kratka diskusija i izvođenje zaključka da je, kao i u hemiji, važno prepoznati vrstu promjene i jasno je objasniti te, ukoliko je potrebno, pronaći načine da se određena promjena spriječi ili vrati u prvobitni oblik.

Potrebni resursi: Led, čaše, papir, sirće, soda bikarbona, svijeća, upaljač, metalni ekser, radni listići za grupe, papirići za refleksiju.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Ionska i kovalentna veza – ponavljanje

Ciljevi i ishodi učenja: Produbiti i sistematizovati znanja o ionskoj i kovalentnoj vezi kroz analizu, poređenje i primjenu u različitim kontekstima, te razvijati sposobnost argumentovanog zaključivanja. **Ishodi:** Učenik razlikuje ionsku i kovalentnu vezu na osnovu ključnih osobina, objašnjava nastanak veza koristeći hemijske pojmove (elektroni, ioni, dijeljenje elektrona), primjenjuje znanja na primjere iz svakodnevnog života te argumentuje svoje odgovore u diskusiji.

Međupredmetna povezanost: Fizika – Učenici povezuju tip hemijske veze sa fizičkim osobinama supstanci (provodljivost, temperatura topljenja). Biologija – Hemijske veze se povezuju sa građom biomolekula i značajem za životne procese.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz proučavanje hemijskih veza učenici uočavaju da stabilnost nastaje kroz povezivanje i međusobnu zavisnost, što se simbolički povezuje s međuljudskim odnosima. Tokom grupnog rada razvijaju vještine saradnje, uvažavanja različitih mišljenja i argumentovanog dijaloga, čime se jačaju nenasilna komunikacija i odgovorno djelovanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Ko sam ja?": Nastavnik na prezentaciji prikazuje kratke opise svojstava nepoznatih supstanci (npr. „nastajem prijenosom elektrona", „dijelim elektrone"). Učenici individualno zaključuju da li se radi o ionskoj ili kovalentnoj vezi i obrazlažu svoje odgovore, dok nastavnik vodi diskusiju i usmjerava učenike ka prepoznavanju ključnih osobina.

Aktivnost 2 „Hemijski duel": Učenici se dijele u dvije grupe, pri čemu jedna zastupa ionsku, a druga kovalentnu vezu. Svaka grupa iznosi karakteristike svoje veze i naizmjenično ih poredi s drugom (nastanak, svojstva, primjeri). Nastavnik moderira diskusiju i sistematizuje razlike na tabli.

Aktivnost 3 „Izgradi vezu": Učenici u paru dobijaju primjere ($NaCl$, H_2O, CO_2, MgO) i zadatak da prikažu način nastanka veze (crtežom), označe prijenos ili dijeljenje elektrona i odrede tip veze. Parovi kratko predstavljaju rješenja.

Aktivnost 4 „Hemija oko nas": Nastavnik navodi primjere iz svakodnevnog života (so, voda, plastika, kisik), a učenici određuju tip veze i obrazlažu odgovor koristeći odgovarajuće hemijske pojmove.

Aktivnost 5 „Jedna greška": Nastavnik daje nekoliko tvrdnji o ionskim i kovalentnim spojevima, među kojima se nalaze netačne. Učenici prepoznaju grešku i ispravljaju je uz obrazloženje, čime se dodatno učvršćuju ključni pojmovi.

Aktivnost 6 „Završi rečenicu": Učenici završavaju rečenicu: „Najvažnija razlika između ionske i kovalentne veze je…". Nekoliko učenika dijeli svoje odgovore, a nastavnik sistematizuje zaključak i naglašava najvažnije razlike između tipova hemijskih veza.

Potrebni resursi: Tabla ili projektor, pripremljeni opisi „misterioznih supstanci", kartice ili zadaci sa primjerima hemijskih spojeva ($NaCl$, H_2O, CO_2, MgO).

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Zakon o održanju mase

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici eksperimentalno provjeravaju zakon održanja mase, mjere masu prije i poslije reakcije, zaključuju da masa ostaje ista i primjenjuju sigurnosne mjere u radu. **Ishod učenja:** Primjenjuje zakon održanja mase.

Međupredmetna povezanost: Povezanost sa drugim predmetima ostvaruje se kroz aktivnosti mjerenja mase (matematika), objašnjenje otvorenog i zatvorenog sistema (fizika), povezivanje hemijskih procesa sa disanjem i fermentacijom (biologija), korištenje digitalne opreme (informatika) te analizu ilustracija i verbalno obrazlaganje zaključaka (likovna kultura i jezici).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz saradnički rad u grupama, uvažavanje različitih mišljenja prilikom iznošenja hipoteza i zaključaka, odgovorno i sigurno ponašanje u laboratoriji te rješavanje problema na osnovu dokaza i argumenata, čime se razvijaju kultura dijaloga, tolerancija i nenasilno djelovanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Lov na atome“: Nastavnica započinje čas problemskim pitanjem: „Da li masa tvari nestaje kada nešto izgori?“ Učenici iznose svoja početna mišljenja, čime se stvara kognitivni konflikt i motivacija za istraživanje. Nakon toga nastavnica prikazuje ilustraciju smjese atoma bez davanja definicije zakona. Ilustracija prikazuje tri moguće situacije prije i poslije hemijske reakcije. Učenici najprije iznose pretpostavku (hipotezu) o tome koja slika može predstavljati stvarnu hemijsku promjenu i obrazlažu svoj izbor. Zatim u paru prebrojavaju atome prije i poslije reakcije kako bi provjerili svoju pretpostavku i odabrali sliku koja pokazuje da se broj atoma ne mijenja, pri čemu svoj izbor obrazlažu. Nakon diskusije nastavnica uvodi formalnu definiciju zakona održanja mase i povezuje je s učeničkim zaključcima da se u hemijskim reakcijama atomi ne gube niti nastaju, već se samo drugačije raspoređuju.

Aktivnost 2 Naučni eksperimenti. Razred se dijeli u četiri grupe, pri čemu svaka grupa dobija jedan eksperiment i radni list koji sadrži dijelove za zapisivanje hipoteze, mjerenja i zaključka. U okviru grupe određuju se uloge učenika (izvođač eksperimenta, mjeritelj, zapisničar i izvjestilac). Prije izvođenja ogleda učenici zapisuju hipotezu odgovarajući na pitanje: „Kako će se masa promijeniti i zašto?“ Prva grupa izvodi eksperiment „Mjehurići znanja“, pri čemu se u zatvorenom sistemu miješaju sirće i soda bikarbona, a na posudi se nalazi rukavica ili balon. Učenici mjere masu sistema prije i poslije reakcije, posmatraju napuhivanje balona i zaključuju da masa ostaje ista jer gas ne napušta zatvoreni sistem. Druga grupa izvodi eksperiment sa svijećom u otvorenom i zatvorenom sistemu, odnosno pod staklenim zvonom. Učenici posmatraju promjene i porede rezultate mjerenja, te zaključuju da masa može izgledati manja kada je sistem otvoren jer dio produkata reakcije napušta sistem, dok se u zatvorenom sistemu promjene posmatraju unutar ograničenog prostora. Treća grupa izvodi eksperiment „Vatrena traka“, odnosno sagorijevanje magnezija. Učenici mjere masu prije i poslije sagorijevanja i uočavaju povećanje mase, objašnjavajući ga vezivanjem kisika iz zraka. Četvrta grupa izvodi eksperiment sa šibicama u epruveti sa balonom. Epruveta sa šibicama se zagrijava u zatvorenom sistemu, balon se napuhuje, a učenici mjere masu prije i poslije reakcije i zaključuju da masa ostaje ista jer je sistem zatvoren. Tokom rada nastavnica kontinuirano prati rad grupa, usmjerava učenike i naglašava razliku između otvorenog i zatvorenog sistema.

Aktivnost 3 „Ogledalo znanja“: Kroz zajedničku refleksiju i razmjenu rezultata eksperimenata, predstavnik svake grupe iznosi zaključak svog ogleda odgovarajući na pitanje: „Šta je naš ogled pokazao o zakonu održanja mase?“ Učenici zatim individualno zapisuju kratku refleksiju dovršavajući rečenicu: „Danas sam shvatio/la da…“. Nastavnica povezuje odgovore učenika, usmjerava diskusiju

i na tabli zapisuje zajednički zaključak: „Masa ostaje ista ako materija ne napušta sistem.“ Na kraju aktivnosti učenici glasaju i biraju „najzanimljiviji ogled dana“, čime se podstiče motivacija, refleksija i aktivno učešće u završnom dijelu časa.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebni su: digitalne vage, tikvice, epruvete, stalak za epruvete, stakleno zvono, baloni ili rukavice, sirće, soda bikarbona, magnezijeva traka, svijeće, šibice, zaštitne naočale i rukavice, računar, projektor, prezentacija s definicijom zakona održanja mase, radni listovi za eksperimente, kartice s ulogama u grupi, tabla i markeri.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Razdvajanje sastojaka smjese: dekantiranje, filtriranje, destilacija, kristalizacija

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici eksperimentalno istražuju fizičke osobine tvari i na osnovu njih primjenjuju i objašnjavaju odgovarajuće metode razdvajanja smjesa. **Ishod učenja:** Istražuje fizičke i hemijske osobine tvari.

Međupredmetna povezanost: Fizika – pojmovi gustoće, promjene agregatnog stanja i fizičke promjene tvari; matematika – mjerenje i poređenje količina; biologija – značaj čiste vode i filtracije u svakodnevnom životu. Sadržaj se povezuje s lekcijama o vrstama tvari (čiste tvari i smjese), rastvorima (rastvarač, rastvorena tvar, zasićen rastvor), fizičkim osobinama tvari (rastvorljivost, gustoća, tačka ključanja) te fizičkim i hemijskim promjenama, jer se metode razdvajanja zasnivaju na fizičkim osobinama bez promjene sastava tvari.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju sposobnost posmatranja, analiziranja i zaključivanja kroz eksperimente, uz jačanje radoznalosti i pozitivnog odnosa prema učenju. Kroz rad u grupi razvijaju saradnju, uvažavanje i komunikacijske vještine, te odgovoran odnos prema sigurnosti, okolini i korištenju resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna aktivnost. Na početku časa učenici posmatraju primjere smjesa (pijesak i voda, kreda i voda, slana voda) koje nastavnik pokazuje. Učenici prepoznaju vrstu smjese i iznose pretpostavke o mogućim načinima razdvajanja. Kroz razgovor odgovaraju na pitanja: „Koja je ovo smjesa?“, „Kako biste je razdvojili?“ i „Šta se u postupku mijenja, a šta ostaje isto?“. Na taj način povezuju ranije znanje sa novom nastavnom jedinicom. Nakon toga nastavnik upoznaje učenike sa organizacijom rada po stanicama, pravilima rotacije i načinom bilježenja opažanja. Učenici uočavaju pripremljeni materijal na radnim mjestima i pripremaju sveske za zapisivanje rezultata. Nastavnik objašnjava da se na svakoj stanici zadržavaju 5–7 minuta i da je važno pažljivo pratiti postupak rada.

Aktivnost 2 Sigurnosne upute i rad po stanicama. Nastavnik učenike upoznaje sa pravilima sigurnog rada u laboratoriji. Naglašava korištenje mantila i zaštitnih naočala, vezivanje kose, uklanjanje nakita i telefona, pažljivo rukovanje priborom i obavezno prijavljivanje svake nezgode. Posebno ističe da učenici ne smiju dirati zagrijane dijelove aparature, direktno mirisati hemikalije, vraćati višak rastvora u originalne boce niti nepažljivo rukovati staklenim priborom. Objašnjava da se postupak destilacije izvodi isključivo uz nadzor nastavnika. Učenici potvrđuju razumijevanje pravila i odgovaraju na kratka pitanja vezana za sigurnost rada. Nakon toga učenici rade u grupama i rotiraju se po stanicama, gdje izvode eksperimente i bilježe opažanja.

Dekantiranje. Učenici pripremaju smjesu pijeska i vode, ostavljaju je da miruje kako bi došlo do taloženja, a zatim pažljivo presipaju bistri sloj tečnosti u drugu posudu. Posmatraju promjene u izgledu smjese prije i poslije postupka i zaključuju o principu razdvajanja.

Filtracija. Učenici postavljaju filter papir u lijevak, sipaju smjesu krede i vode i prate šta ostaje na filter papiru, a šta prolazi kroz njega. Posmatraju izgled filtrata i zaključuju da se razdvajanje zasniva na različitoj veličini čestica.

Destilacija. Učenici posmatraju postupak koji izvodi nastavnik. Prate zagrijavanje slane vode, nastanak vodene pare i sakupljanje destilata. Bilježe svoja opažanja i zaključuju da se voda i rastvorena so mogu razdvojiti na osnovu različitih temperatura ključanja.

Kristalizacija. Učenici pripremaju zasićeni rastvor i posmatraju izdvajanje kristala nakon isparavanja vode. Dio rastvora ostavljaju da miruje do narednog časa, dok drugi dio, uz nadzor nastavnika, zagrijavaju i prate brže nastajanje kristala.

Aktivnost 3 Analiza rezultata i zaključivanje. Nakon završetka rada učenici peru pribor i uređuju radna mjesta. U završnom dijelu časa iznose svoja opažanja i porede rezultate dobijene na različitim stanicama. Objašnjavaju koje su komponente izdvojene iz pojedinih smjesa i imenuju dobijene produkte razdvajanja (talog, filtrat, destilat, kristali). Kroz razgovor zaključuju da se smjese mogu razdvajati fizičkim metodama bez promjene hemijskog sastava tvari. Nastavnik usmjerava učenike da povežu izbor metode razdvajanja sa osobinama tvari, kao što su rastvorljivost, veličina čestica, gustoća i temperatura ključanja. Na kraju učenici navode primjere primjene ovih metoda u svakodnevnom životu.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebno je obezbijediti zaštitne naočale i mantile za sve učenike, papirne ubruse, posude za odlaganje čvrstog i tekućeg otpada, radne listove ili sveske i olovke, kao i vodu za ispiranje pribora. Za dekantiranje su potrebne staklene čaše, pijesak, voda, te kašike ili stakleni štapići za miješanje. Za filtraciju su potrebni lijevci, filter papir, staklene čaše, voda, prah krede i pribor za miješanje. Za destilaciju je potrebna aparatura za destilaciju, izvor toplote, stativ i slana voda. Za kristalizaciju su potrebne staklene čaše ili teglice, kuhinjska sol, voda, kašike, vunena nit ili konac, štapići ili olovke, naljepnice, isparivač ili metalna kašika, izvor toplote i hvataljke za sigurno rukovanje.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Periodni sistem elemenata: grupe i periode

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici koriste i tumače osnovne informacije sadržane u Periodnom sistemu elemenata, razlikuju grupe i periode, te povezuju položaj elemenata s njihovim osnovnim fizičkim i hemijskim osobinama. **Ishodi:** Koristi i tumači informacije sadržane u Periodnom sistemu elemenata.

Međupredmetna povezanost: Fizika – građa atoma; matematika – redoslijed i nizovi; informatika – digitalni prikazi i infografika; likovna kultura – vizualno predstavljanje i klasifikacija elemenata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Tokom realizacije aktivnosti učenici razvijaju sposobnost razumijevanja i zaključivanja kroz analizu i tumačenje Periodnog sistema elemenata, kao i kroz povezivanje položaja elemenata s njihovim osobinama. Radom u paru i grupi učenici sarađuju, razmjenjuju ideje i zajednički dolaze do rješenja, uvažavajući različita mišljenja i razvijajući međusobno poštovanje. Aktivnim učešćem i preuzimanjem uloga jačaju osjećaj odgovornosti i doprinosa zajedničkom radu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Problemska aktivnost i upoznavanje građe Periodnog sistema. Na početku časa nastavnik učenicima postavlja problemsko pitanje: „Kako bismo mogli urediti veliki broj hemijskih elemenata da ih lakše pronađemo, uporedimo i razumijemo?“ Učenici individualno razmišljaju o pitanju, zatim razmjenjuju ideje u paru, a potom nekoliko učenika iznosi svoje prijedloge. Nastavnik prikazuje Periodni sistem elemenata i objašnjava da je to pregledna tabela hemijskih elemenata u kojoj svaki element ima svoje određeno mjesto. Učenici posmatraju tabelu i odgovaraju na pitanja: „Šta primjećujete?“, „Da li vidite redove?“, „Da li vidite kolone?“. Nastavnik uvodi osnovne pojmove i objašnjava da se horizontalni redovi nazivaju periode, a vertikalne kolone grupe. Također naglašava da svaki element ima svoj simbol i atomski broj. Učenici u sveske skiciraju pojednostavljenu šemu Periodnog sistema i označavaju periode 1–7 i grupe 1–18. Nastavnik kratko pokazuje lantanide i aktinide te objašnjava njihovo izdvajanje ispod glavnog dijela tabele radi preglednosti. Na osnovu razgovora učenici zaključuju da Periodni sistem predstavlja preglednu organizaciju elemenata koja omogućava lakše pronalaženje i poređenje njihovih osobina.

Aktivnost 2 Snalaženje u Periodnom sistemu, klasifikacija i imenovanje važnijih grupa. Učenici rade u grupama i dobijaju praznu ili djelimično popunjenu šemu Periodnog sistema elemenata. Koristeći udžbenik, zidni prikaz Periodnog sistema ili nastavnikovu projekciju, učenici pronalaze poznate elemente poput vodika, kisika, ugljika, željeza, zlata, natrija, hlora i helija te određuju njihove grupe i periode. Nastavnik ih usmjerava pitanjima: „Kako pronalazimo određeni element?“, „U kojem redu se nalazi?“, „U kojoj koloni je smješten?“, „Koji je njegov simbol?“. Nakon toga učenici bojama označavaju osnovnu podjelu elemenata na metale, nemetale i metaloide te izrađuju legendu. Kroz razgovor zaključuju da se metali uglavnom nalaze lijevo i u sredini Periodnog sistema, nemetali desno, a metaloidi između njih duž cik-cak linije.

Nakon klasifikacije nastavnik učenicima dijeli trakice sa nazivima važnijih grupa elemenata: alkalni metali, zemnoalkalni metali, halogeni elementi, halogeni elementi i plemeniti gasovi. Učenici pomoću Periodnog sistema i nastavnikovih uputa postavljaju trakice na odgovarajuća mjesta: alkalni metali u 1. grupu (osim vodika), zemnoalkalni metali u 2. grupu, halogeni elementi u 16. grupu, halogeni elementi u 17. grupu, a plemeniti gasovi u 18. grupu. Nastavnik za svaku grupu navodi osnovnu osobinu ili zanimljivost, pri čemu učenici zaključuju da određene grupe imaju posebne nazive i da položaj elemenata u Periodnom sistemu omogućava uočavanje njihovih sličnosti.

Aktivnost 3 Završna sistematizacija – predstavljanje i zaključivanje. Učenici nastavljaju rad u grupama koristeći prethodno izrađene i dopunjene šeme Periodnog sistema elemenata. Nastavnik ih usmjerava da na osnovu urađenog rada odgovore na pitanja: „Gdje se u Periodnom sistemu nalazi većina metala?“, „Gdje se nalaze nemetali?“, „Šta predstavljaju grupe, a šta periode?“, „Koje smo grupe elemenata danas označili?“ i „Zašto je korisno da elementi budu ovako raspoređeni?“. Predstavnik svake grupe kratko predstavlja rezultate rada, objašnjava legendu, pokazuje položaj metala, nemetala i metaloida te označene grupe elemenata.

Nastavnik vodi završnu diskusiju i usmjerava učenike ka zaključku da Periodni sistem elemenata nije samo tabela za pronalaženje elemenata, već alat koji pomaže uočavanju sličnosti među elementima i povezivanju njihovog položaja sa osnovnim osobinama. Učenici zaključuju da horizontalni redovi predstavljaju periode, vertikalne kolone grupe, a da neke grupe imaju posebne nazive. Položaj elementa u Periodnom sistemu omogućava njegovo lakše pronalaženje, poređenje s drugim elementima i razumijevanje osnovnih karakteristika.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebni su: udžbenik hemije za 8. razred, Periodni sistem elemenata u obliku zidnog prikaza ili projekcije, prazne ili djelimično popunjene šeme PSE za grupni rad, bojice ili flomasteri, pripremljene trakice s nazivima važnijih grupa elemenata, ljepilo, tabla i kreda.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Rastvori

Ciljevi i ishodi učenja: Eksperimentalno istražiti faktore koji utiču na brzinu rastvaranja, objasniti proces rastvaranja na makroskopskom i mikroskopskom nivou te primijeniti zaključke u osmišljavanju najefikasnijeg postupka rastvaranja. **Ishod učenja:** Objašnjava vrste tvari.

Međupredmetna povezanost: Fizika — povezuje se temperatura vode s brzinom kretanja čestica; matematika — mjeri se vrijeme rastvaranja i rezultati upisuju u tabelu; tehnička kultura — osmišljava se i testira postupak za najbrže rastvaranje; biologija — povezuje se značaj vode kao rastvarača u živim bićima; informatika — koristi se digitalna štoperica i jednostavna tabela; Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik — obrazlažu se opažanja i argumentuju zaključci.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz rad u ekspertnim i dizajnerskim grupama razvijaju saradnju, odgovornost, aktivno slušanje i uvažavanje različitih mišljenja. Tokom aktivnosti argumentuju svoje zaključke na osnovu dokaza, zajednički donose odluke i uče da se problemi rješavaju mirnim dijalogom, podjelom uloga i međusobnom podrškom. Greške tokom ogleda koriste se kao prilika za učenje, a ne kao razlog za međusobno kritikovanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni fenomen Zašto se boja brže širi? Na početku časa nastavnik pokazuje M&M bombonu i tri prozirne čaše s vodom različite temperature: hladnom, sobne temperature i toplom. Postavlja pitanje u kojoj će se vodi obojeni omotač bombone najbrže rastvarati i zašto. Učenici iznose pretpostavke, a nastavnik ih usmjerava prema istraživačkom pitanju: Kako temperatura, miješanje i površina tvari utiču na brzinu rastvaranja? Aktivnost služi za pobuđivanje radoznalosti i povezivanje nastavne jedinice sa svakodnevnim iskustvom učenika.

Aktivnost 2 Ekspertno istraživanje Tri faktora brzine rastvaranja. Nastavnik dijeli učenike u tri ekspertne grupe. Prva grupa istražuje uticaj temperature tako što posmatra rastvaranje obojenog omotača M&M bombone u hladnoj, sobnoj i toploj vodi. Druga grupa istražuje uticaj miješanja tako što poredi rastvaranje iste količine praška za sok u vodi bez miješanja i uz miješanje. Treća grupa istražuje uticaj površine tvari tako što poredi rastvaranje cijele i usitnjene tvari, npr. kocke šećera i usitnjenog šećera. Svaka grupa bilježi šta je mijenjala, šta je posmatrala, vrijeme rastvaranja i zaključak.

Aktivnost 3 Razmjena i objašnjenje Šta vidimo, a šta se dešava među česticama? Nakon rada u ekspertnim grupama nastavnik formira nove grupe tako da u svakoj bude predstavnik grupe za temperaturu, miješanje i površinu tvari. Svaki ekspert objašnjava šta je njegova grupa istraživala, šta je zapazila i koji je zaključak izvela. Nastavnik usmjerava učenike da opažanja povežu s makroskopskim i mikroskopskim nivoom. Na makroskopskom nivou opisuju širenje boje, nestajanje praha, nastajanje ravnomjerno obojene smjese ili brže nestajanje usitnjene tvari. Na mikroskopskom nivou objašnjavaju da se molekuli vode u toploj vodi brže kreću, da miješanje povećava kontakt između vode i čestica rastvorene tvari, a da usitnjena tvar ima veću dodirnu površinu s vodom. Nastavnik povezuje zaključke s pojmovima rastvarač, rastvorena tvar, rastvor i homogena smjesa.

Aktivnost 4 Mini inženjerski dizajn Najbrži instant napitak bez grudvica. Učenici ostaju u dizajnerskim grupama i koriste zaključke iz ekspertnih ogleda kako bi osmislili najefikasniji postupak za brzo i ravnomjerno rastvaranje praška za napitak u vodi. Nastavnik postavlja izazov: Dizajnirajte postupak kojim će se ista količina praška za napitak najbrže rastvoriti u istoj količini vode, bez vidljivih grudvica i uz ravnomjernu boju rastvora. Kriteriji uspjeha su brzo rastvaranje, ravnomjerna boja, odsustvo grudvica, sigurnost postupka i objašnjenje zašto je postupak efikasan. Ograničenja

su ista količina vode, ista količina praška, ponuđeni pribor i voda sigurne temperature. Vrijeme se mjeri od trenutka dodavanja praha do trenutka kada nema vidljivih grudvica i kada je boja ravnomjerno raspoređena. Grupe planiraju temperaturu vode, način miješanja i redoslijed dodavanja praha, testiraju postupak, bilježe vrijeme i predlažu moguće poboljšanje.

Aktivnost 5 Zaključak i vrednovanje Šta sam naučio/la o rastvorima? Na kraju časa učenici, uz vođenje nastavnika, ponavljaju ključne pojmove: rastvarač, rastvorena tvar, rastvor i homogena smjesa. Zajednički formulišu zaključak da se tvari brže rastvaraju u toplijoj vodi, uz miješanje i kada su usitnjene. Razumijevanje se provjerava izlaznom karticom na kojoj učenici odgovaraju na kratka pitanja: *Šta ubrzava rastvaranje? Šta je rastvarač? Navedi jedan primjer rastvora iz svakodnevnog života.*

Potrebni resursi: Prozirne čaše ili plastične posude, voda različite temperature, M&M bombone iste boje za istraživanje uticaja temperature, prašak za sok za istraživanje uticaja miješanja i za mini inženjerski dizajn, šumeća tableta za istraživanje uticaja površine tvari, kašike ili stakleni štapići za miješanje, štoperica ili sat, termometar, papirni ubrusi, radni listovi ili sveske za bilježenje opažanja i tabela za upoređivanje rezultata.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Masti i ulja

Ciljevi i ishodi učenja: da učenici kroz praktične aktivnosti upoznaju fizička i hemijska svojstva masti i ulja te povežu njihovu strukturu sa svakodnevnom primjenom. **Ishodi časa:** učenik razlikuje masti i ulja prema agregatnom stanju i porijeklu, objašnjava razliku između zasićenih i nezasićenih masnih kiselina te povezuje hemijska svojstva sa ishranom i upotrebom u svakodnevnom životu.

Međupredmetna povezanost: Biologija – uloga masti i ulja u organizmu, energetska vrijednost i značaj u pravilnoj ishrani. Fizika – utjecaj temperature na agregatno stanje i topljenje masti i ulja. Tjelesni i zdravstveni odgoj – razvijanje svijesti o zdravim prehrambenim navikama i odgovornom izboru namirnica.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajedničko istraživanje i argumentovanu diskusiju učenici razvijaju kulturu dijaloga, odgovorno donošenje odluka o zdravlju i svijest o značaju održive i sigurne prehrane za pojedinca i zajednicu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Hemijska detektivska priča": Nastavnik učenicima predstavlja tri neoznačena uzorka (maslac, svinjska mast i biljno ulje) kao „nepoznate supstance". Učenici u ulozi „hemijskih detektiva" posmatraju njihova svojstva (izgled, agregatno stanje) i iznose prve hipoteze o njihovom sastavu i porijeklu. Nastavnik vodi proces postavljanjem problemskih pitanja: „Zašto su neke od ovih supstanci čvrste, a neke tečne?" i „Šta nam to govori o njihovoj unutrašnjoj građi?", usmjeravajući učenike ka ideji da fizička svojstva imaju porijeklo u hemijskoj strukturi.

Aktivnost 2 „Zauzmi poziciju i obrazloži": Nastavnik na jednom kraju učionice označi „čvrsto", a na suprotnom „tečno" (ili u drugom krugu „biljno" i „životinjsko porijeklo"). Zatim izgovara konkretan primjer (npr. maslac, suncokretovo ulje, svinjska mast…). Učenici se raspoređuju između ta dva kraja, birajući mjesto koje po njihovom mišljenju najbolje odgovara tom primjeru. Nakon zauzimanja pozicije, nekoliko učenika obrazlaže svoj izbor. Nastavnik dodatno usmjerava razmišljanje pitanjima i po potrebi koriguje odgovore, vodeći učenike ka jasnijem razumijevanju razlika između masti i ulja.

Aktivnost 3 „Od opažanja do objašnjenja": Učenici rade u grupama i ispituju uzorke masti i ulja. Najprije određuju njihovo agregatno stanje na sobnoj temperaturi, a zatim ih zagrijavaju u toploj vodi i posmatraju promjene. Nakon toga na papir nanose malu količinu uzorka i dodaju kap joda te prate promjenu boje. Na osnovu opažanja učenici iznose zaključke o razlikama, a nastavnik ih usmjerava ka povezivanju viđenog sa pojmovima zasićenih i nezasićenih masnih kiselina.

Aktivnost 4 „Hemija na tanjiru": Učenici u manjim grupama razmatraju svakodnevne situacije (npr. priprema salate, prženje hrane) i biraju odgovarajuću vrstu masnoće. Svoje izbore obrazlažu povezujući ih sa svojstvima koja su uočili tokom ogleda. Diskusijom dolaze do zaključka o praktičnoj primjeni masti i ulja u zavisnosti od njihovog sastava i svojstava.

Aktivnost 5 „Završi rečenicu": Učenici završavaju rečenicu: „Sada razumijem da hemijska građa masti utiče na…", nakon čega nekoliko učenika dijeli svoje odgovore. Nastavnik povezuje iznesene zaključke i sistematizuje ključne pojmove: razliku između masti i ulja, zasićene i nezasićene masne kiseline te njihov uticaj na svojstva i primjenu.

Potrebni resursi: Maslac, svinjska mast, maslinovo i suncokretovo ulje, male posudice, čaše s toplom vodom, papirne trake, jodov rastvor, tabla ili projektor.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Zagađenje okoliša i hemijski uzroci promjena u prirodi

Ciljevi i ishodi učenja: Omogućiti učenicima da analiziraju uzroke zagađenja okoliša, povezuju hemijske supstance sa promjenama u prirodi te razvijaju odgovoran i miroljubiv odnos prema okolišu kao zajedničkom dobru. **Ishodi:** objašnjava pojam i oblike zagađenja okoliša, povezuje određene hemijske supstance sa promjenama u prirodi, opisuje osnovne posljedice zagađenja po ljude i živi svijet, predlaže mjere za smanjenje zagađenja u svakodnevnom životu.

Međupredmetna povezanost: Biologija – Hemijsko zagađenje se povezuje sa poremećajem životnih procesa kod biljaka, životinja i čovjeka. Geografija – Učenici povezuju izvore zagađenja sa industrijskim i urbanim područjima te shvataju kako se zagađenje širi kroz vodene tokove i vazdušne struje. Građansko obrazovanje – Razvija se ekološka svijest i aktivno građanstvo kroz razumijevanje prava svakog čovjeka na zdrav okoliš i obaveze da se priroda štiti za dobrobit cijele zajednice.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz temu zagađenja okoliša učenici uče da neodgovoran odnos prema prirodi dovodi do nesigurnosti, siromaštva, bolesti i konflikata. Razvijanjem znanja o uzrocima i posljedicama zagađenja jača se osjećaj zajedničke odgovornosti, solidarnosti i empatije prema ljudima i živim bićima pogođenim degradacijom okoliša. Čas podstiče kulturu dijaloga, saradnje i nenasilnog rješavanja problema, naglašavajući da je očuvanje okoliša temelj dugoročnog mira, zdravlja i pravednog društva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Emocija i reakcija" (motivacija i uvod u temu): Nastavnik prikazuje fotografije zagađenog okoliša (dim iz fabrika, zagađena rijeka, suša). Učenici individualno zapisuju jednu emociju koju u njima izazivaju prikazane slike. Nakon toga nekoliko učenika dijeli svoje odgovore, a nastavnik vodi kratak razgovor o tome kako bi život u takvom okruženju uticao na zdravlje ljudi i stanje u prirodi. Na osnovu iznesenih razmišljanja nastavnik uvodi nastavnu jedinicu „Zagađenje okoliša i hemijski uzroci promjena u prirodi", povezujući je s primjerima koje su učenici uočili.

Aktivnost 2 „Hemija iza problema": Učenici rade u malim grupama, pri čemu svaka grupa dobija konkretan primjer zagađenja (kisele kiše, globalno zagrijavanje, zagađenje vode ili tla). Zadatak je da identifikuju ključne hemijske supstance povezane s tim problemom (npr. CO_2, SO_2, nitrati…) i objasne na koji način one izazivaju promjene u prirodi. Grupe svoje zaključke predstavljaju ostatku razreda, a nastavnik usmjerava diskusiju i povezuje odgovore u cjelinu.

Aktivnost 3 „Priroda govori": Svaka grupa preuzima ulogu jednog elementa prirode (zrak, rijeka, šuma ili tlo). Učenici kroz nekoliko rečenica „u prvom licu" opisuju kako zagađenje utiče na njih (npr. „Ja sam rijeka i postajem mutna zbog…"). Predstavnici grupa čitaju svoje poruke, nakon čega slijedi kratak razgovor o posljedicama zagađenja i povezanosti čovjeka i prirode.

Aktivnost 4 „Od problema do rješenja" (problemsko-kreativni rad): Učenici u grupama predlažu konkretne mjere za smanjenje zagađenja na tri nivoa: ličnom, školskom i lokalnom. Svoje prijedloge zapisuju i ukratko obrazlažu, vodeći računa o tome da budu realni i primjenjivi. Grupe iznose rješenja, a nastavnik ih sistematizuje i ističe značaj odgovornog ponašanja i zajedničkog djelovanja.

Aktivnost 5 „Mala obećanja, velike promjene" (refleksija): Učenici izdvajaju najvažnije što su naučili na času, a zatim svako piše jednu kratku poruku ili lično obećanje vezano za očuvanje okoliša. Poruke se postavljaju na pano pod nazivom „Mir sa prirodom", čime se simbolično zaokružuje rad na temi.

Potrebni resursi: Tabla ili projektor, fotografije zagađenog okoliša, radni listići sa istraživačkim zadacima, papiri u boji, flomasteri, pano.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Tehnički važni metali (aluminij, bakar)

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati razumijevanje svojstava i primjene tehnički važnih metala (aluminij i bakar) kroz istraživanje, povezivanje i primjenu u svakodnevnom životu, te podsticati analitičko i odgovorno razmišljanje o njihovoj upotrebi. **Ishodi:** Učenik prepoznaje osnovna svojstva aluminija i bakra, objašnjava njihovu primjenu na osnovu tih svojstava, povezuje građu i osobine metala, te argumentuje izbor materijala u konkretnim situacijama.

Međupredmetna povezanost: Fizika – Učenici povezuju provodljivost toplote i električne struje sa upotrebom bakra i aluminija. Geografija – Povezuje se eksploatacija ruda sa industrijskim razvojem i uticajem na okoliš. Tehnička kultura – Učenici prepoznaju primjenu metala u svakodnevnim predmetima i tehnologiji.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz rad učenici razvijaju svijest o odgovornom korištenju prirodnih resursa i važnosti njihove ravnomjerne dostupnosti. Saradničkim aktivnostima podstiče se poštovanje tuđeg mišljenja, zajedničko donošenje odluka i odgovornost prema zajedničkim dobrima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Predmet priča svoju priču": Nastavnik pokazuje svakodnevne predmete (kabl, limenka, žica) i najavljuje da „svaki predmet ima svoju priču". Kroz kratku simboličnu naraciju („Ja sam bakar, provodim struju…") uvodi učenike u temu i podstiče ih da povežu metale sa njihovom primjenom.

Aktivnost 2 „Misija: Savršen materijal": Nastavnik postavlja izazov: „Danas ste tim inženjera koji treba izabrati najbolji materijal." Učenici rade u grupama i dobijaju kartice ili kratke tekstove sa fizičkim i hemijskim osobinama aluminija i bakra. Na osnovu tih informacija analiziraju metale, biraju odgovarajući za konkretnu primjenu (kablovi, ambalaža, konstrukcije), obrazlažu svoj izbor. Grupe iznose rješenja, a nastavnik vodi diskusiju i naglašava da izbor materijala zavisi od njegovih svojstava.

Aktivnost 3 „Spoji i objasni": Učenici u grupama dobijaju tri vrste kartica: nazivi metala (aluminij, bakar), njihova svojstva (npr. dobra provodljivost, mala gustina, otpornost na koroziju), primjene (kablovi, limenke, konstrukcije). Zadatak je da slože logične kombinacije: metal → svojstvo → primjena (npr. bakar → dobra provodljivost → električni kablovi). Nakon toga svaka grupa objašnjava jednu svoju kombinaciju, a nastavnik pitanjima produbljuje razumijevanje (zašto baš to svojstvo omogućava tu primjenu).

Aktivnost 4 „Greška iz prakse": Nastavnik daje pogrešne tvrdnje: („Aluminij je težak pa se ne koristi u transportu.", „Bakar je loš provodnik.", „Aluminij nije otporan na koroziju."). Učenici u parovima pronalaze grešku, ispravljaju tvrdnju i obrazlažu odgovor. Slijedi kratka diskusija u kojoj se potvrđuju tačne informacije.

Aktivnost 5 „Prodavac materijala": Svaki učenik dobija zadatak da u jednoj minuti objasni zamišljenom „kupcu" koji metal bi preporučio za određenu namjenu i zašto. Nekoliko učenika iznosi svoje objašnjenje pred razred, a nastavnik prati da li koriste pravilne hemijske pojmove i jasno povezuju svojstva metala sa njihovom primjenom.

Potrebni resursi: Tabla ili projektor; svakodnevni predmeti ili slike (kabl, limenka, žica); kartice ili informativni tekstovi sa fizičkim i hemijskim osobinama aluminija i bakra; kartice za povezivanje (metal–svojstvo–primjena); papiri i flomasteri.

Fatima Štrbo

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Metalne i nemetalne osobine tvari

Ciljevi i ishodi učenja: da učenici prepoznaju i uporede metalne i nemetalne osobine tvari te razumiju njihovu primjenu u svakodnevnom životu. **Ishodi:** učenik razlikuje osnovne osobine metala i nemetala, navodi primjere iz svakodnevnog života i argumentovano objašnjava zašto se određeni materijali koriste u različite svrhe.

Međupredmetna povezanost: Fizika – električna i toplotna provodljivost metala i izolaciona svojstva nemetala. Tehnička kultura – primjena metala i nemetala u izradi predmeta i konstrukcija. Građansko obrazovanje – odgovorno korištenje prirodnih resursa i materijala.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradničko učenje i argumentovanu diskusiju učenici razvijaju kognitivno razumijevanje upotrebe materijala, socijalne vještine dijaloga, emocionalnu brigu za prirodu i građansku odgovornost za održivo korištenje resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Misteriozna kutija: Nastavnik donosi zatvorenu kutiju s različitim predmetima i najavljuje da učenici trebaju otkriti od čega su napravljeni. Zatim vadi jedan po jedan predmet, a učenici ih posmatraju i, po potrebi, dodiruju te iznose pretpostavke o tome da li je riječ o metalu ili nemetalu i na osnovu čega to zaključuju. Nastavnik ih dodatno usmjerava pitanjima o izgledu i osobinama predmeta (sjaj, čvrstoća, lomljivost), a njihove odgovore zapisuje na tablu. Na kraju zajedno dolaze do zaključka po čemu se metali razlikuju od nemetala.

Aktivnost 2 Poredaj po važnosti (rad u grupama): Učenici rade u grupama od 3–5 i dobijaju kartice sa različitim osobinama (npr. provodljivost, metalni sjaj, kovnost, lomljivost, izolaciona svojstva, čvrsto agregatno stanje, otpuštanje elektrona, gustina). Zadatak im je da zajednički razvrstaju ove osobine prema tome koliko su važne za razlikovanje metala od nemetala, od najvažnijih do najmanje važnih. Raspored mogu prikazati na način koji im je najlogičniji (npr. u obliku piramide, stepenica ili jednostavne liste). Nakon toga svaka grupa ukratko predstavlja svoje rješenje i objašnjava koje osobine smatra najvažnijim i zašto, a nastavnik na kraju zajedno s učenicima sumira ključne razlike između metala i nemetala.

Aktivnost 3 Mini eksperimenti (istraživanje osobina): Učenici nastavljaju raditi u grupama. Cilj aktivnosti je provjeriti osobine materijala praktičnim ogledima i zapisati opažanja. Svaka grupa vodi zapis opažanja u jednostavnoj formi. Na osnovu opažanja donose zaključke o osobinama metala i nemetala.

1. Električna provodljivost: Materijal: baterija + mala sijalica ili tester, bakrena žica, plastika. Zadatak: provjeriti koji materijal provodi struju.

2. Kovnost metala: Materijal: aluminijska folija ili tanak komad metala. Zadatak: pokušati savijati materijal.

3. Lomljivost (krtost) nemetala: Materijal: komad sumpora. Zadatak: pokušati lagano pritisnuti ili slomiti materijal.

4. Toplotna provodljivost: Materijal: Mala metalna kašika, drvena ili plastična kašika, šolja tople vode. Zadatak: Učenici stavljaju metalnu kašiku i drvenu/plastičnu kašiku u toplu vodu. Nakon 30–60 sekundi dodirnu drške kašika i opažaju razliku u temperaturi.

Aktivnost 4 „Pogodi materijal“: Svaka grupa dobije zadatak da u 1–2 minute odabere jedan pred-

met iz svakodnevnog života, te da zapiše na papir koji je predmet i od čega je napravljen (npr. drvena kašika, metalna boca, plastična čaša). Ostale grupe pogađaju postavljanjem pitanja o osobinama predmeta kako bi došli do zaključka koji je predmet i da li je predmet napravljen od metala ili nemetala. Nakon igre izdvajamo pitanja i osobine koje su nam najviše pomogle da odredimo od kojeg materijala je predmet napravljen.

Potrebni resursi: Kutija sa predmetima od različitih materijala, kartice za Diamond ranking, baterija i mala sijalica ili tester, bakrena žica, plastika, aluminijska folija, kreda ili sumpor, metalna kašika, plastična kašika, šolja, voda, papiri i flomasteri za rad u grupama, tabla.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Sapuni i deterdženti

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici uspoređuju fizička i hemijska svojstva domaćeg i komercijalnog sapuna kroz niz jednostavnih testova u kućnim uvjetima. **Ishodi:** Povezuje rezultate i zaključke istraživanja s konceptualnim spoznajama.

Međupredmetna povezanost: Biologija – objašnjava djelovanje sapuna na kožu, značaj higijene i uticaj pH vrijednosti na organizam; matematika – primjenjuje se mjerenje mase, poređenje rezultata i izračunavanje promjene mase. Sadržaj se povezuje s organskom hemijom kroz proučavanje masti i masnih kiselina, s hemijskim reakcijama kroz proces saponifikacije, te s oblastima kiselina i baza kroz određivanje pH vrijednosti sapuna. Eksperimentalni rad razvija vještine posmatranja, mjerenja i analize rezultata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz zajednički rad razvijaju saradnju, odgovornost i međusobno uvažavanje. Diskusijom i razmjenom rezultata uče poštovati različita mišljenja i donositi zaključke na osnovu dokaza.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvod i vizualna analiza sapuna. Učenici se podsjećaju na osnovne pojmove o sapunima i procesu saponifikacije, koji su obrađeni na prethodnim časovima. Nastavnik postavlja problemsko pitanje: „Da li domaći sapun ima ista svojstva kao komercijalni sapun?“ Učenici iznose svoja mišljenja i upoznaju se s ciljem aktivnosti, a to je upoređivanje fizičkih i hemijskih svojstava domaćeg i komercijalnog sapuna. Učenici posmatraju uzorke domaćeg i komercijalnog sapuna te analiziraju njihov izgled, boju, oblik i miris. Dodiruju sapune i procjenjuju njihovu teksturu, određujući da li su mekani, tvrdi, glatki ili hrapavi. Svoja zapažanja bilježe u pripremljenu tabelu kako bi kasnije mogli uporediti fizička svojstva oba sapuna.

Aktivnost 2 Ispitivanje svojstava sapuna. Učenici provode niz jednostavnih testova kako bi uporedili fizička i hemijska svojstva domaćeg i komercijalnog sapuna.

Test pjenjenja: Učenici u dvije čaše sa po 100 mL vode dodaju jednaku masu sapuna, približno 10 g, i miješaju smjesu oko 30 sekundi. Posmatraju količinu i trajnost nastale pjene te svoja opažanja zapisuju u tabelu. Ispitivanje pH vrijednosti: Učenici ispituju pH vrijednost sapuna tako što navlaže univerzalni indikatorski papir i prislone ga na površinu sapuna ili na rastvor sapuna. Dobijenu boju upoređuju s pH skalom i bilježe približnu pH vrijednost.

Test čišćenja masnoće: Učenici provode test čišćenja masnoće tako što na sahatno staklo ili tanjirić nanesu malu količinu biljnog ulja. Zatim peru površinu koristeći 250 mL vode i približno 10 g sapuna. Posmatraju koliko brzo i efikasno sapun uklanja masnoću i bilježe rezultate.

Test djelovanja sapuna na kožu: Učenici, po želji i uz pažljivo praćenje reakcije kože, mogu provesti i test djelovanja sapuna na kožu. Odvojeno peru ruke s oba sapuna i opažaju da li sapun isušuje kožu, da li je blag i da li ostavlja miris.

Test rastvorljivosti sapuna: Učenici ispituju rastvorljivost sapuna tako što se na prethodnom času, uz pomoć nastavnika, izvagaju komadići domaćeg i komercijalnog sapuna mase približno 10 g. Komadići sapuna stavljaju se u čaše sa 100 mL vode i ostavljaju na sobnoj temperaturi jedan dan.

Na narednom času učenici vade sapune iz vode, suše ih papirnim ubrusom i ponovo vagaju. Nakon toga izračunavaju promjenu mase i upoređuju rastvorljivost domaćeg i komercijalnog sapuna.

Aktivnost 3 Analiza rezultata i zaključivanje. Učenici analiziraju prikupljene podatke i upoređuju rezultate dobijene za domaći i komercijalni sapun. Na osnovu opažanja i zabilježenih rezultata identificiraju sličnosti i razlike u pjenjenju, pH vrijednosti, sposobnosti uklanjanja masnoće, rastvorljivosti i djelovanju na kožu. Učenici koriste unaprijed pripremljen obrazac Venovog dijagrama. U posebne dijelove dijagrama upisuju osobine karakteristične za domaći sapun i osobine karakteristične za komercijalni sapun, dok u zajednički dio dijagrama upisuju osobine koje su zajedničke za oba sapuna. Na osnovu prikazanih podataka učenici donose zaključke o tome kako sastav sapuna utiče na njegova svojstva i primjenu u svakodnevnom životu. Učenici učestvuju u zajedničkoj diskusiji u razredu, razmjenjuju mišljenja s drugim učenicima i argumentiraju svoje zaključke na osnovu provedenih eksperimenata.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebni su uzorci domaćeg i komercijalnog sapuna, čaše s vodom, vaga za mjerenje mase sapuna, univerzalni pH indikatorski papir, biljno ulje za test uklanjanja masnoće, sahatno staklo ili tanjirić, kašika ili štapić za miješanje, papirni ubrusi, te pripremljena tabela za bilježenje i poređenje rezultata ispitivanja.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Ugljikohidrati

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa sastavom, vrstama i značajem ugljikohidrata kao biološki važnih organskih spojeva te razvijati razumijevanje njihove uloge u ishrani i energetskim procesima organizma. **Ishodi:** Objašnjava osobine, sastav i klase odabranih biološki važnih organskih spojeva.

Međupredmetna povezanost: Biologija – fotosinteza i uloga ugljikohidrata u metabolizmu; kultura življenja – hranljive materije i zdrava ishrana; informatika – vizuelni i grafički prikaz procesa fotosinteze i podjele ugljikohidrata; B/H/S jezik – usmeno izražavanje, objašnjavanje zaključaka i korištenje stručnih pojmova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz saradničko učenje, uvažavanje različitih mišljenja, zajedničko rješavanje zadataka, razumijevanje prirodnih procesa te razvijanje ekološke odgovornosti i donošenje održivih i odgovornih životnih odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 *Motivacija i aktiviranje predznanja*. Učenici posmatraju prikaz različitih namirnica putem prezentacije. Kroz diskusiju učenici povezuju hranu s energijom potrebnom za svakodnevne aktivnosti. Razmjenjuju iskustva o namirnicama koje daju više energije i iznose pretpostavke o tome odakle organizam dobija energiju. U aktivnosti „oluja mozga" učenici navode pojmove koje povezuju s ugljikohidratima, hranom, energijom, biljkama i fotosintezom. Nastavnik zapisuje ključne pojmove na tabli ili ih prikazuje u prezentaciji.

Aktivnost 2 *Fotosinteza kao izvor ugljikohidrata*. Učenici analiziraju shematski prikaz fotosinteze prikazan putem prezentacije. Po potrebi, učenici dobijaju i isprintanu infografiku kao nastavni listić. Učenici prepoznaju uslove potrebne za fotosintezu: svjetlost, voda, ugljendioksid i hlorofil. Zatim zapisuju hemijsku jednačinu fotosinteze: $\mathbf{6CO_2 + 6H_2O \rightarrow C_6H_{12}O_6 + 6O_2}$**.** Kroz vođenu diskusiju objašnjavaju da biljke procesom fotosinteze stvaraju glukozu, a oslobađaju kisik. Učenici zaključuju da je glukoza osnovni produkt fotosinteze i da pripada ugljikohidratima, biološki važnim organskim spojevima.

Aktivnost 3 *Upoznavanje s ugljikohidratima*. Učenici analiziraju sastav i osobine ugljikohidrata na osnovu njihovih molekulskih formula, razlikuju monosaharide, disaharide i polisaharide čitanjem i analizom unaprijed pripremljenog organizera, te bojenjem tabelarnog organizera (svaku grupu drugom bojom) vizuelno uočavaju i naglašavaju razliku između ugljikohidrata. Ilustracije namirnica, prikazane kroz dvije grupe (namirnice bogate složenim i jednostavnim ugljikohidratima), koriste se kao poticaj za samostalno navođenje, prepoznavanje i klasificiranje primjera iz svakodnevne ishrane, pri čemu učenici povezuju ove primjere s klasama ugljikohidrata (mono-, di- i polisaharidi) te njihovim osobinama i sastavom.

Aktivnost 4 *Eksperimentalni rad*. Učenici u parovima izvode eksperiment dokazivanja glukoze. Prije početka rada nastavnik daje upute o sigurnom rukovanju laboratorijskim priborom, zagrijavanju i upotrebi zaštitne opreme. U epruvetu se dodaje uzorak, na primjer razrijeđeni med ili prirodni voćni sok, poput soka od grožđa ili jabuke. Rastvor meda priprema se rastvaranjem male količine meda u vodi uz miješanje. Zatim se dodaje nekoliko kapi Fehlingovog reagensa, dobijenog miješanjem Fehling I i Fehling II rastvora u omjeru 1: 1. Sadržaj epruvete se pažljivo zagrijava. Učenici posmatraju promjenu boje iz plave u narandžasto-crvenu. Učenici bilježe opažanja u radni listić, odgovaraju na pitanja i donose zaključak o prisustvu glukoze u ispitivanom uzorku. Rezultate povezuju s procesom fotosinteze, jer glukoza nastaje u biljkama kao produkt fotosinteze. Također zaključuju da je glukoza važan izvor energije jer se njenom razgradnjom u organizmu oslobađa energija potrebna za životne procese.

Aktivnost 5 *Sistematizacija i primjena znanja*. Učenici analiziraju omote prehrambenih proizvoda koje su donijeli od kuće ili koje je pripremio nastavnik. Na deklaracijama pronalaze podatke o ukupnim ugljikohidratima i šećerima. U parovima uspoređuju dva proizvoda i procjenjuju koji sadrži više jednostavnih šećera. Svoje zaključke kratko obrazlažu pred razredom. Na kraju časa učenici sumiraju ključne pojmove: ugljikohidrati, glukoza, fotosinteza, monosaharidi, disaharidi, polisaharidi, jednostavni i složeni ugljikohidrati. Naučeno povezuju sa svakodnevnim izborom hrane i značajem uravnotežene ishrane.

Potrebni resursi: U realizaciji nastavnog procesa koriste se ilustracije namirnica, ambalaža prehrambenih proizvoda s deklaracijama, radni listići i laboratorijski pribor za dokazivanje glukoze uz primjenu zaštitne opreme. Nastava je podržana digitalnim resursima, prezentacijom, infografikom i edukativnim video sadržajima uz upotrebu projektora ili digitalne table.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Nafta

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će razumjeti da je nafta prirodna smjesa organskih spojeva, najviše ugljikovodika, objasniti osnovni princip frakcione destilacije, navesti najvažnije frakcije nafte i povezati njihovu upotrebu sa svakodnevnim životom i odgovornim odnosom prema okolišu. **Ishodi:** Učenik/ca opisuje naftu kao prirodnu smjesu ugljikovodika, objašnjava njen sastav i navodi osnovne proizvode koji se dobijaju preradom nafte. Učenik/ca pravilno koristi hemijsku terminologiju pri objašnjavanju pojmova: nafta, ugljikovodici, frakciona destilacija, frakcije, benzin, dizel-gorivo, kerozin, parafin i asfalt. Učenik/ca analizira upotrebu nafte i naftnih derivata u svakodnevnom životu, te objašnjava posljedice njihove prekomjerne i neracionalne upotrebe na okoliš.

Međupredmetna povezanost: Biologije-uticaju nafte i naftnih derivata na okoliš, matematike-upoređivanje temperatura ključanja i razdvajanje frakcija, bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika-iznošenje pretpostavki, objašnjavanje opažanja i korištenje stručnih pojmova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz rad u paru i grupi, gdje učenici razvijaju saradnju, međusobno uvažavanje, slušanje tuđeg mišljenja i zajedničko donošenje zaključaka. Učenici uče da različita mišljenja i primjeri mogu doprinijeti boljem razumijevanju nastavnog sadržaja.

Detaljan opis realizacije

Pripremni zadatak prije časa – rad kod kuće: Prije časa učenici su podijeljeni u četiri grupe i pripremaju malu zbirku slika proizvoda povezanih s naftom. Uz svaku sliku zapisuju naziv proizvoda i njegovu upotrebu. Prva grupa priprema slike goriva i saobraćaja, druga plastičnih proizvoda, treća parafina, maziva i ulja, a četvrta asfalta, gume i sintetičkih materijala. Prikupljene slike učenici donose na čas i koriste ih za razgovor i izradu zajedničkog postera frakcione destilacije.

Aktivnost 1 Problemska aktivnost – „Gdje se nafta krije oko nas?“ Na početku časa učenici iznose primjere koje su prethodno pripremili u okviru grupnog zadatka. Predstavljaju slike i navode proizvode koje su povezali s naftom, kao što su benzin, dizel, gas, plastika, asfalt, svijeće, motorno ulje, ambalaža, guma i sintetička odjeća.

Nastavnica na tabli zapisuje njihove primjere i postavlja problemsko pitanje: Šta svi ovi proizvodi imaju zajedničko? Učenici u paru kratko razgovaraju, a zatim iznose svoje pretpostavke. Kroz razgovor dolaze do zaključka da su svi navedeni proizvodi povezani s naftom i da se nafta ne koristi samo kao gorivo, nego i kao važna sirovina za dobijanje velikog broja proizvoda. Nastavnica zatim učenike usmjerava prema pojmu nafte kao prirodne smjese organskih spojeva, najviše ugljikovodika. Na kraju aktivnosti učenici zapisuju zaključak: Nafta je prirodna smjesa organskih spojeva, najviše ugljikovodika, i važna je sirovina za dobijanje goriva i različitih proizvoda iz svakodnevnog života.

Aktivnost 2 Rad na slikama, karticama i zajedničkom posteru – „Od nafte do proizvoda“. Učenici rade u četiri grupe. Koriste pripremljene slike, sigurne uzorke ako su dostupni, udžbenik i kartice s podacima o frakcijama nafte. Nastavnica priprema A1 papir sa pojednostavljenom šemom frakcione kolone. Svaka grupa dobija kartice s nazivima frakcija, približnim temperaturama ključanja, brojem C-atoma, hemijskim sastavom i upotrebom. Učenici čitaju kartice, povezuju ih sa slikama i uzorcima, a zatim ih lijepe na odgovarajuće mjesto na zajedničkom posteru.

Prva grupa obrađuje gasove i benzin, druga kerozin i dizel-gorivo, treća ulja za podmazivanje i parafin, a četvrta asfalt, bitumen i teže ostatke prerade nafte. Nakon izrade postera svaka grupa kratko predstavlja svoj dio u jednoj do dvije rečenice.

Nastavnica usmjerava učenike prema zaključku da se sirova nafta ne koristi direktno, nego se prerađuje frakcionom destilacijom. Učenici zapisuju zaključak: Frakciona destilacija je postupak razdvajanja nafte na frakcije prema različitim temperaturama ključanja. Frakcije se razlikuju po broju C-atoma, temperaturi ključanja, sastavu i upotrebi.

Aktivnost 3 Debata i provjera – „Nafta: korist ili problem?“ Učenici učestvuju u kratkoj debati na temu: Nafta – korist ili problem? Koriste zajednički poster, primjere s časa i kartice s podacima.

Jedna strana zastupa stav da je nafta korisna i važna sirovina jer se od nje dobijaju goriva, plastika, asfalt, parafin i maziva. Druga strana navodi probleme: zagađenje zraka, plastični otpad, izlijevanje nafte i iscrpljivanje neobnovljivih prirodnih resursa. Učenici u grupama kratko pripremaju argumente, a zatim predstavnici iznose stavove. Nastavnica usmjerava raspravu prema zaključku da nafta nije ni samo korisna ni samo štetna, nego da posljedice zavise od načina njene upotrebe.

Nakon debate učenici zapisuju zaključak: Nafta je veoma važna, ali neobnovljiva sirovina. Njeni derivati imaju veliku upotrebu u svakodnevnom životu, ali ih je potrebno koristiti odgovorno kako bi se smanjile štetne posljedice za okoliš. Na kraju časa učenici individualno odgovaraju na tri pitanja: Šta je nafta? Šta je frakciona destilacija? Navedi dvije frakcije nafte i njihovu upotrebu.

Potrebni resursi: Udžbenik iz hemije za IX razred, tabla i marker/kreda, nastavni listić ili zadaci iz zbirke, šema frakcione destilacije, učeničke zbirke slika, sigurni uzorci ili slike proizvoda povezanih s naftom, na primjer plastika, čep, najlonska kesa, svijeća/parafin, sintetička tkanina, slika asfalta, goriva ili ambalaže od motornog ulja.

Nermina Sabljica

Predmet/Razred: Hemija / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Ugljikovodici – alkeni, nezasićeni ugljikovodici

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će razumjeti građu i osobine alkena, razlikovati ih od alkana, prikazivati jednostavne alkene formulama i jednačinama, te objasniti reakciju adicije kao posljedicu prisustva dvostruke veze. **Ishodi:** Učenik/ca objašnjava osobine, sastav i klasu alkena kao nezasićenih ugljikovodika, prepoznaje ih po prisustvu dvostruke veze i razlikuje ih od alkana. Učenik/ca analizira osnovne hemijske reakcije alkena, posebno reakcije adicije, te objašnjava da do adicije dolazi zbog dvostruke veze u molekulama alkena. Učenik/ca primjenjuje hemijsku terminologiju i simboliku tako što prikazuje molekulske, kondenzovane i strukturne formule jednostavnih alkena, imenuje ih prema IUPAC nomenklaturi i zapisuje jednačine reakcija adicije.

Međupredmetna povezanost: Matematika – upoređivanje formula alkana i alkena (C_2H_6, C_2H_4, C_nH_{2n}); B/H/S jezik – iznošenje pretpostavki, objašnjavanje opažanja i korištenje stručnih pojmova kao što su alkeni i adicija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ostvaruje se kroz rad u paru i grupi, gdje učenici razvijaju saradnju, međusobno uvažavanje, slušanje tuđeg mišljenja i zajedničko donošenje zaključaka. Tokom aktivnosti učenici iznose pretpostavke, raspravljaju o opažanjima i uče da različita mišljenja mogu doprinijeti boljem razumijevanju nastavnog sadržaja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Problemska aktivnost „Zašto eten ima manje atoma vodika od etana?“ Učenici na tabli posmatraju formule C_2H_6 i C_2H_4 i uočavaju razliku u broju atoma vodika. U paru razgovaraju o pitanju zašto jedan spoj ima šest, a drugi četiri atoma vodika, iako oba imaju dva atoma ugljika. Nastavnica ih usmjerava da se prisjete da atom ugljika ostvaruje četiri veze. Nakon toga učenici pomoću kuglastih modela sastavljaju model etana $CH_3–CH_3$ i etena $CH_2=CH_2$. Posmatraju modele, upoređuju broj atoma vodika i vrstu veze između atoma ugljika. Zaključuju da eten ima manje atoma vodika zato što između atoma ugljika postoji dvostruka veza.

U svesku zapisuju zaključak da su alkeni nezasićeni ugljikovodici sa najmanje jednom dvostrukom vezom, da im je opća formula C_nH_{2n}, a najjednostavniji alken je eten C_2H_4.

Aktivnost 2 Istraživanje pomoću modela i nastavnog listića „Kako prepoznajemo alkene?“ Učenici rade u manjim grupama. Vođe grupa preuzimaju nastavni listić i potrebne modele. Koristeći kuglaste modele, udžbenik i vlastito zaključivanje, učenici upoređuju alkane i alkene. Posmatraju ili sastavljaju modele propana, propena, butana i butena. Upoređuju broj atoma vodika, način povezivanja atoma ugljika i vrstu veze između ugljikovih atoma. Uočavaju da propan i butan imaju jednostruke veze, dok propen i buten imaju dvostruku vezu. Na nastavnom listiću dopunjavaju formule i zaključuju kojoj grupi spojevi pripadaju.

Nakon toga učenici posmatraju parove naziva etan–eten, propan–propen, butan–buten. Uočavaju promjenu na kraju naziva i zaključuju da alkani imaju nastavak -an, a alkeni nastavak -en. Na kraju aktivnosti dopunjavaju rečenice na listiću i oblikuju zaključak da se alkeni prepoznaju po dvostrukoj vezi, nastavku -en i općoj formuli C_nH_{2n}.

Aktivnost 3 Demonstracioni ogled i reakcija adicije „Šta pokazuje promjena boje kalij-permanganata?“ Prije izvođenja ogleda nastavnica učenicima daje sigurnosnu napomenu. Učenici se podsjećaju da se hemikalije ne dodiruju rukama, da se epruvete ne približavaju licu i da se ogled pažljivo posmatra sa sigurne udaljenosti. Nastavnica koristi razblaženi rastvor kalij-permanganata i zaštitnu opremu: mantil, rukavice i zaštitne naočale. Učenici po potrebi koriste zaštitne naočale ili

posmatraju ogled sa distance. Ogled izvodi nastavnica, dok učenici posmatraju, bilježe opažanja i izvode zaključke. Prije ogleda učenici iznose pretpostavke o tome kako se može pokazati da neka organska tvar sadrži nezasićene veze i šta će se desiti s bojom razblaženog rastvora kalij-permanganata. Tokom ogleda učenici posmatraju dvije epruvete. U jednoj se nalaze voda, nekoliko kapi jestivog ulja i razblaženi rastvor kalij-permanganata, a druga je kontrolna i sadrži vodu i kalij-permanganat. Učenici prate promjenu boje, upoređuju sadržaj u obje epruvete i bilježe opažanja. Nakon posmatranja zaključuju da jestivo ulje nije alken, ali sadrži nezasićene organske spojeve sa dvostrukim vezama. Promjenu boje kalij-permanganata povezuju s prisustvom nezasićenih veza. Nakon ogleda učenici ponovo posmatraju model etena $CH_2=CH_2$ i objašnjavaju šta se dešava kada se jedna veza iz dvostruke veze raskine. Nastavnica na tabli zapisuje primjer reakcije adicije: $CH_2=CH_2 + H_2 \rightarrow CH_3–CH_3$

Učenici prepisuju jednačinu, analiziraju šta se dodaje molekulu etena i zaključuju da je adicija reakcija u kojoj se molekulu nezasićenog ugljikovodika dodaju atomi ili grupe atoma, pri čemu se jedna veza iz dvostruke veze raskida. Potom isto ponavljaju i sa reakcijom adicije broma:

$CH_2=CH_2 + Br_2 \rightarrow CH_2Br–CH_2Br$

Čas se završava kratkom usmenom provjerom razumijevanja. Nastavnica postavlja pitanja: Po čemu se prepoznaju alkeni? Šta je reakcija adicije? Šta pokazuje promjena boje kalij-permanganata? Učenici usmeno odgovaraju, a nastavnica po potrebi dopunjava odgovore i ističe najvažnije zaključke časa.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebni su: udžbenik iz hemije za 9. razred, tabla i marker/kreda, nastavni listić za učenike, kuglasti modeli molekula, dvije epruvete, stalak za epruvete, kapaljka, voda, jestivo ulje i razblaženi rastvor kalij-permanganata, mantil, zaštitne rukavice i zaštitne naočale.

Predmetna nastava
Likovna kultura

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Ploha – likovi na plohi

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s likovnim elementom plohom i različitim likovima na plohi. **Ishodi:** učenik prepoznaje i razlikuje pojmove ploha, tijelo i lik, objašnjava razliku između dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih oblika, razlikuje pravilne (geometrijske) i nepravilne (organske) likove te simetrične i asimetrične oblike, primjenjuje plošne likove u vlastitoj likovnoj kompoziciji koristeći crtačku tehniku flomastera.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - suradnja i uvažavanje ideja tijekom zajedničkog rada; Matematika - prepoznavanje geometrijskih likova te simetrije i asimetrije; Glazbena kultura - slušanje glazbe tijekom rada.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajednički likovni rad učenici razvijaju suradnju, poštovanje različitih ideja i nenasilnu komunikaciju, potičući osobnu, društvenu i kulturnu dimenziju mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavni sat započinje razgovorom s učenicima kako bi se aktiviralo njihovo prethodno znanje o pojmovima plohe, tijela i lika. Učitelj postavlja pitanja i zajedno s učenicima dolazi do definicija navedenih pojmova. Također se definira pojam lika kao dvodimenzionalnog oblika na plohi. Učitelj objašnjava da likovi mogu biti simetrični i asimetrični te ističe razliku pravilnih (geometrijskih) i nepravilnih (organskih) likova.

Aktivnost 2 U motivacijskom dijelu sata učitelj prikazuje primjere likovnih radova koristeći projektor. Učenici promatraju i analiziraju prikazane primjere te uočavaju različite vrste likova na plohi. Razgovorom se potiče njihova sposobnost opažanja i razumijevanja likovnih elemenata te načina na koji se različiti oblici mogu organizirati u likovnoj kompoziciji.

Aktivnost 3 Nakon uvodnog i motivacijskog dijela slijedi praktični rad. Učenici izrađuju likovnu kompoziciju koristeći plošne likove. Zadatak je kombinirati geometrijske i organske likove te istraživati odnose između simetričnih i asimetričnih oblika. Tehnika rada je flomaster.

Aktivnost 4 Kako bi se potaknula kreativnost i međusobna suradnja, uvodi se aktivnost u kojoj učenici svakih pet minuta mijenjaju papir s učenikom koji sjedi pokraj njih. Na taj način svaki učenik nadopunjuje rad drugog učenika dodavanjem novih likova ili elemenata. Ova aktivnost potiče razmjenu ideja, razvija suradnju i stvara zanimljive i raznolike likovne kompozicije. Tijekom rada u pozadini se pušta glazba (klasična glazba) koja stvara ugodnu i poticajnu radnu atmosferu. Učitelj tijekom rada obilazi učenike, daje savjete i usmjerava ih u rješavanju likovnih zadataka. Posebnu pažnju posvećuje njihovoj kreativnosti i suradnji tijekom rada.

Aktivnost 5 U završnom dijelu sata radovi se izlažu kao u galeriji i zajednički analiziraju. Učitelj potiče učenike na samoprocjenu i ističe radove koji se posebno izdvajaju po originalnosti i kreativnosti. Na kraju sata učenici rezimiraju naučene pojmove kroz razgovor s učiteljem i zaključuju kako se različiti likovi mogu koristiti za stvaranje zanimljive likovne kompozicije.

Potrebni resursi: papir za crtanje, flomasteri, likovna mapa, reprodukcije umjetničkih djela i projektor. Organiziran prostor za rad učenika te glazba u pozadini koja potiče kreativnu atmosferu tijekom likovnog rada.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Boja – komplementarni kontrast

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s osnovnim svojstvima slikarstva, bojom i komplementarnim kontrastom. **Ishodi:** učenik istražuje kromatski intenzitet i efekte boja, kontraste i komplementarne parove, primjenjuje kromatski intenzitet i efekte boja, kontraste i komplementarne parove, suradnički kreira kreativni rad, primjenjuje faze stvaralačkog procesa.

Međupredmetna povezanost: Osobni i socijalni razvoj - suradnja u skupini, tolerancija i uvažavanje tuđih ideja tijekom rada; Učiti kako učit - razvijanje kreativnog mišljenja i primjena likovnih pojmova u praksi; Povijest - povezivanje umjetničkih pravaca i razdoblja kroz uporabu boje, analiza uporabe komplementarnih boja u različitim razdobljima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje suradnje, uvažavanja različitosti i nenasilne komunikacije kroz skupni rad, poticanje empatije i poštovanja tuđih ideja u skladu s osobnom, društvenom i kulturnom dimenzijom mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U uvodnom dijelu sata učitelj razgovorom aktivira predznanje učenika postavljajući pitanja o slikarstvu, boji i kontrastu, te ih upoznaje s komplementarnim kontrastom i parovima. Učitelj pokazuje isprintane reprodukcije djela poznatih umjetnika te se zajednički analizira uporaba boje i kontrasta. Učitelj usmjerava učenike da uoče kako komplementarne boje pojačavaju intenzitet i izražajnost likovne kompozicije. Razgovor se vodi poticajnim pitanjima, čime se razvija vizualna percepcija i sposobnost analize umjetničkog djela.

Aktivnost 2 Slijedi kratki kviz u kojem učitelj postavlja pitanja vezana uz komplementarne boje i kontrast. Učitelj raspoređuje učenike u dvije skupine kako bi se potaknula suradnja i timski rad. Učenici odgovaraju po skupinama, a svaka točna tvrdnja donosi bod. Skupina s najvećim brojem točnih odgovora ostvaruje prednost te prva bira reprodukciju likovnog djela koju će raditi.

Aktivnost 3 Nakon analitičkog dijela slijedi praktični rad. Učenici u skupinama izrađuju likovnu kompoziciju koju su odabrali tehnikom akvarela na papiru formata 50x70 cm. Zadatak je primijeniti komplementarni kontrast kao dominantno izražajno sredstvo. Učenici samostalno dogovaraju raspored elemenata i izbor komplementarnog para boja. Tijekom rada učitelj obilazi skupine, daje stručne savjete, potiče kreativnost verbalnim pohvalama, pozitivnim povratnim informacijama i stvaranjem poticajnog, motivirajućeg ozračja i usmjerava učenike na pravilnu uporabu materijala i tehnike. Posebna pažnja posvećuje se suradnji, međusobnom uvažavanju i aktivnom sudjelovanju svih članova skupine.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata radovi se izlažu u učionici kao u galeriji i zajednički analiziraju metodom vrednovanja 2 + 1 (dvije pohvale i jedan prijedlog za poboljšanje). Razvija se sposobnost samoprocjene i konstruktivne povratne informacije. Učitelj ističe uspješne primjene likovnog problema i kvalitetu suradnje.

Aktivnost 5 Na kraju sata učenici rezimiraju naučene pojmove kroz razgovor s učiteljem i zaključuju kako komplementarne boje stvaraju snažan vizualni dojam. Vrednovanje se temelji na razumijevanju likovnog problema, kreativnosti, tehničkoj izvedbi i angažmanu tijekom rada.

Potrebni resursi: papiri formata 50x70 cm, akvarel (vodene boje), kistovi, posude za vodu, palete, krpe, isprintane reprodukcije umjetničkih djela. Organiziran prostor za skupni rad.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Ploha – pozitivni i negativni prostor plohe

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s osnovama grafike i pozitivnim i negativnim prostorom na plohi. Upoznati učenike s načinom rada grafičke tehnike karton tiska. **Ishodi:** učenik razvija razumijevanje odnosa pozitivnog i negativnog prostora na plohi, primjenjuje grafičku tehniku karton tiska, razlikuje svjetlo i tamu u likovnoj kompoziciji, planira i oblikuje vlastiti rad, razvija vizualno opažanje, kreativnost i sposobnost vrednovanja likovnog izraza.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik i književnost - opisivanje prostora i doživljaja grada kroz likovni izraz.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvija se uvažavanje različitosti, suradnja i nenasilna komunikacija kroz likovni rad, potičući osobni razvoj, empatiju i odgovorno djelovanje u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj prikazuje primjere grada noću (fotografije/grafike) te postavlja pitanja: *Što prevladava – svjetlo ili tama? Što je oblik, a što pozadina?* Učenici iznose opažanja, a učitelj ih zapisuje na ploču. Zatim kratko prikazuje slike na nekoliko sekundi, nakon čega učenici govore što su zapamtili, čime se potiče vizualna percepcija i fokus.

Aktivnost 2 Učenici u parovima koriste unaprijed pripremljene kartice s crnim oblicima koje slažu na bijelu podlogu, istražujući odnos pozitivnog i negativnog prostora, čime kroz praktičan rad samostalno dolaze do razumijevanja pojmova.

Aktivnost 3 Učenici izrađuju skicu grada noću. Učitelj daje jasne upute: označiti svjetlo i tamu, razlikovati pozitivne i negativne plohe te planirati kontrast. Tijekom rada učitelj obilazi učenike i postavlja usmjeravajuća pitanja, potičući promišljanje prije izvedbe.

Aktivnost 4 Učenici izrađuju rad u tehnici karton tiska: izrezuju oblike, slažu kompoziciju, nanose boju i rade otisak. Učitelj prati proces, pruža podršku i usmjerava pažnju na odnos svjetla i tame te pozitivnog i negativnog prostora. Naglasak je na istraživanju i samostalnom rješavanju likovnog problema.

Aktivnost 5 Radovi se izlažu kao u galeriji, a učenici se kreću i promatraju radove drugih. Zadatak je pronaći rad s najboljim kontrastom i najzanimljivijim odnosom prostora. Učenici iznose mišljenja, a učitelj usmjerava raspravu na razumijevanje pojmova, kreativnost i različite pristupe. Razvija se kritičko mišljenje i samovrednovanje.

Potrebni resursi: papiri, karton, škare, tempera ili grafička boja, valjak ili kist za nanošenje boje, crne kartice različitih oblika (kvadrat, krug, trokut itd.) napravljene od papira, podloga za rad, likovna mapa, reprodukcije grafika i primjeri grada noću kao vizualni poticaj.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Ploha – rekompozicija oblika, boja i crta

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s osnovama dizajna i rekompozicijom oblika, boja i crta. **Ishodi:** učenici istražuju dizajn kao primijenjenu umjetnost te upoznaju modni dizajn i scenografiju, azlikuju vrste dizajna i uočavaju njihovu svrhu u svakodnevnom životu, primjenjuju rekompoziciju oblika, boja i crta u vlastitom radu te oblikuju kreativno rješenje prema zadanoj namjeni, razvijaju maštovitost, samostalnost i sposobnost obrazlaganja vlastitog rada.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik i književnost - opisivanje i obrazloženje ideje; Povijest - razvoj dizajna kroz vrijeme.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje suradnje, uvažavanje različitih ideja i nenasilna komunikacija. Učenici kroz kreativni rad izražavaju stavove i poštuju tuđe radove, razvijajući osobnu i društvenu odgovornost.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni dio sata započinje motivacijskim pitanjem: „Zamisli da trebaš dizajnirati predmet koji ljudi svakodnevno koriste, ali na potpuno nov i drugačiji način. Kako bi to izgledalo i čemu bi služilo?“ Učenici spontano iznose svoje ideje, čime se potiče interes, aktivno sudjelovanje i divergentno razmišljanje. Učitelj njihove odgovore usmjerava prema pojmu dizajna kao primijenjene umjetnosti.

Aktivnost 2 U središnjem dijelu sata učenici rade kratku istraživačku aktivnost u paru. Zadatak je osmisliti ideju za modni predmet ili scenografiju za film ili kazališnu predstavu koja odstupa od uobičajenih rješenja. Parovi razmjenjuju ideje, razvijaju komunikacijske vještine i uče uvažavati različita mišljenja. Svi parovi ukratko iznose svoje prijedloge, a učitelj ih povezuje s ključnim pojmovima (dizajn, modni dizajn, tekstilni dizajn, scenografija) te dodatno pojašnjava uz vizualne primjere i isprintane reprodukcije.

Aktivnost 3 Slijedi glavni dio sata organiziran kao „dizajn izazov“. Učenici samostalno biraju područje rada (modni dizajn ili scenografija), čime se potiče motivacija i osjećaj autonomije. Njihov zadatak je osmisliti i nacrtati vlastito vizualno rješenje koristeći rekompoziciju oblika, boja i crta. Učenici eksperimentiraju s kombiniranjem elemenata, istražuju različite mogućnosti i razvijaju kreativno mišljenje. Naglasak je na originalnosti i stvaranju novog rješenja, a ne na reprodukciji postojećih primjera. Tijekom rada učitelj kontinuirano provodi formativno vrednovanje. Obilazi učenike, postavlja usmjeravajuća pitanja (Što želiš prikazati? Kako si kombinirao oblike i boje? Zašto si odabrao baš to rješenje?) te pruža individualnu podršku u skladu s potrebama učenika. Time se potiče samostalnost, kritičko razmišljanje i razumijevanje procesa stvaranja.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata tri učenika predstavljaju svoje radove i obrazlažu ideju, čime se razvijaju komunikacijske i prezentacijske vještine. Razred zajednički komentira radove u poticajnom i sigurnom okruženju, naglašavajući pozitivne elemente i kreativna rješenja. Učenici reflektiraju vlastiti rad i proces učenja. Učitelj zaključuje sat ističući važnost dizajna u svakodnevnom životu te potiče učenike na daljnje razvijanje i usavršavanje svojih ideja.

Potrebni resursi: likovna mapa, flomasteri, olovka, gumica, isprintane reprodukcije. Radni prostor prilagođen individualnom i radu u paru.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Točka i crta – linearna perspektiva

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s pojmom linearne perspektive. **Ishodi:** učenik likovno oblikuje jednostavnu kompoziciju primjenjujući pravila linearne perspektive, istražuje i primjenjuje likovnu tehniku tuša, prepoznaje i analizira primjenu linearne perspektive u vlastitim i tuđim radovima.

Međupredmetna povezanost: Matematika - primjena geometrijskih odnosa i linija u prikazu prostora; Učiti kako učiti - opažanje i zaključivanje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju suradnju, uvažavanje različitih rješenja i nenasilnu komunikaciju kroz zajedničke aktivnosti i analizu radova, čime se potiče socijalna i unutarnja dimenzija mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje sat motivacijom, prikazuje fotografije ceste, željezničke pruge, hodnika. Učenici promatraju i odgovaraju na usmjerena pitanja: gdje se linije spajaju i kako se objekti mijenjaju u daljini. Time se potiče opažanje i zaključivanje o prostoru.

Aktivnost 2 Učitelj organizira kratku istraživačku aktivnost. Učenici izlaze u školsko dvorište ili promatraju hodnik te traže primjere linearne perspektive. Njihov zadatak je pronaći linije koje se prividno spajaju i pokazati gdje se nalazi očište. Aktivnost omogućuje povezivanje sadržaja s realnim okruženjem i iskustvenim učenjem.

Aktivnost 3 Učitelj zatim uvodi pojmove linearne perspektive, očišta, horizonta, stajališta i vidnog polja, povezujući ih s opaženim primjerima. Na ploči crta jednostavan prikaz ceste u perspektivi kako bi učenici vizualno razumjeli odnose u prostoru.

Aktivnost 4 Slijedi demonstracija u kojoj učitelj korak po korak pokazuje postupak rada: određivanje horizonta, označavanje očišta te povlačenje linija prema jednoj točki. Učenici aktivno prate i sudjeluju prijedlozima.

Aktivnost 5 U praktičnom dijelu učenici izrađuju vlastitu likovnu kompoziciju s temom otvorenog, vanjskog prostora. Tehnika je tuš i pero. Učitelj daje jasne upute: najprije odrediti horizont i očište, zatim voditi linije prema toj točki te oblikovati prostor uz postupno smanjivanje elemenata u daljini. Tijekom rada učitelj obilazi učenike, postavlja pitanja i pruža individualiziranu podršku.

Aktivnost 6 Kao kratku provjeru razumijevanja učitelj organizira aktivnost „Lov na očište". Učenici podižu svoje radove i prstom označavaju mjesto za koje smatraju da predstavlja očište. Učitelj i učenici zajednički provjeravaju točnost odgovora te obrazlažu svoje zaključke. Aktivnost omogućuje brzu provjeru razumijevanja i aktivno uključuje sve učenike. Učitelj daje završnu povratnu informaciju, naglašava uspješne primjere primjene linearne perspektive.

Potrebni resursi: papir za crtanje, tuš, pero, olovka, gumica, podloga za crtanje, isprintani primjeri linearne perspektive.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Masa, volumen i prostor – ritam plošno istanjenih masa

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s pojmovima mase, prostora i prostornog oblikovanja kroz istraživanje kiparstva. **Ishodi:** učenici razlikuju masu i prostor, primjenjuju prostorno oblikovanje izradom trodimenzionalne kompozicije od žice i aluminijske folije, suradnički planiraju, oblikuju i analiziraju odnos volumena, ravnoteže i pokreta.

Međupredmetna povezanost: Tjelesni i zdravstveni odgoj - istraživanje pokreta tijela u prostoru; Matematika - volumen i prostor.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Suradničkim radom učenici razvijaju komunikaciju, uvažavanje tuđih ideja, zajedničko donošenje odluka i odgovornost prema radu i skupini.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj poziva troje učenika da pomoću vlastitog tijela prikažu različite položaje i oblike u prostoru, primjerice uspravan položaj, pokret trčanja ili raširene ruke. Ostali učenici promatraju figure iz različitih kutova i opisuju što uočavaju. Učitelj vodi kratak razgovor pitanjima: Zauzima li ljudsko tijelo prostor? Izgleda li isto iz svakog kuta? Kako možemo prikazati pokret? Aktivnost služi kao uvod u razumijevanje mase, prostora i prostornog oblikovanja.

Aktivnost 2 Učitelj učenicima prezentira nekoliko predmeta različitih oblika i veličina te ih potiče na promatranje odnosa mase i prostora. Učenici kroz razgovor iznose opažanja o volumenu i obliku predmeta. Nakon toga učitelj prikazuje reprodukcije poznatih kiparskih djela. Učenici promatraju odnos punih i praznih prostora, ravnotežu oblika i prikaz pokreta. Posebna pažnja usmjerava se na ritam plošno istanjenih masa. Nekoliko učenika iznosi svoja opažanja, a učitelj objašnjava kako se kiparsko djelo promatra iz više kutova.

Aktivnost 3 Učitelj demonstrira mogućnosti oblikovanja žice i aluminijske folije. Pokazuje kako se žica savija i povezuje u stabilnu konstrukciju, dok se aluminijskom folijom oblikuje volumen i masa. Učenici se zatim dijele u skupine po troje. Svaka skupina dobiva zadatak osmisliti stiliziranu ljudsku figuru u pokretu. Učenici unutar skupine dogovaraju raspodjelu zadataka i zajednički planiraju izgled rada.

Aktivnost 4 Učenici izrađuju prostornu kompoziciju koristeći žicu i aluminijsku foliju. Naglasak je na istraživanju odnosa mase i prostora, ritmu oblika, ravnoteži i prikazu pokreta. Učitelj obilazi skupine, razgovara s učenicima o procesu rada i postavlja problemska pitanja: Kako figura može biti stabilna? Gdje se nalazi najveća masa? Kako prikazati pokret? Učenici prema potrebi prilagođavaju i nadograđuju svoje radove. Tijekom rada razvijaju kreativnost, suradnju i sposobnost zajedničkog rješavanja problema.

Aktivnost 5 U završnom dijelu sata učenici postavljaju radove na stolove te organiziraju kratku razrednu izložbu. Svaka skupina ukratko predstavlja svoj rad i objašnjava način oblikovanja figure. Ostali učenici promatraju radove iz različitih kutova i komentiraju odnos mase i prostora, stabilnost figure i prikaz pokreta. Učitelj zajedno s učenicima analizira uspješnost radova te daje povratnu informaciju o suradnji, kreativnosti i primjeni likovnih pojmova.

Potrebni resursi: žica, aluminijska folija, kliješta za savijanje žice, isprintane reprodukcije kiparskih djela, školska ploča, primjeri trodimenzionalnih oblika iz svakodnevnog okruženja.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Ploha – ritam

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s pojmovima kadar, ritam i montaža. Razvijati sposobnost prikazivanja pokreta i dinamike kroz likovno izražavanje i crtanje. **Ishodi:** učenici prepoznaju i razlikuju pojmove kadar, ritam i montaža, povezuju ih s filmom i vizualnim izražavanjem, primjenjuju ponavljanje linija, oblika i položaja za prikaz pokreta, ritma i dinamike u likovnoj kompoziciji.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik i književnost - analiza filmskih scena i prikaz radnje kroz kadar i ritam.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Grupnim radom učenici razvijaju suradnju, komunikaciju, uvažavanje tuđih ideja i zajedničko rješavanje problema kroz kreativno izražavanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj učenicima prikazuje dvije filmske scene i kadrove iz poznatih filmova po izboru. Učenici promatraju položaje likova, izmjenu scena i ritam pokreta te razgovaraju o tome kako film prikazuje radnju i dinamiku. Učitelj postavlja pitanja: Kako znamo da se nešto kreće? Što prvo primjećujemo u kadru? Kako različiti kadrovi utječu na doživljaj scene? Na temelju razgovora učitelj objašnjava pojmove kadar, montaža i ritam te ih povezuje s vizualnim izražavanjem.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u skupine po četvero. Svaka skupina dobiva kratku situaciju, primjerice: sportaš postiže gol, osoba kasni na autobus ili iznenadni susret prijatelja. Zadatak skupine je osmisliti i kratko odglumiti scenu poput filmskog kadra. Učenici dogovaraju kako će prikazati pokret, koji će trenutak "zamrznuti" i što žele posebno naglasiti u sceni. Nakon izvođenja ostali učenici komentiraju kakav su pokret, ritam ili emociju prepoznali. Učitelj kroz razgovor povezuje aktivnost s pojmovima kadar, ritam i montaža.

Aktivnost 3 Učenici promatraju pokrete i položaje tijela prikazane u prethodnoj aktivnosti te ih koriste kao inspiraciju za likovni rad. Flomasterima izrađuju likovnu kompoziciju u kojoj prikazuju pokret i ritam ponavljanjem linija, oblika i položaja tijela. Naglasak je na dinamici, ritmu i osjećaju kretanja. Učitelj objašnjava kako se ponavljanjem elemenata pojačava dojam brzine i pokreta. Tijekom rada učenici međusobno surađuju, uspoređuju ideje i prema potrebi nadograđuju svoje radove.

Aktivnost 4 U završnom dijelu sata učenici promatraju radove i razgovaraju o tome na kojim se radovima pokret najviše primjećuje. Učenici objašnjavaju kako su pomoću linija, ponavljanja oblika i rasporeda elemenata pokušali prikazati ritam i dinamiku. Učitelj zajedno s učenicima kratko ponavlja pojmove kadar, ritam i montaža te daje povratnu informaciju o uspješnosti prikaza pokreta u radovima.

Potrebni resursi: primjeri filmskih scena i kadrova, projektor za puštanje videa, papiri za crtanje, flomasteri.

Marko Grubešić

Predmet/Razred: Likovna kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Točka i crta – odnos slike i teksta

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s grafičkim dizajnom, odnosom slike i teksta i vizualnom komunikacijom kroz analizu plakata i izradu vlastitog dizajnerskog rješenja u grupnom radu. **Ishodi:** učenici analiziraju odnos slike i teksta, primjenjuju elemente vizualne komunikacije u izradi plakata, suradnički planiraju, oblikuju i predstavljaju dizajnersko rješenje s jasnom vizualnom porukom.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik i književnost - analiza vizualne poruke i oblikovanje jasnog slogana.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Grupnim radom učenici razvijaju suradnju, uvažavanje različitih ideja, komunikaciju i odgovornost u zajedničkom donošenju odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj pokazuje pet poznatih logotipa, znakova i reklamnih plakata bez teksta. Učenici pokušavaju pogoditi što predstavljaju i koju poruku prenose. Nakon toga učenici komentiraju zbog čega su pojedine slike lako prepoznatljive i što im prvo privlači pažnju. Učitelj vodi kratak razgovor o tome kako vizualni elementi mogu prenijeti poruku i bez puno teksta. Aktivnost služi kao uvod u razumijevanje vizualne komunikacije i odnosa slike i teksta.

Aktivnost 2 Učenici u skupinama od četvero analiziraju plakate i raspravljaju o tome što ih čini uspješnima ili neuspješnima. Posebnu pažnju usmjeravaju na čitljivost teksta, raspored elemenata, veličinu slova, boje i odnos slike i teksta. Učitelj povezuje učeničke zaključke s pojmovima grafičkog dizajna, vizualne poruke i vizualne komunikacije.

Aktivnost 3 Svaka skupina odabire zadatak za koji treba izraditi plakat, primjerice: koncert, filmska projekcija, humanitarna akcija, školski događaj ili sportski turnir. Zadatak skupine je osmisliti plakat koji će u nekoliko sekundi privući pažnju promatrača i jasno prenijeti poruku. Učenici unutar skupine raspoređuju zadatke. Jedan učenik osmišljava slogan i tekst, drugi planira raspored elemenata, treći oblikuje ilustracije i vizualne detalje, dok četvrti prati sklad boja i čitljivost plakata. Učenici zajednički donose odluke i dogovaraju izgled rada.

Aktivnost 4 Učenici izrađuju plakat koristeći flomastere i drvene bojice. Tijekom rada učitelj obilazi skupine i potiče učenike na razmišljanje problemskim pitanjima: Što promatrač prvo uočava? Je li poruka dovoljno jasna? Privlači li plakat pažnju? Učenici prema potrebi prilagođavaju raspored slike i teksta kako bi vizualna komunikacija bila što uspješnija. Naglasak je na kreativnosti, suradnji i jasnom prijenosu poruke.

Aktivnost 5 U završnom dijelu sata organizira se kratka razredna izložba plakata. Svaka skupina predstavlja svoj rad i objašnjava kome je plakat namijenjen te na koji način prenosi poruku promatraču. Učitelj zajedno s učenicima analizira uspješnost vizualne komunikacije, odnos slike i teksta te suradnju unutar skupine.

Potrebni resursi: isprintani primjeri plakata, logotipa i reklama, olovke, flomasteri, drvene bojice, papiri formata 50x70 cm.

Predmetna nastava
Muzička kultura

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Narodno kolo „Avduša"

Ciljevi i ishodi učenja: Usvajaju osnovne korake narodnog kola „Avduša" i razvijaju osjećaj za ritam, koordinaciju pokreta i zajedništvo kroz ples, razumiju njegovu ulogu u različitim životnim zajednicama i povezuju ples sa vlastitim narodnim identitetom, nošnjom, običajima i narodnim instrumentima. **Ishodi:** izvodi osnovne korake narodnog kola „Avduša", razvija motoriku i osjećaj za ritam, povezuje kolo sa narodnom nošnjom i običajima, prepoznaje osnovne instrumente narodnog orkestra, prati ritam muzike kroz pokret, učestvuje u grupnom izvođenju kola, razvija svijest o važnosti očuvanja kulturnog naslijeđa, razvija osjećaj pripadnosti i poštovanja vlastite tradicije.

Međupredmetna povezanost: Tjelesni i zdravstveni odgoj - razvijaju koordinaciju i pokret kroz usvajanje osnovnog koraka u kolu „Avduša; historija: upoznavaju tradiciju i običaje svoje domovine; Građansko obrazovanje - razumiju zajedništvo, saradnju, identitet i pripadnost; Likovna kultura - veza kroz bojanje i ukrašavanje narodne nošnje i instrumenata, čime učenici razvijaju estetski osjećaj, kreativnost i razumijevanje kulturne tradicije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz igranje kola „Avduša" učenici razvijaju zajedništvo, saradnju i međusobno poštovanje. Aktivnost podstiče uključivanje svih učenika, uvažavanje različitosti i osjećaj pripadnosti u grupi, čime doprinosi izgradnji pozitivnih i nenasilnih odnosa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku časa kratki razgovor sa učenicima: Šta podrazumijevamo pod narodnom tradicijom? Da li poznajete neke običaje naše domovine? Šta spada u muzičku tradiciju BiH? Šta je narodno kolo? U kojim prilikama se kod nas igra narodno kolo? Koji instrumenti prate narodno kolo? Koji instrumenti čine narodni orkestar? Da li se narodna nošnja razlikuje ili je ista kod svih naroda? Šta je isto, a šta se razlikuje u narodnoj nošnji kod naroda BiH? Da li poznajete neko kolo? Da li ste ga izvodili javno na priredbama? Šta vam se dopalo? Nastavnik upoznaje učenike sa narodnim kolom „Avduša" i uvodi u centralni dio sata.

Aktivnost 2 Učenici slušaju muziku kola „Avduša"**.** Prepoznaju tempo i ritam**.** Prepoznaju instrumente koji izvode kolo (u sveske napisati njihove nazive prema redoslijedu izvođenja)

Aktivnost 3 Učenje osnovnih koraka: Učenici formiraju krug (kolo) zatim nastavnik demonstrira, učenici ponavljaju. Osnovni obrazac (primjer): Korak udesno uz lagani poskok; pridruživanje lijeve noge, tapkanje u mjestu; korak ulijevo uz lagani poskok; pridruživanje desne noge, tapkanje u mjestu; ponavljanje koraka. Na početku vježbati u sporom tempu bez muzike uz brojanje, nastavnik pomaže učenicima kojima je potrebna pomoć da usvoje osnovni korak. Povezivanje koraka u cjelinu: Učenici igraju kolo uz muziku, fokus je na ritmu, koordinaciji i zajedničkom kretanju. Učenici uvježbavaju osnovni korak u krugu, nakon odigranog kola pravimo pauzu za odmor i nastavljamo sa sljedećom aktivnosti.

Aktivnost 4 Nastavnik opisuje dijelove narodne nošnje (prsluci, duga suknja ili dimije, vez, košulja, marama, fes ili kapa, čakšire, opanci...).Učenici dobijaju bojanku sa narodnom nošnjom i zadatak da: Oboje nošnju tradicionalnim bojama, ukrase šarama (cvjetni motivi, geometrija), mogu dodati detalje (vez), pri dnu crteža oboje instrumente narodnog orkestra i na kraju postaviti izložbu učeničkih radova u učionici. Još jedno kratko izvođenja kola uz muziku kola „Avduša" (snimiti kratki video izvođenja kao uspomenu ili projekat).Pohvaliti učenike.

Potrebni resursi: audio snimak kola „Avduša", zvučnik, računar ili telefon za reprodukciju muzike, bojanke (narodna nošnja u BiH), bojice, flomasteri, olovke, papir, učionica ili sala za dovoljno prostora za kretanje u krugu (kolo), kratki video sa koracima kola uz brojanje i uz muziku.

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Uspavanka iz opere „Hasanaginica" – Asim Horozić (slušanje muzike)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će kroz slušanje odlomka „Uspavanka" iz opere „Hasanaginica" razumjeti muzički izraz, emocionalni doživljaj scene i povezati sadržaj s vrijednostima mira i međuljudskih odnosa. **Ishodi:** prepoznati karakter uspavanke i raspoloženje u muzici, prepoznati muzičke elemente u odlomku (tempo, dinamiku, melodiju),analizirati emocije likova kroz muziku i tekst, učenici razvijaju empatiju i vještine nenasilne komunikacije kroz diskusiju o ljubavi, porodični odnosima i mogućim načinima prevazilaženja sukoba.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura/vizuelna umjetnost (kroz tehniku „**živ**i kadar " učenici razvijaju razumijevanje kompozicije, prostora, oblika i vizuelnog izražavanja emocije položajem tijela i scenskim rasporedom; izražavanje emocija kroz vizuelne „slike");građansko obrazovanje (kroz refleksiju i dijalog razvijaju empatiju, poštovanje tuđih osjećanja i sposobnost izražavanja),veza sa dramskom pedagogijom je ostvarena kroz tehnike vruća stolica i živih kadrova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razumiju priču i emocije Hasanaginice te razvijaju empatiju prema majci i njenoj djeci; u grupnim aktivnostima surađuju i poštuju mišljenja drugih; uz razvoj kritičkog mišljenja učenik može uspješno riješiti sukob; razvijaju vrijednosti mira, poštovanja i razumijevanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku sata nastavnik uvodi pojmove: opera, libreto, arija kroz pokret i igru „ Ko sam ja?". Nastavnica kaže opis, učenici pogađaju pojam: „Ja sam tekst koji se pjeva u operi", učenici za pojam „libreto" naprave pokret pisanja rukom. „Ja sam velika muzička predstava", učenici za pojam „opera" otvore ruke široko. „Ja sam solo pjesma u kojoj lik izražava emocije", učenici stave ruku na srce za pojam „arije".

Aktivnost 2 Učenici slušaju Uspavanku iz opere „Hasanaginica". Zadatak tokom slušanja-obratiti pažnju na: tempo, dinamiku, raspoloženje, emocije. Nakon odslušane Uspavanke iz opere „Hasanaginica, nastavnik postavlja pitanje učenicima: „Kakvog je tempa i dinamika „Uspavanke" iz opere?"

Aktivnost 3 Jedan učenik sjedi na stolici i„ glumi "Hasanaginicu. Ostali učenici postavljaju pitanja učeniku na stolici: Kako se osjećaš dok uspavljuješ dijete? Šta želiš poručiti svojoj djeci? Zašto ostavljaš svoju djecu, zašto se ne boriš da ostaneš s njima? Da li si tužna? Nastavnik postavlja pitanja učenicima: Kako bi vi riješili sukob u ovoj porodici? Da li ste bili u situaciji da vas svi optužuju za nešto za šta niste krivi? Ako jeste kako je to uticalo na vas? Kako riješiti takav problem? Kome se možete obratiti, ako imate neki problem?

Aktivnost 4 Učenici u grupama prave zamrznutu sliku iz uspavanke i prikazuju: majku koja uspavljuje dijete, majčinu tugu i ljubav prema djeci. Učenici pogađaju emociju koju scena prikazuje. Čiji glas umiruje dijete? Šta majka radi kada želi uspavati dijete? Zašto je ova majka tužna? Šta bi učinili da vaša majka bude sretna? Kolika je majčina ljubav prema vama? Kako se osjećaju djeca kada se majka oprašta od njih? Kako biste pomogli njenoj djeci? Šta biste promijenili da ovo bude sretna priča?

Aktivnost 5 Učenici bez govora trebaju pokazati kako se „Hasanaginica" osjeća dok pjeva uspavanku. Zadatak je da učenici uz tihu muziku odglume emocije samo: izrazom lica, položajem tijela i pokretima ruku. Tuga - spušten pogled, spori pokreti, ruke uz tijelo; ljubav prema djeci - pokret grljenja, nježno njihanje; briga/čežnja - pružanje ruku. Na znak nastavnika učenici ostaju u „živom kadru" (zamrznuta slika). Na kraju aktivnosti pitanje za učenike: „Kako vam je muzika pomogla da odglumite emocije?".

Potrebni resursi: audio snimak, tekst uspavanke, zvučni uređaj (računar, zvučnik, pametni telefon) za reprodukciju muzike, projektor i ekran, dovoljno prostora u učionici da učenici mogu stajati i kretati za aktivnost, stolica, kolijevka napravljena od kartona ili drveta, mala lutka za „uspavljivanje djeteta", kostimografija - nošnja iz tog vremena.

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Filmska muzika – Edelweiss (mjuzikl *Moje pjesme, moji snovi/ The Sound of Music)*

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika razumijevanje uloge muzike u mjuziklu kroz analizu pjesme *Edelweiss*, te postići izražavanje emocija, saradnju i svijest o vrijednostima mira, zajedništva i nenasilne komunikacije. **Ishodi:** razlikuju mjuzikl od klasične filmske muzike, analiziraju ulogu muzike u filmu, prepoznaju pjesmu Edelweiss kao dio mjuzikla, izražavaju svoj stav o „ Edelweiss "nakon slušanog djela, na kreativan način u skladu sa svojim afinitetima, povezuju muziku sa emocijom i porukom, procjenjuju ulogu muzike u društvu i važnost njene primjene.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik - kroz analizu značenja pjesme i izražavanja ličnog doživljaja kroz kratki pisani odgovor učenik razvija interpretativno i kritičko mišljenje; Historija - objašnjava vremena radnje, razumijevanje simbolike zastave i pjesme, razgovor o identitetu i pritiscima u društvu; Građansko obrazovanje - identitet, zajedništvo, nenasilje, učenik razvija empatiju i poštovanje bez konflikta.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici analiziraju ulogu muzike u mjuziklu, prepoznaju izražajna sredstva i povezuju muziku sa radnjom i porukom filma. Razvijaju sposobnost kritičkog i interpretativnog mišljenja; učenik sarađuje, sluša druge i poštuje različita mišljenja; prepoznaje i izražava osjećaje; razvija svijest o važnosti mira, zajedništva i poštivanja. Sadržaj pjesme „Edelweiss" doprinosi razvoju empatije, osjećaja pripadnosti, poštovanja različitosti i kulture mira kroz razgovor o emocijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici su imali zadatak za domaći rad da pomoću telefona snime video od 30 sekundi (npr. kratki film o hodanju hodnikom) i preko aplikacije dodaju dvije različite muzike (jednu tužnu i jednu veselu). Na projektor prikažemo dva učenička videa. Nakon odgledanog videa nastavnik postavlja pitanja: Da li bi scena iz videa bila jednako moćna da u pozadini nije bilo nikakve muzike? Koliko je važna muzika u filmu? Sad zamislite da hodate hodnikom i sretnete prijatelja i umjesto „Zdravo" on počne pjevati o svom danu, a prolaznici oko njega odjednom zaplešu u savršenoj koreografiji. Šta mjuzikl čini posebnim? Kako se mjuzikl razlikuje od klasične filmske muzike? Nastavnik najavi slušanje „Edelweiss" dijela iz mjuzikla „Moje pjesme, moji snovi".

Aktivnost 2 Slušanje/gledanje dijela scene Edelweiss (učenici slušaju i prate emocije)

Aktivnost 3 Nakon slušanja „Edelweiss" dijela iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi" napraviti grupe od 4-5 učenika koji imaju zadatak da razgovaraju potaknuti pitanjima i da odgovore napišu na hamer papir.

- Na vidno mjesto u učionici nastavnik ističe filmsku traku (predhodno ručno izrađenu) sa 6 kadrova scena iz mjuzikla „Edelweiss". Ispod svake slike nastavnik zalijepi, predhodno pripremljeno kratko pitanje gdje svaka grupa odgovara na sva pitanja:

- Prva slika: Kapetan von Trapp pjeva Edelweiss (Koju emociju osjećaš?)

- Druga slika: Porodica stoji mirno na sceni (Zašto je pjesma tiha i jednostavna?)

- Treća slika: Simboli domovine bez nasilja (Kako muzika čuva identitet bez borbe?)

- Četvrta slika: Publika se pridružuje pjevanju (Šta znači zajedničko pjevanje?)

- Peta slika: Tišina, pogledi, emocija (Koju poruku mira nosi ova scena?)

- Šesta slika: Cvijet Edelweiss - Runolist (Šta cvijet u pjesmi simbolizira?)

Nakon određenog vremena, kada svaka grupa završi odgovore na pitanje, predstavnik grupe prezentuje rad svoje grupe.

Aktivnost 4 Na kraju časa horski otpjevamo dio iz mjuzikla „Edelweiss" sa prevodom teksta:

Edelweiss, Edelweiss	Snježni cvijete, cvjetaj i rasti
Svako jutro me pozdravljaš	Cvjetaj i rasti zauvijek
Mali i bijeli, čist i sjajan	Edelweiss, Edelweiss
Sretan što me susrećeš.	Blagoslovi moju domovinu.

Potrebni resursi: užbenik za VII razred devetogodišnje škole NAM Tuzla i Vrijeme Zenica Autor: Refik Hodžić, slušamo filmsku muziku Edelweiss iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi".

Video sa youtube korišten na času: The Sound of Music - Edelweiss (Reprise) (YouTube)

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: „Nek´ svud ljubav sja" – pjesma iz Belgije

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sluha, muzičkog pamćenja i sigurnosti u pjevanju kroz postupno usvajanje pjesme po sluhu. Kroz pjesmu usvajaju i pozitivne vrijednosti poput ljubavi i zajedništva. **Ishodi:** usvojiti melodiju pjesme slušnim putem, pjevati pjesmu uz izražaj (dinamika, tempo, emocija), razumjeti poruku pjesme.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost - razumijevanje teksta; Građansko obrazovanje - razvijanje empatije i poštovanja; Likovna kultura - crtanje „ljubavi".

Veza sa mirovnom pedagogijom: Potičemo zajedništvo i uvažavanje različitosti, jačamo empatiju i razumijevanje drugih, razvijamo nenasilnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kratki razgovor sa učenicima - Šta za vas znači ljubav? Kako je pokazujemo drugima? Učenici navode primjere dobrih dijela.

Aktivnost 2 Vokalna priprema - **Prva vježba** „Balon disanja" pravilno disanje: učenici zamišljaju da napuhuju balon (dubok udah), a zatim polako „ispuhuju" uz glas „ssss" ili „uuuu"- vježbu ponavljaju pet puta. **Druga vježba** „Emocije u glasu" izražajno pjevanje: nastavnik kaže emociju, učenici pjevaju na isti ton različito veselo, tužno ili nježno - vježbu ponavljaju pet puta. **Treća vježba** „ Ljestve glasa" vježba intonacije: nastavnik rukom pokazuje kretanje rukom gore > učenici pjevaju viši ton, nastavnik rukom pokazuje kretanje rukom dole > učenici pjevaju niži ton - vježbu ponavljaju četiri puta. Četvrta vježba „Ritam i glas" povezivanje ritma i glasa: nastavnik daje ritam pljeskanjem, a učenici ponavljaju uz slog npr. „ta" ili „la"- vježbu ponavljaju četiri puta. Na kraju upjevavanja otpjevati jednostavan motiv sličan pjesmi, a zatim smiriti tempo i pripremiti učenike za učenje prve fraze.

Aktivnost 2 Učenje po sluhu metoda „fraza po fraza" - Nastavnik pjeva prvu frazu, učenici slušaju bez ponavljanja. Nastavnik ponovo pjeva prvu frazu, učenici ponavljaju. Dodavanje naredne fraze isti postupak. Postupno spajanje prve i druge fraze. Nakon uvježbane prve i druge fraze, učenici pristupaju uvježbavanju cijele strofe. Isti postupak učenja po frazama, primijeniti do kraja cijele pjesme. Nakon naučenih fraza pjesmu otpjevati u cjelini. Ponavljanje pjesme više puta uz vođenje nastavnika.

Aktivnost 3 Pokret uz pjesmu - Dok učenici pjevaju pjesmu izvode jednostavne pokrete (zagrljaj, pružanje ruke, osmijeh, naprave srce rukama)

Aktivnost 4 Završna refleksija - Pitanja za učenike: Šta ste naučili o ljubavi? Da li bi voljeli da ima više ljubavi i razumijevanja u svijetu? Kako možemo pomoći nekome kad je tužan? Kako pjesma pomaže da budemo bolji jedni prema drugima? Učenici crtaju svako po jedno srce koje će pokloniti drugu/drugarici pored sebe.

Potrebni resursi: udžbenik iz muzičke kulture za VII razred, izadavač „Vrijeme Zenica/NAM Tuzla", autor Refik Hodžić, muzički materijali: instrument za pratnju (klavir, klavijatura ili drugi), audio snimak pjesme, instrumentalna matrica, zvučnici, tabla, flomasteri, papir za crtanje.

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: „Viva la musica“ – kanon

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz usvajanje kanona učenici razlikuju jednoglasno i višeglasno pjevanje, uče pjevati u grupi i prati ulaz druge grupe, razvija koncentraciju i jača zajedništvo i saradnju. **Ishodi:** pravilno izvodi pjesmu u jednoj grupi, učestvuje u višeglasnom izvođenju (kanon), prati dirigenta ili nastavnika.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost - razumijevanje i izgovor teksta; Tjelesni i zdravstveni odgoj - pokret i ritam; Građansko obrazovanje - saradnja i tolerancija; Strani jezik - razumijevanje izraza „Viva la musica”.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kanon kao oblik zajedničkom muziciranja razvija saradnju, toleranciju i međusobno uvažavanje, što su ključne vrijednosti mirovne pedagogije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Eho pjevanje - Nastavnik pjeva kratku frazu (npr. „vi-va la mu-si-ca”), a učenici ponavljaju **eho**. Varijacije: tiho - glasno, sporo - brzo, veselo - ozbiljno.

Aktivnost 2 „Kasnim za tobom” (uvod u kanon) - Nastavnik izgovara ritmičku frazu: „Mi pjevamo zajedno” (uz pljesak u ritmu). Svi učenici ponavljaju zajedno. Podijeliti učenike u dvije grupe. Grupa jedan započinje odmah, dok druga grupa kasni (ulazi nakon 2-3 riječi). Nastaje preklapanje - prvi „mini kanon”. Dodajemo i pokret tako što grupa 1 pljeska uz ritmičku frazu „Mi pjevamo zajedno”, dok druga grupa tapka nogama. Nastavnik mijenja tekst, sada izgovara ritmičku frazu „Viva la musica”, prva grupa počinje, dok druga grupa izgovara sa zakašnjenjem.

Aktivnost 3 Nastavnik otpjeva kanon uz pratnju na klaviru. Učenici slušaju i memorišu melodiju. Vježbaju prvo po frazama i na kraju cijeli kanon. Svi učenici pjevaju unisono (jednoglasno). Nastavnik u kanon uvodi učenike tako što ih podijeli u dvije grupe (kasnije i tri). Nastavnik objašnjava ulaz grupa (npr. druga grupa kreće nakon otpjevana prva dva takta prve grupe). Kada grupe otpjevaju kanon, nastavnik mijenja grupe. Nakon dobro uvježbanog kanona, nastavnik dijeli učenike i u tri grupe. Pjevaju po istom principu kao i sa dvije grupe. Svaka grupa donosi melodiju kanona do kraja sa zakašnjenjima od dva takta.

Potrebni resursi: notni zapis kanona, prostor za kretanje i podjelu učenika u 2-3 grupe, instrument (npr. klavir), tehnička oprema (računar, projektor, zvučnici).

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: IV stav iz simfonije br. 9 (Beethoven) – „Oda radosti"

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici kroz pjevanje, slušanje i aktivno učešće upoznaju IV stav iz simfonije br.9 od Ludwig van Beethovena, razvija muzičke vještine (intonaciju, ritam i izražajnost), prepozna prijelazni oblik između dvodijelne i trodijelne pjesme, razumiju ulogu simfonijskog orkestra i dirigenta te dožive i prepoznaju poruku radosti, zajedništva i mira. **Ishodi:** Učenik će moći - razumjeti pojam simfonije i ulogu hora u orkestralnom dijelu, prepoznati glavnu temu, u notnom zapisu prepoznati prijelazni oblik između dvodijelne i trodijelne pjesme aa1ba1, postepeno usvojiti melodiju (od tonova ka tekstu), razumjeti ulogu instrumenata i dirigenta u simfonijskom orkestru, razlikovati orkestar i hor, razviti osjećaj zajedničkog izvođenja, prepoznati poruku djela.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost - povezanost se ostvaruje kroz tekst koji je napisao Friedrich Schiller (značenje riječi: radost, bratstvo, zajedništvo), razumiju kako se književni tekst pretvara u muzičko djelo, razvijaju interpretaciju teksta kroz pjevanje; Historija - upoznaju kulturni kontekst Evrope, razumiju razvoj simfonije i umjetničke ideje tog vremena; Građansko obrazovanje - „Oda radosti" promoviše univerzalne vrijednosti (mir, jednakost i zajedništvo); Likovna kultura - kroz kreativan zadatak izrade panoa simfonijskog orkestra učenici vizualiziraju orkestar.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanje poruke -svi ljudi su braća bez obzira na razlike; muzika kao sredstvo povezivanja; da kroz zajedničko izvođenje razvija empatiju i dožive radost koja spaja ljude i briše granice, poštuje različitosti koje ostvaruje kroz grupni rad u izradi panoa simfonijskog orkestra, da su mir i ljubav najvažnije vrijednosti, a zajedništvo snaga čovječanstva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Jedan učenik čita tekst ispod notnog zapisa „Ode radosti" koji govori o radosti, zajedništvu i bratstvu među ljudima. Tekst koji je napisao Friedrich Schiller šalje snažnu poruku: Svi ljudi su braća bez obzira na razlike; Radost spaja ljude i briše granice; Mir i ljubav su najvažnije vrijednosti; Zajedništvo je snaga čovječanstva. **„Oda radosti" poručuje da trebamo biti dobri jedni prema drugima, pomagati se i živjeti u miru.** Postala je simbol jedinstva Evrope, često se izvodi na važnim svečanostima i pokazuje kako muzika može prenijeti velike ideje i emocije. Pitanje za učenike: Kako mi danas možemo „živjeti" poruku ove pjesme u školi? Odgovore ispisujemo na stikere koje lijepimo na ploču.

Aktivnost 2 Podijelimo razred na grupu A i B. Grupa A po notnom tekstu pjeva jednu frazu (a, a1, a drugi put samo a1). Grupa B pjeva drugačiju frazu (b). Zatim izvedemo A+B - koji je oblik? Pjevamo A+B+kratko A - šta se promijenilo? Pjevamo A+B+A - da li smo se vratili na početak? „Prijelazni oblik je kao most između dvodijelnog i trodijelnog - muzika počinje da se vraća na početak".

Aktivnost 3 Uz ponovno slušanje naučiti pjevati ovu lijepu melodiju (postepeno od tonova ka tekstu) koja govori o radosti, zajedništvu i bratstvu među ljudima i izabrana je za službenu himnu Evropske unije (svi ljudi su braća bez obzira na razlike, radost spaja ljude i briše granice, mir i ljubav su najvažnije vrijednosti, zajedništvo je snaga čovječanstva.

Aktivnost 4 U prethodnim razredima smo usvojili grupe instrumenata: gudački, drveni duhački, limeni duhački, udaraljke. Učenike podijeliti u grupe (4-5), svaka grupa dobija dio instrumenata koje treba zalijepiti na pano. Zadatak je da svaka grupa na panou ispiše naslov „Simfonijski orkestar" i zalijepi sličice instrumenata u polukružnom obliku „simfonijskog plana", po mogućnosti nacrtati dirigenta koji upravlja cijelim orkestrom.

Aktivnost 5 Nakon što zalijepe, svaka grupa predstavlja svoj rad npr:

1.„Mi smo gudači, sviramo melodiju i harmoniju, mi smo u orkestru predstavljamo saradnju, strpljenje i međusobnu podršku..."

2.„Mi smo drveni duhači, unosimo boju, kontrast i solo dionice, mi u orkestru činimo različitost, tolerancija i individualnost..."

3.„Mi smo limeni duhači, dajemo snagu, dramatičnost i svečani karakter u orkestru smo odgovorni i kontrolišemo emocije..."

4.„Mi smo udaraljke dajemo ritam, naglaske i efekte, pravila, ritam, red i granice..."

5.„Ja sam dirigent i imam ključnu ulogu, jer održavam tempo, kontrolišem dinamiku, usklađujem orkestar i hor, prenosim izražaj i emociju, komuniciram bez riječi..."

Aktivnost 6 Poruka razreda (ispisati na ploči ili hamer papiru)**: Simfonijski orkestar je primjer društva u kojem svi imaju svoje mjesto, a zajedno zvuče skladno „Različiti zvuci - jedna harmonija"** (nakon časa, pano ostaje u učionici kao stalni vizuelni podsjetnik).

Potrebni resursi: udžbenik iz muzičke kulture izdavač „Vrijeme Zenica/NAM Tuzla", autor Refik Hodžić, audio-vizuelni materijali (snimak 4. stava iz Simfonije br.9 Beethoven, video izvođenja hora i orkestra, audio zapis melodije „Oda radosti"), didaktički materijali za izradu panoa (hamer papir, ljepilo, makaze, markeri, sličice instrumenata), projektor, zvučnici.

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: „Kiša pada" - obrada partiture (Orffov pristup)

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika sposobnost izražajnog izvođenja muzike kroz zajedničko muziciranje uz razumijevanje uloge saradnje, slušanja i odgovornosti u ansamblu. **Ishodi učenja i poučavanja:** tačno izvodi ritamske obrasce i pjesmu „Kiša pada", -usklađuje glas, pokret i instrumente, prati dinamiku, tempo i dirigentske znakove, sarađuje i uvažava druge u grupnom muziciranju

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost kroz analizu teksta pjesme „Kiša pada" učenici razumiju poruku teksta ;građansko obrazovanje/odjeljenska zajednica - učenici rade u grupama i dogovaraju se, kroz „konflikt" u muzici uče kako nesklad nastaje i rješava se, reflektuju važnost slušanja drugih; priroda/geografija vremenske pojave (kiša, vjetar, oluja) ,razumijevanje prirodnih procesa koje učenici oponašaju i povezuju dinamiku muzike sa jačinom kiše; dramska umjetnost - kroz primjenu dramskih tehnika (uloga, improvizacija) razvijaju scenski nastup, izražava se kroz pokret i tijelo; psihologija/socio-emocionalno učenje-učenici izražavaju kako se osjećaju u grupi, uče kontrolisati reakcije u „konfliktu" i razvijaju osjećaj pripadnosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajedničko muziciranje učenici uče da se sklad postiže slušanjem, saradnjom i međusobnim poštovanjem, dok nesklad nastaje kada izostane uvažavanje drugih. Na taj način razvijaju vrijednosti mira, tolerancije i odgovornosti u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na početku sata stvaramo zvuk nastajanja kiše, učenici koriste tijelo da prikažu kapljice kiše, vjetar, pljusak i grmljavinu- body percussion. Učenici stanu u krug, jedan učenik (u ulozi dirigenta) se kreće u sredini i pokazuje redoslijedom zvuke (improvizacija zvuka i pokreta) dok ostali učenici ga prate: pucketanje prstima (sitna kiša), trljanje dlanova (lagani vjetar) ,lupkanje dlanovima (pljusak) i blago lupkanje nogama (grmljavina).Učenike podijelimo u grupe: prva grupa pucketa prstima, druga grupa trlja dlanove, treća grupa lupka dlanovima i četvrta grupa lupka blago nogama. Dirigent (učenik) uvodi promjenu tempa (lagano-brzo) i dinamiku (p,mf,f) , uvodi i gasi grupe pokretom ,nastaje „Orkestar kiše".

Aktivnost 2 Na početku centralnog dijela sata analiziramo notni zapis pjesme „Kiša pada" i raspisanu partituru za Orffov instrumentarij. **Upoznavanje partiture :** Šta znači oznaka 2/4 ? Ko izvodi melodiju, ko pratnju? Koliko ima taktova? **Obrada melodije :** pjesmu „Kiša pada" otpjevamo po frazama, spajamo u cjelinu. Pri pjevanju obratiti pažnju na intonaciju i pravilno disanje.

Ritamska pratnja (podjela u grupe):

- ✧ Grupa 1 - def ili štapići (osnovni puls - „ kiša")
- ✧ Grupa 2 - male činele ili triangl (naglašeni dijelovi - „pljusak ")
- ✧ Grupa 3 -bubanj (tamburin) , (prvi dio takta - „grmljavina")
- ✧ Jedan učenik je u ulozi dirigenta

Rad po principu : svaka grupa vježba zasebno prateći notni zapis za svoj instrument. Dodamo i grupu koja će pjevati pjesmu „Kiša pada" kao hor. Nakon uvježbanosti svih grupa (defovi, činele, bubanj i hor) spajamo grupe i izvodimo završno zajedničko izvođenje partiture za hor i orkestar.

Aktivnost 3 U završnom dijelu časa refleksija

Kako zvuči kiša (tiho, jako, lagano, brzo) ? Kako ste se osjećali dok smo svirali i pjevali zajedno?

Da li smo morali slušati jedni druge ž? Šta se desi ako neko ne prati grupu ž? Zašto je važno slušati druge u ansamblu ž? Kako bi zvučalo da svako svira kako želi ž? Kakvo raspoloženje donosi kiša?

Poruka: ,,Kada svako sluša drugoga i uklopi se, nastaje sklad - baš kao u prirodi ".

Potrebni resursi Partitura pjesme ,,Kiša pada" (za učenike),Orffovi instrumenti (bubanj, triangl ili male činele, def ili štapići), ploča, prostor za kretanje i izvođenje (učionica ili sala).

Senada Mahmutspahić

Predmet/Razred: Muzička kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Popularna muzika XX stoljeća (jazz, blues, swing, pop i rock muzika)

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa osnovnim karakteristikama muzike 20. stoljeća (džez, bluz, swing, pop i rock) kroz istraživanje, slušanje i prezentaciju muzičkih primjera. **Ishodi:** prepoznati i razlikovati džez, bluz, swing, pop i rock muziku, navesti osnovne karakteristike muzičkih stilova, prepoznati izvođače i instrumente, sarađivati u grupi i prezentovati rezultate istraživanja.

Međupredmetna povezanost: Historija - upoznavanje društvenih promjena i razvoja muzike u 20. stoljeću; Engleski jezik - razumijevanje naziva pjesama i izvođača te tekstovima pjesama; Likovna kultura - izrada plakata i kreativno predstavljanje muzičkih stilova; Informatika - istraživanje informacija i korištenje digitalnih sadržaja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz istraživački rad, zajedničko slušanje muzike i grupnu saradnju učenici razvijaju poštovanje, različitosti, toleranciju, saradnju i uvažavanje tuđeg mišljenja. Upoznavajući muzičke stilove različitih kultura i naroda, učenici razvijaju svijest o važnosti mira, zajedništva i međusobnog razumijevanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Muzički vremeplov - Izložba kroz vrijeme - Prije početka časa nastavnik postavlja izložbu/vremensku liniju sa panoima na kojima se nalaze kompozitori, instrumenti i karakteristike tog vremena (Prilog 1): Srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam, romantizam, muzika XX stoljeća i muzika danas. Učenici prolaze kroz „stanice" i slušaju kratke muzičke isječke tog vremena (15 -20 sekundi). Nakon pogledane izložbe nastavnik postavlja pitanje učenicima: Šta primjećujete- kako se muzika mijenjala kroz vrijeme?", „Koji stil vam zvuči najsličnije muzici koju danas slušate?"

Aktivnost 1 Postavljanje istraživačkog pitanja - Nastavnik zadaje temu iz vremenskog razdoblja muzike XX stoljeća.: „Kako su nastali džez, bluz, swing, pop i rock"? Nastavnik formira 5 grupa. Svaka grupa dobija poseban zadatak: Grupa 1: jazz (džez) muzika, grupa 2: blues (bluz), grupa 3: swing, grupa 4: pop i grupa 5: rock muzika. Za istraživanje učenici koriste udžbenik, internet, audio/video primjere. U obradi i selekciji podataka grupe izdvajaju najvažnije podatke: porijeklo, karakteristike, instrumente, slike poznatih izvođača i jednu kompoziciju (po želji učenika) iz zadanog muzičkog pravca. U izradi plakata učenici mogu dodati i podatke kako strane, tako i domaće pop-rock scene. Nastavnik postavlja zadatke i vodi proces, usmjerava istraživanje, pomaže u selekciji informacija i podstiče diskusiju. Nakon završenog istraživanja učenici pristupaju izradi plakata.

Aktivnost 2 Prezentacija rezultata - Svaka grupa nakon istraživanja predstavi svoj muzički pravac, pusti jednu pjesmu koju su odabrali iz zadanog muzičkog pravca. Tokom slušanja ostali učenici popunjavaju tabelu:

Stil	**Instrumenti**	**Tempo**	**Osjećaj**
Džez			
Bluz			
Swing			
Pop			
Rock			

Diskutujemo tabelu i zaključujemo da su svi ovi pravci oblikovali muziku koju danas slušamo. Nakon svih prezentacija nastavnik vrednuje plakate: tačnost informacija, preglednost, kreativnost, timski rad i prezentaciju.

Potrebni resursi: računar/laptop ili mobilni uređaj, internet veza, projektor ili pametna tabla, zvučnici za slušanje muzike, audio/video primjeri džez, bluz, swing, pop i rock muzike, radni listići za istraživanje, hamer papir ili plakati, flomasteri, bojice, ljepilo, slike izvođača i instrumenata (po želji), udžbenik i dodatni izvori informacija.

Predmetna nastava
Tjelesni i zdravstveni odgoj

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Skok u dalj, tehnika uvinuća

Ciljevi i ishodi učenja: osposobiti učenike da uspješno izvedu skok u dalj tehnikom uvinuća, zaletom od nekoliko trčećih koraka uz međusobnu saradnju i nenasilnu komunikaciju. **Ishodi:** Očekujemo da će učenik uspjeti da odredi odraznu (jaču) nogu pri skoku u dalj, uspijeva da izvede doskok sunožan nakon odraza i faze leta osiguravajući svoju sigurnost.

Međupredmetna povezanost: Fizika - razumijeti će i upoznati balističko kretanje tijela (parabola) i sile koje djeluju na tijelo: sila mišića, sila trenja - reakcije podloge i sila teže - G.

Muzička kultura - U vremenu izvođenja vježbi oblikovanja – pripremnog dijela sata, slušati će pjesmu „Draga moja BiH“ u povodu 1. Marta, Dana nezavisnosti BiH (vježbanje u sali).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analiziramo uzrok i posljedicu uspješnog izvedenog skoka sa nizom uticajnih faktora; Stičemo uvid u trenutna osjećanja učenika, podižući moralno-voljne osobine potrebne pri ekspozivnom zaletu. Opća sigurnost svih učenika kao i ona pri doskoku mora biti prioritet; Pozorno slušamo, gledamo demonstrirani zadatak i pratimo faze skoka u dalj na kinogramu – zajednički ispravljajući nastale greške; Međusobno se solidarišemo – bodrimo naročito u momentima kada je ta podrška određenim učenicima/ama neophodna za bolji rezultat u skoku.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni i pripremni dio sata sprovesti u fiskulturnoj sali, a zatim na vanjskom terenu i jami sa pijeskom vježbati skok u dalj. Učenici po širini terena primjenjuju prirodne oblike kretanja: hodanje, dječiji skokovi, hodanje produženim koracima, hod na prstima i vanjskom dijelu stopala, skip, trčanje i trčanje sa čučnjevima na liniji. Dežurni učenici će biti zaduženi za mjerenje skoka, ravnanje pijeska i postavljanje kinograma.

Aktivnost 2 Uz pjesmu „Draga moja BiH” izvesti 10ak vježbi oblikovanja, jačanja, istezanja i labavljenja organizma, postavljajući akcenat naročito na tretiranje donjih ekstremiteta. Učenici će zauzeti vrstu pri vježbanju pazeći na međusobno odstojanje u prostoru i sigurnost.

Aktivnost 3

1. Nastavnik će izvesti pokazivanje tehnike skoka u dalj sa akcentom na parabolično kretanje tijela u letu, brzinu pri odrazu i ugao odraza

2. Učenici izvode skok u dalj, tehnikom uvinuća: a) iz mjesta; b) iz čučnja; c) iz 3-4 koraka odrazom 1 noge. # Steći jasan uvid od strane učenika o uzrocima kvalitetno izvedenog skoka: adekvatna udaljenost zaletišta, pravovremen nastup na odrazište, energičnost odraznog stopala. Pratiti voljne karakteristike učenika (crvenilo lica, umor), jasno motivirajući svakog od skakača, davati pojedinačna uputstva za bolji i duži skok. Nastavnik će naglasiti da pad pri doskoku bude kontrolisan i prema naprijed. Učenici paze na sigurnost i međusobno se motivišu.

3. Izvesti skoka u dalj – uvinućem: Zaletom 6-8 koraka i odrazom, koljeno zamašne noge visoko dodignuti u pravcu leta, potpomognut balansom ruku, uvinuti tijelo u letu, sunožno doskočiti. Nastojimo angažovati učenike da zajedno pronađemo greške i iste u svakom narednom skoku eliminišemo. Takođe, naglašavati svaki tehnički uspješan i dalek skok.

4. Učenici izvode slobodno skok u dalj – zaletom sa 10-11 trčećih koraka, grebajući odraz jačom nogom sa odskočišta i uvinućem tijela u letu, sigurno i sunožno doskočiti- mjeriti dužinu. Poten-

cirati potpomaganje i motivisanje među učenicima, kulturu dijaloga i uvažavanja različitih nivoa sposobnosti kao i aktivnog slušanja i razvoja empatije.

Aktivnost 4 Učenici izvode štafetnu igru nošenjem lopte, skokovima u obruč oko stalaka

Aktivnost 5 Dolaskom do fiskulturne sale učenici će izvesti vis na ripstolu, a zatim organizirano krenuti ka svlačionicama na održavanje lične higijene

Potrebni resursi: 4 košarkaške lopte, 12 obruča, metar, grabljice, kinogrami, zvučnik, ripstoli, strunjače

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Kolut naprijed, kolut nazad

Ciljevi i ishodi učenja: osposobiti učenike za usvajanje strukture koordinisanog kretanja tijela, izvođenjem koluta naprijed i nazad ostvarivanjem saradničkog učenja i razumijevanja. **Ishodi:** Moći će izvesti kolut naprijed uz blagu asistenciju kao i kolut nazad niz kosu ravan, steći će uvid u nivo napredovanja pri izvođenju vježbi snage i u odnosu na broj snažnih ponavljanja sa proteklog časa.

Međupredmetna povezanost: Biologija - upoznati će građu kičmenog stuba kao glavnog faktora pravilnog držanja tijela; Opća koordinacija - upoznavanje sa strukturom i građom srednjeg uha - centra za ravnotežu (crtež kičmenog stuba i građe srednjeg uha); Muzička kultura - u vremenu izvođenja vježbi oblikovanja – pripremnog dijela sata, slušati će pjesmu „Draga moja BiH“ u povodu 1. Marta, Dana nezavisnosti BiH

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz svjesnu analizu položaja pojedinih dijelova tijela potrebnih za uspješnost; Uključivanjem vježbi opuštanja i relaksacije kontrolišemo i minimiziramo nivo evidentnog stresa; Slušamo, razgovaramo i donosimo najbolje prihvatljiva rješenja; Solidarišemo se sa manje uspješnim učenicima, nastojimo izgraditi kod učenika viši nivo samopouzdanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nakon najave sata, nastavnik će uvođenje učenika u sat izvesti ekipno kroz 3 kolone koje će se kretati unutar trase ograničene sa stalcima: hodanje i hodanje na uzdužnom svodu stopala, skip, dječiji poskoci, hodanje u čučnju, sprint, vježbe disanja i relaksacije. Prirodne oblike kretanja učenici će izvoditi poštivajući međusobno odstojanje i sigurnost drugih učenika, uz uvažavanje različitog nivoa sposobnosti. Učenici će slušati pjesmu „Draga moja BiH”.

Aktivnost 2 Kompleks vježbi oblikovanja učenici će izvoditi tako da se angažuje cijeli lokomotorni sistem učenika. Nastavnik ukratko objašnjava strukturu kičmenog stuba kao osnove za pravilno držanje tijela učenika. Primijeniti formaciju polukruga duž fiskulturne sale. Nastavnik će kontrolisati vježbanje, motivirati učenike na povećanje broja ponavljanja pokreta.

Aktivnost 3

1. Nakon nastavnikove demonstracije, učenici na strunjači izvode zgrčen, položaj tijela i početni odraz nogama naprijed uz aktivan oslonac ruku o tlo – ulaz u kolut naprijed. Učenici se ostvaruju kroz zajedničku saradnju, dijalog i izvršavanjem pojedinačnih pokreta i kretanja u cjelini. Stimulišemo aktivan rad i razumijevanje različitih sposobnosti kod učenika.

2. Iz istog početnog sklupčanog položaja tijela, učenici ulaze u kolut naprijed sa kose ravni na kojoj je strunjača, do čučnja kao završnog položaja pružajući međusobnu podršku. U pauzama dok čekaju izvedbu, učenici izvode vis na ripstolu opuštajući i istežući cijelo tijelo, razvijajući svijest o pravilnom držanju tijela i brizi za svoje zdravlje.

3. Učenici izvode kolut naprijed u cijelosti gdje kroz slobodu izvedbe grade svoj stil strukturne kretnje od početnog do završnog položaja, njegujući međusobno razumijevanje i zdrav dijalog.

4. Iz početnog položaja u čučnju učenici izvode povaljku na leđa i ponovno vraćanje nazad;

5. Učenici izvode kolut nazad na kosoj ravni uz asistenciju nastavnika ili učenika uz pružanje pune pomoći i međusobne sigurnosti posebno manje sposobnim učenicima.

6. Učenici kolut naprijed i kolut nazad izvode u cjelini na strunjačama – kao sastav elemenata

Aktivnost 4 Učenici će izvesti poligon motoričkih zadataka duž sale: Start, hodanje po gredi, provlačenje sa puzanjem, preskok, penjanje, kolut, nošenje lopte, ulaz u cilj. Dežurni učenik preuzima ulogu mjerioca vremena, saopćava učenicima i uvažava različite rezultate.

Aktivnost 5 U manjim grupama (3-4) učenici održavaju napuhane balone u zraku; prvo odbijanjem dlanom te puhanjem na kraćem odstojanju. Učenici spremaju rekvizite postavljene na poligonu u spravarnicu i odlaze na održavanje lične higijene i opremanje.

Potrebni resursi: 4 lopte za košarku, strunjače 5 kom, stalci, 3 odsočne daske – kose ravni, baloni 10 kom.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Donji školski servis u odbojci

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici treba da usvoje tehniku donjeg školskog servisa uz poznavanje osnovnih pravila igre, razvoj socijalne saradnje u grupama i zajedničko rješavanje zadataka. **Ishodi:** Učenik će upoznati složenost strukture kretanja servisa, eliminisati nastale strukturalne greške i uspješno će izvesti donji školski servis na kraćim distancama.

Međupredmetna povezanost: Tehničko obrazovanje - kroz paralelno odjeljenski oblik rada učenici će od rekvizita stalaka, čunjeva i pritki sastaviti mini prepone potrebne u poligonu kretnih zadataka; Informatika - korištenjem video zapisa u mp4 formatu steći potpuniju sliku tehnike donjeg školskog servisa.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Analiziramo dobre i slabe strane trenutno izvedenog školskog servisa nastojeći eliminisati greške i steći ispravnu tehniku; Sinteza naučenih dijelova kretanja nosi nervozu, pa je nastojimo staviti pod kontrolu i strpljivo vježbati; Slušamo, gledamo postavljene zahtjeve i zajedničkim snagama se pomažemo da usvojimo tehniku servisa; Solidarišemo se posebno sa manje sposobnim učenicima i poštivamo tempo napredovanja svakog učenika.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik će pregledati urednost sportske opreme i krenuti u uvođenje učenika u čas primjenom mini poligona kretnih zadataka kroz 3-4 paralelne kolone. Prethodno će učenici od rekvizita sastaviti mini poligon zadataka. Učenici izvode: hodanje po gredi, penjanje i silaženje na ripstolu, skokovi preko improvizovanih prepona, puzanje, nošenje medicinke lopte. Učenici paze na vrijeme nastupa i sigurnost svih učesnika u vježbanju.

Aktivnost 2 Vježbe oblikovanja (9 – 10) učenici će izvesti kombinirajući vježbe snage, labavljenja i jačanja pojedinih dijelova tijela, naročito ruku i ramenog pojasa u formaciji kruga. Akcenat postavljamo na pravilno izvođenje vježbe, međusobno pomaganje bez negativnih komentara.

Aktivnost 3 Nastavnik će demonstrirati izvođenje servisa, a zatim i na laptopu tehniku servisa u situacionim okolnostima, tj. u igri:

1. Učenici u parovima poprečno terena bez lopte „izvode“ školski servis imitirajući izvedbu i uz saradničko učenje i dijalog, analiziraju kretnje pri servisu i razvijajući socijalnu saradnju

2. Učenici su u parovima preko mreže, izvode servis sa partnerom uz mrežu, a zatim i iza linije od 3m uz saradničku korekciju pokreta do usvajanja potpune tehnike servisa.

3. Donji servis učenici izvode sa sredine terena, tj. sa pozicije 6 ostvarujući zajedničku saradnju i pomaganje manje naprednim drugovima i drugaricama, uvažavajući različite sposobnosti.

4. Kao u prethodnoj vježbi, učenici u parovima servis izvode sa različitih mjesta terena prema partneru koji vrši prijem lopte na prste ili podlaktice. Nastavnik će koristiti laptop da bi pokazao učenicima izvođenje servisa u različitim situacijama u igri, nakon čega učenici postavljaju pitanja o detaljima izvedbe zadatka, pravilima igre i ostvarujući se kroz saradničko učenje i dijalog.

5. Učenici izvode donji školski servis iza linije od 9 metara ka partneru. Varijanta broj 2: Takmičenje parova u pogađanju strunjača na pozicijama 4, 5 i 6, uz razvoj preciznosti, samokontrole, zdravog dijaloga.

Aktivnost 4 Štafetnu igru izvesti će učenici u formi 3 paralelne kolone nošenjem lopte oko postavljenih stalaka. Varijanta broj 2: učenici trče do stalka, odbijaju loptu vršno i vraćaju se nazad na začelje svoje kolone, pazeći na sigurnost svih učenika i odgovorno izvršavajući postavljeni zadatak, razvijajući fer-play, bez negativnih komentara.

Aktivnost 5 Na svakom od koševa učenici će izvesti 5 - 8 slobodnih bacanja radi postepenosti smirivanja organizma. Učenici odlaze na opremanje i održavanje lične higijene.

Potrebni resursi: 10 odbojkaških lopti, stalci, čunjevi, pritke, strunjače, š. sanduk, laptop, mreža, košarkaške lopte.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Tehnika vršnog odbijanja lopte u odbojci

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za pravilno izvođenje vršnog odbijanja lopte kao osnovnog elementa odbojkaške tehnike kroz rad u paru i grupi uz međusobno uvažavanje u igri. **Ishodi:** Učenik će moći uspješno zauzeti osnovni odbojkaški stav neophodan za kvalitetno gornje vršno odbijanje lopte u odbojci, učenik će uspjeti procijeniti visinu kretanja luka lopte da bi pravovremeno došao pod loptu i izveo vršno odbijanje, učenik će moći objasniti koliko je u odbojci bitan rad nogu.

Međupredmetna povezanost: Građansko obrazovanje i demokratija - kroz razvijanje saradnje, poštivanje pravila, uvažavanje različitih mišljenja i zajedničko rješavanje motoričkih zadataka; Matematika - kroz mjerenje dužine i širine fiskulturne sale vlastitim koracima fiskulturne sale, pretvarajući iste u metre, izračunavajući površinu sale po principu (a x b).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvoj kritičkog mišljenja kod učenika pri analizi uzroka i posljedica vlastitih uspješnih i neuspješnih kretanja; Samoregulacija stresa i konfliktne situacije prilikom usvajanja novih kretnih zadataka; Razvoj kulture dijaloga i slušanja pri donošenju zajedničkih rješenja zadataka; Integrisanje dječijih prava u nastavnim okolnostima uvažavanjem drugog i drugačijeg.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvođenje učenika u vježbanje realizirati kroz frontalni oblik rada oko 8 postavljenih stalaka, vodeći računa o prostoru i sigurnosti drugih: hodanje na prstima i petama, hod sa produženim koracima, skip, hod u čučnju, trčanje, dječiji poskoci.

Aktivnost 2 U pripremnom dijelu sata učenici izvode kompleks vježbi oblikovanja sa i bez lopte ispred nastavnika u formacija 2 vrste sa dovoljnim odstojanjem između učenika, pazeći na međusobnu sigurnost u prostoru. Nastavnik kontroliše pravilnost izvođenja, motivira učenike i dozira opterećenje. Učenici spoznaju pravilnost uticaja vježbe na organizam.

Aktivnost 3

1. Učenici će formirati odbojkašku košaricu iz osnovnog stava i intervalno imitirati odbijanje lopte u stavu – nastavnik vrši korekciju kod učenika, pojedinačno.

2. U parovima učenici hvataju podbačenu loptu u odbojkašku košaricu, u odbojkaškom stavu.

3. U parovima izvode vršno odbijanje lopte u luku, te čučanj do ponovnog odbijanja. Usljed nastavne faze obuke novim kretnim strukturama, nastavnik jasno zahtijeva od učenika strpljivost, međusobno potpomaganje i bodrenje među parovima da bi što lakše usvojili tekniku vršnog odbijanja lopte i zauzimanja osnovnog stava. Podsticati kod učenika solidarnost, miroljubivo rješavanje zadataka i svijest o razlikama u tempu napredovanja.

4. U parovima učenici kontinuirano odbijaju loptu vršno krećući se poprečno dvorane.

5. Pojedinačno izvode vršno odbijanje lopte od zid, na udaljenosti od oko 0,5 m.

6. Učenici u trojkama izvode vršno odbijanja lopte u trokutu, bez i preko mreže.

Tokom učenja novih kretnih struktura nastavnik potiče saradnju, strpljenje, međusobnu podršku i ohrabrivanje među učenicima, uz uvažavanje različitom tempa napredovanja. Njeguje se kultura dijaloga, aktivnog slušanja, nenasilnog rješavanja konflikta, dok kratke vježbe opuštanja doprinose samoregulaciji i smanjenju stresa.

Aktivnost 4 Učenici učestvuju u štafetnoj igri u tri kolone sa obilaskom stalka i izvođenjem odbijanja lopte. Naglašava se timska podrška, fer igra i poštivanje pravila

Aktivnost 5 Nakon uvježbavanja vršnog odbijanja lopte, učenici mjere dimenzije sale koracima, procjenjuju ih u metrima i izračunavaju površinu (a x b), razvijajući prostornu orijentaciju važnu za kretanje u odbojci, uz međusobni dogovor i razmjenu iskustava o saradnji.

Potrebni resursi: 10 odbojkaških lopti, mreža sa antenama, strunjače, stalci, ripstoli, digitron.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Tenis servis, prijem servisa u odbojci

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da vježbanjem u paru i grupnom obliku rada izvedu tehnički ispravan tenis servis i prijem servisa u jednostavnim i u uslovima igre uz međusobnu saradnju i razvoj odgovornosti u igri. **Ishodi:** Očekujemo da će učenici uspjeti izvesti kompletan servis, ali na skraćenom terenu, razumjeti će osnovna pravila igre i rotaciju igrača na terenu kao i doprinos pojedinca međusobnoj saradnji i uspjehu ekipe u odbojci.

Međupredmetna povezanost: Fizika - upoznavanje učenika sa paraboličnim kretanjem lopte pri servisu po principu kosog hica i silama koje djeluju na loptu (otpor zraka i sila G); Bosanski/Hrvatski/srpski jezik i književnost i Engleski jezik - u kratkoj pauzi pred igru mini odbojke pročitati osnovna pravila odbojkaške igre napisana na bosanskom i engleskom jeziku (10 glavnih pravila igre, bodovanje).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijamo kritičko mišljenje prema vlastitim izvedbama nastojeći ispraviti greške i doći do optimalne tehnike servisa; Pri vježbanju u paru insistiramo da se učenici međusobno potpomažu, sarađuju i dopunjuju – razumiju; Dopuštamo učenicima da na času razviju dijalog, razmjenjuju mišljenje, jer samo uz razgovoru sa drugom/icom mogu znati gdje popraviti greške; Poštujemo dječija prava u sportskim susretima kao potrebu za prirodnim rastom, razvojem i učenjem.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na uzdužnoj liniji odbojkaškog terena, nastavnik će učenicima saopćiti težište i cilj vježbanja, nakon čega prelaze u kolonu i kreću se oko 8 postavljenih stalaka na uglovima odbojkaškog terena. Učenici primjenjuju prirodne oblike kretanja u koloni uvažavajući red, pazeći na pravo svakog učenika za određenim prostorom; međusobnim odstojanjem – distancom: hodanje, hodanje na prstima, petama, vanjskom svodu stopala, skip, poskoci, trčanje. Različitost sposobnosti svaki učenik će poštovati kao i sigurnost svojih drugova i drugarica u zajedničkom i saradničkom vježbanju. Nastavnik postepeno podiže opterećenje vježbanja pri frontalnom obliku rada - zagrijavanju.

Aktivnost 2 Odjeljenje učenika ponovo će zauzeti formaciju vrste iz koje će svaki drugi učenik istupiti 2 koraka naprijed. Kompleks vježbi oblikovanja realizirat će jedan od naprednijih učenika koji preuzima ulogu i odgovornost vođe, uz stalni nadzor od strane nastavnika. Specifičnost ovog kompleksa vježbi biti će određena nastavnom jedinicom, odnosno, odbojkaškom tehnikom tenis servisa u kojoj naročitu pažnju posvetiti istezanju i jačanju zglobova ruku i kičmenog stuba uz maksimalno uvažavanje različitih sposobnosti od strane učenika, međusobno bodrenje, a izbjegavanje negativnih komentara.

Aktivnost 3

1. Učenici u formaciji vrste izvode - imitiraju tenis servisa sa bočne linije odbojkaškog terena nakon jasne demonstracije servisa od strane nastavnika u cjelini – parabolično kretanje lopte kao kosi hitac. Nastavnik daje kratku analizu sila koje djeluju na loptu, odnosno, uputstva da je za uspješan servis potrebno dozirati udarac na loptu pod određenim uglom i dovoljno snažan.

2. Učenici pojedinačno 5-6 m od zida izvode tenis servisa na zid, saopćavajući rotaciju lopti ka naprijed.

3. Učenici su u parovima na liniji napada, izvode tenis servis preko spuštene mreže prema svom partneru.

4. U parovima učenici izvode tenis servisa. Jedan servira sa 7 metara iz terena, dok drugi primjenjuje prijem servisa vršno ili na podlaktice, „čekić". Uz kvalitetnu komunikaciju i dijalog među učenicima koje nastavnik potencira, učenici ispravljaju međusobne greške i sarađuju.

5. Tenis servis učenik izvodi iza linije od 9 metara, dok drugi učenik u terenu prima servis na „čekić" ili vršno, nastojeći da primljena lopta bude upotrebljiva za dizanje, kritički pristupajući svakom od izvedenih elemenata tehnike. Tim činom nastavnik od učenika zahtijeva odgovorno pristupanje kolektivnom uspjehu ekipe.

Aktivnost 4 Učenici će pročitati kratka pravila igre i odigrati mini odbojku 3:3 ili 4:4

Aktivnost 5 Učenici spremaju fiskulturnu salu od rekvizita i odlaze na opremanje.

Potrebni resursi: Kinogrami sa kosim hicem, 10 lopti za odbojku, strunjače, ripstoli, mreža, pisana pravila igre.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Usavršavanje vršnog i podlaktičnog odbijanja lopte u odbojci

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za izvođenje gornjeg vršnog i podlaktičnog „čekić" odbijanja lopte u odbojci u uslovima slično situacijama igre (situacione okolnosti) kroz timski rad uz razvoj međusobnog uvažavanja i kolektivne odgovornosti. **Ishodi:** Učenik će moći objasniti osnovna pravila odbojkaške igre i značaj doprinosa pojedinca ekipnom uspjehu, uz uvažavanje uloge svakog člana tima i poštovanja pravila fer-playa, moći će demonstrirati vršno i podlaktično odbijanje lopte u složenim situacijama i u igri, sarađujući sa drugima, pružajući podršku i uvažavajući različit nivo uspjeha.

Međupredmetna povezanost: Biologija - u prelaznim situacijama vježbanja učenici će moći pratiti svoj vlastiti puls – srčanu frekvenciju na radijalnoj arteriji razvijajući svijest o vlastitom tijelu, samoregulaciju i odgovoran odnos prema zdravlju; Matematika - izračunavanje broja otkucaja srca u minuti (10"x 6=br otkucaja u minuti) uz razmjenu procjena i uvažavanje različitih rezultata; Historija - upoznavanje sa razvojem odbojkaške igre i pravila uz razumijevanje vrijednosti zajedništva, saradnje i poštovanja pravila u društvenom kontekstu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje odgovornog odnosa prema sebi i drugima kroz fizičku aktivnost; Prepoznavanje emocija i razvoj empatije u situacijama uspjeha i neuspjeha; Njegovanje saradnje, dijaloga i nenasilnog rješavanja zadataka u timskom radu; Podrška i vođenje među učenicima uz uvažavanje različitih sposobnosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik provjerava spremnost učenika za vježbanje (urednost sportske opreme i ličnu higijenu). Kroz grupni rad u tri kolone učenici se uvode u izvođenje prirodnih oblika kretanja oko postavljenih stalaka: hodanje, hodanje na prstima, poskoci, trčanje. Učenici poštuju prostor i sigurnost drugih, čekaju red i uvažavaju tempo kretanja grupe.

Aktivnost 2 Kompleks vježbi oblikovanja (8-10 vježbi) učenici izvode u formaciji kruga, s naglaskom na jačanje i istezanje ruku. Vježbe demonstrira učenik uz nadzor nastavnika. Učenici prate upute, međusobno se pomažu u pravilnom izvođenju i prihvataju različite nivoe sposobnosti bez negativnih komentara.

Aktivnost 3

1. U parovima učenici kontinuirano izvode vršno odbijanje lopte na odstojanju 3 - 4 metra sa naglaskom na brzi dolazak pod loptu (varijante: čučanj ili okret nakon odbijanja).

2. U parovima učenici izvode podlaktično odbijanje lopte uz kontrolisan prijem na prste (varijanta: dodir tla dlanom ili dlanovi na koljenima prije ponovnog odbijanja). Nastavnik prati zalaganje učenika i emicionalno opterećenje (nervoza, pad koncentracije i sl.) razumijevajući i učenike (empatija) kojima treba veći broj ponavljanja za uspjeh tehnike.

3. U trojkama učenici izvode kombinovano odbijanje lopte (vršno i podlakticama) u trokutu, uz dodatne zadatke nakon odigravanja lopte – čučanj, okret za 360 stepeni, sklek. Jedan učenik preuzima ulogu vođe grupe, organizuje rad, pomaže i motivira druge uz uvažavanje njihovih mogućnosti.

4. U trojkama na mreži, na udaljenosti 4-6 m, učenici izvode školski servis prema drugom učeniku koji vrši prijem na prste ili podlaktice i upućuje loptu trećem učeniku (vježba trećeg dodira). Prije prelaska na igru nastavnik organizuje kratki „time-out" i podsjeća na osnovna pravila igre, naglašavajući važnost saradnje, odgovornosti svakog pojedinca i poštovanja protivnika (fer-play).

Nastavnik kontinuirano prati zalaganje učenika, pravilnost osnovnog stava i emocionalno stanje (npr. nervozu ili pad koncentracije), uvažavajući individualne razlike i potrebu za većim brojem ponavljanja. Učenici se međusobno pomažu, ohrabruju i prihvataju različiti tempo napredovanja.

Aktivnost 4 Učenici igraju mini odbojku (3:3 ili 4:4) uz primjenu naučenih elemenata i poštovanje pravila igre. Tokom igre učenici razvijaju timski duh, međusobnu podršku i odgovornost za zajednički uspjeh, uvažavajući protivnika i primjenu fer-play ponašanja.

Aktivnost 5 Učenici izvode slobodna bacanje u košarci, a zatim vježbe istezanja na ripstolu kao završnu aktivnost prije odlaska u svlačionicu. Učenici kratko razmjenjuju iskustva o saradnji, podršci i vlastitom angažmanu.

Potrebni resursi: 10 odbojkaških i 10 košarkaških lopti, mreža za odbojku, strunjače, stalci, markice, pravila igre.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Tehnika košarkaškog dvokoraka

Ciljevi i ishodi učenja: učenici treba da usvoje tehniku košarkaškog dvokoraka u jednostavnim okolnostima uz međusobno uvažavanje u tempu napredovanja, saradnjom u igri, poštivajući fer-play. **Ishodi:** Možemo očekivati da će učenici savladati osnovni desni košarkaški dvokorak, dok će lijevi savladati samo djelimično i upoznati će osnovna pravila (10) košarke potrebne za igru.

Međupredmetna povezanost: Islamska vjeronauka - obzirom da veći broj učenika posti u ovom mjesecu Ramazana, fiziološka opterećenost učenika biti će reducirana sa čestim pauzama pri vježbanju; Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost i Engleski jezik - pred početak igre basketa učenici će se upoznati sa 10 osnovnih pravila košarkaške igre napisanih na bosanskom i engleskom jeziku; Informatika - kompletnu demonstraciju i situacionu okolnost primjene košarkaškog dvokoraka pionira, učenici će pogledati na laptopu u mp4 formatu; Demokratija i građansko obrazovanje - zadovoljavamo dječija prava za harmoničan rast i razvoj, učenje i igru.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Obučavamo učenike na procjenu okolnosti u situacijama poentiranja na koš kao i korištenje znanja iz košarke u rekreativne i zdravstvene svrhe; Prepoznajemo trenutne emocije učenika, mirno rješavamo sporne situacije i razvijamo empatičnost; Kao ekipa sarađujemo i dolazimo do najboljih mogućih rješenja u igri ponašajući se kao fer-play sportisti; Aktivno se uključujemo u građanske društvene tokove nastojeći pomjeriti svoje sposobnosti na viši stepen.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Zagrijevanje će nastavnik sprovesti kroz kombinovani oblik vježbanja. Početi iz jedne vrste, laganim tempom, gdje učenici paze na međusobno odstojanje u prostoru, primjenjujući prirodne oblike kretanja: hodanje, hodanje na prstima i petama, skokovi sa bočnim zamasima, skip, trčanje lagano uz zanoženje – vježbe disanja. U paralelno odjeljenskom oblika rada učenici će ponoviti već poznate elemente tehnike košarke: stav, vođenje, polazak u dribling, zaustavljanje, pivotiranje sa skok šutom sa distance. Učenici uredno čekaju svoj red za nastup, poštivajući tempo kretanja grupe.

Aktivnost 2 U formaciji dvije vrste okrenutih jedna prema drugoj, angažovati ćemo jednog učenika koji preuzima ulogu vođe, uz nadzor nastavnika. Nastavnik dozvoljava učenicima uzimanje predaha u toku vježbanja, jer neki učenici i poste. Učenik izvodi kompleks vježbi kojim tretiraju cijelo tijelo, posebno ruke, preko vježbi jačanja, istezanja i labavljenja. Nastavnik kontroliše pravilnost izvođenja vježbi i motivira učenike na rad i pravo da povećaju broj ponavljanja vježbe i razvoj.

Aktivnost 3 Za svakog od učenika, nastavnik je pripremio na listu papira po 10 osnovnih pravila košarkaške igre napisane na bosanskom i engleskom jeziku koje će pročitati na klupi. Nakon što učenici steknu jasnu predstavu motoričkog zadatka - košarkaškog dvokoraka (desnog) kojeg će nastavnik pokazati, odjeljenje nastavlja sa vježbanjem i realizicijom metodičkog niza zadataka:

1. Na distanci od 5 - 7 metara od koša učenik uzima loptu sa dlana drugog učenika, izvodi desni, pa lijevi korak (dvokorak) i šutira loptu na koš.

2. U narednom koraku učenici iz trčećeg koraka uzimaju loptu iz ruke suvježbača i izvodi desni košarkaški dvokorak sa polaganjem na koš odozgo. Ovdje učenicima nastavnik sugeriše da slobodnu ruku dovedu u uzručenje slično situaciji igre. Nastavnik će pokazati na laptopu situacionu okolnost primjene dvokoraka.

3. Na distanci od oko 10 metara učenik iz stava polazi u dribling i izvodi desni košarkaški dvokorak, polažući loptu odozgo na koš (varijanta 2: hvata odbijenu od koša i poentira iz skoka). Nastavnik zahtijeva od učenika strpljivost u vježbanju, punu međusobnu saradnju učenika, a ne takmičenje kao i potrebu da napredniji učenici prihvate odgovornost vođe i pomagača slabije naprednim uz pokazivanje iskrene empatije.

4. Učenici u parovima izvode polazak u driblig, prednju promjenu ispred stalka sa duplim pasom i polaganje lopte iz košarkaškog dvokoraka.

5. Lijevi košarkaški dvokorak će učenici izvoditi sa polaganjem lopte odozdo.

Aktivnost 4 BASKET od 5 minuta učenici će igrati i primjenjivati osnovna pravila košarkaške igre

Aktivnost 5 Slobodna bacanja: Učenici izvode 5-7 ponavljanja, na svakom od koševa

Potrebni resursi: 10 lopti, pisana pravila košarke, strunjače, laptop, stalci i markacije.

Ajdin Lišić

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Stav u uporu na šakama, kolut naprijed

Ciljevi i ishodi učenja: učenici vježbanjem na parteru treba da usvoje stav u uporu na šakama, uz izvođenje koluta naprijed, razvijajući hrabrost, samouvjerenost uz istovremenu saradnju i svijest o vrijednostima zajedništva i nenasilne komunikacije. **Ishodi:** Učenici će moći izvesti stav u uporu na rukama uz pomoć suvježbača (ili uz zid) ili upor sa kolutom u cjelini, očekujemo da će postići veći broj snažnim ponavljanja vježbi u odnosu na protekle sate.

Međupredmetna povezanost: Biologija - u prelaznim situacijama vježbanja učenici će moći pratiti svoj vlastiti puls – srčanu frekvenciju na radijalnoj arteriji (10"x 6=br otkucaja u minuti; Matematika) Objasniti građu srednjeg uha kao centra za ravnotežu, zbog kojeg dolazi do male vrtoglavice pri stavu i kolutu; Islamska vjeronauka - obzirom da veći broj učenika posti u ovom mjesecu Ramazana obezbijediti ćemo da i fiziološka opterećenost djece bude reducirana sa češćim pauzama; Fizika - objasniti i povezati pojmove ravnoteže, težišta tijela i gravitacije koje djeluju na tijelo. Tijelo će biti uvijek u boljoj ravnoteži ako se nalazi u ravnoj liniji – težište tijela (TT)-

Veza sa mirovnom pedagogijom: Upoznaje vizuelno i pokušava da izvede dijelove nove strukture kretanja uz pomoć drugoga; Pomažemo učeniku kojem je pomoć potrebna podižući njegov osjećaj sigurnosti, razvijamo empatiju i razgovaramo o dobrim i slabim stranama izvedbe; U homogeniziranim grupama razvijamo saradnju pri vježbanju; Zadovoljavamo pravo svakog djeteta na kretanje, igru, učenje i napredovanje u skladu sa njegovim sposobnostima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 U formaciji 3 kolone oko postavljenih stalaka, nastavnik uvodi učenike u sat primjenom prirodnih oblika kretanja: hodanje, hod sa produženim koracima, skokovi, skip, hodanje na prstima i svodu stopala, lagano trčanje (pauze), zamasi ruku i rotacije u ručju, omogućavajući učenicima da napreduju u skladu sa svojim mogućnostima, pazeći na redoslijed nastupa, postepenost opterećenja. Učenici mjere puls na radijalnoj arteriji 6x10"=broj u minuti.

Aktivnost 2 U formaciji dvaju nasuprotnih vrsta jedan od naprednijih učenika, koji preuzima ulogu vođe, izvodi kompleks pripremnih vježbi (8-10) uz kontrolu i konstruktivnu korekciju vježbi i motivaciju nastavnika. Specifičnost vježbi biti će određena nastavnom jedinicom – akrobatikom sa posebnim akcentom na istezanje i jačanje mišića ruku i ramenog pojasa. Nastavnik će pokazati 2-3 nove vježbe snage koje učenici uočavaju i izvode u većem broju ponavljanja.

Aktivnost 3 (**Predvježbe)**

1**.** – Iz stava ležećeg na grudima učenici u paralelnom obliku rada izvode podizanje ruku u pretklonu i nogu u zanoženju;

2. Uporom o tlo, učenik osloncem nogu od ripstol postepeno dolazi u vertikalni stav, upor na šakama i silazi sa ripstola, uz pomoć jednog od učenika gdje se njeguje saradnja, razvija hrabrost i empatija pri nastupu na vježbanju;

3. Iz stojećeg učenik uz pomoć drugog učenika izvodi stav u uporu na šakama preko bočno postavljenog švedskog sanduka;

(**Vježbe)** 4. Iz stava u uzručenju, iskorakom jedne noge, učenik postavlja pružene ruke što dalje od sebe na tlo uz zid i zamahom druge noge dolazi u stav u uporu na šakama – učeniku pomaže suvježbač, koji pazi na sigurnost svojih drugova, razvija se konstruktivna komunikacija među učenicima uz nastojanje da se dođe do najbolje izvedenog zadatka;

5. Stav u uzručenju pored dvojice pomagača koji ukrštaju ruke u visini pojasa, učenik izvodi stav o šakama do vertikale i kolut naprijed;

6. Stav u uporu na šakama sa zadržavanjem u vertikali uz pomoć suvježbača, kolut naprijed. Nastavnik kontroliše radne grupe, pojašnjava građu srednjeg uha kao centra za ravnotežu, ohrabruje učenike na izvedbu, a u pauzi učenici mjere i kontrolišu puls na radijalnoj arteriji. Objasniti i pokazati (kinogramom ili na laptopu) da težište tijela vježbača bude neposredno iznad površine oslonca pri stavu na šakama.

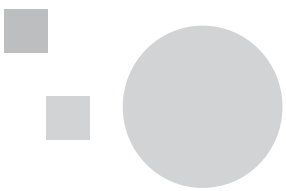
Aktivnost 4 U B dijelu sata, učenici izvode poligon zadataka - trčenje, hodanje po gredi, puzanje, penjanje, kolut naprijed, nošenje lopte, preskok i sprint. Dežurni učenik mjeri rezultate.

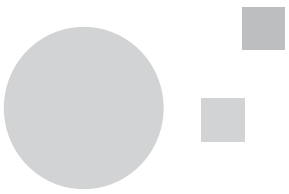
Aktivnost 5 Učenici uklanjaju sprave i rekvizite sa terena dvorane i odlaze na opremanje i održavanje lične higijene.

Potrebni resursi: 10 strunjača, lopte i medicinke, ripstoli, švedski sanduk, laptop ili kinogrami, stalci, markacije i štoperica.

Predmetna nastava Informatika

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Uvod u Scratch

Ciljevi i ishodi učenja: razviti kod učenika sposobnost kreativnog i logičkog razmišljanja kroz planiranje i osmišljavanje likova i priča u Scratchu, uz poticanje saradnje, dijaloga i konstruktivnog zajedničkog odlučivanja. **Ishodi:** učenik objašnjava osnovne dijelove radnog prostora Scratcha i ulogu likova/spriteova, pozadina i blokova; prepoznaje i primjenjuje osnovne blokove (kretanje, izgled, događaji) u jednostavnim interakcijama likova; razvija i predstavlja kreativne ideje kroz likove i kratke priče te povezuje vlastite ideje s praktičnom primjenom u digitalnom okruženju.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - učenici razvijaju priču, formulišu dijaloge između likova i usmeno predstavljaju svoje ideje. Likovna kultura - učenici kreiraju i oblikuju likove i pozadine, izražavajući kreativne ideje kroz vizuelni dizajn. Matematika - učenici planiraju redoslijed radnji likova, koriste logičko i sekvencijalno razmišljanje pri kreiranju algoritma kretanja i interakcija.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas potiče učenike na zajedničko izražavanje ideja i kreativnost, uvažavanje različitih perspektiva i međusobnu podršku. Kroz timski rad i zajedničko oblikovanje priča učenici razvijaju empatiju, osjećaj odgovornosti i konstruktivnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Likovi i njihove priče“: Čas započinje kreativnom aktivnošću u parovima uz korištenje radnog lista „Lik i njegova priča“. Učenici osmišljavaju lika, biraju mu ime i osobine, određuju mjesto radnje, želje i izazove te razvijaju osnovu priče. Nakon toga parovi kratko predstavljaju svoje ideje razredu, čime se potiče komunikacija i uvažavanje različitih kreativnih rješenja. U drugom dijelu aktivnosti učenici digitalno oblikuju svog lika koristeći jednostavan grafički alat poput Painta, dodajući osnovne detalje i pripremajući ga za rad u Scratchu.

Aktivnost 2 Demonstracija Scratcha: Nastavnik demonstrira osnovne funkcije Scratcha: dodavanje likova i pozadine, korištenje blokova za kretanje, izgled, zvuk i jednostavne interakcije. Pokazuje kako se kreirani likovi mogu „oživjeti“ i povezati s prethodno osmišljenim pričama. Učenici uočavaju kako njihove ideje mogu postati interaktivni digitalni sadržaj.

Aktivnost 3 Kreiranje interakcija između likova u Scratchu: Učenici se organizuju u grupe i povezuju prethodno kreirane likove. Na osnovu svojih priča izrađuju jednostavne interakcije između likova, poput razgovora, pomaganja ili zajedničkog izvršavanja zadatka. Koriste osnovne Scratch blokove za kretanje, izgled i događaje, testiraju rješenja, uočavaju greške i zajednički ih ispravljaju.

Aktivnost 4 „Tajanstvena misija“: Učenici rješavaju problemski zadatak u kojem njihov lik prolazi kroz jednostavan labirint u Scratchu. Planiraju put kojim će se lik kretati, koriste blokove za kretanje i događaje te vode računa o izbjegavanju prepreka. Nakon testiranja rješenja, pokušavaju ga unaprijediti tako što uklanjaju greške i pronalaze efikasniji način rješavanja zadatka. Nastavnik potiče razmjenu ideja i saradnju među učenicima.

Aktivnost 5 Refleksija i evaluacija – „Moj lik, moja priča“:

Učenici predstavljaju svoje projekte i odgovaraju na pitanja:

- Šta je moj lik radio u Scratchu?
- Koji blok mi je bio najvažniji i zašto?
- Šta mi je bilo najteže?
- Kako smo sarađivali u paru/grupi?

Na kraju dopunjavaju rečenicu: „Danas sam naučio/la da u Scratchu mogu…“

Potrebni resursi: Radni list „Lik i njegova priča“, grafički alati (Paint, Canva ili drugi jednostavni alati) za kreiranje likova, računari ili tableti s pristupom Scratch online platformi ili instaliranim programom, projektor ili pametna tabla za demonstraciju rada te virtualna mapa „tajanstvenog grada“ s označenim tačkama interakcije.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Stvaranje priče u Scratchu

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika sposobnost primjene programskih koncepata kroz interpretaciju vizualnih sadržaja i zajedničko kreiranje digitalne priče, uz podsticanje saradnje, dijaloga i uvažavanja različitih perspektiva. **Ishodi:** - Učenik primjenjuje osnovne blokove u Scratchu kroz izradu jednostavne priče ili igre, Prepoznaje i interpretira vizualne elemente i pretvara ih u digitalni sadržaj, Sarađuje u paru i grupi kroz dogovor, raspodjelu uloga i zajedničko donošenje odluka, Testira i unapređuje program uočavanjem i ispravljanjem grešaka.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - učenici razvijaju sposobnost interpretacije i oblikovanja priče kroz osmišljavanje dijaloga, opisivanje događaja i usmeno predstavljanje ideja. Likovna kultura - učenici vizualno izražavaju ideje kroz ilustraciju likova, scena i pozadina za digitalnu priču. Matematika - učenici primjenjuju logički slijed radnji i planiranje koraka prilikom izrade algoritma i organizacije događaja u priči.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz grupni rad učenici razvijaju dijalog, saradnju i uvažavanje različitih ideja. Aktivnosti podstiču multiperspektivnost (različita tumačenja iste slike), empatiju kroz priče i zajedničko donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „QR kocka izazova“: Čas započinje kratkom interaktivnom aktivnošću u paru koja služi za ponavljanje ključnih Scratch pojmova i provjeru predznanja. Svaki par dobija kocku sa 6 QR kodova, pri čemu svaki kod vodi na kratki digitalni zadatak (kviz, slagalica, spajanje pojmova ili prepoznavanje Scratch elemenata). Učenici bacaju kocku, skeniraju QR kod i rješavaju zadatak koji se odnosi na osnovne Scratch koncepte (npr. blokovi kretanja, događaji, izgled, sprite, pozadina, redoslijed naredbi). Nakon rješenja zadatka, par kratko obrazlaže odgovor i prelazi na novi izazov. Tokom aktivnosti nastavnik prati rad učenika, usmjerava ih pitanjima i po potrebi pojašnjava pojmove, posebno naglašavajući tačnost Scratch terminologije i logiku rješenja. Aktivnost ima funkciju ponavljanja i aktivacije znanja te pripreme učenika za samostalno kreiranje i programiranje u Scratchu.

Aktivnost 2 “Algoritam priče - slaganje kartica“: Učenici se dijele u grupe od 3-4 člana. Svaka grupa dobija set kartica (slika) koje predstavljaju dijelove jedne priče (npr. konflikt, različitost, pomaganje, nesporazum, saradnja i sl.). Zadatak grupe je da:

- slože kartice u logičan redoslijed - algoritam (početak - razvoj radnje - rješenje),

- zajednički osmisle kratku priču na osnovu dobijenih elemenata,

- definišu poruku priče (npr. važnost saradnje, pomaganja, razumijevanja drugih).

Učenici unutar grupe raspoređuju uloge (npr. planer, zapisivač, dizajner, programer), čime se podstiče odgovornost i aktivno učešće svih članova. Na ovaj način učenici razvijaju multiperspektivnost, jer različite grupe mogu interpretirati iste slike na različite načine, kao i empatiju, kroz razmišljanje o emocijama likova. Nakon što grupe osmisle priču, kratko je predstavljaju usmeno. Nastavnik potiče diskusiju i poređenje rješenja između grupa, naglašavajući da isti početni elementi mogu dovesti do različitih priča i rješenja.

Aktivnost 3 Kreiranje priče u Scratchu: Učenici prelaze na rad na računarima i započinju digitalnu realizaciju priče koju su osmislili u prethodnoj aktivnosti. Učenici biraju ili kreiraju pozadinu (mjesto radnje), dodaju likove (spriteove), koriste blokove za pokretanje (npr. klik na zastavicu),

programiraju kretanje likova, promjenu izgleda i dijalog, prikazuju problem i njegovo rješenje kroz interakciju likova. Tokom rada učenici kontinuirano testiraju svoj projekat, uočavaju greške i ispravljaju ih kroz zajednički dogovor. Nastavnik prati rad i pomaže pitanjima: Da li likovi rade ono što ste planirali? Da li je redoslijed radnji ispravan? Kako možete poboljšati svoju priču? Poseban fokus je na saradnji unutar grupe i povezivanju plana (algoritma) sa digitalnom realizacijom.

Aktivnost 4 Refleksija i evaluacija - „Moj lik, moja priča“: Nakon izrade Scratch projekata, grupe međusobno razmjenjuju svoje radove i testiraju priču druge grupe u digitalnom okruženju. Zadatak je da učenici razumiju prikazanu priču, uoče šta je jasno i funkcionalno, te identifikuju dijelove koji se mogu unaprijediti. Učenici daju konstruktivne prijedloge za poboljšanje, npr. jasniji redoslijed radnji, bolju komunikaciju između likova ili precizniju realizaciju interakcija u Scratchu. Nastavnik naglašava važnost konstruktivne povratne informacije i usmjerava diskusiju prema argumentovanom komentaru i uvažavanju različitih rješenja.

Potrebni resursi: Za realizaciju časa potrebni su QR kocke sa unaprijed pripremljenim QR kodovima i pristupom digitalnim zadacima, tableti ili mobilni uređaji za njihovo skeniranje, kao i stabilan internet pristup. U radu će se koristiti digitalni interaktivni alati, poput Wordwalla za kvizove i aktivnosti povezivanja te online servisa za izradu slagalica (npr. JigsawPlanet). Također su potrebni kartice/puzzle materijali za aktivnost „Algoritam priče – slaganje kartica“, radni listovi za planiranje priče i algoritamsko razlaganje (početak, razvoj radnje i rješenje), računari sa instaliranim Scratch programom ili pristupom Scratch online platformi, te projektor ili pametna tabla za prezentaciju i zajednički rad.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Algoritmi. Rješavanje problema korak po korak

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika sposobnost algoritamskog razmišljanja kroz planiranje, strukturiranje i primjenu koraka u rješavanju problema, uz podsticanje saradnje i konstruktivnog dijaloga. **Ishodi:** Učenik objašnjava pojam algoritma i njegovu primjenu u svakodnevnom životu i kodiranju, Razlikuje pojedinačne korake u rješavanju problema i zapisuje ih u obliku algoritma, Analizira i argumentuje ispravnost algoritamskih rješenja u odnosu na zadati problem, Koristi logičko i sekvencijalno razmišljanje u praktičnim zadacima.

Međupredmetna povezanost: Matematika - učenici analiziraju smjer, redoslijed i dužinu puta prilikom rješavanja problemskih zadataka na mreži. Tjelesna i zdravstvena kultura - učenici primjenjuju prostornu orijentaciju, koordinaciju pokreta i snalaženje u prostoru kroz kretanje po mreži i izvršavanje zadatih uputa. Maternji jezik - učenici usmeno formulišu precizne upute, zapisuju algoritam kao niz jasnih rečenica i argumentuju svoja rješenja tokom diskusije i grupnog rada.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijajaju kritičko mišljenje, empatiju, saradnju i odgovornost kroz zajedničko rješavanje problema, dijalog, analizu različitih rješenja i pravedno donošenje odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Premjesti robota“: Čas započinje uvodnom aktivnošću koja vizualizira algoritam i njegovo funkcionisanje. Na podu je mreža 8x4 (8 redova, 4 kolone). Učenici stoje oko mreže dok nastavnik (u ulozi robota) demonstrira zadatak: kretanje od jednog polja do drugog prema unaprijed zadanim uputama. *Zadatak 1*. Nastavnik određuje početno i krajnje polje, a učenici zajednički kreiraju algoritam kojim će robota pomjeriti od početnog do krajnjeg polja. Naizmjenično daju po jednu komandu (naprijed, nazad, desno, lijevo). Nakon izvršenja zadatka, nastavnik definiše algoritam kao niz jasno definisanih, logički poredanih koraka koji vode do rješenja. *Zadatak 2*. Uvodi se složenija problemska situacija. Na mreži se označavaju određena polja kao prepreke, kroz koja se ne smije prolaziti. Učenici rade u paru planirajući i zapisujući niz koraka. Nastavnik prati komunikaciju između parova i objašnjava da se prijedlozi ne odbacuju bez obrazloženja. U slučaju neslaganja, učenici trebaju koristiti argumentaciju, a ne nadglasavanje. Nakon usaglašavanja, jedan učenik iz para naglas čita niz komandi, a drugi (u ulozi robota) izvršava zadate korake. Po završetku demonstracije, nastavnik postavlja pitanja: Da li su svi parovi došli do istog rješenja? Koje rješenje koristi najmanje koraka? Kroz diskusiju se uočava da isti problem može imati više rješenja različite dužine i efikasnosti.

Aktivnost 2 “Superjunaci u šumi”: Učenici se dijele u grupe (3-4 člana). Svaka grupa dobija printanu edukativnu igru “Superjunaci u šumi” koja se sastoji od printane table 6x6 i seta kartica, te radni list na kojem zapisuju algoritam. Zadatak je osmisliti algoritam kojim se od početnog polja dolazi do cilja, izbjegavajući prepreke i pri tome spašavajući životinje koje su postavljene na tabli. Kartice se slažu redoslijedom izvršavanja komandi. Nastavnik prikazuje zadatak i naglašava pravila:

- nije dozvoljeno preskakanje prepreka,
- kartice „ponovi“ „2x“ ili „3x“ mogu se koristiti radi skraćivanja rješenja,
- rješenje mora biti testirano prije završetka i prezentacije. Unutar grupe učenici raspoređuju uloge čime se podstiče zajednička odgovornost i uvažavanje doprinosa svakog člana. Nastavnik prati proces rada i ohrabruje argumentovanje prijedloga: *Zašto predlažeš taj korak? Postoji li druga mogućnost? Šta znači „spasiti što više životinja“? Da li je važnija brzina ili briga za druge?* Nakon završetka zadatka, grupe demonstriraju svoja rješenja. Organizuje se „razmjena rješenja“, gdje grupe pokušavaju optimizovati algoritam druge grupe.

Aktivnost 3 Primjena algoritma u digitalnom okruženju (Blockly): Nastavnik demonstrira osnovne blokove za kretanje i ponavljanje u Blockly-ju. Zadatak je isti kao u prethodnoj igri: dovesti lik od početne do ciljne tačke, izbjegavajući prepreke. Učenici individualno ili u paru rješavaju zadatke na računarima u Blockly okruženju s ciljem pravilnog slaganja blokova, korištenja ponavljanja i testiranja rješenja, uz uočavanje i ispravljanje grešaka.

Aktivnost 4 Refleksija, sistematizacija i evaluacija: U završnim minutama časa provodi se kratka refleksija. Učenici kroz vođenu diskusiju i odgovore na pitanja sumiraju da algoritam predstavlja precizan niz koraka, da redoslijed komandi utiče na rezultat i da problem može imati više rješenja različite efikasnosti. Nastavnik povezuje sadržaj sa svakodnevnim životom (recepti, upute, pravila igre), naglašavajući planiranje, testiranje, saradnju i uvažavanje različitih ideja.

Potrebni resursi: Mreža 8x4 izrađena od trake ili papira za podnu aktivnost, veća radna površina bez namještaja za postavljanje mreže, oznake za prepreke (karton/papir, čunjevi ili markeri), printana edukativna igra „Superjunaci u šumi“, radni list „Superjunaci u šumi“, računari ili tableti s pristupom Blockly okruženju te projektor ili pametna tabla za demonstraciju.

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Algoritam. Dijagram toka. Rješavanje problema.

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju da se problem može opisati nizom koraka – algoritmom, prepoznaju i koriste osnovne simbole dijagrama toka i primjenjuju algoritam i dijagram toka za rješavanje problema iz svakodnevnog života. **Ishodi:** Rješava problemske zadatke u programskom jeziku.

Međupredmetna povezanost: Matematika: Logičko razmišljanje i redoslijed koraka pri rješavanju problema. Bosanski jezik i književnost: Jasno i precizno opisivanje postupka kroz niz koraka i uputstava.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: logičko razmišljanje i rješavanje problema; Socijalna: saradnja i uvažavanje tuđih ideja; Emocionalna: jačanje samopouzdanja kroz uspješno rješavanje zadataka; Građanska: odgovorno učešće u radu i poštivanje pravila.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Motivacioni uvod – Od problema do rješenja: Čas se realizuje uz prezentaciju s animacijama koje postepeno otkrivaju sadržaj i podstiču učenike na aktivno razmišljanje. Nastavnik prikazuje svakodnevnu situaciju u kojoj učenici nakon časa tjelesnog i zdravstvenog odgoja ulaze u učionicu prije narednog časa. Kroz vođeni razgovor učenici odgovaraju na pitanja o tome šta je potrebno uraditi prije početka časa i dolaze do zaključka da su redari zaduženi za pripremu učionice i evidentiranje odsutnih učenika.

Aktivnost 2 Ulaz – obrada – izlaz: Nastavnik putem animacija prikazuje tri ilustracije: prljavu tablu, brisanje table i čistu tablu. Učenici opisuju redoslijed događaja i zaključuju da svaki proces ima početno stanje, postupak i rezultat. Na osnovu njihovih odgovora nastavnik uvodi pojmove **ulaz**, **obrada** i **izlaz**, povezujući ih s primjerom iz svakodnevnog života.

Aktivnost 3 Od algoritma do dijagrama toka: Nastavnik uvodi pojam algoritma kao niza jasno definisanih koraka za rješavanje problema. Na prezentaciji istovremeno prikazuje tekstualni zapis algoritma i njegov grafički prikaz pomoću simbola dijagrama toka. Učenici prate prikaz, uočavaju povezanost između tekstualnog i grafičkog zapisa te zajedno analiziraju redoslijed koraka.

Aktivnost 4 Samostalna izrada algoritma i dijagrama toka: Učenici individualno rade u svojim elektronskim bilježnicama (Class Notebook). Zadatak je da napišu algoritam i nacrtaju dijagram toka za jednostavan problem iz svakodnevnog života – pokretanje igrice na računaru. Nastavnik prati rad učenika, pruža podršku i po potrebi usmjerava njihovo razmišljanje.

Aktivnost 5 Prezentacija i refleksija: Nekoliko učenika predstavlja svoja rješenja, nakon čega se zajednički ponavljaju ključni pojmovi **algoritam** i **dijagram toka**. Za kraj časa učenici ispunjavaju kratku samoevaluaciju u Microsoft Forms-u, a nastavnik najavljuje narednu nastavnu jedinicu u kojoj će se upoznati sa složenijim dijagramima toka koji uključuju donošenje odluka.

Potrebni resursi: Računari sa internet priključkom + Microsoft Teams (Class Notebook) + prezentacija + obrazac za evaluaciju učenika – klijenta + obrazac za samoevaluaciju učenika.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Rad sa pretraživačima. Pretraživanje informacija na internetu

Ciljevi i ishodi učenja: osposobiti učenike da svjesno, kritički i odgovorno koriste internet pretraživače za pronalaženje i procjenu informacija, uz razvijanje saradnje, dijaloga i uvažavanja različitih izvora i mišljenja. **Ishodi:** učenik prepoznaje i razlikuje internet preglednike (npr. Chrome, Edge, Firefox) i internet pretraživače (npr. Google, Bing, Yahoo); razlikuje različite formate i izvore informacija na internetu (tekstualni sadržaj, slike, videozapisi, audio) te koristi internet pretraživače za pronalaženje specifičnih informacija, analizirajući relevantnost i pouzdanost rezultata.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - razumijevanje i kritička analiza teksta. Geografija - povezivanje sadržaja o Sunčevom sistemu i planetama s informacijama pronađenim putem internet pretraživača.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradnički rad i kritičko preispitivanje informacija učenici uče da netačne informacije mogu dovesti do nerazumijevanja i konflikta, da provjeravanje izvora doprinosi odgovornom digitalnom ponašanju i da je uvažavanje različitih perspektiva osnova nenasilne komunikacije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Linija slaganja: Čas započinje uvodnom aktivnošću „Linija slaganja", kojom se ispituju prethodna znanja i stavovi učenika o pouzdanosti informacija na internetu. Na podu je označena linija sa dva krajnja stava: „Sve na internetu je tačno" i „Ništa na internetu nije pouzdano". Učenici se pozicioniraju na liniji prema vlastitom mišljenju i obrazlažu svoj izbor. Nastavnik moderira diskusiju postavljajući pitanja koja podstiču argumentovanje i uvažavanje različitih stavova. Aktivnost potiče dijalog i razmjenu mišljenja, te uvodi učenike u temu kritičkog vrednovanja informacija.

Aktivnost 2 - Izlaganje nastavnika i demonstracija: Nastavnik kroz frontalni rad i demonstraciju objašnjava osnovne pojmove vezane za pretraživanje informacija na internetu. Učenici se upoznaju s razlikom između internet preglednika i internet pretraživača, načinom na koji funkcioniše pretraživanje te značajem pravilnog izbora ključnih riječi. Nastavnik na projektoru demonstrira pretraživanje koristeći primjere prilagođene uzrastu i povezane s drugim nastavnim predmetima (npr. "Planete Sunčevog sistema"), pri čemu zajedno s učenicima analizira rezultate pretrage, njihovu relevantnost i vidljive razlike među izvorima. Posebna pažnja posvećuje se razlikovanju oglasa od organskih rezultata i prepoznavanju pouzdanih domena.

Aktivnost 3 „Digitalni istraživači": Učenici rade u paru. Svaki par dobija istu temu, ali pristupa informacijama iz različitih izvora (enciklopedijski članci, blogovi ili edukativni portali). Uz pomoć radnog lista procjenjuju pouzdanost izvora prema kriterijima: izvor, autor, datum objave, svrha teksta i informacija. Parovi zajednički donose zaključke i pripremaju kratko obrazloženje. Aktivnost razvija analitičko mišljenje i saradnju.

Aktivnost 4 Slagalica "Podučimo jedni druge" (RWCT tehnika): Učenici započinju aktivnost izvlačenjem kombinacije slova i broja (npr. A1, B2). Slovo određuje početnu (matičnu) grupu, a broj dio sadržaja koji proučavaju. Isti materijal se dijeli svim grupama, ali učenici koji sjede zajedno dobijaju različite dijelove sadržaja. Nakon početnog proučavanja, učenici sa istim brojem (npr. svi koji imaju broj 1) okupljaju se za zajedničkim stolom. Svi sada imaju identičan materijal i zajedno čitaju, analiziraju i raspravljaju o njemu, kako bi postali eksperti za taj dio sadržaja. Kada završe ovu fazu, učenici se vraćaju u svoju početnu grupu (prema slovu). Svaki član sada dijeli informacije ostalim članovima grupe, objašnjavajući ono što su detaljno proučavali i analizirali u prethodnoj

grupi. Ostali članovi pažljivo slušaju, postavljaju pitanja i uče o dijelovima materijala koje nisu direktno proučavali. Na ovaj način svaki učenik postaje ekspert za određeni dio, a cijela grupa uči kroz međusobnu saradnju, dijalog i uvažavanje različitih perspektiva.

Aktivnost 5 Refleksija u krug: "Poruka budućem sebi": Čas završava aktivnošću u kojoj učenici sistematski dopisuju svoje misli na zajednički papir koristeći različite boje olovki. Nastavnik postavlja pitanja poput: „Što bih svom budućem sebi želio/željela poručiti o traženju i provjeri informacija?" Svaki učenik zapisuje svoj odgovor i prosljeđuje papir sljedećem članu grupe, koji dopunjuje prethodnu ideju vlastitim razmišljanjem ili primjerom. Proces se ponavlja dok svi članovi ne doprinesu, stvarajući tako vizualno bogat i sadržajno raznolik zapis. Na kraju grupa zajedno čita i komentira doprinose, raspravlja o naučenim lekcijama i izrađuje „Poruku budućem sebi" koja sažima ključne spoznaje o kritičkom vrednovanju informacija, dijalogu i saradnji.

Potrebni resursi: Laptop/računar za nastavnika, računari ili tableti za učenike, projektor/pametna tabla, internet konekcija, kartice za „Liniju slaganja", radni list za analizu izvora, materijal za aktivnost Slagalica „Podučimo jedni druge", papiri i flomasteri za grupni rad, stikeri za završnu refleksiju.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Uvod u računarsku grafiku

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s osnovama računarske grafike, načinom prikaza slike u računaru i osnovnim modelima zapisa slike te razvijati logičko mišljenje, digitalnu pismenost i saradničko učenje. **Ishodi:** učenik objašnjava šta je računarska grafika i kako se slike prikazuju u digitalnom obliku; razlikuje crno-bijelu i RGB sliku te razumije osnovni princip kodiranja boja; razlikuje rastersku i vektorsku grafiku; povezuje prikaz slike s njenim digitalnim zapisom (pikseli i podaci) te razvija saradnju i komunikaciju kroz zajednički rad.

Međupredmetna povezanost: Likovna kultura – analiza boja, oblika i vizualne strukture slike. Matematika – rad s pikselima, mrežama i kodiranjem slike. Fizika – RGB model boja i miješanje svjetlosti. Maternji jezik – precizno izražavanje i komunikacija prilikom opisivanja digitalnih slika.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz zajednički rad, razmjenu ideja i dogovaranje rješenja učenici razvijaju uvažavanje različitih mišljenja, aktivno slušanje, argumentovanje i nenasilnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna igra „Emocije u pikselima“: Nastavnik pokreće interaktivnu HTML aplikaciju „Emocije u pikselima“ i prikazuje jednostavnu mrežu 8x8 u kojoj svaki kvadratić predstavlja jedan piksel. Objašnjava učenicima da se digitalna slika sastoji od velikog broja malih tačaka koje zajedno grade prikaz. Zadatak učenika je da osmisle jednostavan emoji koji prikazuje njihovo trenutno raspoloženje koristeći samo crne i bijele piksele. Učenici daju upute nastavniku koje kvadratiće treba obojiti, a nakon formiranja slike pokušavaju opisati redove pomoću brojeva (npr. broj crnih i bijelih polja). Na taj način učenici dolaze do zaključka da se slika može prikazati i zapisati pomoću podataka.

Aktivnost 2 Kako računar vidi sliku?: Nastavnik povezuje prethodnu aktivnost s pojmom računarske grafike i objašnjava da računar slike ne vidi kao čovjek, već ih prikazuje pomoću digitalnih podataka. Učenicima objašnjava da se jedan od načina prikaza slike zasniva na pikselima koji čine mrežu i stvaraju digitalnu sliku. Učenici koriste interaktivne web aplikacije „Kodiranje slike“ i „Dekodiranje slike“ gdje prvo crtaju jednostavan prikaz pomoću piksela, zatim ga pretvaraju u niz podataka i ponovo rekonstruiraju. Kroz ovu aktivnost učenici uočavaju vezu između vizualnog prikaza i njegovog digitalnog zapisa.

Aktivnost 3 Rasterska i vektorska grafika – prepoznavanje i razvrstavanje: Nastavnik uvodi dva osnovna načina prikaza slike u računaru: rastersku i vektorsku grafiku. Objašnjava da je rasterska grafika sastavljena od piksela, dok se vektorska grafika zasniva na linijama i oblicima koji se opisuju matematičkim zapisom. Učenici rade zadatak razvrstavanja različitih primjera (fotografija, emoji, logo, crtež, ikona) u dvije kategorije. Nakon razvrstavanja učenici u paru ili grupi obrazlažu svoje odluke i upoređuju karakteristike ova dva načina prikaza slike.

Aktivnost 4 RGB i boje u digitalnom svijetu: Nastavnik uvodi RGB model boja i objašnjava da se boje na digitalnim ekranima stvaraju kombinacijom crvene, zelene i plave svjetlosti. Učenici posmatraju primjere miješanja osnovnih boja i povezuju ih sa prikazom boja na telefonima, računarima i televizorima. Kroz razgovor uočavaju razliku između crno-bijelog prikaza i prikaza u boji te zaključuju da svaka digitalna slika predstavlja precizan zapis informacija koje računar obrađuje.

Aktivnost 5 „Tajni grafički izazov – pogodi i kodiraj“: U završnom dijelu časa učenici dobijaju jednostavne crno-bijele piksel-uzorke koji predstavljaju skrivene simbole (npr. srce, slovo ili os-

mijeh). Njihov zadatak je da prepoznaju prikaz, opišu ga kao niz piksela ili podataka i pokušaju prenijeti drugom učeniku koji treba rekonstruisati sliku na osnovu opisa. Kroz ovu aktivnost učenici uočavaju da se ista vizualna informacija može prikazati na različite načine i da računar obrađuje slike putem digitalnog zapisa. Na kraju nastavnik vodi kratku refleksiju pitanjima: Šta je bilo lakše – crtati ili kodirati sliku? Kako računar „razumije" slike?

Top of Form

Bottom of Form

Potrebni resursi: Pametna tabla ili projektor, računari ili tableti s internetom, interaktivne web aplikacije „Emocije u pikselima", „Kodiranje slike" i „Dekodiranje slike", papir i olovke za skiciranje piksela, primjeri fotografija, logotipa, emojija i ikona.

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Praktična primjena internet servisa

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici putem interneta pretražuju informacije, vrše analizu i procjenu pouzdanosti izvora informacija. **Ishodi:** Istražuje i analizira informacije prikupljene putem interneta.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Analiza teksta i razumijevanje poruke; Matematika: Logičko zaključivanje i analiza brojeva; Muzička kultura: Istraživanje pjesama; Građansko obrazovanje: Timski rad i saradnja

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna dimenzija ostvaruje se kroz analizu informacija i poređenje izvora, socijalna kroz timski rad i saradnju, emocionalna kroz samoevaluaciju i uvažavanje mišljenja, dok se građanska dimenzija razvija kroz odgovorno korištenje informacija.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni dio časa – upoznavanje teme i organizacija timskog rada: Čas započinje uvodnim dijelom u kojem nastavnik upoznaje učenike sa temom časa i ishodima učenja. Nastavnik objašnjava način rada i organizaciju aktivnosti, te učenike raspoređuje u timove. Formiranje timova i dodjela uloga vrši se izvlačenjem papirića, pri čemu učenici dobijaju različite uloge unutar tima. Nastavnik objašnjava zadatak i daje uputstvo za rad, nakon čega učenici započinju timski rad. Tokom rada nastavnik vrši kontinuirano formativno praćenje učenika kroz posmatranje njihovih aktivnosti, načina pretraživanja informacija, procjene pouzdanosti izvora i saradnje u timu.

Aktivnost 2 Istraživanje i analiza informacija: U nastavku časa učenici u timovima analiziraju zadatak, definišu plan rada i određuju ključne riječi za pretraživanje informacija. Učenici koriste internet pretraživače kako bi pronašli tražene informacije, prikupljaju podatke iz različitih izvora, analiziraju pronađene informacije i procjenjuju pouzdanost izvora informacija koristeći unaprijed definisane kriterije. Učenici upoređuju informacije sa više izvora i donose zaključke na osnovu prikupljenih podataka. Tokom rada učenici rezultate istraživanja i tok rada evidentiraju u pripremljeni obrazac izvještaja.

Aktivnost 3 Predstavljanje rezultata i samoevaluacija: Nakon završetka rada timovi usmeno iznose svoje zaključke i objašnjavaju način na koji su došli do informacija i na koji način su procijenili pouzdanost izvora. Nastavnik zajedno sa učenicima analizira rezultate rada i vodi diskusiju o pouzdanosti informacija na internetu i važnosti kritičkog odnosa prema informacijama pronađenim na internetu. U završnom dijelu časa učenici vrše samoevaluaciju vlastitog rada ispunjavanjem kraćeg evaluacijskog upitnika u kojem procjenjuju svoje učešće u radu tima, razumijevanje vlastite uloge, stečeno znanje i korisnost ovakvog načina rada. Na temelju samoevaluacije učenici reflektuju vlastiti rad i doprinos timu, dok nastavnik dobija povratnu informaciju o uspješnosti realizacije časa i razumijevanju nastavnog sadržaja. Na kraju časa nastavnik sumira ključne zaključke i povezuje aktivnosti sa ishodom učenja.

Potrebni resursi: Računari sa internet priključkom + Microsoft Teams za dostavu materijala i podnošenje izvještaja, istraživački zadaci za timove, algoritam istraživanja informacija, obrazac izvještaja tima, obrazac za formativno praćenje učenika, obrazac za samoevaluaciju učenika i vremenska linija časa + kartice (listići za podjelu učenika u grupe/timove).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Stolno izdavaštvo

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz timski rad i jasno definisane uloge učenici primjenjuju znanja iz obrade fotografija i stolnog izdavaštva u realnom problemskom zadatku, kreirajući DEMO vizuelno rješenje uz poštivanje zadanih kriterija i rokova, te razvijajući odgovornost i saradnju u digitalnom okruženju. **Ishodi:** Učenik upotrebljava softver za uređivanje fotografija i stolno izdavaštvo.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Jasna i funkcionalna poruka u tekstu plakata. Građansko obrazovanje: Saradnja, uloge i odgovornost u timskom radu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Analiza zahtjeva i kriterija; Socijalna: saradnja i odgovornost u ulogama; Emocionalna: regulacija stresa u rokovima; Građanska: odlučivanje po kriterijima, ne preferencijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Formiranje timova i upoznavanje sa zadatkom: Čas započinje organizacijom rada u Microsoft Teams-u sa unaprijed pripremljenim kanalima: A, B, C i D (timovi), M1 (timovi A i B) i M2 (timovi C i D), te K1 i K2 (klijenti i nastavnik – priprema oglasa). Učenici izvlačenjem listića sa oznakama (A1–D3, K1, K2) formiraju timove i preuzimaju uloge. U svakom timu učenik „1" je team leader, učenik „2" izrađuje tekstualni sadržaj, a učenik „3" osmišljava vizuelni koncept, dok K1 i K2 imaju ulogu klijenata. U timskim kanalima učenici potvrđuju uloge. Paralelno, klijenti u svojim kanalima odgovaraju na pet ključnih pitanja (šta se promoviše, ciljna grupa, korist, obavezni podaci i vizuelni zahtjevi), na osnovu čega formulišu oglas i objavljuju ga u odgovarajućem „Market" kanalu.

Aktivnost 2 Izrada DEMO rješenja i evaluacija radova: Team leaderi prate oglase i uspostavljaju komunikaciju sa klijentima, potvrđuju preuzimanje zadatka i po potrebi postavljaju dodatna pitanja radi pojašnjenja zahtjeva. Učenici u ulozi „2" izrađuju tekstualni sadržaj, dok učenici u ulozi „3" definišu vizuelni koncept. Članovi „2" i „3" svoje uratke dostavljaju team leaderu, nakon čega on izrađuje DEMO rješenje koristeći alat npr. „Photopea" i objavljuje ga na marketu. Klijenti pristupaju evaluaciji putem obrasca (Forms) sa pet definisanih kriterija, procjenjujući da li je jasno definisan naslov, prisutan vizuelni element, razumljiva poruka, pregledan raspored elemenata i usklađenost sa zahtjevima. Rezultati evaluacije dijele se sa ostalim učenicima, na temelju čega se vrši poređenje radova svih timova. Nastavnik tokom procesa vrši kontinuirano formativno praćenje rada učenika praćenjem timskih kanala i uvidom u rezultate evaluacije.

Aktivnost 3 Samoevaluacija i refleksija rada: U završnom dijelu učenici provode samoevaluaciju, procjenjujući vlastito razumijevanje uloge, doprinos radu tima i primjenjivost naučenog. Nastavnik daje kratak osvrt na proces rada i postignute rezultate, ističući značaj saradnje, odgovornosti i primjene digitalnih alata u rješavanju problemskog zadatka.

Potrebni resursi: Računari sa internet priključkom + Microsoft Teams (glavni i timski kanali) + univerzalno uputstvo za učenike (uloge, faze i rokovi) + digitalni alat za izradu rješenja (npr. Photopea) + obrazac za evaluaciju učenika – klijenta + obrazac za samoevaluaciju učenika.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Sigurnost i zaštita na internetu

Ciljevi i ishodi učenja: upoznati učenike s osnovnim pravilima sigurnog korištenja interneta te razvijati odgovorno ponašanje, kritičko mišljenje i svijest o zaštiti ličnih podataka u digitalnom okruženju. **Ishodi:** učenik objašnjava pojam sigurnosti na internetu i osnovne prijetnje; prepoznaje rizične situacije u online okruženju; razlikuje sigurno i nesigurno ponašanje na internetu; primjenjuje osnovna pravila zaštite ličnih podataka te razvija odgovoran i kritički odnos prema online sadržajima i komunikaciji.

Međupredmetna povezanost: Medijska i digitalna pismenost - učenici razvijaju sposobnost analize i kritičkog vrednovanja digitalnih sadržaja, prepoznaju rizične online situacije i uče odgovorno koristiti internet.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradnički rad, zajedničku analizu slučajeva i diskusiju učenici razvijaju saradnju, uče argumentovano iznositi stavove, aktivno slušati druge i uvažavati različita mišljenja u procesu donošenja zajedničkih zaključaka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 QR izazov: Čas započinje prikazom QR koda na pametnoj tabli. Nastavnik učenicima daje kratku uputu da u narednih 30 sekundi skeniraju kod i urade ono što se traži. QR kod vodi na pripremljenu simuliranu stranicu koja oponaša obrazac za unos ličnih podataka (ime i prezime, adresa, broj telefona ili e-mail), bez stvarnog prikupljanja ili pohranjivanja podataka. Nakon kratkog vremena nastavnik prekida aktivnost i postavlja pitanja: Ko je pokušao skenirati kod? Da li ste provjerili gdje vas link vodi? Da li biste unijeli svoje podatke? Učenici iznose svoja mišljenja i obrazlažu postupke. Nastavnik usmjerava razgovor prema zaključku da je u digitalnom okruženju važno biti oprezan, provjeriti sadržaj prije reagovanja i zaštititi lične podatke. Aktivnost služi kao uvod u temu sigurnosti na internetu i razvijanje kritičkog razmišljanja.

Aktivnost 2 Šta predstavlja sigurnost na internetu?: Nastavnik povezuje prethodnu aktivnost s novom temom kroz pitanja: Šta za vas znači sigurnost na internetu? Jeste li se susreli sa sumnjivim porukama ili linkovima? Učenici iznose iskustva i navode primjere iz svakodnevnog korištenja interneta, poput nepoznatih poruka, lažnih nagrada ili zahtjeva za ličnim podacima. Nastavnik njihove odgovore usmjerava i uvodi pojam sigurnosti na internetu kao zaštite ličnih podataka, uređaja i digitalnog identiteta.

Aktivnost 3 Razumijevanje pojmova i prepoznavanje prijetnji: Nastavnik na pametnoj tabli prikazuje ključne pojmove iz oblasti sigurnosti na internetu: lozinka, digitalni otisak, phishing, scam, spam, cyber nasilje, doxxing i deepfake sadržaj. Učenici rade u parovima i dobijaju radni list na kojem trebaju povezati pojmove sa odgovarajućim objašnjenjima ili primjerima situacija. Tokom rada nastavnik ih usmjerava pitanjima: Na osnovu čega ste zaključili? Gdje ste se mogli susresti s ovakvom situacijom? Nakon provjere učenici zajedno s nastavnikom pojašnjavaju pojmove i zaključuju da njihovo razumijevanje doprinosi sigurnijem korištenju interneta.

Aktivnost 4 „Digitalni detektivi“: Učenici rade u grupama od 3–4 člana i dobijaju zadatak da analiziraju određenu digitalnu situaciju. Svaka grupa dobija kartice ili materijale koji prikazuju primjer nesigurnog ponašanja na internetu (sumnjiva poruka, e-mail, lažni profil, zahtjev za unos podataka ili sumnjivi link). Učenici analiziraju slučaj i odgovaraju na pitanja: Koji znakovi ukazuju na opasnost? Koji rizik postoji? Koji cyber pojam povezujemo s ovom situacijom? Kako pravilno postupiti? Nakon rada grupe predstavljaju zaključke, a ostali učenici dopunjuju odgovore i učestvuju u diskusiji. Nastavnik usmjerava učenike ka pravilima sigurnog ponašanja na internetu.

Aktivnost 5 Završna refleksija: Na kraju časa nastavnik vodi kratku diskusiju kroz pitanja: Šta ste danas naučili o sigurnosti na internetu? Koja situacija vam je bila najznačajnija? Kako ćete ubuduće prepoznati sumnjive sadržaje? Učenici iznose zaključke i navode promjene koje mogu primijeniti u svom digitalnom ponašanju. Nastavnik povezuje odgovore i naglašava da sigurno korištenje interneta zahtijeva znanje, oprez i odgovornost. Na kraju učenicima se može podijeliti edukativni letak kao podsjetnik na ključna pravila sigurnosti.

Potrebni resursi: Računar i projektor/pametna tabla sa pristupom internetu, QR kod sa linkom na simuliranu stranicu za unos podataka, simulirana stranica (npr. Google Forms), tableti ili mobiteli za učenike, prezentacija sa ključnim pojmovima i primjerima situacija, radni listovi za povezivanje cyber pojmova i značenja, kartice za aktivnost „Digitalni detektivi", tabla i markeri te edukativni letak o sigurnosti na internetu.

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Internet. Komunikacija uz pomoć računara

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s načinima komunikacije putem interneta te razvijati vještine jasnog, primjerenog i odgovornog izražavanja u digitalnom okruženju. **Ishodi:** Učenik objašnjava osnovne načine komunikacije putem interneta; razlikuje formalnu i neformalnu digitalnu komunikaciju; prepoznaje karakteristike jasne i primjerene online poruke; analizira način izražavanja u digitalnoj komunikaciji te razvija kulturu dijaloga i uvažavanja u online komunikaciji.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - učenici razvijaju pisano izražavanje, jasno formulisanje poruka i prilagođavanje jezika komunikacijskoj situaciji.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz oblikovanje i analizu poruka učenici razvijaju digitalne komunikacijske vještine, empatiju u izražavanju te sposobnost jasnog i primjerenog prenošenja poruka u digitalnom okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Šta poruka znači?“: Čas započinje prikazom nekoliko kratkih poruka na pametnoj tabli u obliku chat komunikacije (npr. „Dobro.“, „Vidjet ćemo.“, „Ne znam.“). Poruke se prikazuju bez dodatnog konteksta i bez informacija o situaciji u kojoj su poslane. Učenici individualno ili u paru pokušavaju protumačiti šta bi svaka poruka mogla značiti u različitim situacijama (npr. dogovor, škola, prijatelji). Tokom rada iznose različita tumačenja i uočavaju da ista poruka može imati više značenja zavisno od konteksta. Nastavnik vodi razgovor pitanjima: Šta nam nedostaje da bismo poruku tačno razumjeli? Da li ista poruka može značiti različite stvari? Koliko kontekst utiče na značenje poruke? Kroz vođenu diskusiju učenici uočavaju da se u digitalnoj komunikaciji poruke mogu pogrešno interpretirati ako nedostaje kontekst, te da je za jasno razumijevanje poruke potrebno više informacija o situaciji i sagovornicima.

Aktivnost 2 Načini komunikacije putem interneta: Nastavnik postavlja pitanja učenicima: Kako najčešće komunicirate s prijateljima? Da li koristite poruke, pozive ili video razgovore? Da li ste ikada poslali e-mail i kome? Učenici navode primjere iz vlastitog iskustva (npr. slanje poruka putem aplikacija, glasovne poruke, video pozivi s porodicom), a nastavnik bilježi odgovore na tabli. Nastavnik učenicima predstavlja osnovne oblike digitalne komunikacije, kao što su e-mail, chat/poruke, video pozivi i forumi/komentari, objašnjavajući njihovu namjenu i način korištenja. Zatim prikazuje primjere istih poruka napisanih u formalnom i neformalnom obliku. Učenici analiziraju razlike, prepoznaju kada se koristi određeni način izražavanja i preoblikuju poruke iz jednog oblika u drugi. Kroz aktivnost zaključuju da se komunikacija prilagođava sagovorniku, situaciji i cilju koji želimo postići.

Aktivnost 3 Komunikacijska scena - izrada panoa: Učenici se dijele u grupe od 3-4 člana. Svaka grupa dobija ili izvlači jednu karticu sa komunikacijskom situacijom iz školskog ili svakodnevnog konteksta (npr. slanje urađenog zadatka nastavniku, dogovor učenika o zajedničkom učenju, poziv na školski događaj ili takmičenje i slično). Zadatak svake grupe je da na hamer papiru organizuje prikaz u dvije cjeline:

- lijeva strana: neformalna chat komunikacija („chat balončići“)

- desna strana: formalna e-mail poruka (naslov, obraćanje, sadržaj, potpis).

Učenici najprije analiziraju zadatu situaciju, a zatim izrađuju kratak plan komunikacije (ko piše poruku, kome je upućena, koja je svrha poruke i koji ton komunikacije se koristi). Nakon toga oblikuju poruke vodeći računa o načinu izražavanja, strukturi i prikladnosti sadržaja u odnosu na

kontekst komunikacije. U realizaciji zadatka učenici mogu koristiti jednostavne vizualne elemente (emoji, simbol za prilog, ikone poruka) kako bi prikaz približili stvarnim digitalnim platformama.

Nakon izrade, grupe prezentuju svoje radove pred razredom. Ostali učenici analiziraju prikazane primjere prema kriterijima: jasnoća i razumljivost poruke, adekvatnost odabranog oblika komunikacije, prilagođenost izraza situaciji (formalno/neformalno), struktura i organizacija poruke.

Aktivnost 4 Završna refleksija:

Nastavnik vodi završnu diskusiju pitanjima:

- Šta ste danas naučili o digitalnoj komunikaciji?

- Zašto je kontekst važan u razumijevanju poruka?

- Kada koristimo formalnu, a kada neformalnu komunikaciju?

- Kako možemo izbjeći nesporazume u online komunikaciji?

Učenici iznose zaključke, a nastavnik ih usmjerava ka sintezi.

Zajednički zaključak: Uspješna digitalna komunikacija zavisi od jasnoće poruke, konteksta i prilagođavanja sagovorniku, a izbor oblika komunikacije direktno utiče na razumijevanje i kvalitet odnosa u online okruženju.

Potrebni resursi:

- računar i projektor/pametna tabla

- prezentacija s primjerima digitalnih poruka za aktivnost „Šta poruka znači?“

- kartice sa komunikacijskim situacijama (za grupni rad)

- hamer papir, markeri

Arnela Šabanović

Predmet/Razred: Informatika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Obrada videozapisa

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s osnovama obrade videozapisa kroz planiranje, uređivanje i povezivanje video sadržaja te razvijati kreativno izražavanje, kritičko mišljenje i saradnju**. Ishodi:** Učenik objašnjava osnovne pojmove vezane za video (kadar, scena, montaža); razlikuje sirovi (neobrađeni) i obrađeni videozapis; primjenjuje osnovne funkcije programa za obradu videa (rezanje, spajanje, dodavanje teksta i zvuka); planira jednostavan videozapis sa jasnom porukom te sarađuje s vršnjacima u osmišljavanju i realizaciji video sadržaja.

Međupredmetna povezanost: Maternji jezik - učenici razvijaju sposobnost izražavanja kroz osmišljavanje priče, dijaloga i poruke videozapisa. Likovna kultura - učenici razvijaju osjećaj za kompoziciju, kadar i vizualni prikaz.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz osmišljavanje i izradu videozapisa učenici izražavaju stavove, uče slušati druge, zajednički donositi odluke i kreirati poruke koje promovišu saradnju, razumijevanje i nenasilnu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 "Govor bez riječi": Čas započinje prikazom kratkog videozapisa bez zvuka (npr. scena pomaganja, sukoba ili saradnje). Nakon gledanja nastavnik postavlja pitanja:

- Šta se dešava u videu?

- Kako znate šta likovi osjećaju?

- Da li je video imao poruku i koja je?

Učenici iznose svoja mišljenja i uočavaju da se poruka može prenijeti slikom, pokretom i redoslijedom scena. Nastavnik uvodi zaključak da video nije samo snimak nego priča sastavljena od više dijelova.

Aktivnost 2 Kako nastaje video?: Nastavnik uvodi osnovne pojmove kroz primjere: kadar (jedan snimak), scena (više kadrova), montaža (spajanje i uređivanje). Prikazuje se primjer istog videa prije obrade (sirovi snimak), a zatim obrađeni video (skraćen, s muzikom ili tekstom) s ciljem da učenici uoče razliku i dođu do zaključka da obrada videozapisa mijenja doživljaj i poruku. Nakon upoznavanja s osnovnim pojmovima, nastavnik uvodi učenike u praktični rad kroz demonstraciju osnovnih funkcija programa za obradu videozapisa (npr. Clipchamp, Movie Maker ili sličan alat). Na jednostavnom primjeru pokazuje kako se video učitava u program, kako se izdvajaju i skraćuju dijelovi snimka (rezanje), te kako se više isječaka može spojiti u jednu cjelinu. Zatim demonstrira dodavanje teksta (naslov ili kratka poruka) i ubacivanje muzike, objašnjavajući kako ovi elementi utiču na doživljaj videa. Tokom demonstracije nastavnik naglašava da redoslijed scena, izbor kadrova i dodatni elementi (tekst i zvuk) zajedno oblikuju priču i njenu poruku. Učenici prate rad, postavljaju pitanja i povezuju prikazani postupak sa idejom da video nije samo snimak, nego pažljivo oblikovana cjelina.

Aktivnost 3 Mini montaža – od ideje do videa: Učenici rade u grupama. Svaka grupa izvlači papirić s oznakom računara i foldera u kojem se nalaze unaprijed pripremljeni videozapisi, slike i audio materijali. Na radnom listu planiraju kratku priču i dogovaraju poruku koju žele prenijeti (npr. prijateljstvo, saradnja ili pomaganje). Zatim u programu za obradu videa biraju i raspoređuju kadrove, skraćuju nepotrebne dijelove te dodaju tekst i, po želji, muziku ili zvuk. Tokom rada

raspoređuju zadatke, sarađuju i međusobno donose odluke, dok nastavnik prati rad grupa i pruža podršku.

Aktivnost 4 Prezentacija i refleksija: Na kraju časa grupe predstavljaju svoje videozapise. Nakon svake prezentacije kratko objašnjavaju: koju su temu odabrali, šta su željeli poručiti i kako su koristili video elemente da prenesu poruku. Ostali učenici daju kratke komentare i zapažanja, fokusirajući se na poruku i način na koji je prikazana. Nastavnik vodi završnu refleksiju kroz pitanja:

- Šta je bilo najvažnije u izradi videa - snimak ili obrada?

- Kako montaža utiče na razumijevanje priče?

- Da li video može uticati na ponašanje ljudi?

Na kraju se izvodi zaključak da videozapis nije samo tehnički proizvod, nego sredstvo komunikacije koje može prenijeti ideje, emocije i poruke.

Potrebni resursi: Računari s instaliranim programom za obradu videozapisa, projektor ili pametna tabla, unaprijed pripremljen videozapis za aktivnost „Govor bez riječi", unaprijed pripremljeni video i audio materijali, papirići za formiranje grupa te radni list za planiranje videa (mini-scenarij).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Korištenje gotovih predložaka za tabele, grafikone i formule

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razvijaju sposobnost samostalne i pravilne primjene gotovih predložaka za kreiranje funkcionalnih tabela, grafikona i jednostavnih formula, koristeći alate dostupne na trakama.

Ishodi: Primjenjuje aplikativni softver za proračunske tabele na višem nivou.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Jezička preciznost; Matematika: Obrada podataka; Geografija: Analiza podataka; Tehnička kultura: Primjena digitalnih alata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Analiza i izbor odgovarajućih predložaka. Socijalna: Saradnja pri izradi tabele i grafikona. Emocionalna: Samopouzdanje u radu i prihvatanje grešaka. Građanska: Odgovorno i tačno prikazivanje podataka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni razgovor i povezivanje sa svakodnevnim iskustvom: Čas počinje kraćim razgovorom o svakodnevnim navikama učenika kroz pitanja: „Koliko vremena dnevno provedete koristeći telefon ili igrajući igrice?“ i „Da li imate osjećaj da vrijeme nekako proleti?“. Nakon učeničkih odgovora, nastavnik prikazuje na projekcijskom platnu ili ekranu primjer raspodjele vremena tokom jednog dana koji prikazuje organizovan raspored aktivnosti (škola, učenje, odmor, slobodno vrijeme). Nastavnik zatim postavlja pitanje: „Da li jedan vaš dan zaista izgleda ovako ili bi možda trebao ovako izgledati?“. Učenici iznose mišljenja i porede prikazani primjer sa vlastitim iskustvom. Nakon diskusije nastavnik najavljuje temu časa i objašnjava da će učenici koristiti gotove predloške u Excelu kako bi prikazali vlastiti raspored aktivnosti na pregledan i razumljiv način.

Aktivnost 2 Izrada tabele i grafički prikaz podataka u Excelu: Nastavnik demonstrira način unosa podataka kroz aktivnosti i kategorije (igrice, društvene mreže, sport), naglašavajući da se aktivnosti mogu unositi pojedinačno, ali i grupisati. Na konkretnom primjeru pokazuje označavanje tabele i korištenje opcije Format as Table, prikazuje automatsko uređivanje, primjenjuje formulu SUM za izračun ukupnog vremena i izrađuje grafikon (kružni ili stubičasti). Tokom demonstracije postavlja pitanja učenicima: „Da li je bolje napisati igrice 3 sata ili ih razdvojiti?“ i „Koji grafikon bolje prikazuje unesene podatke?“, čime ih podstiče na razmišljanje o načinu organizacije i prikaza podataka.

Nakon demonstracije učenici izrađuju vlastite tabele, odnosno prikazuju stvarni raspored svojih aktivnosti. Pri tome koriste gotove predloške prema vlastitom izboru, unose više pojedinačnih aktivnosti, svrstavaju ih u kategorije, primjenjuju najmanje jednu formulu i izrađuju grafikon. Tokom rada nastavnik prati aktivnosti učenika, pruža podršku i usmjerava ih na precizan unos podataka, pravilno korištenje alata, izbor odgovarajućeg grafikona i preglednost prikaza.

Aktivnost 3 Analiza rezultata i samoevaluacija: Nekoliko učenika predstavlja svoje radove, nakon čega se zajednički analiziraju organizacija podataka, preglednost tabela i grafikona, kao i raspodjela vremena po aktivnostima. Nastavnik kroz diskusiju postavlja pitanje da li grafikon pomaže da se drugačije sagleda organizacija vlastitog dana.

Na kraju časa učenici zajedno sa nastavnikom ponavljaju ključne korake: korištenje gotovih predložaka, unos i organizaciju podataka, primjenu formula i izradu grafikona. Učenici iznose šta im je bilo najlakše, a šta najteže tokom rada i procjenjuju da li su uz pomoć grafikona drugačije sagledali raspored svojih aktivnosti. Završno učenici pristupaju elektronskom obrascu za samoevaluaciju, gdje procjenjuju uspješnost korištenja predložaka, tačnost izrade tabele i grafikona te vlastito ra-

zumijevanje zadatka. Nastavnik na osnovu praćenja rada i odgovora učenika dobija uvid u nivo usvojenosti sadržaja i planira naredne aktivnosti.

Potrebni resursi: Offline varijanta: Računari, MS Excel, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (print verzije)**.** Online varijanta: Računari sa internet priključkom + MS Excel – online verzija, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (elektronska verzija) (MS Forms).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Projektni zadatak (izbor teme i sredstava za realizaciju, izrada plana rada)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici biraju temu projekta, definišu strukturu od tri stranice, registruju se na besplatni hosting, postavljaju index.html i povezuju CSS koji vizuelno oblikuje sve što su naučili na prethodnim časovima. **Ishodi:** Učenik planira strukturu vlastite web prezentacije, postavlja stranicu na hosting i primjenjuje CSS oblikovanje na pripremljeni HTML dokument.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Planiranje i strukturiranje sadržaja; Likovna kultura: Vizuelno oblikovanje stranice bojom i fotografijom; Tehnička kultura: Primjena digitalnih alata u izradi i objavi web sadržaja; Likovna kultura / Tehnička kultura: Primjena fotografija obrađenih u Photopei kao sadržaja web galerije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Sinteza prethodno stečenih znanja u funkcionalnu cjelinu; Emocionalna: Razvijanje ponosa i motivacije kroz objavu vlastitog rada na internetu; Socijalna: Uvažavanje različitih tema i pristupa u izradi projekta; Građanska: Odgovorno i etično korištenje digitalnih alata i javnog prostora interneta.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Upoznavanje sa projektnim zadatkom i izbor teme: Nastavnik najavljuje projektni zadatak – izrada vlastite web prezentacije koja će biti javno dostupna na internetu. Učenici biraju temu od četiri ponuđena prijedloga: „O meni“, „Moja škola“, „Moj grad“, „Moj hobi“. Svaka web prezentacija treba sadržavati početnu stranicu, stranicu sadržaja i galeriju fotografija obrađenih u Photopei. Učenici koji žele izabrati temu po vlastitom izboru prethodno se konsultuju sa nastavnikom. Nastavnik objašnjava način rada i upoznaje učenike sa koracima realizacije zadatka.

Aktivnost 2 Izrada i postavljanje web stranice na hosting: Nastavnik demonstrira postupak registracije na InfinityFree hosting sa školskim računom, nakon čega učenici kreiraju vlastite naloge i domene. Učenici zatim preuzimaju index.html sa Teams-a i postavljaju ga u cPanel na odgovarajuću lokaciju. Nakon toga nastavnik putem Teams-a šalje style.css datoteku, koju učenici preuzimaju, dodaju u isti folder i u <head> sekciji index.html dodaju poveznicu: <link rel=”stylesheet” href=”-style.css”>, a zatim stranicu postavljaju na hosting.

Nastavnik na projektoru otvara style.css i kratko prolazi kroz njegovu strukturu. Učenici prepoznaju HEX zapise boja, nazive oznaka koje su ranije koristili i uočavaju kako CSS oblikuje elemente koje su izrađivali tokom prethodnih časova. Nakon osvježavanja stranice učenici posmatraju rezultate svojih izmjena i eksperimentišu sa HEX bojama u CSS-u, mijenjajući vrijednosti i prateći efekte na izgledu web stranice. Tokom rada nastavnik prati aktivnosti učenika, postavlja usmjeravajuća pitanja, pruža podršku prema potrebi i evidentira zapažanja na obrascu za formativno praćenje.

Aktivnost 3 Prezentacija radova i samoevaluacija: Nekoliko učenika prikazuje svoje web stranice na projektoru, predstavljajući „živu“ adresu i rezultate svog rada. Nastavnik zajedno sa učenicima sumira šta su postigli tokom časa i razgovara o procesu izrade web prezentacije. Najavljuje nastavak rada – izradu još dvije stranice i njihovo međusobno povezivanje linkovima. Učenicima daje uputu da sve što nisu završili na času dovrše kod kuće kako bi web stranica za naredni čas bila spremna za prezentaciju. Na kraju učenici popunjavaju obrazac za samoevaluaciju.

Potrebni resursi: Offline varijanta: Računari, Notepad, USB i obrazac za formativno praćenje (print verzije). Online varijanta: Računari sa internet priključkom + Teams + InfinityFree, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (elektronska verzija) (MS Forms).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Prevođenje brojeva između brojnih sistema

Cilj učenja: Učenici primjenjuju postupke prevođenja brojeva između brojnih sistema, upoređuju različite načine rješavanja zadataka i prepoznaju efikasnije strategije rada. **Ishodi:** Primjenjuje znanje o brojnim sistemima za prevođenje između dekadnog, binarnog, oktalnog i heksadecimalnog brojnog sistema.

Međupredmetna povezanost: Matematika: Stepeni broja, logičko zaključivanje i analiza; Bosanski jezik i književnost: Precizno opisivanje postupka; Tehnička kultura: Primjena digitalnih alata u rješavanju problema.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Istraživanje i odabir najefikasnije metode prevođenja; Socijalna: Slobodan odabir pristupa i uvažavanje različitih strategija rješavanja; Emocionalna: Samopouzdanje kroz otkrivanje vlastitog načina rješavanja i prihvatanje greške kao dijela procesa; Građanska: Odgovorno i precizno prikazivanje postupka i rezultata.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodni izazov – upoznavanje sa heksadecimalnim zapisom boja: Nastavnik na projekcijskom zaslonu prikazuje heksadecimalne kodove boja (#3E2F67, #FF4500, #1A8C2E) i postavlja pitanje učenicima šta predstavljaju prikazani kodovi. Nakon kraće diskusije nastavnik prikazuje odgovarajuće boje i povezuje ih sa načinom na koji računari zapisuju boje. Zatim postavlja pitanje da li je lakše rješavati zadatke uz pomoć formula ili pronalaženjem vlastitog postupka. Nakon razgovora najavljuje izazov i organizuje podjelu učenika na dvije grupe.

Aktivnost 2 Istraživački rad i rješavanje izazova: Učenici samostalno biraju grupu: Grupa A – Istraživači ili Grupa B – Matematičari. Grupa A dobija samo zadatke, dok Grupa B dobija iste zadatke uz dodatne kartice sa formulama kao pomoć pri rješavanju. Obje grupe rješavaju iste izazove: pretvaranje binarnog broja u dekadni, pretvaranje oktalnog broja u dekadni, pretvaranje binarnog broja u heksadecimalni zapis te određivanje RGB komponenti dobijene boje. Tokom rada učenici primjenjuju različite pristupe rješavanju, upoređuju postupke i dolaze do rješenja. Nastavnik kontinuirano prati rad učenika, postavlja usmjeravajuća pitanja, pruža podršku prema potrebi i evidentira zapažanja u obrascu za formativno praćenje.

Aktivnost 3 Analiza rješenja i samoevaluacija: Učenici predstavljaju svoja rješenja i upoređuju korištene pristupe. Nastavnik demonstrira alternativni način rješavanja zadataka korištenjem težinskih vrijednosti pozicija i grupisanjem binarnog zapisa u četverobitne cjeline. Prikazuje očekivana rješenja i naglašava da se isti problem može riješiti na različite načine, ali da je važno pronaći jednostavan i efikasan postupak rada. Na kraju aktivnosti učenici ispunjavaju obrazac za samoevaluaciju.

Na samom kraju, nastavnik zajedno sa učenicima analizira prednosti i ograničenja oba pristupa.

Potrebni resursi: Offline varijanta: Računari, MS Excel, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (print verzije)**.** Online varijanta: Računari sa internet priključkom + MS Excel – online verzija, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (elektronska verzija) (MS Forms).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Rad na tekstu (stil karaktera, liste, dinamika). Linkovi za navigaciju.

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici nadograđuju svoju web stranicu dodavanjem stilizovanog teksta, listi, navigacijskih linkova i osnovne tabele koristeći odgovarajuće HTML oznake unutar elementa <body>. **Ishodi:** Primjenjuje oznake za oblikovanje teksta, izrađuje liste i linkove za navigaciju te kreira osnovnu tabelu u HTML dokumentu.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Strukturiranje i oblikovanje pisanog sadržaja; Likovna kultura: Vizuelno organizovanje elemenata na stranici; Tehnička kultura: Primjena digitalnih alata u izradi web sadržaja; Biologija: Uočavanje hijerarhijske organizacije podataka kroz strukturu liste i tabele; Likovna kultura / Tehnička kultura: Primjena fotografija obrađenih u Photopei kao sadržaja buduće web galerije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Nadogradnja prethodnih znanja i povezivanje novih sadržaja u cjelinu; Emocionalna: Razvijanje samopouzdanja kroz vidljive rezultate vlastitog rada; Socijalna: Uvažavanje različitih rješenja i pristupa u izradi web stranice; Građanska: Odgovorno korištenje digitalnih alata i sadržaja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Priprema rada i upoznavanje sa zadatkom: Učenici preuzimaju datoteku index.html sa Teams-a i organizuju radni prostor (Notepad lijevo, preglednik desno). Nastavnik naglašava da se danas završava uvodni dio HTML-a te da učenici koji pažljivo prate i kod kuće dovrše zadatak, na narednom času dobijaju gotov, moderan sajt – sa stilom, stranicama i pravom internet adresom.

Aktivnost 2 Nadogradnja web stranice kroz HTML oznake: Nastavnik demonstrira na projekcijskom zaslonu, a učenici istovremeno nadograđuju svoju web stranicu. Nakon svake izmjene koriste CTRL+S i F5.

Učenici kroz rad obrađuju sljedeće korake:

- Korak 1 – <b>, <i>, <u>, <h1>, <h2>, <p> — stilizovanje teksta
- Korak 2 – i <ol> — neuređena i uređena lista
- Korak 3 – <a href=””> — link za navigaciju između stranica web prezentacije; učenici kreiraju linkove koji će povezivati buduće stranice projekta (npr. Početna, O meni, Galerija)
- Korak 4 – <table>, <tr>, <th>, <td> — nastavnik izrađuje zaglavlje i prvi red tabele; kao domaći zadatak učenici dovršavaju tabelu sa svojim sedmičnim rasporedom sati.

Tokom rada nastavnik prati aktivnost učenika, postavlja usmjeravajuća pitanja, pruža podršku prema potrebi i evidentira zapažanja u obrascu za formativno praćenje.

Aktivnost 3 Prezentacija izmjena i refleksija: Nekoliko učenika prikazuje i objašnjava izmjene na svojoj web stranici. Nastavnik sa učenicima sumira ulogu obrađenih oznaka i naglašava da su time završili osnove HTML-a – izgradili stranicu koja ima strukturu, sadržaj i navigaciju. Nastavnik najavljuje da na narednom času učenike očekuje izrada projekta u okviru kojeg će pored početne učenici praviti po još dvije stranice po izboru (npr. galerija fotografija obrađenih u Photopei, dimenzionisanih na istu veličinu za ujednačen izgled). Učenici popunjavaju obrazac za samoevaluaciju, te datoteku index.html šalju sebi putem Teams-a.

Potrebni resursi: Offline varijanta: Računari, Notepad, USB i obrazac za formativno praćenje (print verzije)**.** Online varijanta: Računari sa internet priključkom + Teams, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (elektronska verzija) (MS Forms).

Arnes Tufek

Predmet/Razred: Informatika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Osnovni elementi HTML dokumenta. Boja i slika za pozadinu.

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici izrađuju jednostavan HTML dokument, razlikuju ulogu elemenata <html>, <head>, <title> i <body> te postavljaju boju i sliku za pozadinu stranice. **Ishodi:** Prepoznaje i primjenjuje osnovne elemente HTML dokumenta te oblikuje izgled web stranice korištenjem boje i slike za pozadinu.

Međupredmetna povezanost: Biologija: Povezivanje strukture HTML dokumenta sa pojmovima glava i tijelo kao funkcionalnim cjelinama; Bosanski jezik i književnost: Pažljivo čitanje, pisanje i tumačenje oznaka i uputa; Likovna kultura: Odabir boje i slike za vizuelno oblikovanje stranice; Tehnička kultura: Primjena digitalnih alata u izradi jednostavnog web sadržaja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kognitivna: Istraživanje, analiza i povezivanje novih znanja sa prethodnim iskustvima; Socijalna: Uvažavanje različitih ideja i pristupa u procesu rješavanja zadataka; Emocionalna: Razvijanje samopouzdanja i istrajnosti u radu; Građanska: Odgovorno i etično korištenje digitalnih sadržaja i resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Upoznavanje sa izradom prve web stranice: Kroz razgovor nastavnik postavlja pitanje kako nastaje web stranica, objašnjava ulogu datoteke index.html kao početne stranice web mjesta te predstavlja Notepad kao alat za pisanje HTML koda. Najavljuje izradu prve web stranice koju će učenici nadograđivati na narednim časovima.

Aktivnost 2 Izrada osnovnog HTML dokumenta: Nastavnik demonstrira postupak izrade HTML dokumenta na projekcijskom zaslonu, a učenici istovremeno prate demonstraciju i izrađuju vlastitu web stranicu u programu Notepad. Učenici kreiraju datoteku index.html te organizuju radni prostor tako da se na lijevoj strani ekrana nalazi Notepad, a na desnoj internet preglednik. Nakon svake izmjene koriste kombinaciju tipki Ctrl+S za spremanje datoteke i F5 za osvježavanje stranice u internet pregledniku kako bi odmah uočili rezultate svog rada.

Učenici kroz praktičan rad postupno dodaju osnovne HTML oznake:

- Korak 1 – <html></html>
- Korak 2 – <head></head>
- Korak 3 – <title></title>
- Korak 4 – <body></body>
- Korak 5 – <body bgcolor=”lightblue”>
- Korak 6 – <body background=”pozadina.jpg”>

Nastavnik napominje razliku između lokalnog i javnog pokretanja web stranice. Tokom rada nastavnik kontinuirano prati aktivnost učenika, postavlja usmjeravajuća pitanja, pruža podršku prema potrebi i evidentira zapažanja u obrascu za formativno praćenje.

Aktivnost 3 Prezentacija rada i samoevaluacija: Nekoliko učenika prikazuje i objašnjava izmjene na svojoj web stranici. Nastavnik sa učenicima sumira ulogu obrađenih oznaka i značaj datoteke index.html. Učenici zaključuju da su izradili osnovni kostur web stranice te popunjavaju obrazac za samoevaluaciju. Datoteku index.html šalju sebi putem Teams-a za naredni čas.

Potrebni resursi: Offline varijanta: Računari, Notepad, USB i obrazac za formativno praćenje (print verzije)**.** Online varijanta: Računari sa internet priključkom + Teams, obrazac za samoevaluaciju i obrazac za formativno praćenje (elektronska verzija) (MS Forms).

Predmetna nastava
Tehnička kultura

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Reciklaža građevinskog otpada

Ciljevi i ishodi učenja: upoznati učenike s postupcima prikupljanja i prerade građevinskog otpada radi zaštite okoliša. **Ishodi:** Učenik nabraja materijale koji čine građevinski otpad (beton, cigla, drvo, metal). Objašnjava proces mehaničke prerade građevinskog otpada u nove sirovine. Argumentuje važnost reciklaže za očuvanje prirodnih resursa i sprječavanje nastanka divljih deponija.

Međupredmetna povezanost: Biologija - učenici povezuju proces reciklaže sa zaštitom ekosistema i očuvanjem prirodnih staništa od zagađenja građevinskim otpadom; Geografija - analizira se uticaj eksploatacije kamena i pijeska na reljef i prednosti korištenja prerađenog građevinskog otpada u građevinarstvu; Likovna kultura - razvijanje kreativnosti kroz osmišljavanje estetskih predmeta od otpadnih materijala (mozaik od pločica).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz saradničko učenje i dijalog učenici razvijaju ekološku odgovornost. Uče donositi održive odluke o resursima, razvijajući empatiju prema prirodi. Učenici razvijaju sposobnost kritičkog analiziranja ljudskog uticaja na planetu. Prepoznaju reciklažu kao oblik društvene odgovornosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas tehnikom Brainstorming na temu "Šta ostaje nakon rušenja stare kuće?". Učenici iznose asocijacije koje nastavnik zapisuje na tabli. Nastavnik definiše pojam reciklaže građevinskog otpada. Naglašava razliku između bezopasnog (inertnog) građevinskog otpada, poput betona i cigle, i opasnih materijala koji se s njim ne smiju miješati.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u "matične grupe", a zatim u četiri **ekspertne grupe**. Kriterij podjele učenika u četiri ekspertne grupe zasnovan je na tehnološkim fazama procesa mehaničke prerade građevinskog otpada, pri čemu svaka grupa proučava jedan specifičan korak.

Početno usitnjavanje (grubo mrvljenje krupnih komada betona i cigle);
Dopunsko usitnjavanje (fino mrvljenje do željene veličine zrna);
Pranje recikliranog otpada (uklanjanje prašine, zemlje i nečistoća);
Proizvodnja novog građevinskog materijala (miješanje prerađenog materijala u nove smjese).
Nakon analize, eksperti se vraćaju u matične grupe i podučavaju ostale.

Aktivnost 3 Nastavnik postavlja tri hamera s naslovima: "Gdje koristimo usitnjeni beton?", "Prednosti pranja otpada" i "Novi proizvodi od reciklata". Grupe kruže učionicom (**Rotirajući pregled**) i dopisuju ideje. Potom se primjenjuje tehnika **"Jedan ostaje, ostali odlaze"** – jedan učenik objašnjava prikupljene ideje posjetiocima iz drugih grupa, fokusirajući se na važnost dobivanja čistog i pravilno usitnjenog materijala za kvalitetnu gradnju.

Aktivnost 4 Nastavnik koordinira diskusiju o tome zašto je važno prati otpad i precizno ga usitnjavati prije proizvodnje novog materijala. Učenici vježbaju kulturu dijaloga, uvažavajući argumente o ekonomskoj isplativosti ovakvog postupka u odnosu na vađenje šljunka iz riječnih korita.

Aktivnost 5 Kao završna aktivnost primjenjuje se tehnika **"Vruća olovka"**. Učenici imaju dva minuta da bez prestanka pišu na temu: "Zašto je reciklirana cigla bolja od one na deponiji?". Aktivnost ima za cilj procjenu usvojenosti tehnoloških postupaka i razumijevanje njihovog ekološkog značaja.

Potrebni resursi: uzorci građevinskih materijala, hamer papiri i markeri, kartice sa opisom faza: početno/dopunsko usitnjavanje, pranje i proizvodnja, sveska i olovka.

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Saobraćajni znakovi

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike s vrstama saobraćajnih znakova prema obliku, boji i značenju te ih osposobiti za primjenu pravila prvenstva prolaza na raskrsnici. **Ishodi:** Učenik prepoznaje i imenuje osnovne grupe saobraćajnih znakova (opasnosti, izričitih naredbi, obavještenja), opisuje njihove karakteristike na osnovu oblika i boje, te objašnjava osnovna pravila prvenstva prolaza na raskrsnici regulisanoj vertikalnom signalizacijom.

Međupredmetna povezanost: Matematika - učenici prepoznaju i analiziraju geometrijske oblike saobraćajnih znakova; Likovna kultura - dizajniraju saobraćajne znakove; Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost - razvijaju kulturu govora i neverbalnu komunikaciju, kroz simulaciju raskrsnice; Tjelesni i zdravstveni odgoj - učenici kroz kretanje razvijaju prostornu orijentaciju, koordinaciju pokreta i motoričku reakciju na vizuelnu signalizaciju.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Aktivnostima na ovom času razvijamo kod učenika empatiju i međusobno uvažavanje kroz simulaciju saobraćajne raskrsnice i preuzimanje različitih uloga (pješak, vozač, saobraćajni policajac, saobraćajni znak). Kroz igru uloga potičemo strpljenje i nenasilnu komunikaciju, te pomažemo učenicima da shvate kako saobraćajna pravila služe mirnom suživotu i brizi za sigurnost svih članova zajednice.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Igra bez riječi". Dva učenika dobiju zadatak da prođu jedan pored drugog kroz uski prolaz između klupa u isto vrijeme. Nastavnica objasni situaciju A i B učenicima koji će je nakon objašnjenja simulirati. Situacija A: Guraju se bez gledanja. Situacija B: Moraju proći koristeći samo osmijeh i gestu rukom. Zaključak: Red nije tu da usporava kretanje, nego da sačuva svakog pojedinca.

Aktivnost 2 Razgovor sa učenicima o saobraćaju. Koje značenje ima crvena boja na saobraćajnim znakovima? Da na znakovima ništa ne piše, da li bi vas oni potaknuli da usporite? Da li je znak STOP zabrana ili molba: Stani, jer želim da i ti i drugi dođete kući živi? Naš cilj je da od ovih kartona i vašeg strpljenja izgradimo najsigurniju raskrsnicu u gradu.

Aktivnost 3 Na pametnoj ploči prikazati vrste znakova (oblik, boja, kategorija). Primjenom tehnike grupnog istraživanja, podijeliti učenike u ekspertske timove, prema grupama saobraćajnih znakova. Izvlačenjem broja grupe. Svaki tim analizira svoju kategoriju, bira i izrađuje jedan specifičan znak za simulaciju:

Grupa 1: "Čuvari opreza" (Znakovi opasnosti) – Fokus: Crveni trouglovi. Njihov zadatak je da upozore druge na opasnost (npr. radovi na putu, djeca na putu).

Grupa 2: "Gospodari zabrane" (Znakovi izričitih naredbi - zabrane) – Fokus: Crveni krugovi. Oni određuju šta se ne smije (npr. zabrana saobraćaja u jednom smjeru).

Grupa 3: "Kapetani obaveze" (Znakovi izričitih naredbi - obaveze) – Fokus: Plavi krugovi. Oni kažu šta se mora (npr. obavezan smjer desno).

Grupa 4: "Vodiči puta" (Znakovi obavještenja) – Fokus: Plavi/žuti kvadrati i pravougaonici. Oni pružaju pomoć (npr. pješački prelaz, bolnica).

Primjenom tehnike grupnog istraživanja, učenici u ekspertskim timovima analiziraju funkcionalnu razliku između znakova opasnosti, izričitih naredbi i obavještenja. Kroz diskusiju unutar grupe vrše selekciju znakova i samostalno biraju po jedan specifičan saobraćajni znak iz svoje kategorije koji će izraditi, osiguravajući da njihova kategorija bude adekvatno zastupljena u simulaciji raskrsnice.

Jedna grupa će predstavljati vozače i izradit će volan. Nakon završenog zadatka, predstavnici grupa izlaze pred tablu i prezentiraju zašto su odabrali baš taj znak. Sljedeći korak je simulacija saobraćajne raskrsnice. Na sredini učionice je već pripremljena i trakom izlijepljena saobraćajna raskrsnica. Učenici zauzimaju pozicije prema uputama i postaju živi znakovi i vozači. Simulacija: Vozači se kreću kroz raskrsnicu. Kada naiđu na znak koji je napravio njihov drug, moraju postupiti po njemu (stati, skrenuti, usporiti).

Aktivnost 4 Na ploči se nalaze napisane kategorije saobraćajnih znakova: opasnosti, izričitih naredbi, obavještenja. Učenici izlaze i lijepe na odgovarajuće mjesto na ploči svoj saobraćajni znak.

Potrebni resursi: udžbenik za VI razred Tehnička kultura, pametna ploča, karton, stalci za znakove, flomasteri, kolaž-papir, ljepilo, makaze, traka za raskrsnicu.

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Radni postupci pri obradi metala

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za pravilnu upotrebu alata za obradu lima (mjerenje, rezanje, turpijanje, oblikovanje). **Ishodi:** Učenik samostalno obilježava i reže lim makazama, precizno turpija rubove radi sigurnosti, te oblikuje materijal u estetski upotrebni predmet.

Međupredmetna povezanost: Fizika - povezana je kroz Elastičnost i deformaciju tijela, gdje učenici praktično primjenjuju silu kako bi trajno promijenili oblik metala koristeći njegova svojstva kovnosti i savitljivosti; Likovna kultura - povezana je kroz Dizajn i teksturu gdje učenici planiraju estetski oblik predmeta; Građanski odgoj i obrazovanje - ostvaruje se kroz razvoj kulture dijaloga i zajedničkog učenja, potičući učenike na argumentiranu razmjenu ideja o dizajnu te međusobno uvažavanje i pomoć pri izradi praktičnog rada.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici kroz praktičan rad usvajaju znanja o svojstvima materijala i procesima trajne deformacije lima. Kroz dogovor oko zajedničkog alata i prostora, učenici razvijaju kulturu dijaloga, strpljenje i vještine nenasilne komunikacije. Izradom poklona za drugoga podstiče se empatija.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinjemo tehnikom „Vruća olovka" (pisanje bez prestanka 2 minute) na temu: „Šta za mene predstavlja čvrstoću, a šta mekoću? ". Nakon toga, tehnika „Brainstorming" na ploči: učenici navode asocijacije na metal (npr. mač, štit, nakit). Razgovor o metalu kao materijalu koji može biti predmet za kuhinjsku upotrebu ili ukras. Najava zadatka: Izrada personalizirane narukvice za prijatelja iz razreda.

Aktivnost 2 Praktičan rad - Intervju u paru: prije uzimanja alata, učenici metodom aktivnog slušanja saznaju željeni izgled narukvice za partnera. Priprema: učenici mjere opseg zapešća osobe kojoj daruju narukvicu. Obilježavaju dimenzije na aluminijskom ili bakarnom limu, prenose sa crteža iz dnevnika rada za Tehničku kulturu, na lim. Rezanje: uz pomoć ručnih makaza za lim, režu po linijama nacrtanim na limu. Naglasak na primjeni higijensko-tehničke zaštite i štednji materijala. Turpijanje: turpijamo oštre rubove metala da ne povrijedimo drugoga. Rubovi lima moraju biti glatki na dodir. Savijanje i oblikovanje: uz pomoć gumenog čekića. Učenici rade u parovima – jedan drži, drugi oblikuje. Uređivanje rada postavljanjem ukrasa (perlice, dugmići i svi drugi ukrasi koje su učenici pripremili i donijeli od kuće, prema vlastitom izboru).

Aktivnost 3 Krug poklanjanja - Učenici jedni drugima stavljaju narukvice na ruku uz jednu pozitivnu poruku. Ne ocjenjuju svoj rad, već daju povratnu informaciju o kvaliteti narukvice koju su dobili (Je li udobna, jesu li rubovi glatki, može li se narukvica lako staviti i skinuti, ostaje li čvrsto na ruci?).

Refleksija - Rasprava o tome kako smo se osjećali dok smo stvarali nešto za drugoga. Čišćenje radnog mjesta, pospremanje alata i materijala.

Potrebni resursi: papir i olovka za tehniku „Vruća olovka", pribor za prenošenje dimenzija sa crteža na lim, aluminijski/bakreni lim, makaze za lim, turpije, tačkala, gumeni čekići, drveni kalupi, ukrasi(perlice, dugmići, konac, i ostali ukrasi koje su učenici donijeli od kuće).

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Ortogonalna projekcija

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za prepoznavanje prostornih pogleda na predmet i njihovo pravilno grafičko prikazivanje u obliku nacrta, tlocrta i bokocrta prema standardima tehničkog crtanja. **Ishodi:** Učenik definiše pojam ortogonalne projekcije, identifikuje i razlikuje poglede: nacrt (pogled sprijeda), tlocrt (pogled odozgo) i bokocrt (pogled sa strane), pravilno raspoređuje projekcije na crtežu prema standardima tehničkog crtanja.

Međupredmetna povezanost: Matematika - učenici povezuju trodimenzionalni izgled geometrijskih tijela sa njihovim prikazom u ravnini i koriste koordinatne tačke za precizno određivanje širine, visine i dubine predmeta; Geografija - analizira se primjena tlocrta pri čitanju i tumačenju geografskih karata, planova gradova i prepoznavanju objekata iz ptičije perspektive; Informatika - učenici povezuju crtanje nacrta, tlocrta i bokocrta sa osnovama 3D modeliranja u digitalnim programima i razumijevanjem koordinatnih osa (X, Y, Z).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz grupni rad na crtanju različitih pogleda (nacrt, tlocrt, bokocrt), učenici razvijaju kritičko mišljenje i uče da je za rješavanje problema neophodno sagledati stvari iz više uglova. Međusobna saradnja i uvažavanje mišljenja drugih članova grupe razvijaju empatiju pri rješavanju zadataka na crtežu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas tehnikom Brainstorming, postavljajući pitanje: „Kako na ravnom papiru možemo prikazati predmet koji ima tri dimenzije?“. Učenici iznose ideje (skica, fotografija, maketa). Nastavnik objašnjava pojam ortogonalne projekcije kao standardnog načina crtanja u tehnici gdje se predmet posmatra pod pravim uglom u odnosu na ravnine projekcije.

Aktivnost 2 Učenici se dijele u tri Ekspertne grupe. Kriterij podjele u tri ekspertne grupe zasnovan je na uglu posmatranja predmeta (sprijeda, odozgo i sa strane) i ravninama u kojima se crtaju nacrt, tlocrt i bokocrt. Svaka grupa dobija model jednostavnog geometrijskog tijela i zadatak da prouči jedan pogled:

1. Nacrt (pogled sprijeda i vertikalnu ravninu);
2. Tlocrt (pogled odozgo i horizontalnu ravninu);
3. Bokocrt (pogled sa strane i bočnu ravninu).

Nakon što definišu karakteristike svog pogleda, eksperti se vraćaju u matične grupe i podučavaju ostale.

Aktivnost 3 Na tri hamera u učionici nalaze se nacrtani koordinatni sistemi. Grupe kruže (Rotirajući pregled) i na osnovu ponuđenog modela na svakom hameru moraju ucrtati samo jedan element koji nedostaje (npr. na prvom tlocrt, na drugom bokocrt). Nakon toga, tehnika “Jedan ostaje, ostali odlaze” omogućava da jedan učenik objasni kako su odredili položaj i dimenzije projekcije, dok ostali provjeravaju rješenja na drugim stanicama.

Aktivnost 4 Nastavnik koordinira diskusiju o važnosti pravilnog rasporeda projekcija (nacrt gore lijevo, tlocrt ispod njega, bokocrt desno od nacrta). Učenici analiziraju zašto je važno da svi inženjeri svijeta koriste isti raspored.

Aktivnost 5 Kao završna aktivnost primjenjuje se tehnika “Vruća olovka”. Učenici dvije minute pišu na temu: „Zašto mi je potreban bokocrt ako već imam nacrt i tlocrt?“. Cilj je da učenici povežu naučeno o dimenzijama predmeta (dužina, visina, širina) sa potrebom za kompletnim tehničkim prikazom.

Potrebni resursi: modeli geometrijskih tijela (kocka, kvadar), hamer papiri sa nacrtanim koordinatnim sistemima, markeri, pribor za tehničko crtanje, kartice sa uputstvima za ekspertne grupe.

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Izvori električne energije (elektrane)

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da definišu pojam elektrane, klasifikuju vrste elektrana prema izvoru energije koji koriste i analiziraju procese transformacije te energije u električnu energiju. **Ishodi:** Učenik definiše pojam elektrane kao elektroenergetskog postrojenja, učenik prepoznaje i imenuje vrste elektrana (hidro, termo, vjetro, solarne i nuklearne) na osnovu izvora energije koji ih pokreće, analizira i objašnjava proces transformacije energije u električnu energiju iz drugih oblika energije, unutar svakog postrojenja.

Međupredmetna povezanost: Fizika - primjena znanja o pretvaranju oblika energije (kinetičke, potencijalne i toplotne) u mehanički rad turbine; Hemija - analiza procesa sagorijevanja fosilnih goriva u termoelektranama, hemijskog sastava uglja, te oslobađanja štetnih gasova; Geografija - proučavanje prirodnih resursa i geografskih položaja pogodnih za izgradnju energetskih postrojenja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu prednosti i nedostataka različitih elektrana, učenici razvijaju kritičko mišljenje i uče da je za rješavanje kompleksnih energetskih i ekoloških problema neophodno sagledati situaciju iz više različitih uglova. Međusobna saradnja i uvažavanje mišljenja drugih učenika prilikom zajedničkog rada razvijaju empatiju, toleranciju i kulturu dijaloga kod učenika. Na ovaj način se izgrađuje stav o odgovornom i pametnom korištenju prirodnih resursa.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje primjenom tehnike formiranja grozdova. Nastavnik na sredini table zapisuje ključni pojam „ELEKTRIČNA ENERGIJA" i od njega povlači grane prema praznim krugovima. Svaki učenik ima zadatak da brzo razmisli i na papirić napiše prvu asocijaciju koja se odnosi na to odakle ta energija dolazi i šta je pokreće (npr. voda, vjetar, ugalj, sunce, brana, dimnjak). Nastavnik prikuplja papiriće, lijepi ih na tablu i zajedno s učenicima povezuje ove pojmove u smislene cjeline. Kroz ovaj razgovor nastavnik postavlja problem: kako se svi ovi različiti prirodni izvori unutar namjenskih postrojenja – elektrana – pretvaraju u struju koju koristimo svaki dan.

Aktivnost 2 Nastavnik započinje obradu novog gradiva tako što definiše pojam elektrane kao elektroenergetskog postrojenja u kojem se različiti oblici energije pretvaraju u električnu energiju. Nastavnik vrši klasifikaciju i navodi sve vrste elektrana koje će izučavati na času (hidroelektrane, termoelektrane, vjetroelektrane, solarne i nuklearne elektrane) na osnovu prirodnog izvora energije koji ih pokreće. Vrši demonstraciju tehnoloških procesa unutar elektrana, koristeći jednostavne grafičke sheme na pametnoj tabli. Objašnjava unutrašnju strukturu i princip rada svakog postrojenja, prateći tačan put kako se od prirodnog izvora dobije električna energija.

Aktivnost 3 Za analizu shema nastavnik primjenjuje tehniku „Razmisli, spari, razmijeni" radi podsticanja saradnje i uvažavanja različitih mišljenja. Nastavnik dijeli odjeljenje u parove prema kriteriju trenutnog rasporeda sjedenja (učenik s učenikom iz klupe). U prvoj fazi (Razmisli), svaki učenik dobija nastavni listić sa „nijemim" tehničkim crtežom jedne elektrane (npr. hidroelektrane ili termoelektrane) gdje mora prepoznati postrojenje i upisati nazive ključnih dijelova (kotao, turbina, generator). U drugoj fazi (Spari), učenici u paru spajaju svoja rješenja, usaglašavaju tačnost tehničkih pojmova i zajedno strelicama označavaju put pretvaranja energije od izvora do struje. U trećoj fazi (Razmijeni), nastavnik poziva predstavnike parova da pred tablom prezentuju svoja rješenja i obrazlože ekološke prednosti i nedostatke te elektrane.

Aktivnost 4 Primjena tehnike „Obilazak galerije". Učenici u parovima lijepe popunjene tehničke listiće na zidove učionice, grupisane prema vrstama elektrana (npr. zid za hidroelektrane, zid za termoelektrane itd.), čime se formira „tehnička galerija". Na znak nastavnika, parovi se kreću po

učionici, pregledaju radove svojih drugova iz razreda, analiziraju tačnost označenih puteva pretvaranja energije od izvora do struje i na listićima ostavljaju kvačicu za tačne tehničke pojmove ili kratku sugestiju. Nakon obilaska, učenici se vraćaju do svojih listića, čitaju komentare i vrše korekciju. Donose zaključke kako se kombinovanjem različitih postrojenja obezbjeđuje stabilno snadbijevanje strujom, te kako pametnim upravljanjem energijom i odgovornim odnosom prema prirodnim resursima direktno štitimo životnu sredinu.

Potrebni resursi: nastavni listići s tehničkim shemama, pametna tabla, stikeri, pribor za tehničko crtanje, samoljepiva traka, udžbenik za Tehničku kulturu VIII razred.

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Osnovni elektronički elementi (aktivni)

Ciljevi i ishodi učenja: Steći osnovna znanja o aktivnim elektroničkim elementima i njihovoj primjeni kroz praktičan rad s micro:bitom, uz razvoj interesa za elektroniku i programiranje. **Ishodi:** Učenik analizira ulogu micro:bita i princip rada aktivnih elektroničkih elemenata, s posebnim naglaskom na funkcionalnost i primjenu LED dioda u tehnici, samostalno povezuje i programira micro:bit uređaj za upravljanje aktivnim elektroničkim elementima prema zadanoj tehničkoj shemi, razvija preciznost u praktičnom radu s elektroničkim komponentama.

Međupredmetna povezanost: Informatika - programiranje micro:bita i kreiranje algoritama za upravljanje digitalnim izlazima; **Fizika** - praktična primjena znanja o zatvorenom strujnom kolu i smjeru kretanja struje kroz LED diodu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje vještina rješavanja problema kroz praktičan rad, gdje svaka greška postaje prilika za učenje i novo razmišljanje. Jačanje povjerenja i kulture dogovaranja kroz saradnju u paru i grupi na zajedničkom zadatku. Izgradnja stava da tehnologiju koristimo pametno i odgovorno kako bismo stvarali korisne stvari za druge.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Na sredini table nastavnik zapisuje ključnu riječ "DIODA". Aktivnost učenika: Svaki učenik dobija zadatak da na papirić napiše prvu asocijaciju na tu riječ ili na pojam elektronike. Realizacija: Učenici lijepe papiriće na tablu. Zajedno pregledati odgovore (npr. svjetlo, struja, baterija, plus/minus). Kroz dijalog povezuati njihove asocijacije s prethodnim znanjima o strujnim krugovima i poluprovodnicima. Ciljevi i ishodi učenja: Motivacija i uvođenje u problem: Zašto nam je dioda važna i gdje je viđamo svaki dan (daljinski upravljači, semafori, ekrani).

Aktivnost 2 Izlaganje i obrada novog gradiva. Metoda usmenog izlaganja uz demonstraciju elemenata. Aktivni i pasivni elementi: Nastavnik ističe da su aktivni elementi (diode, tranzistori, IC) oni koji mogu upravljati protokom struje, dok su pasivni (otpornici, kondenzatori) oni koji je samo troše ili skladište. Fokus na diodu: Nastavnik objašnjava princip PN spoja. Kroz analogiju "jednosmjerne ulice" – dioda propušta struju od anode (+) ka katodi (-), dok u suprotnom smjeru pruža ogroman otpor. Poseban naglasak staviti na LED diode koje pretvaraju električnu energiju u svjetlost. Tranzistori i IC: Nastavnik će definisati tranzistor kao prekidač, a integralno kolo kao "grad" sastavljen od hiljada elemenata na malom prostoru.

Aktivnost 3 Praktičan rad -Programiranje i simulacija. Učenike podijeliti u parove ili manje grupe, prema rasporedu sjedenja za računarskom opremom. Svaka grupa dobija micro:bit uređaj i računar. Upoznavanje s alatom: Demonstracija micro:bita kao malog mikroračunara koji ima ugrađene senzore (svjetlost, temperatura) i LED displej. Zadatak "Noćna svjetiljka": Postaviti problem – Kako napraviti uređaj koji se sam pali kada padne mrak? Uvesti učenike u programiranje (MakeCode): Učenici kreiraju logički algoritam: Koriste blok forever (stalno ponavljanje). Ubacuju logički uslov if-else (ako-inače). Definišu: Ako je nivo svjetlosti (light level) < 50, prikaži ikonu Mjeseca (simulacija paljenja svjetla). Ako je svjetlost > 50, prikaži ikonu Sunca. Učenici povezuju micro:bit putem USB kabla, prebacuju fajl i vrše testiranje. Rukom prekrivaju senzor na poleđini micro:bita kako bi simulirali mrak i pratili promjenu na displeju.

Aktivnost 4 "Vruća olovka": Učenici imaju 60 sekundi da u svoje sveske zapišu što više pojmova ili zaključaka s časa (npr. PN spoj, anoda, katoda, microbit, programiranje). Pravilo je da olovka ne smije prestati pisati. Analiza: Par učenika čita svoje zapise. Zaključak: Provjeriti funkcionalnost

svih uređaja. Čas završiti diskusijom o tome kako bi se ovaj kod mogao primijeniti na pravu uličnu rasvjetu radi uštede energije.

Potrebni resursi: laptopi s pristupom internetu (MakeCode editor), micro:bit uređaji s USB kablovima, LED diode (različitih boja), otpornici, spojni kablovi, pametna tabla za demonstraciju koda, nastavni listići i stikeri za asocijacije.

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Ispitivanje provodljivosti diode

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike za samostalno ispitivanje ispravnosti i provodljivosti diode koristeći unimer, uz primjenu matematičke obrade rezultata. **Ishodi:** Učenici će naučiti da identifikuju simbol diode na tehničkoj šemi i mjernom instrumentu, te da pravilno podese unimer za specifično ispitivanje, samostalno vrše ispitivanje provodljivosti diode, na osnovu analize i tumačenja rezultata, učenici samostalno razlikuju ispravnu od neispravne diode.

Međupredmetna povezanost: Fizika - električni otpor i Omov zakon, učenici praktično ispituju kako dioda kao poluvodič propušta struju samo u jednom smjeru; Matematika - aritmetička sredina, učenici računaju srednju vrijednost iz više mjerenja radi veće preciznosti u radnoj svesci; Informatika - digitalni uređaji, učenici uče pravilno rukovati unimerom i očitavati digitalne podatke dobivene mjerenjem.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenje preciznosti i prepoznavanje tačnih mjerenja. Saradnja u paru i zajedničko rješavanje problema. Odgovornost prema opremi i radu drugih.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinjeti ponavljanjem ključnih pojmova o diodi. Na tabli nacrtati elektronski simbol diode. Učenici imaju zadatak da u svojim radnim sveskama za Tehničku kulturu pronađu isti taj simbol i jasno označe anodu (+) i katodu (-). Pokazati im fizičku diodu i pitati kako na njoj prepoznati krajeve. Zajedno utvrditi da prsten na kućištu označava katodu. Ciljevi i ishodi učenja: Sigurnost u prepoznavanju polariteta prije nego što počnu koristiti mjerni instrument.

Aktivnost 2 Drvo problema. Na tabli skicirati drvo kako bismo dali smisao praktičnom radu.

Problem (Stablo): Elektronički uređaj (npr. punjač telefona) ne radi. Uzroci (Korijenje): Neispravna dioda, prekid strujnog kruga, pogrešan polaritet. Posljedice (Grane): Uređaj ne puni, gubitak novca na novi uređaj, ekološki otpad. Zaključak: Da bismo popravili uređaj "u korijenu", moramo naučiti kako ispitati ispravnost diode unimerom.

Aktivnost 3 Demonstracija rada sa instrumentom. Pokazati učenicima digitalni unimer. Objasniti da točkić moraju okrenuti na simbol diode. Naglasiti pravilno spajanje sa pipalicama. Demonstrirati dodir pipalica na izvode diode bez direktnog dodirivanja prstima metalnih dijelova pipalica (kako otpor tijela ne bi uticao na rezultat).

Aktivnost 4 Učenici u parovima (prema rasporedu sjedenja u kabinetu) rade sa unimerima i diodama prema uputstvima iz radne sveske za IX razred, Tehnička kultura. Mjerenje 1: Ispitivanje u propusnom smjeru (crvena na anodu, crna na katodu). Instrument očitava pad napona (npr. 500-700 mV). Mjerenje 2: Ispitivanje u nepropusnom smjeru (zamjena pipalica). Instrument pokazuje "1" ili "OL" (beskonačan otpor). Svaki par vrši tri mjerenja kako bi uvježbali preciznost. Sve dobijene vrijednosti uredno upisuju u tabele u radnoj svesci.

Aktivnost 5 Matematička obrada podataka. Koristeći formulu iz radne sveske, učenici sabiraju svoja mjerenja i dijele ih sa brojem mjerenja kako bi dobili srednju vrijednost provodljivosti. Na osnovu rezultata (provodi u jednom smjeru, u drugom ne), učenici donose konačan zaključak o ispravnosti svoje diode.

Aktivnost 6 "Vruća olovka": Učenici imaju 60 sekundi da bez prestanka zapišu tri ključna koraka ispitivanja diode (npr. 1. Podesi simbol, 2. Spoji pipalice, 3. Provjeri oba smjera).

Nekoliko učenika čita zapise. Provjeriti da li su svi instrumenti isključeni i oprema pospremljena. Kratka diskusija o tome kako im ovo znanje pomaže da "izliječe" drvo problema s početka časa.

Potrebni resursi: digitalni ili analogni unimeri s pipalicama. Ispitne diode (različitih tipova i stanja ispravnosti), radna sveska iz Tehničke kulture (autor: Ćamil Ahmetović), pribor za pisanje i kalkulatori za računanje srednje vrijednosti, marker za crtanje "drva problema".

Anela Hadžić

Predmet/Razred: Tehnička kultura / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Obnovljivi izvori energije

Ciljevi i ishodi učenja: Naučiti učenike da razlikuju obnovljive od neobnovljivih izvora energije, prepoznaju ekološki čiste prirodne resurse i razumiju način na koji se energija sunca, vjetra, vode, biomase i geotermalnih izvora pretvara u struju i toplotu. **Ishodi:** Učenik klasifikuje izvore energije na obnovljive i neobnovljive na osnovu prirodnih resursa koji se koriste za njihovo pokretanje, objašnjava tehnički proces pretvorbe energije u koristan rad, razlikujući ulogu solarnih panela (za struju) od solarnih kolektora (za toplotu), kao i rad sistema na vjetar, biomasu i geotermalne vode, predlaže konkretne mjere energetske efikasnosti i primjenu održivih rješenja u svakodnevnom životu s ciljem zaštite životne sredine i sprječavanja ekoloških problema u zajednici.

Međupredmetna povezanost: Fizika - zakon očuvanja energije, učenici ispituju kako se prirodna energija vjetra ili sunčeve svjetlosti transformiše u mehanički rad i električnu struju; **Geografija** - prirodni resursi i energetski potencijali, učenici analiziraju klimatske uslove i geografske položaje u Bosni i Hercegovini koji su pogodni za postavljanje solarnih i vjetro-sistema; **Hemija** - procesi sagorijevanja i ekologija, učenici upoređuju hemijski sastav biomase i biogasa sa fosilnim gorivima kako bi uočili razliku u emisiji štetnih gasova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje kritičkog mišljenja i sagledavanje problema iz više uglova: Analiziranjem uticaja različitih izvora energije na prirodu, učenici uče donositi odluke koje štite društvo i okolinu. Odgovornost prema resursima i očuvanju zajedničke životne sredine: Izgradnja stava o štednji energije kao zajedničkog dobra čijim čuvanjem sprječavamo ekološke konflikte u zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje primjenom tehnike formiranja grozdova. Nastavnik na sredini table zapisuje ključni pojam „OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE" i od njega povlači grane prema praznim krugovima. Svaki učenik ima zadatak da brzo razmisli i na papirić napiše prvu asocijaciju koja se odnosi na energiju iz prirode (npr. sunce, vjetar, voda, biomasa, geotermalni izvori). Nastavnik prikuplja papiriće, lijepi ih na tablu i zajedno s učenicima povezuje ove pojmove u smislene cjeline.

Aktivnost 2 Nastavnik vrši izlaganje novog gradiva, koristeći grafičke sheme i prezentaciju na pametnoj tabli. Nastavnik jasno definiše pojam obnovljivih izvora energije kao neiscrpnih prirodnih resursa koji se stalno obnavljaju u prirodi. Nakon definicije, nastavnik vrši klasifikaciju i navodi sve glavne vrste izvora: energiju sunca, vjetra, vode, biomase i geotermalnu energiju. Zatim prelazi na detaljno objašnjavanje tehničkih procesa pretvorbe energije za svaki izvor posebno.

Aktivnost 3 Nastavnik primjenjuje tehniku „Vennov dijagram" kroz rad u parovima (učenik s učenikom iz klupe), tako što različiti parovi dobijaju različite zadatke kako bi se obradili svi izvori energije. Realizacija se odvija u tri koraka: Svaki učenik dobija nastavni listić sa Vennovim dijagramom. Nastavnik dijeli zadatke po redovima: Prvi red upoređuje energiju sunca i energiju vjetra, drugi red upoređuje energiju vode i geotermalnu energiju, a treći red upoređuje biomasu i fosilna goriva (ugalj). Učenici samostalno razmišljaju o specifičnostima i zajedničkim osobinama dodijeljenih izvora. U paru spajaju zapažanja. U bočne krugove upisuju razlike (npr. voda zahtijeva branu / geotermalna bušotine unutar Zemlje), a u središnji dio upisuju zajedničke osobine (npr. neiscrpni su, ekološki čisti, smanjuju zagađenje). Predstavnici parova iz svakog reda prezentuju svoja rješenja. Nastavnik na tabli ukratko bilježi ključne zajedničke i različite osobine za sve izvore, čime cijeli razred dobija kompletnu sliku o svim obnovljivim izvorima energije.

Aktivnost 4 Nastavnik na kraju časa odgovara na pitanja učenika ako je ostalo nejasnoća oko proce-

sa pretvorbe energije. Zatim nastavnik pita učenike da sami kažu zašto je za jednu zemlju pametnije da kombinuje više različitih čistih izvora umjesto da zavisi samo od jednog. Iz tog razgovora učenici donose zaključke o tome da se prelaskom na energiju sunca, vjetra i vode smanjuje zagađenje u našim gradovima. Čas se završava porukom da čuvanjem i štednjom zajedničkih prirodnih resursa direktno štitimo zdravlje svih ljudi i gradimo sigurniju budućnost za cijelo društvo.

Potrebni resursi: odštampani nastavni listići s Vennovim dijagramom, pametna tabla za prikaz tehničkih shema, samoljepljivi papirići (stikeri), markeri za tablu, olovke za učenike i udžbenik Tehničke kulture za IX razred.

Predmetna nastava
Kultura življenja

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Konzerviranje u domaćinstvu

Ciljevi i ishodi učenja: učenici upoznaju načine konzerviranja hrane u domaćinstvu, razumiju njihov značaj za očuvanje namirnica i razviju svijest o pravilnom skladištenju hrane. **Ishodi:** Nakon realizacije časa učenici će moći objasniti pojam konzerviranja hrane, nabrojati osnovne načine konzerviranja (sušenje, zamrzavanje, soljenje, kiseljenje), razumjeti zašto je konzerviranje važno za očuvanje hrane, razlikovati pravilno i nepravilno čuvanje namirnica, primijeniti osnovna pravila higijene i sigurnosti pri čuvanju hrane

Međupredmetna povezanost: Biologija - učenici uče o mikroorganizmima i njihovoj ulozi u kvarenju hrane; Hemija - povezuje se kroz procese poput soljenja, kiseljenja i uticaja temperature na hranu; Zdravstveni odgoj - naglašava važnost pravilnog čuvanja hrane za očuvanje zdravlja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Nastavna jedinica „Konzerviranje u domaćinstvu" povezana je sa mirovnom pedagogijom kroz razvijanje odgovornosti prema resursima, smanjenje rasipanja hrane i brigu za zajednicu. Učenici uče važnost racionalnog korištenja hrane, saradnje u radu i međusobnog poštovanja, čime se razvijaju vrijednosti solidarnosti, održivog života i odgovornog ponašanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pozdravlja učenike i najavljuje temu: „Konzerviranje u domaćinstvu". Kroz motivacioni razgovor postavlja pitanja: Kako čuvamo hranu kod kuće? Zašto se hrana kvari? Da li znate neki način konzerviranja? Učenici iznose svoja iskustva, nastavnik objašnjava značaj konzerviranja za očuvanje hrane. Kratko najavljuje aktivnosti: prezentaciju, grupni rad i kviz znanja.

Aktivnost 2 Nakon uvoda, slijedi PowerPoint prezentacija u kojoj nastavnik objašnjava: pojam konzerviranja hrane, razloge kvarenja hrane (mikroorganizmi), osnovne metode: sušenje, zamrzavanje, soljenje, kiseljenje. Tokom prezentacije učenici odgovaraju na pitanja i navode primjere iz svakodnevnog života.

Aktivnost 3 Učenici se dijele u grupe i rade kratke zadatke:

1. grupa: povezuje način konzerviranja sa odgovarajućom namirnicom (npr. zamrzavanje – meso),

2. grupa: prepoznaje koje su metode zdrave i pravilne ishrane, a koje nisu,

3. grupa: pravi kratki plakat ili tabelu o jednom načinu konzerviranja. Nastavnik prati rad, pomaže i usmjerava učenike.

Aktivnost 4 U završnom dijelu organizuje se kratki kviz znanja (usmeno ili pismeno), npr.: Šta je konzerviranje hrane? Nabroj dva načina konzerviranja? Zašto je važno pravilno čuvati hranu? Koja metoda koristi niske temperature? Kako soljenje utiče na hranu?

Aktivnost 5 Učenici odgovaraju, nastavnik zajedno s njima provjerava tačnost odgovora. Na kraju se izvodi zaključak o važnosti pravilnog čuvanja hrane za zdravlje.

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, računar, projektor i PowerPoint prezentacija, nastavna tabla i marker, papir ili karton, flomasteri i olovke za izradu plakata ili tabela, pripremljeni primjeri ili slike različitih načina konzerviranja hrane, kviz znanja (pitanja na papiru ili digitalni kviz).

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Serviranje hrane i ponašanje za vrijeme jela – Model tanjira

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici - objašnjavaju značaj pravilnog rasporeda namirnica za zdravu i uravnoteženu ishranu, pravilno raspoređuju različite vrste namirnica na modelu tanjira, razlikuju primjere pravilnog i nepravilnog serviranja hrane, primjenjuju osnovna pravila kulturnog ponašanja za vrijeme jela.

Međupredmetna povezanost: Biologija – povezivanje pravilne i zdrave ishrane sa osnovnim hranjivim materijama i njihovim značajem za rast, razvoj i očuvanje zdravlja organizma. Tjelesni i zdravstveni odgoj – razumijevanje važnosti uravnotežene ishrane i zdravih životnih navika za pravilno funkcionisanje organizma i fizičku aktivnost. Građansko obrazovanje – razvijanje kulture ponašanja za stolom, međusobnog poštovanja i primjene pravila pristojnog ponašanja tokom zajedničkog obroka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ogleda se kroz razvijanje kulture dijaloga, međusobnog poštovanja i nenasilne komunikacije, uvažavanje drugih i drugačijih, dijeljenje prostora i hrane te razvijanje empatije, odgovornosti i saradnje u svakodnevnim situacijama.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pozdravlja učenike, najavljuje temu časa i kroz kratki razgovor postavlja pitanja učenicima o pravilnom serviranju hrane i ponašanju za stolom. Učenici metodom razgovora iznose svoja iskustva, nakon čega nastavnik objašnjava pojam modela tanjira i njegov značaj za pravilnu i uravnoteženu ishranu. Učenici se upoznaju sa aktivnostima koje će raditi na času.

Aktivnost 2 Nakon uvodnog razgovora nastavnik uz pomoć prezentacije objašnjava model tanjira, osnovne grupe namirnica i njihov pravilan raspored u uravnoteženom obroku. Učenici prepoznaju namirnice koje pripadaju grupama voća, povrća, žitarica, mesa i mliječnih proizvoda, te razgovaraju o značaju raznovrsne ishrane za zdravlje. Kroz zajedničku analizu primjera učenici objašnjavaju koje namirnice treba da budu više zastupljene na tanjiru, a koje u manjim količinama. Nastavnik posebno naglašava osnovna pravila kulturnog i pravilnog ponašanja za vrijeme jela.

Aktivnost 3 Nakon objašnjenja modela tanjira, učenici prelaze na praktičnu aktivnost – izradu modela tanjira. Koriste unaprijed pripremljene materijale (plastelin, stiropor, papir i karton). Učenici oblikuju različite vrste hrane i raspoređuju ih na tanjiru prema pravilima modela tanjira. Nastavnik prati njihov rad, pomaže i daje dodatna objašnjenja.

Aktivnost 4 Učenici predstavljaju izrađene modele tanjira i objašnjavaju raspored odabranih namirnica u skladu sa pravilima uravnotežene ishrane. Kroz zajedničku analizu radova učenici prepoznaju pravilno raspoređene grupe hrane i izdvajaju primjere uravnoteženih obroka. Nastavnik usmjerava razgovor i naglašava značaj zdrave ishrane i kulturnog ponašanja za vrijeme obroka.

Aktivnost 5 Na kraju časa učenici zajedno analiziraju izrađene modele tanjira prema unaprijed dogovorenim kriterijima: pravilan raspored grupa namirnica, zastupljenost različitih vrsta hrane, uravnoteženost obroka i urednost serviranja. Kroz razgovor ponavljaju najvažnije pojmove vezane za model tanjira, pravilnu ishranu i kulturno ponašanje za stolom. Učenici izdvajaju primjere pravilno oblikovanih obroka i objašnjavaju zbog čega je važno pravilno kombinovati i servirati hranu u svakodnevnoj ishrani.

Potrebni resursi: udžbenik Kulture življenja za V razred i nastavne pripreme za nastavnu jedinicu Serviranje hrane i ponašanje za vrijeme jela – model tanjira, PowerPoint prezentacija, računar i projektor, nastavna tabla i marker, plastični tanjiri, plastelin, stiropor, papir, karton, makaze, ljepilo i bojice za izradu modela tanjira.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Uticaj stambenog prostora na zdravlje čovjeka

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici razumiju kako uslovi stanovanja utiču na fizičko i mentalno zdravlje, razvijaju svijest o važnosti zdravog i urednog životnog prostora, mogu objasniti šta podrazumijeva zdrav stambeni prostor, navode faktore koji utiču na zdravlje (čistoća, osvjetljenje, ventilacija, buka), prepoznaju pozitivne i negativne uslove stanovanja, opisuju kako higijena prostora utiče na zdravlje, predlažu načine za poboljšanje uslova u svom domu.

Međupredmetna povezanost: Biologija - kroz razumijevanje uticaja okoline na ljudsko zdravlje i životne uslove; Hemija - kroz upoznavanje sa štetnim i korisnim materijama u zraku (vlaga, prašina, zagađenje); Tehnička kultura - kroz uticaj klimatskih i prostornih uslova na stanovanje (geografija), kroz uređenje prostora i pravilno korištenje materijala.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ova nastavna jedinica povezana je sa mirovnom pedagogijom kroz razvijanje svijesti o važnosti sigurnog, zdravog i dostojanstvenog životnog prostora za sve ljude, poštovanja tuđih životnih uslova, razvijanje empatije prema osobama koje žive u lošijim uslovima i shvatanju značaja jednakih prava na zdravu okolinu, što doprinosi izgradnji mirnog i tolerantnog društva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik postavlja pitanja: „Kako izgleda vaš životni prostor? Šta mislite, da li prostor utiče na naše zdravlje?“ Učenici iznose svoja mišljenja, a nastavnik uvodi temu časa uz kratku diskusiju o važnosti zdravog okruženja.

Aktivnost 2 Kroz razgovor i prezentaciju nastavnik objašnjava ključne faktore zdravog stanovanja: čistoća, svjež zrak, osvjetljenje, buka i raspored prostora. Učenici navode primjere iz svog doma.

Aktivnost 3 Učenici se dijele u grupe. Svaka grupa dobija zadatak: „Dizajnirajte zdravu sobu“

Zadatak uključuje: nacrtati prostoriju (soba, kuhinja ili učionica), označiti šta je dobro (prozor, svjetlo, čistoća, biljke), označiti šta bi trebalo popraviti (npr. nedostatak svježeg zraka, nered)

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju svoje radove, svaka grupa daje kratko objašnjenje kako njihov prostor utiče na zdravlje. Ostali učenici postavljaju pitanja i komentarišu. Nastavnik usmjerava diskusiju na pravilne i zdrave navike.

Aktivnost 5 Zajednički se izvodi zaključak o važnosti zdravog životnog prostora. Učenici odgovaraju na pitanja: Šta mogu promijeniti u svom domu? Koji su najvažniji uslovi zdravog prostora?

Učenici imaju zadatak da kod kuće posmatraju svoj životni prostor (sobu ili dio stana) i: napišu 3 stvari koje su dobre za zdravlje (npr. čistoća, svjetlost, prozračnost), napišu 3 stvari koje bi mogli poboljšati i predlože bar dva konkretna rješenja (npr. češće provjetravanje, pospremanje, više svjetla).

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, računar, projektor i prezentacija, nastavna tabla i marker, papir, bojice, flomasteri, makaze i ljepilo za izradu crteža ili modela prostora, slike ili primjeri uređenih i neuređenih prostorija za analizu i diskusiju.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Tradicionalno kulinarstvo

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici upoznaju bogatstvo tradicionalne kuhinje Bosne i Hercegovine, razvijaju svijest o očuvanju kulturne baštine i stiču osnovna znanja o pripremi i značaju tradicionalnih jela, mogu objasniti pojam tradicionalnog kulinarstva, navode i prepoznaju poznata tradicionalna jela u BiH, razumiju značaj očuvanja kulinarske tradicije, razlikuju tradicionalnu i modernu ishranu, pokazuju interes za pripremu i očuvanje domaćih jela.

Međupredmetna povezanost: Historija - poznavanje porijekla tradicionalnih jela i uticaja različitih kultura; Geografija - povezanost jela sa određenim krajevima BiH i dostupnim namirnicama.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ogleda se kroz razvijanje poštovanja različitih kultura i običaja, učenje o tome da različita jela predstavljaju bogatstvo raznolikosti, te razvijaju toleranciju, zajedništvo i uvažavanje među ljudima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas počinje razgovorom kako bi se aktiviralo prethodno znanje učenika i zainteresovalo ih za temu. Nastavnik postavlja pitanja poput: „Koja tradicionalna jela iz BiH poznajete? Koja jela se najčešće pripremaju u vašoj porodici? Da li znate iz kog kraja potiču neka jela? Zašto je važno sačuvati tradicionalne recepte?“ Učenici iznose svoja iskustva i primjere iz svakodnevnog života.

Aktivnost 2 Nastavnik povezuje njihove odgovore sa temom časa i objašnjava da tradicionalna kuhinja predstavlja važan dio kulturne baštine Bosne i Hercegovine. Najavljuje tok časa i aktivnosti koje slijede (prezentacija, grupni rad i diskusija). Kroz PowerPoint prezentaciju detaljnije upoznaje učenike sa tradicionalnim jelima Bosne i Hercegovine, objašnjavajući njihovo porijeklo, sastojke i značaj. Navodi primjere poput: ćevapi, burek, pita (sirnica, zeljanica), dolma, sarma, begova čorba, baklava i tufahije.

Aktivnost 3 Nakon toga učenici se dijele u grupe, a svaka grupa dobija konkretan zadatak:

1. grupa: ćevapi i somun – porijeklo, sastojci, način serviranja,

2. grupa: burek i pite (sirnica, zeljanica) – vrste i razlike,

3. grupa: sarma i dolma – način pripreme i kada se jedu,

4. grupa: begova čorba – sastojci i značaj u tradicionalnoj kuhinji,

5. grupa: baklava i tufahije – tradicionalni deserti

Aktivnost 4 Nastavnik objašnjava šta je zadatak svake grupe: da ukratko predstavi jelo (ili jela), napiše osnovne informacije i, ako je moguće, nacrta ili opiše kako se servira.

Aktivnost 5 Nakon rada slijedi kratko izlaganje predstavnika grupa i zajednička diskusija, gdje učenici upoređuju jela i povezuju ih sa različitim krajevima BiH.

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, računar, projektor i PowerPoint prezentacija, nastavna tabla i marker, papir, flomasteri, slike tradicionalnih jela ili kartice sa nazivima jela, te eventualno primjeri recepata ili ilustracije za lakše razumijevanje.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Pravilan način kombinovanja namirnica

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike sa pravilnim načinom kombinovanja namirnica i značajem zdrave ishrane za očuvanje zdravlja. **Ishodi: Učenik** - prepoznaje osnovne grupe namirnica i navode njihove primjere, razlikuje namirnice prema njihovoj ulozi u ishrani, pravilno kombinuje namirnice pri planiranju zdravog obroka, objašnjava značaj uravnotežene ishrane za zdravlje i rast organizma, procjenjuje da li je obrok pravilno i zdravo kombinovan.

Međupredmetna povezanost: Tjelesni i zdravstveni odgoj - razumijevanje uticaja pravilne ishrane na zdravlje, energiju i fizičku aktivnost. Biologija - upoznavanje osnovnih hranjivih tvari i njihove uloge u rastu, razvoju i očuvanju zdravlja organizma. Hemija - razumijevanje sastava hrane i značaja pojedinih hranjivih sastojaka u svakodnevnoj ishrani.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz podsticanje odgovornog odnosa prema pravilnoj ishrani, zdravlju i svakodnevnim životnim navikama. Učenici prepoznaju da izbor hrane i zdrave navike doprinose dobrobiti pojedinca i zajednice, te razvoju kulture brige, poštovanja i odgovornosti prema sebi, drugima i okruženju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje kratkom motivacionom aktivnošću - razgovorom; nastavnik postavlja pitanja poput: „Šta ste danas doručkovali?“ i „Da li mislite da je vaš obrok bio zdrav?“ Učenici iznose svoje odgovore, nastavnik zapisuje na tabli. Time se aktivira prethodno znanje i stvara pozitivna radna atmosfera.

Aktivnost 2 Nakon uvoda slijedi kratka i jasna prezentacija o pravilnom kombinovanju namirnica. Nastavnik je osmislio zadatak za učenike, kako bi oni, radeći u grupi, analizirali sadržaj zdravog tanjira. Svaka grupa treba napisati po 3 namirnice iz jedne od osnovnih grupa namirnica (proteini, ugljikohidrati, masti, vitamini i minerali). Tokom grupnog rada nastavnik naglašava zašto je važno unositi raznovrsnu hranu. Uz pomoć ilustracija „zdravog tanjira“, svaka grupa predlaže po jednu napisanu namirnicu kako bi zajedno napravili uravnotežen obrok. Na kraju uvodnog dijela časa nastavnik postavlja pitanja o pravilnom kombinovanju namirnica, kako bi provjerio razumijevanje i podstakao učenike na razmišljanje.

Aktivnost 3 U glavnom dijelu časa organizuje se grupni rad. Učenici se dijele u manje grupe i dobijaju kartice sa nazivima i slikama različitih namirnica (meso, jaja, mlijeko, žitarice, jabuka, mrkva...). Njihov zadatak je da sastave primjer pravilno kombinovanog obroka (doručak, ručak ili večeru) i objasne zašto su izabrali određene namirnice. Svaka grupa prezentuje svoj „zdravi tanjir“, a ostali učenici mogu postavljati pitanja ili davati prijedloge. Na taj način razvija se saradnja, komunikacija i kritičko mišljenje.

Aktivnost 4 U završnom dijelu časa planiran je kratak pismeni test znanja. Test se sastoji od kombinacije zadataka: zaokruživanje tačnih odgovora, povezivanje pojmova, dopunjavanje rečenica i jedan kratki zadatak u kojem učenici trebaju osmisliti vlastiti zdravi obrok. Pitanja su prilagođena uzrastu i zasnovana na sadržaju obrađenom tokom časa. Cilj testa nije samo ocjenjivanje, već i provjera razumijevanja i podsticanje učenika da primijene naučeno znanje.

Aktivnost 5 Na samom kraju časa nastavnik, zajedno sa učenicima, sumira najvažnije poruke: važnost raznovrsne ishrane, pravilnog kombinovanja namirnica i brige o vlastitom zdravlju. Učenici iznose po jednu novu informaciju koju su naučili. Čas se završava pozitivnom porukom da male promjene u svakodnevnoj ishrani mogu imati veliki uticaj na zdravlje pojedinca, ali u konačnici i društvene zajednice.

Potrebni resursi: udžbenik Kulture življenja za V razred i nastavne pripreme, PowerPoint prezentacija, računar i projektor, tabla i kreda, pismeni zadatak za učenike, pribor za pisanje i materijal za pravljenje namirnica, plastični ili papirni tanjiri.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Narodne nošnje BiH

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici upoznaju raznovrsnost narodnih nošnji Bosne i Hercegovine i razvijaju svijest o njihovom kulturnom i historijskom značaju, prepoznaju osnovne karakteristike narodnih nošnji iz različitih krajeva BiH, mogu opisati dijelove narodne nošnje (muške i ženske), povezuju nošnje sa tradicijom i načinom života ljudi, razvijaju poštovanje prema kulturnoj baštini, razlikuju sličnosti i razlike između nošnji iz različitih regija.

Međupredmetna povezanost: Historija - poznavanje porijekla i razvoja narodnih nošnji; Geografija - povezivanje nošnji sa različitim regijama BiH; Likovna kultura - boje, ukrasi, vez i dizajn nošnji.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Nastavna jedinica povezana je sa mirovnom pedagogijom kroz razvijanje poštovanja prema različitim kulturama i tradicijama u Bosni i Hercegovini. Učenici uče da narodne nošnje predstavljaju bogatstvo različitosti, te razvijaju toleranciju, uvažavanje i osjećaj zajedništva među ljudima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik pokazuje slike narodnih nošnji iz različitih krajeva BiH i postavlja pitanja: „Da li ste nekada vidjeli narodnu nošnju? Po čemu su posebne?“ Učenici iznose mišljenja i uvodi se tema časa.

Aktivnost 2 Kroz kratku prezentaciju nastavnik objašnjava šta su narodne nošnje, od kojih dijelova se sastoje i kako se razlikuju po regijama (boje, vez, ukrasi).

Aktivnost 3 Učenici rade u grupama. Svaka grupa dobija zadatak da: nacrta narodnu nošnju svog naroda ili sastavi model nošnje od papira (bojenje, lijepljenje, ukrašavanje). Dodatna kreativnost: svaka grupa treba da „osmisliti“ kratku priču – ko nosi tu nošnju, iz kojeg kraja dolazi i kada se nosi.

Aktivnost 4 Grupe predstavljaju svoje nošnje i objašnjavaju njihove karakteristike. Čitaju napisane radove. Ostali učenici postavljaju pitanja i upoređuju radove.

Aktivnost 5 Nastavnik zajedno sa učenicima izvodi zaključak o značaju narodnih nošnji kao dijela kulturne baštine i postavlja kratka pitanja za ponavljanje.

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, računar, projektor i prezentacija sa slikama narodnih nošnji, nastavna tabla i marker, papir, bojice, flomasteri, makaze, ljepilo, šabloni ili slike nošnji za inspiraciju.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Materijali za izradu odjeće

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici upoznaju različite materijale za izradu odjeće i razvijaju svijest o njihovim svojstvima, upotrebi i značaju u svakodnevnom životu, razlikuju prirodne i vještačke materijale (pamuk, vuna, svila, sintetika), navode osnovna svojstva materijala (mekoća, čvrstoća, prozračnost), povezuju materijale sa vrstama odjeće i namjenom, razvijaju svijest o pravilnom izboru materijala za različite uslove, pokazuju interes za očuvanje i pravilno održavanje odjeće.

Međupredmetna povezanost: Priroda i društvo - biljno i životinjsko porijeklo materijala; Hemija - upoznavanje sastava i svojstava materijala (hemija).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ogleda se kroz razvijanje svijesti o odgovornoj potrošnji i poštivanju rada ljudi koji proizvode odjeću, kroz važnost održivosti, solidarnosti i uvažavanja različitih kultura i načina odijevanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nastavnik započinje čas razgovorom i pokazuje različite komade odjeće (ili slike). Postavlja pitanja: „Od čega je napravljena vaša majica? Da li znate razliku između pamuka i sintetike?“ Učenici iznose odgovore, a nastavnik uvodi temu.

Aktivnost 2 Nastavnik kroz kratku prezentaciju objašnjava vrste materijala (pamuk, vuna, svila, sintetika) i njihova svojstva. Učenici posmatraju komade odjeće ili slike i odgovaraju na pitanja o materijalima od kojih su napravljeni.

Aktivnost 3 Učenici rade u parovima ili manjim grupama. Svaka grupa dobija uzorke materijala ili kartice sa nazivima (pamuk, vuna, svila, sintetika) i prepoznaju materijale, opisuju ih i povezuju sa vrstom odjeće. Zadatak: prepoznati materijal, opisati kako izgleda (mekan, gladak, topao…), povezati ga sa vrstom odjeće (npr. vuna – džemper).

Aktivnost 4 Svaka grupa predstavlja svoj rad i objašnjava zaključke. Nastavnik prati izlaganja, pomaže, usmjerava i navodi učenike da što bolje predstave materijal koji su dobili u zadatku.

Aktivnost 5 Kratka pitanja i razgovor o naučenom, uz zajednički zaključak o važnosti pravilnog izbora materijala.

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, uzorci različitih materijala (pamuk, vuna, svila, sintetika), računar i projektor za prezentaciju, nastavna tabla i marker, kao i radni listovi ili slike materijala za lakše prepoznavanje i upoređivanje.

Emir Vehabović

Predmet/Razred: Kultura življenja / V razred

Naziv nastavne jedinice: Izrada piramide pravilne ishrane

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici mogu objasniti šta predstavlja piramida pravilne ishrane, prepoznaju i mogu nabrojati osnovne grupe namirnica u piramidi, pravilno raspoređuju namirnice u piramidi ishrane, razumiju značaj pravilne i uravnotežene ishrane za zdravlje, razvijaju zdrave prehrambene navike kroz praktičnu izradu piramide ishrane.

Međupredmetna povezanost: Biologija - učenje o hranjivim materijama i njihovom značaju za zdravlje; Tjelesni i zdravstveni odgoj - razvijanje zdravih prehrambenih navika; Likovna kultura - kreativna izrada piramide pravilne ishrane od različitih materijala.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje svijesti o brizi za vlastito zdravlje i odgovornosti prema sebi i drugima. Učenici uče o važnosti pravilne ishrane, saradnji u radu i međusobnom poštovanju, čime razvijaju pozitivne vrijednosti, toleranciju i kulturu zajedničkog života.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nakon pozdrava, nastavnik najavljuje temu časa: „Izrada piramide pravilne ishrane". Na početku slijedi nekoliko motivacionih pitanja kako bi se aktiviralo prethodno znanje učenika:

„Šta znači pravilna ishrana? Koje namirnice jedemo svaki dan? Da li znate šta je piramida pravilne ishrane?"

Aktivnost 2 Nakon kratkog razgovora nastavnik objašnjava da piramida pravilne ishrane prikazuje koje namirnice treba jesti češće, a koje rjeđe kako bismo bili zdravi. Zatim učenicima prikazuje PowerPoint prezentaciju sa slikama piramide pravilne ishrane. Kroz prezentaciju objašnjava glavne grupe namirnica: žitarice, voće i povrće, mliječne proizvode, meso i proteine, te masnoće i slatkiše. Učenici posmatraju slike i komentarišu koje namirnice najčešće jedu.

Aktivnost 3 Nastavnik nastavlja sa prezentacijom i detaljnije objašnjava raspored namirnica u piramidi: koje se nalaze na dnu (namirnice koje treba jesti najčešće) i koje na vrhu (namirnice koje treba jesti u manjim količinama). Tokom objašnjenja učenici odgovaraju na kratka pitanja i daju primjere iz svakodnevne ishrane. Nakon toga učenici se dijele u manje grupe i dobijaju kratke zadatke: Prva grupa dobija slike različitih namirnica (riba, jabuka, kupus, čokolada, pšenica..) i ima zadatak da ih razvrsta u odgovarajuće grupe (voće, povrće, žitarice, proteini, mliječni proizvodi). Druga grupa dobija zadatak da izdvoji namirnice koje treba jesti svakodnevno, a koje rjeđe. Treća grupa pravi model piramide pravilne ishrane od papira, kartona ili drugih pripremljenih materijala i raspoređuje slike namirnica na odgovarajuće mjesto u piramidi.

Aktivnost 4 Tokom rada nastavnik obilazi grupe, pomaže učenicima i usmjeravam ih u rješavanju zadataka. Učenici sarađuju, razmjenjuju ideje i razvijaju timski rad.

Aktivnost 5 Na kraju časa svaka grupa predstavlja svoj rad i objašnjava kako su rasporedili namirnice u piramidi. Nastavnik zajedno sa učenicima komentariše radove i naglašava važnost zdrave i uravnotežene ishrane. Čas se završava kratkim ponavljanjem najvažnijih pojmova o piramidi pravilne ishrane i razgovorom o tome kako učenici mogu primijeniti naučeno u svakodnevnom životu.

Potrebni resursi: udžbenik i nastavne pripreme, računar, projektor i PowerPoint prezentacija, nastavna tabla i marker, papir ili karton, slike namirnica, makaze, ljepilo, bojice ili flomasteri za izradu piramide pravilne ishrane i grupne zadatke.

Predmetna nastava
Građansko obrazovanje

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Prikupljanje materijala za izradu projekta Građanin (Zagađenost zraka u Kantonu Sarajevo)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će kroz timski rad prikupiti dokumentaciju za prva četiri koraka projekta o zagađenju zraka. Ishodi: istražuju ekološke zakone u BiH i evaluiraju pravni okvir u Kantonu Sarajevo te predlažu poboljšanja, analiziraju statističke podatke o PM česticama, kreiraju akcioni plan za poboljšanje kvalitete zraka, kritički vrednuju izvore informacija, a predstavnici grupa koordiniraju zadatke unutar grupe radi postizanja zajedničkog rješenja.

Međupredmetna povezanost: Biologija i Informatika – analiza uticaja smoga na zdravlje i digitalna obrada podataka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Rad na ekološkoj temi podstiče dimenziju odgovornosti prema zajednici. Kroz kooperativno učenje i uvažavanje različitih prijedloga rješenja, učenici grade kulturu dijaloga i zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Formiranje grupa i izbor vođa: nastavnik objašnjava važnost teme i motiviše učenike za timski rad. Grupe (4) formiraju se transparentno prema dnevniku, po principu jednakih šansi, a vođe grupa biraju sami učenici na osnovu povjerenja. Vođe koordiniraju prikupljanje materijala, a nastavnik ističe njihovu odgovornost za organizaciju i kvalitet rada.

Aktivnost 2 Prikupljanje dokumentacije kroz četiri koraka: Korak 1 (Objašnjenje problema) – grupe definišu razloge odabira teme i prikupljaju fotografije i statističke podatke o zagađenju uz navođenje izvora (npr. Eko Akcija), u dogovorenom roku. Korak 2 (Alternativne mjere) – učenici istražuju „Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka u KS", analiziraju njegove prednosti i nedostatke i prikupljaju ilustrativne fotografije (rok 7 dana). Korak 3 (Politika razreda) – treća grupa predlaže mjere za smanjenje zagađenja i kreira anketni list od 5 pitanja o navikama grijanja i prijevoza, dok ostale grupe rade na svojim zadacima; rezultati ankete obrađuju se kroz 3–5 statističkih krugova. Korak 4 (Plan akcije) – učenici dokumentuju poduzete korake (anketiranje, dopisi nadležnim institucijama, mišljenja NVO sektora) i pripremaju vizualno poređenje posljedica i rješenja za izložbeni dio portfolija.

Domaća zadaća: članovi šalju materijale vođi grupe koji priprema finalni dokument; vođa izvještava nastavnika o doprinosu svakog člana radi ocjenjivanja, prema unaprijed poznatoj skali vrednovanja (npr. 13–15 obrađenih fotografija donosi ocjenu 5).

Potrebni resursi: Pristup internetu za portale (Eko Akcija, Vlada KS), Zakon o zaštiti zraka, digitalni uređaji za fotografisanje i anketiranje, materijal za izradu portfolija (Word, slike, grafikoni), anketni listići.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Kako građani mogu učestvovati? (Oblici i načini učešća u vlasti)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će definisati pojmove građanina, stranca i državljanstva te razumjeti ulogu Ustava kao krovnog zakona države. Ishodi: identifikuju načine sticanja državljanstva BiH i razlikuju stabilne od nestabilnih ustava.

Međupredmetna povezanost: Historija i Geografija – razvoj ustavnosti i administrativno-pravno uređenje države BiH.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz dimenziju aktivne participacije učenici uče da je mirno izražavanje nezadovoljstva (marševi, bojkoti, peticije) legitiman alat za društvene promjene i prevenciju sukoba.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna diskusija o ustavnosti i državljanstvu: razgovor o historijskim sistemima u BiH, uvođenje pojma Ustava kao najvišeg pravnog akta, razlikovanje pisanih (većina demokratija) i nepisanih ustava (V. Britanija) te stabilnih (SAD) i nestabilnih (BiH) ustava; potom objašnjenje pojma državljanstva i načina njegovog sticanja u BiH (rođenjem, roditeljima ili boravkom).

Aktivnost 2 Grupna analiza oblika učešća: učenici u ranije formiranim timovima analiziraju oblike učešća građana (izbori, kampanje, intervjui, interesne grupe, demonstracije); simulacija uslova za glasanje u BiH; klasifikacija metoda učešća od jednostavnijih (bedž, naljepnica) do kompleksnijih (javne funkcije, zalaganje za zakone), uz poseban osvrt na pisanje pisama predstavnicima vlasti i potpisivanje peticija kao direktne metode uticaja.

Aktivnost 3 Razgovor o nenasilnom protestu: diskusija o demonstracijama, marševima i bojkotima kao oblicima protesta koji, da bi doprinijeli kulturi mira u demokratskom društvu, moraju ostati nenasilni.

Aktivnost 4 Sistematizacija i evaluacija: učenici utvrđuju razliku Građanin naspram Stranac, a vođe grupa bilježe doprinos članova u diskusiji o načinima učešća u vlasti. Nastavnik dijeli nastavni listić „Kako građani mogu učestvovati?“ sa tri zadatka (ustav i državljanstvo, analiza načina učešća, primjena mirovne pedagogije na primjeru mirnog protesta) za formativnu provjeru znanja.

Potrebni resursi: Udžbenik za 7. razred (str. 113), Ustav BiH (kopija ili izvod), primjeri peticija, bedževi/naljepnice, pristup internetu za istraživanje zakona, materijali za portfolio projekta „Građanin“ (slike demonstracija, primjeri pisama predstavnicima vlasti na lokalnom nivou), nastavni listić „Kako građani mogu učestvovati?“.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Kako treba birati ljude na poziciju autoriteta?

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će analizirati kriterije za izbor lidera (stručnost, integritet, legitimitet) i uočiti razliku između demokratskog izbora i nepotizma. Ishodi: razvijena sposobnost kritičkog vrednovanja autoriteta; učenici identifikuju manipulaciju i populizam te argumentuju važnost meritokratije, a kroz simulaciju razvijaju vještine donošenja odluka i prepoznavanja lične odgovornosti birača u društvu.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/hrvatski/srpski jezik i književnost i Demokratija – razvoj argumentovanog govora, kritičkog čitanja medijskih poruka i dekonstrukcije političkog populizma kroz analizu predizbornih obećanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu autoriteta učenici uče da istinski lideri moć crpe iz izgradnje povjerenja, nenasilne komunikacije i medijacije, a ne iz sile, prinude, zastrašivanja ili diskriminacije.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna simulacija i najava teme: nastavnik postavlja provokativno pitanje o izboru kapitena školskog tima ili predsjednika razreda (najpopularnija osoba naspram one koja najbolje poznaje pravila), kako bi učenici zaključili da autoritet donosi odgovornost, a ne privilegije, čime se najavljuje tema standarda i meritokratije pri izboru onih koji nas vode.

Aktivnost 2 Obrada i grupni rad: interaktivno predavanje o tri stuba selekcije (Stručnost, Karakter, Legitimitet). Kroz kritičko pitanje o strukturnom nasilju koje stvara odsustvo meritokratije (nepotizam, favoritizam), učenici u 4 nasumično formirane grupe analiziraju „profil idealnog vođe“ koji sukobe rješava dijalogom, a ne pozicijom moći; vođe grupa brinu da svi članovi ravnopravno učestvuju u kreiranju rješenja.

Aktivnost 3 Praktični rad „Idealni gradonačelnik“: učenici u parovima definišu konkursne uslove za idealnog gradonačelnika (npr. Grada Sarajeva) – tačno 3 stručne kompetencije i 3 moralne osobine povezane s mirovnim vrijednostima (npr. empatija, transparentnost, tolerancija) – i prezentuju ideje razredu, obrazlažući zašto su te osobine ključne za stabilnost i prosperitet lokalne zajednice.

Aktivnost 4 Osvrt na naučeno i evaluacija: završna refleksija o tome kako lični izbor danas utiče na društvo sutra, s naglaskom na značaj učešća u odlučivanju (Vijeće učenika, kasnije i državni nivo). Nastavnik dijeli nastavni listić „Konkurs za lidera“ za brzu formativnu provjeru znanja. Domaći rad: 1) intervju s punoljetnom osobom iz okruženja o tome šta joj je najvažnije kod lidera/političara za kojeg glasa, uz poređenje odgovora s kriterijima Stručnost/Karakter/Legitimitet; 2) izrada predizbornog plakata za „Predsjednika razreda“ bez imena ili slike kandidata, s isključivo 3 ključne vještine/kompetencije i 3 moralne/mirovne osobine.

Potrebni resursi: Nastavni listić „Konkurs za lidera“, markeri, ploča/pametna tabla, izvodi iz Kurikuluma KS, priručnik iz Mirovne pedagogije (dimenzija: Odgovorno građanstvo i nenasilno rješavanje konflikata), shematski prikaz procedura demokratskih izbora u BiH.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Proceduralna Pravda

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će definisati proceduralnu pravdu, zakonski proces i povelju prava te objasniti ciljeve pravednog donošenja odluka. Ishodi: sposobnost analiziranja uloge trodiobe vlasti i nivoa vlasti u BiH u zaštiti ljudskog dostojanstva; razvijaju kritičko mišljenje kroz prepoznavanje pravičnih procedura i mehanizama kontrole moći te argumentuju važnost poštovanja pravila radi zaštite privatnosti, slobode i općeg dobra.

Međupredmetna povezanost: Bosanski/hrvatski/srpski jezik i književnost i Informatika – razvoj kulture dijaloga, preciznog izražavanja i digitalne analize strukture vlasti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz razumijevanje proceduralne pravde učenici usvajaju principe jednakosti pred zakonom, čime se prevenira institucionalno nasilje, gradi povjerenje u sistem i podstiče nenasilno rješavanje konflikata.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Refleksija o pravilima i ljudskom dostojanstvu: nastavnik pokreće razgovor pitanjem o nepravednom optuživanju bez mogućnosti odbrane ili provjere dokaza, uvodeći pojam proceduralne pravde – pravednosti načina skupljanja informacija i donošenja odluka – i najavljujući ključne pojmove (zakonski proces, povelja prava).

Aktivnost 2 Interaktivna obrada i ustavni okvir: nastavnik objašnjava tri cilja proceduralne pravde (povećanje šansi za otkrivanje istine, pravedno korištenje informacija, zaštita osnovnih vrijednosti – privatnost, sloboda, distributivna pravda) i trodiobu vlasti (zakonodavna, izvršna, sudska) kao temelj mira i stabilnosti. Potom mapira četiri nivoa vlasti u BiH (državni, entitetski – Federacija BiH s 10 kantona i Republika Srpska – i Brčko Distrikt, kantonalni, općinski); učenici u parovima/malim grupama analiziraju zašto poštovanje procedura na svakom nivou gradi povjerenje građana i kako njihovo kršenje stvara osjećaj nepravde.

Aktivnost 3 Praktična primjena – analiza slučajeva: učenici otvaraju udžbenik na stranama 70–71 i u grupama diskutuju o ponuđenim situacijama, fokusirajući se na to da li su informacije prikupljene na pravedan način i da li su zaštićena prava pojedinaca.

Aktivnost 4 Osvrt na naučeno i evaluacija: rekapitulacija da su pravične procedure brana protiv samovolje pojedinaca na vlasti. Nastavnik dijeli nastavni listić „Proceduralna pravda u praksi" za formativnu samoprocjenu i daje upute za domaći rad. Domaći rad: 1) odgovori na pitanja uz četiri situacije iz udžbenika (str. 70–71), uz obrazloženje da li je proceduralna pravda ispoštovana; 2) obrazloženi odgovori (3–4 rečenice) na pitanja „Šta vi mislite?" (kraj str. 71), povezujući donošenje pravednih odluka s očuvanjem mira i ljudskog dostojanstva u školi i kantonu. Rok za izradu: do sljedećeg časa.

Potrebni resursi: Udžbenik Građanskog obrazovanja (str. 70–71), nastavni listić „Proceduralna pravda u praksi", shematski prikaz trodiobe vlasti i nivoa vlasti u BiH, tabla/pametna tabla.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Šta je odgovornost? (Izvori, nagrade i kazne)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će razumjeti pojam odgovornosti i njenu ulogu u svakodnevnom životu pojedinca i zajednice. Ishodi: učenik definiše pojam odgovornosti i identifikuje njene izvore te razumije vezu između odgovornog ponašanja i funkcionisanja društva.

Međupredmetna povezanost: Etika/Vjeronauka i Psihologija – povezivanje ličnog morala i društvenih normi s razvojem samodiscipline.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Restorativna pravda: razumijevanje da kazna nije samo „odmazda", već prilika da se ispravi šteta nanesena drugome. Empatija: razmatranje kako naša (ne)odgovornost utiče na osjećaj sigurnosti i mira kod komšija i sugrađana. Samodisciplina: unutrašnji motiv za mirno rješavanje problema bez potrebe za spoljašnjom prisilom.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Stablo odgovornosti" (izvori i činioci): učenici u parovima kreiraju stablo odgovornosti – korijenje predstavlja izvore odgovornosti (Zakon, Moral, Obećanje, Dužnost, Uloga), a grane različite situacije (kuća, škola, ulica) – uz poseban fokus na izvore „Moral" i „Obećanje" (diskusija: zašto bismo bili odgovorni i bez vanjske kazne). Učenici u parovima upisuju po jedan primjer odgovornosti iz porodice i škole (npr. „Čuvanje mlađeg brata" – izvor: Uloga/Porodica).

Aktivnost 2 „Vaga posljedica" (nagrada naspram kazne): analiza tri novinska isječka ili situacije (npr. vraćen izgubljeni novčanik, vožnja kroz crveno svjetlo, pomoć u čišćenju školskog dvorišta). Za svaku situaciju učenici određuju izvor odgovornosti, nagradu/kaznu i ko je još osjetio posljedice, uz naglasak na društvenu nagradu (ponos, povjerenje zajednice, miran san) umjesto isključivo na kaznu. Diskusija o tome kako neodgovornost (npr. bacanje smeća u rijeke Miljacku, Drinu, Savu) stvara konflikt u zajednici. Domaći rad: 1) tabela s tri kolone (Kuća/Škola/Zajednica) s primjerom odgovornosti, njenim izvorom i potencijalnom nagradom za svaku kolonu; 2) primjena šest pitanja iz udžbenika na jedan lični primjer odgovornosti (npr. pospremanje sobe, briga o kućnom ljubimcu); učenici koji rade online šalju fotografije svojih tabela i isječaka putem platforme.

Potrebni resursi: Ploča/tabla za crtanje stabla odgovornosti, novinski isječci ili opisi situacija za analizu, sveska za domaći rad, pristup online platformi za predaju radova.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Izrada razrednog portfolija i priprema prezentacije (Zagađenost zraka u Kantonu Sarajevo)

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz timski rad i jasno definisane uloge učenici primjenjuju znanja iz obrade fotografija i online izdavaštva u realnom problemskom zadatku. Ishodi: kreiraju i predlažu vizuelno rješenje uz poštivanje zadanih kriterija i rokova te razvijaju odgovornost i saradnju u digitalnom okruženju.

Međupredmetna povezanost: Informatika i Jezik – digitalna obrada materijala i vještina javnog nastupa i govora.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz kooperativni rad u grupama učenici razvijaju odgovornost i uvažavanje; zajedničko rješavanje lokalnog ekološkog problema gradi osjećaj pripadnosti i nenasilne saradnje u timu.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvod i organizacija (10 min): formiranje 4 grupe prema brojevima u dnevniku – 1–5 (Objašnjenje problema), 5–10 (Alternativne mjere), 10–15 (Politika razreda), 15–21 (Plan akcije). Svaka grupa bira predstavnika koji koordinira rad i komunicira s nastavnikom; grupe formirane na početku izrade projekta ostaju iste do njegovog završetka.

Aktivnost 2 Analiza i pakovanje materijala: članovi analiziraju donesene materijale (tekstove, slike o smogu, izvore poput „Avaza“) i svaki šalje vođi tima po jednu sliku, tekst i izvor. Predstavnici počinju pakovanje materijala u Word dokument ili slajd, navodeći naziv koraka i izvore. Realizacija nastavne jedinice predviđena je kroz ove dvije aktivnosti u okviru 45 minuta.

Aktivnost 3 Priprema usmene prezentacije: priprema govora u ukupnom trajanju od 16 minuta (4 minute po koraku); svaka grupa priprema 2 učenika za prezentaciju i piše nacrt koji prati plakat (naslov koraka, uloga slika i dijagrama o zagađenju zraka, ključna poruka tima).

Aktivnost 4 Osvrt na naučeno i evaluacija: izrada izjave o svrsi izbora teme (šesti korak – šta je istraženo i zašto je zagađenje zraka u Kantonu Sarajevo prioritet). Vođa grupe dostavlja nastavniku izvještaj o zalaganju svakog člana, što direktno utiče na formativno vrednovanje svakog učenika pojedinačno, prema unaprijed poznatoj skali vrijednosti.

Potrebni resursi: Učenički materijali o zagađenju (tekstovi, slike), digitalni uređaji za izradu Word dokumenta, plakat, upute za usmenu prezentaciju (16 min), izvori informacija (dnevna štampa – Avaz, Oslobođenje; web portali; Zakon o zaštiti zraka Kantona Sarajevo).

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Zašto se razlikuju ponašanja ljudi kada se radi o privatnosti?

Ciljevi i ishodi učenja: Glavni cilj: razumijevanje privatnosti kao osnovnog ljudskog prava i razvoj vještina uvažavanja tuđih granica radi sigurnog i mirnog razrednog okruženja. Ishodi: učenik definiše tri oblika privatnosti i njihov značaj za lični mir; analizira kako povreda privatnosti dovodi do sukoba (npr. cyberbullying); pokazuje spremnost da poštuje granice vršnjaka. Indikator: samostalno navodi faktore razlika u privatnosti i učestvuje u simulaciji mirnog rješavanja spora.

Međupredmetna povezanost: Informatika – digitalna privatnost i odgovorno dijeljenje sadržaja na mrežama.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas razvija unutrašnji mir (poštovanje granica), odnosni mir (povjerenje, empatija) i digitalni mir (odgovorno dijeljenje), učeći da moja sloboda završava tamo gdje počinje tvoja granica.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 „Krug povjerenja“: Učenici u krugu odgovaraju na pitanje „Kako se osjećaš kada neko kuca na tvoja vrata prije ulaska?“ Kroz razmjenu mišljenja shvataju da je privatnost važna, ali da postoje granice do kojih se ona može tražiti. Poveznica s mirom: kucanje na vrata je simbolički čin priznavanja postojanja „drugog“ i njegovog prava na mir.

Aktivnost 2 Obrada teksta „Marvin Veličanstveni“: Učenici čitaju tekst kroz koji se obrađuju pojmovi privatnosti posmatranja, informacija i ponašanja, te propituju da li je ispravno ugrožavati privatnost članova porodice i vršnjaka. Diskusija: zašto Marvin krije svoje ponašanje – da li je u sukobu sa sobom ili s društvom?

Aktivnost 3 Rad u grupama „Različitost“: Metodom brojanja 1–4 razred se dijeli u 4 grupe, od kojih svaka dobija po jedan faktor razlika u privatnosti (Porodica, Profesija, Kultura, Individualne razlike). Zadatak: objasniti kako razumijevanje da „nismo svi isti“ u pogledu privatnosti pomaže u izbjegavanju svađa u školi. Svaka grupa bira predstavnika koji iznosi zaključak pred razredom.

Aktivnost 4 Evaluacija, refleksija i domaći rad: Mirovna poruka „Moja privatnost završava tamo gdje počinje tvoja, ali tvoj mir ovisi o mom poštovanju tvoje granice.“ Naglašava se da su lične granice svakog pojedinca različite i da ih treba poštovati. Domaći rad: 1) Intervju „Generacijski mir“ – učenik intervjuiše roditelja/susjeda o tome da li im je nekad nedostatak privatnosti izazvao sukob i kako je riješen. 2) Strip o digitalnom miru – glavni lik mirnim putem (dijalogom) rješava situaciju hakovanog profila ili objavljene privatne fotografije.

Aktivnost 5 Nastavni list „Moje granice – tvoj mir“ (prilog): 1) Spajanje situacije, osjećaja i mirovne akcije (npr. neko uzme telefon bez pitanja → nesigurnost → objasniti povredu privatnosti; drug otkrije tajnu → ljutnja → razgovor u četiri oka; roditelji ulaze u sobu → izdaja → dogovor o pravilu privatnosti). 2) Kreativni zadatak „Zid privatnosti“ – unutra tri stvari koje učenik želi zadržati za sebe, spolja način na koji želi da to drugi poštuju.

Aktivnost 6 Praćenje i vrednovanje: Nastavnik prati koristi li učenik termine „poštovanje“ i „granica“; ako izrazi stav da „ko nema šta kriti ne treba privatnost“, nježno ga usmjerava ka konceptu ljudskog dostojanstva kao temelja mira. Formativno-sumativna rubrika portfolija ocjenjuje razumijevanje pojmova, kritičko razmišljanje, primjenu mirovne pedagogije i kvalitet domaćeg rada (intervju, strip), uz samoevaluaciju i vršnjačku evaluaciju („dvije zvijezde i želja“).

Potrebni resursi: Udžbenik (tekst „Marvin Veličanstveni“), nastavni list „Moje granice – tvoj mir“, papir i flomasteri za crtanje „Zida privatnosti“, kartice/brojevi za podjelu u 4 grupe, rubrika za ocjenjivanje portfolija.

Mirsad Cvrk

Predmet/Razred: Građansko obrazovanje / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Projekt građanin – Moć promjene počinje izborom (Izbor problema i uloga mirovne pedagogije)

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će analizirati probleme u zajednici i demokratskim putem odabrati najprioritetniji problem za izradu projekta. Ishodi: učenik analizira probleme u zajednici i bira najprioritetniji koristeći demokratske procedure.

Međupredmetna povezanost: Geografija i Biologija – mapiranje lokacija u zajednici i uticaj zagađenja na zdravlje.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Solidarnost: biranje teme koja pomaže najugroženijima (npr. djeci s poteškoćama ili starijima pogođenim zagađenjem). Nenasilna komunikacija: aktivno slušanje tokom rasprave o temama. Odgovornost: razumijevanje da smo svi dio rješenja, a ne samo kritičari.

Detaljan opis realizacije

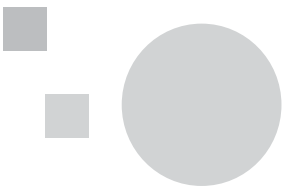
Aktivnost 1 Mapiranje „Srca zajednice" (otkrivanje problema): učenici u grupama crtaju mapu Sarajeva i označavaju mjesta gdje se osjećaju nesigurno ili gdje je zrak najlošiji, raspravljajući kako „nevidljivi neprijatelj" poput smoga utiče na raspoloženje i odnose među ljudima. Za svaku predloženu temu učenici iznose argumente zašto bi je trebalo prihvatiti; nakon rasprave razred bira 3 teme koje ih najviše interesuju i odlučuje se za jednu (npr. zagađenost zraka u Kantonu Sarajevo).

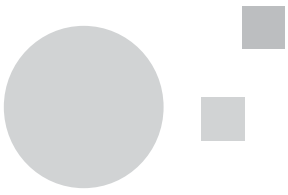
Aktivnost 2 Test „Javne pravde" (analiza zakona/mjera): učenici analiziraju postojeće stanje zagađenosti zraka u Kantonu Sarajevo i provjeravaju da li se „Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka u KS zaista provodi u svakodnevnom životu, uočavajući nedostatke (npr. besplatan prijevoz je uveden, ali nema dovoljno trolejbusa). Grupe brane svoje predložene teme (npr. saobraćajna kultura naspram zagađenosti), a razred na kraju pronalazi temu koja objedinjuje oba problema (npr. „Ekološki saobraćaj za zdravije Sarajevo"), uz naglasak da pobjeda jedne ideje ne smije značiti poraz druge.

Potrebni resursi: Karta/plan grada Sarajeva, materijal za crtanje, pristup internetu za provjeru „Plana interventnih mjera", bilješke s prethodnih časova o zagađenju zraka u Kantonu Sarajevo.

Predmetna nastava
Islamska vjeronauka

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Rješavanje sukoba

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je osposobiti učenike da prepoznaju sukob ne samo kao problem, već kao priliku za transformaciju odnosa, analizirajući njegove duboke uzroke i posljedice putem tehnike „Drvo problema", uz istovremeno razvijanje empatije i vještina miroljubive komunikacije radi postizanja pozitivnog mira u učionici. Učenik analizira uzroke i posljedice sukoba, učenik objašnjava razliku između potreba i strahova u sukobu, učenik predlaže konstruktivna rješenja za konkretnu konfliktnu situaciju uvažavajući pravila miroljubive komunikacije.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - razvoj empatičnog rječnika i prebacivanje iz „napadnog" u „opisni" stil govora; Biologija - razumijevanje da su odnosi u razredu poput ekosistema – povreda jednog dijela (sukob) utiče na cijelu zajednicu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza s mirovnom pedagogijom ogleda se u transformaciji učenika iz onih koji pasivno posmatraju problem u aktivne aktere pozitivnog mira koji, istražujući nevidljivo korijenje sukoba i uvažavajući duboke potrebe i strahove drugoga, grade trajne mostove razumijevanja i plemenitog zajedništva.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Suočavanje sa situacijom. Scenario: Nastavnik čita situaciju: „Za vrijeme odmora, tvoj drug je poderao rad koji si radio cijelu sedmicu i trebao si ga prezentirati baš taj dan".

Tehnika: Razmisli, spari, razmijeni: Učenici individualno biraju reakciju (bijes, razgovor, zabrinutost ili plač), razmjenjuju mišljenje s drugom iz klupe, a zatim nekoliko parova iznosi zaključak razredu.

Aktivnost 2 Tehnika „Drvo problema". Problem (Stablo): „Sukob zbog uništenog rada"

Korijenje (Uzroci): Učenici identifikuju šta je dovelo do problema (npr. nepažnja, ljubomora, nesporazum, želja za pažnjom).

Grane (Posljedice): Učenici navode šta se dešava ako se sukob ne riješi pravilno (npr. prekid prijateljstva, osjećaj nepravde, daljnja svađa).

Poenta: Naučiti djecu da „napadaju problem, a ne osobu".

Aktivnost 3 Razumijevanje kroz „Mapu sukoba". Učenici u grupama popunjavaju tabelu (Mapu sukoba) za obje strane.

Identifikuju potrebe (npr. potreba za uvažavanjem truda) i strahove (npr. strah od ismijavanja ili loše ocjene).

Vježbaju uljudan govor (npr. „Mislim da sam došao prije tebe") umjesto neuljudnog tona.

Aktivnost 4 Put do rješenja i refleksija. Simulacija: Primjena koraka za mirenje: smirivanje, slušanje s poštovanjem i traženje kompromisa.

Kreativni sažetak: Učenici samostalno pišu Činkvinu na temu „Mir" ili „Sloga", te kroz stihove izražavaju svoje razumijevanje važnosti dijaloga, poštovanja i saradnje u rješavanju sukoba.

Potrebni resursi: crtež stabla na velikom papiru, udžbenik (str. 35-36), prazne „Mape sukoba".

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Različiti oblici molitve i prilike u kojima se obraćam Bogu

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je upoznati učenike s različitim oblicima molitve (namaz, dova, tevba) te razviti razumijevanje molitve kao univerzalnog ljudskog oslonca koji promoviše unutrašnji mir i uvažavanje različitosti. Učenik opisuje specifičnosti obavljanja molitve u judaizmu, kršćanstvu i islamu koristeći tekst i slike iz udžbenika, učenik povezuje različite vrste namaza (dnevni, bajram, dženaza itd.) s razlozima za njihovo obavljanje popunjavajući tabelu, učenik zaključuje kako duhovna veza s Bogom utiče na unutrašnji mir i sprečavanje loših postupaka prema drugima.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - analiza informativnog teksta i bogaćenje rječnika (monoteizam, dova, tevba)**;** Likovna kultura: analiza umjetničkog kaligrafskog prikaza bismille kao izraza duhovnosti; Demokratija i ljudska prava -poštovanje prava na slobodu vjeroispovijesti i razvoj interkulturalne osjetljivosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz molitvu kao izvor unutrašnjeg mira, učenici razvijaju osjećaj zajedništva u džematu te odgovornost za nenasilan i iskren odnos prema drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pričaonica. Nastavnik/ca započinje čas pitanjima iz rubrike "Pričaonica": "Na koji način se možeš obratiti Bogu?" i "Kome svoje molitve upućuju pripadnici drugih religija?"

Učenici slobodno iznose svoja zapažanja, a nastavnica usmjerava razgovor ka prepoznavanju zajedničkih elemenata u monoteističkim religijama (npr. vjerski objekti, uloga vode...)

Aktivnost 2 Istraživačko čitanje i novi pojmovi. Učenici čitaju tekst na stranicama 104 i 105 koristeći INSERT metodu (označavanje poznatog i novog). Nastavnica pojašnjava nove pojmove: monoteistička religija, dova i tevba.

Učenici s teškoćama učestvuju u radu u parovima, pronalazeći u tekstu nazive mjesta molitve (sinagoga, crkva, džamija)

Aktivnost 3 Analiza džemata i klasifikacija namaza. Učenici rade na zadatku "Uradi, pokaži", popunjavajući tabelu o razlozima obavljanja različitih namaza (dnevni, dženaza itd.)

Nastavnica vodi diskusiju o džematu kao simbolu povezanosti, ističući vrijednost zajedničkog obavljanja namaza i važnost zajedništva među vjernicima.

Aktivnost 4 Refleksija uz kaligrafiju. Nastavnik/ca usmjerava pažnju na kaligrafski prikaz Bismille (str. 107) i tekst "Proširi svoje znanje".

Učenici prosuđuju poruku ajeta o Božijoj blizini i zaključuju kako stabilna veza s Bogom doprinosi miru u njima samima i njihovoj okolini.

Domaća zadaća: Učenik samostalno sastavlja vlastitu molitvu (dovu) u kojoj traži mir, zdravlje ili pomoć za svoju porodicu, prijatelje ili ljude u nevolji, čime razvija empatiju i ličnu odgovornost.

Potrebni resursi: Udžbenik (lekcija: Različiti oblici molitve i prilike u kojima se obraćam Bogu).

Dajić Lejla

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Kur'an i ljudska prava

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je upoznati učenike s temeljnim ljudskim pravima u islamu kroz kur'anske poruke i sunnet te razvijati njihovu svijest o važnosti poštivanja ljudskog dostojanstva i jednakosti kao temelja za izgradnju kulture mira. Učenik objašnjava temeljna ljudska prava u islamu (pravo na život, jednakost, slobodu vjere i pravedan sudski postupak) koristeći primjere iz Kur'ana, učenik analizira sličnosti i razlike između Medinske povelje i Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima koristeći Vennov dijagram, učenik argumentira važnost poštivanja prava drugih u svakodnevnom životu kroz rad u grupi.

Međupredmetna povezanost: Historija - povezivanje se ostvaruje kroz analizu i poređenje historijskih dokumenata, kao što su Medinski ustav (632. god.), koji se smatra prvim pisanim ustavom, i savremenih dokumenata poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948. god.) Učenici istražuju hronološki razvoj koncepta pravde i sigurnosti kroz vijekove; Građansko obrazovanje / Demokratija i ljudska prava - ovo je najdirektnija veza jer su temeljne teme identične: pravo na život, jednakost svih ljudi bez obzira na razlike, sloboda vjere i pravo na pravedan sudski postupak. Učenici kroz vjeronauku dobijaju duhovni i etički temelj za koncepte koje izučavaju kao građanske obaveze i prava**;** Bosanski jezik i književnost - povezanost se ogleda u razvoju čitalačke i medijske pismenosti. Korištenjem metoda kao što su Recipročno poučavanje, Sačuvaj posljednju riječ za mene ili pisanje Činkvine (pjesme od pet stihova), učenici vježbaju vještine sažimanja teksta, analize citata i kreativnog izražavanja; Geografija / Društvo - veza se uspostavlja kroz razmatranje globalnih pitanja kao što su socijalna sigurnost i siromaštvo. Korištenjem strategije „Drvo problema", učenici mogu analizirati uzroke i posljedice kršenja ljudskih prava na globalnom nivou, povezujući to sa migracijama ili ekonomskim statusom stanovništva.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Elementi mirovne pedagogije u ovoj lekciji prepoznaju se u povezivanju kur'anskih principa o jednakosti, slobodi vjere i nepovredivosti ljudskog života s metodama rada koje kroz dijalog, poštivanje dostojanstva i saradnju modeliraju kulturu mira direktno u učionici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Oluja mozga i formiranje grozdova. Nastavnik na sredini table ispisuje ključni pojam „Ljudska prava"

Učenici u parovima koristeći tehniku "Razmisli, spari, razmijeni", promišljaju o pojmu "Ljudska prava", razmjenjuju ideje i iznose asocijacije koje nastavnik bilježi na tabli formirajući grozd.

Cilj je uvidjeti predznanje učenika o pojmu prava i sloboda.

Aktivnost 2 Slagalica II (Ekspertske grupe) Nastavnik dijeli učenike u matične grupe od po četiri člana.

Svaki član grupe dobija tekst o jednoj od četiri oblasti ljudskih prava iz izvora:

Pravo na život, sigurnost i slobodu vjere

Pravo na jednakost (oproštajni hadž)

Pravo na pravedan sudski postupak i socijalnu sigurnost

Prava žena i porodična prava (sura En-Nisa)

Učenici koji imaju isti tekst formiraju „ekspertske grupe“, zajedno proučavaju materijal i odgovaraju na pripremljena pitanja kako bi postali stručnjaci za tu oblast.

Nakon 10 minuta, eksperti se vraćaju u matične grupe i poučavaju ostale članove o onome što su naučili

Napomena o inkluziji: Dijete s teškoćama u razvoju uključeno je u rad grupe preuzimajući ulogu „Mjerača vremena“ ili „Izviđača“, čime aktivno doprinosi zajedničkom zadatku grupe bez izdvajanja iz kolektiva.

Aktivnost 3 Vennov dijagram (Poređenje dokumenata) Nakon što su savladali prava iz Kur'ana, učenici u grupama dobijaju kratke izvode iz Medinske povelje (632. god.) i Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948. god.)

Zadatak je da pomoću Vennovog dijagrama vizuelno prikažu koja su prava specifična za jedan dokument, a koja su im zajednička (npr. sloboda vjere, pravo na sigurnost. Grupe lijepe svoje dijagrame po učionici.

Aktivnost 4 Obilazak galerije. Učenici se kreću po učionici („obilazak galerije“), pregledaju radove drugih grupa i na marginama postera zapisuju jedan komentar ili pitanje za tu grupu. Nastavnik prati proces i podstiče učenike da uoče kako su osnovne vrijednosti mira i pravde univerzalne u oba dokumenta.

Na kraju aktivnosti učenici iznose zaključke o značaju ljudskih prava i njihovoj primjeni u svakodnevnom životu. Nastavnik sažima najvažnije poruke časa, naglašavajući važnost poštivanja dostojanstva, jednakosti i prava drugih kao temelja kulture mira.

Potrebni resursi: tekstualni izvodi iz udžbenika o pravima u Kur'anu. Tabela sa pet koraka za vođenje diskusije. Papiri u boji za Vennov dijagram i markeri.

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Vjernik želi drugome isto što i sebi

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika razumijevanje islamskog koncepta nesebičnosti kroz analizu hadisa i priče o Redži, te potaknuti razvoj empatije i poštenja kao ključnih vrijednosti za izgradnju pravednog društva. Učenik objašnjava značaj hadisa: „Niko od vas neće dostići potpuno vjerovanje sve dok ne bude želio i volio svome bratu ono što želi i voli samome sebi", učenik analizira moralne postupke i osobine ličnosti na primjeru priče „Poštenje nema cijenu", učenik razlikuje kategorije ljudi prema njihovom odnosu prema drugima, od onih koji uznemiravaju druge do onih koji drugima žele više nego sebi.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik - analiza teksta; bogaćenje rječnika i usmeno izražavanje kroz diskusiju o moralnim dilemama; Demokratija i ljudska prava - razvijanje svijesti o poštenju, građanskoj odgovornosti i pravima drugih u zajednici; Geografija - identificiranje na karti lokacija spomenutih u priči o Redži (Goražde, Čajniče, Foča).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanjem empatije, poštenja i nesebičnosti učenici doprinose izgradnji kulture mira, dijaloga i odgovornosti prema drugima.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Razmjena želja i uvođenje u hadis Muhammeda, a.s.: „Niko od vas neće biti vjernik sve dok ne bude želio svome bratu ono što želi sebi". Nastavnik/nastavnica dijeli učenicima A4 papire i traži od njih da na jednoj strani napišu tri stvari koje žele sebi, a na drugoj tri stvari koje žele svom drugu/drugarici iz klupe.

Nakon poređenja listi, nastavnik/nastavnica uvodi učenike u temu citirajući hadis o tome da je potpuno vjerovanje uslovljeno željenjem dobra drugome, naglašavajući da se vrlina postiže onda kada drugima želimo isto što i sebi.

Aktivnost 2 Analiza priče „Poštenje nema cijenu". Nastavnik/nastavnica prezentuje priču o poštenom Redži. Učenici, podijeljeni u parove, analiziraju životni put Redže (od izbjeglištva do pronalaska novca) i njegove motive za vraćanje nađenog iznosa. Nastavnik/nastavnica potiče diskusiju o tome kako se Redžo osjećao dok je vraćao novac i šta mu je bila najveća nagrada, povezujući to s narodnom izrekom: „Dobro se dobrim vraća".

Aktivnost 3 Klasifikacija ponašanja i „Put dobrote". Učenici rade u grupama koristeći hemijske olovke u različitim bojama (svaki član grupe ima svoju boju kako bi se vidio individualni doprinos). Na osnovu teksta iz udžbenika „Naučimo", grupe imaju zadatak da opišu hipotetičke situacije za pet kategorija ljudi: od onih koji uznemiravaju druge riječima i djelima, do onih koji su najbolji jer koriste ljudima. Učenici s teškoćama učestvuju u crtanju ilustracija ili davanju primjera pozitivnih postupaka u školi, čime su potpuno uključeni u zajednički rad grupe

Aktivnost 4 Intervju o poštenju i zaključak. Učenici provode kratke intervjue unutar grupe koristeći pitanja iz udžbenika: „Jeste li ikada bili u prilici da vratite nađenu stvar?" i „Kako je nagrađeno vaše poštenje?"

Nastavnik/nastavnica sumira čas porukom da se poštenje ne prodaje i da je to vrijednost koja nema cijenu, pozivajući učenike da svaki dan učine barem jedno malo dobro djelo drugome.

Odaberi zadaću: Učenici biraju između dva zadatka: a) Napisati esej na temu „Prijatelji su kao zvijezde, ne vidiš ih uvijek, ali ipak postoje" ili b) Pripremiti mali znak pažnje za prijatelja kojeg žele nagraditi za njegovo poštenje.

Potrebni resursi: Udžbenik, A4 papiri, hemijske olovke u različitim bojama, tabla i markeri.

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Savjest kao ogledalo moje duše

Ciljevi i ishodi učenja: Podsticati razvoj razumijevanja savjesti kao unutrašnjeg moralnog korektora te svijesti o ličnoj odgovornosti prema Bogu, sebi i drugima. Analizira pet Ibrahimovih uslova za razumijevanje odgovornosti prema Bogu i sebi. Tumači hadis „Vjernik je vjerniku ogledalo" u kontekstu međusobnog poštovanja, povjerenja i mira. Formulira afirmativne poruke koje podstiču empatiju, poštovanje i nenasilnu komunikaciju.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: analiza poučnog teksta; Građansko obrazovanje: lična i društvena odgovornost.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Integriše kognitivnu dimenziju (analiza uzroka i posljedica) i socijalnu dimenziju (saradnja umjesto takmičenja), čime se gradi pozitivni mir kao prisustvo pravde i dobrote.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Kratki razgovor o samopoštovanju i međusobnom uvažavanju. Čas započinjemo ključnim pitanjem za razmišljanje: *„Da li vam se ikada desilo da uradite nešto loše, a da to niko nije vidio, ali ste se ipak osjećali loše ili posramljeno?"*

Kroz ovaj razgovor uvodimo pojam savjesti kao unutrašnjeg glasa koji nam pomaže u borbi protiv zla.

Zatim čitamo tekst o Ibrahimu ibn Edhemu, analizirajući njegovih pet logičkih uslova koji onemogućavaju griješenje (ne jedeš Božiju hranu, ne živiš na Njegovoj zemlji, itd.), što podstiče kritičko mišljenje.

Aktivnost 2 Primjena kooperativne tehnike „U krug – u krug". Učenici u grupama na papirima crtaju konture ogledala i upisuju svoje ime.

Papiri se sistematski šalju u krug osobi desno. Svaki naredni učenik koristi drugu boju olovke kako bi dopisao pozitivnu poruku ili osobinu o vlasniku papira.

Ovim se vizuelno osigurava podjednak doprinos svakog pojedinca i izbjegava isključivanje, što je ključno za socijalnu dimenziju mirovne pedagogije. Tokom rada, podsjećamo učenike na meleke Kiramun-katibin koji bilježe svako dobro djelo, jačajući emocionalni osjećaj sigurnosti i odgovornosti.

Aktivnost 3 Refleksija i zaključak. Učenici tiho reflektuju o dobijenim porukama "ogledalima". Zatim metodom "Nedovršena rečenica" završavaju jednu od ponuđenih rečenica.

1. Danas sam naučio/la da…2. O sebi sam otkrio/la da… 3. Najviše mi se dopalo…4. Trudit ću se da…

Čas završavamo tumačenjem hadisa: „Vjernik je vjerniku ogledalo", objašnjavajući da naše ponašanje utiče na unutrašnji mir i sliku koju drugi imaju o sebi.

Zaključujemo da budna savjest doprinosi društvu u kojem vlada mir, ne samo kao odsustvo sukoba, već kao prisustvo aktivne podrške i uvažavanja.

Potrebni resursi: Udžbenik (lekcija na str. 62-63), A4 papiri, hemijske olovke u različitim bojama za svakog člana grupe, tabla i markeri.

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Najljepši uzor – Muhammed, a.s.

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će analizirati ključne moralne kvalitete Muhammeda, a.s., (ahlak) te vrednovati njihov značaj za izgradnju vlastite ličnosti i rješavanje savremenih izazova. Učenik analizira primjere moralnog postupanja iz života Muhammeda, a.s., relevantne za uzrast (odnos prema djeci, govor, pravednost), učenik objašnjava razliku između „prolaznih idola" i „vječitog moralnog uzora" u kontekstu izgradnje identiteta, učenik primjenjuje naučene etičke principe u analizi problemskih situacija iz svakodnevnog života.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - analiza tekstova o ahlaku, razvoj kulture dijaloga i interpretacija poruka; Historija - historijski kontekst pojma El- Emin i univerzalne poruke o ljudskim pravima iz Oproštajnog hadža; Demokratija i ljudska prava (Građansko obrazovanje) - komparacija islamskog koncepta nepovredivosti časti i imetka sa savremenim konvencijama o ljudskim pravima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Holistička integracija kognitivne (kritičko mišljenje), emocionalne (empatija), socijalne (saradnja) i vrijednosne (odgovornost) dimenzije učenja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Identitet i uzori: "Ko drži kompas?". Nastavnik na tabli koristi tehniku „Grozdovi" sa centralnim pojmom „Moj uzor". Učenici navode asocijacije i imena osoba koje mladi danas prate na društvenim mrežama. Nastavnik moderira diskusiju o tome da li popularnost i broj pratilaca znače i moralnu uzornost. Naglašava se kur'anski ajet: „Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor..." kao polazište za analizu trajnih vrijednosti naspram prolaznih trendova.

Aktivnost 2 Ekspertsko istraživanje ahlaka. Tehnika: Slagalica II - Učenici se dijele u četveročlane „matične grupe". Svaki član grupe postaje ekspert za jedan aspekt ahlaka Muhammeda, a.s.:

Ekspert 1: Blagost prema mladima (odnos prema dječaku koji je brao hurme – princip saslušaj prije prekora).

Ekspert 2: Iskrenost i povjerljivost (nadimak El- Emin i povjerenje kao temelj svake zajednice).

Ekspert 3: Pravednost i ljudska prava (poruke o nepovredivosti časti, života i imetka iz Oproštajnog hadža)

Ekspert 4: Moć praštanja (odnos prema neprijateljima u Taifu ili komšiji koji je činio nepravdu)

Eksperti se odvajaju, proučavaju tekstove, a zatim se vraćaju u matične grupe i poučavaju ostale, jačajući socijalnu dimenziju kroz saradnju.

Aktivnost 3 Moralni izazovi i asertivan odgovor. Tehnika: Kockarenje - Grupe dobijaju opis savremene problemske situacije (npr. online pritisak vršnjaka na neprimjereno ponašanje)

Koriste kocku sa uputama:

Opiši: Šta se desilo?

Uporedi: Kako bi postupio „Najljepši uzor"?

Poveži: Na šta te ovo podsjeća u tvom okruženju?

Analiziraj: Zašto ljudi danas popuštaju pod pritiskom?

Primijeni: Kako iskoristiti naučenu blagost ili pravednost?

Zauzmi stav: Zašto je važno zadržati integritet?

Aktivnost 4 Poruka mom budućem karakteru. Učenici koriste tehniku „Novinski naslovi" kako bi saželi bit časa u jednu snažnu poruku (npr. „Iskrenost – moj štit u digitalnom svijetu") Dobrovoljci čitaju svoje naslove primjenjujući metodu „Sačuvaj posljednju riječ za mene", gdje učenik objašnjava svoj stav bez daljnje debate, čime se snaži osjećaj sigurnosti i individualnog glasa.

Inkluzivni pristup: Tokom grupnog rada, učenici s teškoćama dobijaju materijale s vizuelno istaknutim ključnim riječima (boldiranim porukama). Dodjeljuju im se jasne uloge unutar grupe (npr. „ekonom" ili „mjerač vremena"), osiguravajući da njihovo učešće bude ravnopravno i uvaženo kroz vršnjačku podršku.

Potrebni resursi: pripremljeni tekstovi o ahlaku (prilozi za eksperte), radni listovi za „grozdove" i „novinske naslove", kocke sa uputama za analizu situacija.

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Religioznost mladih

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj časa je razvijati slojevitosti religijskog identiteta mladih te uloge ličnog izbora u izgradnji kulture mira, suživota i međusobnog povjerenja. Učenik analizira uticaj tradicije i savremenog društva na različite oblike religioznosti mladih, objašnjava povezanost ličnih duhovnih uvjerenja s pripadnošću zajednici u kontekstu razvoja empatije i dijaloga, kreira afirmativne novinske naslove koji promovišu uvažavanje različitosti i pravo na slobodu vjeroispovijesti.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - razvijanje vještina kreativnog pisanja, argumentovanog izražavanja; Demokratija i ljudska prava - razmatranje slobode uvjerenja kao temeljne ljudske slobode.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Lekcija integriše kognitivnu dimenziju kroz kritičku dekonstrukciju stereotipa o religijskoj pripadnosti i socijalnu dimenziju kroz dijalog koji slavi pravo na različitost, čime se gradi pozitivni mir utemeljen na principima ljudskog dostojanstva, empatije i uzajamnog poštovanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Novinski naslovi. Nastavnik ili nastavnica traži od učenika da zamisle da su novinari i da napišu naslov novinskog članka koji bi opisao trenutnu sliku religioznosti njihovih vršnjaka. Naslovi se čitaju naglas kako bi se dobio uvid u početne stavove grupe i kreirala atmosfera za rad.

Aktivnost 2 Kockarenje. Centralni dio časa provodi se tehnikom „Kockarenje". Učenici u grupama analiziraju religioznost mladih kroz šest perspektiva prikazanim na stranama kocke.

1. Opiši: kako izgleda religioznost kod mladih danas (običaji, simboli)

2. Uporedi: religioznost mladih danas s religioznošću starijih generacija

3. Poveži: temu s pojmovima kao što su identitet, moda ili porodica

4. Raščlani: elemente koji čine religioznost (vjera, zajednica, tradicija)

5. Primijeni: kako se duhovne vrijednosti primjenjuju u izgradnji mira u školi

6. Za i protiv: iznošenje argumenata o tome je li religioznost za mlade izvor slobode ili pritiska.

Nakon pisanja, učenici u parovima razmjenjuju odgovore, dajući partneru specifične pohvale i postavljajući pitanja o pročitanoj perspektivi.

Aktivnost 3 Refleksija. Učenici se vraćaju na svoje početne naslove iz prve aktivnosti. Nastavnik ili nastavnica ih podstiče da procijene da li su, nakon analize kroz kocku, promijenili svoje mišljenje ili žele dopuniti naslov novim uvidima koji promovišu kulturu nenasilja i uvažavanja.

Potrebni resursi: Udžbenik, A4 papiri, hemijske olovke u različitim bojama za svakog člana grupe, tabla i markeri, te kocka sa ispisanim uputama na šest strana: opiši, uporedi, poveži, raščlani, primijeni i za/protiv.

Lejla Dajić

Predmet/Razred: Islamska vjeronauka / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Ekologija u islamu

Ciljevi i ishodi učenja: Cilj je razviti moralnu i ekološku svijest učenika te produbiti razumijevanje čovjekove uloge kao Božijeg namjesnika (halife) odgovornog za očuvanje prirode i uspostavljene ravnoteže na Zemlji. Učenik objašnjava ulogu čovjeka kao namjesnika (halife) na Zemlji, analizira prirodu kao savršeno Božije djelo u kojem sve ima svoju mjeru i sklad**.,** prepoznaje duhovne uzroke ekološkog nereda, poput pohlepe i zaborava Boga, opisuje posljedice ljudske agresije nad okolinom, navodi primjere očuvanja okoliša kao oblika bogosluženja (ibadeta), predlaže načine za postizanje mira s prirodom kroz umjerenost i odgovornost.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - analiza i interpretacija teksta, izdvajanje ključnih poruka te razvijanje kulture govora kroz argumentiranu diskusiju; Biologija - proučavanje živih organizama, njihovih međusobnih odnosa i funkcionisanja ekosistema te hranidbenih lanaca. Također, obuhvata historijski razvoj ekologije kao biološke discipline; Geografija - analiza utjecaja čovjeka na životni prostor, pojava ogoljavanja zemljišta (erozije), te širenje gradova i njihov utjecaj na okolinu; Hemija i Fizika - razumijevanje procesa onečišćenja zraka otrovnim plinovima, djelovanja kiselina na šume i ispuštanja štetnih tvari iz industrijskih pogona u vode; Historija - praćenje promjena u odnosu čovjeka prema prirodi od industrijske revolucije u 19. stoljeću, kada se čovjek od zaštitnika počeo pretvarati u „osvajača“ prirode.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Mir s prirodom ogledalo je mira u duši. Učeći o skladu u svijetu, gradimo nenasilan odnos prema svemu što živi, prepoznavajući u svakom biću Božiji znak koji traži zaštitu i uvažavanje.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Analiza teksta i diskusija - Nastavnica započinje razgovor s učenicima o pojmu ekologije, naglašavajući njeno osnovno značenje – dom. Zemlja se predstavlja kao zajednički dom stvoren u savršenom skladu i mjeri. Nastavnica prikazuje slike prirodne ljepote u kontrastu sa zagađenjem te postavlja pitanje: „Kako se ponašamo u svom domu, a kako prema Zemlji kao zajedničkom domu?“ Ističe kur'ansku zabranu sijanja nereda na Zemlji nakon što je na njoj red uspostavljen. Učenike uvodi u ulogu namjesnika, koji je odgovoran za očuvanje sklada, a ne samo za korištenje blagodati. Podijeliti učenicima tekst Zajednički dom pod Božijom mjerom.

Aktivnost 2 Prepoznavanje problema - Učenici samostalno ili u manjim grupama prepoznaju ekološke probleme u svojoj lokalnoj sredini (npr. zagađenje zraka, uništavanje zelenih površina…). Nakon razmjene ideja izdvajaju jedan problem koji smatraju najznačajnijim i koji će detaljnije analizirati u narednoj aktivnosti.

Aktivnost 3 Drvo problema (grupni rad) - Učenici rade u grupama i analiziraju odabrani ekološki problem koristeći metodu „Drvo problema“. Korijen (Uzroci): Upisuju duhovne uzroke poput sebičnosti, zaborava Boga i nezasitne trke za profitom. Stablo (Glavna nedaća): Sijanje nereda na Zemlji i kršenje Božije mjere. Krošnja (Posljedice): Grane predstavljaju bolesti, zagađen zrak, izumiranje vrsta i opći nemir u ljudskoj duši. Grupe predstavljaju rezultate svog rada, a učenici izvode zajedničke zaključke o analiziranom problemu.

Aktivnost 4 - Ekologija kao ibadet - Učenici kroz rad uviđaju da je ekološka svijest zapravo oblik bogosluženja (ibadeta). Čuvanje biljaka i životinja je izraz predanosti Bogu. Kur'an jasno poručuje: *"Jedite i pijte, ali ne pretjerujte"*. Kur'an, kada govori o drveću i voću kao vrsti hrane za ljude i životinje, možemo vidjeti ljepotu kur'anskog opisa. *"Neka čovjek pogleda u hranu svoju; Mi obilno kišu prolivamo, zatim zemlju pukotinama rasijecamo i činimo da iz nje žito izrasta i grožđe i povrće, i masline i palme, i bašče guste, i voće i pića, na uživanje vama i stoci vašoj." (Abese; 24-32)*

Mirovna pedagogija uči da je ekološki mir temelj opstanka. Svaka grupa nudi „mirnodopski“ korak za ozdravljenje korijena, poput jačanja moralne odgovornosti i skromnosti. Time se učenici potiču da postanu aktivni namjesnici koji vraćaju red tamo gdje je narušen.

Ključna poruka: Mir s prirodom moguć je samo ako je čovjek u miru sa Stvoriteljem. Učenici shvataju da je ekološka kriza zapravo kriza morala. Za kraj, svako zapisuje jednu ličnu odluku kojom će od danas biti bolji čuvar Božijeg povjerenja.

Potrebni resursi: Udžbenik i izvorni tekstovi, slike industrijskog zagađenja i netaknute prirode, listovi za crtanje drveta problema, pribor za pisanje, prikazni listovi na ekranu i kur’anski ajeti koji govore o skladu i mjeri u prirodi, ppt.

Predmetna nastava
Pravoslavna vjeronauka

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Car Konstantin i carica Jelena

Ciljevi i ishodi učenja: Prepoznao važnost dolaska cara Konstantina na vlast i proglašenja Milanskog edikta, moći vjere i istorijskih preokreta koji su promijenili svijet.

Međupredmetna povezanost: Istorija i Geografija - Rimsko carstvo, Milan, Konstantinopolj grad koji je sagradio car Konstantin – Carigrad (prenošenje prijestonice); Likovna kultura - Ikonografija, car Konstantin i carica Jelena.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Vrijednosna - Važnost edikta = zakona, čijim donošenjem prestaje progon naroda i stradanje hrišćana Socijalna – uvažavanje hrišćana, izjednačena prava muškaraca i žena Emocionalna – odnos i poštovanje prema majci vjernici.

Detaljan opis realizacije

Uvod: Molitva prije učenja. Ponavljanje gradiva kratkim pitanjima sa prethodnih časova – o stradanju u vrijeme rimskih careva, položaju Crkve u prvom period svoje istorije od 34. do 313. godine.

Aktivnost 1 Razgovor - Šta je za njih sloboda? Kako bi se osjećali da moraju skrivati svoj identitet i da ne smiju javno ispovijedati svoju vjeru? Odgovori na ta pitanja o značaju slobode vjeroispovijesti dovodi nas do zaključka o važnosti Milanskog edikta za hrišćane.

Aktivnost 2 Samostalni rad - Proslavljajući Cara Konstantina sjećamo se moći vjere i istorijskih preokreta koji su promijenili svijet. Šta se tako dramatično promijenilo u životu hrišćana? Koji su događaji i procesi bili direktne ili indirektne posljedice Milanskog edikta? Šta je glavna vrijednost ovog dokumenta sa stanovišta istorije i savremene kulture?

Pet minuta čitanja teksta koji je vjeroučitelj pripremio: Kako je hrišćanstvo postalo slobodno, autori: Timofej Kitnis, Ala Mitrofanova. Zadatak za učenike: nakon pročitanog teksta navedite gdje sve prepoznajete slobodu i mir nakon Milanskog edikta?

- Položaj Hrišćana = Milanski edikt 313. godine legalizovao je položaj hrišćana, izjednačio njihovu vjeru u pravima sa drugim religijama. Prestali su progoni velikih razmjera, hrišćani više nisu trebali da se kriju u katakombama. Crkva je imala priliku da otvoreno gradi crkve i povrati imovinu oduzetu tokom progona. Ako je nečije imanje imalo novog vlasnika, dobio bi nadoknadu iz carske blagajne.

- Odnosi prema muškarcima i ženama = Milanski edikt pomogao je širenju novog sistema vrijednosti. Unutar hrišćanske zajednice i muškarci i žene bili su ravnopravni članovi Crkve, jer su svi jednaki pred Bogom. Nevjerstvo je podjednako oštro osuđivano i kod muških i od ženske strane. Postepeno, pod uticajem hrišćanstva, formirao se pogled na svijet u kojem je postalo moguće potpuno izjednačiti prava muškaraca i žena.

- Smrtne kazne i kazne na krstu = Krst je, od instrumenta sramne egzekucije, svuda postao simbol Vaskrsenja Hristovog i pobjede života nad smrću. Ukinuta je smrtna kazna raspećem. Nakon što je sveta carica Jelena pronašla Sveti životvorni Krst Gospodnji u Jerusalimu, njegovo poštovanje se brzo proširilo po hrišćanskim zajednicama.

- Poštovanje svetinja i misionarski rad = Milanski edikt omogućio je razvoj misionarskog rada. Hrišćanska propovijed je počela otvoreno da se čuje širom svijeta. Širenjem novog učenja i poruke Vaskrsenja Hristovog, cijelo Rimsko carstvo je preobraženo. Poslije toga, hrišćanska misija je otišla daleko izvan svojih granica i transformisala mnoge nacije i države.

Aktivnost 3 Zaključak - Znajući da danas živimo u svijetu gdje su česti ratni sukobi koji su posljedica nepoštovanja vjerske tolerancije i uvažavanja drugih, postaje mnogo jasno koliko je Milanski edikt velika civilizacijska tekovina i poduhvat sa vanvremenskim značajem. Milanski edikt je postao zaista sudbonosan ne samo za hrišćane, već i za cio svijet. Molitva kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavna vjeronauka za VI razred, sveska, radni listići.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Sveti arhiđakon i prvomučenik Stefan

Ciljevi i ishodi učenja: razvijanje sposobnosti za tandemski i istraživački rad, shvati čvrstinu vjere i veličinu ljubavi Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana, prepozna razloge mučeničkog stradanja za svoju vjeru.

Međupredmetna povezanost: Geografija - govorimo o gradovima Jerusalimu i Carigradu, mjesto gdje su nadjene mošti i gdje sada počivaju; Istorija - vrijeme i okolnosti u kojima je stradao Sveti Stefan; Likovno - ilustrovano žitije, inspiracija za rad.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna - da budemo odlučniji i spremniji da se uvijek borimo za dobro, spasenje svoje duše i spasenje svojih bližnjih; **Emocionalna** - da vjerni žive po primjeru Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana, istrajavajući u ljubavi, dobroti i milosrđu; **Vrijednosna** - „Gospode Isuse! Ne uračunaj im grijeh ovaj", dok strada od svog naroda on se moli za njih, traži oproštaj za svoje ubice, pokazuje svoju ljubav i smirenost.

Detaljan opis realizacije

Uvod: Nakon pročitane molitve na početku časa, vjeroučitelj objašnjava učenicima da ćemo na ovom času raditi na drugačiji i zanimljiviji način, da će to biti kao igra memorije koja od njih zahtijeva da budu aktivniji i samostalniji.

Aktovnost 1. Pregled ilustrovanih žitija Svetog Stefana (izvor foma.ru koji je preveo i doradio sajt vjeronauka.net) 10 minuta pogledaju žitije, a vjeroučitelj im na samom početku kaže da se trude da zapamte što više podataka. Nakon toga podijeli kartice sa zadacima za samostalni rad.

Aktivnost 2 Zadatke koji se nalaze na njihovim karticama rješavaju sa parom iz klupe. Pitanja na karticama: Zašto Svetog Stefana nazivamo arhiđakonom, a zašto prvomučenikom? Koliko puta u godini proslavljamo Svetog Stefana? Koje sve osobine su krasile arhiđakona Stefana? Šta su te osobine izazvale kod nekih drugih ljudi? Ko su bili ti ljudi? Šta su ta njihova osjećanja izazvala u njima, šta su uradili? Kako se Sveti Stefan ponašao prema svojim neprijateljima, koju osobinu vidimo kod Stefana u momentima stradanja?

Izvještaj parova, letimično ponavljanje:

- Svetog Stefana nazivamo arhiđakonom = arhi + đakon = prvi đakon; kao i prvomučenik jer je prvi postradao za Hrista.

- Svetog Stefana proslavljamo (9. januara, 15. avgusta i 28. septembra – dan prenosa svetiteljevih moštiju iz Jerusalima u Carigrad).

- Osobine koje su krasile Svetog Stefana, a koje su prepoznali i zapisali su: milosrđe, pomagao je siromašne, siročad i udovice, isticao se krepkom vjerom, darom govorništva i mudrošću. Njegovi darovi i uspjesi izazvali su mržnju kod Jevreja.

- Sveti Stefan je bio lažno optužen, izveden iz grada i kamenovan. Padajući pod kamenjem, neposredno prije svoje smrti, uzviknuo je:" Gospode Isuse! Ne uračunaj im grijeh ovaj". Primjer praštanja i ljubavi i prema svojim goniteljima - neprijateljima.

Aktivnost 3 Zapisujemo zaključak: Vjerni treba da žive po primjeru Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana, istrajavajući u ljubavi, dobroti i milosrđu. Treba da budemo odlučniji i spremniji da se uvijek borimo za dobro, spasenje svoje duše i spasenje svojih bližnjih.

Aktivnost 4 U završnom dijelu časa putem anketnog listića omogućavam učenicima da iskažu svoje mišljenje o ovom času. Molitva za kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavna vjeronauka za VI razred, sveska, radni listići, ilustrovano žitije Svetog Stefana, TV.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Prorok Mihej: Viđenje svjetskog mira

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti i njegovati kod učenika moralni osjećaj kroz primjere, priče i parabole iz Svetog pisma. **Ishodi:** definiše pojam „ kriza vjere i morala", prepozna i analizira pojam „mir" u djelu proroka Miheja.

Međupredmetna povezanost: Istorija - VIII vijek prije Hrista – govorimo o istorijskim okolnostima, bio je to vijek velikih ratova i društvenih nepravdi; Geografija - Moreset, Samarija, Jerusalim, Sion, Vitlejem, mjesta i krajevi koje pominjemo i nalazimo na karti; Srpski jezik i književnost - čitanje knjige proroka Miheja, izdvajanje citata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Socijalna - socijalna pravda (centralna tema prorokovih govora bila je borba za društvenu pravednost, pravdu obespravljenih. Ukazivao je da je unutrašnji mir nemoguć bez socijalne pravde.); **Vrijednosna** - mir i pravda; **Emocionalna** - zajedništvo (ako smo u zajednici sa Bogom onda smo rasterećeni i oslobođeni mržnje, osvete i bilo kakve želje da se vode bitke), smanjuje emocionalnu napetost učenika, a komunikacija dovodi do povećanja i efikasnosti u učenju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Nakon molitve za početak časa vjeroučitelj uvodi učenike u nastavni sadržaj - učenici gledaju isječak iz filma „Jeremija" - Proroci govore u Božje ime. Vjeroučitelj ostavlja učenike nekoliko trenutaka u tišini kako bi razmislili o proročkim tekstovima iz isječka filma. U ovom kratkom filmu vidjeli su kako prorok ustaje protiv zla i grijeha u svom narodu. Proroci su: pozivali narod na vjeru u jednoga Boga, prekoravali ga zbog prekida Saveza i ohrabrivali ga da se vrati k Bogu. Njihov glas bio krik buđenja dok je narod bio u duhovnoj i moralnoj krizi. Definišemo pojam „kriza vjere i morala". Upoznavajući ih i uvodeći u novu temu o proroku Miheju koji je oštro i sa tugom kritikovao moralno stanje svojih savremenika.

Aktivnost 2 Vjeroučitelj kroz frontalni rad upoznaje učenike da je prorok Mihej o kome uče u ovoj nastavnoj jedinici je bio prorok mira i da cijela njegova knjiga govori o miru. Razgovor sa učenicima o pojmu MIR i šta podrazumijevaju pod tim pojmom? Vjeroučitelj pojašnjava značenje pojma mir u Starom zavjetu koji je bio puno bogatiji od ovoga što danas podrazumijevamo pod mirom. Mir nije označavao neki politički, društveni, svjetski mir, nego sklad svega, zdravlje, sreću, radost, duševni mir kao i mir u društvu i među narodom. Nemoguće je bilo u Starom zavjetu govoriti o pojmu mira bez pravde. Prorok Mihej iako je živio u nesrećnom vremenu, nagovještavao je da će sve ratne nevolje završiti mirom tj. dolaskom Mesije. Cilj dolaska Mesije je uspostavljanje sveopšteg mira. Carstvo mira i blagostanja će nastati Njegovim dolaskom. U knjizi proroka Miheja nalazimo jedno od najznačajnijih proročanstava o rodjenju Isusa Hrista. Proročanstvo koje ukazuje na Vitlejem, kao mjesto Njegovog rodjenja.

Aktivnost 3 Učenici podijeljeni u parove, u knjizi proroka Miheja pronalaze poruke koje je prorok uputio društvu, a tiču se mira, težnji naroda za mirom i budućem konačnom miru. Izdvajamo poruke koje ćemo pripremiti za plakat. Neke od njih su: „Teško onima koji čine bezakonje i o zlu se trude"… Prije nego što pominje mir u svojoj knjizi Prorok Mihej kritikuje lažne proroke sve silnike koji imaju moć u rukama. „Objavio ti je Gospod, o, čoveče, šta je dobro i šta traži od tebe, samo da činiš pravdu, voliš milosrđe i pokorno hodaš sa svojim Bogom". (To je dovoljno za mir i blagostanje) „...I oni će raskovati mačeve svoje na raonike, i koplja svoja na srpove, neće dizati mača narod na narod niti će se više učiti rat " (ovim riječima proriče blagostanje i mir, jer nema blagostanja bez mira) „Onaj koji će vladati Izrailjom, On– On je mir". (proriče da je cilj dolaska Mesije uspostavljanje mira i kao rezultat Njegovog dolaska nastaće svjetski mir. Dok učenici rade po grupama vjeroučitelj nadgleda i prati rad grupa, sugeriše, podstiče na saradnju.

Aktivnost 4 Učenici čitaju poruke proroka Miheja koje su pronašli i izdvojili o pojmovima mira, blagostanja kao i nemira, bezakonja, zla … vjeroučitelj pojašnjava poruke. Poruke zapisuju na plakat - Prorok Mihej: Viđenje svjetskog mira

Molitva za kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavna vjeronauka za VII razred, sveska, Sveto pismo, hamer, štampač, listovi, makaze.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VII razred

Naziv nastavne jedinice: David, proslavljeni car Izrailjev

Ciljevi i ishodi učenja: Upoznati učenike o važnosti cara Davida i razviti razumijevanje o Davidu kao simbolu pokajanja i čovjekoljublja. **Ishodi:** shvata značaj, mudrost i ulogu cara Davida u istoriji jevrejskog i drugih naroda, procijenjuje vaspitni, molitveni i bogoslužbeni karakter Psalama.

Međupredmetna povezanost: Istorija i Geografija - koristimo kartu Izraela i Palestine, pronalazeći mjesta i krajeve Svete zemlje, gledamo dokumentarne filmove o gradu Jerusalimu koji je u vrijeme cara Davida postao politički i religiozni centar Izrailja i centar Starozavjetne Crkve; Srpski jezik i književnost - literarno izražavanje o ličnosti cara Davida. Povezanost pojmova Bog i mir u Psalmima i Dučićevoj poeziji. Recitovanje i vježbanje dramskih sposobnosti; Muzička kultura - Psalmi su molitve u stihovima, koje su najčešće pjevane uz harfu ili druge muzičke instrumente. Slušanje i pjevanje psalama. Informatika - kreiranje kartica, bilježnika sa citatima iz Psaltira.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Psalmi su ogledalo i tišina ljudske duše, darovatelji mira, uspokojitelji smutnih i burnih pomisli. **Emocionalna** - Psalmi su kao lijek kojim možemo da liječimo rane od sopstvenih strasti, umekšavaju razdraženje duše i umjeravaju neuzdržljivost; **Vrijednosna** - U Psalimima nalazimo razne vrste vježbi za borbu u vrlinama kao i primjere strpljenja; **Kognitivna** - okolnosti koje stoje u osnovi tužbaličnih psalama mogu biti opšte nevolje kao što su rat, porazi, prirodne nepogode, koje su bile uzrok opštenarodnog pokajanja, posta i molitve.

Detaljan opis realizacije

Zajedničko čitanje molitve i upisivanje časa

Aktivnost 1 Vjeroučitelj će poslije pročitane molitve prije početka rada objasniti učenicima da će na ovom času raditi u grupama i oblastima na koje su se podijelili prethodni čas i da ovaj način rada zahtjeva od njih da budu kreativniji i samostalniji. Kroz par kratkih pitanja ponavljamo gradivo sa prethodnih časova. Koje starozavjetno obećanje se ispunilo tek u vrijeme cara Davida? Iz kog dijela Novog zavjeta saznajemo da je Isus direktni potomak Davidov? Gdje se prostiralo Davidovo carstvo? Kako je David pod svoju vlast objedinio sva izrailjska plemena i stvorio ujedinjeno carstvo Izrailja, najmoćniju državu u istoriji izrailjskog naroda?

Aktivnost 2 Učenici su podijeljeni u 4 grupe: Geografičari i istoričari, Psalmoljupci, Informatičari, Književnici i umjetnici.

Prva grupa „Geografičari i istoričari", koristeći udžbenik i biblijski atlas nalaze odgovore na pitanja. Za prezentaciju su pripremili slike „Davidova grada" - Jerusalima, govoreći šta su do sada naučili o tom gradu, gdje se nalazi, šta njegovo ime govori tj. znači, ko sve taj grad smatra svetim gradom i sl. Etimološki Jerusalim označava „mjesto mira" – od „jeru" i „salem", on je sveti grad za sve tri avramovske religije.

Druga grupa „Psalmoljupci", bili su posvećeni Psaltiru. Psalmi Davidovi su devetnaesta, po redu, knjiga Svetog pisma Starog zavjeta, a naziva se još i Psaltir. Čitajući Psaltir izdvajali su citate za kartice koje kreira Treća grupa. Prepoznavali su osjećanja, istoriju nevolja, nedaća kao i pobjeda koje je David izražavao u pjesničkim redovima.

Treća grupa „Informatičari", dok Psalmoljupci izdvajaju citate, kreiraju izgled kartica i bilježnika na koje će citati biti otkucani (djeca često biraju cvijeće, vjeroučitelj može da predloži: harfu, knjigu, krunu…).

Četvrta grupa ljubitelji književnosti i umjetnosti rade na povezanosti pojmova Bog i mir u Psalmima i Dučićevim pjesmama. Njihov zadatak je da otkrivaju religiozne motive u Dučićevoj poeziji, njegov odnos prema Bogu koji otkrivamo kroz poeziju, ali takođe da prepoznaju ta ista osjećanja, istoriju nevolja, nedaća kao i pobjeda, (koje druga grupa prepoznaje u Psaltiru), na koji način je Dučić to izrazio. Poznato je da Dučićeva poezija pokazuje stalnu težnju ka miru kao harmoniji, koja se sukobljava sa nemirima ljudske egzistencije. Takođe je poznato da nakon što je boravio u Palestini Dučić postaje vjernik koji u Bogu, vjeri, božanskom stvaranju svijeta i nevinoj žrtvi Isusa Hrista, pronalazi inspiraciju za svoj pjesnički izraz. Izdvajaju citate u kojima to prepoznaju. U pjesmama poput „Bogu", mir se postiže predajom „višoj sili", čime sa pojam Boga izjednačuje sa krajnjim mirom.

Aktivnost 3 Izlaganje i prezentovanje rada po grupama. Molitva za kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavna vjeronauka za VII razred, Biblijski atlas, sveska, računar, štampač, listovi, makaze.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Rođenje Hristovo: Rođendan novog čovječanstva

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika razumijevanje da je događaj ovaploćenja smisao i cilj stvaranja i projavu ljubavi Božije prema čovjeku, da je Hristos istiniti i Bog i čovjek. **Ishodi:** Učenik će biti sposoban da: procijeni važnost Božića kao praznika kojim je Bog postao jedan od nas kao i značaj tradicionalnog proslavljanja praznika rođenja Hristovog, razumije i argumentovano objašnjava značaj porodice kao zajednice u proslavljanju Badnje večeri i Božića, važnost mira u porodici i društvu, poznaje društveno-istorijske prilike u vrijeme rađenja Hristovog.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik i književnost – možemo govoriti o temi i motivu pjesme Alekse Šantića „Pretpraznično veče", govorna vježba „Božićno jutro u mom domu" Likovno – ilustracije na temu Božić.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Vrijednosna: mir, ljubav, dobrota, odgovornost; **Emocionalna:** osjećaj pripadnosti i sigurnosti; **Socijalna:** porodica i zajednica kao temelj mira.

Detaljan opis realizacije

Molitva na početku časa

Aktivnost 1 Metodom razgovora i kviz pitanja ponoviti prethodnu lekciju i uvesti učenike u predstojeću lekciju Pitanja: Koliko vam je važna vaša porodica? Kada se vaša porodica okuplja? Koliko su vam bitni tradicija i običaji? Da li primat dajete duhovnim ili materijalnim vrijednostima?

Aktivnost 2 Analiza značenja Božića i poruke mira - Metodom predavanja reći nešto o prazniku rođenja Hristovog – Božiću. Nakon predavanja pustiti kratke video inserte iz filma „Isus iz Nazareta", postaviti nekoliko pitanja: O kom vremenu se radi? Koje emocije pobuđuju inserti? Koja je uloga trojice mudraca? Šta donosi Hristovo rađanje? I koji je značaj riječi „Slava na visini Bogu i na zemlji mir, među ljudima dobra volja"?

Aktivnost 3 U nastavku časa vodi se diskusija. Za vrijeme diskusije primjenjuje se formativno praćenje. Učenici odgovaraju na problemska pitanja:

Koliko je važna uloga porodice u savremenom svijetu? Koliko je važna uloga tradicije i običaja u savremenom svijetu? Da li je vezanost za sopstvene običaje, tradiciju i vjeru isključuje pozitivan stav prema drugom i drugačijem? Ili može da mu doprinese? Živimo li u svijetu predrasuda? Živimo li u svijetu u kome su ljudi otuđeni i nemaju vremena jedni za druge i u porodici i u široj zajednici? Živimo li u svijetu dominacije ličnih interesa? Šta danas posebno doprinosi otuđenju? Oko čega i koga se danas okupljamo? Imamo li uzore? Koliko je važna Crkva za osjećanje međuljudske povezanosti?

Aktivnost 4 U posljednjih 5 minuta par učenika će improvizovati kratku debatu, u kojoj će jedan učenik braniti vrijednosti patrijarhalnog života, a drugi iznositi mišljenje o njegovim ograničenjima. Debata: za i protiv patrijarhalnosti. Učenici su na ovakvim časovima aktivniji i spremniji da iskazuju svoje ideje. Prednost i ono što ih posebno motiviše je to što u diskusiji o problemskim pitanjima gotovo da nema pogrešnog odgovora i kroz dijalog i saradnju zajednički stižu do konstruktivnih rješenja. Završni razgovor: Šta danas znači živjeti poruku mira?

Potrebni resursi: udžbenik iz Pravoslavne vjeronauke za VII razred, Sveto Pismo, televizor.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Priča o milostivom Samarjaninu: Naši bližnji i mi

Ciljevi i ishodi učenja: podsticati učenike da ljubav prema Bogu izražavaju kroz ljubav prema ljudima i prirodi. **Ishodi:** razvijaju, razumiju i prepoznaju poučni značaj Hristovih priča i njihovu savremenost, definišu ko je njegov bližnji.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik i književnost - analizira priče iz Svetog pisma, tumačenje i izražavanje ličnih mišljenja; Likovna kultura - „Stablo vrlina" - kreativni rad.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz podsticanje odgovornih odnosa prema drugom čovjeku, razvijanje svijesti za doprinos razvoju zajednice, njegovanje prijateljstva i poštovanja, upravljanje osjećajima, uočavanje pozitivnih i negativnih osobina, određivanje načela dostojanstva svake osobe.

Detaljan opis realizacije

Molitva prije učenja.

Aktivnost 1 Započinjemo razgovor glavnim pitanjem jevandjeljske priče: Ko je naš bližnji? Kome smo mi bližnji? Kako se ponašamo kada bližnjem treba pomoći? Učenici daju svoje odgovore. Veličina priče je univerzalna. odgovara svakom vijeku i naraštaju, jer čovjek će uvijek biti u poziciji da nekome pomogne ili ne. Bližnji je onaj koji ima milosti prema nekom drugome. Time najavljujemo današnju nastavnu jedinicu i biblijsku priču o milostivom Samarjaninu.

Aktivnost 2 Učenici čitaju biblijsku priču. (Lk.10,25-37). Gospod Isus Hristos ovo pitanje učitelja zakona ko je moj bližnji okreće i pokazuje jednu sasvim novu perspektivu za nas hrišćane i za ljude uopšte, a to je da za nas i naše dostojanstvo u Hristu nije toliko važno ko je nama bližnji, koliko je važno kome smo mi bližnji. Na tabli zapisujemo likove (učesnike) iz priče i njihove osobine koje su pokazali. Sveštenik i levit – hladnokrvnost i bezosjećajnost, predrasude. Samarjanin – dobročinstvo, milosrđe, ljubav, pažnja, empatija, saosjećanje, humanost... Ovu priču iz perspektive ondašnjeg i sadašnjeg čovjeka čini još paradoksalnijom zato što su se Samarjani i Jevreji smatrali velikim neprijateljima. Jevreji su Samarjane smatrali nečistim i čak nisu htjeli ni da prolaze kroz krajeve gdje su živjeli Samarjani da se ne bi onečistili i da ne bi na bilo koji način stupili sa njima u kontakt. Ova jevanđeljska priča, sa jedne strane pokazuje besmisao svih predrasuda o manjim ili većim grupama naroda, svih predrasuda o tome kako su pripadnici jednog naroda dobri a pripadnici drugog naroda nisu, nego nas Gospod poziva da izađemo iz sebe i ostvarujemo lične kontakte kao ljudi koji su sposobni da vole druge ljude.

Aktivnost 3 Za učenike su pripremljeni cvjetovi (sredina cvijeta i pet latica). U sredinu upisuju svoje ime i prezime. Zadaci pisanja na laticama poredani u smjeru kazaljke na satu: na prvu gornju laticu učenici upisuju dvije osobine na koje su ponosni, na drugu dvije stvari kojima se bave u slobodno vrijeme, treća dvije stvari prema kojima gaje posebna osjećanja, dva cilja koja žele postići do kraja godine, na poslednju petu upisuju dva uspjeha šta ste postigli na koja su ponosni. Svaki učenik svoj cvijet zalijepi na stablo koje je nastavnik pripremio.

Aktivnost 4 Učenici dobiju listove na koje će napisati ono što ne vole kod sebe, osobine na koje nisu ponosni. Listove lijepe kao da su opali ili padaju sa stabla.

Aktivnost 5 Analiza stabla. Razgovor o osobinama i stvarima na koje su ponosni, koje osobine treba da mijenjaju. Da li u svojim osobinama više pronalaze milostivog Samarjanina ili sveštenika i levita?!

Molitva za kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavne vjeronauke za VIII razred, Sveto pismo, hamer, radni listići.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Čovjek je slobodno biće

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje svijesti o čovjekovoj odgovornosti i želje za pozitivnim promjenama. **Ishodi**: Definiše čovjeka kao jedino slobodno biće i shvata da sloboda znači preuzimanje odgovornosti za svoja djela i razumije zloupotrebu slobode kao promašaj cilja postojanja čovjeka.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik i književnost - Jevanđelske pouke, ispoljavanje tj. izražavanje pozitivnih i negativnih emocija; Informatika - bezbjednost na internetu; Istorija - primjeri iz istorije o slobodi i njenoj zloupotrebi.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razumijevanjem hrišćanskog poimanja slobode, uočiće koliko čovjekov život može biti smisleniji, kvalitetniji i funkcionalniji na svim poljima i u svim kontekstima (međuljudskim odnosima, komunikaciji, samopouzdanju, školi, učenju, poslu, firmi, porodici, prijateljstvu...). A razumijevanjem zloupotrebe slobode, odbacivanje slobode, a samim tim i bilo kakve odgovornosti, moći će uvidjeti posljedice u realnom životu po sebe, druge i prirodu (sebičnost, usamljenost, otuđenost, nesposobnost na raznim poljima, mržnja, zavist, pakost, strah, nasilje, smrt...).

Detaljan opis realizacije

Molitva na početku časa.

Aktivnost 1 Motivisati učenike interakcijom. Pročitati citate Svetih otaca i učitelja Crkve o pojmu sloboda, zatim razgovarati. Šta je za tebe sloboda? Kako se ona izražava? Podrazumijeva li sloboda odgovorno ponašanje? Može li se i kako sloboda zloupotrijebiti, koje su posljedice? Kada sam mislio da sam slobodan, a nisam bio?

Aktivnost 2 Pročitamo priču o Razgovoru starca Siluana sa studentom. Iz knjige "Starac Siluan", arhimandrit Sofronije. Dio iz priče: „ Ljudi obično traže slobodu da bi radili "šta hoće". Ali, to nije sloboda, već vlast grijeha nad tobom. Sloboda da se čini blud, neumjereno jede, pijanči, zlopamti, da se vrše nasilja i ubistva i tome slično - to uopšte nije sloboda, jer je po rečima Gospoda: svaki koji čini grijeh, rob je grijehu. Potrebna je velika molitva da bismo se oslobodili tog ropstva. Smatramo da je istinska sloboda u tome da ne griješimo, da svim srcem i svom dušom volimo Boga i bližnjega. ISTINSKA SLOBODA JE - NEPRESTANO PREBIVANJE U BOGU".

Učenike podijeliti u 4 grupe. Dati im zadatak za razmišljanje, istraživanje, definisanje, kreiranje mišljenja i dovođenje u vezu teme časa sa savremenim problemima. Učenici će imati 15 minuta za promišljanje, razmjenu ideja, mišljenja, istraživački rad. Povezuju temu slobode sa svakodnevnim životom, uopšte sa problemima savremenog svijeta, problema mladih. Učenici raspravljaju o problemu nekoliko minuta i onda predstavljaju svoja mišljenja cijelom razredu. Neće svi učenici imati priliku da kažu svoje mišljenje, ali to bi trebalo da bude omogućeno većem broju učenika i mora se obratiti pažnja da uvijek ne govore isti učenici.

Aktivnost 3 Preuzimanje odgovornosti. Šta znači preuzeti odgovornost za nešto ili za nekoga? Nastavnik po stolovima ispred grupa postavlja slike koje su uzete iz časopisa i koje, na primjer, pokazuju: kućnog ljubimca, dijete, rijeku, namještaj, hranu, grupu ljudi, staricu, vojnika, računar, telefon. Pošto su učenici imali dovoljno vremena da pogledaju slike, nastavnik im podjeli kartice na koje su zapisani pojmovi sa aktivnostima. Učenici spajaju sliku i aktivnost povezujući načine na koje mogu pokazati svoju odgovornosti. Pošto završe zadatak, nastavnik traži od razreda da razmisle o sljedećem problemu: Šta znači preuzeti odgovornost za nešto ili za nekoga? Razmislite o nekom teškom iskustvu. Šta je u njemu bilo toliko teško? Šta vam se svidjelo u tim momentima?

ZAKLJUČUJEMO: Pošto čovjek ima slobodu da može odabrati dobro i zlo, onda je on isključivo odgovoran za svoja djela. Odgovornost je dakle, sastavni dio čovjekove slobode.

Aktivnost 4 Molitva za kraj časa. Preporuka da se pogleda film „Ime Dobrica, prezime nepoznato", film u čijem sadržaju se ističu pozitivne emocije, snaga ljubavi i odgovornosti koje ovaj svijet čine ljepšim mjestom za život.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavne vjeronauke za IX razred osnovne škole (lekcija strana 71), sličice, kartice i nastavni listići.

Žanela Pažin

Predmet/Razred: Pravoslavna vjeronauka / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Čovjek kao moralno biće

Ciljevi i ishodi učenja: Razviti kod učenika temeljna hrišćanska moralna načela. **Ishodi**: definiše pojam moral i značaj čovjeka kao jedinog moralnog bića, objašnjava i upoređuje osnove starozavjetnog i novozavjetnog moralnog zakona, kritički propituje temeljna moralna načela velikih svjetskih religija.

Međupredmetna povezanost: Srpski jezik i književnost - analizira tekstove, tumači i izražava svoj lični stav.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Proučavanjem i upoređivanjem moralnih vrijednosti različitih naroda i vremena otkrivamo šta je dobro, a što zlo za sve ljude i sva vremena. U svakodnevnom poštovanju moralnih propisa, shvatanju važnosti i potrebe moralnih načela svaki čovjek bi trebao težiti ličnom usavršavanju i raditi na moralnom ponašanju sebe kao pojedinca, gradeći lijep odnos sa zajednicom.

Detaljan opis realizacije

Molitva na početku časa.

Aktivnost 1 Čas počinjemo motivacijom, razgovorom i najavom teme: Šta je moral? Za koga kažemo da se ponaša nemoralno? Učenici navode primjere moralnog i nemoralnog ponašanja. Što sve utiče na čovjekovo dobro ili loše ponašanje? Do čega nas dovodi nemoralno ponašanje? Šta gubimo takvim ponašanjem? Definišemo osobine čovjeka i zapisujemo na tablu: društveno biće, radno i fizički aktivno biće, duhovno i razumno biće, moralno biće.

Aktivnost 2 Čovjek je najuzvišenije biće na zemlji. Upravo zato što je jedino moralno biće na zemlji i to je jedna od najvažnijih osobina čovjekovog bića i znak je njegova dostojanstva. Šta čovjeka čini moralnim bićem? Savjest i sloboda volje. Sa tim sposobnostima čovjek odlučuje o svom djelovanju. Šta čovjek osjeća nakon učinjenog zla? - krivicu, nemir, strah, grižnju savjest...Šta čovjek osjeća kada čini dobro? -zadovoljstvo i sreću. To potvrđuje da je čovjek kao biće stvoren da čini dobro. Definisanje pojmova MORAL i ETIKA. Njihova razlika. Moral, latinski mos, moris što znači običaj ili pravilo. Moral je skup načela, pravila i običaja prema kojima se ravnaju međuljudski odnosi. Etika je nauka o moralu ili filozofija morala. Hrišćanski moral ima svoj temelj u Isusu Hristu. Posebnost je hrišćanskog morala u tom što u svome promišljanju ne polazi samo od ljudskog razuma. Svaka religija ima svoj moral kojim usmjerava djelovanje svojih pripadnika. Vjeroučitelj podsjeća učenike na neka pravila ponašanja u religijama drugih naroda koje su pominjali i o kojima su učili u prethodnim razredima? Na taj način učenici uočavaju važnost i potrebu moralnih načela u ponašanju pojedinca i skupine.

Aktivnost 3 Vennov dijagram - Na temelju onoga što smo slušali i govorili, učenici u Vennov dijagram upisuju koje su vrijednosti zajedničke svim religijama, a šta ih razlikuje? U dio gdje se krugovi prožimaju unose sličnosti, a u ostale dijelove razlike.

Aktivnost 4 Učenici zapisuju dva moralna pravila koja mogu doprinijeti većem prihvatanju različitosti i toleranciji među ljudima ma kojoj religiji da pripadaju.

Molitva za kraj časa.

Potrebni resursi: udžbenik Pravoslavne vjeronauke za XI razred (lekcija strana 18 – 19.), radni listovi – Vennov dijagram.

Predmetna nastava
Rimokatolički vjeronauk

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VI razred

Naziv nastavne jedinice: David i Jonatan

Ciljevi i ishodi učenja: učenik prepoznaje i prepričava izvještaj o Davidu i Jonatanu, razumije pojam pravog prijateljstva koje se temelji na povjerenju i vjernosti, promišlja o vlastitim prijateljstvima i važnosti međusobnog poštovanja, razvija empatiju, solidarnost i spremnost na pomirenje, predlaže načine kako graditi dobre odnose i mir među vršnjacima.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - čitanje i interpretiranje biblijskog teksta te usmeno izražavanje svog mišljenja o prijateljstvu; Likovna kultura – izrada simbola prijateljstva; Povijest – ponavljanje povijesnih činjenica iz Davidova vremena.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik promišlja o vlastitim osjećajima i o tome kako biti dobar prijatelj, kroz primjer Davida i Jonatana uči o povjerenju, vjernosti i pomaganju drugima, razvija svijest o važnosti solidarnosti i podrške unutar zajednice, uči o međusobnoj povezanosti ljudi i zajednice.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Zdravo Marijo.

Aktivnost 1 Nastavnica započinje razgovor pitanjima: Tko je pravi prijatelj? Što prijatelj ne bi nikada trebao učiniti? Kako se ti osjećaš kada te prijatelj obrani ili kada ti pomogne? Učenici iznose svoje odgovore, a ključne riječi zapisuje nastavnica na ploču: POVJERENJE – POMOĆ – VJERNOST – ZAŠTITA – ISKRENOST. Time najavljuje biblijsku priču o jednom od najljepših prijateljstava ispričanih u Bibliji.

Aktivnost 2 Učenici čitaju prilagođeni biblijski tekst o Davidu i Jonatanu (1Sam 18-20). Nastavnica kratko objašnjava kontekst: Šaul je bio kralj. David postaje poznat nakon pobjede nad Golijatom. Jonatan je Šaulov sin. Zbog Šaulove nevjernosti Bogu Jahve odlučuje da ga neće naslijediti njegov prvorođeni sin. Unatoč mogućem suparništvu, Jonatan postaje Davidov prijatelj i štiti ga. Potiče se razgovor: Zašto je Jonatan pomogao Davidu? Što nam to govori o pravom prijatelju? Je li Jonatan riskirao nešto zbog Davida? Učenici uočavaju vrijednosti: vjernost, hrabrost, odanost.

Nastavnica dijeli učenike u 4 skupine, svaka skupina dobiva svoj zadatak:

Skupina 1: Napiši 5 osobina pravog prijatelja.

Skupina 2: Nacrtaj simbol prijateljstva koji predstavlja odnos Davida i Jonatana.

Skupina 3: Napiši primjer iz svakodnevnog života u kojem se vidi pravo prijateljstvo.

Skupina 4: Smisli kratku poruku ili savjet kako čuvati prijateljstvo.

Skupine predstavljaju svoj rad.

Aktivnost 3 Nastavnica povezuje odgovore učenika sa biblijskom porukom: Pravo prijateljstvo znači: biti vjeran, pomoći kada je teško, braniti prijatelja, željeti dobro drugome. Na ploči zapisuje zaključak: „Prijatelj ljubi u svako vrijeme." (Izr 17,17). Opcionalno: Crtež: Moj prijatelj i ja

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: Biblija, papirići za rad u skupinama, ploča i kreda.

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Različiti ali povezani

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik se potiče na prihvaćanje i poštivanje drugih. **Ishodi:** učenik prepoznaje vrijednost različitosti među ljudima, razvija svijest o međusobnoj povezanosti i potrebi zajedništva, opisuje što znači biti različit a ipak povezan, pokazuje spremnost na suradnju i uvažavanje drugih.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - izražavanje mišljenja i opisivanje događaja; Likovna kultura - izrada zajedničkog plakata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija samopoštovanje i prihvaćanje vlastitih posebnosti, učenik uči poštivanje i prihvaćanje drugih, razumije važnost zajedništva u društvu, učenik uočava povezanosti svega stvorenoga.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Molitva po izboru

Aktivnost 1 Nastavnica započinje postavljanjem pitanja: Po čemu se mi međusobno razlikujemo? Učenici iznose primjere: izgled, interesi, sposobnosti... Nakon toga nastavnica postavlja pitanje: Što povezuje sve ljude, po čemu smo slični?

Učenici navode razlike i sličnosti među ljudima. Zajednički dolazimo do zaključka: Svi smo jedinstveni ali ipak jednako vrijedni.

Aktivnost 2 Slijedi rad u skupinama – Mreža povezanosti. Nastavnica dijeli učenike u skupine, uz već pripremljene fotografije ili bojanke: kuća, škola, crkva, bolnica, sportska dvorana, igralište, televizija... (preporučeno 4-5 učenika po skupini, vrijeme rada 20 min). Svaki član skupine ima zadatak na manjem listu nacrtati svoj portret i oko svog portreta nacrtati ili napisati neke pojmove koje voli. (npr. omiljena boja, sport kojim se bavi, omiljeni glumac/ sportaš/ pjevač, hobi...) Nakon što završe pojedinačne radove, učenici svoje portrete stavljaju na zajednički plakat uz pripremljene fotografije ili bojanke. Nakon toga povezuju bojicama što im je zajedničko sa pojedinim učenikom. Skupine predstavljaju svoje radove te uspoređuju sa drugim skupinama. Sve plakate izlažu na školski pano.

Aktivnost 3 Zajednički zaključak: Iako smo različiti, svi smo povezani i važni jedni drugima. Nastavnica potiče učenike na kratku refleksiju: Što sam danas naučio/la? Kako mogu bolje prihvatiti druge?

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, plakat, fotografije ili crteži (kuća, škola, crkva, bolnica, sportska dvorana, igralište, televizija), papirići za rad u skupinama, ploča i kreda.

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Zakon novoga života – blaženstva

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik prepoznaje Blaženstva kao Isusov put života za sve ljude. **Ishodi:** učenik objašnjava zašto su krotkost, milosrđe i mirotvorstvo važni za izgradnju mira, razlikuje nasilnu i nenasilnu komunikaciju, primjenjuje načela mirovne pedagogije u svakodnevnom životu.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - uz pomoć prethodnog znanja učenik uspješno izražava svoje osjećaje (JA- poruke).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Uz razvoj kritičkog mišljenja učenik može razmišljati o suodgovornosti rješavanja sukoba; učenik razvija empatiju; učenik je sposoban aktivno slušati drugu osobu te poticati nenasilnu komunikaciju; učenik je svjestan osobne odgovornosti za mir.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): *Oče naš*

Aktivnost 1 Na ploču nastavnica napiše riječ SUKOB. Nastavnica pita učenike: Kada se najčešće svađamo? Kako se tada osjećamo? Zatim napiše riječ MIR i pita: Kako se osjećamo kada je mir? Tko stvara mir? Nastavnica najavljuje temu: Isus nas uči kako biti mirotvorac

Aktivnost 2 Koristiti udžbenik str. 37. gdje se nalazi biblijski tekst Mt 5, 1-12. Naglasiti citat: „Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!" Razgovor: Tko su mirotvorci? Je li mirotvorac slab ili hrabar? Zašto? Naglasiti da mir nije samo izbjegavanje svađe nego i stvarni trud stvaranja dobrih odnosa.

Aktivnost 3 Rad u skupinama (Igra uloga)

Učenici su podijeljeni u 4 skupine (preporučeno 4-5 učenika po skupini, vrijeme rada 20 min.), svaka grupa dobiva papirić sa nekom situacijom. Primjere situacija otipkati i dati učenicima: Grupa 1: Josip i Marko sjede zajedno u klupi. Jednog dana nakon škole Marko je primjetio da nema njegovog rada iz tehničke kulture. Siguran je da ga je odmah spremio u torbu. Odmah je posumnjao da je Josip uzeo crtež jer je Josip svoj crtež slučajno pošarao flomasterom. a) Odglumi sukob Josipa i marka na "loš" način- sukob, svađa, optuživanje, vikanje… b) Riješi situaciju kao mirotvorac- slušanje, JA-poruke, traženje objašnjenja i rješenja. Grupa 2: Na satu tjelesne kulture učenici su odlučili igrati rukomet. Podijelili su se u dvije ekipe. Ivan zbog toga nije bio sretan jer ne zna igrati rukomet ali nije htio ostalima pokvariti igru. Kad je Jure dobacio loptu Ivanu on ju je slučajno nabio nogom ne razmišljajući o tome da igraju rukomet a ne nogomet. a) Odglumi nastavak priče na "loš" način - ruganje, ismijavanje, izrugivanje, svađa… b) Riješi situaciju kao mirotvorac - slušanje, JA- poruke, razumijevanje, stavljanje na tuđe mjesto: "tako je i meni bilo kada…" Grupa 3: Ivan, Lana i Marija su najbolje prijateljice. Često su zajedno, druže se i vikendom šetajući i vozajući bicikl. Jednog dana Marija je srela Saru koja joj je rekla kako se Iva i Lana često druže bez nje te da govore ružno o njoj i da je tračaju. Marija je bila povrijeđena, tužna i ljuta zbog toga. Idući dan je srela Ivu i Lanu. a) Odglumi nastavak priče na "loš" način - svađa, optuživanje, vikanje… b) Riješi situaciju kao mirotvorac - slušanje obje strane, JA- poruke, objašnjavanje, pronalazak rješenja… Grupa 4: Karlo je bio bolestan prošli ponedjeljak. Pisao je u školsku viber grupu da mu pošalju što su radili taj dan u školi i ima li zadaće. Nitko mu nije odgovorio na poruku. Na idućem satu glazbene kulture nije imao zadaću jer nije znao za nju. Nije htio to reći nastavnici i zbog toga je dobio minus. Nakon sata počeo je plakati. a) Odglumi nastavak priče na "loš" način - ismijavanje, ruganje, ponižavanje zbog plakanja… b) Riješi situaciju kao mirotvorac - slušanje, isprika, prihvaćanje krivice, JA - poruke, razumijevanje. Zadatak svake skupine je prvo odglumiti sukob na „loš" način (vikanje, svađa,

optuživanje...), a u drugom dijelu situaciju riješiti kao mirotvorac (slušanje, JA-poruke, traženje rješenja...). Razgovor nakon svakog izlaganja skupine o tome primjećuju li razliku u ponašanju kada sukob rješavaju na "loš" način te kada sukob rješavaju kao mirotvorac. Kako se osjećaju u prvoj a kako u drugoj situaciji?

Aktivnost 4 Svaki učenik na papirić napiše jednu situaciju u kojoj ovaj tjedan može biti mirotvorac. Papiriće stavljaju na plakat: Gospodine, učini me tvorcem mira!

MMZ (Molitveno-meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, bilježnica, ploča, plakat, papirići u boji, nastavni listići sa primjerima situacija za rad u skupinama.

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Prispodoba o talentima

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik se potiče na prepoznavanje i odgovorno razvijanje vlastitih sposobnosti i darova u službi osobnog rasta i dobra zajednice. **Ishodi:** učenik prepričava sadržaj Prispodobe o talentima, objašnjava značenje pojma talent u biblijskom i suvremenom smislu, povezuje poruku prispodobe s vlastitim životom, uočava važnost odgovornog korištenja darova za dobro drugih ljudi.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - izražavanje mišljenja i opisivanje događaja, prepričavanje teksta; Likovna kultura - izrada zajedničkog plakata.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik se usmjerava na zaključak da različiti talenti ne služe natjecanju i uspoređivanju, nego međusobnom nadopunjavanju i izgradnji zajedništva; učenik uočava važnost poštivanja tuđih sposobnosti i spremnosti na suradnju.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Djela naša, molimo te, Gospodine

Aktivnost 1 Nastavnica na ploču zapisuje pitanje: „Po čemu je svatko od nas poseban?“ Učenici iznose svoja mišljenja i navode različite sposobnosti koje ljudi posjeduju. Nastavnica potiče razgovor pitanjima: Je li svatko u nečemu talentiran? Što se događa ako svoje sposobnosti ne razvijamo? Možemo li svojim darovima pomoći drugima? Nakon kratke rasprave najavljuje nastavnu jedinicu.

Aktivnost 2 Nastavnica čita ili organizira čitanje biblijskog teksta Mt 25,14-30. Nakon čitanja vodi razgovor: Tko su likovi u prispodobi? Što gospodar povjerava slugama? Kako su pojedini sluge postupili? Zašto gospodar različito vrednuje njihove postupke? Nastavnica pojašnjava simboliku prispodobe: - gospodar predstavlja Boga; - talenti predstavljaju darove i sposobnosti; -odgovornost se očituje u korištenju primljenih darova.

Aktivnost 3 Nastavnica dijeli učenike u skupine (preporučeno po 4 -5 učenika u skupini, vrijeme rada 15 min). Svaka skupina dobiva zadatak izraditi plakat na temu: Kako svoje talente mogu koristiti za dobro drugih? Učenici navode konkretne primjere: pomaganje u učenju, volontiranje, razvijanje sportskih sposobnosti, glazbeni ili umjetnički doprinos zajednici (pjevanje u školskom/crkvenom zboru, čitanje za vrijeme sv. Mise, sudjelovanje na školskim priredbama...), razvijanje prijateljstava i suradnje (kampovi, izleti, druženje na školskom igralištu...) Predstavnici skupina predstavljaju rezultate rada.

Aktivnost 4 Nastavnica učenicima postavlja pitanje: „Koji bih svoj talent želio/željela više razvijati i kako njime mogu pomoći drugima?“ Učenici kratko odgovaraju. Nastavnica zaključuje da je svaki čovjek obdaren različitim darovima te da je pozvan odgovorno ih razvijati i koristiti za dobro zajednice.

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, Biblija, plakat, markeri u bojama

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Istina će vas osloboditi

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će upoznati Isusovo učenje o istini te razvijati odgovornost za iskreno i pošteno djelovanje u svakodnevnom životu. **Ishodi:** učenik objašnjava Isusove riječi: „Istina će vas osloboditi", prepoznaje važnost istine u međuljudskim odnosima, razlikuje iskreno ponašanje od laži i prikrivanja istine, predlaže načine promicanja iskrenosti u razredu i zajednici.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik – izražavanje vlastitih mišljenja i argumentiranje mišljenja; Informatika – kritičko vrednovanje informacija i odgovorno korištenje društvenih mreža.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija odgovornost, međusobno povjerenje i poštenu komunikaciju.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Anđeo Gospodnji

Aktivnost 1 Nastavnica na ploču zapisuje riječ ISTINA (opcionalno: Igra vješala – učenici pogađaju slova dok ne pogode cijelu riječ). Postavlja pitanja: Zašto je ljudima ponekad teško govoriti istinu? Može li jedna laž povrijediti drugu osobu? Kako se osjećamo kada nam netko ne govori istinu? Učenici iznose svoja razmišljanja. Nastavnica prikazuje nekoliko svakodnevnih situacija u kojima osoba bira između istine i laži. (npr. - Razbio si čašu, hoćeš li priznati ili okriviti mlađeg brata? – Nisi uradila domaću zadaću, priznati ili izmisliti neku laž da se opravdaš?)

Aktivnost 2 Učenici čitaju biblijski tekst Iv 8, 31-32. Nakon čitanja nastavnica vodi razgovor: Što Isus podrazumijeva pod istinom? Kako nas istina može osloboditi? Zašto je iskrenost važna za kvalitetne odnose? Nastavnica naglašava da istina gradi povjerenje i doprinosi miru među ljudima.

Aktivnost 3 Skupinski rad (preporučeno 4 – 5 učenika po skupini, vrijeme rada 20 min, zadatak kratki igrokaz na zadanu temu)

Skupina 1 – Posljedice laganja u obitelji. Skupina 2 – Posljedice laganja među prijateljima. Skupina 3 – Lažne informacije na internetu. Skupina 4 – Ukradena stvar u trgovini. Skupine predstavljaju svoje igrokaze.

Aktivnost 4 Učenici pojedinačno zapisuju jednu konkretnu situaciju u kojoj mogu pokazati veću iskrenost tijekom sljedećeg tjedna. Zajednički dolazimo do zaključka: Istina ponekad zahtijeva hrabrost ali donosi slobodu i povjerenje.

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, Biblija, ploča, listovi za rad u skupinama

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Obraćenje i traženje oproštenja

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će razumjeti važnost obraćenja i oproštenja te razvijati spremnost za preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke. **Ishodi:** učenik objašnjava pojam obraćenja, prepoznaje važnost traženja i darivanja oproštenja, povezuje sakrament pomirenja s osobnim rastom, predlaže načine rješavanja sukoba mirnim putem.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - usmeno izražavanje osjećaja i stavova, samorefleksija, sastavljanje priče na temelju izmišljenih pojmova.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija empatiju, nenasilnu komunikaciju i sposobnost mirnog rješavanja sukoba.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Anđeo Gospodnji

Aktivnost 1 Nastavnica napiše na ploču OPROST / OPROŠTENJE, te postavlja pitanja: Što je oprost a što oproštenje? Je li lakše oprostiti ili tražiti oproštenje? Zašto se ljudi ponekad boje priznati pogrešku? Učenici iznose svoja iskustva i mišljenja.

Aktivnost 2 Preko lapotopa i projektora učenicima se prikazuje crtani isječak prispodobe o izgubljenom sinu (Lk 15, 11-32) ili PPT prezentacija (oboje je dostupno online). Slijedi razgovor: U čemu se sastoji obraćenje mlađeg sina? Kako reagira otac? Što nam prispodoba govori o Božjem oproštenju?

Aktivnost 3 Skupinski rad (preporučeno 4 – 5 učenika po skupini, preporučeno vrijeme 20 min) Zadatak skupine je Storybuilding – svaka skupina izvlači iz kutijica po 2 lika, 2 mjesta, 1 problem. Na temelju izvučenih papirića trebaju složiti kratku izmišljenu priču, te pronaći rješenje za dobiveni problem te završiti priču prikladnom biblijskom poukom.

Mogući primjeri: Skupina 1 – Sv. Petar, Franjo, Mostar, Jeruzalem, nestanak struje. Skupina 2 – Marija, Jure, Rim, livada, krađa tuđeg novca. Skupina 3 – Noa, Darko, ambulanta, Pariz, svađa dvojice prijatelja. Skupina 4 – Ministrant, beskućnik, gradski trg, školsko dvorište, razbio je nešto vrijedno i pokušava sakriti krivnju. Učenici predstavljaju svoje priče.

Aktivnost 4 Opcionalno: Nastavnica učenicima dijeli papiriće. Učenici anonimno zapisuju jednu osobinu koju žele promijeniti ili jednu situaciju u kojoj žele biti bolji. Papirići se odlažu u kutiju kao simbol odluke za obraćenje.

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, Biblija, crtani isječak ili PPT prezentacija, laptop, projektor, ploča, kutija i flomasteri.

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Suodgovornost za pravedan život u društvu

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će upoznati važnost osobne i zajedničke odgovornosti za izgradnju pravednog društva te razvijati osjetljivost za opće dobro. **Ishodi:** učenik objašnjava pojam općeg dobra, prepoznaje vlastitu odgovornost u društvenoj zajednici, navodi primjere društvene nepravde, povezuje kršćanske vrijednosti sa zalaganjem za pravednost i solidarnost.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik – argumentirana rasprava; Povijest – ljudska prava i društvene promjene.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik razvija osjećaj društvene odgovornosti, solidarnosti i aktivnog sudjelovanja u zajednici, osmišljava konkretne prijedloge za poboljšanje života u školi i lokalnoj zajednici.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): pjesma Mir, pravi mir

Aktivnost 1 Nastavnica prikazuje fotografije koje prikazuju različite društvene situacije: volontiranje, siromaštvo, zagađenje okoliša, diskriminaciju. Igra Asocijativni niz – jedan učenik kaže jednu riječ koja ga asocira na jednu fotografiju, te se nadovezuju jedni na druge, dok se izredaju asocijacije na sve zadane fotografije. Zapisuju asocijacije na ploču te uspoređuju sa drugim fotografijama i njihovim asocijacijama. Nastavnica zaključuje povezivanjem sa pojmom općeg dobra te sa socijalnim naukom Crkve.

Aktivnost 2 Rad u skupinama Da sam političar na jedan dan (preporučeno 4 – 5 učenika po skupini, vrijeme rada 15 min), svaka skupina dobije konkretan primjer društvene odgovornosti te ima za zadatak kao političar svojim potencijalnim biračima izložiti dobiveni problem te dati prijedloge kako tu situaciju riješiti.

Skupina 1 – Cyberbulling - kako zaštititi žrtve internet nasilja? Skupina 2 – Ekologija i ekološke katastrofe, zagađenje okoliša – kako smanjiti otpad i zagađenje okoliša? Skupina 3 – Siromaštvo – kako olakšati život osobama slabijeg imovinskog stanja? Skupina 4 – Nepotizam i život „preko štele" – kako spriječiti zlouporabu društvenog položaja za vlastito dobro i dobro članova obitelji? Skupine predstavljaju svoje radove.

Aktivnost 3 Da bismo bolje došli do zajedničkog zaključka učenici svoje prijedloge oblikuju u Razredni kodeks pravednosti. Na papiriće zapisujemo prijedloge socijalnog ponašanja koja su poželjna i u našoj svakodnevnici i u učionici, te ih stavljamo na zajednički plakat.

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: udžbenik, PPT prezentacija sa fotografijama ili isječci fotografija, ploča, plakat, papirići, flomasteri.

Vesna Marić

Predmet/Razred: Rimokatolički vjeronauk / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Isusova ljubav prema najpotrebitijima

Ciljevi i ishodi učenja: učenik prepoznaje primjere Isusove ljubavi prema potrebitima u evanđeljima, objašnjava zašto Isus posebno brine o odbačenim osobama, uočava povezanost kršćanske ljubavi s brigom za druge ljude, predlaže konkretne načine pomaganja potrebitima u svakodnevnom životu.

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik - analiza biblijskog teksta, tumačenje i izražavanje vlastitih stavova; Povijest - upoznavanje društvenog položaja siromašnih, bolesnih i napuštenih osoba u Isusovo vrijeme; Likovna kultura - poticanje kreativnosti te povezivanje likovnog stvaralaštva s moralnim i društvenim vrijednostima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenik promišlja o vlastitim stavovima prema slabijima; razvija poštovanje, razumijevanje drugoga te solidarnost; učenik prepoznaje društvenu odgovornost prema siromašnima i potrebitima; razvija svijest o odgovornom odnosu prema svijetu i ljudima u njemu.

Detaljan opis realizacije

MMP (Molitveno-meditativni početak): Anđeo Gospodnji

Aktivnost 1 Postavljam pitanja: „Tko su danas ljudi kojima je najteže u društvu? Jesi li ikada pomogao/la nekome kome je bila potrebna pomoć?"

Učenici kratko iznose svoja razmišljanja. Zatim pokazujem nekoliko slika (PPT) koje prikazuju potrebite osobe (npr. siromah, bolesnik, udovica, napušteno dijete…) i postavljam pitanje: „Što misliš, kako se ovi ljudi osjećaju?" Tako razvijamo empatiju i uvodimo se u temu.

Aktivnost 2 Učenici čitaju biblijski tekst Ozdravljenje gubavca (Mk 1, 40-45). Nakon čitanja učenici u paru razgovaraju o pitanjima: Tko je u priči potrebiti? Kako su drugi ljudi reagirali na sam pogled na gubavca? Kako Isus pokazuje ljubav prema njemu?

Naglašavam: Isus vidi svakog čovjeka. Isus pomaže onima koje društvo odbacuje. Ljubav prema bližnjemu temelj je kršćanskog života.

Aktivnost 3 Slijedi rad u skupinama. Učenici se dijele u 4 skupine, preporučeno 4-5 učenika po skupini, vrijeme rada u skupini 15 min.

Prva skupina: Kako danas možemo pomoći siromašnima?
Druga skupina: Kako možemo pomoći bolesnima?
Treća skupina: Kako možemo pomoći onima koji su odbačeni ili usamljeni?
Četvrta skupina: Kako naša škola može pomoći potrebitima?
Učenici zapisuju svoje ideje na papir, nakon čega kratko predstavljaju svoje prijedloge.

Aktivnost 4 Zaključujem: Isusova ljubav nije bila samo riječima nego djelima. Zbog toga smo i svi mi pozvani slijediti Njegov primjer i pomagati ljudima oko sebe. Da bismo potaknuli sebe ali i druge učenike na činjenje dobrih djela ali i empatiju prema potrebitima izraditi ćemo Kutiju dobrih djela, u koju stavljamo naše prijedloge iz rada po skupinama, te ćemo tu kutiju staviti u hol naše škole gdje će svi moći izvući neki papirić i tako odlučiti u korizmenom vremenu biti sličniji Isusu.

MMZ (Molitveno- meditativni završetak): Slava Ocu

Potrebni resursi: Biblija, PPT sa fotografijama, papirići za rad u skupinama, prazna kutija (npr. od obuće), markeri, papir u boji.

Predmetna nastava Interdiciplinarna područja

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Bosanski jezik i književnost / Moja okolina / Likovna kultura/ Muzička / Glazbena kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Ezopova basna „Zavežljaj pruća (Otac i sinovi)"

Ciljevi i ishodi učenja: osposobiti učenike za razumijevanje i tumačenje poruke Ezopove basne „Zavežljaj pruća (Otac i sinovi)" te razvijanje svijesti o značaju zajedništva, saradnje i nenasilne komunikacije kroz književne, muzičke, likovne i životne aktivnosti. **Ishodi:** Učenik pažljivo sluša i razumije književni tekst te prepričava sadržaj basne, imenuje likove, događaje i izdvaja pouku. Učenik usmeno i pismeno izražava vlastite zaključke o poruci teksta, primjenjujući osnovna pravila standardne gramatike i izdvaja pouku. Učenik povezuje poruku basne sa svakodnevnim životom i prepoznaje značaj zajedništva, saradnje i podrške u porodici i razredu. Učenik analizira jednostavnu strukturu teksta (početak, tok događaja, pouka) i izdvaja njegovu osnovnu poruku. Učenik likovno izražava ideju zajedništva kroz prikaz „zavežljaja pruća" ili grupnog rada koji simbolizira snagu zajedništva. Učenik uočava značaj saradnje i nenasilne komunikacije u svakodnevnim situacijama te razvija odgovornost prema zajednici. Učenik pjeva po sluhu i učestvuje u zajedničkom izvođenju jednostavne pjesme, razvijajući osjećaj za ritam, slušanje drugih i važnost zajedničkog muziciranja kao simbola jedinstva i saradnje. Pjeva po sluhu i notnom tekstu razvijajući muzikalnost i muzičko pamćenje.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost - učenici razvijaju sposobnost pažljivog slušanja i razumijevanja književnog teksta, prepričavaju sadržaj basne, izdvajaju likove, glavni događaj i pouku te usmeno izražavaju vlastite zaključke. Moja okolina - učenici povezuju poruku basne sa svakodnevnim životom u porodici i razredu, uočavaju značaj međusobne saradnje, zajedništva i podrške u različitim životnim situacijama. Likovna kultura - učenici likovno izražavaju poruku basne kroz prikaz zajedništva (npr. zavežljaj pruća, porodica ili grupa koja sarađuje), razvijajući sposobnost vizuelnog predstavljanja apstraktnih pojmova poput "snage zajedništva". Matematička logika (implicitna povezanost) - učenici kroz analogiju „jedan štapić– lako se lomi, više štapića zajedno „ teško se lome" razvijaju početno razumijevanje pojma cjeline i odnosa dijelova i cjeline. Muzička/glazbena kultura - ova aktivnost razvija slušnu pažnju, emocionalno razumijevanje i sposobnost povezivanja književnog i muzičkog sadržaja, uz jačanje vrijednosti prijateljstva, saradnje i zajedništva kao ključnih elemenata mirovne pedagogije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Čas doprinosi razvoju mirovne pedagogije kroz razumijevanje poruke basne o snazi zajedništva i saradnje. Učenici razvijaju empatiju, uče nenasilnu komunikaciju i uvažavanje drugih kroz zajednički rad i diskusiju. Poseban naglasak stavlja se na mirno rješavanje neslaganja, poštovanje različitih mišljenja i odgovorno ponašanje u grupi, čime se jačaju vrijednosti tolerancije, solidarnosti i međusobnog uvažavanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čitanje basne. Nastavnik izražajno čita basnu „Zavežljaj pruća (Otac i sinovi)".

Aktivnost 2 Učenici individualno čitaju basnu.

Aktivnost 3 Nakon čitanja učenici odgovaraju na pitanja: Ko su likovi u basni? Šta je otac pokušao pokazati sinovima? Šta se dogodilo kada su pokušali slomiti pruće zajedno i odvojeno? Usmeno prepričavaju basnu.

Aktivnost 4 Zadatak za učenike: Učenicima se daju tri konkretne situacije iz školskog života (usmeno ili na karticama)

1. Učenik ne želi dijeliti pribor u grupnom radu.

2. Dva učenika se ne mogu dogovoriti ko će šta raditi u zadatku.

3. U razredu nastaje neslaganje oko igre na odmoru.

Učenici rade u manjim grupama. Svaka grupa dobija opis situacije i ima zadatak da:

pročitaju ili saslušaju situaciju, prepoznaju problemu situaciji, predlože mirno rješenje, odrede pravilo ponašanja koje bi spriječilo sukob.

Predstavnici grupa izlažu.

Prezentacija grupa i njihova rješenja. Nastavnik zapisuje ključna pravila na tabli.

„Dijelimo i sarađujemo", „Slušamo jedni druge", „Dogovaramo se bez svađe".

Aktivnost 5 Na kraju nastavnik povezuje sa basnom: Kao što je zavežljaj pruća jači kada je zajedno i naš razred je jači kada poštujemo pravila i sarađujemo.

Aktivnost 6 Grupe navode svoje primjere kako saradnja izgleda u stvarnom životu: škola, porodica, priroda.

Aktivnost 7 Učenici izrađuju razredni plakat zajedništva: Bosanski jezik i književnost- pišu poruke zajedništva. Likovna kultura- crtaju simbole zavežljaj pruća ili porodicu/prijatelje koji rade zajedno. Moja okolina- dodaju pravila saradnje. Muzička kultura- smišljaju ritmičku rečenicu ili stihove.

Aktivnost 8 Nakon rada, nekoliko učenika prezentuju. Plakat ostaje u učionici kao podsjetnik na važnost saradnje i zajedništva u razredu.

Aktivnost 9 Nastavnik učenicima najavljuje da će poslušati pjesmu koja govori o prijateljstvu, saradnji i međusobnoj podršci, te povezuje sadržaj sa poukom basne o snazi zajedništva.

Aktivnost 10 Učenici slušaju odabranu dječiju pjesmu o prijateljstvu - ″MINI KIKIĆI – prijateljstvo″ (YouTube)

Aktivnost 11 Tokom slušanja učenici imaju zadatak da obrate pažnju na poruku pjesme.

Aktivnost 12 Nakon slušanja nastavnik vodi kratku diskusiju: O čemu govori pjesma? Kakvi su pravi prijatelji prema ovoj pjesmi? Kako se poruka pjesme povezuje sa basnom Zavežljaj pruća?

Aktivnost 13 Učenici zaključuju da i pjesma i basna naglašavaju da je čovjek jači kada sarađuje i kada nije sam.

Potrebni resursi: udžbenik i radna sveska Bosanskog jezika i književnosti, nastavne kartice sa situacijama iz Moje okoline, PPT prezentacija, audio zapis pjesme, projektor, A3 papir, bojice i flomasteri i listići za rad. Primjeri ili vizuelni materijal (štapići/pruća za demonstraciju basne).

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Muzička / Glazbena kultura Bosanski jezik i književnost / Moja okolina / Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Kulturno historijsko nasljeđe

Ciljevi i ishodi učenja: Učenik će kroz slušanje i izvođenje sevdalinke, opisivanje zavičaja uz pravilnu upotrebu ličnih zamjenica, istraživanje kulturno-historijskih spomenika te likovno izražavanje, razviti svijest o kulturno-historijskom nasljeđu svog zavičaja i osnovne vještine izražavanja u muzici, jeziku i likovnoj umjetnosti. **Ishodi:** Pjeva po sluhu i notnom tekstu razvijajući muzikalnost i muzičko pamćenje, primjenjuje pravila standardne gramatike pri pisanju, primjenjuje gramatička pravila u govoru i pisanju (zamjenice), objašnjava povezanost života i rada ljudi u užem zavičaju, istražuje značajne događaje i spomenike kulture užeg zavičaja, opisuje elemente kulturne baštine Bosne i Hercegovine, likovno interpretira elemente kulturne baštine kroz kreativno izražavanje.

Međupredmetna povezanost: Muzička/Glazbena kultura: Učenici kroz sevdalinku (npr. „Rijeko Bosno") upoznaju kulturnu baštinu i razvijaju osjećaj za muziku pjevanjem i slušanjem. Bosanski jezik i književnost: Kroz govor i pisanje o svom zavičaju učenici primjenjuju gramatička pravila (lične zamjenice) i razvijaju jezičko izražavanje. Moja okolina: Učenici istražuju značajna mjesta i spomenike svog zavičaja (npr. Ilidža) te razumiju povezanost života ljudi i kulturne baštine. Likovna kultura: Kroz crtanje (npr. stećaka i znamenitosti) učenici kreativno izražavaju i interpretiraju kulturno-historijsko naslijeđe.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju poštovanje prema kulturnoj baštini i ljudima svog zavičaja. Kroz saradnju, razgovor i zajedničke aktivnosti, uče vrijednosti tolerancije, uvažavanja različitosti, zajedništva i mirnog suživota. Građanska vrijednosna poveznica: razvijanje osjećaja pripadnosti zajednici, odgovornosti za očuvanje kulturne baštine, poštovanja prema prošlosti, saradnje i međusobnog uvažavanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čas započinje slušanjem sevdalinke „Rijeko Bosno" izvođača Safeta Isovića. Učenici slušaju pjesmu i razgovaraju o osjećajima koje ona budi. Učitelj objašnjava da je sevdalinka dio kulturne tradicije Bosne i Hercegovine i da govori o ljepoti zemlje i ljudi koji u njoj žive. Dva učenika obučena u narodnu nošnju izgovaraju kratke rečenice o svom zavičaju i porodici. Razgovor se usmjerava na važnost poštovanja tradicije, porodice i mjesta u kojem živimo.

Aktivnost 2 Učenici dobijaju ulaznu karticu na kojoj pišu jednu riječ ili crtaju simbol koji ih podsjeća na mjesto u kojem žive.

Aktivnost 3 Učitelj zajedno sa učenicima na tabli zapisuje model rečenica:

Moje mjesto se zove _____. U mojoj porodici žive _____. Mi volimo svoje mjesto jer _____.

Učenici rješavaju zadatak dopunjavanja rečenica ličnim zamjenicama.

Primjeri: ___ živim na Ilidži. ___ volimo šetati Alejom. ___ ima puno drveća i cvijeća.

___ se najviše radujem odlasku na Vrelo Bosne.

Aktivnost 4 Učenici rade individualno i opisuju svoje mjesto koristeći lične zamjenice.

Aktivnost 5 Razgovara se o tome šta čini naše mjesto posebnim i kako možemo doprinijeti da u našem razredu i zajednici vladaju prijateljstvo i međusobno poštovanje.

Aktivnost 6 U nastavku časa učenici kroz PPT upoznaju kulturne znamenitosti Ilidže kao što su Vrelo Bosne i Aleja platana.

Aktivnost 7 Učenici rade u grupama. Svaka grupa bira jedan spomenik ili mjesto i dobija zadatak da pronađe zanimljiv podatak (enciklopedije, novine, sadržaj sa interneta) o njemu te ga predstavi crtežom na A3 papiru. Grupe prezentuju svoj rad razredu.

Aktivnost 9 Učenici gledaju PPT o kulturnoj baštini Bosne i Hercegovine i spomenicima koji svjedoče o životu ljudi u prošlosti. Posebna pažnja posvećuje se spomenicima koji su dio zajedničkog nasljeđa svih ljudi u našoj državi - Stećci. Razgovara se o njihovim oblicima, simbolima i značenju.

Aktivnost 11 U okviru časa likovne kulture učenici crtaju svoj stećak inspirisan viđenim motivima. Koriste različite likovne elemente: liniju, oblik i boju.

Aktivnost 12 Na kraju časa učenici predstavljaju svoje radove. Mini izložba.

Aktivnost 13 Učenicima se na kraju časa dijele izlazne kartice ili mali papirići. Učitelj/ica daje jasna i kratka objašnjenja zadatka. Učenici individualno, u tišini, razmišljaju o času i dopunjavaju rečenice: Danas sam naučio/la...Najviše mi se svidjelo… Kako mogu doprinijeti miru i prijateljstvu u svom razredu…

Potrebni resursi: Udžbenik i radna sveska, PPT prezentacija o kulturnoj baštini, video zapis sevdalinke, fotografije spomenika Ilidže, projektor, A3 papir, bojice i flomasteri, nastavne kartice i listići za rad.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Moja okolina/Bosanski jezik/Matematika/Informatika / III razred

Naziv nastavne jedinice: Energija oko nas

Ciljevi i ishodi učenja: Osposobiti učenike da kroz istraživanje, čitanje, računanje, kreativno stvaranje i saradničko učenje prepoznaju i opisuju primjere korištenja, prijenosa i pretvaranja energije u svakodnevnom životu te razvijaju odgovoran odnos prema ljudima, okolišu i zajedničkim resursima. **Ishodi:** Učenik opisuje različite primjere korištenja prijenosa i pretvaranja energije na temelju vlastitih iskustava, navodi primjere korištenja i prijenosa energije, čita tekstove pisane štampanim slovima latinice i ćirilice, bira i kombinuje strategije i operacije za rješavanje problema, pronalazi predmete u svom okruženju koje kao e-otpad može koristiti za recikliranje i ponovnu upotrebu, pjeva po sluhu i notnom tekstu razvijajući muzikalnost i muzičko pamćenje.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Tokom časa učenici čitaju o energiji. Matematika: Učenici računaju koristeći podatke vezane za energiju. Moja okolina: Istražuju i objašnjavaju korištenje, prijenos i pretvaranje energije. Informatika: Prepoznaju ulogu energije u radu elektronskih uređaja i recikliranju e-otpada. Građanski odgoj: Prepoznaju važnost odgovornog korištenja prirodnih resursa i energije.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijati kod učenika kulturu mira kroz saradnju, međusobno uvažavanje, aktivno slušanje, prihvatanje različitih mišljenja i zajedničko rješavanje zadataka, uz razvijanje odgovornog odnosa prema prirodi, energiji i zajedničkim resursima. Građanska i mirovna vrijednosna poveznica: Učenik prepoznaje važnost odgovornog korištenja prirodnih resursa i energije te pokazuje odgovorno ponašanje prema okolišu i zajedničkoj imovini.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Pronađi energiju u tekstu - Učenici čitaju kratak tekst napisan ćirilicom. **Сунце нам даје свјетлост и топлоту. Биљке користе сунчеву енергију за раст. Људи добијају енергију из хране. Електрична енергија покреће многе уређаје.** Nakon čitanja učenici podvlače riječi koje se odnose na energiju te odgovaraju na pitanja: Ko nam daje svjetlost i toplotu? Šta biljke koriste za rast? Odakle ljudi dobijaju energiju? Učenici pažljivo slušaju jedni druge i uvažavaju različite odgovore.

Aktivnost 2 Lanac energije - Učenici u grupama dobijaju kartice sa slikama (kartice se nalaze u prilogu **„**Lanac energije" (Moja okolina)). Zadatak je da slože pravilan redoslijed prijenosa energije i objasne kako energija putuje od Sunca do čovjeka. Članovi grupe zajednički donose odluke i poštuju mišljenja svih učenika.

Aktivnost 3 Kako se energija pretvara? - Učenici povezuju slike uređaja sa vrstama energije. Zatim obrazlažu svoja rješenja.

Aktivnost 4 Energetski matematičari - Učenici rješavaju problemske zadatke. (zadaci u prilogu broj 3). Učenici međusobno pomažu u rješavanju zadataka.

Aktivnost 5 Šta pokreće uređaje? - Na stolovima su: stara tastatura, miš, baterija i CD. Učitelj vodi razgovor sa učenicima. Koju energiju koriste ovi uređaji? Šta se događa kada uređaj prestane raditi? Kako možemo pravilno odložiti e-otpad? Nakon toga izdvajaju uređaje za e-otpad.

Aktivnost 6 Drvo energije i mira - Svaki učenik dobija nastavni listić u obliku lista i zapisuje: jedan primjer korištenja energije; jedan primjer prijenosa energije; jedan način kako može štedjeti energiju ili pomoći okolišu. Listiće lijepe na zajednički plakat „Drvo energije i mira".

Aktivnost 7 Kakvu energiju ja donosim u razred? - Učenici sjednu u krug. Učitelj drži papirnato sunce u sredini kruga i kaže: „Sunce daje energiju biljkama i ljudima. I mi jedni drugima dajemo posebnu energiju svojim riječima i postupcima. Učitelj daje uputu učenicima. Svaki učenik završava jednu rečenicu: Danas sam drugu/drugarici dao/la energiju kada sam... Osjećao/la sam se dobro kada je neko... U našoj grupi mi se svidjelo što smo... Učitelj sa učenicima izvodi zaključke: "Može li se energija prenositi samo kroz uređaje i prirodu?" Učenici iznose svoja mišljenja. Izvode zaključke.

Potrebni resursi: nastavni listići za zadatke (lanac energije, pretvorba energije, problemski zadaci), kartice sa slikama, stari elektronski uređaji za e-otpad, plakat papir (A3 ili veći) za izradu „Drvo energije i mira" i školski pribor.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Moja okolina / III razred

Naziv nastavne jedinice: Očuvanje okoline

Ciljevi i ishodi učenja: da učenici razviju svijest o važnosti očuvanja okoline, razumiju međusobnu povezanost čovjeka i prirode te uoče kako ljudsko ponašanje utiče na prirodnu ravnotežu. Kroz analizu književnog teksta, slušanje muzike i likovno izražavanje, učenici će razvijati empatiju prema prirodi, kritičko mišljenje i osjećaj odgovornosti za očuvanje životne sredine, uz isticanje poruke da je mir u prirodi osnova za mir u čovjeku i zajednici. **Ishodi:** Objašnjava uticaj čovjeka na životnu sredinu. Navodi načine očuvanja biljaka, životinja i okoline. Objašnjava ključne teme i ideje teksta, analizira ih, analizira likove, događaje i njihove međuodnose u tekstu. Analizira strukturu različitih tekstova i većih dijelova teksta (npr. odlomak, poglavlje i sl.) i utvrđuje kako se odnose jedni prema drugima ili prema cjelini. Izvodi memorisane sadržaje razvijajući osjećaj za visinu, trajanje i kvalitet tona te glasnoću i brzinu. Analizira slušana muzička / glazbena djela pronalazeći elemente strukture i izvođačke sastave. Primjenjuje likovne materijale i tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju.

Međupredmetna povezanost: Muzička kultura: slušanje i analiza pjesme „Kapica žutog maslačka“ – izražavanje emocija kroz muziku. Bosanski jezik i književnost: analiza i razumijevanje teksta „Plesna haljina žutog maslačka“. Moja okolina: ekologija, očuvanje prirode, odnos čovjeka i prirode. Likovna kultura: likovno izražavanje teme „priroda u miru i nemiru“. Građanski odgoj: odgovornost prema zajednici i prirodi, razvijanje ekološke svijesti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza s mirovnom pedagogijom ovog časa ogleda se u razvijanju svijesti kod učenika da je očuvanje prirode dio izgradnje mira u zajednici. Kroz aktivnosti učenici uče empatiju prema prirodi, saradnju u grupi i nenasilno izražavanje stavova. Na taj način se podstiče odgovorno ponašanje, međusobno poštovanje i razumijevanje da mir počinje od svakodnevnih postupaka prema okolini i drugim živim bićima. Građanska i mirovna vrijednosna poveznica: Razvijanje empatije prema prirodi kao „živom prostoru“. Učenici uče da je nasilje nad prirodom oblik narušavanja mira. Promocija odgovornosti, brige i nenasilnog odnosa prema okolini. Razvijanje poruke: „Mir u prirodi = mir u čovjeku“. Jačanje saradnje, dijaloga i zajedničkog rješavanja problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Čitanje teksta ″Plesna haljina žutog maslačka″

Aktivnost 2 Uz pomoć interaktivne slagalice na Wordwall stranici odrediti/poredati dijelove priče

Aktivnost 3 Učenici zamišljaju da su žuti maslačak iz priče. Usmeno odgovaraju: Kako se osjećam kada me ljudi čuvaju? Kako se osjećam kada me uništavaju? Kako ljudi mogu biti nježniji prema meni?

Aktivnost 4 Učenici rade u grupama i razgovaraju: Kako uništavanje prirode stvara “nered” i “nemir”? Kako briga o prirodi stvara red i mir? Izrađuju plakat: “Mir u prirodi = mir u nama”

Aktivnost 5 Ponavljanje sadržaja o ekologiji kroz PPT prezentaciju.

Aktivnost 6 Nakon prezentacije, učenici će dobiti pripremljene nastavne listove za ponavljanje sadržaja koje su pratili na ppt.

Aktivnost 7 Učenicima učitelj prikazuje: priroda u miru (cvijeće, čistoća, sklad) i priroda u nemiru (smeće, lomljenje biljaka). Zadatak za učenike: Detaljno pogledajte ove dvije slike i usmeno recite razlike između njih.

Aktivnost 8 Slušamo pjesmu ″**Kapica Žutog Maslačka | Vesela Dječja Pjesma**″ (YouTube)

Aktivnost 9 Analiza slušane pjesme. Diskusija: koji zvukovi su "mirni", a koji "narušavaju mir"?

Aktivnost 10 Nacrtaj ili naslikaj "Svijet koji čuje muziku mira i prirode".

Učenici biraju jednu od opcija:

- priroda u skladu (cvijeće, rijeka, čista okolina)
- svijet u kojem ljudi čuvaju prirodu i žive u slozi

Aktivnost 11 Analiza i refleksija: Šta možemo učiniti da naš svijet bude kao na lijepoj slici?

Aktivnost 12 Učenici radove izlažu kao mini-izložbu: "Naš svijet mira"

Potrebni resursi: PPT- prezentacija, nastavni listići za rad, fotografije, pribor za likovnu kulturu flomasteri i ili voštane boje.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: 8. mart – Dan žena

Ciljevi i ishodi učenja: Kroz interdisciplinarni pristup omogućiti učenicima povezivanje sadržaja različitih nastavnih predmeta, te razvijanje kritičkog mišljenja, empatije, kreativnosti, sposobnost izražavanja stavova i osjećaja o poštovanju, ravnopravnosti i ulozi žena u društvu. **Ishodi:** Interpretira likovnim i vizuelnim izražavanjem različite sadržaje. Upoređuje osnovna izražajna sredstva u vlastitom stvaralaštvu i stvaralaštvu vršnjaka. Koristi likovne elemente kao sredstvo likovnog izraza pri prikazu doživljaja i različitih sadržaja. Učenik prepoznaje i opisuje ulogu žena u porodici i zajednici. Učenik sluša i doživljava muzičko djelo te prepoznaje osnovnu poruku pjesme.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Učenici opisuju, objašnjavaju i formulišu rečenice kojima izražavaju svoje misli i stavove o važnosti poštovanja. Moja okolina: Učenici prepoznaju, objašnjavaju i procjenjuju ulogu žena u porodici i društvu te primjenjuju odgovorno ponašanje prema okolini. Muzička kultura: Učenici slušaju, analiziraju i interpretiraju poruku pjesme te povezuju muziku sa emocijama i vrijednostima poštovanja. Likovna kultura: Učenici prepoznaju, primjenjuju i kreiraju likovne elemente (boju, liniju, oblik) kako bi izrazili emocije i ideje o poštovanju žena.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Razvijanje empatije, poštovanja i zahvalnosti prema ženama u porodici i društvu. Učenici uče vrijednosti uvažavanja, nenasilne komunikacije i brige za druge kroz kreativno izražavanje. Razvijanje poštovanja prema ulozi žena u porodici i društvu njegovanje zahvalnosti, ljubaznosti i međusobnog uvažavanja. Razvijanje nenasilja, empatije i ravnopravnosti spolova.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj započinje razgovor pitanjima: Kako se osjećate kada vam neko kaže HVALA? Kako možemo pokazati poštovanje? Šta je 8. mart? Zašto je važno pokazati poštovanje prema ženama? Učenici govore o majkama, bakama, učiteljicama. Iskazuju riječima svoja osjećanja prema njima.

Aktivnost 2 Film kao inspiracija: ″Malala's Magic Pencil″ (2017, kratki animirani film) Priča o Malali Yousafzai – djevojčici koja se mirno bori za pravo na obrazovanje. RAZGOVOR SA UČENICIMA: Zašto je Malala željela da djevojčice idu u školu? Da li djevojčice i dječaci imaju jednaka prava? Zašto je važno poštovati žene i djevojčice?

Aktivnost 3 Zadatak za učenike: Napiši nekoliko rečenica na temu: „*Da imam čarobnu olovku…*". Učenici iskazuju svoje misli na već pripremljene nastavne listove i lijepe na pano na tabli. Kada svi učenici napišu, slijedi analiza i diskusija.

Aktivnost 4 Kako bismo dodatno naglasili važnost poštovanja žena, učenici slušaju dio pjesme Respect- Aretha Franklin. Nakon slušanja kratko analiza. Šta znači riječ respect - poštovanje? Zašto je poštovanje važno za sve ljude? Kako možemo pokazati poštovanje prema majkama, učiteljicama i djevojčicama?

Aktivnost 5 Učenici dobijaju zadatak da nacrtaju ili izrade likovni rad na temu „Poklon za 8. mart". Mogu crtati portret majke, buket cvijeća ili simboličnu čestitku. Učitelj podsjeća na pravilnu upotrebu boja, linija i oblika te obilazi učenike, pomaže i podstiče samostalnost i kreativnost. Učitelj razgovara sa učenicima: Tokom izrade radova obratiti pažnju na upotrebu materijala, ali i o čistoći učionice, te o pravilnom odlaganju materijala nakon upotrebe. Također ih podsjeća na važnost štednje papira.

Aktivnost 6 Nakon crtanja, slijedi vizuelno-estetska analiza pomoću tehnike „Šetnja kroz galeriju radova". Nekoliko djece izlaže šta je na crtežu, koju tehniku je koristio/la i kome je rad namijenjen i zašto. Npr. *Na mom crtežu su prikazane žene... Ovo je važno jer....*

Potrebni resursi: Papir za crtanje, bojice, flomasteri, tempere ili vodene boje, kistovi, posudice s vodom, krpice, primjeri čestitki ili fotografije cvijeća, projektor, kompjuter, zvučnici, wifi.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Tjelesni i zdravstveni odgoj / III razred

Naziv nastavne jedinice: Socio-emotivne vještine „Pozitivno navijanje i ohrabrivanje, pobjeda i poraz“

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika emocionalnu pismenost, kulturu mira, saradnju i poštovanje kroz sportske aktivnosti, analizu književnog teksta, razgovor, likovno izražavanje i promišljanje o vlastitom ponašanju u situacijama pobjede i poraza. **Ishodi:** Razvija vještinu prepoznavanja i kontrole emocija. Čita književne i/ili informativne tekstove citirajući i prosuđujući njihove dijelove u svrhu argumentiranja vlastitih stavova/ zaključaka. Izdvaja glavnu poruku i vrijednosti prikazane u tekstu. Prepoznaje važnost saradnje, međusobnog pomaganja i uvažavanja u zajednici. Likovno izražava osjećanja, ideje i poruke prijateljstva, podrške i poštovanja.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost:. Čita i razumije tekst prilagođen uzrastu. Izdvaja glavne ideje i poruke teksta. Usmeno izražava mišljenje i stavove o pročitanom sadržaju. Moja okolina: Razvija pozitivne odnose sa vršnjacima. Prepoznaje poželjne oblike ponašanja u zajednici. Likovna kultura: Vizuelno predstavlja pozitivne poruke prijateljstva, podrške i poštovanja. Građanski odgoj- Uvažava različita mišljenja i osjećanja.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju kulturu mira kroz saradnju, međusobno poštovanje, empatiju, nenasilnu komunikaciju i prihvatanje različitih osjećanja. Uče da uspjeh ne podrazumijeva samo pobjedu nego i pošten odnos prema drugima. Građanska i mirovna vrijednosna poveznica: Tokom realizacije nastavnih aktivnosti učenici razvijaju poštovanje prema sebi i drugima, uče prepoznavati i razumjeti osjećanja svojih vršnjaka te jačaju empatiju i solidarnost kroz međusobno ohrabrivanje i podršku. Kroz zajedničke igre i grupni rad razvijaju saradnju, odgovornost i pravedan odnos prema svim učesnicima. Učenici uče uvažavati različitosti, prihvatati uspjehe i neuspjehe drugih te primjenjivati nenasilnu komunikaciju u rješavanju nesporazuma. Na taj način usvajaju vrijednosti koje doprinose izgradnji kulture mira, prijateljstva i zajedništva u razredu i školskoj zajednici.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj razgovara sa učenicima: Kako se osjećate kada pobijedite? Kako se osjećate kada izgubite? Kako se osjećate kada imate podršku i kada vas neko bodri? A kako ako vam se neko izruguje? Učenici se usmeno izražavaju koristeći riječi: sreća, ponos, tuga, razočarenje, ljutnja, zadovoljstvo, prepoznaju i imenuje emocije u sportskim situacijama, uvažavajući osjećanja drugih u grupi.

Aktivnost 2 Motivacija Nisam čaša, nisam lonac, u meni blago često stoji. Od gline sam, star sam jako, ko sam ja -pogodi lako! (ĆUP) Slijedi učiteljevo interpretativno čitanje priče „Ćup sa zlatom“-

Aktivnost 3 Slijedi razgovor sa učenicima, vođen kroz prezentaciju (prilog 1˝PPT Ćup sa zlatom˝). Ko su likovi u priči? Šta se dogodilo? Koja je glavna poruka priče? Zašto pohlepa nije dobra? Šta je važnije od zlata? Kako pohlepa može izazvati sukob u razredu? Izvođenje zaključka: Pravo bogatstvo čine dobrota, prijateljstvo, poštenje i pomaganje drugima.

Aktivnost 4 Učenici se podijele u 2–4 ekipe sa jednakim brojem članova. Na udaljenosti od 8–10 metara od svake ekipe postavlja se čunj. Prvi učenik iz svake ekipe na znak učitelja trči do čunja, obilazi ga i vraća se nazad. Po povratku dodirom ruke daje znak sljedećem članu ekipe koji nastavlja zadatak. Igra traje dok svi članovi ekipe ne završe zadatak. Prije početka učitelj objašnjava da cilj nije samo pobijediti nego i pokazati sportsko ponašanje. Tokom igre učenici imaju poseban zadatak: navijati za svoju ekipu koristeći lijepe i ohrabrujuće riječi, bodriti saigrače kada im je teško, ne ismijavati učenike koji pogriješe ili sporije trče, čestitati protivničkoj ekipi na uspjehu, prihvatiti

realne rezultate.

Aktivnost 5 Nakon završetka igre učitelj proglašava pobjedničku ekipu, a zatim ističe primjere učenika koji su pokazali lijepo navijanje, pomaganje i poštovanje prema drugima.

Aktivnost 6 Rad u grupama „Šta bih uradio?“ Grupe dobijaju situacije na pripremljenim nastavnim listovima: 1. Moja ekipa je pobijedila; 2. Moja ekipa je izgubila; 3. Drug iz ekipe je pogriješio. 4; Protivnik je bio bolji. Zadatak za učenike: Smisliti i predstaviti pravilan način ponašanja.

Aktivnost 7 Zadatak za učenike: IZRADA MEDALJE PRIJATELJSTVA Uputa: Nacrtaj medalju prijateljstva, na medalji napiši poruku prijateljstva.

Potrebni resursi: Priča „Ćup sa zlatom“, PPT, kartice sa emocijama, čunjevi, lopte i rekviziti za igre, papir, bojice, flomasteri, kartice sa situacijama za grupni rad.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Moja okolina / III razred

Naziv nastavne jedinice: Voda

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati svijest učenika o važnosti vode za život, odgovornom korištenju i očuvanju vodenih resursa te podsticati ekološki odgovorno ponašanje, saradnju i brigu za zajednička dobra. **Ishodi:** Učenik objašnjava značaj vode za život ljudi, biljaka i životinja. Učenik prepoznaje uzroke zagađenja voda i i načine njihovog očuvanja. Razvijati čitalačko razumijevanje. Učenik izdvaja ključne informacije iz pročitanog teksta o vodi. Likovno predstavlja poruke o očuvanju vode, koristeći različite materijale i tehnike. Predlaže odgovorne načine korištenja vode u svakodnevnom životu. Sarađuje sa vršnjacima u zajedničkim aktivnostima i pokazuje odgovornost prema zajedničkim resursima.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost:. Čita i razumije tekst prilagođen uzrastu. Izdvaja glavne ideje i poruke teksta. Usmeno izražava mišljenje i stavove o pročitanom sadržaju. Moja okolina: Objašnjava značaj vode za život na Zemlji. Navodi načine zaštite i očuvanja voda. Likovna kultura: Vizuelno izražava ideje i poruke o zaštiti prirode. Primjenjuje različite likovne tehnike i materijale. Građanski odgoj: Učestvuje u grupnom radu poštujući mišljenja drugih. Predlaže aktivnosti koje doprinose dobrobiti zajednice.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju svijest da je voda zajedničko dobro i da je odgovorno korištenje prirodnih resursa važno za dobrobit svih ljudi. Kroz zajedničke aktivnosti uče saradnji, odgovornosti i poštovanju prirode, razvijajući osjećaj da očuvanjem vode doprinose mirnijoj i zdravijoj zajednici. Građanska i mirovna vrijednosna poveznica: Učenici razvijaju svijest o vodi kao zajedničkom prirodnom dobru i važnom resursu za život svih ljudi, biljaka i životinja. Kroz aktivnosti uče odgovornom ponašanju, racionalnom korištenju vode i brizi za okoliš. Razvijaju vrijednosti saradnje, solidarnosti, poštovanja zajedničkih dobara i aktivnog doprinosa očuvanju prirode, shvatajući da odgovorno djelovanje pojedinca doprinosi dobrobiti cijele zajednice i izgradnji kulture mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici su dobili tekst „Jer rijeka nije voda, ona ustvari hoda". Zadatak za učenike: Pročitati svako za sebe a potom odgovoriti na pitanja: Ко је ишао на ријеку? Шта је расло на лијевој и десној обали? Какве су обале које украшавају ријеку? Шта ти мислиш, да ли су брану направили мјештани Моштра или дабар? Када су се Ведад и Белмин вратили? Поред које ријеке су шетали? С ким си ти шетао/ла поред Врела Босне? Učenici čitaju odgovore usmeno.

Aktivnost 2 Kviz ″Voda – voda u prirodi″na internet stranici Wordwall. Zadatak za učenike: pažljivo čitaj i pronađi dijelove rečenica koji su izgubili svoje mjesto, tako ćete provjeriti svoje znanje o vodi i vodama u prirodi. Učitelj vodi razgovor sa učenicima- Gdje u prirodi nalazimo vodu? Kako ljudi mogu zagaditi vodu? Šta se dešava ako voda nije čista? Izvodimo zaključak: Zagađenje i neodgovorno ponašanje utiče na cijelu zajednicu – ne samo na pojedinca.

Aktivnost 3 Učenici rade individualno. Zadatak za učenike: Pogledaj situacije i zaokruži šta je ispravno:

Ostavljam slavinu otvorenu dok perem zube.	DA	NE
Zatvaram vodu dok sapunam ruke.	DA	NE
Igram se vodom bez potrebe.	DA	NE

Usmena analiza nastavnog lista.

Aktivnost 4 „Kako možemo biti čuvari vode“ grupni rad

Grupa 1 - Škola Osmislite i zapišite pravila kako štedimo vodu u školi. Izraditi zajednički plakat „U našoj školi čuvamo vodu“

Grupa 2 - Dom Napišite i nacrtajte kako djeca i porodica mogu štedjeti vodu kod kuće. Izrada crteža + 3 savjeta „Kod kuće štedimo vodu“.

Grupa 3 - Priroda Prikažite kako voda izgleda kada je čista i kada je zagađena. Izraditi podijeljen plakat (čista voda / zagađena voda).

Grupa 4 - „Čuvari vode“-izrada plakata sa sloganima

Aktivnost 5 Svaka grupa predstavlja svoj rad i zajedno formiraju pano.

Aktivnost 6 Nacrtaj ili naslikaj **„Čistu i zdravu prirodu s vodom“** (rijeka, jezero ili izvor) i pokaži kako ljudi čuvaju vodu. Na crtež napiši poruku: **„Čuvajmo vodu!“**

Aktivnost 7 Učenici izlažu svoje likovne radove, a zatim usmeno odgovaraju: Šta tvoj rad poručuje o vodi i prirodi?

Potrebni resursi: Tekst priče „Jer rijeka nije voda, ona zapravo hoda“, projektor, A3 papir, bojice i flomasteri, 4 komada bijelog hamer papira.

Lejla Mušanović

Predmet/Razred: Muzička / Glazbena kultura Bosanski jezik i književnost / Moja okolina / Likovna kultura / III razred

Naziv nastavne jedinice: Sevdalinka

Ciljevi i ishodi učenja: Učenici će prepoznati i razumjeti značaj sevdalinke kao dijela kulturne baštine Bosne i Hercegovine te kroz pjevanje, razgovor i likovno izražavanje analizirati njene vrijednosti i razvijati poštovanje prema tradiciji, zajedništvu i kulturnoj različitosti. **Ishodi:** Pjeva po sluhu i notnom tekstu razvijajući muzikalnost i muzičko pamćenje. Izvodi memorisane sadržaje razvijajući osjećaj za visinu, trajanje i kvalitet tona te glasnoću i brzinu. Primjenjuje pravila standardne gramatike pri pisanju. Analizira strukturu različitih tekstova i većih dijelova teksta (npr. odlomak, poglavlje, strofa i sl.) i utvrđuje kako se odnose jedni prema drugima ili prema cjelini. Istražuje značajne događaje i spomenike kulture užeg zavičaja. Opisuje elemente kulturne baštine Bosne i Hercegovine. Primjenjuje likovne materijale i tehnike u vlastitom likovnom/vizuelnom izražavanju. Likovno interpretira elemente kulturne baštine kroz kreativno izražavanje.

Međupredmetna povezanost: **Muzička kultura:** Učenici prepoznaju i izvode sevdalinku te opisuju osnovne muzičke elemente (melodija, ritam, emocija). Primjenjuju pjevanje po sluhu i izražavaju doživljaj pjesme. **Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost:** Učenici čitaju i analiziraju sevdalinku, uočavaju strukturu i objašnjavaju značenje nepoznatih riječi. Izražavaju vlastiti doživljaj pjesme. **Moja okolina:** Učenici prepoznaju Kuću sevdaha kao dio kulturne baštine i objašnjavaju njen značaj za očuvanje tradicije. Povezuju baštinu sa svojim zavičajem. **Likovna kultura:** Učenici likovno prikazuju tradicionalne instrumente i uočavaju njihove osnovne oblike i detalje. Kreiraju vlastiti likovni rad inspirisan kulturnom baštinom. **Građanski odgoj**: Učenici razvijaju svijest o važnosti kulture kao mosta među ljudima i uče saradnji, toleranciji i uvažavanju različitosti kroz zajedničke aktivnosti.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Ovaj nastavni sadržaj doprinosi razvoju mirovne pedagogije jer se učenici kroz sevdalinku upoznaju sa kulturnim nasljeđem Bosne i Hercegovine kao prostorom zajedničkog identiteta, pamćenja i međusobnog uvažavanja različitosti**.** Sevdalinka se ne posmatra samo kao muzička forma, nego kao kulturni most između ljudi, vremena i prostora**,** koji povezuje generacije i različite životne priče. Poseban doprinos mirovnoj pedagogiji ogleda se u tome što učenici: razvijaju empatiju kroz doživljaj emocija u sevdalinci (tuga, ljubav, čežnja, radost) prepoznaju vrijednost zajedničkog kulturnog prostora kao temelja mira i suživota. Građanska i mirovna vrijednosna poveznica: Učenici razvijaju svijest o kulturnoj baštini kao zajedničkom dobru, jačaju odgovornost za njegovo očuvanje i uče da je kultura važan instrument izgradnje mira, dijaloga i zajedničkog života u raznolikom društvu. Učenici razvijaju poštovanje prema kulturnoj baštini i ljudima svog zavičaja. Kroz saradnju, razgovor i zajedničke aktivnosti, uče vrijednosti tolerancije, uvažavanja različitosti, zajedništva imirnog suživota. Građanska vrijednosna poveznica: razvijanje osjećaja pripadnosti zajednici, odgovornosti za očuvanje kulturne baštine, poštovanja prema prošlosti, saradnje i međusobnog uvažavanja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učitelj organizira posjetu Kući sevdaha kao uvodnu motivacijsku aktivnost.

Aktivnost 2 Učitelj motiviše učenike pitanjima, kako bi uspješno ispunili KWL tabelu. Šta već znaju o sevdalinci? Da li su je nekada čuli i gdje? Šta očekuju od posjete Kući sevdaha? Učenici se uvode u K-W-L tabelu koju će popunjavati tokom posjete.

Aktivnost 3 Učenici individualno popunjavaju tabelu, uz upute: **K**- šta znam, razmislite i napišite sve što već znate o sevdalinci. **W**- šta želim znati, napišite šta vas zanima i šta biste voljeli saznati tokom posjete. **L**- šta sam naučio, ovaj dio ćete popuniti nakon aktivnosti i slušanja izvođenja.

Aktivnost 4 Učitelj usmjerava učenike da pažljivo slušaju izvođenje i interpretaciju sevdalinke u prostoru Kuće sevdaha uživo ili audio zapis ″Kada ja pođoh na Bembašu – Himzo Polovina″ (YouTube). Učenici doživljavaju pjesmu i nakon slušanja izražavaju svoje utiske usmeno o emocijama koje su prepoznali. Učitelj ih podstiče da govore jasno i potpunim rečenicama.

Aktivnost 5 Učenici uočavaju stihove, ponavljaju ih i uočavaju nepoznate riječi koje objašnjavaju uz pomoć učitelja i kustosa, pokušavaju zajednički otpjevati stihove. Razgovaraju o tome kako prostor i izvođenje utiču na doživljaj muzike.

Aktivnost 6 Učenici na pripremljenom nastavnom listu, odgovaraju na pitanja:

1. Kakvo raspoloženje prepoznaješ u pjesmi?

2. Šta simbolizira Bentbaša u pjesmi?

3. Koje emocije se javljaju u pjesmi?

4. Može li muzika pomoći da ljudi budu bliži i složniji? Zašto?

5. Zašto je ova pjesma važna za našu kulturu? Nakon toga slijedi analiza napisanog. Učenici iščitavaju odgovore.

Aktivnost 8 Učitelj upoznaje učenike sa značajem Kuće sevdaha kao čuvara kulturne baštine Bosne i Hercegovine. Učenici posmatraju eksponate, stare fotografije i informacije o sevdalinci. Uočavaju povezanost pjesme sa gradovima, ljudima i tradicijom. Učitelj ih usmjerava da zaključe zašto je važno čuvati kulturnu baštinu.

Aktivnost 9 Učenici daju odgovore na pitanja: Zašto je Kuća sevdaha važna? Kako čuva tradiciju? Ko sve učestvuje u očuvanju baštine? Razgovaramo o uvažavanju različitosti među ljudima važnosti zajedništva i slušanja drugih, načinu kako tradicija može učiti o miru i toleranciji.

Aktivnost 10 Učenici dopunjavaju K-W-L tabelu (L kolonu) novim saznanjima.

Aktivnost 11 Tokom posjete Kući sevdaha, učenici posmatraju tradicionalne instrumente koji se koriste u izvođenju sevdalinke, kao što su **šargija**, saz i harmonika.

Aktivnost 12 Učenici dobijaju zadatak: Prikaži instrument koji ti je ostao u najjačem utisku. Učenici koriste različite likovne tehnike (olovka, bojice, flomasteri ili vodene boje) kako bi što vjernije ili kreativno prikazali instrument. Učitelj podstiče učenike da obrate pažnju na: oblik instrumenta, detalje (žice, tijelo, ukrase), boje i materijale Na kraju aktivnosti, učenici predstavljaju svoje likovne radove i kratko objašnjavaju koji instrument su izabrali i zašto.

Aktivnost 13 Učitelj okuplja učenike i vodi završni razgovor. Učenici predstavljaju šta su upisali u K-W-L tabelu u koloni „L".

Aktivnost 15. Refleksija: Šta ste naučili o sevdalinci? Zašto je Kuća sevdaha važna? Kako se čuva kulturna baština? Šta ste danas naučili o zajedništvu, poštovanju i miru kroz sevdalinku i posjetu Kući sevdaha? Učenici odgovaraju na ova pitanja usmeno.

Potrebni resursi: prezentacija o kulturnoj baštini, audio zapis sevdalinke, fotografije instrumenata, projektor, A3 papir bojice i flomasteri, nastavne kartice i listići za rad.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Djeljivost brojeva u svakodnevnim životnim situacijama

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijati kod učenika sposobnost primjene matematičkih znanja o djeljivosti, poticati logičko mišljenje i zaključivanje kroz problemske zadatke, te osposobljavati učenike za kreiranje i rješavanje problemskih situacija primjenom matematičkih pojmova. **Ishodi:** Učenik primjenjuje kriterije djeljivosti (sa 2, 3, 4, 5, 9 i 10) pri rješavanju problemskih zadataka, bira odgovarajuće postupke i obrazlaže svoje rješenje u kontekstu zadatka.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Razumijevanje teksta kroz analizu igrokaza. Usmeno i pismeno izražavanje kroz kreiranje matematičke priče. Historija: Upoznavanje načina računanja u drevnim civilizacijama (Egipat). Fizika: Primjena djeljivosti pri pretvaranju mjernih jedinica.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Veza sa mirovnom pedagogijom ostvaruje se kroz saradnički rad učenika u paru i grupi, gdje razvijaju međusobno uvažavanje, odgovornost i pravedno donošenje odluka. Kroz aktivnosti podjele (igrokaz i problemske situacije) učenici promišljaju o pravednosti i jednakosti, povezujući matematičke sadržaje sa životnim vrijednostima. Razvoj kritičkog mišljenja posebno dolazi do izražaja u diskusiji nakon igrokaza i pri analizi zadataka, kada učenici procjenjuju mogućnost podjele, obrazlažu svoje odgovore i preispituju različite načine rješavanja problema.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Zagrijavanje - igra: *Ja imam...Ko ima...*Učenicima se podijele kartice tako da svaki učenik dobije po jednu. Jedan učenik čita sa svoje kartice napisani broj i ispod njega pitanje ko ima broj djeljiv sa npr. 3, 7 i 9. Učenik koji ima broj koji je istovremeno djeljiv sa svakim od ova tri broja javlja se a ostali trebaju potvrditi tačnost djeljivosti tako što će obrazložiti pravilo. Sljedeći krug započinje učenik kod koga je bio dati broj a prethodni ostavlja svoju karticu na sto.

Aktivnost 2 Igrokaz - Učenicima se podijeli igrokaz i uloge. Po želji jedna grupa odglumi pred svima
Učenik 1: Poznato mi je da su Egipćani znali predstaviti veoma velike brojeve (vojskovođe su morali znati koliko vojnika postrojiti za bitku). Međutim nije mi jasno na koji način su oni dijelili.
Učenik 2: I ja imam problem. Ja sam iz drevnog Egiptu i otac mi je dao zadatak da 5 džakova žita od kilogram, podijelim na 8 radnika. Kako to da uradim?...Najbolje da odem u radnju kupiti digitron.

Učenik 3: (u radnji) Možda biste trebali sačekati još koji milenijum. I za ABAK treba čekati bar do 1300. g.p.n.e., o Pascalini (prvoj mehaničkoj mašini za sabiranje i oduzimanje) da i ne govorim. Žao mi je, ne mogu vam pomoći.

Učenik 4: Predlažem da izmisliš znakove za pisanje brojeva manjih od 1. Za početak pretvoriti kilograme u grame. Prvo iskoristi 4 džaka čija je ukupna težina 4000g, a taj je broj djeljiv sa 8 – kako to znam? (djeljivost sa 2 i 4) Na ovaj način dobivaš 8 puta po 500g.

Učenik 5: A šta uraditi sa petom vrećom?

Učenik 6: I nju podijeliti na pola, pa svaku polovicu na još pola i od toga još pola – tako su radili Egipćani. Na ovaj način svaki od 8 radnika će dobiti osminu od zadnje vrće. Kako 1kg ima 1000g, a to je djeljivo sa 8, svako će dobiti 125g (što je količnik ta dva broja).

Učenik 7: Sad mi je jasno kako su Egipćani dijelili – prvo podijele na pola, a zatim nastave dijeliti na isti način.

Razgovor s učenicima: Šta nas je igrokaz naučio? Da li se ovakvih 5 džakova moglo podijeliti na 9 (ili 3) radnika? Da li ih je mogla podijeliti na 2, 4, 5 ili 10 radnika? Objasniti. Kako možemo unaprijed znati da li je neka podjela moguća bez računanja?

Aktivnost 3 Priča - Učenici u paru, ili manjoj grupi, smišljaju kratku priču kroz koju se pojavljuju problemi vezani za djeljivost brojeva. Priča ne mora biti duga.

Aktivnost 4 Prezentiranje radova - Prezentiranje radova po grupama/parovima uz objašnjenje koja su matematička znanja koristili. Odgovoriti na pitanje: Da li je uvijek moguće pravedno podijeliti nešto?

Aktivnost 5 Samorefleksija - Dopuni rečenice: Danas sam naučio/la da.....; Najzanimljivije mi je bilo…; Još želim naučiti.....; U radu u grupi sam doprinio/la tako što…

Potrebni resursi: Kreirati kartice za prvu aktivnost (primjer na NL). Odštampati igrokaz i podijeliti učenicima. Priču kreiraju u svesci radeći u paru ili manjim grupama.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VI razred

Naziv nastavne jedinice: Operacije sa skupovima

Ciljevi i ishodi učenja: Razvijanje sposobnosti primjene skupovnih operacija na primjerima iz svakodnevnog života. **Ishodi:** Upotrebljava svojstva i odnose skupova u različitim formama prikazivanja i primjenjuje ih prilikom rješavanja problemskih zadataka.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Razumijevanje teksta, usmeno i pismeno izražavanje. Likovna kultura: Vizuelno oblikovanje Venovih dijagrama. Historija: Predstavljanje historijskih razdoblja Venovim dijagramom Geografija: Sunčev sistem – planete Sunčevog sistema. Biologija: Podjela biologije. Informatika: video u Edpuzzle; Disk C, folderi i podfolderi.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Operacije sa skupovima i Venovi dijagrami su savršen vizuelni i matematički alat za razumijevanje ljudskih odnosa, identiteta, inkluzije i različitosti. Kroz matematički jezik učenicima možemo plastično prikazati koncepte suživota. Kroz grupni rad (Aktivnost 1 i 3) aktivno se razvijaju vještine nenasilne komunikacije, uvažavanja mišljenja drugih, pregovaranja i zajedničkog donošenja odluka.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponavljanje - skupovi i skupovne operacije Učenici se dijele u grupe po 4 učenika. Pokrenuti video o skupovima sa 5 zadataka za ponavljanje na internet stranici Edpuzzle. Učenici prate video na pametnoj tabli ili televizoru. Zadatke prvo riješe u svesci a zatim predstavnik grupa provjerava rješenje na pametnoj tabli.

Aktivnost 2 Zagrijavanje - Učenici rješavaju sljedeće jednostavne zadatke:

1. Neka se na stolu nalaze: čaša, šolja, tanjir, kašika, viljuška i nož. Neka svi ovi predmeti čine jedan skup S. Označimo sa P skup koji čine elementi skupa S koji predstavljaju escajg. Kako bismo Venovim dijagramom predstavili ove skupove? Kakav je skup P u odnosu na skup S?

2. Neka su dati skupovi: A={2,4,6,8} i B={1,2,3,4,5}. Predstavi ih Venovim dijagramom i odredi A U B, A presjek B, A\B, B\A. Da li je skup A\B jednak skupu B\A?

3. Zlatan je za svoj rođendan poveo 14 prijatelja na kolače. Od dvije vrste kolača – čokoladni i vanilija, svaki od njih je probao bar jedan. Ako je poznato da ih je 5 probalo obje vrste a njih 6 samo čokoladni, koliko ih je probalo samo kolač od vanilije?

Aktivnost 3 Skupovi u svakodnevnom životu Učenici u grupama rješavaju zadatke vezane za gradivo koje rade na drugim predmetima, a svoja rješenja predstavljaju na listu papira iz bloka.

1. Uporedimo kameno i metalno doba iz prahistorije. Koji su se materijali koristili, kakav je bio način života, koje su grane privrede bile najrazvijenije i šta znamo o religiji? Ako predstavimo ova dva doba Venovim dijagramima šta im je zajedničko a po čemu se razlikuju? (Grane privrede – poljoprivreda i stočarstvo, te religija – kult predaka – su im zajedničke osobine, dok su različiti materijali i način života ono što ih razlikuje)

2. Predstavi Sunčev sistem i njegove planete Venovim dijagramom. Ako je S skup svih nebeskih tijela u Sunčevom sistemu, kako Venovim dijagramom predstavljamo skup planeta P?

3. Venovim dijagramom predstavi podjelu biologije prema predmetu i prema problemu proučavanja. Šta bi bio presjek tih podjela (npr. zajednički cilj: razumijevanje života i njegovih zakonitosti)

4. Lana uređuje svoj računar i želi da organizuje materijale za školu. Napravila je dva foldera: folder Matematika (M) sa fajlovima: jednacine.docx, projekat-skupovi.pptx i trougao.png, i folder Informatika (I) sa fajlovima: kviz.html, projekat-skupovi.pptx. Predstavi Venovim dijagramom i odredi M presjek I te M\I.

5. Ana je iz ormara izvadila 4 omiljene majice u žutoj, zelenoj, crvenoj i plavoj boji te 3 pantalona u crnoj, sivoj i plavoj boji. Koliko različitih kombinacija Ana može sastaviti? Rješenje predstavi grafički koristeći Dekartov proizvod skupova.

Aktivnost 4 Grupe prezentiraju svoja rješenja.

Aktivnost 5 Samorefleksija

Na današnjem času mi je najzanimljivije bilo_____, teško sam se snašao/la u sljedećoj aktivnosti_____, doprinio/la sam radu u grupi tako što_____

Potrebni resursi: Pametna tabla/tableti/televizor i internet konekcija za video sa zadacima. List papira iz bloka za Aktivnost 3 – ostali zadaci se rade u svesci.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Površina trougla i četverougla

Ciljevi i ishodi učenja: Usmjeravanje učenika da kroz samostalan i grupni rad kritički analiziraju geometrijske oblike u svom okruženju, uspješno primjenjuju matematičke alate za izračunavanje površina i razvijaju samopouzdanje u rješavanju složenijih matematičkih izazova. **Ishodi:** Modelira i rješava problemske zadatke iz svakodnevnog života primjenjujući formule za površinu trougla i četverougla.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Učenici razvijaju sposobnost razumijevanja i interpretacije tekstualnih zadataka, te jasno usmeno izražavaju zaključke i argumente tokom grupne diskusije i prezentacije. Geografija/Priroda: Prepoznavanje geografskih specifičnosti regija u BiH (lavanda u Hercegovini); razumijevanje pojma ekosistema i prašumskih zaštićenih područja (Perućica). Historija: Razvijanje svijesti o materijalnoj i kulturnoj baštini srednjovjekovne Bosne (Vranduk).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz analizu Perućice i polja lavande učenici uče o zaštićenim područjima kao zajedničkim dobrima, Vranduk simbolizira kulturnu baštinu koja spaja. Radeći u timu na kreiranju školske staze, učenici vježbaju nenasilnu komunikaciju, kompromis pri raspodjeli budžeta i uvažavanje različitih ideja.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenici rade u manjim grupama (3-4 učenika). Podijeliti svakoj grupi pravougaonike, kvadrate i trouglove različitih dimenzija (3 različita oblika). Učenici mjere dužine stranica i kod trougla visinu te izračunavaju i zapisuju površine. Po završetku aktivnosti objašnjavaju kako su izračunali površinu. Ponavljaju formule za izračunavanje površine četverougla i trougla.

Aktivnost 2 Površine u svakodnevnom životu.

Zadatak 1: *Hercegovačko polje lavande*
Jedno poljoprivredno gazdinstvo u Hercegovini odlučilo je pokren ti eko-turizam. Zasadiće polje lavande u obliku pravougaonika dužine 40 m i širine 25 m.
1. Izračunaj površinu ovog polja lavande kako bi vlasnici znali koliko sadnica im je potrebno.
2. Ako je za jednu sadnicu lavande potreban prostor od 2 m^2, koliko ukupno sadnica mogu posaditi na tom polju?

Zadatak 2: *Istraživački kvadrat u prašumi Perućica*
Biolozi istražuju gustinu naseljenosti endemskih biljaka u prašumi Perućica. Da bi to uradili, metodom uzorkovanja ogradili su ispitni prostor u obliku kvadrata čiji obim iznosi 60 m.
1. Kolika je dužina jedne stranice ovog istraživačkog kvadrata?
2. Izračunaj površinu prašumskog tla koju biolozi detaljno pretražuju unutar tog kvadrata.
3. Ako su unutar tog prostora pronašli 45 jedinki jedne rijetke vrste paprati, koliki je prosječan broj tih biljaka po jednom kvadratnom metru (m^2)?

Zadatak 3: *Tajna srednjovjekovnog Vranduka*
Tokom arheoloških iskopavanja u blizini zidina srednjovjekovnog grada Vranduka, arheolozi su naišli na prostor bogat starim novčićima i keramikom. Taj prostor ima oblik trougla. Baza tog trougla (stranica uz sami zid tvrđave) iznosi 14 m, a najudaljenija tačka od zida (visina na tu bazu) iznosi 8 m.
1. Izračunaj površinu arheološkog nalazišta koje tim mora pažljivo iskopati i pretražiti.
2. Ako jedan arheolog tokom dana može detaljno pretražiti površinu od 4 m^2, koliko je minimalno dana potrebno jednom arheologu da završi posao?

Aktivnost 3 Budimo kreativci - Osmislite atraktivan dizajn školske staze pravougaonog oblika dimenzija 10 m x 2 m (na slici u omjeru 1: 50) korištenjem ponuđenih pločica različitih dimenzija, boja i cijena. Predviđeni proračun je 1 000 KM, ali ako osmislite dodatne prihode koje možete ostvariti, proračun možete i uvećati. Pri predstavljanju prijedloga školske staze u 3-5 rečenica obrazložite zašto je baš ona idealan izbor i po čemu predstavlja život naše škole. Izračunati cijenu odabranih pločica potrebnih za popločavanje staze, osmisliti najpovoljnije rješenje s obzirom na finansijska ograničenja, osmisliti dodatni izvor prihoda, prema potrebi i obrazložiti svoje rješenje.

Aktivnost 4 Prezentiranje radova

Aktivnost 5 Završna refleksija

U jednoj rečenici napisati: *Šta vam je bilo najizazovnije pri usklađivanju budžeta od 1.000 KM?* ili Kako ste riješili nesuglasice u grupi oko dizajna staze?

Potrebni resursi: Katalog/lista ponuđenih pločica sa cijenama i dimenzijama (u sklopu nastavnog lista)

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VII razred

Naziv nastavne jedinice: Vektori – osnovni pojmovi, vrste, grafičko sabiranje

Ciljevi i ishodi učenja: Nastavnik će voditi učenike ka razumijevanju sabiranja vektora, potičući ih da uoče kako različiti pravci mogu voditi ka istom cilju (rješenju problema), te razvijati svijest o važnosti mira, zajedničkog cilja i saradnje. **Ishodi:** Učenik primjenjuje sabiranje vektora u jednostavnim zadacima te kroz saradnički rad povezuje matematičke postupke sa ostvarivanjem zajedničkog cilja.

Međupredmetna povezanost: Tehnička kultura: Učenici primjenjuju principe tehničkog crtanja kroz precizno grafičko prikazivanje vektora (pravac, smjer, dužina) i rad u zadatom omjeru. Fizika: Kroz predstavljanje kretanja kao vektorskih veličina učenici povezuju matematički koncept vektora sa pojmovima sile i pomjeranja. Bosanski jezik i književnost: Učenici razvijaju sposobnost razumijevanja i interpretacije tekstualnih zadataka, te jasno usmeno izražavaju zaključke i argumente tokom grupne diskusije i prezentacije. Geografija/Priroda: Korištenjem strana svijeta učenici primjenjuju geografska znanja u matematičkom kontekstu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici analiziraju da li različiti putevi vode do istog cilja i argumentuju svoje zaključke čime razvijaju kritičko mišljenje; Kroz metaforu „različitih puteva ka miru" učenici uočavaju da različiti pristupi mogu dovesti do istog cilja, što podstiče prihvatanje različitih perspektiva čime razvijaju empatiju; Učenici rade u grupama, zajednički rješavaju zadatke i donose odluke, uvažavajući različita mišljenja; Kroz završne refleksije i formulisanje rečenica učenici povezuju matematički koncept sabiranja vektora sa idejom zajedničkog cilja – mira.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Zagrijavanje – divergentne igre: Premetanjem slova izmijeni ponuđene riječi tako da dobiješ osnovne matematičke pojmove: ORVEKT ŽUD ERSMIJ ACPRAV ITETINTENZ

Aktivnost 2 U cilju ponavljanja sabiranja vektora riješiti individualno sljedeći zadatak: Da li na putu od kuće do škole uvijek idemo pravolinijski?
Prikaži Amarovo kretanje: Amar ide 300 m prema istoku a zatim 400 prema jugu. (nacrtati u svesci u omjeru 1:10000 u cm npr. 3m=100 cm => 300 m = 30000 cm pa u svesci crtamo 3 cm)

Aktivnost 3 U svijetu svi žele doći do istog cilja – mira, ali često idu različitim putevima. Na osnovu predloženih kretanja (na nastavnom listiću) odredi da li su ljudi iz različitih gradova došli do grada koji predstavlja mir (unutar kvadratne mreže označenog slovom M). Učenici se dijele u grupe od 3 ili 4 učenika, svi dobivaju 4 nastavna lista označena sa A, B, C i D:
NL A - Put – iz tačke A se putuje 4 jedinice u pravcu istoka, 3 jedinice u pravcu sjevera.

NL B - Put – iz tačke B se putuje 3 jedinice u pravcu sjevera a 4 u pravcu istoka.

NL C - Put – iz tačke C se putuje 5 jedinica u pravcu sjeveroistoka.

NL D - Put – iz tačke D se putuje 2 jedinice prema istoku, 3 jedinice prema sjeveru, 2 jedinice prema zapadu. Grafički povezati i sabrati sve vektore.

Aktivnost 4 Razmijeni mišljenje u grupi: Da li zbir vodi do tačke M? Ako vodi objasniti: Da li su putevi isti, da li je cilj isti? Kako različiti putevi vode do istog cilja?

Aktivnost 5 Svakoj grupi ponuditi da dovrše sljedeću rečenicu: U matematici i životu mir možemo postići..... zajednički dogovaraju i pišu svoj prijedlog.

Aktivnost 6 Svaka grupa prezentira rezultate rada, objašnjavaju koja su matematička saznanja koristili, kako su oni dovršili date rečenice te koji su zaključak izveli. Npr. zaključak može biti: Različiti putevi mogu voditi ka miru!

Aktivnost 7 Učenici, u ulozi novinara, kreiraju naslov za temu časa, a zatim pišu kratku novinarsku crticu o usvojenim znanjima i vrijednostima koje su bile zastupljene tokom rada.

Potrebni resursi: Nastavni listovi sa vektorima

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Pitagorina teorema i njena primjena u svakodnevnom životu

Ciljevi i ishodi učenja: Nastavnik će osposobljavati učenike za rješavanje problemskih zadataka iz svakodnevnog života, razvijati sposobnost logičkog zaključivanja i argumentovanja postupaka rješenja, podsticati saradničko učenje i komunikaciju u grupi, te razvijati preciznost u računanju i kritičko preispitivanje dobijenih rezultata. **Ishodi:** Analizira svojstva geometrijskih likova, mjerljiva obilježja objekata i mjerne jedinice u procesima mjerenja; Računa obim i površinu likova u problemskim situacijama birajući različite strategije.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Usmeno i pismeno obrazlaganje matematičkog postupka (aktivnost 4). Razvijanje preciznog izražavanja kroz matematički jezik. Informatika: Korištenje alata (GeoGebra) za vizualizaciju geometrijskih likova. Biologija: Povezivanje matematike sa realnim prostorom i okolinom učenika (igralište, zelene površine). Fizika: Primjena mjerenja dužine i razumijevanje tačnosti i greške mjerenja (aktivnost 3).

Veza sa mirovnom pedagogijom: Radeći u grupi učenici razvijaju sposobnosti saradnje, međusobno se uvažavaju i razvijaju odgovornost. Uspješnim rješavanjem zadataka povećava se samopouzdanje učenika. Ravnomjernom raspodjelom zadataka unutar grupe, razvija se osjećaj pravičnosti te podstiče odgovornost za zajednički rezultat. Uvažava se da isti zadatak može imati različite pristupe u rješenju te se razvija kultura dijaloga.

Detaljan opis realizacije

Učenici se dijele u četiri grupe (4-5 učenika po grupi). Prvi zadatak je isti za sve grupe te se takmiče ko će ga tačnije riješiti. U drugoj aktivnosti svaka grupa dobija po 5 različitih zadataka.

Aktivnost 1 Divergentne igre. Premetanjem slova izmijeni ponuđene riječi tako da dobiješ ključne pojmove: ETETAK OTENUZAPIH RIBZ DRATAVK NAKDEJ ŠINARVOP

Aktivnost 2 Zadatak zatvorenog tipa – svaka grupa dobija po 5 zadataka (ukupno je 20 zadataka) za određivanje dužine hipotenuza za date dužine kateta. Vođa grupe raspoređuje zadatke. Učenici provjeravaju rješenja unutar grupe prije čitanja rješenja. Ključ za odgonetanje poruke i listić za unos poruke se podijeli svakoj grupi. Učenici povezuju slova sa rješenjima zadataka i upisuju ih da bi dešifrovali poruku te se među grupama tekmiče ko će prvi dešifrovati.

Aktivnost 3 Rješavanje zadataka na osnovu teksta – primjena znanja
Svaka od grupa dobija po jedan zadatak. Učenici procjenjuju realnost dobijenih rezultata i povezuju ih sa svakodnevnim iskustvom. Učenici iščitavaju podatke sa slike u prilogu.

1. Porodica Beta je odlučila promijeniti crijep na krovu svoje kuće. Cijena kvadratnog metra postavljanja krova, materijal i izrada iznosi 80 KM. Kolika će biti cijena postavljanja krova?
2. Dječije igralište je kružnog oblika, prečnika dužine 20 metara. U krugu je upisan kvadrat čija je površina pješčana, a ostatak kruga je travnat. Kolika je površina pješčanog dijela?
3. Na trail-utrku, učesnici su prilikom prijave dobili prikaz dijela staze koju trebaju preći gdje su prikazani usponi i nizbrdica. Na osnovu podataka sa slike odredi približnu dužinu staze te objasni da li je dati prikaz realan.
4. Bole je zalupio ulazna vrata, ali nije ponio ključeve. Uočio je da je otvoren prozor na drugom spratu pa želi pomoću ljestvi ući u kuću. Ljestve dužine 5 m prislonio je na zid tako da je udaljenost baze ljestvi od zida 3 m. Mogu li ljestve dosegnuti donji rub prozora koji je na visini od 4.5 m? Može li Bole ući kroz prozor?

Aktivnost 4 Prezentiranje radova. Učenici prezentuju svoje radove po grupama uz objašnjenje koja su matematička znanja koristili.

Aktivnost 5 Samorefleksija - učenici dobrovoljno dijele svoje odgovore s razredom
Na sljedeća pitanja odgovori iskreno, u svrhu tvoje procjene naučenog:
Šta sam naučio/naučila o Pitagorinoj teoremi a prije nisam znao/znala?
Šta mi je bilo jednostavno? Gdje sam griješio/griješila? Zašto sam pravio/pravila greške?
Gdje sam uspio/uspjela? Šta sam najteže naučio/naučila? Razumijem li sada?

Potrebni resursi: Nastavni listići sa zadacima za date aktivnosti.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / VIII razred

Naziv nastavne jedinice: Kružnica i krug – broj π

Ciljevi i ishodi učenja: Nastavnik će usmjeravati učenike ka razumijevanju pojma broja π kao odnosa obima i prečnika kruga, povezivanju matematičkih koncepata sa stvarnim situacijama, te razvoju vještina mjerenja, procjene i zaključivanja. **Ishodi:** Primjenjuje svojstva kruga i kružnice; računa obim i površinu kruga kroz primjere iz svakodnevnog života; eksperimentalno određuje približnu vrijednost broja π.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Usmeno i pismeno izražavanje (opis postupka mjerenja i zaključivanja); Razvijanje matematičkog jezika kroz objašnjavanje rezultata. Informatika: Korištenje mobilnih aplikacija za mjerenje; Obrada i prikaz podataka. Biologija: Uočavanje kružnih oblika u prirodi (cvjetovi, godovi stabla, plodovi). Fizika: Mjerenje i preciznost; greške pri mjerenju i procjena tačnosti rezultata. Likovna kultura: Simetrija i kružni oblici u umjetnosti i dizajnu.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz istraživanje i zaključivanje učenici razvijaju kritičko mišljenje. Radeći u grupi surađuju i poštuju tuđe ideje. Vlastitim otkrićem broja π razvija se osjećaj uspjeha i jača samopouzdanje kroz praktičan rad. Učenici odgovorno koriste tehnologiju.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Uvodna motivacija. Donijeti na čas različite predmete kružnog oblika (tanjir, poklopac, tegla, točak). Postaviti učenicima pitanja: Šta je zajedničko ovim predmetima? Kako bismo im mogli izmjeriti obim? Postoji li veza između obima i prečnika?

Aktivnost 2 Eksperimentalni rad u učionici. Učenici u grupama mjere obim i prečnik različitih kružnih predmeta (koriste konac i linijar), a zatim računaju količnik O/R. Rezultate upisuju u tabelu. Po završetku unosa prodiskutovati: Zašto rezultati nisu potpuno isti? Šta utiče na preciznost?

Aktivnost 3 Terenska aktivnost (mjerenje fontane kružnog oblika - Botanička bašta). Aktivnost se realizuje kao prethodno istraživanje sa grupom učenika. Zadatak je izmjeriti obim fontane u Botaničkoj bašti Zemaljskog muzeja. Predložiti da jedan učenik mjeri dužinom podlaktice (način mjerenja starih Egipćana), drugi učenik vodi računa da nadovezivanje bude što tačnije. Zabilježiti koliko je puta opisan krug. Izmjeriti dužinu podlaktice učenika koji je mjerio. Koristeći aplikaciju na mobitelu određujemo dužinu prečnika. Sve mjere pretvaraju u cm, a zatim dijele obim sa prečnikom. Potrebno je izvršiti bar 4 različita mjerenja. Svaki bi trebao dovesti do približne vrijednosti broja Pi. Dokumentovati i predstaviti rezultate.

Aktivnost 4 Uvođenje broja π. Analizirati rezultate mjerenja sa eksperimentalnog rada u učionici te rada terenske aktivnosti. Dolazimo do zaključka da je odnos obima i prečnika kruga uvijek isti broj – broj π i njegova približna vrijednost je 3,14 (π je iracionalan broj - beskonačno mnogo decimala). $O = \pi \cdot R = 2r\pi$

Aktivnost 5 Primjena znanja. Učenici rade jednostavne zadatke – izračunavanje obima ako je dat prečnik ili poluprečnik kruga, određivanje dužine prečnika ili poluprečnika ako je poznat obim kruga. Za kratku diskusiju – gdje u svakodnevnom životu koristimo π?

Aktivnost 6 Završna refleksija. Šta smo danas naučili? Kako smo sami otkrili broj π? Gdje možemo primijeniti ovo znanje? Da ste novinari, kakav biste naslov dali današnjoj temi?

Potrebni resursi: kružni predmeti (npr. poklopci, tanjiri, tegle), konac i linijar ili metar za mjerenje, kalkulator i mobitel (aplikacija za mjerenje prečnika), radni listići.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Primjena linearnih jednačina i sistema linearnih jednačina sa dvije nepoznate

Ciljevi i ishodi učenja: Usmjeravanje učenika da prepoznaju i analiziraju situacije iz svakodnevnog života koje se mogu modelirati linearnom jednačinom ili sistemom linearnih jednačina. **Ishodi:** Argumentuje postupke za rješavanje linearnih jednačina i nejednačina i sistema. Diskutuje o rješenjima linearnih jednačina i nejednačina i sistema linearnih jednačina i nejednačina.

Međupredmetna povezanost: Bosanski jezik i književnost: Razumijevanje i interpretacija tekstualnog zadatka, kreiranje stripa na osnovu teksta zadatka, razvijanje sposobnosti izražavanja. Likovna kultura: Izrada stripa koristeći likovni pribor. Informatika: Izrada stripa koristeći web alat Pixton, kreiranje videa u Canva ili pomoću CapCut. Građansko obrazovanje: Učenici kroz analizu svakodnevnih situacija i diskusiju razvijaju sposobnost donošenja zaključaka u realnim životnim kontekstima.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Učenici razvijaju kritičko mišljenje birajući načine rješavanja zadataka i analizirajući situacije iz svakodnevnog života. Kroz kreativno izražavanje razvijaju motivaciju i samopouzdanje. Radeći u grupi razmjenjuju ideje, uče se uvažavati različita mišljenja, kulturi dijaloga i odgovornosti.

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Učenicima postaviti sljedeća pitanja *koja ukazuju na vezu linearnih jednačina i situacija iz svakodnevnog života* i prodiskutovati odgovore: Ako kupimo dvije stvari i znamo ukupnu cijenu i razliku između cijena, možemo li saznati koliko košta svaka od njih? Ako znamo ukupni iznos dva računa i razliku između njih, možemo li izračunati pojedinačne iznose? Ako znamo nečije godine danas, možemo li izračunati kakav će odnos godina biti u budućnosti?

Aktivnost 2 Učenici dobivaju zadatak da tekstualni zadatak pretvore u matematički zapis: Zbir dva broja je 20, a jedan broj je za 4 veći od drugog. Skupa s učenicima dati tekst zapisujemo u vidu jednostavnog sistema linearnih jednačina s dvije nepoznate a kroz diskusiju određujemo koja je najjednostavnija metoda za rješenje istog: $x + y = 20$; $x = y + 4$

Aktivnost 3 Učenicima se ponudi linearna jednačina i traži da na času osmisle priče. Učenici rade u paru i dogovaraju se. Priča može biti povezana sa realnim životnim situacijama ili nerealna. Na primjer neka je data jednačina: $a/2 - 20 = a/3 + 20$ Jedan od rješenja: Ako od polovine svog džeparca oduzmem 20 KM dobit ću isto kao kad bih trećini džeparca dodala 20 KM. Prozvati par učenika da pročitaju svoj zadatak i objasne postupak rješenja.

Aktivnost 4 Nastavnik počinje priču: *Dva prijatelja raspravljaju u prodavnici. Prvi kaže: „Majica i šorc skupa koštaju 150,50 KM.“ Drugi kaže: „Sigurno je šorc 100 KM.“* Postaviti pitanje učenicima: Mislite li da je drugi u pravu? Kako to možemo provjeriti? Nakon što učenici iznesu svoje ideje, ponudimo im još jednu informaciju npr. šorc je skuplji od majice za 80,50 KM. Da li sada možemo tačno izračunati vrijednost šorca?

Aktivnost 5 Učenici će na osnovu različitih problemskih zadataka, osmisliti priču a na osnovu nje kreirati strip i video. Strip mogu kreirati koristeći likovni pribor ili u nekom od web alata (Pixton). Učenici biraju način. Ukoliko rade u web alatu formativno pratiti tako da mogu ispraviti eventualne greške.

Aktivnost 6 Učenici prezentiraju svoje radove objašnjavajući koja su znanja primijenili u postavl-

janju i rješavanju. Svi učestvuju u analizi radova. Glasamo za najkreativniji rad po njihovom izboru a zatim kreiramo zajedničku knjigu radova (koristeći aplikaciju Book Creator)

Potrebni resursi: likovni pribor za učenike koji će strip kreirati na papiru, internet konekcija i pristup web alatima Pixton, Canva, BookCreator ako se učenici opredijele da kreiraju strip korištenjem web alata.

Mirela Avdibegović

Predmet/Razred: Matematika / IX razred

Naziv nastavne jedinice: Primjena linearnih nejednačina

Ciljevi i ishodi učenja: Usmjeravanje učenika da prepoznaju i analiziraju situacije iz svakodnevnog života koje se mogu modelirati linearnom nejednačinom. **Ishodi:** Argumentuje postupke za rješavanje linearnih nejednačina; Problemske situacije iz svakodnevnog života modelira korištenjem linearnih nejednačina.

Međupredmetna povezanost: Bosanski /Hrvatski/Srpski jezik i književnost: Razumijevanje i interpretaciju tekstualnog zadatka, razvijanje sposobnosti izražavanja. Informatika: Korištenje web alata WordWall. Biologija: Životni vijek životinja – odgovorno vlasništvo i dobrobit životinja. Likovna kultura: predstavljanje kreativnih rješenja zadataka.

Veza sa mirovnom pedagogijom: Kroz rješavanje nejednačina koje simuliraju stvarne životne situacije, učenici razvijaju svijest o upravljanju ograničenim resursima (vrijeme, novac) i važnosti postavljanja zdravih granica. Naglasak mirovne pedagogije u ovom času je na saradnji (kroz rad u parovima i vršnjačko ocjenjivanje) te na kritičkom promišljanju o socio-ekonomskim pravima pojedinca (npr. prava na odmor i rad u zadacima).

Detaljan opis realizacije

Aktivnost 1 Ponavljanje – budimo svi „majstori nejednačina"
Učenici radeći u paru, na listu papira, rješavaju nejednačine. Zadaci (njih 12) su dati na kvizu na internet stranici WordWall. Na kvizu su ponuđena 4 rješenja za svaku od nejednačina. Preći svih 12 nejednačina ne klikajući na rješenje dok se sve nejednačine ne riješe. Parovi zamjenju listove i onda se provjeravaju rješenja. Par koji je imao najviše tačnih rješenja dobija titulu „majstor nejednačina".

Aktivnost 2 Pretvaranje matematičkog zapisa u tekstualni zadatak
Učenici dobivaju zadatak da za datu nejednačinu osmisle tekstualni zadatak: Npr. za $15 + x < 85$ – tekstualni zadatak bi mogao biti: Ako svom džeparcu dodam još 15 KM ukupan iznos će i dalje biti manji od 85. Koliko iznosi moj džeparac?

Osmisliti tekstualni zadatak za nejednačinu $97 - x < 39$

Aktivnost 3 Pretvaranje tekstualnog zadatka u matematički zapis
Učenici će dobiti 4 različita zadataka sa problemima iz svakodnevnog života, da na osnovu njih postave i riješe nejednačinu. Po želji mogu ponuditi i kreativno rješenje – dati slikovni prikaz zadatka na listu papira iz bloka.

Problem 1: Sanja je poželjela da se nakon naporne radne sedmice počasti odlaskom u wellness centar. Pošto joj je ograničen budžet, treba izračunati koliko maksimalno minuta može provesti na tretmanu koji uključuje korištenje saune, dubinsku masažu i piling tijela i lica. Cijena samog dolaska na tretman je 60 KM, a za svaku minutu tretmana treba odvojiti dodatnih 5 KM. Koliko maksimalno minuta Sanja može biti na tretmanu ako ne želi potrošiti više od 250 KM?

Problem 2: Adnan trenira fudbal i od malena sanja da zaigra u BH timu, rame uz rame sa ostalim „zmajevima". Da bi bio primljen u profesionalni klub treba zabiti najmanje 3 gola po utakmici. Njegovi dosadašnji rezultati tokom pet utakmica u sezoni su bili: 1, 2, 5, 2, 3. Koliko golova treba zabiti u šestoj utakmici da bi ga angažovao profesionalni klub?

Problem 3: Adisa voli kućne ljubimce ali bi željela da kućni ljubimac za kojeg se odluči ima duži životni vijek. Prosječan životni vijek zamoraca je za 4 godine manji od zečijeg. Životni vijek tigrica

(ptica) je dvostruko je veći od životnog vijeka zamorca. Ako ukupan prosječni životni vijek ova tri kućna ljubimca nije veći od 28 godina, koliki je prosječan životni vijek zeca?

Problem 4: Marta bi željela preko ljeta raditi tako da može sebi platiti odmor na moru. Dobila je ponudu u prodavnici odjeće da radi od 11:00 – 16:00 sati od ponedjeljka do petka, međutim neke aktivnosti se poklapaju sa dijelom tog radnog vremena. Izračunala je da maksimalno može raditi 60% od ukupnog sedmičnog broja sati. Koliko najviše sati Marta može raditi?

Aktivnost 4 Diskusija o rješenjima
Učenici se javljaju da predstave rješenje i objasne postupke rješavanja. Diskutovati: Zašto je važno planirati budžet i odvojiti vrijeme za brigu o sebi (wellness/odmor) u stresnom svijetu? Zašto su važna ograničenja u radnom vremenu? (Zakon o radu štiti ljude od eksploatacije).

Aktivnost 5 Završna aktivnost Učenici odgovaraju na pitanja: Koja im je aktivnost bila najteža i zbog čega? Šta trebaju uraditi da bi sljedeći put lakše pristupili datoj aktivnosti – da li bi nešto izmijenili i šta?

Potrebni resursi: pametna tabla ili televizor sa internet pristupom za kviz znanja (početna aktivnost), sveska ili list iz bloka za rješavanje ostalih zadataka.

4. MIROVNA PEDAGOGIJA U ŠKOLSKOJ BIBLIOTECI

Kada govorimo o integraciji mirovne pedagogije u školski život, često se postavlja pitanje koje nove aktivnosti treba uvesti ili koje dodatne sadržaje razviti. Međutim, kao što je pokazano u prethodnim poglavljima ove publikacije, mirovna pedagogija nije novi nastavni predmet niti skup aktivnosti koje se dodaju postojećem radu nastavnika. Ona predstavlja drugačiju pedagošku perspektivu kroz koju se promišljaju već postojeći ciljevi, sadržaji i odnosi u obrazovanju. Isto vrijedi i za školsku biblioteku.

Ideje predstavljene u ovom poglavlju nisu zamišljene kao dodatno opterećenje za bibliotekare niti kao niz aktivnosti koje treba realizirati pored redovnih poslova. Naprotiv, one predstavljaju način da se svakodnevni rad školske biblioteke – razvoj čitalačke kulture, informacijske pismenosti, istraživačkog učenja, kulturnih programa i saradnje sa nastavnicima – sagleda kroz prizmu izgradnje kulture mira. Drugim riječima, ne mijenja se osnovna misija školske biblioteke; mijenja se perspektiva iz koje se ta misija ostvaruje.

Takvo razumijevanje u potpunosti je usklađeno sa IFLA–UNESCO Manifestom za školske biblioteke 2025, koji predstavlja najnoviju međunarodnu viziju uloge školske biblioteke u savremenom obrazovanju. Nova verzija Manifesta nije tek revizija dokumenta iz 1999. godine, već odgovor na duboke promjene koje su se dogodile u tehnologiji, društvu i obrazovanju tokom posljednjih dvadeset pet godina. Manifest naglašava da školska biblioteka više nije prvenstveno prostor čuvanja i posuđivanja knjiga, nego dinamično fizičko i digitalno okruženje za učenje koje razvija medijsku i informacijsku pismenost, kritičko mišljenje, kreativnost i kompetencije za odgovorno globalno građanstvo u inkluzivnom i pravednom obrazovanju.

Posebno je značajno što Manifest školsku biblioteku definiše kao zajednički prostor učenja u kojem bibliotekar, zajedno sa nastavnicima, aktivno oblikuje iskustva istraživanja, dijaloga, čitanja, stvaralaštva i saradnje. Biblioteka se pritom ne posmatra kao podrška nastavi u užem smislu, nego kao jedan od ključnih nosilaca razvoja škole kao zajednice učenja, demokratskog dijaloga i cjeloživotnog obrazovanja. Među njenim temeljnim zadaćama posebno se ističu stvaranje sigurnog i inkluzivnog okruženja za sve učenike, razvoj etičkog korištenja informacija, podsticanje čitalačke kulture, kulturne i socijalne osjetljivosti, zaštita intelektualnih sloboda te prevazilaženje digitalne podjele i drugih oblika isključenosti.

Aktivnosti koje slijede u ovom poglavlju stoga ne predstavljaju „program mirovne pedagogije za biblioteku", nego primjere kako se postojeće profesionalne uloge školskog bibliotekara mogu dodatno osnažiti kroz perspektivu mirovne pedagogije. Kao i kod nastavnih priprema u prethodnim poglavljima, cilj nije dodati nove obaveze, nego pokazati da se vrijednosti mira mogu prirodno i smisleno integrirati u ono što školska biblioteka već jeste i što, prema savremenom IFLA–UNESCO Manifestu, treba biti – otvoren, inkluzivan i demokratski prostor učenja za sve članove školske zajednice.

Ovakvo razumijevanje otvara još jednu važnu perspektivu. Posmatrano kroz teorijski okvir četiri dimenzije mirovne pedagogije predstavljen u ovoj knjizi, školska biblioteka vjerovatno je jedini prostor u školi u kojem se sve četiri dimenzije prirodno susreću i međusobno nadopunjuju.

Biblioteka je prije svega prostor kognitivnog razvoja. Ona razvija sposobnost istraživanja, postavljanja pitanja, kritičkog vrednovanja izvora, medijske i informacijske pismenosti te samostalnog konstruiranja znanja. Upravo zato novi IFLA–UNESCO Manifest posebno naglašava razvoj kritičkog mišljenja, višestrukih pismenosti i odgovornog korištenja informacija kao jednu od temeljnih zadaća školske biblioteke.

Istovremeno, biblioteka je i prostor emocionalnog razvoja. Književnost, priče, poezija i biografije omogućavaju učenicima da upoznaju svjetove drugih ljudi, razvijaju empatiju, razumiju različite životne perspektive i sigurno istražuju vlastite emocije. Čitanje nije samo razvoj jezičkih kompetencija; ono je i razvoj sposobnosti da razumijemo sebe i druge.

Treća dimenzija je socijalna. Savremena školska biblioteka odavno nije prostor tišine u kojem učenici sjede jedni pored drugih bez međusobne interakcije. Ona postaje mjesto zajedničkog istraživanja, razgovora, čitateljskih klubova, radionica, projekata i susreta različitih iskustava. U biblioteci učenici uče sarađivati, slušati jedni druge, zajednički rješavati probleme i graditi odnose zasnovane na povjerenju i međusobnom uvažavanju.

Konačno, biblioteka snažno razvija i građansku i vrijednosnu dimenziju mirovne pedagogije. Slobodan pristup informacijama, intelektualne slobode, uvažavanje različitih glasova, kulturna raznolikost, odgovorno korištenje informacija, borba protiv dezinformacija i razvoj aktivnog građanstva predstavljaju same temelje savremenog bibliotekarstva. Nije slučajno da novi IFLA–UNESCO Manifest upravo ove vrijednosti prepoznaje kao osnovu odgovornog građanstva i demokratskog učešća.

Zbog toga školska biblioteka zauzima posebno mjesto u razvoju kulture mira. Dok se u učionici četiri dimenzije mirovne pedagogije najčešće razvijaju kroz nastavne sadržaje pojedinih predmeta, biblioteka ih objedinjuje kroz cjelokupno iskustvo učenja. Ona povezuje znanje i vrijednosti, individualno čitanje i zajednički dijalog, kritičko promišljanje i društveno djelovanje. Upravo zato može postati jedno od najvažnijih mjesta u školi za razvoj kompetencija potrebnih za život u demokratskom, pluralnom i miroljubivom društvu.

U tom smislu, primjeri koji slijede nisu samo prijedlozi aktivnosti za školske bibliotekare, nego ilustracija kako se svakodnevni rad biblioteke može razumjeti kao sistematski doprinos razvoju sve četiri dimenzije mirovne pedagogije. Nisu zamišljeni kao gotovi modeli koje treba doslovno slijediti, nego kao poziv bibliotekarima da razvijaju vlastite programe u skladu sa potrebama svojih učenika i specifičnostima svoje škole.

Ideje za razvoj kulture mira u školskoj biblioteci

1. Knjige koje niko ne posuđuje

Svaka školska biblioteka ima knjige koje godinama stoje na policama. Ponekad su to stari klasici, ponekad manje poznati autori, a ponekad vrijedna djela koja su jednostavno izgubila svoju vidljivost među novim naslovima. Međutim, kao što nijedan čovjek ne bi trebao biti isključen iz zajednice samo zato što je tih ili drugačiji, tako ni knjige ne bi trebale ostati zaboravljene samo zato što nisu popularne. Upravo zato zaboravljene knjige mogu postati odličan simbol razgovora o predrasudama, vidljivosti i vrijednosti različitosti.

Bibliotekar može jednom mjesečno odabrati nekoliko knjiga koje dugo nisu bile posuđene i postaviti ih na posebno mjesto pod nazivom **„Knjige koje čekaju svog čitaoca“**. Učenici biraju jednu od tih knjiga, čitaju je i nakon čitanja pripremaju kratku preporuku svojim vršnjacima. Preporuka može biti napisana na kartici, predstavljena kroz plakat, kratki video ili usmeno predstavljanje u biblioteci. Na kraju mjeseca organizuje se mala izložba preporuka, a bibliotekar zajedno sa učenicima prati da li su predstavljene knjige nakon toga pronašle nove čitaoce.

Ova aktivnost razvija mnogo više od čitalačke kulture. Ona učenike uči da ne procjenjuju vrijednost samo prema popularnosti i podsjeća da se i među zaboravljenim knjigama kriju priče koje mogu promijeniti način na koji razumijemo svijet. Biblioteka tako postaje mjesto koje nas uči da damo priliku onome što je ostalo po strani – bilo da je riječ o knjizi ili čovjeku.

2. Knjiga na recept

U životu svakog učenika postoje trenuci kada mu je potreban razgovor, podrška ili osjećaj da nije sam. Biblioteka ne može zamijeniti porodicu, prijatelje ili stručnu pomoć, ali može ponuditi nešto što je oduvijek činila – dobru priču. Književnost često pomaže da vlastite dileme sagledamo iz nove perspektive, pronađemo nadu ili shvatimo da su i drugi prolazili kroz slična iskustva. Upravo na toj ideji počiva aktivnost „Knjiga na recept“.

U biblioteci se postavlja kutija u koju učenici anonimno mogu ubaciti kratke poruke o izazovima s kojima se suočavaju: usamljenost, nesigurnost, teškoće u prijateljstvu, strah od promjena ili potreba za većim samopouzdanjem. Bibliotekar ne odgovara savjetima niti tumači problem. Umjesto toga bira knjigu koja može otvoriti novu perspektivu i uz nju ostavlja kratku poruku ohrabrenja. Na taj način učenik ne dobija gotov odgovor, nego priliku da ga pronađe kroz čitanje i promišljanje.

Kultura mira počinje brigom za čovjeka. Kada biblioteka postane mjesto u kojem učenici osjećaju da ih knjige mogu razumjeti, ona prestaje biti samo prostor za posudbu literature i postaje prostor povjerenja, nade i ličnog razvoja.

3. Tajanstvena knjiga

Većina nas knjigu bira prema naslovu, autoru ili koricama. I ljudi često donose prve zaključke na osnovu spoljašnjeg utiska. Aktivnost „Tajanstvena knjiga" poziva učenike da na trenutak odustanu od tih navika i prepuste izbor radoznalosti.

Bibliotekar odabire više knjiga različitih žanrova i umotava ih u papir tako da naslov i autor ostanu skriveni. Na omotu se nalaze samo dvije ili tri kratke rečenice koje bude interesovanje, poput: *„Ako voliš priče o hrabrosti…"*, *„Ova knjiga će te natjerati da preispitaš prvi utisak."* ili *„Prijateljstvo je ponekad jače od svih razlika."* Učenici biraju knjigu isključivo na osnovu tih tragova. Nakon čitanja razgovaraju o tome da li ih je knjiga iznenadila i da li bi je odabrali da su unaprijed vidjeli njene korice.

Ova jednostavna aktivnost otvara mnogo širi razgovor o tome koliko često donosimo zaključke na osnovu površnih obilježja. Biblioteka tako postaje mjesto na kojem učenici uče da je vrijednost često skrivena ispod prvog utiska, kako kod knjiga tako i kod ljudi.

4. Živa biblioteka

Knjige nisu jedine koje nose priče. Svaki čovjek nosi iskustvo koje može pomoći drugima da bolje razumiju svijet. Aktivnost „Živa biblioteka" pretvara školsku biblioteku u prostor susreta ljudi različitih životnih puteva, zanimanja, iskustava i identiteta.

Bibliotekar, u saradnji sa nastavnicima i lokalnom zajednicom, poziva „žive knjige" – učenike, roditelje, nastavnike ili druge goste koji žele podijeliti priču o prevazilaženju predrasuda, volontiranju, životu sa invaliditetom, međugeneracijskom prijateljstvu ili drugim iskustvima koja razvijaju razumijevanje i empatiju. Učenici u manjim grupama „posuđuju" živu knjigu na određeno vrijeme i kroz razgovor postavljaju pitanja, slušaju i razmjenjuju mišljenja u sigurnoj atmosferi.

Za razliku od mnogih školskih aktivnosti u kojima učenici uče o različitostima iz udžbenika, ovdje ih upoznaju kroz neposredan ljudski susret. Biblioteka tako postaje mjesto dijaloga u kojem se stereotipi razgrađuju razgovorom, a kultura mira nastaje iz spremnosti da saslušamo priču drugog čovjeka.

5. Tragovi čitalaca

Svaka knjiga ostavlja trag u čitaocu. Ali šta kada bi i svaki čitalac ostavio trag u knjizi? Aktivnost „Tragovi čitalaca" pretvara bibliotečki fond u prostor tihog razgovora između generacija učenika koji se nikada nisu sreli, ali su pročitali istu knjigu.

Na kraju svake pročitane knjige učenik na posebnoj kartici ostavlja kratku anonimnu poruku budućem čitaocu. To može biti pitanje koje ga je pratilo tokom čitanja, citat koji ga je posebno dotakao ili jedna rečenica poput: *„Ovu knjigu nemoj čitati brzo."* ili *„Volio bih znati da li ćeš i ti misliti isto o glavnom liku."* Kartica ostaje u knjizi i čeka sljedećeg čitaoca, koji nakon čitanja može dodati vlastitu poruku.

Vremenom svaka knjiga postaje mnogo više od teksta. Ona postaje mjesto susreta različitih generacija učenika, njihovih emocija, pitanja i promišljanja. Biblioteka tako ne čuva samo knjige nego i tragove zajednice koja uči, dijeli iskustva i gradi međusobno razumijevanje. Upravo u toj nevidljivoj

mreži razgovora između čitalaca nastaje jedna od najljepših dimenzija kulture mira – svijest da nijednu priču ne čitamo sami, nego zajedno s onima koji su bili prije nas i onima koji će tek doći.

6. Biblioteka pamti

Školska biblioteka nije samo mjesto koje čuva knjige. Ona čuva i sjećanja škole. Generacije učenika dolaze i odlaze, nastavnici se mijenjaju, školske zgrade obnavljaju, ali biblioteka ostaje jedan od rijetkih prostora koji može povezati prošlost, sadašnjost i budućnost. Upravo zbog toga može postati čuvar kolektivnog pamćenja škole.

Na kraju svake školske godine bibliotekar poziva učenike završnih razreda da ostave trag u biblioteci. To može biti preporuka knjige koja ih je obilježila tokom školovanja, nekoliko rečenica o tome šta su naučili, poruka budućim generacijama ili kratko razmišljanje o tome kakvu školu žele ostaviti iza sebe. Svi zapisi objedinjeni su u posebnoj knjizi ili digitalnom arhivu pod nazivom **„Biblioteka pamti"**, kojem se svake godine dodaje novo poglavlje.

Na taj način biblioteka postaje mnogo više od prostora za posudbu knjiga. Ona čuva glasove učenika, njihove vrijednosti i snove, podsjećajući da svaka generacija ostavlja trag onima koji dolaze poslije nje. Kultura mira upravo se tako gradi – njegovanjem kontinuiteta, osjećaja pripadnosti i odgovornosti prema zajednici kojoj pripadamo.

7. Muzej školskih priča

Svaka škola krije mnoštvo priča koje nikada nisu zapisane. Stara fotografija, medalja, đačka knjižica, školsko zvono, požutjela knjiga sa posvetom ili predmet pronađen u školskom tavanu mogu ispričati jednako vrijednu priču kao i mnoge knjige na policama. Biblioteka može postati mjesto gdje se te priče prikupljaju, čuvaju i dijele.

Bibliotekar pokreće akciju prikupljanja predmeta koji imaju posebno značenje za školu ili njene članove. Učenici, nastavnici, roditelji i bivši učenici donose predmete zajedno sa kratkom pričom o njihovom porijeklu i značaju. Svaki predmet dobija svoju karticu i postaje dio stalne ili povremene izložbe pod nazivom **„Muzej školskih priča"**. Izložba se može dopunjavati novim pričama i koristiti kao polazište za razgovore o identitetu škole, zajednici i promjenama kroz vrijeme.

Ovakva aktivnost razvija osjećaj pripadnosti i međugeneracijske povezanosti. Učenici shvataju da škola nije samo mjesto u kojem trenutno uče, nego zajednica čiju istoriju svakodnevno nastavljaju pisati. Čuvajući male priče, biblioteka istovremeno čuva kulturu sjećanja, međusobnog poštovanja i zajedničkog identiteta.

8. Arhiv solidarnosti

Školski život svakodnevno ispisuje male priče koje rijetko ulaze u školske izvještaje, ali upravo one oblikuju kulturu jedne škole. Učenik koji pomogne novom drugu da se snađe u razredu, odjeljenje koje organizuje podršku vršnjaku tokom bolesti, nastavnica koja pokrene humanitarnu akciju ili roditelji koji zajednički urede školski vrt – sve su to primjeri koji pokazuju kako zajednica funkcioniše kada se njeni članovi osjećaju odgovornima jedni za druge. Biblioteka može postati mjesto na kojem se takve priče prikupljaju i čuvaju.

Bibliotekar poziva učenike, nastavnike i roditelje da tokom godine dostavljaju kratke zapise o primjerima saradnje, solidarnosti, građanske odgovornosti ili uspješno riješenih izazova u školi i lokalnoj zajednici. Priče se ne prikupljaju radi nagrađivanja pojedinaca, nego radi dokumentovanja vrijednosti koje škola želi njegovati. Jednom ili dva puta godišnje biblioteka može organizirati izložbu ili objaviti mali zbornik odabranih priča pod nazivom „Arhiv solidarnosti", stvarajući tako trajnu zbirku pozitivnih iskustava škole.

Na taj način biblioteka ne čuva samo knjige nego i pamćenje zajednice. Umjesto da se pažnja usmjerava isključivo na probleme, konflikte ili neuspjehe, učenici uče da prepoznaju i dokumentuju

primjere saradnje, odgovornosti i međusobne podrške. Kultura mira ne gradi se samo učenjem o vrijednostima, nego i njihovim prepoznavanjem u svakodnevnom životu škole. Biblioteka postaje mjesto koje te vrijednosti čini vidljivim i čuva ih za buduće generacije.

9. Usvoji knjigu

U svakoj biblioteci postoje knjige koje rijetko pronalaze svoje čitaoce. Umjesto da ih posmatramo kao zaboravljene naslove, možemo ih pretvoriti u priliku da učenici razviju osjećaj odgovornosti prema zajedničkoj kulturnoj baštini i postanu aktivni promotori čitanja.

Bibliotekar poziva učenike da „usvoje" jednu knjigu iz bibliotečkog fonda. Tokom određenog perioda učenik postaje njen ambasador – čita je, priprema preporuku, izrađuje oznaku za policu, predstavlja je vršnjacima ili prati koliko je puta knjiga nakon njegove preporuke posuđena. Cilj aktivnosti nije takmičenje, nego razvijanje osjećaja da svaka knjiga zaslužuje priliku da pronađe svog čitaoca.

Na simboličkom nivou ova aktivnost podsjeća da kultura mira počiva na uključivanju, a ne na isključivanju. Kao što učenici daju novu priliku knjigama koje su ostale po strani, uče da u životu zajednice prepoznaju i podrže ljude koji su manje vidljivi, povučeni ili zanemareni. Biblioteka tako postaje mjesto u kojem se njeguje kultura uključivanja i međusobnog uvažavanja.

10. Knjiga koja putuje

Većina knjiga u biblioteci putuje od jednog do drugog čitaoca, ali rijetko nosi tragove tog putovanja. Aktivnost **„Knjiga koja putuje"** pretvara jednu knjigu u zajednički dnevnik čitalačkog iskustva i pokazuje da ista priča može imati bezbroj različitih značenja.

Bibliotekar odabire jednu knjigu koja tokom školske godine putuje od učenika do učenika. Uz knjigu se nalazi poseban dnevnik u koji svaki čitalac zapisuje nekoliko rečenica: šta ga je posebno dirnulo, koje pitanje mu je ostalo nakon čitanja ili koju bi poruku ostavio sljedećem čitaocu. Knjiga nastavlja svoje putovanje, a dnevnik postaje zbirka različitih pogleda na istu priču. Na kraju godine knjiga i dnevnik ostaju u biblioteci kao trajni dio njenog fonda i svjedočanstvo jedne čitalačke zajednice.

Ova aktivnost pokazuje da nijedna priča nema samo jedno značenje i da svako čitanje obogaćuje iskustvo onih koji dolaze poslije nas. Biblioteka tako postaje mjesto dijaloga između generacija učenika, prostor u kojem se uči da različita mišljenja ne dijele ljude nego obogaćuju zajedničko razumijevanje. Upravo u toj razmjeni iskustava nastaje kultura mira – kultura u kojoj svako ima pravo na vlastiti glas, ali i odgovornost da sasluša glas drugih.

Za dalje čitanje

1. Knjige koje niko ne posuđuje & 9. Usvoji knjigu

Ove aktivnosti se oslanjaju na kritičku pedagogiju, inkluziju marginalizovanog sadržaja i podsticanje čitalačkog angažmana.

- **Freire, P.** (1970). *Pedagogija obespravljenih*. Školska knjiga. *(Teorijska osnova za davanje glasa „nevidljivima" i razvoj kritičke svijesti kod učenika).*
- **American Library Association (ALA).** (2020). *Library services for marginalized populations and inclusive practices*. ALA Editions. *(Praktični okvir za kreiranje izložbi i akcija koje promovišu inkluziju kroz bibliotečki fond).*

2. Knjiga na recept

Aktivnost je direktno utemeljena na naučnoj disciplini biblioterapije i zvaničnim programima podrške mentalnom zdravlju.

- **Rubin, R. J.** (1978). *Using bibliotherapy: A guide to theory and practice*. Oryx Press. *(Temeljni priručnik za teoriju i primjenu biblioterapije u praksi).*

- **The Reading Agency.** (2018). *Reading Well: Books on Prescription for young people – Evaluation report*. The Reading Agency. *(Zvanični izvještaj britanskog programa koji potvrđuje uticaj „knjiga na recept" na anksioznost i usamljenost kod mladih).*

3. Tajanstvena knjiga

Ova aktivnost koristi teoriju recepcije i psihologiju percepcije kako bi dekonstruirala površne predrasude.

- **Iser, W.** (1978). *The act of reading: A theory of aesthetic response*. Johns Hopkins University Press. *(Teorija koja objašnjava kako nedostatak vizuelnih informacija podstiče čitaoca na dublju, aktivnu kognitivnu obradu teksta).*

- **Kahneman, D.** (2011). *Misliti, brzo i sporo*. Sinergija. *(Psihološka osnova za prepoznavanje kognitivnih pristrasnosti i donošenje zaključaka na osnovu prvog utiska).*

4. Živa biblioteka

Ovo je međunarodno priznat i metodološki zaštićen alat za ljudska prava i kulturu mira.

- **Council of Europe.** (2005). *Don't judge a book by its cover! The Human Library organizer's guide*. Council of Europe Publishing. *(Zvanični priručnik Vijeća Evrope za organizaciju Žive biblioteke u školama i zajednicama).*

- **Abergel, R., Rothemund, A., & Titley, G.** (2008). *The Human Library: Methodology and evaluation of dialogue platforms*. International Human Library Organization. *(Analiza uticaja ovog koncepta na smanjenje stereotipa i predrasuda).*

5. Tragovi čitalaca & 10. Knjiga koja putuje

Ove aktivnosti se baziraju na socijalnom konstruktivizmu, interakciji i stvaranju čitalačkih zajednica.

- **Wenger, E.** (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press. *(Teorijski okvir koji objašnjava kako ostavljanje poruka i dnevnika stvara osjećaj pripadnosti zajednici).*

- **Rosenblatt, L. M.** (1978). *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Southern Illinois University Press. *(Transakciona teorija čitanja koja ističe da je svako čitanje jedinstven dijalog koji se nadograđuje kroz iskustva drugih).*

6. Biblioteka pamti, 7. Muzej školskih priča & 8. Arhiv solidarnosti

Ove tri aktivnosti pripadaju oblasti participativne istorije, pozitivne psihologije i građenja kolektivnog identiteta škole.

- **Assmann, J.** (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press. *(Teorija kulture sjećanja i načina na koji zajednice kroz pisane tragove i predmete grade miran suživot).*

- **Simon, N.** (2010). *The participatory museum*. Museum 2.0. *(Ključna referenca za kreiranje izložbi u kojima publika/učenici aktivno učestvuju donoseći eksponate i priče).*

- **Seligman, M. E. P.** (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press. *(Teorijski osnov za „Arhiv solidarnosti" – dokumentovanje prosocijalnog ponašanja, altruizma i saradnje kao temelja kulture mira).*

5. GLASOVI NASTAVNIKA: PROFESIONALNO UČENJE KROZ RAZVOJ NASTAVNIH PRIPREMA IZ MIROVNE PEDAGOGIJE

Razvoj nastavnih priprema u okviru ovog projekta nije imao za cilj samo izradu nastavnih materijala koji integrišu principe mirovne pedagogije u redovnu nastavu. Jednako važan cilj bio je osnažiti nastavnike da promišljaju vlastitu praksu, razvijaju nove nastavne pristupe i kroz zajednički rad istražuju mogućnosti stvaranja učionice koja potiče dijalog, saradnju i nenasilno rješavanje sukoba. U tom smislu, pripreme za čas predstavljale su rezultat procesa profesionalnog učenja jednako koliko i njegov alat.

Kako bi se bolje razumjelo na koji su način nastavnici doživjeli ovaj proces i u kojoj je mjeri on utjecao na njihov profesionalni razvoj i svakodnevni rad, nakon završetka razvoja priprema provedeno je anketno ispitivanje među nastavnicima uključenim u projekat. U istraživanju su učestvovala 42 nastavnika od ukupno 46 uključenih u razvoj priprema za čas, što predstavlja odziv od 91,3%. Njihovi odgovori pružaju vrijedan uvid u promjene koje su nastale tokom rada, iskustva koja smatraju najznačajnijima, izazove s kojima su se susretali i načine na koje su stečena znanja nastavili primjenjivati nakon završetka projekta.

Nalazi predstavljeni u ovom poglavlju objedinjuju kvantitativne pokazatelje i kvalitativne osvrte nastavnika. Takav pristup omogućava da se, pored općih obrazaca odgovora, sagledaju i iskustva koja stoje iza njih. Upravo glasovi nastavnika daju najpotpuniju sliku o tome kako je proces razvoja nastavnih priprema doprinio njihovom profesionalnom učenju i razumijevanju mirovne pedagogije.

5.1. Od razumijevanja koncepta do promjene nastavne prakse

Prvi dio upitnika bio je usmjeren na promjene koje su nastavnici prepoznali kod sebe nakon učešća u procesu razvoja nastavnih priprema. Pitanja su obuhvatila razumijevanje mirovne pedagogije, mogućnosti njene integracije u različite nastavne predmete, profesionalni razvoj, usvajanje novih metoda rada, promjene u planiranju nastave i spremnost da se razvijeni pristupi nastave koristiti i nakon završetka projekta.

Rezultati pokazuju da su nastavnici gotovo jednoglasno pozitivno procijenili utjecaj procesa na vlastiti profesionalni razvoj. Više od tri četvrtine nastavnika (78,0%) u potpunosti se slaže da danas bolje razumije koncept mirovne pedagogije, dok se dodatnih 19,5% slaže s ovom tvrdnjom. Neutralan stav izrazio je jedan nastavnik (2,4%). Ovakav raspored odgovora pokazuje da je zajednički razvoj priprema doprinio stvaranju jasnijeg i dubljeg razumijevanja mirovne pedagogije kao pristupa odgoju i obrazovanju.

Razumijevanje koncepta pratilo je i uvjerenje da se mirovna pedagogija može uspješno integrirati u različite nastavne predmete. Čak 85,4% nastavnika u potpunosti se slaže s ovom tvrdnjom, dok se preostalih 14,6% slaže. Potpuni izostanak negativnih odgovora potvrđuje da su nastavnici prepoznali mogućnost povezivanja principa mirovne pedagogije s nastavnim sadržajima vlastitih predmeta, bez obzira na njihovu disciplinarnu pripadnost.

Pozitivne promjene vidljive su i u procjeni profesionalnog razvoja. Više od tri četvrtine nastavnika (78,0%) u potpunosti smatra da je proces razvoja priprema doprinio njihovom profesionalnom razvoju, dok se preostalih 22,0% slaže s ovom procjenom. Takvi odgovori potvrđuju da su nastavnici rad na pripremama doživjeli kao smislen oblik stručnog usavršavanja koji je imao neposrednu vrijednost za njihov svakodnevni rad.

Profesionalni razvoj ogleda se i u usvajanju novih metoda rada s učenicima. Gotovo dvije trećine nastavnika (65,9%) u potpunosti se slaže da je kroz projekat razvilo nove metodičke pristupe, a dodatnih 24,4% se slaže s tom tvrdnjom. Neutralan stav zauzelo je 7,3% nastavnika, dok je jedan nastavnik (2,4%) naveo da nije usvojio nove metode rada. Posmatrano zajedno, više od devet od deset nastavnika (90,2%) procjenjuje da je proširilo vlastiti repertoar nastavnih metoda.

Najveće razlike među odgovorima uočene su kod procjene promjena u planiranju nastave. Nešto više od polovine nastavnika (51,2%) u potpunosti se slaže da je promijenilo način planiranja nas-

tave, a 34,1% se slaže s tom tvrdnjom. Neutralan stav izrazilo je 12,2% nastavnika, dok je jedan nastavnik (2,4%) naveo da nije mijenjao način planiranja. Ovakav obrazac odgovora upućuje na to da promjene u planiranju nastave zahtijevaju vrijeme i iskustvo stečeno kroz kontinuiranu primjenu novih pristupa u učionici.

Da razvijeni pristupi imaju potencijal dugoročne primjene potvrđuju i odgovori o njihovom budućem korištenju. Više od tri četvrtine nastavnika (78,0%) u potpunosti planira nastaviti koristiti pristupe razvijene tokom projekta, dok se preostalih 22,0% slaže s tom namjerom. Nijedan nastavnik nije izrazio rezervu prema njihovoj daljoj primjeni, što predstavlja prvi pokazatelj održivosti projektnih rezultata.

Posmatrani zajedno, ovi nalazi pokazuju da je proces razvoja nastavnih priprema imao učinak koji nadilazi izradu novih nastavnih materijala. Nastavnici izvještavaju o boljem razumijevanju mirovne pedagogije, unaprijeđenim profesionalnim kompetencijama i većoj spremnosti da razvijene pristupe uključe u redovnu nastavnu praksu. Ovakvi rezultati predstavljaju polazište za naredno pitanje – u kojoj su mjeri ove promjene zaživjele nakon završetka projekta.

5.2. Od projekta do svakodnevne nastavne prakse

Jedan od najvažnijih pokazatelja uspješnosti svakog programa stručnog usavršavanja jeste njegova održivost nakon završetka projektnih aktivnosti. U ovom istraživanju održivost je posmatrana kroz dva međusobno povezana aspekta: nastavak primjene elemenata mirovne pedagogije u svakodnevnom radu nastavnika i spremnost da se stečena iskustva podijele s drugim kolegama u školi.

Odgovori nastavnika pokazuju da su elementi mirovne pedagogije nastavili živjeti u nastavnoj praksi i nakon završetka projekta. Na pitanje da li su nastavili koristiti elemente mirovne pedagogije odgovorilo je 41 nastavnik. Njih 27 (65,9%) navodi da ih koristi redovno, dok 14 nastavnika (34,1%) ističe da ih primjenjuje povremeno. Nijedan nastavnik nije naveo da je u potpunosti odustao od primjene pristupa razvijenih tokom projekta.

Ovakav raspored odgovora pokazuje da razvijene pripreme i nastavni pristupi nisu ostali vezani isključivo za period trajanja projekta. Nastavnici su ih prepoznali kao vrijedan dio vlastite nastavne prakse i nastavili ih prilagođavati različitim nastavnim sadržajima i potrebama učenika. Razlike između redovne i povremene primjene vjerovatno odražavaju specifičnosti nastavnih predmeta, planiranih ishoda učenja i mogućnosti prirodne integracije principa mirovne pedagogije u pojedine nastavne cjeline.

Održivost projektnih rezultata potvrđuje i spremnost nastavnika da stečena iskustva podijele s drugim kolegama. Od ukupno 42 nastavnika, 35 (83,3%) navelo je da je ideje i pristupe razvijene kroz projekat podijelilo s kolegama u školi, dok je 7 nastavnika (16,7%) odgovorilo da to još nije učinilo. Ovakav rezultat pokazuje da su iskustva stečena tokom projekta u velikom broju škola postala predmet profesionalne razmjene, čime se stvaraju pretpostavke za njihovu širu primjenu u nastavnoj praksi.

Otvoreni odgovori nastavnika pokazuju da se razmjena iskustava odvijala na različite načine. Najčešće su svoje primjere predstavljali na stručnim aktivima i u neformalnim razgovorima s kolegama, dok su pojedini organizirali ogledne časove kako bi demonstrirali mogućnosti integracije mirovne pedagogije u nastavu različitih predmeta. U središtu ovih razmjena nisu bile samo pripreme za čas, već i nastavne metode koje podstiču saradnju, dijalog, empatiju i aktivno učešće učenika.

Pojedini nastavnici opisali su kako je zajedničko promišljanje nastavne prakse dovelo do novih inicijativa unutar škole. U realizaciju pojedinih časova uključivani su stručni saradnici, a pojedine aktivnosti otvorile su prostor za nove ideje, poput obogaćivanja školskog bibliotečkog fonda književnim djelima koja obrađuju teme vršnjačkog nasilja i izgradnje kulture mira. Takvi primjeri pokazuju da razvoj nastavnih priprema može biti poticaj za širu profesionalnu saradnju i zajedničko učenje.

Istovremeno, pojedini nastavnici ukazuju da spremnost za prihvatanje novih pristupa nije jednaka u svim školskim sredinama. Najviše prostora za razmjenu iskustava pronalazili su među kolegama koji pokazuju otvorenost prema inovacijama i spremnost na zajedničko promišljanje nastavne prakse. Takva iskustva potvrđuju da uvođenje obrazovnih inovacija predstavlja postepen proces koji se razvija kroz profesionalni dijalog i međusobno povjerenje.

> *Na sat koji sam izvela, pozvala sam knjižničara, pedagoga i psihologa. Zajedno smo slušali dok su učenici čitali osvrte na intervju o djelu* Samo jedna od*, koje tematizira vršnjačko nasilje. Tako nam je sinula ideja da obogatimo fond knjiga u školskoj biblioteci ovim naslovom.*

> *Da, iskustva stečena kroz ovaj projekt podijelila sam s kolegama tokom stručnih aktiva i neformalnih razgovora u školi. Predstavila sam primjere priprema iz biologije u koje su integrirani elementi mirovne pedagogije, naglašavajući kako se i prirodne nauke mogu koristiti za razvoj međusobnog poštovanja, saradnje i empatije među učenicima. Posebno sam isticala aktivnosti koje podstiču timski rad, uvažavanje različitih mišljenja i odgovorno ponašanje prema ljudima i prirodi. Razmjena iskustava rezultirala je zanimljivim diskusijama i motivisala kolege da i u svojim predmetima razmišljaju o mogućnostima primjene sličnog pristupa.*

> *Podijelila sam koncepte dijeleći znanje i iskustvo stečeno na seminaru. Podijelila sam pripreme koje sam napravila s kolegicama u kolektivu, također sam ih pozvala da prisustvuju na moja dva časa koja sam realizirala nakon sto sam napisala prve dvije pripreme.*

> *Pripremila sam ugledni čas sa karticama vrijednosti uz koje smo oblikovali krug prijateljstva. Času su prisustvovale kolege aktiva matematika i fizika. Pripremom igrokaza sa učenicima šestog razreda " Tajna vrata djeljivosti", podijelili smo matematička iskustva na času učenika petog razreda. Prijateljski brojevi koje su međusobno dijeljeni između učenika, otkrili su priču o snazi zajedništva. Mirovna pedagogija može i treba da bude dio svakog časa.*

> *Svaku poslanu pripremu sam pokazala kolegama koji su bili zainteresovani. Podijelila sam znanja i načine na koji mirovna pedagogija može biti povezana sa svakim predmetom i na koji način se mirovna pedagogija može redovno sprovoditi - kroz krupni rad, rad u paru, dogovor, razvijanje osjećaja zajedništva, bez nametanja takmičarskih aktivnosti i slično.*

Iskustva nastavnika pokazuju da održivost projekta nije bila rezultat unaprijed pripremljenih materijala, već njihove spremnosti da razvijene ideje nastave primjenjivati, prilagođavati i dijeliti s drugim kolegama. Kada se projektna iskustva prenose kroz svakodnevni profesionalni dijalog, pripreme za čas prerastaju svoju izvornu funkciju i postaju dio nastavne kulture škole.

Promjene koje nastavnici prepoznaju u vlastitoj praksi

Odgovarajući na pitanje o jednoj konkretnoj promjeni koju direktno povezuju s učešćem u projektu, nastavnici su opisivali promjene koje nadilaze pojedinačne nastavne aktivnosti i odnose se na način na koji danas planiraju, organizuju i realiziraju nastavu. U njihovim odgovorima prepoznaje se nekoliko zajedničkih obrazaca koji potvrđuju nalaze predstavljene u prethodnom dijelu poglavlja.

Najčešće se ističe veća usmjerenost na učenika i njegovu aktivnu ulogu u procesu učenja. Nastavnici navode da češće koriste saradničke oblike rada, podstiču dijalog, zajedničko rješavanje problema i aktivnosti koje učenicima omogućavaju da izraze vlastita mišljenja i uče jedni od drugih. Istovremeno, mirovna pedagogija se više ne posmatra kao dodatni sadržaj, već kao način oblikovanja nastavnog procesa i međusobnih odnosa u učionici.

Drugu grupu odgovora čine promjene u planiranju nastave. Nastavnici opisuju da prilikom pripreme časova svjesnije promišljaju vrijednosti koje žele razvijati kod učenika te nastoje povezati predmetne ishode učenja s razvojem saradnje, empatije, odgovornosti i uvažavanja različitosti.

Za mnoge od njih razvoj priprema predstavljao je priliku da preispitaju vlastitu nastavnu praksu i pronađu nove načine povezivanja nastavnih sadržaja sa životnim iskustvima učenika.

Odgovori također pokazuju da je projekat doprinio promjeni uloge nastavnika. Umjesto dominantne uloge predavača, nastavnici sve češće sebe vide kao osobe koje usmjeravaju proces učenja, stvaraju prostor za dijalog i podstiču učenike na zajedničko promišljanje i saradnju. Takve promjene opisuju kao postepene, ali trajne, naglašavajući da su ih nastavili razvijati i nakon završetka projekta.

> *Kroz rad sam se osvijestila dimenzija mirovne pedagogije. Ujedno je moralna vertikala koja povezuje riječi s djelima, a jezik s odgovornošću prema drugome.*
>
> *Najznačajnija promjena u mom radu ogleda se u tome što danas svjesnije planiram nastavne aktivnosti koje, osim usvajanja znanja iz biologije, razvijaju i socijalne i emocionalne kompetencije učenika. Projekt mi je pomogao da prepoznam koliko je važno stvarati sigurno i podržavajuće okruženje u kojem se svaki učenik osjeća prihvaćeno i vrijedno. Ova promjena nije unaprijedila samo kvalitet nastave nego je doprinijela i kvalitetnijim odnosima u učionici.*
>
> *Časovi su postali dinamičniji, zabavniji, inteligentniji. Učenici su posve uključeni.*
>
> *Prije uključivanja u projekat najviše sam pažnje posvećivao nastavnim sadržajima i ostvarivanju ishoda učenja. Kroz rad na pripremama integriranim sa mirovnom pedagogijom počeo sam mnogo svjesnije planirati aktivnosti koje razvijaju saradnju, dijalog, empatiju i osjećaj pripadnosti među učenicima. Danas prilikom planiranja časa ne razmišljam samo o tome šta će učenici naučiti, nego i kako će međusobno sarađivati, kako će izraziti svoje mišljenje i na koji način će uvažavati druge. Mirovna pedagogija je postala sastavni dio mog načina rada, a ne dodatak nastavnom sadržaju.*
>
> *Zahvaljujući projektu, počela sam češće koristiti razgovor, refleksiju, grupni rad i aktivnosti koje podstiču učenike da izraze svoje mišljenje, saslušaju druge i zajednički rješavaju probleme. Ovakav pristup doprinio je pozitivnijoj atmosferi u učionici i većoj uključenosti učenika u nastavni proces.*
>
> *Kroz praktične radove češće učenike stavljam u situacije da zajedno osmišljavaju i izrađuju zadatke. Primijetila sam da takav način rada pozitivno utiče i na njihove odnose i na rezultate koje postižu.*
>
> *Moji časovi su dobili jednu novu komponentu. U svaku pripremu nastojim dodati aktivnosti koje pored matematičkih znanja nose poruke mirovne pedagogije. Tako učenici mogu, ne samo da čuju poruke zajedništva, tolerancije, međusobnog razumijevanja, nego ih i vide, osjete kroz zajednički rad.*
>
> *Kroz razne metode osvijestila sam učenike da prepoznaju načine mirovne komunikacije. Ucenici su spontano počeli govoriti da su različitost bogatstvo, koristiti fraze I believe in me /you, You can do it...*
>
> *Jedna konkretna promjena u mom radu jeste što učenicima sada češće dajem priliku da izraze i obrazlože svoje mišljenje, povezuju nastavne sadržaje sa svakodnevnim životom i sagledavaju teme iz različitih perspektiva. Primjećujem da su aktivniji u diskusijama, pažljivije slušaju druge i spremniji su da argumentovano iznose svoje stavove. Ovu promjenu direktno povezujem sa primjenom mirovne pedagogije u nastavi.*

Ove refleksije pokazuju da nastavnici najznačajnije promjene ne povezuju s pojedinačnim nastavnim metodama, već s drugačijim razumijevanjem vlastite profesionalne uloge i načina na koji grade odnose s učenicima. Upravo zato se učinci projekta mogu prepoznati u svakodnevnim pedagoškim odlukama koje oblikuju atmosferu u učionici i kvalitet procesa učenja.

5.3. Promjene koje nastavnici prepoznaju kod učenika

Važan pokazatelj učinka mirovne pedagogije odnosi se na promjene koje nastavnici uočavaju kod učenika tokom nastavnog procesa. Zbog toga su nastavnici procjenjivali da li su, nakon primjene pristupa razvijenih kroz projekat, primijetili promjene u saradnji među učenicima, međusobnom poštovanju, spremnosti na dijalog, empatiji, uvažavanju različitosti i aktivnosti na času.

Odgovori pokazuju izrazito pozitivan obrazac u svim ispitivanim područjima. Najizraženije promjene nastavnici uočavaju u aktivnosti učenika na času. Njih 26 (61,9%) procjenjuje da je aktivnost učenika znatno povećana, dok 12 nastavnika (28,6%) navodi osjetno povećanje. Troje nastavnika (7,1%) smatra da je stanje ostalo na istom nivou, a jedan nastavnik (2,4%) procjenjuje da je aktivnost smanjena. Ukupno posmatrano, 90,5% nastavnika primijetilo je povećanu aktivnost učenika tokom nastave.

Slični rezultati zabilježeni su i kada je riječ o saradnji među učenicima. Čak 25 nastavnika (59,5%) procjenjuje da je saradnja znatno unapriđena, dok 14 nastavnika (33,3%) uočava osjetno povećanje. Samo po jedan nastavnik smatra da je saradnja ostala na ranijem nivou ili da je smanjena. To znači da je 92,9% nastavnika prepoznalo pozitivne promjene u međusobnoj saradnji učenika.

Gotovo identičan obrazac odgovora prisutan je i kod međusobnog poštovanja. Njih 25 (59,5%) navodi znatno povećanje, a 15 nastavnika (35,7%) osjetno povećanje. Po jedan nastavnik smatra da nije došlo do promjene ili da je međusobno poštovanje smanjeno. Posmatrano zajedno, 95,2% nastavnika uočilo je napredak u ovom području.

Kada je riječ o spremnosti na dijalog, 24 nastavnika (57,1%) procjenjuju da je ona znatno povećana, dok 16 nastavnika (38,1%) navodi osjetno povećanje. Dvoje nastavnika (4,8%) nije primijetilo promjene. Nijedan nastavnik nije procijenio da je spremnost učenika na dijalog smanjena, što ukazuje da je upravo dijalog postao jedan od najprepoznatljivijih elemenata nastavnog procesa.

Promjene su uočene i u razvoju empatije i uvažavanja različitosti. Kod empatije gotovo polovina nastavnika (47,6%) procjenjuje da je došlo do znatnog povećanja, dok 42,9% navodi osjetno povećanje. Troje nastavnika (7,1%) smatra da nije bilo promjena, a jedan odgovor nije sadržavao procjenu. Gotovo identična raspodjela odgovora zabilježena je i kod uvažavanja različitosti, gdje 47,6% nastavnika uočava znatno, a 42,9% osjetno povećanje, dok 9,5% smatra da je stanje ostalo nepromijenjeno.

Posmatrani zajedno, ovi nalazi pokazuju da nastavnici promjene kod učenika najčešće prepoznaju u većoj uključenosti u nastavni proces i kvalitetnijim međusobnim odnosima. Posebno je značajno što su pozitivne promjene zabilježene upravo u onim područjima koja predstavljaju temeljne vrijednosti mirovne pedagogije – saradnji, dijalogu, međusobnom poštovanju, empatiji i uvažavanju različitosti. Takav obrazac odgovora upućuje na zaključak da su nastavnici u primjeni razvijenih pristupa prepoznali njihov potencijal da istovremeno unapređuju kvalitet učenja i jačaju socijalne kompetencije učenika.

Kvantitativni nalazi pokazuju u kojim su područjima nastavnici najčešće prepoznavali promjene kod učenika, dok otvoreni odgovori pružaju uvid u način na koji su se te promjene ispoljavale u svakodnevnom nastavnom radu. U gotovo svim odgovorima dominiraju pozitivna iskustva nastavnika, uz naglašenu motivaciju učenika za aktivno učešće u nastavnim aktivnostima.

Nastavnici opisuju da su učenici s velikim interesovanjem prihvatali aktivnosti zasnovane na saradnji, razgovoru, grupnom radu i zajedničkom rješavanju problema. Posebno ističu da su učenici rado učestvovali u diskusijama, iznosili vlastita mišljenja i pokazivali želju da se ovakav način rada nastavi i na narednim časovima. Pitanja poput *„Hoćemo li i naredni čas raditi ovako?“* ili *„Hoćemo li i danas zajedno raditi i stvarati novi krug prijateljstva?“* predstavljaju snažan pokazatelj da su učenici ovakve aktivnosti doživjeli kao smislen i motivirajući dio nastave.

Pored povećane aktivnosti, nastavnici uočavaju promjene u kvalitetu međusobnih odnosa među učenicima. U odgovorima se često navodi da su učenici bili spremniji saslušati jedni druge, uvažavati različita mišljenja, odgovornije sarađivati u grupi i zajedno tražiti rješenja. Nastavnici posebno naglašavaju razvoj empatije, tolerancije i osjećaja zajedništva, ističući da su učenici pokazivali zrelost u razgovorima o odnosima, osjećanjima i međusobnom poštovanju kada im se za to pruži odgovarajući prostor.

Odgovori također pokazuju da uvođenje drugačijih nastavnih pristupa kod dijela učenika u početku izaziva iznenađenje i određenu nesigurnost posebno ako nastavnici ranije nisu koristili metode aktivnog učenja. Nastavnici navode da su učenici u prvim susretima s ovakvim aktivnostima pokazivali zbunjenost ili oprez, posebno kada su se mijenjali ustaljeni obrasci rada i odnosa u razredu. Takve reakcije bile su prolazne. Kako su učenici sticali iskustvo rada u novom okruženju, rasla je njihova uključenost, spremnost na saradnju i prihvatanje novih oblika učenja.

> *Učenici su oduševljeni. Žele da rade na ovakav nacin i ubuduće.*
>
> *U početku nejasno, poslije su shvatili suštinu.*
>
> *Izvrsno. Nisam očekivala da će im se ovako dopasti.*
>
> *Učenici su vrlo pozitivno reagirali na aktivnosti povezane s mirovnom pedagogijom. Posebno su pokazivali interesovanje za zadatke koji su podrazumijevali saradnju, zajedničko rješavanje problema i razmjenu mišljenja. Primijetila sam da su učenici bili otvoreniji za komunikaciju, spremniji da saslušaju jedni druge i da uvažavaju različite stavove. Mnogi su aktivno učestvovali u diskusijama i pokazali veću odgovornost prema radu u grupi. Kao nastavniku, posebno mi je bilo dirljivo vidjeti kako se kroz male svakodnevne aktivnosti razvijaju empatija, tolerancija i osjećaj zajedništva.*
>
> *U početku čudno, sa puno upitnika nad glavama, kasnije su uslijedila pitanja "Da li će i naredni čas biti ovakav?"*
>
> *Učenici su veoma pozitivno reagovali jer su aktivnosti bile bliske njihovom iskustvu i omogućavale su im da aktivno učestvuju. Posebno su voljeli grupni rad, dramatizacije, razgovore i aktivnosti u kojima su mogli iznositi vlastita mišljenja. Iznenadilo me koliko ozbiljno promišljaju o odnosima, saradnji i osjećanjima kada im damo prostor da o tome razgovaraju. Tokom realizacije časova primijetio sam da su učenici otvorenije komunicirali, pažljivije slušali jedni druge i lakše pronalazili zajednička rješenja.*
>
> *Kod pojedinih učenika ponekad se činilo da gube svoj raniji status u grupi, posebno kada su se mijenjali dotadašnji obrasci komunikacije i saradnje. Ipak, nakon određenog vremena počeli su se postepeno prilagođavati, uključivati u aktivnosti i prihvatati upute i metode važne za proces učenja. Ove situacije pokazale su da je važno biti dosljedan u zahtjevima. Svaki učenik ima svoju vrijednost, a na nama je da je prepoznamo, podržimo i pomognemo učeniku da je razvije.*
>
> *Odlične reakcije učenika, jer su bitni, iznose svoja mišljenja, razvijaju kritičko mišljenje. Učenici vole saradničko i vršnjačko podučavanje.*
>
> *Kod učenika se razvila posebna vrsta zainteresovanosti. Oni započinju čas pitanjem "Hoćemo li i danas zajedno raditi i stvarati novi krug prijateljstva?"*
>
> *Rado prihvataju jer imaju više "slobode".*

Iskustva nastavnika pokazuju da učenici nisu pozitivno reagirali samo na pojedinačne aktivnosti, već i na drugačiju organizaciju nastavnog procesa u kojoj imaju više prilika za saradnju, razgovor

i aktivno učešće. Posmatrani zajedno, kvantitativni i kvalitativni nalazi upućuju na zaključak da su nastavnici kroz primjenu principa mirovne pedagogije prepoznali promjene koje se istovremeno odnose na veću angažovanost učenika u učenju i kvalitetnije međusobne odnose u razredu.

5.4. Od stručne grupe do zajednice učenja

Jedna od vrijednosti ovog projekta nije bila samo razvoj nastavnih priprema, već i stvaranje prostora u kojem su nastavnici mogli učiti jedni od drugih. Zajednički rad u predmetnim grupama, razmjena ideja, mentorska podrška i kontinuirane diskusije omogućili su da se, pored nastavnih materijala, razvijaju profesionalni odnosi zasnovani na povjerenju, otvorenosti i zajedničkom promišljanju nastavne prakse.

Odgovori nastavnika pokazuju da upravo takvi odnosi predstavljaju jedno od najvrjednijih iskustava projekta. Najčešće opisuju osjećaj zajedničke misije i pripadnosti grupi (31,0%), razvoj novih prijateljskih i kolegijalnih odnosa (23,8%), razmjenu ideja i nastavnih materijala (21,4%) te stvaranje profesionalne mreže podrške (19,0%). Samo 4,8% nastavnika smatra da je saradnja ostala pretežno formalna. Ovakav raspored odgovora pokazuje da su nastavnici zajednički rad doživjeli kao mnogo više od izvršavanja projektnih zadataka.

Takvu sliku potvrđuju i odgovori na pitanje o formiranju zajednice nastavnika koja dijeli slične vrijednosti i pristupe radu. Njih 88,1% procjenjuje da je takva zajednica formirana u velikoj mjeri ili u potpunosti, dok preostalih 11,9% smatra da je razvijena djelimično. Nijedan nastavnik nije izrazio stav da se zajednica nije formirala. Ovakav nalaz govori da su nastavnici tokom projekta razvili osjećaj profesionalne povezanosti koji nadilazi okvire jednokratne edukacije.

Da profesionalne veze nisu prestale završetkom projekta potvrđuju i odgovori o nastavku međusobnih kontakata. Gotovo svi nastavnici ostali su povezani s kolegama koje su upoznali tokom projekta. Njih 47,6% navodi da je u redovnom kontaktu, isti procenat održava povremenu komunikaciju, dok svega 4,8% ističe da su kontakti rijetki. Ovi podaci pokazuju da je projekat stvorio profesionalnu mrežu koja nastavlja funkcionirati i nakon završetka organiziranih aktivnosti.

Brojčani pokazatelji potvrđuju postojanje zajednice učenja, dok otvoreni odgovori nastavnika pokazuju kako se ona razvijala kroz svakodnevnu saradnju i međusobnu podršku. Nastavak profesionalnih kontakata nakon završetka projekta dobija dodatno značenje kroz iskustva nastavnika. Njihovi odgovori pokazuju da se saradnja nije zadržala na povremenim razgovorima ili razmjeni informacija. Naprotiv, razvili su se različiti oblici profesionalne podrške koji uključuju zajedničko planiranje nastavnih aktivnosti, razmjenu nastavnih priprema i materijala, međusobne konsultacije, razmjenu iskustava iz učionice te zajedničko osmišljavanje novih projekata.

Posebno je zanimljivo da nastavnici opisuju kako se profesionalna saradnja prirodno nastavila kroz različite kanale komunikacije. Digitalne platforme, Viber grupe, društvene mreže i platforma In-Škole postale su prostor svakodnevne razmjene ideja, dok su stručni skupovi i neformalna druženja omogućili da se profesionalni odnosi dodatno učvrste. Za mnoge nastavnike upravo je ova kontinuirana komunikacija predstavljala jedan od najvrjednijih ishoda projekta, jer je omogućila da izazovi iz nastavne prakse postanu predmet zajedničkog promišljanja, a uspješna iskustva zajednički resurs za učenje.

> *Redovno se čujemo, dijelimo ideje, predlažemo nove projekte a i kafa se popije iako nismo u istom gradu. Ekipa snova.*
>
> *U toku pisanja priprema, razmjena ideja, uvažavanje mišljenja, dijeljenje materijala. A najdraža aktivnost je skoro pa svakidnevna komunikacija u viber grupi sa nekoliko kolegica i naši razgovori.*
>
> *Šaljemo jedni drugima prijedloge, pregledamo pripreme pa sugerišemo...*

Razgovaramo o samim pripremama, razmjenjujemo ideje i zajednički ih razrađujemo da budu što konkretnije.

Prvenstveno to je kroz platformu InŠkole, kroz društvene mreže, razmjena kontakata. S nekima sam već realizirala nove projekte a neki se planiraju.

U stalnom smo kontaktu, dijelimo ideje, dajemo prijedloge, družimo se.

Razmjenjujem poruke sa kolegicama iz drugih gradova, a sa kolegicama iz mog grada popijem kafu i razmijenimo dosta ideja.

Sa kolegama se konsultujem prilikom planiranja i implementacije aktivnosti, tražim njihovo stručno mišljenje o idejama koje želim primijeniti u nastavi te razmjenjujemo iskustva o tome šta je bilo uspješno i kako određene aktivnosti možemo unaprijediti.

Uvijek rado dijelim iskustva sa časa koja su meni i mojim učenicima pomogla da se ostvare ciljevi. Objavom na platformi InŠkole i na stranici moje škole, otkrivam svoje i pronalazim nove ideje za uspješnu realizaciju časova.

Sarađujemo povremeno kroz razmjenu nastavnih priprema, ideja i primjera aktivnosti putem elektronske komunikacije i društvenih mreža. Također, u neformalnim razgovorima i prilikom stručnih okupljanja razmjenjujemo iskustva iz prakse i načine primjene mirovne pedagogije u učionici.

Iskustva nastavnika pokazuju da je projekat, pored razvoja nastavnih priprema, doprinio stvaranju profesionalne zajednice koja nastavlja živjeti i nakon završetka organiziranih aktivnosti. U toj zajednici razmjena znanja nije ostala jednokratna projektna aktivnost, već je postala dio profesionalne kulture nastavnika koji jedni drugima predstavljaju izvor podrške, inspiracije i novih ideja za unapređenje nastavne prakse.

5.5. Lične refleksije nastavnika

Završni dio upitnika bio je posvećen ličnim refleksijama nastavnika o iskustvu učešća u projektu. Kroz pitanja o tome šta su naučili, koju najvrjedniju lekciju nose iz ovog procesa i kako bi u jednoj rečenici opisali svoje iskustvo, nastavnici su ponudili pogled na promjene koje su doživjeli kao profesionalci, ali i kao ljudi.

Najčešće se ističe novo razumijevanje mirovne pedagogije. Nastavnici opisuju kako su kroz projekat spoznali da se mir ne razvija kroz izdvojene nastavne sadržaje, već kroz svakodnevni način planiranja i izvođenja nastave, odnose među učenicima i atmosferu u učionici. Posebno naglašavaju da se principi mirovne pedagogije mogu integrirati u sve nastavne predmete, uključujući i one u kojima ranije nisu prepoznavali takve mogućnosti. Za mnoge od njih ovaj proces predstavljao je potvrdu da nastava može istovremeno razvijati predmetna znanja i životne vrijednosti.

„Sam pojam "mirovna pedagogija" mi je bio nepoznat. Sad mi je jasno da se mir uči, živi i uči da se živi mir."

„Naučila sam kako jedan čas matematike pretvoriti u prostor u kojem matematička znanja dobijaju tihu i lijepu životnu poruku o vrijednostima koje nas povezuju. Ovaj proces je otvorio vrata mog novog pristupa času, na čemu sam beskrajno zahvalna."

„Nastava može biti mnogo više od prenošenja znanja i usvajanja nastavnih sadržaja. Shvatila sam koliko je važno planski stvarati prilike u kojima učenici razvijaju empatiju, poštovanje, suradnju i nenasilnu komunikaciju. Naučila sam da principi mirovne pedagogije mogu uspješno integrirati u nastavu muzičke kulture kroz pjesmu, slušanje muzike, diskusiju, kreativno izražavanje i grupni rad."

Pored novih stručnih spoznaja, odgovori nastavnika svjedoče i o promjeni profesionalne perspektive. U njihovim refleksijama često se pojavljuje uvjerenje da se najvažniji ishodi obrazovanja ne mogu uvijek mjeriti ocjenama ili usvojenim činjenicama. Umjesto toga, naglašavaju važnost osjećaja sigurnosti, međusobnog povjerenja, aktivnog učešća učenika i kvalitetnih odnosa koji se razvijaju u učionici. Istovremeno, dio nastavnika govori i o vlastitom profesionalnom osnaživanju, većem samopouzdanju i obnovljenoj motivaciji za rad.

> *„Kroz ovaj proces naučio sam da se najvažnije promjene u učionici često ne vide odmah i ne mogu se uvijek izmjeriti ocjenom ili testom, te da djeca mnogo više osjećaju atmosferu, odnose i način na koji ih slušamo nego što sam ranije mislio."*

> *„Naučila da više sebe cijenim."*

> *„Da pored ljubavi za posao koji radim, i ja se također mogu super zabaviti tokom časa."*

> *„Naučila sam da fraza 'promjena počinje od nas' nije floskula već put kojim trebamo ići. Učenici vape za temama koje smo obradili kroz mirovnu pedagogiju i žele da se njihov glas čuje i da ih se razumije. Ovaj proces je neizmjerno važan jer ugrađujemo korijenje vrijednosti, mira i pravednosti u mlade ljude koji će vrlo brzo biti nosioci našeg društva."*

Na pitanje o najvrjednijoj lekciji nastavnici rijetko izdvajaju pojedinačne nastavne metode ili tehnike. Njihovi odgovori mnogo češće govore o promjeni načina promišljanja nastave i drugačijem razumijevanju potreba učenika. Posebno naglašavaju važnost pažljivog planiranja nastavnog procesa, prihvatanja različitosti, stvaranja sigurnog okruženja za učenje i spremnosti da se svakom učeniku pristupi kao jedinstvenoj osobi.

> *„Da čas nije samo prezentacija sadržaja lekcije iz udžbenika, već i sve ono što prethodi samom času: traganje za resursima, tehnikama, metodama... Tokom pisanja priprema stalno sam se vraćala na misao: Hoće li se ovo dopasti učenicima? Da li će razumjeti šta od njih tražim? Šta će novo naučiti mimo sadržaja iz udžbenika?... To mi je nametnulo naviku koju sad više njegujem u svom radu."*

> *„Iz ovog projekta nosim mnogo vrijednih lekcija i iskustava, ali posebno izdvajam spoznaju da svako dijete ima svoj put rasta i razvoja. I nakon više od trideset godina rada, često osjećam da sam ponovo na početku, pred pitanjem da li ću znati prepoznati šta je određenom učeniku potrebno i kako ga najbolje podržati. Ovaj projekat mi je još jednom potvrdio da radost i lijepa atmosfera u učionici ne isključuju ozbiljan rad, nego ga čine prirodnijim i bližim učenicima."*

> *„Ranije sam smatrala da mir nema veze sa prirodnim naukama."*

> *„Mirovna pedagogija je bila potvrda da se i na času matematike mogu graditi mostovi među djecom i da je jednako važno kako učimo, koliko i šta učimo. Ovaj proces mi je pomogao kako da oživim mirovnu pedagogiju u učionici, a ne samo da je dodam. HVALA!"*

> *„Najvrjednija lekcija koju nosim iz ovog projekta zapravo je ista ona koju nosim kroz cijeli život – da biti drugačiji ne bi trebalo značiti biti manje prihvaćen. Kao djevojčica koja je igrala nogomet s dječacima, kasnije profesorica matematike i informatike, a paralelno i golmanica reprezentacije BiH, često sam se susretala sa stereotipima. Zato mi je posebno vrijedna spoznaja da se kultura mira gradi upravo kroz prihvatanje različitosti, otvoren dijalog i spremnost da u drugima najprije vidimo čovjeka, a tek onda ono po čemu se razlikuje od nas."*

> *„Najvrjednije iskustvo mi je spoznaja da i male promjene u načinu postavljanja pitanja i organizaciji aktivnosti mogu značajno povećati učeničku uključenost, odgovornost i kvalitet razgovora u učionici."*

Posebnu vrijednost imaju završne rečenice kojima su nastavnici opisali svoje iskustvo u projektu. U njima se projekat ne predstavlja kao završena aktivnost, već kao iskustvo koje nastavlja oblikovati njihov profesionalni rad i lična uvjerenja.

> *„Bila sam u miru sa sobom, a danas gradim mir i u odnosima s drugima."*
>
> *„Obrazovni mirovnjaci čine budućnost svijeta u učionici još izvjesnijom."*
>
> *„Iako su iza mene decenije rada u nastavi, ovaj projekat je osvježenje jer novi oblici rada zanimaju učenike, a to je najbitnije; uključiti njih u svaku aktivnost."*
>
> *„Ovaj projekat mi je pokazao da ono što nama nastavnicima ponekad izgleda kao sitnica, učenicima može značiti mnogo, jer osjećaj da su viđeni, saslušani, prihvaćeni i poštovani često im ostaje važniji od samog nastavnog sadržaja."*
>
> *„Osposobljena sam da sklopim ruke i veći dio časa gledam kako učenici rade, sarađuju i čas je savršeno uspio."*

Lične refleksije nastavnika pokazuju da je razvoj nastavnih priprema bio mnogo više od procesa izrade novih nastavnih materijala. Za većinu učesnika predstavljao je priliku za profesionalno preispitivanje, učenje i potvrdu vrijednosti koje žele razvijati u vlastitoj nastavnoj praksi. Upravo zbog toga se u njihovim odgovorima mirovna pedagogija ne pojavljuje kao projektna aktivnost ili metodički dodatak, već kao način razumijevanja uloge škole, nastavnika i obrazovanja u izgradnji odnosa zasnovanih na poštovanju, saradnji i miru.

5.6. Pogled unaprijed

Posljednja pitanja u upitniku bila su usmjerena prema budućnosti. Nastavnici su imali priliku uputiti poruku kolegama koji još nisu imali priliku raditi na integraciji mirovne pedagogije u nastavu te iznijeti prijedloge o tome šta bi trebalo učiniti kako bi ovaj pristup postao snažnije prisutan u obrazovnom sistemu. Njihovi odgovori pokazuju da iskustvo stečeno tokom projekta ne doživljavaju kao završenu cjelinu, već kao početak procesa koji treba uključiti mnogo veći broj nastavnika, škola i obrazovnih institucija.

Poruke upućene kolegama obilježene su optimizmom i ohrabrenjem. Nastavnici ne pozivaju na velike promjene niti smatraju da je za početak potrebno čekati idealne uslove. Ohrabruju kolege da naprave prvi korak, isprobaju drugačiji pristup i sami procijene njegovu vrijednost u radu s učenicima. U njihovim odgovorima često se ponavlja uvjerenje da mirovna pedagogija ne predstavlja dodatni sadržaj niti dodatno opterećenje, već drugačiji način razumijevanja nastave, učenika i odnosa koji se grade u učionici.

> *"Nastavnicima bih poručila da se ne plaše početi, jer se mirovna pedagogija ne uvodi odjednom, nego kroz male, svakodnevne postupke. Nije važno samo da li smo dobro pripremili čas i "dali se" u nastavi, već i kako su se učenici osjećali dok su učili, sarađivali i komunicirali. Ako učenici s časa izađu s osjećajem da su prihvaćeni, saslušani i poštovani, tada smo učinili nešto mnogo važno. Znanje je važno, ali način na koji učenici dolaze do znanja često ostavlja jednako dubok trag."*
>
> *"Poručio bih im da ne razmišljaju o mirovnoj pedagogiji kao o dodatnoj obavezi ili novom sadržaju koji treba uklopiti u već pretrpan program. Mirovna pedagogija je prije svega način rada i pogled na dijete. Dovoljno je početi od malih koraka – više razgovora, više saradnje, više prostora da učenici postavljaju pitanja, iznose mišljenje i uče jedni od drugih. Upravo u tim malim promjenama krije se njena najveća vrijednost."*

Kada govore o budućem razvoju mirovne pedagogije, nastavnici svoje prijedloge usmjeravaju prema obrazovnom sistemu. U najvećem broju odgovora naglašava se potreba za kontinuiranim stručnim usavršavanjem nastavnika, organiziranjem novih edukacija, razvojem profesionalnih zajednica

učenja i razmjenom primjera dobre prakse. Često se ističe značaj priručnika i nastavnih materijala koji mogu olakšati primjenu mirovne pedagogije u različitim nastavnim predmetima. Istovremeno, nastavnici smatraju da dugoročne promjene zahtijevaju snažniju saradnju škola, pedagoških zavoda, univerziteta i obrazovnih vlasti, kao i sistemsko uključivanje principa mirovne pedagogije u nastavne planove i programe.

> *"Smatram da je naredni korak osigurati kontinuiranu i sistemsku podršku nastavnicima kroz stručno usavršavanje, profesionalne zajednice učenja i međusobnu razmjenu iskustava. Jednako je važno da se principi mirovne pedagogije prepoznaju kao sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa i školskog života, a ne kao izdvojena aktivnost. Kada učenici svakodnevno imaju priliku učiti u okruženju koje njeguje dijalog, međusobno poštovanje, saradnju i odgovornost, škola postaje prostor u kojem se, uz znanje, razvijaju i humane vrijednosti neophodne za život u savremenom društvu. Vjerujem da upravo kroz takav pristup obrazovanje može dati svoj najvažniji doprinos – odgoju generacija koje će graditi odnose zasnovane na razumijevanju, uvažavanju različitosti i kulturi mira."*

Odgovori nastavnika pokazuju da budućnost mirovne pedagogije vide kao zajednički zadatak nastavnika, škola i obrazovnih institucija. Iskustvo stečeno kroz projekat žele podijeliti s kolegama, proširiti na nove škole i ugraditi u redovnu nastavnu praksu. Njihove poruke pokazuju da se održivost mirovne pedagogije ne temelji isključivo na novim projektima, već na spremnosti nastavnika da svakodnevno grade odnose zasnovane na dijalogu, saradnji, odgovornosti i međusobnom poštovanju. Upravo zbog toga završne refleksije ne predstavljaju kraj ovog projekta, već poziv da se iskustva stečena u učionicama pretvore u trajnu promjenu obrazovne prakse.

> ***"Ne čekati da se sistem promijeni da bismo primjenjivali mirovnu pedagogiju, nego kroz svoj rad pokazivati da ona već ima mjesto u školi. Mirovna pedagogija treba da postane način rada i pristup učenju, prisutan u svakodnevnim situacijama, odnosima i nastavnim aktivnostima. Neka reforma počne od jedne učionice! U ovom procesu ona je već započela."***

6. PREMA ŠKOLI MIRA

6.1 Lekcije projekta

Svaki obrazovni projekat ostavlja iza sebe rezultate koji se mogu prebrojati – broj učesnika, održanih obuka, razvijenih nastavnih materijala ili novih aktivnosti. Takvi pokazatelji važni su jer svjedoče o obimu uloženog rada i ostvarenim ciljevima. Ipak, oni rijetko odgovaraju na pitanje koje je za razvoj obrazovanja možda najvažnije: zašto je nešto funkcionisalo?

Upravo zato ovo poglavlje ne predstavlja završnu evaluaciju projekta niti sažetak njegovih aktivnosti. Ono predstavlja pokušaj da se razumije šta se dogodilo tokom zajedničkog rada nastavnika, mentora i projektnih partnera, koje su pretpostavke omogućile da se promjena zaista dogodi i koje bi elemente ovog iskustva vrijedilo zadržati u budućim inicijativama. Ova promišljanja ne temelje se samo na iskustvu projektnog tima, već i na refleksijama 42 nastavnika, odnosno 91,3% svih učesnika projekta koji su učestvovali u završnom istraživanju, što daje čvrstu osnovu za razumijevanje procesa iz perspektive onih koji su promjenu svakodnevno živjeli u učionici.

Svaka obrazovna inovacija počinje ambicioznom idejom. Njena stvarna vrijednost, međutim, pokazuje se tek onda kada postane dio svakodnevnog života škole. Promjena nije nastala onoga trenutka kada je održana prva obuka niti kada je napisana prva priprema za čas. Nastajala je postepeno, kroz razgovore među nastavnicima, zajedničko promišljanje nastavnih aktivnosti, preispitivanje vlastitih uvjerenja, prve pokušaje u učionici, uspjehe, dileme i ponovna traganja za boljim rješenjima.

Posmatrano iz te perspektive, najvažnije lekcije ovog projekta ne govore samo o mirovnoj pedagogiji. One govore o tome kako nastavnici prihvataju promjene, šta ih tera da mijenjaju vlastitu praksu i pod kojim uslovima obrazovne inovacije imaju priliku prerasti iz projektnih aktivnosti u održive profesionalne navike.

Lekcije koje slijede ne predstavljaju univerzalni recept za promjene u obrazovanju. One su rezultat jednog konkretnog iskustva nastalog u različitim školama, nastavnim predmetima i lokalnim zajednicama širom Bosne i Hercegovine. Upravo zbog toga njihova vrijednost nije u tome što nude gotova rješenja, nego što pokazuju da se održive promjene najčešće ne grade velikim reformama, već strpljivim razvojem profesionalnih zajednica koje zajednički uče, eksperimentišu i preuzimaju odgovornost za vlastitu praksu.

Šta je funkcionisalo?

Promjena je počela od nastavnika

Obrazovne reforme često polaze od pretpostavke da promjene nastaju izmjenom kurikuluma, nastavnih planova ili udžbenika. Iskustvo ovog projekta pokazalo je drugačiji put. Promjena je započela onda kada su nastavnici dobili priliku da preispitaju vlastitu nastavnu praksu, razvijaju nove ideje i sami postanu autori promjene. Umjesto gotovih rješenja, ponuđen im je proces u kojem su istraživali, eksperimentirali, razgovarali, mijenjali i usavršavali vlastite nastavne pripreme. Takav pristup pokazao se snažnim pokretačem profesionalnog razvoja jer promjena nije bila nametnuta izvana, već je nastajala iznutra, kroz profesionalnu autonomiju i odgovornost nastavnika.

Mirovna pedagogija nije dodata nastavi – ona je u nju integrirana

Jedna od najvažnijih lekcija projekta jeste da mirovna pedagogija nije doživljena kao novi nastavni sadržaj koji treba pronaći mjesto u već opterećenim nastavnim planovima. Nastavnici su pokazali da se njeni principi mogu prirodno integrirati u gotovo svaki nastavni predmet, od matematike i prirodnih nauka do jezika, umjetnosti i tjelesnog odgoja. Tokom projekta razvijeno je 378 priprema za čas, čime je potvrđeno da integracija mirovne pedagogije nije ograničena na pojedine nastavne oblasti, već predstavlja pristup koji se može prilagoditi različitim predmetima, uzrastima i kontekstima. Time je potvrđeno da mirovna pedagogija nije prije svega pitanje sadržaja, nego pristupa učenju i poučavanju. Upravo ta fleksibilnost pokazala se jednim od najvažnijih razloga zbog kojih su nastavnici nastavili koristiti razvijene pristupe i nakon završetka projekta.

Profesionalna zajednica bila je jednako važna kao i obuka

Formalne edukacije predstavljale su važan početak procesa, ali se najveći dio profesionalnog učenja odvijao između susreta. Rad u predmetnim grupama, mentorska podrška, stručna recenzija nastavnih priprema, zajedničko rješavanje dilema i svakodnevna komunikacija među nastavnicima stvorili su zajednicu u kojoj je učenje postalo zajednički proces. Istraživanje provedeno među nastavnicima pokazalo je da upravo osjećaj pripadnosti profesionalnoj zajednici, mogućnost razmjene iskustava i međusobna podrška predstavljaju jedan od najvrjednijih ishoda projekta. Takva iskustva potvrđuju da održive promjene u obrazovanju nastaju mnogo lakše kada nastavnici uče jedni od drugih nego kada promjene provode pojedinačno.

Nastavnici najbolje uče kada stvaraju

U okviru projekta nastavnici nisu bili korisnici unaprijed pripremljenih nastavnih materijala. Njihov zadatak bio je osmisliti, razviti, isprobati i unaprijediti vlastite nastavne pripreme. Takav proces zahtijevao je mnogo više od primjene novih metoda rada. Podrazumijevao je promišljanje nastavnih ciljeva, povezivanje predmetnih sadržaja s principima mirovne pedagogije, prilagođavanje aktivnosti potrebama učenika i stalno preispitivanje vlastitih rješenja. Upravo je aktivno stvaranje novih nastavnih materijala doprinijelo tome da profesionalno učenje postane iskustvo koje ostavlja dugotrajnije promjene od klasičnih oblika stručnog usavršavanja. Nije slučajno da je gotovo cjelokupan nastavni kadar uključen u istraživanje procijenio kako je upravo proces razvoja priprema predstavljao važan doprinos njihovom profesionalnom razvoju.

Promjena se dogodila u učionici

Najvažniji rezultat projekta nisu bile razvijene pripreme za čas, već promjene koje su one pokrenule u svakodnevnoj nastavnoj praksi. Nastavnici u svojim refleksijama opisuju drugačiji način planiranja nastave, veću usmjerenost na aktivno učešće učenika, kvalitetniju komunikaciju u razredu i stvaranje sigurnijeg okruženja za učenje. Kako pokazuju nalazi predstavljeni u prethodnom poglavlju, te su promjene nadživjele trajanje projekta. Time je potvrđeno da vrijednost nastavne pripreme nije u njenom tekstu, nego u promjeni koju proizvodi u učionici.

Održivost je građena od prvog dana

U mnogim projektima pitanje održivosti postavlja se tek pri kraju implementacije. Iskustvo ovog projekta pokazuje da se održivost gradi od samog početka. Razvoj zajednice prakse, kontinuirana komunikacija među nastavnicima, mentorska podrška, digitalna platforma InŠkola i kultura dijeljenja nastavnih materijala stvorili su uslove da profesionalna saradnja traje i nakon završetka planiranih aktivnosti. Upravo u tome leži najvažnija lekcija ovog iskustva — održivost obrazovne promjene ne počinje nakon projekta, nego onda kada oni koji u njemu učestvuju promjenu prepoznaju kao dio vlastite profesionalne prakse.

Šta bi trebalo unaprijediti?

Svaki razvojni projekat predstavlja i priliku za učenje. Iskustva stečena tokom implementacije pokazuju da je razvijeni model profesionalnog razvoja nastavnika ostvario postavljene ciljeve, ali istovremeno otvaraju prostor za njegovo dalje unapređenje. Naučene lekcije ne ukazuju na nedostatke projekta, već na mogućnosti da se postojeći pristup dodatno razvije i prilagodi budućim programima.

Više vremena za primjenu i refleksiju

Jedna od važnih spoznaja odnosi se na vrijeme potrebno da nova nastavna praksa postane dio svakodnevnog rada. Razvoj priprema, njihova realizacija i refleksija nakon održanih časova pokazali su da profesionalna promjena zahtijeva kontinuitet. Budući programi mogli bi predvidjeti više vremena za ponovno izvođenje istih nastavnih aktivnosti, zajedničku analizu iskustava i njihovo dodatno

unapređivanje. Takav ciklus planiranja, primjene i refleksije omogućio bi nastavnicima da razvijene pripreme ne doživljavaju kao završene proizvode, već kao dokumente koji se razvijaju zajedno s njihovim profesionalnim iskustvom.

Od pojedinačnih časova prema školama koje uče

Projekat je uspješno razvio zajednicu nastavnika, ali iskustvo pokazuje da bi sljedeći korak mogao biti snažnije uključivanje cijelih škola u proces promjene. Veće uključivanje direktora, stručnih saradnika i nastavničkih vijeća omogućilo bi da principi mirovne pedagogije postanu dio zajedničke školske kulture, a ne isključivo individualne nastavne prakse. Time bi se stvorili uslovi da promjene postanu vidljive na nivou cijele škole, kroz međupredmetnu saradnju, zajedničko planiranje i razvoj školskih politika koje podstiču kulturu mira.

Kontinuirano stručno usavršavanje

Jednokratne edukacije predstavljaju važan početak profesionalnog razvoja, ali iskustvo projekta pokazuje da najveće promjene nastaju kroz kontinuirano učenje. Budući programi mogli bi razvijati modele koji nastavnicima omogućavaju dugoročnu mentorsku podršku, redovne susrete zajednica prakse i kontinuiranu razmjenu iskustava. Takav pristup omogućio bi da profesionalni razvoj postane trajni proces, a ne aktivnost vezana isključivo za trajanje pojedinog projekta.

Jače povezivanje sa obrazovnim sistemom

Iskustvo projekta pokazalo je da su nastavnici spremni razvijati i primjenjivati inovativne pristupe kada za to imaju odgovarajuću stručnu podršku. Sljedeći razvojni korak mogao bi biti snažnije povezivanje ovakvih inicijativa s pedagoškim zavodima, fakultetima koji obrazuju nastavnike, ministarstvima obrazovanja i drugim institucijama odgovornim za profesionalni razvoj nastavnika. Time bi iskustva nastala u projektu mogla postati dio šireg sistema stručnog usavršavanja i doprinijeti dugoročnom unapređenju kvaliteta obrazovanja.

Kompendij kao živi profesionalni resurs

Jedan od najvrjednijih rezultata projekta jeste veliki broj razvijenih nastavnih priprema. Njihova vrijednost, međutim, ne završava objavljivanjem u ovom kompendiju. Budući razvoj mogao bi biti usmjeren prema kontinuiranom dopunjavanju postojećih materijala novim pripremama, refleksijama nastavnika i primjerima iz prakse. Na taj način kompendij bi prerastao u otvoreni profesionalni resurs koji zajedno razvijaju nastavnici, istraživači i stručnjaci, čuvajući iskustva stečena tokom projekta i istovremeno stvarajući prostor za nove ideje.

Posmatrane zajedno, ove preporuke ne predstavljaju prijedlog za drugačiji projekat, već za njegov prirodni nastavak. Iskustvo stečeno tokom implementacije pokazuje da su razvijeni pristupi dovoljno fleksibilni da se prilagođavaju različitim školama i nastavnim predmetima, a dovoljno snažni da postanu dio šireg sistema profesionalnog razvoja nastavnika. Upravo u tome leži najveći potencijal ovog modela – ne da ostane primjer dobre prakse jednog projekta, nego da postane osnova za buduće inicijative koje žele graditi kvalitetnije, inkluzivnije i miroljubivije obrazovanje.

6.2 Preporuke za nastavnike, škole, pedagoške zavode, ministarstva obrazovanja, fakultete

Iskustva predstavljena u ovoj publikaciji pokazuju da integracija mirovne pedagogije nije rezultat pojedinačne aktivnosti niti odgovornost samo jednog dijela obrazovnog sistema. Promjene koje su nastale tokom projekta bile su moguće zahvaljujući međusobnom djelovanju nastavnika, škola, stručne podrške, akademske zajednice i obrazovnih vlasti. Upravo zbog toga održivost ovakvih inicijativa zavisi od spremnosti svih aktera da prepoznaju vlastitu ulogu u razvoju obrazovanja koje, pored znanja i kompetencija, sistematski razvija dijalog, saradnju, odgovornost i kulturu mira.

Preporuke koje slijede ne predstavljaju univerzalni model niti konačna rješenja. One proizlaze iz iskustava nastavnika, analize nastavnih priprema, rezultata istraživanja i iskustava stečenih tokom implementacije projekta. Njihov cilj je ponuditi razvojne pravce koji mogu doprinijeti snažnijoj integraciji mirovne pedagogije u obrazovni sistem Bosne i Hercegovine.

Preporuke nastavnicima

Nastavnici predstavljaju ključne nosioce promjene. Iskustvo projekta pokazalo je da se najznačajnije promjene događaju onda kada nastavnik dobije prostor da promišlja vlastitu praksu, eksperimentiše, razmjenjuje iskustva i razvija rješenja prilagođena potrebama svojih učenika.

Preporučuje se da nastavnici:

- posmatraju mirovnu pedagogiju kao pristup nastavi koji se može integrirati u svaki nastavni predmet, a ne kao dodatni sadržaj;
- planiraju nastavne aktivnosti koje, pored predmetnih ishoda, razvijaju saradnju, empatiju, odgovornost i nenasilnu komunikaciju;
- kontinuirano razmjenjuju nastavne pripreme, iskustva i refleksije sa kolegama;
- razvijaju kulturu profesionalnog učenja kroz zajedničko planiranje, međusobno opažanje nastave i zajedničku refleksiju;
- posmatraju reakcije učenika kao važan pokazatelj kvaliteta nastavnog procesa i polazište za unapređivanje vlastite prakse.

Preporuke školama

Škola predstavlja okruženje u kojem pojedinačne nastavničke inicijative mogu prerasti u zajedničku kulturu rada. Zbog toga integracija mirovne pedagogije zahtijeva podršku cijele škole, a ne samo pojedinačnih nastavnika.

Preporučuje se da škole:

- podstiču razvoj profesionalnih zajednica učenja unutar škole;
- planiraju vrijeme za zajedničko razvijanje nastavnih priprema i razmjenu iskustava;
- afirmišu ogledne časove, kolegijalno učenje i zajedničku refleksiju;
- aktivnije uključuju stručne saradnike u razvoj aktivnosti koje podstiču kulturu mira;
- razvijaju školske razvojne planove koji povezuju akademska postignuća sa socijalnim i emocionalnim razvojem učenika.

Preporuke pedagoškim zavodima

Pedagoški zavodi imaju važnu ulogu u profesionalnom razvoju nastavnika i širenju inovativnih nastavnih pristupa. Iskustvo projekta pokazuje da upravo kontinuirana stručna podrška predstavlja jedan od najvažnijih preduslova održivosti obrazovnih promjena.

Preporučuje se da pedagoški zavodi:

- razvijaju programe stručnog usavršavanja posvećene integraciji mirovne pedagogije;
- podrže razvoj mreže mentora i nastavnika-praktičara koji mogu pružati podršku kolegama;
- promovišu i dokumentuju primjere dobre nastavne prakse;
- podstiču regionalne profesionalne zajednice nastavnika;
- uključuju iskustva nastavnika u razvoj budućih programa stručnog usavršavanja.

Preporuke ministarstvima obrazovanja

Održivost promjena zavisi od njihove povezanosti sa obrazovnim politikama. Uloga ministarstava nije da propisuju pojedinačne nastavne metode, već da stvaraju uslove u kojima kvalitetna nastavna praksa može postati dio redovnog funkcionisanja obrazovnog sistema.

Preporučuje se da ministarstva obrazovanja:

- prepoznaju principe mirovne pedagogije kao sastavni dio savremenog kompetencijskog obrazovanja;
- podrže njihovu integraciju u nastavne planove i programe;
- osiguraju kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika u ovoj oblasti;
- razvijaju mehanizme podrške školama koje uvode inovativne pristupe učenju i poučavanju;
- podstiču razvoj profesionalnih zajednica nastavnika kao dijela sistema unapređenja kvaliteta obrazovanja.

Preporuke fakultetima koji obrazuju nastavnike

Dugoročne promjene u školama teško je ostvariti bez promjena u inicijalnom obrazovanju nastavnika. Fakulteti koji obrazuju buduće nastavnike imaju važnu ulogu u razvoju profesionalnih kompetencija potrebnih za rad u savremenoj školi.

Preporučuje se da fakulteti:

- snažnije integrišu principe mirovne pedagogije u programe inicijalnog obrazovanja nastavnika;
- povećaju zastupljenost iskustvenog učenja i refleksivne nastavne prakse;
- razvijaju partnerstva sa školama u kojima studenti mogu upoznati primjere kvalitetne nastavne prakse;
- podstiču akcijska istraživanja i istraživanja nastavne prakse;
- razvijaju zajedničke projekte sa školama, pedagoškim zavodima i drugim institucijama koje doprinose profesionalnom razvoju nastavnika.

7. ZAKLJUČAK

Ova publikacija nastala je iz uvjerenja da obrazovanje ima snagu mijenjati društvo. Ne zato što samo po sebi može ukloniti sukobe, nepravdu ili podjele, već zato što svakodnevno oblikuje način na koji nove generacije uče razumjeti sebe, druge ljude i svijet u kojem žive.

Iskustvo ovog projekta potvrdilo je ono što stoji u temelju cijele publikacije: mirovna pedagogija nije dodatak nastavi, nego način promišljanja obrazovanja u kojem znanje i vrijednosti ne stoje jedni nasuprot drugima, već se međusobno nadopunjuju. Ipak, najveća vrijednost ovog projekta nije 378 razvijenih priprema, koliko god one bile značajan rezultat, nego nastavnici koji su pokazali spremnost da preispituju vlastitu praksu, uče jedni od drugih i grade profesionalnu zajednicu zasnovanu na povjerenju. Upravo u tome leži najvažnija poruka ove publikacije — održive obrazovne promjene ne nastaju onda kada se promijene dokumenti, nego onda kada ljudi promijene način na koji razumiju vlastiti rad.

Pred obrazovnim sistemom Bosne i Hercegovine i dalje stoje brojni izazovi. Nijedan projekat ne može sam odgovoriti na njih. Može, međutim, pokazati da su promjene moguće. Može ponuditi iskustvo koje će drugi razvijati, prilagođavati i širiti. Može pokazati da kultura mira nije cilj koji se ostvaruje jednokratnim intervencijama, već proces koji se gradi svakim razgovorom, svakim zajedničkim učenjem i svakim časom u kojem učenici imaju priliku iskusiti šta znače poštovanje, dijalog i odgovornost.

Možda je upravo to najvažnija lekcija ovog projekta. Kultura mira ne počinje velikim reformama. Ona počinje u učionici. Počinje onda kada nastavnik odluči da njegov čas neće biti samo mjesto na kojem se uči nastavni sadržaj, nego i mjesto na kojem se uči kako živjeti zajedno. Kada se takve učionice umreže, nastaju škole koje mijenjaju zajednice. A kada takve škole postanu pravilo, tada obrazovanje postaje jedan od najsnažnijih temelja trajnog i održivog mira.

Najvažnija lekcija ovog projekta nije da svako treba učiniti više. Naprotiv. Njegova najvažnija poruka jeste da svako treba učiniti svoj dio posla i povezati ga s radom drugih. Nastavnik bez škole ostaje usamljen entuzijasta. Škola bez stručne podrške teško održava promjene. Pedagoški zavodi bez nastavnika nemaju praksu iz koje mogu učiti. Ministarstva bez iskustava iz učionice donose politike udaljene od stvarnosti. Fakulteti bez škola obrazuju nastavnike za učionice koje više ne postoje.

Održiva integracija mirovne pedagogije zato nije zadatak pojedinca niti odgovornost jedne institucije. Ona je rezultat partnerstva u kojem svaki dio sistema doprinosi zajedničkom cilju – obrazovanju koje razvija znanje, odgovornost, empatiju i sposobnost života u demokratskom i pluralnom društvu.

Kultura mira ne gradi se istovremeno na svim nivoima obrazovnog sistema. Ona se gradi povezivanjem svih nivoa oko zajedničke vizije. Upravo u toj povezanosti leži najveći potencijal za trajnu promjenu.